SZOBRÁSZNŐ A KA



A véletlen úgy hozta, hogy hamarabb hallottam Kövesházi Kalmár Elzáról — a magánemberről — mint a művészről, s ez együtt járt azzal a furcsa torzulással, hogy szinte hátulról előre pergetve ismerkedhettem meg az életével, mert unokája, aki sokat mesélt nekem róla, csak öregkorára emlékezhetett. Arra az önmagához is szigorú asszonyra, aki már túl a nyugdíjkorhatáron kitanulta az ortopéd cipész szakmát: segédlevelet szerzett, hogy megszerezhesse a mindennapit. Csoda-e hát, ha unokájától is joggal elvárta sőt megkövetelte: kanalazza ki ellenkezés nélkül az asztalra tett, magafőzte egytálételt? És aki mindemellett, utolsó leheletéig sem adta fel végleg létezése értelmét — a művészetet...

Érzelmes leányregénynek is beillik a kezdet, ám a továbbiakban hosszúra nyúlt élete korántsem volt „fáklyásmenet". Bécsben született, 1876-ban. Apja ellentengernagy, gyermekkorát a császárvárosban töltötte, majd a „boldog békeidők" Monarchiájának romantikus hangzású metropolisai következtek; Póla és Trieszt. Beszélt — „von Hause aus" — németül, franciául, olaszul, angolul, de sosem tanult meg tökéletesen magyarul. És újabb furcsa fintora a sorsnak, hogy miután bejárta fiatalkori tanulmányok végett Dachaut és Münchent, Párizst és Firenzét, a húszas évektől véglegesen Budapestre költözött, s itt élt jóban és rosszban, haláláig.

Romantikus regénytéma lehetne a magánélete, mert annyit vetette a sorsa. Talán innen ered valóságismerete, a mindig talpraállás ereje. Családja kitagadta ugyanis, amikor kislánya született házasságon kívül, 1905-ben, s ráadásul még ugyanabban az évben meghalt az ifjú osztrák tengerésztiszt is, a gyermek apja. De Kövesházi Kalmár Elza mégsem ad-

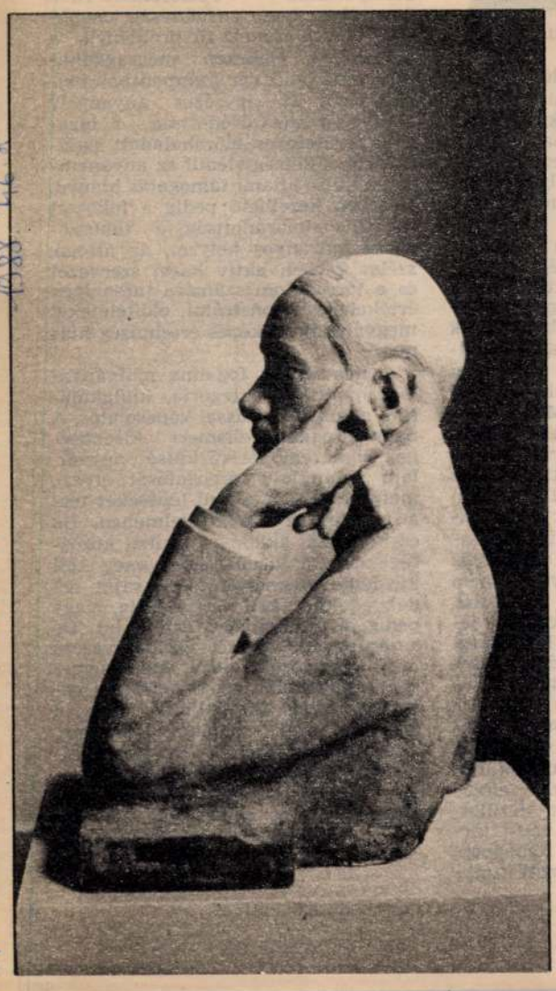

KÖVESHÁZI KALMÁR Elza



**Variációk férfitémákra:
a fából faragott Gerelyvető, a kőbe vésett
Könyöklő mellszobra, a sárgarézből
öntött Támaszkodó**



**A maga korában
botrányt kavart
Vágyakozás
— gipsz női akt
a századfordulóról**

Hontalanok a hazában?



HORVÁTH DÁVID FELVÉTELE

adat arról, hogy a Földigénylő Bizottságok kifejezetten juttatásra alkalmatlannak nyilvánítottak volna cigányokat. (Ami persze nem zárja ki, hogy a jövőben ilyen jellegű adatok esetleg napvilágra kerüljenek.) Úgy gondolom, hogy az 1945 utáni út ennél tragikusabb volt. Nem a földkiutaló eljárások buktatták meg a felemelkedés esélyét. Egyszerűen azon jogi tény, hogy az alkotmányosan deklarált (ámde formális-jogi) egyenlőség nem jelent valódi társadalmi egyenlőséget; azon gazdasági tény, hogy a szocialista nagyipar kibontakozása ellene hatott hagyományos munkáiknak, ráadásul közösségeiket is bomlasztotta a munkaerőigény vándorlásán keresztül; azon szociológiai tény, hogy az évszázados kulturális-szociális elmaradottságot a társadalom általános emelkedésének kontrasztja látványossá fokozta (messzemenően egyetértek Choli Daróczi Józseffel, hogy a cigányság „a gyűrű külső vonala felé sodródik"); s végül azon politikai tény, hogy az ötvenes évek politikája pontosan úgy kezelte a cigánykérdést, mint bármely, számára problémaként, céljainak elérésében akadályként fellépő jelenséget. Nem valószínű, hogy az internáltak, kitelepítettek, kőtörők és bebörtönzöttek tízezrei kevésbé szenvedtek volna a hatalomtól, mint a cigányok. Nekik is volt „speciális" nyilvántartásuk, ha nem is fekete igazolvány. Viszont igaz: míg nekik volt hová visszatérniök, a cigányság tovább haladt a lefelé vezető úton. Immáron generációk feledték őseik foglalkozását, a putritelepekről pedig önerőből kitörni képtelenség.

A politikai törekvések esélyeiről

Igaztalanok volnánk azonban az országos politikával szemben, ha nem szólnánk arról, hogy minden korábbit meghaladó módon áldozott a cigányság helyzetének javítására. Csakhogy a hatványozott lemaradás ennél sokkal több anyagi erőfeszítést igényel(ne). Az oktatás megszervezése, a kultúra terjesztése, a szociális helyzet megváltoztatása, a putrik felszámolása (persze, nem földgyalukkal, hanem helyükön emberi léptékű települések építésével) rendkívüli pénzügyi feltételeket feltételez. Sajnos, a jelenlegi gazdasági prognózisokat tekintve erre nemigen lehet számítani. Mindez a káros jelenségek további erősödését hozhatja magával; a szociális olló további megnyílását, az iskolázottság arányának romlását, a deviancia növekedését. Azonban az is nyilvánvaló, hogy a politika hivatalosan deklarálta az érdemi változások szükségességét, elkötelezte magát a tartalmi megoldás mellett. De merre lehet továbblépni?

Megint csak Choli Daróczi Józsefre hivatkozva, kívülállóként úgy vélem, hogy a legfontosabb lenne megteremteni a cigányértelmiségen belüli egységet. Nincs betekintésem a belső nézeteltérések okaiba és történéseibe, jogom sincs beleszólni egy szászai). Azon népek, melyek a bebelső polémiába. De azt tudom, hogy nemzetiségi mozgalmak történetében a híd a többség és a kisebbség között mindig a nemzetiség értelmiségi rétege volt. Őt tekinti közvetítőnek a hatalom, vele tárgyal az állam hivatalnoka, ő az, aki övéinek leghívebben képes tolmácsolni a külső igényeket. De ő az, aki legjobban ismeri népe erényeit és hibáit, ő tud hatni a változtatásokért. Mert az érzékeny kisebbség szemében ő nem kívülről támad, hanem értve és átélve megbeszél. S ő az, aki képes az (általában előítéletekkel terhes) többség felé népe értékeit reprezentálni, az előítéletek falait lebontani. Enélkül az egységes értelmiség nélkül (s ez értelemszerűen nem pusztán néhány szellemi munkást, hanem minél szélesebb réteget jelent) értelmetlen dolog a kisebbségi helyzet etnikai csoportként, vagy nemzetiségként való megítélésén vitázni.

A nemzetiségi elismerésnek általában sajátos előzményei vannak, mint például az anyanemzettől hódításokkal, annexióval való elszakadás, a békeszerződések területátcsatolásaival sodródás, vagy történeti sajátosságként egy tömegben, zárt területen, meghatározott funkciójú bevándorlás és megtelepedés (például a történelmi Magyarország vándorlás után szétszóródva telepedtek meg (mint például a románok, vagy a cigányok) nem kiváltságolt népcsoportként, vagy a kiváltság alapjául szolgáló speciális funkciót elveszítették (például a kunok), jogi értelemben vett nemzetiségi státushoz sem jutottak, vagy csak nehezen, valamiféle viszonosság alapján érték azt el.

Ettől függetlenül persze a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányának 27. cikke lerögzíti, hogy nem lehet megtagadni a kisebbségektől a jogot, „hogy csoportjuk más tagjaival együttesen saját kulturális életük legyen, hogy vallják és gyakorolják saját vallásukat, vagy hogy saját nyelvüket használják." S hogyan értékelte ezt a magyar politika? A cigányság etnikai jellege a hatalom értelmezése szerint azért nem nemzetiség, csak csoport, mert:

1. korábban sem tekintették nemzetiségnek,
2. nincsen egységes anyanyelve,
3. nincsen önálló anyanemzete.

Ennek alapján jött létre a keverékmegoldás: etnikai csoport. Bizonytalanságot okoz a kérdésben az is, hogy a nemzetiségnek nincs általánosan elfogadott (pontosabban használható) meghatározása.

Az anyaország hiánya

Kővágó László, a nemzetiségi kérdés hazai szakértője szerint: a nemzetiségnek tekintést mindenkor „legfőképpen politikai érdekek befolyásolták". Felsorolásszerűen úgy vélem, hogy a cigányság kisebbségi besorolásának fő problémái a következők. Nehezen megragadhatóvá teszi politikai szempontból a cigányságot az egységes anyanyelv hiánya, a szétszóródottság, a bizonyos területeken előrehaladott asszimiláció, s kétségtelenül az anyanemzet, a külső állami támogatás hiánya. Nehezen kezelhető pedig a fokozott szociális elmaradottság, a többszörösen hátrányos helyzet, az átfogó, széles körben aktív hazai szervezet és a társadalom számára intenzíven értékeket demonstrálni, előítéleteket megváltoztatni képes értelmiség hiánya.

A nemzetiség fogalma nyilvánvalóan politikai kategória, kialakulása a nemzetté válással kapcsolatos. A nemzetiségként elismert kisebbségek zöme egy létező külső anyaállam valamiféle támogatását élvezi, mely váltakozó sikerű lépéseket tesz a nemzetiség érdekvédelmében. Ha ez hiányzik, akkor az etnikai közösségeknek, a kisebbségnek meg kell küzdenie elismertetéséért, saját érdekvédelmet kell létrehoznia, vagy pedig az asszimiláció útjára jut. De az érdekvédelmi szervezethez vezető út (nem győzöm eleget hangsúlyozni) a kulturális szerveződésen keresztül vezet! Gondoljunk csak a magyarországi románok esetére, akik 1957-ig Román Kultúrszövetségben tömörültek, s csak ezt követően alakították meg az anyanyelvi, közművelődési, sajtó- és ifjúsági ügyek érdekvédelmi szervezetét.

Mezey Barna

PTAFÁNÁL

KÖVESHÁZI KALMÁR ELZA

NYOLC ÉVTIZEDE

Nők Lapja
1988. 46. sz.

ta fel a „bohémélet" igényét, s vállalta a társadalom, a történelem által reá rótt kötelezettségeket is. Az első világháború idején ápolónő volt, több mint két éven át hol Albániában, hol Montenegróban — itt sokat fényképezett a szabad idejében, s az üvegnegatívok a csodával határos módon, mindmáig megmaradtak. Csak akkor szerelt le, amikor megbetegedett a tífuszjárványban. Salzburgi kerülővel ért el a magyar fővárosba, ahol leánya — Kövesházi Ágnes — addigra a magyar avantgárd táncszínházi mozgalom egyik vezető egyénisége lett. Kövesházi Kalmár Elza előadásaik számára jelmezt, díszletet tervezett, mozgásművészetüket plasztikákba mintázta, s képeken örökítette meg.

Sem a Horthy-kurzus, sem a Rákosi-éra nem kényeztette el ezt az okos, konok, és őszinte művészasszonyt, aki sohasem adta fel a küzdelmet, nem tagadta meg önmagát. Készített festményt, grafikát és szobrot bronzból, rézből, ólomból, gipszből, kőből és fából, plakátot tervezett, reliefeket és botfejeket faragott — ha kellett —, sőt figurális dísztárgyakat is gyártott a virágtartótól a hamutálkáig. Készített sírkövet, tervezett hősi, köztéri emlékművet — sohasem valósult meg — és csomagolópapírt, mintázott viaszportrékat és amikor nemesebb anyagra már nem tellett — kősóból faragott szobrot.

Élete alkonyán — mint tudjuk — lúdtalpbetéteket készített a rászorulóknak. És mindeközben se szeri, se száma szerepléseinek a legkülönfélébb kollektív kiállításokon . . .

S hogy a magánéleti szálat végleg el ne veszítsük: lánya és unokája a második világháború zűrzavaros esztendeiben tér haza Párizsból, vejével — Markos Györggyel —, aki a kommunista mozgalom és az antifasiszta ellenállás egyik jeles személyisége. Az olvasó magától rájöhet a következményekre: a személyi kultusz időszakában sem teremhetett babér Kövesházi Kalmár Elza számára. Öregen, betegen — sokkal inkább tapogatva, semmint látva — faragja utolsó munkáját, Dávid bibliabeli, végleg félbemaradt alakját. Nyolcvanéves korában — 1956. szeptember 3-án — ütötte ki a vésőt kezéből a halál.

Bár számos csoportos tárlatnak volt rendszeres résztvevője itthon és a határokon túl egyaránt, hosszú életében sohasem lehetett egyéni vernisszázsa. A székesfehérvári István Király Múzeum pótolta a mulasztást, s az emlékkiállítást Budapesten is bemutatják.

A nosztalgiahullámmal, a szecesszió újbóli divatjával remélhetőleg Kövesházi Kalmár Elza sok évtizedes munkássága is lassan az őt megillető helyre kerül köztudatunkban.

Wagner István

NÁDOR ILONA FELVÉTELEI





Három nemzedék — női sorsokban
Leányfej (mázas kerámia), Parasztasszony — mészkőből csiszolt tömbje.
Női portrészobor — festett fajansz, valamennyi a Magyar Nemzeti Galéria gyűjteményéből)



Kolozsvári Grandpierre Emil

Magyar modell

Szerencsés koincidencia. Az illetékes minisztérium és az Állagfelfektetési Nemzeti Vállalat éppen akkor határozta el a X. osztály létesítését a vállalat kebelében, amikor Rostalai elvtárs külföldi megbízatása véget ért. Az érdekeltek pillanatok alatt megállapodtak abban, hogy az osztályt az ő szakavatott gondjaira bízzák. Mind a minisztérium, mind a vállalat részéről nyomatékosan hangsúlyozták, hogy elsősorban azért gondoltak Rostalai elvtársra mint vezetőre, mivel az osztályt olyan feladatok elvégzésével kívánják megbízni, melyek a legszigorúbb titoktartást igénylik, s neki az ilyen munkák végzésében gyakorlata van.

— És melyek azok a feladatok? — tudakolta Rostalai.

— Azt majd idejében megtudja az elvtárs — válaszolt Podosár miniszterhelyettes —, egyelőre csak az osztály megszervezésére legyen gondja. Sok munkája azzal sem lesz, mert a helyiségeket kiutaltuk, berendeztük, a munkatársakat kineveztük. Az elvtárs dolga a beindítás.

Rostalai még aznap összehívta a munkatársakat, mindegyikükkel kezet fogott, mindegyikükre rámosolygott, azzal a szigorúan derűs pillantással, mely jellemének legmélyéről fakadt. Közölte, hogy az osztály munkája szigorúan bizalmas jellegű, nyomatékosan figyelmezteti tehát munkatársait, hogy a titoktartás ellen semmi körülmények között ne vétsenek.

Az X. osztályon csendben, rendben, fegyelmezetten folyt a munka. Senki nem késett, senki nem mulasztott indokolatlanul és senki nem hagyta el a hivatali helyiséget idő előtt. Mind e kedvező tünetek ellenére Rostalai nyugtalankodott. Eleinte enyhén, aztán erősebben. Az osztály ugyanis nem hogy bizalmas feladatot nem kapott, de mást sem. A vállalat vezetőjét leváltották, s az új igazgató, akit Rostalai megkérdezett az osztály munkaköre felől, valahogy nagyon bizonytalanul válaszolt:

— Persze, persze, az X. osztály, hát majd arra is sort kerítünk, csak hát egyelőre...

Két karját széttárta, a három telefonkészülékre mutatott, mely egyszerre berregett az íróasztalon, a két titkárnőre, akik — kezükben jegyzetfüzettel, ceruzával — őrá vártak, akárcsak az a három külföldi delegáció, melyet a tárgyalóteremben traktáltak kecskeméti barackkal, szegedi szalámival, csabai kolbásszal és soproni kékfrankossal.

— Ilyen munkatempó mellett, ugyebár...

Teltek a napok, a hetek, a hónapok, s nem történt semmi. Rostalai nyomozott jobbra, nyomozott balra, de a vállalatnál senkinek nem volt a leghalványabb sejtelme sem, hogy az X. osztályt mi célból hívták életre. Gondolta, felkeresi a leváltott igazgatót, akivel annak idején az osztály létesítéséről tárgyalt. Az csak tudni fogja. Az igazgató azonban idegösszeomlással feküdt: altatták. Ebédidőben, mikor felébresztették, hogy egyék, azért megkérdezte tőle, milyen feladatokat szándékoztak az X. osztályra bízni?

— Azokat, amiket a többi osztály nem tud megoldani — válaszolta, s szeme békésen lecsukódott.

Egy dobása még volt, felhívta a minisztériumot és Podosárt kérte, a miniszter helyettesét.

— Podosár elvtárs Indiában tartózkodik — tájékoztatta a titkárnő.

— Óh! — tört ki a meglepetés Rostalaiból. — És mikor jön vissza? — kérdezte aztán.

A válasz baljóslatúan, komoran hangzott:

— Három év múlva.

Három év, szent atyám!

— És ki tölti be a munkakörét? — csúszott ki a száján. Az utód éppen házon kívül tartózkodott, ami szerencse volt, akár tudja az utód mi az osztály feladatat, akár nem. Az osztály idestova negyed éve működött. És micsoda szocialista vezető az, aki ennyi idő után nem tudja, hogy mi a hivatása annak az osztálynak, amelyet vezet?!

Szép kis blamázs lett volna — füstölgött Rostalai magában. A kagylót a helyére tette, ide-oda lepegetett a szobában, rágyújtott, elnyomta, félrehúzta a függönyt, lenézet az utcára. A mélyben a gyalogjáró gyászosan feketéllett, apró pontok mozogtak rajta: emberek.

— Kelepcébe kerültem. Tőrbe estem.

Minél alaposabban elemezte a helyzetet, annál nyilvánvalóbbnak látszott, hogy becsületes megoldás csak egy van. Bejelenti magát a vállalatvezetőhöz és értésére adja, hogy ha nem jelöli ki az osztály munkakörét, lemond.

— Ezt nem szeretem benned — mondta a felesége, akivel konzultált —, ezt az egocentrikus gondolkodásmódot. Először is elképzelhető, hogy a lemondásnak híre megy, s erre mindenki követi a példádat, aki úgy érzi, hogy az osztály, az üzemrészleg, az intézet, a tanszék, mit tudom én, amit vezet, haszontalan! Gondoltál te arra, hogy a lemondásoknak így ilyen sorozata milyen végzetes következményekkel, milyen társadalmi megrendülésekkel járhat? Nem gondoltál rá, mert csak magadra gondolsz! És fogadni mernék, arra sem gondoltál, hogy a beosztottjaiddal mi lesz? Huszonhárom embert csak úgy szélnek ereszteni!

— Igazad van. De mégis, mit tanácsolsz?

— Erőltesd meg az agyadat és találj ki te munkakört annak az osztálynak, ha már annyira hiányzik neked. Évi tervetek van? Nincs?! Hát hol élsz te? Ha nincs terv, nincs osztály. Szocialista országban az a vállalat, amelyiknek nincs terve, és nem küld a tervteljesítésről jelentéseket a fölöttes hatóságoknak, megszűnik létezni. Ezt akarod? Csak mert lusta vagy és önző?

Másnap Rostalai megállott a küszöbön, tekintete végigsiklott a három egymásba nyíló irodai helyiségen és a szíve táján enyhe bizsergés támadt. Csend, rend, fegyelem, ahány fej, mind a munkája fölé hajol. Eszményi légkör.

Vétek volna szétbomlasztani egy ilyen mintaszerűen összeforrott kollektívát! Méghozzá önös érdekből, gyávaságból, koncepciótlanságból. Igen, koncepciótlanságból.

Menet közben osztályvezetői szobája felé, egyik-másik kollégáját megkérdezte, hadd lám, mivel tölti idejét egy munkakör nélkül maradt osztály tagja:

— Min dolgozol, Ödön?

— Statisztikai számításokat végzek albérletben az esti egyetemes főmérnök helyett.

— Úgy...? — válaszolt, azzal eltűnődve továbbsétált, majd visszafordult a kollégához: — Mondd,

Gyurkovics Tibor

Akut olimpia

Az orvos a vizsgálóasztalra dőlve aludt. A nővér gyöngéden megérintette a karját.

— Doktor úr... Doktor úr...

Meggyvágó doktor nem mozdult.

— Doktor úr...

— Mi van? Mi van? — riadt föl Meggyvágó, s ködös szemmel körülnézett. — Győztünk?

— Nem... Nem hiszem... Egy beteget hoztak.

— Pont most...? — az orvos elnyűtt, bamba arccal meredt maga elé. — Nem bírom... Nővérke, megkértem, hogy senkit... Senkit se eresszenek be. Összeesem. Tudja, hogy félórát se alszom már naponta... Nem is látok — a szemét dörzsölte.

— Nem küldhetem el őket. A Lélekipari Vállalattól vannak. A munkatársai hozták be a beteget.

— Rosszul van?

— Ajaj. Azt hiszem, nem is él.

— Akkor megnézem.

Már tódultak is be a civilek, két izzadó, elegáns ember hozott egy harmadikat, karjuk között szorították, feje előrelógott.

— Doktor úr, segítsen!

Meggyvágó megrázta magát, hogy fölébredjen.

— Pont én? És miért ide hozták?

— Ideg és Elme, nem? — mosolygott az egyik izzadó úr, s egy székre löttyintette az elalélt kollégát.

— Mondják gyorsan... Amíg ébren vagyok. Mi a baj? Dühöngött? Tört-zúzott?

— Á. Ellenkezőleg. Alszik.

— S az baj?

— Mindenütt alszik. A folyóson fekve alszik. A főnök szobájában a szekrényben aludt. Egy kísérleti kamrában horkolt, miközben az alany állóképességét kellett vizsgálnia...

— Nem tud dolgozni?

— Az nem is volna baj. A jövőtani osztályon dolgozik, nem nagyon lényeges.

— Mit csinál ott?

— Mit lehet ott csinálni? Ül, ábrándozik, számolgat, éhségi szinteket mér, elhalálozási statisztikát csinál, gerontológiai gimnasztikákat koreografál... szóval, nem csinál ő különösebben semmit... De most nem lehet életet verni belé. Azelőtt legalább ült, vagy néha elment munkaidőben a Rudasba. Már annak is örültünk. De most fekszik a liftben. Alszik.

Meggyvágó megrázta magát, hogy ő is életre keljen.

— Agyonlógta magát. Somnolentia inaertialis. Tehetetlenségi alvás.

— Nem uram: Közben motyog: Részidőket, századmásodperceket suttok maga elé, műszavakat, kettős csavar, dupla szaltó, óriáskerék, bal horog, kettős tus, rohamvitorlás, üldözőverseny...

— Üldöztetési téveszmék.

— És magyarosított. Vagyis... Volt rendes neve. Pépre magyarosított.

— Pépre. Nem baj, ha magyar neve van az embernek.

— De, Pép? Pép Lajos lett a rendes Pecherből — nézték a munkatársak a szegény, előrehanyatló Pépet.

— Na, jó — mondta Meggyvágó, kinyújtotta a kezét, mintha kezet fogna velük, ők mosolyogva belecsúsztattak egy ötszázast. — Megpróbálom. — A másik is nyújtott egy Adyt. — Jó, hogy behozták. Elmehetnek. Majd kezelésbe vesszük.

— Köszönjük. Ha van valami, értesítsen bennünket, doktor úr. Lélekipari Vállalat. Benne vagyunk a jövő évi telefonkönyvben. Hogy mi lesz vele? Ráér, mert a jövőtani osztályon dolgozik, csak legalább ne járjon be.

— Megtesszük, amit lehet. — Elbocsátotta a dolgozókat, akik az intézet büféjébe siettek és vettek két olimpiai aranyérmet étcsokoládéból szép sztaniolban.

Meggyvágó a páciens vállát rázta.

— Pép úr... Halló! Pép Lajos! Ébredjen!

Pép megrázta vékony nyakát, kilógó ingét kezdte ösztönösen gyűrögetni a nadrágjába, szandáljából kivette a lábát, egyiken nem volt zokni.

— Doktor úr... Tönkrementem.

Riport az elsüllyedt amerikai búvárhajó 33 életben maradt legényének háromnapos élethalál küzdelméről és izgalmas megmeneküléséről

Az amerikai flotta egy szakértője elmondja, hogyan működik a szabadulásthozó új mentőharang

Portsmouth, június hó.

(A Pesti Napló kiküldött munkatársától.)

Három napig tartott.

Három nap leírhatatlanul feszült, izgalmas várakozással telt el, míg a »Squalus« hullámsírjából felkerült az a harminchárom bátor tengerész, akit hatvan és egynéhány órán át, amíg odalent voltak, csak a reménység kötött össze a külvilággal. *Naquin* sorhajóhadnagy, a szerencsétlenül járt tengeralattjáró parancsnokának bizakodása és kitűnő szakértelme mellett azokból a kopogó hangokból, amelyeket hallhattak, a *Squalus* eltemetett legénysége tudta, hogy amit ember és a modern technika tehet értük, az minden megtörténik, de tudták azt is, hogy 240 láb mélységből elsüllyedt tengeralattjáró legénysége még nem került fel élve a szabadba...

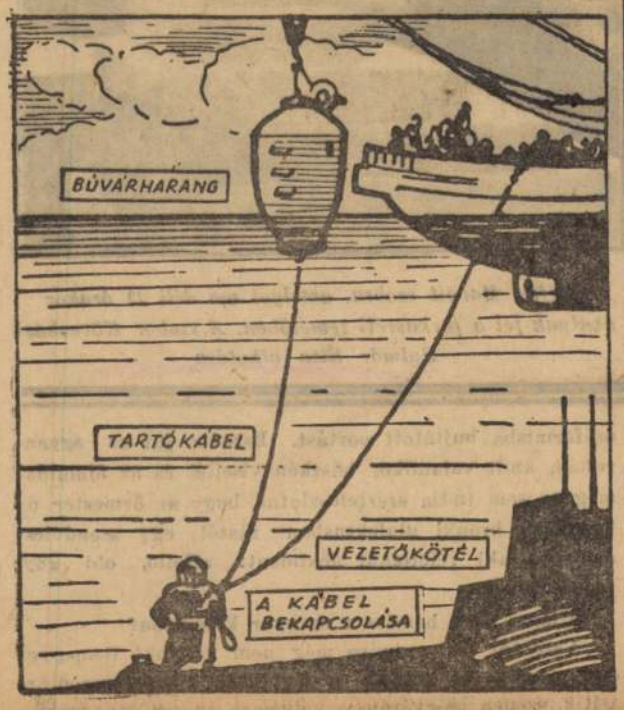

A mentőharang leeresztése

Három napon át az amerikai ujságok címlapját, a rádiószpíkerek hírközvetítéseit, az ujsághírszolgálati irodák kirakatait és a mozivászon híradóit a »*Squalus*« neve és a »*Squalus*« körül folyó heroikus munka dominálta.

Hetvenkét órával az után, hogy a legelső távirat jelentette »*Squalus*« süllyedését ötvenkilenc főnyi legénységével, folytatva a lesujtó hírrel, hogy a legénység huszonhat tagja halott, de a maradék harminchárom megmentésére az Egyesült Államok hatalmas, büszke flottájának legkiválóbb szakértői, technikusainak, búvárainak parádés büszkeségei rohantak száguldó torpedóhajón, villámrepülőgépen, autón, vonaton Portsmouthba, hogy részt vegyenek a még soha nem látott mentési munkálatokban, amelyek célja a harminchárom elsüllyedt hajós napvilágra juttatása. Ma történt először a tengeralattjárók történetében, hogy elsüllyedt búvárhajó legénységét megmentették...

És erre a győzelmére az elemek felett büszkébb az amerikai flotta, mint egy nagy tengeri csatanyerésre.

A lebukás

Kedden reggel indult a »Squalus«, az amerikai tengeralattjáró flotta egyik legmodernebb büszkesége a »*Squalus*«, rendes gyakorlatára: egyórás süllyedő gyakorlat során kellett a legénységnek, mint már annyiszor, bebizonyítania, hogy minden kis szelep, csavar, minden ember a helyén van és működik. *Naquin* hadnagy, a tengeralattjáró parancsnoka kiadta a szokásos parancsokat és 8 óra 40 perckor a »*Squalus*« megkezdte »*lebukását*«. Alig egy perccel azután a parancsnok és a legénység rémülettel érezte, hogy a tengeralattjáró »*felágaskodik*«, nem engedelmeskedik a kormánynak Mindenki előtt pillanatok alatt világossá lett, hogy *a hajó léket kapott*, valamiképpen víz jut a belsejébe és süllyed. A kitűnő legénység egyetlen tagja előtt sem volt titok, mit jelent ez. *De senki sem vesztette el a fejét.*

A parancsnok néhány szempillantás alatt végrehajtotta a szükséges manővereket: lekapcsoltatta az önműködő védőszerkezettel *a tengeralattjáró vízballasztjait*, amelyeknek vízzel való megtöltése segíti a hajót a víz alá bukásban. Evvel a »Squalus« megszabadult ugyan a ballasztok terhétől, de ekkorra már olyan hatalmas mennyiségű víz hatolt a hajó testébe, hogy a süllyedést többé nem lehetett megakadályozni.

Megfullad a legjobb barát

A felfeléhajlott orrú »*Squalus*« tehát nagy zökkenéssel hamarosan feneket ért. És a hajó utasai percek alatt a benyomuló tenger martaléka lettek volna, ha egy heroikus matróz az utolsó pillanatban emberfeletti erővel be nem csukja a hajó vastag vészrekesz ajtóját, amilyen, mint ismeretes, több van minden tengeralattjárón és a hajót egymástól hermetikusan elválasztott rekeszekre osztja...

Ez a matróz a búvárhajó segédvillanyszerelője, Lloyd B. Maness volt, akinek hősies cselekedetét azóta ismeri Amerika valamennyi polgára. De a fiatal Maness elhárította magától a hősies jelzőket. »Csak a kötelességét teljesítette«, igaz, hogy tragikus kötelességét, mert a csapóajtóval bezárta az *elöntött hajórészbe legjobb barátját, akinek esküvőjén a következő vasárnap násznagy lett volna...*

Maness lélekjelenléte azonban csak meghosszabbította volna a harminchárom ember halálát, de nem mentette volna meg őket, ha az amerikai flotta két mérnöke tizenkét évi munkával ki nem dolgozott volna egy szellemes mentőberendezést, amely a búvárhajó történetében most először szerepelt... Ez a szerkezet *MacCann és MacKee mentőharangja.* Ezt a harangot várta

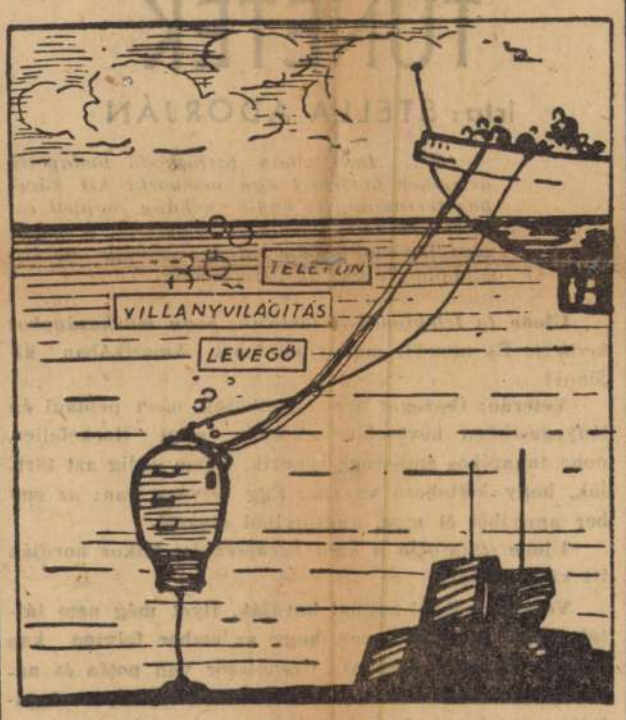

A bekapcsolt mentőharang

türelmesen huszonnégy órán át a búvárhajó tengerfenekén pihenő legénysége...

Mit csináltak, hogyan vártak?

„Kialudtak a lámpák"

A tagbaszakadt John C. *Nicols*, háromnapos szakállal napbarnított arcán, még kissé támolyogva a kórházteremben, de vidáman és jókedvűen így meséli el a huszonnégyórás fogság történetét (amely bajtársai és a parancsnok számára közel hatvan órára hosszabbodott):

— Amikor a Squalus nagy zökkenéssel feneket ért, egyszeriben kialudtak a lámpák. Ugylátszik, a víz behatolt az áramfejlesztőterembe is. Sötétben tapogatózva kerestük tehát egymást és vártuk a parancsokat. Eleinte nem tudtuk, ki menekült meg és mennyi víz van a hajóban. Az alarm-jelre valamennyi elválasztó csapóajtót be kellett zárni. Csak amikor Morse-jeleket kopogtatva a falakon lassan megtudtuk, hogy *harminchárman megmenekültünk* és a hajó első része szárazon maradt, kezdtünk lassan gyülekezni a sötétben Naquin parancsnok köré. Kitűnő ember ez a mi parancsnokunk. Az első pillanattól kezdve az utolsóig az ő bátor és bizakodó magatartása szolgált példánkul és nagyrészt hozzájárult, hogy *egyikünk se kételkedett egy pillanatig sem abban, hogy meg fogunk menekülni.*

Takarékoskodni az oxigénnel

— Először is világosságra volt szükségünk. Szerencsére a hordozható villanylámpák szárazon maradtak és így ezeknek fényénél lassan berendezkedtünk. Huszonöt embert azonnal lefektetett *Naquin* parancsnok, mert takarékoskodni kellett az oxigénnel és a mozgásban lévő test sokkal több oxigént fogyaszt, mint a pihenő. Öt ember kiosztotta a gázmaszkokat (az esetleg fellépő gázok ellen) a pokrócokat (a hideg volt a legroszszabb) és a *Momsen* öveket, amelyek utolsó reménységünk lettek volna, ha a kívülről vezetett mentőakció nem sikerül. De mindnyájan tudtuk, hogy a menekülésnek ez a formája *micsoda kockázattal jár, hiszen 240 láb mélységben voltunk.* A Momsen légző-övvel az ember valahogyan csak kijut a hajóból, hiszen ma már minden tengeralattjárónak van speciális vészkijárata, amelyen keresztül víz alatt is ki lehet szállni. De aztán a felszínre eresztett kis bójához kötött kötélen kell számolni a csomókat és fokozatosan ereszkedni a felszínre, hogy az ember a nagy nyomáskülönbséget (négyzetméterenként ötvenkilós nyomást kell a szervezetnek elviselnie) kiegyenlítő levegőbuborékokat kiszorítsa a véréből, a testet dekompresszálja. Ez bizony komplikált művelet még egy búvárnak is, búvársisakkal a fején, hát még 240 láb mélységből, mindössze is egy Momsen-övvel felszerelt, egyedülálló, kimerült és elgyöngült embernek... *Nem, erre a menekülési formára nem volt jó gondolni...*

— De mindnyájan tudtuk, hogy megmentenek bennünket. Azonnal süllyedésünk után a felszínre eresztettük telefónbólyánkat és néhány órával a lemerülés után, már megérkezett a hely színére testvérhajónk, búvár is szállt le hozzánk és így

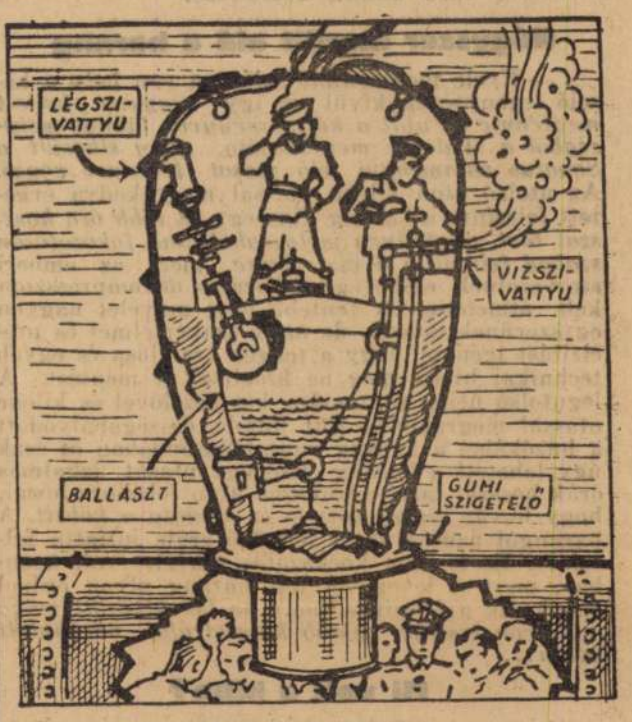

A víz kiszivattyúzása

a bójához erősített telefón segítségével leadtuk az első híreinket:

„Várják a szabadulást"

— *A legénység harminc embere megmenekült és várja a szabadulást.*

Ezután leeresztette a »*Sculpin*« az első búvárt, aki megállapította hajónk fekvését, a hajófalon keresztül részletesen »*kikérdezett*« bennünket Morse-jeleivel és leadva a maga biztatását,

Iparvállalat vidéki nagyvárosban keres üzeme részére gyakorlatta bíró fiatalabb keresztény okleveles
gépészmérnököt
A fizetési igényeket is tartalmazó részletes ajánlatokat »Jövő 6548« jeligé alatt BLOCKNER J. hirdető irodájába, Városház-utca 10. kérjük

Kalmár Elka



felszállt a felszínre jelentést tenni, hogy az estére odaért Falcon legénysége megkezdheti a mentési munkát...

Ezt a mentési munkálatot az amerikai haditengerészet egyik technikai szakértője így részletezte előttünk:

Hogyan működik a mentőharang?

— Tizenkét évig dolgozott Commander Allen R. *McCann* és Commander A. *McKee* a mentőharang tökéletesítésén, amíg a mai egyszerű for-

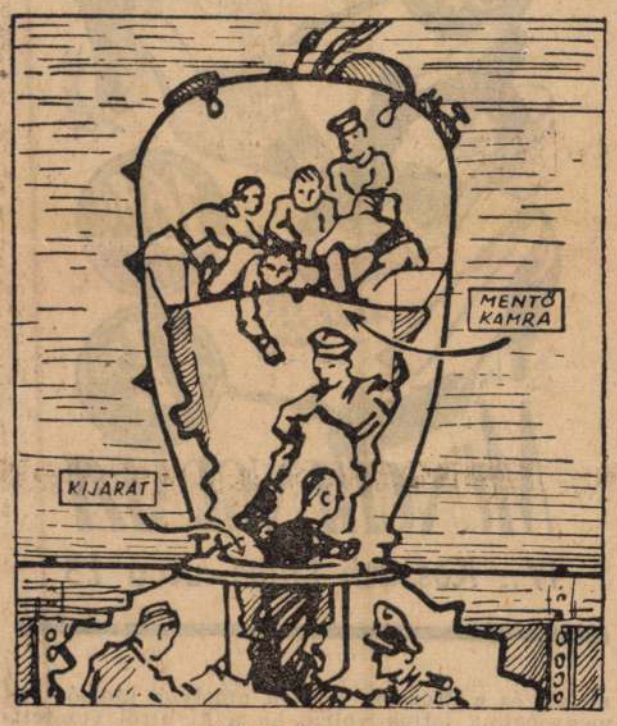

Az első megmentett

májához eljutott. Ez körtealakú páncélozott acélharang, amelynek két emelete van, a felső emelet vízhatlanul van elválasztva az alsótól és a felső emeleten van elhelyezve a sűrített levegővel dolgozó motor, amely a tengerfenékre (illetve az elsüllyedt búvárhajó testéhez) erősített kábelt feltekeri és ezáltal *lehúzza* a harangot a tengerfenékre. Egy másik motor kiszivattyúzza a harang alsó részéből a vizet, amikor már leért a tengeralattjáró csapóajtójához és *gumival bélelt alsó szája rátapad a hajó testére.* A felső emeleten tartózkodik a mentőkészülék két személyből álló legénysége, amely *telefonon érintkezik a mentőhajóval.* Természetesen a mentőharangot egy levegőt vezető tömlő is összeköti a mentőhajóval, amelyen keresztül ugyanúgy kapnak levegőt a harang utasai, mint a búvárok.

— Miután a harang hozzátapad a tengeralattjáró testéhez és legénysége kiszivattyúzta a vizet hermetikusan elzárt alsó részéből is, *kinyitják a két emeletet elválasztó rekeszeket és kinyitják a búvárhajó csapóajtaját és megkezdődik a megmentésre váró utasok beszállása.*

Négyszer merült alá a harang

— Nyolc megmentett számára van hely a kezelő legénységen kívül és így *négyszer kellett megtennie az utat a kétszáznegyven lábnyi mélységből a »Falcon« mentőhajóig, amíg sikerült a Squalus valamennyi élő utasát felszínre vonni.* Az utolsó úton kilenc utassal megrakodva érkezett felszínre a harang. Egy-egy út *több óra hosszat tart, mert ilyen mélységből csak fokozatosan szabad felszállni a víz színére,* mert az emberi szervezetnek előbb egy fokozatos dekompresszion kell átmennie. A fentebb leírt művelet nagyon egyszerűnek látszik, de nagy szakértelmet és precizitást igényel, hogy a tenger áramlása és egyéb technikai hibák meg ne hiusítsák a mentést. A legutolsó útján pl. amikor két kezelővel és kilenc utassal megrakodva jött fölfelé, összegabalyodott a húzókábel a harang vontatómotorjában és csak úgy lehetett a harang tizenegy utasát izgalmas órák hosszat tartó várakozás után felszínre hozni, hogy buvár ereszkedett le és *elvágta a kábelt.* A harangot azután saját felhajtó ereje juttatta felszínre. Ez is igen kockázatos művelet volt azonban, mert a levegővel telt harang olyan erővel emelkedik a felszínre, hogy ha *beleütközött volna a Falcon testébe, újabb katasztrófát okozhatott volna...*

Mi volt a hiba?

A megmentett harminchárom tengerész olyan gyönge volt, amikor kilépett a mentőharangból, hogy *a legtöbbjét hordágyon kellett elszállítani.* De néhány órával később már boldogan mesélték a tengerészeti kórházban, micsoda boldogság megmenekülni a halál torkából. Valamennyien dicsérték a parancsnok, *Naquin* hadnagy hidegvérét, józanságát, bátorságát és valamennyien azt hangoztatták, hogy az ő parancsnoksága alatt *akár holnap leszállnának ismét tengeralattjárón a mélységbe.*

A tengerészeti hatóságok számára természetesen a *Squalus*-ügy még nincsen befejezve. A vizsgálat a legénység és a parancsnok kihallgatásával már megkezdődött. Legfőbb célja megállapítani, hogy mi okozta a katasztrófát, amelynek *huszonhat élet esett áldozatául?* Az eddigi jelentések arra mutatnak, hogy a tengeralattjárónak *»lélegzőnyílása« maradt nyitva a lebukásnál és ezen keresztül tódult be a víz, amely a süllyedést okozta.* Ez a fő lélegzőnyílás részben a felszínen használt Diesel-motor működéséhez, részben pedig a lélegzéshez szükséges levegőt engedi a hajó belsejébe és a lebukásnál önműködő szerkezet segítségével kell zárulnia. A *Diesel*-motorok szerepét a víz alatt *elektromos motorok veszik át* és a lélegzéshez szükséges oxigént külön speciális tartályok szolgáltatják. Ez a lélegzőszelep természetesen igen kényes jószág és még két kisebb biztonsági szelep is biztosítja a levegőnyílások bezárulását. A főnyíláson kívül tehát még az egyik pótnyílásnak is nyitva kellett maradnia és így jutott víz a hajó belsejébe. Sem a parancsnok, sem a tengerészeti hatóságok nem tudják egyelőre magyarázatát adni annak, hogy ez hogyan történhetett és ha már megtörtént, miért nem vették idejében észre, hiszen a parancsnoki hídon *biztonsági fényjelek és vészcsengők jelzik, ha a lebukásnál a szelepek nem zárulnak be.* A parancsnok és a legénység vallomása szerint a biztonsági berendezések *egyike sem jelzett rendellenességet a lebukásnál...*

A titok nyitját csak az elsüllyedt *Squalus* maga adhatja meg. *Az ötmillió dollár értékű tengeralattjáró felszínrehozása újabb gigászi feladat.* Hatalmas, levegővel telt úszó pontonokat vontatnak a mélybe és erősítenek a hajó testéhez. De magába a hajóba is sűrített levegőt szivattyúznak és így részben a hajó testébe szorított levegő, részben pedig a hajó testéhez erősített úszó levegőtartályok hozzák napvilágra a súlyos acélkolosszust.

A tengeralattjáró, a hadihajók és a tenger békés utasainak háborús réme, saját utasaira is veszélyes jószág. Valamikor 1864 február 17-én a szövetséges csapatok tengeralattjárója, a *Huedley* torpedóval elpusztította az angol blokádflotta egyik korvettjét, a Housatonicot, de önmaga is belepusztult ebbe a fegyvertényébe. Ez volt az első és egyetlen végzetes siker, amelyet búvárhajó elért a világháború előtt. A búvárhajó technikája azóta sokat tökéletesedett, de még ma is önmagára és utasaira is kényes és végzetes fegyver...

Aigner László



Kaffka Margit szobra, amelyet ma déli 12 órakor avatnak fel a farkasréti temetőben. A szobor Kövesházi Kalmár Elza alkotása

TÜNETEK

Irta: STELLA ADORJÁN

(Két, Amerikában tartózkodó budapesti úriember beszélget egy newyorki kis kávéház terraszán. Az egyik néhány nappal ez előtt érkezett, nevezzük újoncnak, a másik már harmadik hónapja tartózkodik az Újvilágban, nevezzük veteránnak.)

Ujonc *(a lélektanához tartozik, hogy marhaságokat kérdez):* És mondd, mennyiből lehet Amerikában kijönni?

Veterán: Összeget nem mondhatok, mert például én lényegesebben kevesebbet költök, mint Rockefeller, noha takarékos embernek ismerik, rólam pedig azt tartják, hogy költekező vagyok. Egy törvény van: az ember annyiból él meg, amennyiből muszáj.

Ujonc *(folytatja a buta kérdéseket):* Mikor hordják itt ki a postát?

Veterán: Éjjel-nappal hordják, ilyet még nem láttál. Ebből az következne, hogy az ember folyton kap levelet. Tévedés! Naponta tizenötször van posta és naponta tizenötször nem jön az a levél, amelyre izgatottan várakozol. Arra különösen nagyon vigyázz, hogy ne kelljen pénzre várni, mert pénzeslevelet csak nyolcszor hordanak ki naponta és egész biztos, hogy az ember nincs benne.

Ujonc: Igaz, hogy az ember nem bírja a klímát?

Veterán: Öregem, valljuk be, hogy nem a klíma miatt jöttünk ide, tehát ne tegyünk neki szemrehányásokat. Az éghajlatot el lehet viselni, bár előbb vagy utóbb megkapja az ember a legborzalmasabb kontinentális betegséget.

Ujonc: Mi az?

Veterán: Nem új dolog, magyarul honvágynak hívják, franciául még szomorúbb neve van: mal du pays. Az angol egyszerűen home-sick-nek nevezi és hogy lásd, milyen művelt vagyok, ide írom jellemző német nevét is: Heimweh.

Ujonc: Te melyik változatát kaptad meg?

Veterán: Valamennyit egyszerre, de későn vettem észre, már nem lehetett ellene védekezni.

Ujonc: És mik a tünetek?

Veterán: Elmondom szép sorjában okulásodra. Először az ember kijelenti, hogy itt nem óhajt csak amerikaiakkal érintkezni, mert így meg akar tanulni angolul, mint Sinclair Lewis. Egyszer csak észreveszi, hogy boldogan hátrafordult, mert a Broadwayn egy nő magyarul azt mondta a férfinak: »Jaj, fiam, ha te mindent átszámítasz pengőre, akkor veled egy kávéra sem ülhet be az ember.«

Ujonc: És az nagy dolog, ha az uccán magyarul beszélnek?

Veterán: Szegeden nagy dolog? Mert Newyorkban pont annyi magyar van, mint Szegeden. Nem nagy dolog, de örülsz neki. Súlyosabb tünet, hogy megállasz a magyar kocsma előtt és nézegeted a huszárőrmesteri uniformisba bujtatott portást. Eszedbe jut az egyenruhád, amit valamikor büszkén viseltél és az álmaidat még az sem tudja szertefoszlatni, hogy az őrmester úr hangosan bronxi dialektusban rászól egy szendvicsemberbe, aki véletlenül nekiment: »Hello, old guy, never mind!«

Ujonc: Erre bemész a magyar kocsmába?

Veterán: Na, ennyire még nem vagyok! Bemegyek egy moziba és miután a jégtáncot Liszt-rapszódiára lejtik, szépen megvárom a helyemen, amíg mégegyszer rákerül a sor és kicsit dúdolgatom a melódiát.

Ujonc: Illik?

Veterán: Ha megfizetted a belépődíjat? A cipődet is levetheted! Annyi ötdollárosom legyen, ahányan a tegnapi hőségben az Egyesült Államok területén moziban levetették a cipőjüket!

Ujonc: Szóval ez a mozi már súlyos tünet!

Veterán: Kezdete egy súlyos tünetnek. Mert egy másik moziban hallom, amint Claudette Colbert azt mondja magáról, hogy ő magyar bárónő és emlegeti Budapestet, mire büszkén nézek körül, hogy én is odavalósi vagyok és még ezen az estén elmegyek a magyar moziba. Látod, ez már súlyos tünet!

Ujonc: Miért?

Veterán: Mert ugyanazért a pénzért láthatnád egy műsorban Irene Dunnet és Boyert, meg mind a három Ritz-fivért. Nem is szólva arról, hogy Turay Ida és Páger Antal dialógusából az ember édeskeveset tanul angolul.

Ujonc: Vannak még súlyosabb tünetek?

Veterán: Csak ezután jönnek! Megnézed az órádat, számítgatod, hogy otthon most mennyit mutat, vajjon mit csinálnak azok, akikre gondolsz. Pesti autobuszjegyet találsz a nyári ruhádban, silabizálod, hogy vajjon hová utaztál vele és boldog vagy, amikor megállapítod, hogy a Gellért előtt ültél fel az 1-esre és az Apponyi téren átszálltál a 15-ösre. Mondogatod magadban az állomásokat, de az egyik sehogy sem jut az eszedbe, ott a tőzsde és az izé között. Aztán egy szép napon kimész a kikötőbe, minden ok nélkül kikíséred a Normandiet és integetsz neki és irígyled, mert öt nap mulva európai partot ér és ha nagyon siet az a Normandie, Cherbourgban felül egy repülőgépre és tíz óra alatt Budaörsön van.

Ujonc: Szóval ez a legsúlyosabb tünet.

Veterán *(sóhajt):* Van még egy, én már azon is átestem. Beülsz az amerikai vendéglőbe és boldogan fedezed fel a magyar gulash-t. Hozatsz egy porciót és nekilátsz nagy nosztalgiával, aztán egyszerre érzed a burgonya émelygősen édes aromáját, a hús kicsit emlékeztet a dobostortára, de mégsem az, de azért megeszed hűségesen, részben mert mégis csak gulyás a neve, részben pedig már előre kifizetted, mert bizalomra megy a dolog édes öregem, parancsolj rágyujtani, hazai Levente, tegnap kaptam ajándékba egy kivándorló pincértől...

Ujonc: Hiszen otthon nem is dohányoztál!

Veterán: Az más, de itt jól esik kicsit mellreszívni a hazai füstöt.

MK SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HIRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 387-748, 340-726

1979 MÁJ. 7.

BUDAPESTER RUNDSCHAU

Elza Kövesházi Kalmár

1021



Elza Kövesházi Kalmár: Heilige Elisabeth
Ungarische Sezession


Tien
edenen
dukte
H–1805



TENGER
KALMÁR ELZA KŐRAJZA

Művészet 1912. 4. l.

AZ IMPRESSZIONIZMUS

A műtörténetnek egy olyan problémájáról akarok szólni, amely a legelhanyagoltabbak közé tartozik, bár voltakép minden esztétikai elemzés végső célját kellene alkotnia: a műkeltette érzelmi hatásról. A jelenlegi műtörténet e részben nem jutott túl a legnagyobb általánosságokon. Az érzelmek megszámlálhatatlan fajtáiból alig egynéhány az, amelyet a köznyelv s a napi gyakorlat használ. A lélektan e részben maig a legdurvább természetrajzi leírásnál tart és a műelemzők nagyon kevés hasznát vették ennek a kicsi és vulgáris anyagnak, amit nekik a mai lélektan nyujthat.

A művészi hatások közt nagy különbségek vannak. Nincs két olyan művészi alkotás, aminek teljesen egyenlő értékű hatása volna az ember lelkére, sőt nincs két oly ember, akire ugyanaz a mű ugyanazt a hatást tudná gyakorolni. A hatásképességben vannak ugyan nagy közeledések, de teljesen egyező két hatás nincs. Ebből sokan azt következtetnék, hogy ha ez így áll, akkor nem is lehetséges tudományos műelemzés sem. Mert ez csak egyetlen egy alkotásra fog állni s erre is csak ezen egyetlen emberre vonatkozólag, sőt éppen csak az adott idő és körülmények hatása alatt, míg más körülmények más érzést is fognak kiváltani. E következtetés azonban nem helyes. Hisz a holt természetben sincs két egyforma tárgy, nincs két kő, amely egyforma volna és mégis van természettudomány. E természettudomány a természet végtelen számú determinánsából csak a főbbeket veszi eleinte tekintetbe és törvényeit csak megközelítéseknek tekinti. Miért ne állhatna a dolog így a belső természet világában is? Az igaz, hogy itt még nehezebb a döntő faktorokat kivonni s csak ezeket számításba venni, ez azonban csupán nehezebbé teszi a feladatot, semmiesetre sem lehetetlenné.

Az impresszionizmusra nézve legszembeötlőbb ez az igazság. Az impresszionizmus az a művészet, amelynek főcélja a szituáció momentaneitásának érzését felkelteni. Ebben minden theoretikus megegyezik. És mégis elég rámutatni arra a tényre, hogy már Aristoteles is felfedezte a művek keltette hatások specifikus különbségeit. Már ő észrevette, hogy más a hatása egy lírai versnek és más egy tragédiának. Nemcsak oly módon más, mint ahogy két lírai vers is különbözik egymástól, hanem fajilag más. Vagyis a fent jelzett ismertető jel: a szituáció futólagossága oly tulajdonság, amely elég fontos arra, hogy e tulajdonság alapul vétele szerint tegyünk felosztást a művészi jelenségek közt.

Az impresszionizmus elemzésével szeretnék képet adni arról, miként lehetne az érzelemhatások vizsgálatával a műelméletet a mainál tökéletesebb állapotba juttatni. Ezáltal az itt felmerülő problémák egymást kiegészítenék.



185. Hierl-Derenco, Otto: Szerelem kertje.

Kalmár Elza



193. KALMÁR ELZA: Leány akt.

Műcsarnok 1905. tavaszi
nemzeti. Kiáll.



Körösfői-Kriesch Aladár: Sámánok körtánca, falfestmény, 1912, Marosvásárhely, Kultúrpalota (Corvina Fotóarchívuma)

említett következménye, a szecessziós stílusjel persze nem lehet más, mint ornamentális-optikai jellegű, de ha nem egy későbbi korszak

Kövesházi Kalmár Elza, szobrász és iparművész



Kövesházi Kalmár Elza: Bestia, festett kerámia, 26,5 cm (Corvina Fotóarch.)

Művészet, 1980. aug. 45-43. old.



LEÁNYAKT
KALMÁR ELZA MÁRVÁNYMŰVE
A MŰCSARNOK TAVASZI TÁRLATÁBÓL

(Képzőművészeti Múzeumban.)

Művészet 1905 – 165. l.

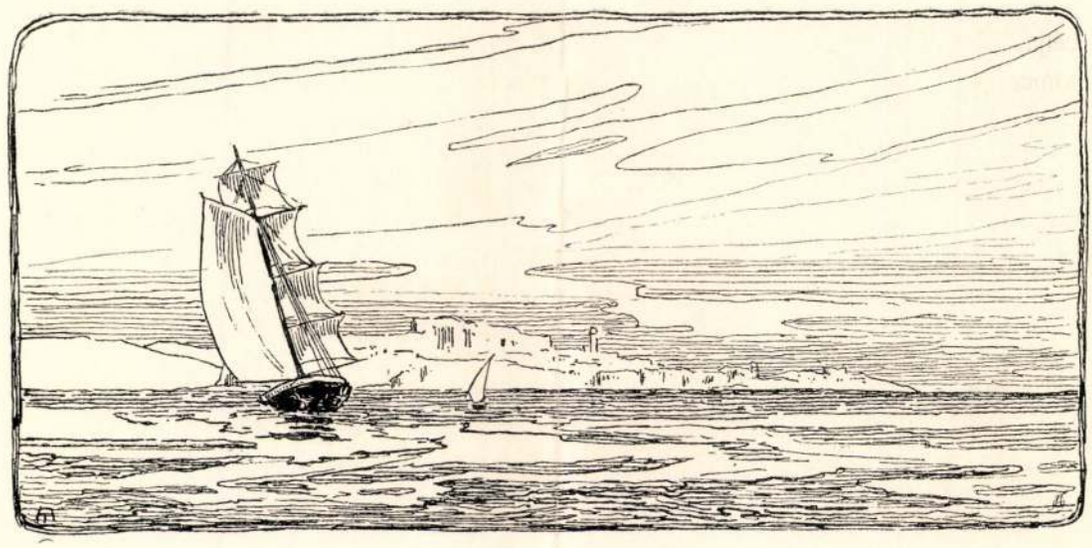

A CINQUECENTO ÉPÍTÉSZETÉRŐL

Minden kornak történelmi fejlődését a szociális viszonyok határozzák meg; egyeseknek, vagy bizonyos osztályoknak nem annyira hatalmi, mint gazdasági aspirációi irányítják a történelmet. Ezek az aspirációk azután a történelem nagy korszakaiban egy nagy közös célban valahogyan megegyezésre jöttek a nagy tömeg aspirációival és egy nagy eszmét hoztak létre, mely az illető korszak külső történelmi képének főjellemvonása, valami jelszó, mely felé irányul minden törekvés, mely alkalmas arra, hogy a mozgató titkos rugókat elfödve ideális leplet borítson a nagyon is materiális háttérre. A görögöknél a polgári szabadság eszméje és a pantheizmus volt ez az eszmény, a rómaiaknál a világot átfogó imperialisztikus hatalom, a középkorban a vallásosság. Ezekkel többé-kevésbbé mindenki meg volt elégedve, az uralkodó osztály is, a tömeg is, a kecske is jóllakott, a káposzta is megmaradt. Az illető kornak művészete is ezeknek az eszméknek megtestesülése, sohasem főcél, mindig csak kifogás, de általános érzésből fakad és ezért mindig egységes és logikus.

A renaissanceban nem volt sem egységes uralkodó osztály, sem egységes uralkodó hatalom, ennek a kornak történelme nem mutat egyebet, mint apróbb-nagyobb hóditók és banditák folytonos tülekedését azért a célért, hogy melyik tud közülök többet rabolni. Hadakozik a pápa, a császár, a Borgiák, a Mediciek, Velence, a franciák, a spanyolok egymás közt és egymással szövetkezve, minden pillanatban más várost gyujtanak fel és rabolnak ki. Ilyen állapotok között nagy vagyonok keletkeznek, melyeknek tulajdonosai nem érzik már magukat biztonságban megerősített váraikban, hanem a városokba vonulnak, valamelyik nagyobb brigante oltalma alá. Ennek aztán már jól megfontolt érdeke az alatta csoportosuló hatalomnak külső képét is megadni, és erre jobb módot nem talál, mint a művészetet. Rászoritja hűbéreseit nagy, fényes lakosztályok építésére és megszületik a palazzo, maga köré gyűjti a mindenfajta művészeknek nagy csoportját és az így keletkező fény és pompa által akarja leplezni hatalmának belső ürességét. Mert természetes dolog, hogy az ilyen

MAGYAR HIRDETŐ SAJTÓFIGYELŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

1979 B

KORTÁRS

Kövesházi Kalmár Elza

1021



KÖVESHÁZI KALMÁR ELZA: Paolo és Francesca (relief)

elleg ellenére is karcsú test arány
et a mester oly kedvtelve alkalmaz
ben ezeket a karcsú proporciók
A *sfumato* végtelenül finom alkal
onált dátumot.
intha Michelangelo előbb könnye
ntúrjait, majd itt-ott kiigazította
a könnyed vonásokkal a főalak bal karjába kapaszkodó fiatal nőt; és
látható, hogy a fiatalember bal karja már elkészült, mikor odaillesztette
az is, hogy ez utóbbi bal lábának a rajzát abbahagyta, nem akarva, hogy
a fiatalember bal lábát. Valószínűleg ezután helyezte könnyed vonások-
é az őket körülvevők udvarát. Végezetül nagy figyelemmel, rendkívül
echnikával dolgozta ki a fiatalember pompás felsőtestét, de befejezetlenül
it és lábait, valamint az összes körülötte álló alakot; Michelangelo ezt
korból származó rajzain is alkalmazta, például a fent említett három



5



7



6



8

5. Rode Gotfred: Sólyom. Festett porcellántál. Kopenhága 1906. — 6. C. F. Liisberg: Ősz. Festett porcellántál. Kopenhága 1906. — 7. Hemmelstoss: Svéd parasztlányka. Berlini porcellángyár 1911. — 8. Fritsche: Tejet öntő lányka. Berlini porcellángyár 1911. Majovszky Pál gyűjteményéből.

5–6. Kopenhagener Porzellanschüssel. 7–8. Porzellanfiguren Berlin. 1911.

5–8. Porcelaine de Copenhague et de Berlin. Collection M. P. Majovszky.

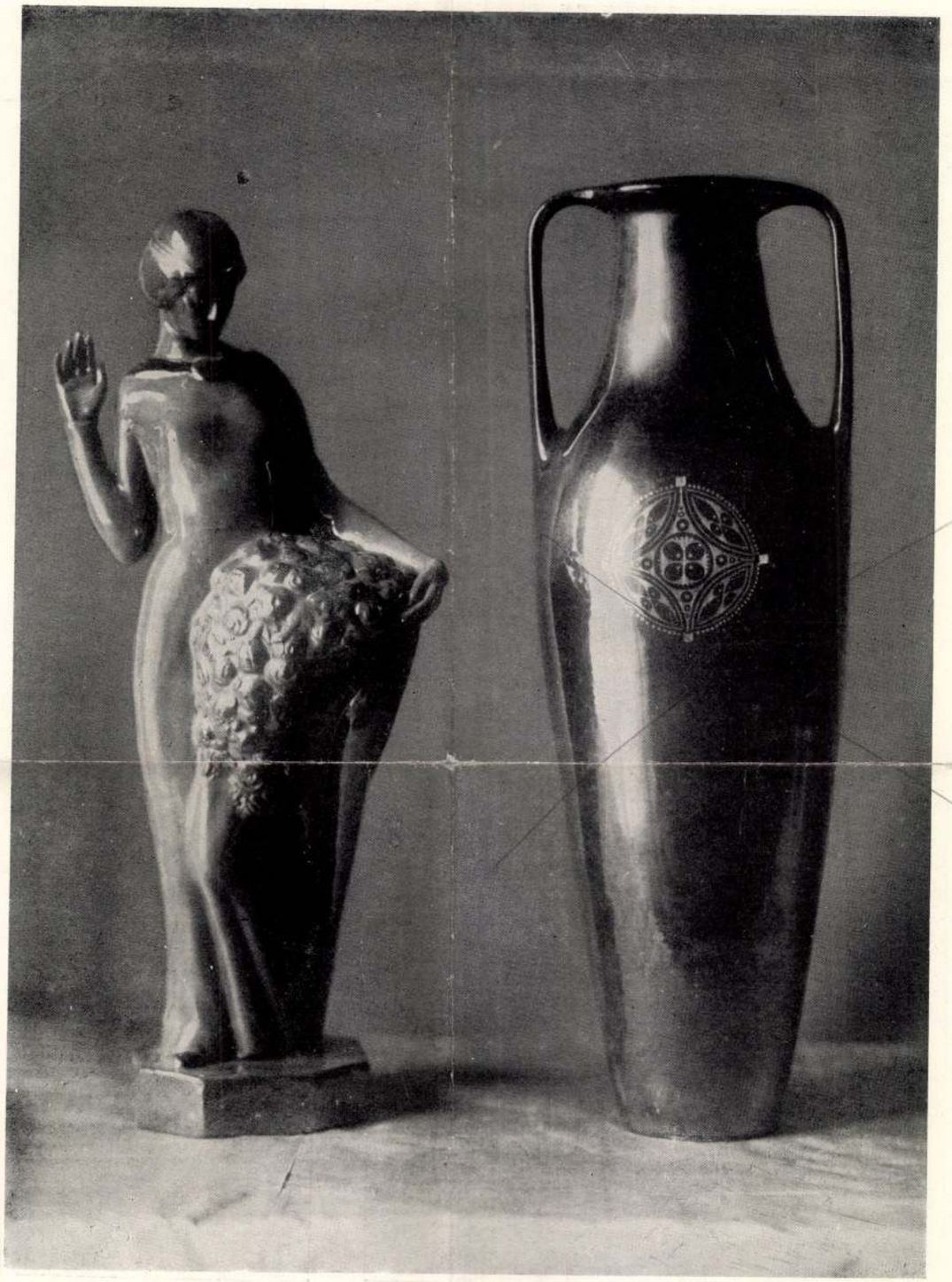

9 10

9. Kövesházi Kalmár Elza: Magyarországi sz. Erzsébet. Terrakotta. — 10. Hollandi fajansz váza. Majovszky Pál gyűjteményéből.

9. Elsa Kövesházi Kalmár: St. Elisabeth. Terrakotta. — 10. Holländische Fayencevase. Kollektion P. Majovszky.

9. Terre cuite. Figurine. Par Mlle E. Kalmár. — 10. Vase en faience hollandaise. Collection M. P. Majovszky.

Magyar Iparművészet
1919. 12. l.

M.D.K.

Kalmár Elza

Két tollrajzának repr.-ját hozza a lap a "Mentőkéz" c. mellékletben.

Magyar Salon, Bp. 1901. évf. febr. és márc. havi példányok közé kötött melléklet.

Kalmár Elza



Kéve IV. kiáll. 1913

KALMÁR ELZA

MAJOLIKA

a tragédia nemcsak a közérdeklődés, személyének szenzációs beállítása, reklám és érdekesség szempontjából, de lelkileg is nagy hasznára volt. Egyszerre a legnagyobb írók között emlegették s emellett csakugyan azzá is lett. A betegsége alatt minden könyvét szétkapkodták s új kiadások jelentek meg sokezer példányban; az új kiadások is elfogytak három hét alatt. Mire meggyógyult és a másik Szenttamásy jóvoltából az élet minden kényelmével, sőt fényűzésével vehette magát körül, a könyvei is ontották a pénzt. A kiadók versengve kínálták a szédítő előlegeket. A színházak darabért ostromolták. Egy nagy német cég megvásárolta műveinek fordítási jogát s ezért annyit fizetett, hogy az író gyönyörű kis villát vett a Gellérthegy aljában egy gazdag özvegyasszonytól. A villa keskeny, de kétemeletes frontja keletre nézett; minden emeleten három szoba volt; azelőtt penziónak is használták, előkelő, gazdag úrinép lakta, fiatal házaspárok itt töltötték mézesheteiket, pompás miliő, gyönyörű kilátás, egészséges, ragyogó fekvés, éppen írónak való. György a berendezést is megvette, csupa régi, finom bútor, temérdek perzsa, brokátfüggönyök, aranyozott csillárok, szobrok, festett üvegablak: fejedelmi luxus, idillikus fészek.

Szenttamásy György egyelőre nem dolgozott semmit. Várt. Pihent. Élt. Kéthónapig a tengeren járt. Megerősödött, meghízott, szinte megnőtt és megfiatalodott. Ősz haja sűrű lett és az arca finom, fehér, rózsás foltokkal, határozott Szenttamásy-típus, most már megtévesztésig hasonlított ahhoz a másik Szenttamásy Györgyhöz. A termete, kicsinysége és karcsúsága folytán, arányos és arisztokratikus; kezei finomak, fehérek, nőiesek. A hangja bársonyos, behizelgő, zengő, mély bariton.

A pénz egészségessé, széppé, hódítóvá és boldoggá tette.

A kéthónapi utazás után végleg megtelepedett a kis rezidenciában. Az előbbeni tulajdonosa ekkor költözött ki a második emeletről s búcsúzás közben megemlítette:

— Ha jól emlékszem, ide sokat járt egy Szenttamásy György nevű úr.

— Igen? Az unokatestvérem lehetett.

— Lehet.

— Valami kis kaland? — kérdezte nevetve az író.

— Igen. De csak néhány hónapig tartott az egész.

— Természetes. Mindig az a legszebb.

— Na, ezt csak a férfiak mondják.

Többet nem beszéltek a dologról.

Kitavaszodott. György úgy találta, hogy a Gellérthegy déli oldala a világ legszebb nyaraló helye. Ott maradt egész nyáron és nem írt egy sort sem. Pedig voltak mély és gyönyörű gondolatai. De ha arra gondolt, hogy azokat le is írja, elment a kedve. Kissé megcsömörlött az irodalomtól. Pedig most abból élt; fényesen, urasan, majdnem pazarlóan. A Szenttamásyakra nem szorult már; több pénze volt, mint akármelyiknek a rokonai közül. Nem írt, hanem élt. Nem is igen olvasott, de annál többet volt emberek között. Most szerette őket, még az együgyűeket és a hitványokat is nagyon szerette. Másképen látta az egész életet. Nem botlott bele a problémába és nem vérezte meg a szívét mások sebeivel. Úgy találta, hogy az élet sok embernek nehéz, de senkinek sem elviselhetetlen. A szeretők, ha össze is vesznek, azért valahogyan mégis megbékülnek. Éhenhalt embert egyetlen egyet sem látni az utcákon. A gyerekek boldogan játszanak és az öregek örülnek, hogy élnek. Felfedezte, hogy jó ebéd, finom, illatos szivar és

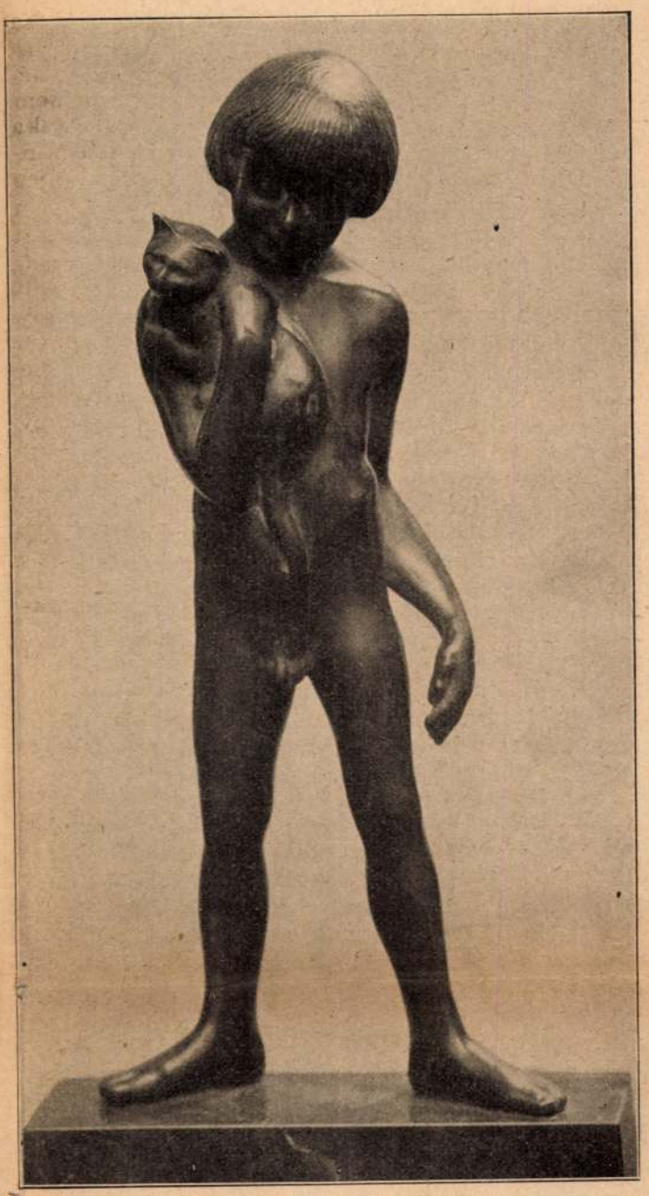

Gyuri. Kövesházi Kalmár Elza szobormüve

mértékkel fogyasztott nemes öreg bor: mennyei élvezet. És az asszonyok! No, értük magukért is érdemes élni. A legrosszabb is angyal, mihelyest szeret. Édes, odaadó, pihegő kis madár valamennyi. És az a legszebb bennük, hogy milyen hódolattal veszik körül azt, akit nagy embernek tartanak. Mintha csak azért jöttek volna a világra, hogy szépségükkel és szerelmükkel megjutalmazzák az írókat és művészeket és a híres embereket. Ez a hódolat idealizmust jelent s manapság már csak az asszonyok idealisták.

Szenttamásy György naponta garmadával kapta a szerelmesleveleket és ez boldoggá tette. Rengeteg kalandja volt és egy sem végződött rosszul: vagyis szerelem egyikből sem lett. Az asszonyok, az más. Azok mind szinte elégtek a szerelemben, de amikor szakított velük, mégsem csaptak botrányt, csak szepegve és sírva félreálltak. Szegénykék. Valóságos mártírok, de a mártírpalástot alázattal és mégis méltósággal hordták. Vagy talán hamar megvigasztalódtak? Lehet. De ha így is volna? Ezért sem szabad rájuk haragudni, hiszen ők is élni akarnak, szegények. És ha nem tudnának megvigasztalódni, talán még sem nyugodnának bele a szakításba s ez sok kellemetlenség forrása lehetne. Legjobb úgy, ahogy van. Ők is éljenek, szegények.

Új Idők 1927. XXXIII. 23 sz.

Mindennel ki tudott békülni. A forró nyári hónapokban mégis elnézett kicsit az északi fürdőkbe, de alig várta, hogy onnan hazamenekülhessen. Az ősz gyönyörű itt, a Gellérthegy alján. És most az írónak különösen szenzációs örömei voltak. Neki volt a legszebb, legtisztább, legszerelmesebb kis barátnője Pesten. Úgy éltek ők ketten, mint az antik istenek az Olympus alján és Szenttamásy György, aki egy esztendővel ezelőtt embergyűlölő és életúnt emberroncs gyanánt feküdt a szegények, az öngyilkosok, az epileptikusok és a züllöttek kórházában, most, mint egy fiatal szatir, az erdőcsavargó, fuvolás, asszonycsalogató vén Pán egy kamasz tanítványa, vidáman fütyörészve szaladgált a Gellérthegy déli oldalán és emberrel, állattal, fűvel és fákkal, felhőkkel és virágokkal egyformán túláradó szívvel barátkozott.

Még azt a nagy, csontos, komoly, szélespatájú, szomorúan öreg, rezignált lovat is szerette, amelyik a Gellérthegyi lejtős útakon baktatott s hozzátartozott egy rozoga kordéhoz, egy élesszavú csengetyűhöz és egy ritkabajuszú szemetes-kocsishoz. Úgy beszélt róla, mint a barátjáról: barátja volt a ló, a csengetyű és a kocsis is és mindenkinek megmutatta a széles mecklenburgit, amely higgadt volt és erős, mint egy bivaly.

— Kérlek szépen, olyan okos ez a ló — magyarázta új barátnőjének, — hogy vak létére, biztosabban járja a hegy-völgyes útakat, vízmosásokat és keskeny pallókat, mint a kecske vagy a szamár.

— Hogyan lehetséges ez?

— Hát a lábával tapogatózik, akárcsak az ember, aki vak. A kapuknál megáll. Az út mélyedéséről, a kavicsokról pontos topographiai ismerete van s arról jegyzi meg magának, hogy hol kell megállania. Ezt is a patáival érzi. És a kocsistól hallom, hogy este, mikor a dolgát elvégezte, haza megy magától. Odaáll az istállóhoz s magától a helyére talál.

— Ne mondja!

— De mondom. Húsz ló áll egy sorba és az övé a tizenötödik hely. Azt is kitapogatja a lábával és sohasem véti el a helyét. Csoda-e, hogy úgy szeretem és becsülöm derék, vak, okos, öreg lóismerősömet? Legközelebbi könyvemben megírom az élete történetét.

Szenttamásy Györgynek eszébe sem jutott, hogy ezenkívül is van még valami a világon, amiről könyvet, vagy színdarabot írni érdemes volna: nem, asszony, szerelem, élet, ez nem irodalmi téma, hanem leélni való.

Nem dolgozott semmit, de nem is volt szüksége, hogy munkával keresse a pénzt. Egy öreg Szenttamásy kisasszony, aki most már felette büszke volt az unokaöccsére, hirtelen meghalt és ráhagyta ezerholdas pompás uradalmát. Az íróból gazdag földbirtokos lett s ezt olyan természetesnek találta, minthogy március 21-én tavasz jön a télre. Végre is a Szenttamásyak hatszáz év óta urai jó, kövér magyar földeknek, ezer és ezer holdaknak és most csak beleültette őt a sors a jogos örökébe.

Eljött a tél s Szenttamásy egy viharos éjszaka után egyedül ült a könyvtárában. Most jött ki a langyos fürdőből, most végzett a komornyikja a borotválással. Meleg, pihével bélelt selyemkabátkájában félig ült, félig feküdt egy hatalmas karszékben és szórakozottan jártatta szemét a félbőrkötéses könyvek aranyfelírásos hátlapjain.

— Istenem, hónapok óta nem is volt a kezemben könyv, — futott keresztül az agyán, de aztán megvígasztalódott. — Majd, ha megöregszem.

Mert olyan fiatalnak érezte magát, mint egy húszesztendős suhanc.

Ekkor az inasa látogatót jelentett. Hölgy. Fiatal és szép.

— Vezesd ide.

Belépett a vendég.

Az ablakon beözönlő fény arcának csak egyik oldalát világította meg s a profilja élesen kirajzolódott ebben a műterem-világításban. Szép fiatal hölgy volt. Magas, karcsú, de telt és ruganyos testén könnyű angol utazókosztüm. Az arca kissé sápadt, de üde és érdekes; bronzba játszó haja beárnyékolta a homlokát s hosszú szempillája sátorosan borult tiszta, szürke szeme fölé. A szája gyermekesen ívelt, széles, puha, piros, tömött száj. S ahogy leült, egyik lábát a másikra dobva, tétlen látszott a pompás, hosszú, plasztikusan ívelt selyemharisnyás lábszára: izgatóan szép látványosság volt.

Nagyon elfogulatlanul és öntudatosan lépett be, de ahogy leült és körülnézett, kissé elfogódott hangon mondta meg a nevét.

— Gianone Beatrice.

— Gyönyörűen zeng ez a név! — kiáltott fel az író azzal az álpáthosszal, amelyet megszokott, mert mindig bevált a hölgyvendégeinél.

— Bocsásson meg, kissé meghatódtam ... egy évvel ezelőtt ez az én szobám volt.

— Ah!

— Majdnem hat hónapig.

— Ez érdekes!

— De most alig ismerek rá, ámbár a bútorok között van néhány ismerős.

— Szóval, maga, kedves Beatrice, itt tulajdonképpen jobban otthon van, mint én. De éppen ezért én is jobban szeretem e perctől fogva a szobámat.

Bea kissé gúnyosan nézett az író szemébe. Fülét megcsapta és sértette a hamis hang, komoly maradt és kutatva nézte György arcvonásait. Hiszen egyszer már látta őt, de akkor öreg volt és beteg, igen, akkor más volt egészen, azaz hogy most más, most nem ahhoz a Szenttamásy Györgyhöz hasonlít, hanem a másikhoz, aki szép volt és jól ápolt és erős.

— Valóban nagy a hasonlatosság, — szaladt ki a száján öntudatlanul.

Az író mosolygott.

— A bátyámról beszél.

— A bátyja?

— Hét évvel idősebb, — válaszolt az író kissé sértődötten. — Ismerte Györgyöt?

— Igen ...

— Honnan?

— Csak úgy ... a társaságból.

Szerette volna megkérdezni, hogy hol van, merre jár, beszélt-e róla, boldog-e a másik Szenttamásy, de nem birta rászánni magát. Körülnézett.

— Kié ez a ház?

— Az enyém.

— Az egész?

— Természetesen — nevetett az író.

— És maga lakja az egészet? Nős? Van családja?

Az író egészségesen és vidáman kacagott.

— Maga kis vizsgálódó. Hát olyan benyomást teszek én, mint aki már családot alapított? Kedves Beatrice, maga túlságosan jó, vagy túlságosan rossz véleménnyel van csekélységem felől. Nem gondolja, hogy nagy kár volna értem, ha nős volnék és egy csomó gyereket kellene nevelnem!

— Hány éves maga?

— Harminchat.

Bea oda sem figyelt az író fecsegésére. Arra gondolt, hogy íme, most itt ül előtte az, aki szellemével s érzéseivel, amelyeket kiöntött a regényeibe, az ő szívét egykor úgy megdobogtatta. Itt van az emberi élet legnagyobb csodája, a lángész, maga is csoda, roppant

Kövesházi Elza

nobrász

Haláltánc c
(ágaskodó gilisz-
takból kompo-
nált) nobra
repr.

Nemzeti Szalon

1928.
márc

Spiritu
alis Nuvé.
nek III. kiáll. Cat.

Vásárlási tudnivalók.

A műtárgyak eladását kizárólag a műtárosi hivatal, illetve **Kató Kálmán,** a Nemzeti Szalon műtárosa eszközli. A vételár 50 %-a a vásárláskor, 50% pedig 8 napon belül, legkésőbb azonban a kiállitás bezárásakor fizetendő.

A Zichy-centennárium alkalmából megjelent

Kövesházi Kalmár Elza

309. kép Keselyű, Mázas cserép MNG

311. kép Sörény, festett mázas terakotta, 16 cm. MNG

Szabadi Judit: A magyar szecesszió művészete, Corvina Bp. 1979.

Kövesházi Kalmár Elza

303. kép. Fantázia fej. Gipsz, 58 cm MNG
304. kép. Tánckompozíció. Alabástrom, 58,5 cm MNG
305. kép Női fej, mészkő, 56 cm MNG
306. kép Lelegző lány, Gipsz 28,3 cm MNG
307. kép Szent Erzsébet. Mészkő 45 cm MNG

Szabadi Judit: A magyar szecesszió művészete, Corvina Bp. 1979.

Kalmár Elza

Képes Pesti Napló 1939. jún. 10.

Baloldali kép: vasárnap avatják fel a farkasréti temetőben Kafka Margit síremlékét, Kövesházi Kalmár Elza szobrászművésznő alkotását.

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 61
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

DÉLMAGYARORSZÁG
Szeged

1021

Szeged szobrai



Madách Imre

(1823—1864)

(2.) Az ember tragédiájának költőjét ismét csak a legjobb értelemben vett aktualitás jegyében idézzük meg Kalmár Elza nemes egyszerűségű, fehér mészkőszobra — amely a Dóm téri panteonban látható — irodalmunknak azt a kiválóságát mutatja, akinek nemes veretű sorai annyiszor elhangzottak már a kettős torony előtti szinpadon. A Szegedi Szabadtéri Játékoknak megalapítása óta „házi-szerzője„ Madách, s miként már annyiszor, az idén is felhangzanak majd az általa teremtett örök figurák — Ádám, Éva, Lucifer — szavai. Drámaköltőnk itt bemutatott szobránál tegnap, szombaton este a szegedi fesztivál igazgatósága koszorúzási ünnepséget rendezett: Az ember tragédiája szerzőjének szólt a színre állítók tisztelgése.

odaállt, hogy egy
ecsettel maga is fe
zel a kis pénzlive
befeketíteni ezt a
vásznat — kuncogtá
gedi kollegák, s a
jókora meszelőt ny
markába. — Itt ez
— mondták —, itt
het centiméterenkér
ladni.

Hiába, a díszletes
ha szőke is — holtig ta-
nul!

J. Koszmenko, aki kedden és pénteken este Nurali lesz

Fesztiválnaptár

JÚLIUS 20, VASÁRNAP

Délelőtt 9 óra: a József Attila Tudományegyetem Ady téri épületének nagy előadójában ünnepélyesen megnyílik a *Pedagógiai Nyári Egyetem.* Megnyitót mond Méhes Lajos, az MSZMP Központi Bizottságának tagja, a KISZ KB első titkára.

Este fél 8: *Aszafjev Bahcsiszerájі szökőkút* című balettjének premierje a *kijevi balett* előadásában.

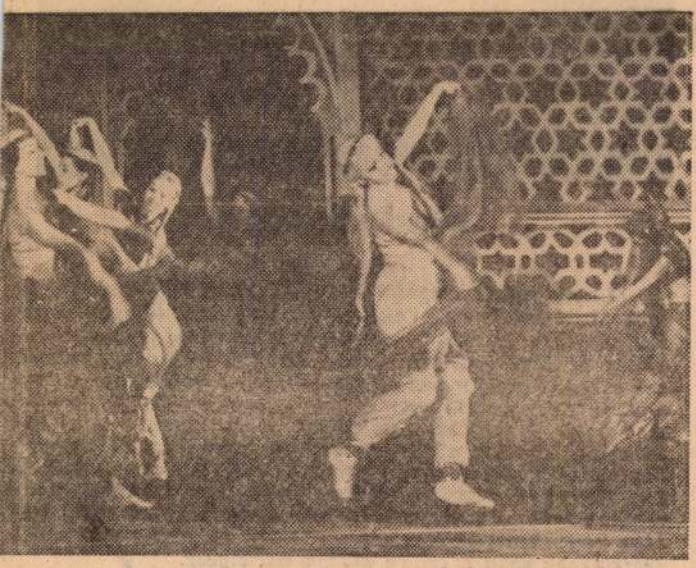

Somogyi Károlyné felvételei

erâji szökőkút főpróbájáról

Kalmár Elza MDK

Vágyakozás, repr.

Micsarnok 1902.

A bpi. Orvosszövetség Mükiállitása



T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Rothermere-utca 12. III. 2.

Kövesházi Kalmár Elza

~~[illegible]~~

Önarckép

repr.

A Mű

1927. 1. sz. 19. l.

Szent Ferenc c. reliefje

repr.

u. o. 22. l.

Kalmár Elza

Baudelaire: "Imádlak" c. versének fordítását illusztrálta.
Repr.

Otthon, Bp. 19o2. április hó
41. lap

MDK

Köveshazi-Kalmar Elza

Sta Maria Del Mar c. szobormüve. Repr.

Kut, 1926. I. évf. 2. sz. 12. l.

Kalmár Elza

Vitorlás hajót ábrázoló rajzát többször ismételi a lap az üresen maradt helyeken.
Repr.

Otthon, Bp. 19o1. márc. hó
32. lap

MUTATÓ

ítész-Egylet Közlönyének
ZETEI-hez

YÉR GYULA

1—12. SZÁM

attal és egy mellékleten 3 ábrával.

Lap

Vényi István: A pécsújhegyi áramfejlesztő mű és a pécsvidéki szénbányák áramellátása 43

Kalmár Elza

Assisi szent Ferenc
mázas cserép, repr.

Magyar Iparmuvészet

1923. 46-l.

MDK

Kalmár Elza

Almási Balogh L: A karácsonyi kiáll. Magyar Iparművészet 1903. jan.1. 1-28.1. képekkel

indulok uj alkotmányos küzdelembe, ezekl
gitimizmus lánglelkü apostola: Griger Mik
királyság megváltó eszméjének. És fegyv
nyugalmat, békét, becsületes demokráciát
Ezért fordulok barátaimhoz, hiveiml
lakozzanak hatalmas, lelkes táborunkhoz.
igaz ügyet, harcoltam a főváros autonomiáj
sok ezer embertársamon, joggal kérheter
harcolni az elnyomatás veszedelme ellen.
És kérek mindenkit, akit közös eszm
nek semmit, amig igazolt embereim
Griger Miklós és az én nevem sze
Budapest, 1935 március havában, a

Márkus-nyomda, Budapest, V., Bank-utca 5. (Felelős vezető: Márkus Géza
Felelős kiadó: Berecz Vilmos.

Kalmar Elza

erod

Hu Prmagyerem

XXXIV. tabla

MDK

Kalmár Elza

Ijász, bronz Repr.
Mefisztó, " "
Körfejes váza, bronz Repr.
(Turini kiall.)

Magyar Iparművészet, 1902. 127.l.

MDK

Kalmár Éliza ,szobrászm.

Leánvakt. Márványmü

Repr. 165.1.

A Mücsarnok tavaszi tárlatából.
Müvészet.1905.

Kövesházi Kalmár Elza

kitüntető elismerés a

Kut 1927 tavaszi

kiállításán

Kut 1927 3. sz

Egy fejen terhet

vivő fazzotra repr.

(nőt ábrázolva)

u. o.

MDK

K.Kalmár Elza

Bronzszobra. Repr.

Magyar Iparművészet, 1924.III.1.

MDK

K.Kalmár Elza, szobrász, ip.müv.

Az ezüst-, bronz- és fatárgyak közt az ő művei is szerepeltek a párizsi világkiállítás magyar pavillonjában, melynek tervezője: Györgyi Dénes, müépitész.

Illusztráció. 164. l. fent.

Magyar Iparművészet. 1937. /9/. Illusztrációk a párizsi világkiállítás magyar pavillonjáról. 157-164. l.

MDK

Kövesházi Kalmár Elza

kisplasztika

O. Iparm. és Háziipari kiáll. Magyar Iparművészet, 1929. 134. l.

MDK

Kalmár Elza szobrász

Kain,Mefiszto,két szerelmespár,márvány dombormű.Apró bronzok,nagy gipszfejek.

Lyka K.:Egy festő...

Uj Idők,1901,5o sz.71-72 l.

Kalmár Elza

Sárgaréz szobrok és majolika ábrák, repr.

Magyar Iparművészet

1930. 7-8. sz.

Kalmár Elza

Madách Imréről készült szobrát bemutatja a lap.
Repr.

Délibáb, Bp. 1934. aug. 11. VIII. évf. 33. sz. 19. lap.

M.D.K.

Kalmár Elza

Rajz cim nélkül szövegek befejezésénél.
A kötetben több diszitő rajza szerepel az egyes cikkek illusztrációjaként.

Magyar Salon, Bp. 1903. nov. hó. 4o. kötet
297. lap

M.D.K.

Kalmár Elza

G.K.Béla: Bus napjaim c. versét illusztrálta.

Patyi István: Hány fa nyitott rózsát c. verséhez készitett illusztrációt.

Magyar Salon, Bp. 1904. febr. 4o. kötet
489, 493. lap

M.D.K.

Kalmár Elza

Kemechey Jenő: "A szürös báró" elbeszéléséhez
készitett illusztrációt.

Magyar Salon, Bp. 19o1. április hó
49. lap

Kalmár Elza MDK

Kainz József, repr.

Műcsarnok 1900/1901. téli kiáll.

Kalmár Elza

Blám – Adler em-
lékkő, fenti terve
Repr.
Magyar Iparmüvészet
1930. 117 l.

Kövesházi Kalmár Elza MDK

Gyuri, repr.

Mücsarnok 1927 tavaszi kiállitás

MDK

Kalmár Elza, szobrász

tervezte a Blám-Adler sírhoz az emlékkövet.

/Készült a Seenger Béla köipari rt.-nál.

/Illusztr./ 117.l.

Magyar Iparmüvészet. 1930 117-120.l. K épek.

Kövesházi Kalmár Elza

XXX. sínes lép ülő Buddha
zöld mázas cserépfából 47 cm. MNG

XXXI. sínes lép Bestia festett kerámia
domború 26,5 cm MNG

Szabadi Judit: A magyar szecesszió művészete Bp. Corvina 1979.

MDK

Kalmár Elza

Kainz József c.szobormüve.Repr.

KMTars, 1900/1.téli kiall.

MDK

Kalmár Elza

Botfej.Kalmár Elzától.Repr. (Turini kiall.
Botfej, " " " " "

Magyar Iparművészet, 1902. 115,114.l.

MDK

Kalmár Elza

Leányarckép c.szobormüve.Repr.

Képzóm.Tars.1901-2.téli kiall.

Kövesháni Kalmár Elsa

Táncoló fiú 1909.

10-6. p. ill

Új Müvészet 1992



27. A szirâki kastély

Kövesházy Ka már Elza, szobr. MDK

A KUT zavaszi kiállitásáról a lapok megegyeznek abban, h. a kiállitók tulnyomó többsége hittel, meggyőződéssel szegődött a ~~KKKKK~~ progresszív irány szolgálatába. A kiállitás derüs gondtalanságával tünik fel az ujabb idők egyik legizgatóbb kiállitása.

"Faszobor. Asszony fején batyuval. Kepr. 12.1.

KUT 1927 3.sz. 12.1.

MDK

Kalmár Elza

Assisi szent Ferenc, mázas cserép, repr.

Magyar Iparmüvészet 1923. 46.l.

MDK

Kalmár Elza

Leányarckép, repr.

KMtárs. 1901/2. téli kiáll. kat.

MDK

Kalmár Elza

Kainz József c. szobormüvének repr.

Műcsarnok, 1900/1. téli kiáll.

Kalmár Elza, szobrászm.

Leányakt. Repr. 165.1.

Művészet.1905. 165.1.

MDK

MDK

Kalmár Elza

Leány akt c. szobormüve. Repr.

Műcsarnok, 1905. tav. nemzetk. kiáll.

Kalmár Elza MDK

Leányakt, repr.

Műcsarnok 1905. tavaszi nemzetközi kiáll.

Kalmár Elza

Hobrász

lásd

Magyar Iparművészet

1911. 124. l.

Zengyel Géza
cikke

Kalmár Elza szobrán, iparművén

Magyar Sparművészet, 1902

V. évf. 2. sz. 52-59. o. /magyar von. része 58-59. o./

Vajda Ernő: Modern kincs ugyanatok kiállítása.

Körplastika – Kalmár (Elza)

Revue de Hongrie

1911. IV. a. VII. 7. 227–228. l.

Kéve kiállítás a N. Sz.-ban.

Kalmár Elza

Magyar Müvészet 1925.365.o.
Kiállitások.

Kalmár Elza szobrász

lásd Kövesházi-Kalmár E. alatt is

Budapesti Szemle CCXXI. 1931. 299-314. Ybl Ervin: Képzőművészet

Vetter Sámuel réemetsző (Orosl

8, 52, 290, 291, 325,

Kalmár Elza szobrán

Magyar Iparművészet, 1901

6. sz. 266. o.
Különféle.

Kövesházi - Kalmár Elza adatai.

Magyar Nemzet:
1946. VII. 7.; II. évf. 148.
(: Jeremiás :)

Kalmár (Elza?)

Szobrász

Revue de Hongrie

1911. IV. a. VII. f. 227–228. l.

Kéve kiállítás a N. Sz.-ben.

Kiállitás.

Kalmár Elza szobrásznö kiállitása a bécsi Hagenbund-ban.

Mibarát.1923.III.23.1.

Halmár Elza, szobrász

Lázár Béla, A Ernst Museum modern műrészetünkért

Műgyűjtő 1928. XI. 310 - 311.

Egyesületek XX.sz.
Müvészeti Intézetek
Könyves Kálmán szalon.

Népszava XXXVII.1909 dec.12.
294 sz.5 lap
Kalmár Elza az Olgyay kiállitáson.

Kalmár Elza szobrász

Magyar Iparművészet, 1901

C. tz. 266. 0.
különfélék.

Kalmár Elza.

KUT.1926.jun.1.2.sz.6-10.old

Kövesházi Elza, szobrász

Nouvelle Revue de Hongrie

1933. XXVI. a. XLVIII. f. 609–613. l.

Gerevich Tibor: Képzőművészeti kiállítás a Műcsarnokban.

Kövesháti

~~Kovácsházi~~ Kalmár Elza szobrásznő

Béke és Szabadság. 1954. 23. sz. jun. 9. 14. l

Kövesházi Kalmár Elza

festő

Budapesti Szemle CCXXXII. 1934.
363-372. Gál Ervin: Képzőmű-
vészet

Kaliwoda festó

306,

Kövesházy K.Elza

Katol.Szemle.1931.I.295-301.l.

Kövesházi Kalmár Elza szobrász

Népszava XXXVII.évf.1909 dec. 12.

294 sz. 5 lap.
Kalmár Elza az Olgyay kiállitáson.

Kövesházi Kalmár Elza szobrász.

Népszava XXXVII.1909 dec.12.
294 sz. 5 lap
Kalmár Elza az Olgyay kiállitáson.

Kövesházy-Kalmár Elza

Katol.Szemle.1930.II.781-86.l.

Körcsh Aki Kalm v Elza, szobrász

Pásztortűz, 1927. 7 sz.

168. l.

a. b.: A budapesti Műcsarnok tavaszi tárlatáról.

Maróthy Kálmán (első díj)

v

Tér és Forma. II é. f. 1929. 175-185 l.

32 ábra

Komor János: A Maglódi-uti neretat-
otthon pályatervé

Kövesházy-Kalmár Elza szobrász.

8.l.

KUT.1927.3.sz.12.l.

Kálmán Ebra, rabbi

Kalmár

Müggyűjtő 1930. XI. 321–22.

Kalmár Elza szobrásznö.

Műbarát.1921.I.88-89.l.

Kalmár Elza szobrásznö.

Mübarát.1923.III/23.1.

Kövesházi Kalmár Elza.

Népszava.1923.III.4. 5.l.

Kövesházi Kalmár Elza szobrásznö.

Műbarát. 1922. II. 70. l.

Kövesházy Elza.

8 órai Ujság.
1931. II. 1., 4.
(:Kritika.:)

Kalmár Elza, szobrász

Müvészet, IV., 1905. 133-134.

Külföldi krónika

Kalmár Elza, grafikus

Müvészet, III.,1904. 54.

Hazai krónika.

Kalmár Elza szobrász

Pesti Hirlap. 1926. márc. 2. 8

a Kéve első vidéki reprezentatív kiállítása

Kalmár Elza szobrász

Pesti Hirlap. 1926. márc. 30. 7

f. j. Megnyilt a Kut kiállítása az
Ernst-muzeumban

Kalmár Elza szobrász

Pesti Hirlap. 1920. nov. 10. 3

A Kormányzó kihallgatáson fogadta...

Kalmár Elza.

Sórai Ujság.
1929. x. 13., 4.
(:Kritika.:)

Kalmár Elza.

Sorai Ujság.
1930. IV. 30., 4.
(: Kritika. :)

MDK

Kalmár Elza

Mefisztó, br.

Kainz berlini színész, br.

Százezer pengőt kaptak müvészeink. Ujság 1928. máj. 27.

Kalmár Elza

— **Kaffka Margit síremléke.** Az 1918-ban elhúnyt nagynevű írónő, *Kaffka* Margit farkasréti temetőben lévő sírja idáig jeltelen volt, míg most barátai művészi síremléket állítottak emlékére, *Kövesházi Kalmár* Elza szobrászművésznő alkotását. A síremléket június 11-én, vasárnap déli 12 órakor avatják fel a farkasréti temetőben.

Pesti Napló 1939
június 10.

M.D.K.

Kalmár Elza nobrán

Beck Ö. F. baráti köréhez tartozott.

Beck Ö. Fülöp Emlékezési. Bev: Farkas Zoltán. Bp 1957 172

Kövesházi Kalmár Elza

koll. kiáll

rvod

Hel Ervin: Képzőmivászet.

Bpesti Szemle

1934. 676. 371. 372 l.

MDK

Kövesházy Kalmár Elza

Herczeg G.: Vaszary János és az - Ume kiállitás a Hagen-szövetségben. /Bécsi levelek/. Ujság 1928. jan. 15. 6.l.

MDK

Kövesházy Kalmár Elza

Képzőművészet 1928. 8-9. sz. 95.l.

Kövesházi Kalmár Elza (1876-1956)

a szecessziós szobrászat egyik legtipikusabb és egyben egyik legtehetségesebb alakja. Szecessziós életmű nem átmeneti kivándulás, időleges érintkezés volt a a szecessziós felfogásmóddal, hanem abban való természetes és önkéntelen gondolkodás.

Szabadi Judit: A magyar szecesszió müvészete, Bp. 1979. Corvina

101.o.

Kövesházi Kalmár Elza

Kövesházi Kalmár Elza (1876–1956): szobrász és iparművész. A szecessziós szellemű kisplasztika megteremtője, illetve egyik eredeti képviselője. Síremlékeket is tervezett.

Mihályfi Ernő:Művészek,barátaim Bp.Corvina,1977.

Köveskázi Kalmár Elza szobrász

Az 1924-ben alapított „Spirituális Művészek Szövetsége" hez csatlakozott a művész is.

Dévényi Iván: A gödöllői művésztelep, Vigilia, Budapest, 1973, nov. 937. old.

Kövesházi Kalmár Elza
nekrológ

Magyar Nemzet 5. 1954 sept. 12. 7.

Kövesházi Kalmár Elza, szobrán
jeszmüveń

L: Lajta Béla

Vadas József: „Egzotikus és mai" 12,

Élet és Irodalom Bp. 1985 - dec. 13. XXIX/50

Kövesházi Kalmár Elza

nobr.

fáncosnő nobrai

→ Kozma Lajos

MŰVÉSZET 1985/2/25

Kővesházi Kalmár Eleonóra szín

"Duse"

→ Koma Lajos

MŰVÉSZET 1985/ 2/26

Kövesházi Kalmán Elza.

A Galéria mecénásai

Magyar Nemzet
1886. 1. 14

Köveskúry Kalmár Elza [1871-1956]

– Neve megmelítve az „Ungarische Plastik vom 18. bis 20. Jahrhundert" c. cikkben

Lásd: Vilt Tibornál

Budapester Rundschau, 1983. dec. 12.

Kövesházi Kalmár Elza, szobrász
újrarművész

L: Horti Pál

Vados József. A lélek diadala 12.

Élet és Irodalom Bp. 1986. ápr. 11. XXX/15

Kalmár Elza MDK

"Alkonyat" c. aleográfiáját /harmadik példány/ megvásárolta Inkey József báró

Vásárlások a Téli Kiállitáson.
Mücsarnok.1901.3o.sz.371.l.

Kalmár Elza

szobrász és festőnő.

Legjelesebb alkotása tudtommal a „Vágyodás" czímű márvány szobor, melynek eredetije Kohnér Adolf tulajdona. Másolatát ugyancsak márványban megvette Baronyi Artur.

Kalmár Elza, szobrász, stb. marad,

l. 372. old. – Folytatólap: A Kéve művészlapja.

Érkezett 1904 junius 20.

414/904 (Veszprém 1904 junius 18.)

Imrek György áldozár, a veszprémi muzeum könyvtár őre a könyvtárnoki tanfolyamra való felvételét kéri (Válasz 386/904 sz. a. 1904 junius 28.)

KALMÁR *Elza*, l. *Kövesházy-Kalmár Elza.*

aKalmár Elza MDK

szobrász

müvei /sajnos/ nem kerültek kiállitásra.

,-,

Farkas Zoltán: Ujkori magyar szobrok Galériája.

Müterem 1958 I.évf. 10.sz.a 4-7.o.

Kalmár Elsa

K ~~Fényes Adolf~~ K

~~Ferenczy Károly~~

~~Glatz Oskár~~

~~Helbing Oskár~~

Kosztelányi Kamm Gy

Kövesházi Kalmár E.

Mark Sajos

Olgyai Viktor

tovább Rippl Rónai József

Nyvány Ignác

Vaszary János

litografiái.

Müv. Krónika

1904. 3. 7. 10. l.

Kiródulásra → Müv. Krón.
1957.


MAGYAR KÖZPONTI TÁVÍRÓ HIVATAL
1933 JUL 31 15
BUDAPEST

~~Horvai János~~

~~Berán Lajos~~ 16.l

Kovács

~~Benedes Sándor~~ 16.l

~~Bezeredi Gyula~~ 16.l

K

~~Fadrusz János~~ 16.l

~~Horvai János~~ 16.l

Kalmár Elza 16.l

Kisfaludi Strobl Zs. 16.l

Körmendy Frim Jenő 16.l

Ligeti Miklós 16.l

Lux Elek 16.l

Medgyessy Ferenc 16.l

l. Árnerési Közlöny

P 1934. ok. 6. rk. 17

Budapest 5. Postafiók 118.

153257 szám.



Müemlékek Országos Bizottságának,

Hivatalból.
Közszolgálati ügyben.
Dij átalányozva.

Budapest,
IX. Üllői-ut 33-37.

K

~~Horti Pál~~

~~Huszár Ilona báróno~~

tovább Kalmár Elza

Katona Nándor

Toroczkai Wigand Ede

l. Mücsarnok

1901. 377. l.

P

1. ábra.

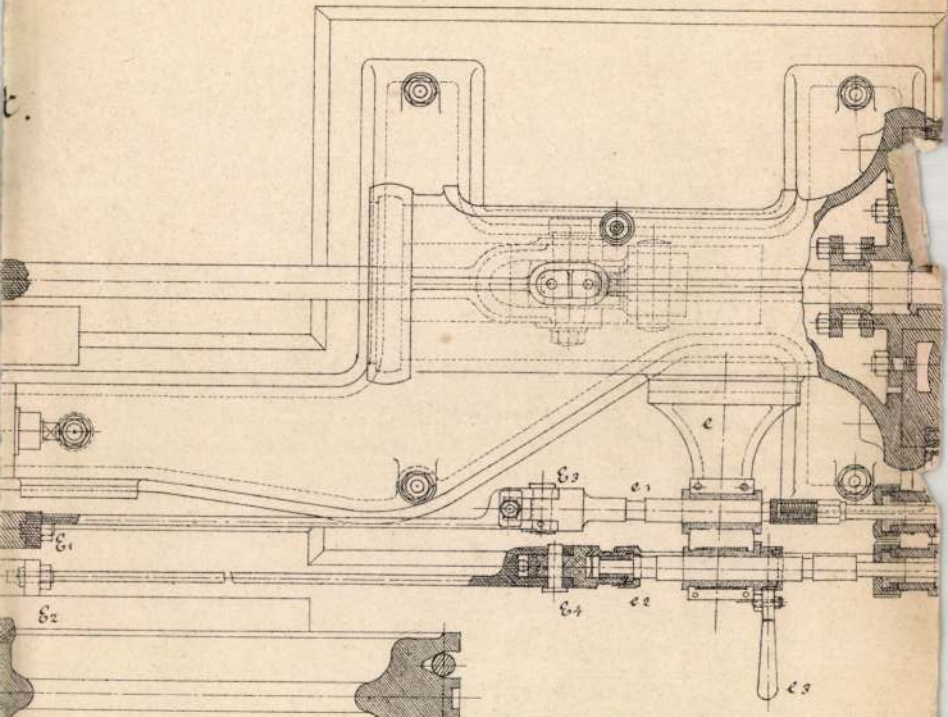

A nagy henger
töltésmutatója

2. ábra.

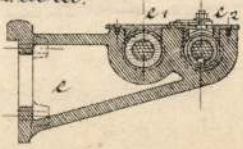

3. ábra.

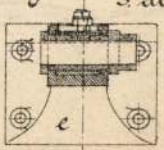

KALMAR ELZA, /1876-1950/. éremművész

Éremkiállitás a Magyar Nemzeti Múzeumban.-A kiállitott érmek között sajnos nem volt látható néhány jelentékeny éremművész kitünő éremalkotása,amelyek itt is figyelmet keltettek volna.Kalmár Elzát is hiába keresték a kiállitó művészek közözz,akinek néhány kiemelkedő éremalkotását is szivesen láttak volna a magyar éremművészet e nagy szegszemléjén. 42.old

GOSZTONYI JÁNOS: Éremkiállitás a Magyar Nemzeti Múzeumban 42.old

AZ ÉREM, XXX.évf. 1974. 1.szám. Bp.

Kövesházi Kalmár Elza

Kerámiákkal vezetel az UME VII. kiállításán a Nemzeti Szalonban

„Gyermekfej, relief" (emlitve)

„Török lány" "

Cijnág 1937 IV. 28

MDK

Kalmár Elza, keram.

Nők az Ipm.Társ. jub. kiállitásán. Magyar Női Szemle. 1936, márc. sz. 78 l.

Kövesházi Kalmár Elza, szobrán
jaranűvén

L: Márkus Géza

Vadas József: Laza Kéve 12

Élet és Irodalom Bp. 1984. szept. 14. XXVIII/37.

Kalmár Elza

Kerámiai munkái az Iparműv.Társ.kiáll.-án.

Ujság, 934.V.18.

MDK

Kalmár Elza

Metszeteit mutatták be az orsz.képtárban

Szines modern...

Magy.Ipmüv.1901,266 l.

MDK

Kalmár Elza

Kiállitásokról. Magyar Nemzeti Művészet 1938.
4. sz. 79/7. 80.l.

M.D.K.

Kalmár Elza
szobrász

Madzsar Alice profilját
bronzba mintázta.

Pilsovszky Ödön: Az el nem készült szobor
élt és Irodalom, 1967. aug. 19 - 7 sap.

MDK

Kalmár Elza

Kfj.: Kiállitásokról. Magyar Nemzeti Müvészet
1938. 4. sz. 80.l.

MDK

Kalmár Elza

Árverési Közlöny, 1934. [illegible]. 6.rksz. 16.l.

MDK

Kalmár Elza

Magyar Iparmüvészet 1911. évf. 129.l.

Kalmár Elza

A szobrászok között kiemeli a művész munkáit, aki "egy csomó aprósággal" szerepel a tárlaton, melyről "A Nemzeti Szalon őszi kiállitása" cimmel ir.

Képes Családi Lapok, Bp. 1902. okt. 12.
XXIV. évf. 41. sz. 655. lap

MDK

Kalmár Elza

Beck Ö. Fülöp: Emlékezései. Bp. 1957.

172.l.

MDK

K. Kalmár Elza szobr.

Gerő Ödön cikke. MI, 1934. 83. l.

NDK

Kövesházi Kalmár Elza

Fiatal leány, kő, szobor

Főv. Képtár háborus veszteségeinek jegyzéke

Bp. 1952.

EA ..... ltsz. Gyűjtés helye

KÖVESHÁZI KALMÁR ELZA, éremművész

Gáty-Goldmann Fülöp 1921-ben az általa elérhető összes magy.szobrász-éremművésztől megrendelte önarcképüket 100+100 mm.plaketten.-A gyüjt.a MNM.-ban van. 116.drb. A sorozathoz tartozó önarcképplakettek:

KÖVESHÁZI KALMÁR ELZA.-Felirat:KÖVESHÁZI KALMÁR ELZA.
10.rép MNM.-100+100 mm.-Leirás: HP. ~~3051~~ 3005. 31.old

GOSZTONYI JÁNOS: Magyar szobrászok és éremművészek önarcképplakettjei 84.old

AZ ÉREM, XXXII.évf. 1975.-1. Bp. 1975

Kövesházi Kalmár Elza, szobrász- és iparművész (1876-1956):
a Kéve művészegyesület célja alapszabályuk szerint a szepművészetek és iparművészetek fejlesztése és művelése volt. Ezért kapcsolódhattak a szecessziót és annak a művészet minden ágára kiterjedő érdeklődését képviselő alkotók is. Kövesházi Kalmár Elza kerámiatárgyakat tervezett, (említve).

S.M.: Századelejei művésztársaság kiállítása a Kecskeméti Galériában.
Petőfi Népe, 1984. júl. 1.

— 13. — M. D. K.

Köveshási KALMÁR Elza szobrász

Ülő Buddha

~~Szenczi szobrász Albert~~

A M. N. Galéria állagjegyzéke I. fa. r.

Bp. 1959. 244. l.

— 12. — M. D. K.

köveshási KALMÁR Elza szobrász

Táncosnő

Térdelő leány

A tömbbizalmi portréja (1950.)

Török nő

A M. N. Galéria állagjegyzéke I/a.

/. Bu. 1959. 243-244. e.

— 11. — M. D. K

Köveshází KALMÁR Elza szobrász

Táncoló fiú

Támaszkodó

Tánckompozíció

Táncosnő

Táncosnő

A M. N. Galéria ánagjegyzéke I./a r.

/. Bp. 1959. 242. l.

— 10. — M. D. K.

Kövesházi KALMÁR Elsa szobrász

Szent Ferenc madarakkal

Szent Ferenc

Szőlőfürtöt tartó kány

Szörny

Tanatosz

A M. N. Galéria állagjegyzéke I./a. r

Bp. 1959. 240 – 241. l.

— 9. — M. D. K.

Kövesházi KALMÁR Elza szobrász

Nyomtató lovak

Paolo- és Francesca

Párducos szarkofág

Szent Erzsébet

Szent Ferenc fej

A M. N. Galéria ánagjegyzéke I. fa r. 239-240. l.

Bp. 1959.

 M. D. K.

Kőverházi KALMÁR Elza szobrász

Mózes

Női fej

Női fej

Női akt

Nyilazó (Ijjász)

A M. N. Galéria ánagjegyzéke I./a m

./. Bn. 1959. 238. l.

 M. D. K.

Kövesházi KALMÁR Elza szobrász

Madách fej

Madách

Madár I.

Madár II.

Matyó baba

Mephisto

A M. N. Galéria állagjegyzéke I./a r.

Bk. 1959. 236-237.

— 6. — M. D. K.

Kőveskházi KALMÁR Elza szobrász

Leány arcmás

Leányfej

Leányfej

Leányfej

Lélegző tánc

A M. N. Galéria állagjegyzéke I./a. r.

/. Bh. 1959. 235-236.

 M. D. K.

Kövesházi KALMÁR Elza szobrász

Kariatid

Keselyű

Kisfiú

Kislány

Leányakt

A M. N. Galéria állagjegyzéke I./a. r.

—/. Bp. 1959. 233-234. l.

— 4. — M. D. K.

köveskázi KALMÁR Elza szobrász

Hősi emlék

Ifjúmunkások I.

Ifjúmunkások II.

Játszó macska

Kainz portré

A M. N. Galéria állagjegyzéke I./a r.

Bh. 1959. 231–233.

./.

— 3. — M. D. K.

Kövesházi KALMÁR Elza szobrász

Gerelydobó

Gerelyvető

Hadak útja (dombormű)

Harcos

Horthy Miklós

A M. N. Galéria állagjegyzéke I./a. d

./. Bu. 1959. 229-230. l.

Kövesházi KALMÁR Elza szobrászt

Dávid (befejezetlen)

Fantáziafej

Faun pecsét

Férfifej

Ferfifej

A le. U. Galéria állagjegyzéke I./a r.

/ Bp. 1959. 229-230 l.

– 1. – M. D. K.

köveshási KALMÁR Elza szobrász

1876 – 1956

Anya gyermekével

Adám az űrben

Ágaskodó macska

Benkhardt lumi

Bestia

A M. N. Galéria állagjegyzéke I. sa r.

./. Bp. 1959. 227–228. l.

M.D.K.

Kövesházi Kalmár Elza szobrászmüvész

A "Kéve" kiállitásán "...tette jó hangzásuvá nevét."- irja a kritika. Most Fáy Béláné fayence-mellszobrát mintázza. A "Hagenbund" kiállitás a Helikonban febr. 18.-án nyilik, meg, ahol a müvész a külföldiekkel együtt szerepel, mint a Hagenbund kötelékébe tartozó müvész.

Szinházi Élet. Bp. 1923. febr 18-24.
XII. évf. 8. sz. 45. lap.

Kalmár Elza

A Mübarátok Köre helyiségeiben bemutatott müveiről irja a lap:"plasztikáin bizonyos álmatag naturalizmus ül, a nyers emberi szerkezeteket pontosan bár, de egy kevés édességgel veszi munkába a női értelem gyöngédebb és játékos kedvü mechanizmusa."

A HÉT, Bp. 1901. dec. 8. XII. évf.
49. sz. 810. lap.

Kalmár Elza

Szobrainak finom rajzát és formáját dicséri a kritika, melyet sign. nélkül a lap Müvészet c. rovatában közöl az Ernst Muzeum kiállitásáról. Kisplasztikái elárulják gazdag érzésvilágát és formatudását. Müvei osztatlan elismerést keltettek.

A HÉT, Bp. 1921. márc. 2o.
XXXII. évf. 8. sz. 139-14o. lap.

Kövesházi Kalmár Elza

Most is az a nagy művész, akinek annak idején a "Salome" márványalakját köszönhettük,-irja a Művészet c. rovatban közölt kritika a KÉVE kiállitásán szereplő művészről. Igen nagy elismeréssel nyilatkozik a "Beteg katona" és a "Török nő" c. alkotásairól.

A HÉT, Bp. 1918. nov. 24.
XXIX. évf. 47. sz. 734. lap.

MDK

Kövesházi Kalmár Elza

Müvé Krónika 1904. 3.sz. 10.o.

MDK

kövesházi Kalmár Elza, szobrász

Költö: "Az ö Madách-feje a legkifejezöbb".

R. Szörédi Ilona: "A magyar Művészetért" mozgalom nagy kiállítása. 1945.máj.16. Műcsarnok. Uj Magyarság. 13.1

MDK

Kövesházi Kalmár Elza, szobr.

Ybl E: Iparmüvészet és szobrászat a Györgyi K. eml.kiáll.on. MI. 1934. 84-86. l.

MDK

Kövesházi Kalmár Elza

Tömb-megbízottunk c. műve szerepel az I. magyar képzőművészeti kiállításon.

-ly-: I. magyar képzőművészeti kiállítás.

Nők Lapja, Bp. 1950. augusztus 31. [3.l.]

M.D.K.

Kövesházi Elza

Az Önálló Hivatásu Nők Világszövetségének londoni müvészeti szakosztálya által rendezett kiállitásán vett részt.

Magyar képzőművésznők sikere Londonban c. Szinházi Elet. Bp. 1938. ápr. 23. XXVIII.évf. 18. sz. 44-45. lap.

K. Kalmár Elza

Kiállít az "Alkotás Művészház" 6-án megnyílt második csoportkiállításán.

Magyar Nemzet 1942.dec.15.

Kövesháti Kalmár E

l.

Mův. Krónika

1905. 2. n. 5. l

Kelt Budapesten, 1932 évi szeptem

Nagyságos

Dr. Szentiv

Vettük öntől mai
tartalmát magunkra nézve is minde

Kelt Budapesten, 1932 évi szep

Kövesháry Kalmár
Elza
Nobrasz
III. Józsefhegyi u.
3/a.

MKSz 1947

MKSA 1001

Kalmár Elza

---

zobrazuje

Szul. 1876. jánnar 1.

~~Sop~~ Wienben

soproni illetőségű

Sajat Erzlese

Csütörtök

1

Klotild kir.

Péntek

2

Pamphil vt.

Szombat

3

Erazmus pk.

C	19	Patrik
P	20	Talalé
S	21	Konst.

Izraelita n. Sziván

V	1	R. Kh.
H	2	
K	3	Sel.
S	4	jeme
C	5	hag
P	6	S. 1. n
S	7	S. 2. n.

☽ Első negyed 2-án 7 óra 10 p. d. u.

Kalmár Elza

Spiritualis zsűrének
körvetségének
kicillitő tasja.

Fibula vasból IX. 57.

dr. D. K

Kövesházi KALMÁR Elza szobrász

mausóleum terv

A dr. N. Galéria állagjegyzéke I./a. 00

Bu. 1959. 294. l.

Kövesházy Elza

Szerepelt az "Alkotó Művésznők" kiállitásán.

Est, 1931.Jun.7.

Kövesházy Elza

Szobormüve, az "Alkotó Művésznők Egyesülete"
első kiállitásán.

8 O.U.931.VI.7.

MDK

Köveshazi Kalmár Elza

Tizenharom művel vett részt a "KÉVE" Munchen-ben 1914-ben rend.kiallitasan.

Szablya János: A Kéve könyve. 1916. VIII.k.

Kövesházy Kalmár Elza

Szerepelt a műnészcsoportok műcsarnoki kiállításán.

Újság 1931. II. 21.

Köverkási Kalmár Elza

Szerepelt a Műszarnok Tarasi tárlatán.

8 órai hírsáp 1931. II. 22.

Köveskári Elza

Szerepelt a KUT és MME Erős tárlatán.

BH 1932. XI. 6.

Kövesházi-Kalmár Elza

Munkácsy-céh II. kiállításán az Ernst Múzeumban egy vitrin kisplasztikáját szerepelt.

BH. 929. X. 20.

Kövesházi-Kalmár Elza

Munkácsy-céh II. kiállításán az Ernst Múzeumban apró maskarái szerepelnek.

Ujság 929. X. 20.

Kövesházi Kalmár szobrai

Munkácsy-céh II. kiállításán az Ernst Múzeumban szerepelt.

Az Est 929. X. 20.

Köveskási Kalmár Elza

szerepelt az I. nemzeti tárlaton.

Nu 1933. IV. 20.

Kövesházi-Kalmár Elza

Alkotása szerepelt a magyar művészeti sorsjáték nyereménytárgyainak kiáll.-án.

B.H.933.V.28.

Kövesházi Kalmár Elza

Szerepel az UME kiállításán a Nemzeti Szalonban

Budapesti Hirlap 1937 IV. 25

Kövesházi Elza

Kerámiákkal nerepel az UME kiállításána Nemzeti Szalonban

Pesti Napló 1937 IV. 25

Kövesházi Elza Szobrási

Szerepel az európai művészmők párisi kiállításán

Nemzeti Újság 1937 II. 13

Kövesházi Elza

Azabrian

Genfben a Nemzeti Szanatban - bemutatásra kerülő magyar reprezentatív jellegű képző-és iparmuvészeti kiállítás anyagában - azabberal szerepel.

Budapesti Hirlap
1929.VIII.15.

Kövesházi Elza

[illegible]

Genfben a Nemzeti Muzeumban - bemutatásra kerülő magyar reprezentatív jellegű képző-és iparmúvészeti kiállítás anyagában - szerepel.

Nemzeti Újság
1928.VIII.10.

Kövesházi Kalmár Elza

szobrász

Klebelsberg emlékkiállitás - Műcsarnokban - szoborra szerepel Madách fej.

Pesti Hirlap
1933.II.12.

Kövesházi Elza nobrász.

Szerepel az európai művésznők párisi kiállításán

Pesti Hirlap 1937 II. 13

Kövesházi Kalmár Elza

szobrász

Barcelonai világkiállitás - képzőművészeti kiállitása - kiállitási pavillonban - szoborral szerepel.

Plantiba

Nemzeti Ujság
1929.VII.21.

Kövesházi Kalmár Elza (1876-)

Fiatal leány. Félakt.
Szobor. Szürke kő.

A Fővárosi Képtár háborus veszteségeinek jegyzéke
Budapest 1952.

Kövesházi Kalmár Elza

szobrász

Barcelonai világkiállitás - magyar képzőművészeti kiállitása - szoborral szerepel.

Nemzeti Ujság
1929.V.9.

Kövesházi Kalmár Elza

Résztvesz az Ernst múzeum
kiállításán

Oelmacher Anna: Magyar művészet
1896-1945

Magyar Nemzet, Bp 1969 szep. 26

Kővesházi Kalmár Elza

Kőfigurája, a szfőv. képzőm.-i gyüjteményének kiáll.-án a Műcsarnokban.

P.H.932.VI.19.

Kövesházi Kalmár Klza

Kőfigurája, a szfőv. képzőm,-i gyűjteményének kiáll.-án a Műcsarnokban.

P.H. 932.VI.10.

Kövesházi Kalmár Elza.

Műve szerepel a Nemzeti Szalonban rendezett KVT tavaszi kiállításán.

Nemzeti Ujság, 1927. ápr. 17.

Kövesházi Kalmár Elma.

Falvaragásai szerepelnek a „Kut" tavaszi kiállításán, a Nemzeti Szalonban.

Pesti Hirlap, 1927. ápr. 20.

Kövesházi Kalmár Elza.

szobrászművész.

A KVT tavaszi kiállítása bezárult, a díjbizottság kitüntető elismerést szavazott meg a művésznek, munkájáért.

Pesti Hirlap, 1927. máj. 3.

Kövesházi Kalmár Elza.

szobrász.

A Nemzeti Szalonban szerepel a KUT tavaszi társulatát, melynek faragásai szerepelnek.

Esti Kurir, 1927. ápr. 17.

Kövesházi Kalmár Elza.

„Olasz parasztasszony" c. fába faragott szobra és még több kisebb szobra szerepel a KUT tavaszi kiállításán, a Nemzeti Szalonban. (emlitve.)

Ujság, 1927. ápr. 14.

Kövesházi Elza szobrász

Résztvett az "Alkotó Művésznők Egyesülete"
első kiállitásán.

E.K. 931. VI. 7.

kövesházi Kalmár Elza

Alkotásai, az "AME" első kiállitásán.

P.H. 1931.Jun.7.

Kövesházi Kalmár Elza.

A Nemzeti Szalonban az UME bemutatkozó kiállításán fazolra szerepel.

Az Est, 1928. febr. 19.

Kövesházi Elza.

A spirituális művészek kiállításán kősászobra és „Haláltánc" c. szobrai szerepelnek. (emlétve.)

Magyarság, 1928. März. 4.

Kövesházi Kalmár Elza.

A Spirituális müvészek egyesületének tagja 1925.

Bende J:
A Képzőművészeti egyesületek története,kézirat.

MDK

Kövesházy Kalmár Elza

az 1927 évi Egyházmüvészeti kiállitáson öt-milliót és ezüstdiplomát nyert

Aktuális képzőművészeti események. Pesti Hirlap 1927 évi Kincsesháza.

Kövesházi Kalmár Elza.

Az Ernst muzeom kiállitást rendez a müveiből 1925-ben.

Bende J:
A Képzőművészeti egyesületek története, kézirat

Kövesházi Kalmár Elza.

A Helikon kiállitotta müveit 1923-ban.

Bende J:
A Képzőművészeti egyesületek története,kézirat.

MDK

Kövesházi Kalmár Elza szobr.

kitüntető elismerés a KUT tav.kiáll,-án

KUT. 1927, II. 3.sz. 8 l.

Kövesházi Kalmár Elsa.

A "Kéve" müvészegyesület tagja a megalakulás idején 1908-ban.

Bende János :
A Képzőművészeti Egyesületek Története,kézirat.

MDL

Kalmár Elza, Kövesházi

l.: Kövesházi Kalmár Elza

Nők Lapja, Bp. 1950. augusztus 31. [3.l.]

MDK

Kalmár Elza

Női akt, márv.

Vásárlások a Képzőm. Társ. 1905. kiáll.
Művészet, 1905. 4.sz. 278 l.

Kövesházi Elza

sobrán

l. Kalmár Elza.

Pulchra II. 87

1903 VIII. 7.

Munkács

Lehoczky Tivadarnak (Munkács) Felszólítás. A régiséggyűjteményre vonatkozó tárgya lásoknak alkalmas időpontjának Wosinszky Mór orsz. felügyelővel ~~értesítendő~~ 226/903. való közlésére.

Kövesházi Kalmár Elza

szobrász

Magyar képző-és iparmüvészet genfi kiállitása - a szobrászati anyag részére a genfi Musée d,Art et d,Histoire igazgatósága két termet bocsátott rendelkezésre - szoborral szerepel. Kerámiával.

Nemzeti Ujság
1929 VIII.25.

Kövesházi Kalmár Elza

szobrász

Magyar szobrászművészeti kiállitás - Genfben a genfi Musée d,Art ed d,Histoire termeiben - szoborral szerepel. Kerámiával.

U j s á g
1929.VIII.25.

Kövesházy Elza

Kerámiákkal szerepel az UME
kiállításán a Nemzeti Szalonban

Magyar Hírlap 1937 IV. 25

Köveskáni-Kalmár Elsa

Szerepelt a művészcsaportok műcsarnoki kiállításán.

B. H. 1931. II. 22.

MDK

Kalmár Elza,

A sokszorosító müvészetből dr.Térey Gábor tanulságos kiállitást rendezett. Metszetek és könyomás után szinezéssel készült lapok.

K.E. könyomatu tájképei.

Szines metszetek kiállitása az országos képtárban Vas.Ujs. 1901.48.évf. 50.sz. 813.l.

M D K

Kalmár Elza,

viasz miniatürök

Viasz miniatürök. Uj Idők 1925. nov. 1. 44 sz. 455. l.

Az Albus szappangyárak plakátpályázata. Magyar Grafika. 1929. 1-2. sz. 36 l.

Kalmár Elsa, von Kövesháza, Bp. I. Irányos-ut 6.

Adressenverzeichniss der ungarischen Medailleure

MDK

Kalmár Elza

Bálint Zoltán: Magyarország a IV. monzai kiállitáson.
Magyar Iparművészet. 1930. 165 l.

Kalmár Elza

koll. kiáll. Helikon

1923. febr.

Elek A. évvégi kromtája

Az Ujság

1924. jan. 1.

MDK

Kalmár /Elza?/

pályamű a Kossuth emlékmű pályázatra

Spiegel Frigyes, Márkus Géza, Kalmár /Elza?/

Művészet I. évf. 1902. 3. sz. képek 218, 219 l.

MDK

Kalmár Elza,

Márkussal és Spiegel-lel közösen tervezett,
a zárt,pantheon szerü megoldást választották.

A Kossuth-mauzoleum pályatervei.
Vasárnapi Ujság. 1902. 14.sz. 49.évf. 221-2.l.

Kalmár Elza

Eleg szépen gyarapodott a múzeum modern kerámikai gyüjteménye. A svéd Orefors üveggyár és svéd barátaink két szép oreforsi üvegtárggyal ajándékozták meg a múzeumot. A fejlődő magyar üvegipart Komáromi I. üveg-figurinejei és Báthory Júlia ízléses üvegvesései képviselik. Herend, Pécs, a Keramos műhely stb. legújabb készítményeikkel szerepelnek a múzeum új szerzeményei között. Végül néhány ötvösmű és Kalmár E., Lux, Zilzer H. és Gárdos I. kisplasztikái egészitik ki a modern csoportot.

A múzeum szűkös anyagi eszközeinek nagy része a múzeum szakkönyvtárának gyarapitására szolgál. Az utolsó két év folyamán beszerzett, részben rendkivül gazdagon illusztrált mű tölti meg a kiállitás négy vitrinjét.

Az Iparművészeti Múzeum 1928-29. évi uj szerzeményei. Magyar Iparművészet 1929. 217. l.

Aa.

-

) (*. Siklóssy László
i. c. c. h.).

MDK

Kalmár Elza

Kisplasztikai művekkel szerepelt a Szép Otthon kiáll.

Cikk: A mi kiállitóink.

Magyar Iparművészet, 1936. 25.1.

Kalmár Elza

Rajzait dicsérettel emliti meg Lázár Béla:
"Téli tárlat" c. beszámolójában.

Otthon, Bp. 19ol. dec. hó.
18-29. lap

Kalmár elza

A véső szelid simogatásával, lá yan e ymásba huzott, életteljes formákat fejtett ki márványból,-mondja Marco: Tavaszi tárlat c. beszámolójában.

A HÉT, Bp. 19o5. ápr. 23. XVI. évf. 17. sz. 28o-282. lap.

Kalmár Elza és

Telcs Ede müvészek, Róna József vezetése alatt álló öntőmühelyben apró dolgokat készitenek. A Müvészet c. rovat "Apró bronzok" cimmel arról ir, hogy a két müvész is kostolót ad már az eljövendő müvészetből.
Arról nem tájékoztat a cikk, hogy mit ábrázolnak az apró bronzok.

A HÉT, Bp. 1905. dec. 17. XVI. évf.
51. sz. 858. lap.

Kövesházy Elsa.

A Tamás Galéria kiállitásain szereplő müvész.

Bende J:
A Képzőmüvészeti egyesületek története,kézirat.

MDK -

Kövesház Kalmár Elza, szobrászm.

egyéni stilusa legjavával emeli a Kéve csoportjának nivóját.

V. Kéve. -Tavaszi Tárlat.
Képzőművészet. ? I.évf. 1.sz. 10.1.

MDK

Kövesházi Elza, festőm.

Falusi Sybillája lelkiismeretes, finom munka.

B.A.: Képzőművésznőink a Szalonban.
M.Képzőm.-nők Egyes.1938. - Jub.retrosp.kiállítás.
Magyarság: 1938.jun.4. lo.l.

MDK

Kövesházi Kalmár Elza szobrasz

Kaffka Margit siremlékét alkotta,melyet a
Farkasréti-temetőben avattak fel.

Cikk: Kaffka Margit siremlékének felavatas

Esti Ujság, 1939.jun.13.

MDK

Kalmár Elza

Lyka K.: Téli tárlat 1900-1901. Bpest 1901.
49.l.

MDK

Kalmár Elza

Kfj: Kiállításokról. M.N.Művészet. 1938. 4.sz.
80. l.

Kalmár Elza Köves-
házi

vród

Korb Erzsébet =

A Hagenbund ki-
állítása a Helikonban.

Kék Madár. 1923

I. évf. 1. sz. 34. l.

Eger, múz

85–86

Kép 85–86

Kalmar Elza

Nod

A Gyrgyó - 1912. 3-4 sz
167 l.

..... *műhely.*

yfőnökség!

év ..... hó ____n történő kifize-

..... indokából személyesen meg nem

..... számu .....

tam.

évi ..... hó .....

.....

sajátkezü aláirás és munkásszám.

Kalmár Elza
szobrászmű

Fővárosi Lapok 1900. dec. 30., 7. old.
(Vajda Imre: Téli dalok.)

Kalmár

K a l m á r E l z a

szobrász

Az Ujság. 1924.máj.27. ((e.a.): Érmek és plakettek.)

Kalmár Elza,
köveshazi

vrád
Ybl Ervin:
A szegedi Templom tér

MAGYAR. EPITOMUVESZET
1930. 12. a. 16. l.

Kalmár Elza MDK

Hiradás arról,hogy a kör helyiségében kiállitást rendeznek,ahol fényes lakásberendezés keretében mutatják be Szinyei Merse, Katona Nándor, s Kalmár Elza müveit.

A Mübarátok Köre.
Mücsarnok.1901.26.sz.337.l.

Kalmár Elza

Aovakk

~~Bezerédi Gyula~~

~~Borutk Andor~~

~~Fenyes Adolf~~

Kalmár Elza

Kernstok Károly

Kosztolányi Kamm Gy.

László Fülöp

Ligeti Miklós

Magyar Mannheimer G.

Medrzyanszky L.

Mihalik Daniel

Nagy Sándor

Pállya Celestina

Rippl Rónai J.

Teles Ede

Vaszary János

A Könyves Kálmán H. 1903. bani
nyiveskiöt Hamburgban ci Drezdá-
ban, 1904.-ben München rendezett
Müv. Krónika 1904. 3. n. 8. Kiállítás.

ifj. dr. osdolai ZSÖGÖN BÉLA
a szkfővárosi I. ker. Tüdőbeteggondozó Intézet
vezető-főorvosa
I., VINCELLÉR-U. 33.
Rendel: d. u. 4—5 óráig. Telefon: 59-7-57.

Budapest, 193...

Rp.

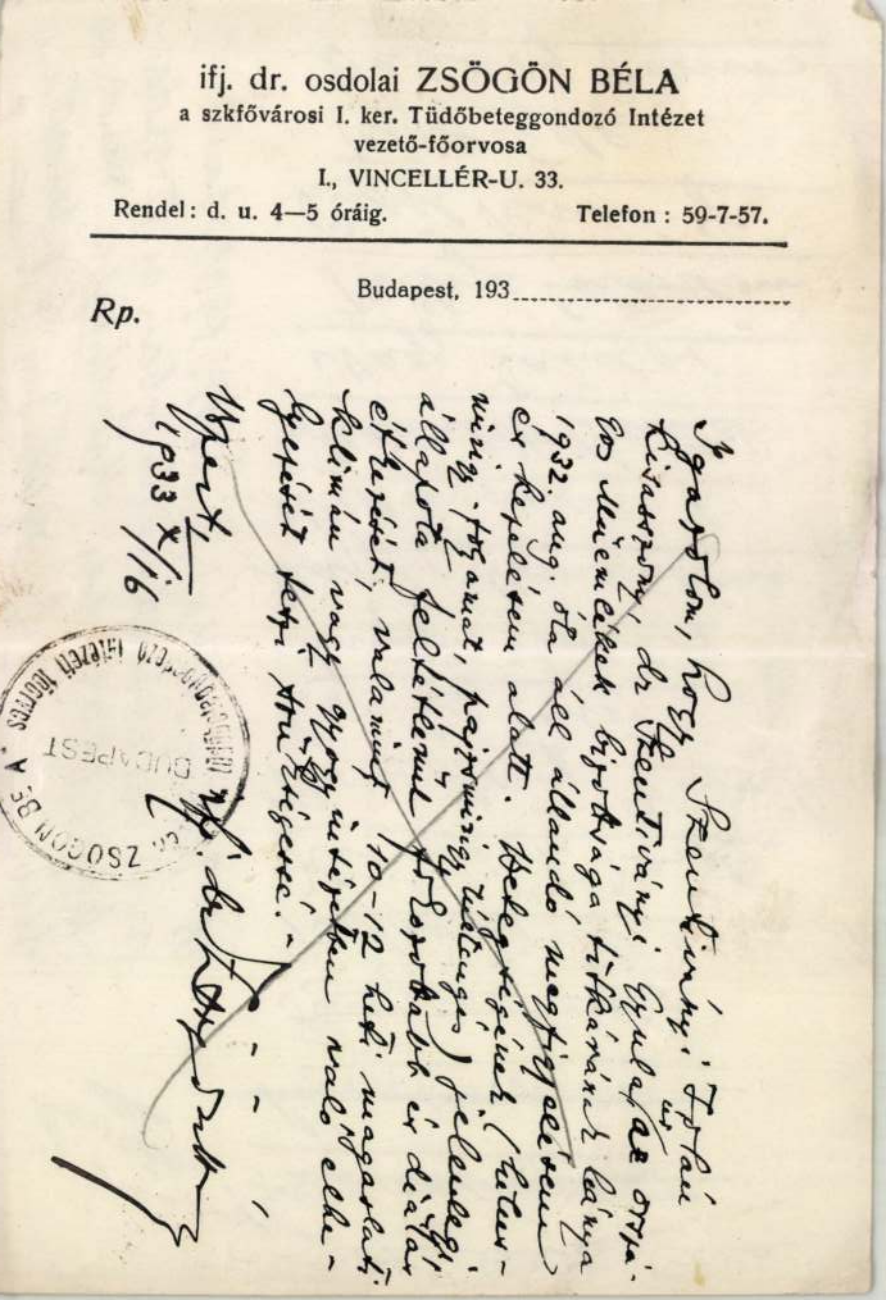

Kalmár Elza



1905. június 8.

Felterjesztés: Divald Kornél: „Járosmegye szövött emlékei" czimü művének 400 példányban való megszerzése és szétosztása tárgyában (368/1905.)

építész egy igen tetszetős egyszoba-konyhás lakással mutatta meg, hogy itt is lehet kényelmet nyújtani. A konyha persze lakókonyha is egyúttal. Tuss, toalet, éléskamara és nyitott erkély is csatlakozik hozzá. A lakószoba 4×5 méteres. A lakáshoz a következő bútorok tartoznak: két beépített ruhaszekrény, egy konyhaszekrény széles asztallappal, keskeny, de messze kiterjedő könyvespolc, ruhásszekrény, jégszekrény, asztalkák, székek, alvásra is használható kerevet stb. De vannak két-, három- és négyszobás lakások is, hasonló gazdaságos elvek szerint. A kiállítást hosszabb ideig hagyják nyitva s jövő évben új anyaggal mutatják be.

AZ IPARMŰVÉSZETI TÁRSULAT KÖRÉBŐL

AZ ORSZ. MAGYAR IPARMŰVÉSZETI TÁRSULAT VÁLASZTMÁNYA 1927. évi március hó 28-án tartotta ülését *Alpár* Ignác t. elnök elnöklésével. Jelen vannak: Seenger Béla és Szablya Frischauf Ferenc alelnökök, Agotai Lajos, Benkhárdt Ágoston, Bodonyi Jenő, Csapó Heim József, Gaul Károly, Grabowieczky Léon, Hauswirth Ödön, Herbert Viktor, Holló Mihály, Horváth Béla, Hosszú István, Koródy György, Kovács Erzsébet, Kulcsár Sándor, Majoros Károly, Mátrai Lajos, Nádler Róbert, Nagy Antal, Schóber József, Telcs Ede, Vig Albert, Tull Viktor választmányi tagok és Györgyi Kálmán igazgató.

Az elnök jelenti, hogy Bartóky József, Hültl Dezső dr., Menyhért Miklós és Végh Gyula választmányi tagok kimentették távolmaradásukat.

Igazgató jelenti, hogy a vallás- és közoktatásügyi miniszter a Társulatot kérte fel az idei monzai III. nemzetközi kiállítás magyar csoportja anyagának egybegyűjtésére és a szállításával és biztosításával kapcsolatos ügyek elintézésére. Továbbá jelenti, hogy a Budapest Fürdőváros Egyesület szintén a Társulatot kérte fel az 1929. évben a Gellérthegyen rendezendő nemzetközi fürdőügyi és idegenforgalmi kiállítás előkészítésében való közreműködésre.

A választmány a felhívásoknak eleget fog tenni. Egyben — Nádler Róbert vál. tag javaslatára — elhatározza, hogy a vallás- és közoktatásügyi miniszter figyelmét felhívja arra, hogy a monzai kiállítás nem nyújt kecsegtető kilátást a kiállítók részére és a kiállításon való részvétellel járó nagy költségekkel a várható eredmények aligha lehetnek méltányos arányban. Ezért megfontolandónak tartja, hogy jövőben nem volna-e célszerűbb Monza helyett forgalmasabb, más olaszországi városban magyar iparművészeti kiállítást rendezni.

A Magyar Ált. Kőszénbánya R.-T. 80 pengős és a MOKTÁR 30 pengős adományát

a választmány köszönettel fogadja.

Igazgató jelenti. hogy annak ellenére, hogy a pénzügyminiszter hozzájárult a tervezett Orsz. M. Iparművészeti Részvénytársaságnak 12.000 pengő alaptőkével való megalakításához, a budapesti törvényszék cégbejegyző hivatala nem járult hozzá a részvénytársaság megalakításához. Ezért szükséges lesz a részvénytársaság ügyét napirendre tűzni és afölött határozni, hogy mi történjék a jegyzett részvényekre befizetett összegekkel.

A választmány elrendeli a szóbanforgó ügynek megfelelő előkészítése után egyik közelebbi ülésén való napirendre tűzését.

Igazgató jelenti, hogy a filadelfiai kiállításról visszamaradt árúknak hazaszállítása körül nehézségek merültek fel. Az amerikai vámhivatal ugyanis annak ellenére, hogy szabályszerű követeléseit a Társulat képviselője elutazása előtt kiegyenlítette, utólagos követeléseket támasztott és visszatartotta elszállításra készen álló árúinkat és a zár alatt levő szállítmány felszabadítása csak hosszabb táviratváltások után sikerült úgy, hogy azt csak március hó 9-én indíthatták útnak Newyorkból. Így most már biztosan remélhető, hogy az egész szállítmány nemsokára hazaérkezik és azután a kiállítással kapcsolatos elszámolások is megejthetők lesznek.

Jelenti továbbá az igazgató, hogy a berni kiállítás erkölcsi és anyagi sikere igazolta a hozzáfűzött várakozásokat. A svájci lapok nagy elismeréssel nyilatkoztak a kiállítás magas színvonaláról és az eladások és megrendelések is tekintélyes összeget eredményeztek. A kiállítást március 19-én zárták, most Luzernben, majd pedig Aarauban és esetleg Baselben is bemutatják a magyar kollekciót. Az április havában Varsóban rendezendő magyar reprezentatív művészeti kiállítás iparművészeti csoportjának anyagát az Orsz. Képzőművészeti Tanács megbízásából az igazgató gyűjtötte össze.

A választmány a jelentéseket tudomásul veszi.

Holló Mihály jelenti, hogy a háziipari vállalatok és műhelyek ügykezelésének és készítményeik értékesítésének központosítása érdekében megindított akciója sikerrel biztat, mert az illetékes tényezők általában rokonszenvesen fogadják az eszmét és szívesen csatlakoznak a Társulat által megszervezendő szövetséghez. A munkát még folytatja.

Örvendetes tudomásul szolgál.

A legutóbbi választmányi ülés után jelentkezett új tagokat, névszerint Szikszay Sándor Békés, Békési Iparos Olvasókör és Iparos Ifjúsági Önképzőkör, Schnabel Testvérek Kalocsa, ifj. Répcze János Budapest, Biró Ármin Budapest, Kriston Pál Alsóvadász, Milz Ferencné Salgótarján, Veisz Antal Budapest, Jakab István László Bicske, Seidler Erzsébet Budapest, Tettamanti Jenő Sopron, Szontagh Sári Sajóvárkony, Vinczer Nándor Nagykanizsa, Vaskereskedők és Vasiparosok Országos Székháza Budapest, Pontos Lajosné Miskolc, Ref. Arany János Gimnázium Önképzőköre Nagykőrös, Szalay Sándor Budapest, Baár Mária Szeged, Török Sándor Budapest, Pécsi Kereskedelmi és Iparkamara, Árky Zoltán Újpest, Kovács Béla Budapest, Csikváry Endre Komárom, Budai István Budapest, Angyal László Vasas, Sabathiel Richárd dr., Kovács Zsuzsa, Gayer Ferenc Budapest

a választmány szívesen fogadja és elrendeli nevüknek a tagok lajstromába való bejegyzését.

Igazgató előterjeszti a gazdasági bizottság által felülvizsgált 1926. évi eredményszámlát és mérleget és az 1927-re szóló költségelőirányzatot.

A választmány a számadásokat tudomásul veszi és hozzájárul a javasolt előirányzathoz.

Igazgató bemutatja az idei közgyűlés elé terjesztendő választmányi jelentést.

A választmány a jelentést tudomásul veszi. A közgyűlés napjának kitűzésére, valamint az

elnökjelölés kérdésében való tárgyalásokon és a szokásos hivatalos választási lista egybeállítására a választmány a két alelnökön kívül Agotai Lajos, Hauswirth Ödön, Schóber József, Végh Gyula vál. tagok és az igazgatóból álló bizottságot kéri és hatalmazza föl.

Erre az elnök az ülést berekesztette.

VÁLASZTMÁNYI JELENTÉS A TÁRSULAT 1926. ÉVI MŰKÖDÉSÉRŐL:

Tisztelt Közgyűlés!

A lefolyt év még nem hozta meg iparművészetünknek már oly régen várt fellendülését. A gazdasági pangás súlyát érezte hazai iparművészetünk minden ága és bár örömmel és elismeréssel veszünk tudomást államháztartásunk rendezéséről, sajnálattal állapítjuk meg, hogy a magángazdaság, első sorban pedig a középosztály anyagi helyzete még mindig válságos. Ezt pedig iparművészetünk érzi legfájdalmasabban. Mert nem szorosan vett szükséglete, feltétele az életnek s ezért csak akkor áldoznak oltárán, ha a feleslegből jut. Felesleges jövecelme pedig ma kevés magyarnak van.

A gazdasági nehézségekkel való küzdelmünkhöz erőt és kitartást abból a reményből merítünk, hogy a jobb napoknak előbb-utóbb, de bekövetkezniök kell. Egy szépért, jóért lelkesülő kultúrnemzet nem lehet el soká az életet szépítő és boldogító, gyönyörűséget szerző iparművészet nélkül. Ebben a meggyőződésben végezzük munkánkat a nehéz napokban is és bizakodva várjuk a boldogabb kor pirkadását. Adja a magyarok istene, hogy ez mielőbb bekövetkezzék!

FILADELFIAI KIÁLLÍTÁS.

Már a tavalyi közgyűlésünk elé terjesztett jelentésünkben említettük, hogy a kereskedelmi miniszter Társulatunkra bízta a filadelfiai kiállítás magyar osztályának rendezését és ügyeinek intézését. Társulatunk felhívására Faragó Ödön igazgató, választmányunk régi tagja vállalta el a magyar osztály részére biztosított területnek művészi kiképzését és a kiállítás anyagának a helyszínén való elrendezését. Amint előre tudtuk, a magyar csoport anyagának választékossága, eredetisége és tetszetős elrendezése általános elismerést váltott ki az amerikai szakkörökből és a sajtó magasztaló cikkekben emlékezett meg a magyar iparművészet magas színvonaláról. Sajnos, a kiállítás vezetősége nem tudott a kiállítás iránt nagyobbarányú érdeklődést kelteni és ezért látogatottsága nem felelt meg a várakozásoknak. 40 millió látogatót vártak, valójában pedig csak mintegy 15 millió fordult meg a kiállításon. Az időjárás sem kedvezett és így az anyagi eredmény sem váltotta be a reményeket. Mind e hátrányos körülmények ellenére mégis sikerült a kiküldött magyar árúknak mintegy 1/3-át értékesíteni, ami a kiállítás előbbi külföldi csoportjainak árúeladásaihoz viszonyítva igen kedvező eredménynek mondható.

A kiállításnak a különböző nemzetek képviselőiből alakult bírálóbizottsága a kiállítóinknak megítélt kitüntetésekkel rótta le elismerését a magyar osztály iránt.

Az ez alkalommal adományozott kitüntetéseket a következő kiállítók kapták:

Nagydíj:

Herendi Porcellángyár. — László Irén. — Országos Magyar Iparművészeti Társulat. — Zsolnay-gyár.

Medal of Honor:

Greco gobelinműhely. — Izabella Háziipari Egylet. — Kiss Ferenc. — Krausz Testvérek. — Országos Magyar Háziipari Szövetség. — Our Shop.

Aranyérem:

Kisfaludi Strobl Zsigmond. — Ligeti Miklós. — Lux Elek. — Szántó Gergely. — Zilzer Hajnalka.

Ezüstérem:

Elisabetha Kerámia. — Fodor Ferencné. — Hódmezővásárhelyi Művészek Agyagipartelepe. — Holló Mihály. — K. Kalmár Elza. — Kerámos Agyagipari telep, Nógrádverőce. — Keresztényi Dániel. — Keresztényi Pál. — Kőedény- és Kályhagyár, Pestszentlőrinc. — Molczer Lajosné. — Molnár István. — Oppel Magda. — Radványi István. — Seenger Béla R.-T. — Schöntheil Irén és Margit. — Szentgyörgyi István.

Bronzérem:

Szabó Olga.

Elismerő oklevél:

Exquisit Szalon. — Stricker Éva. — Tersánszky János.

SVÁJCI KIÁLLÍTÁSAINK.

Még egy másik külföldi kiállításunkról számolhatunk be. Értjük a berni háziipari és iparművészeti magyar kiállítást. 1926 év őszén a berni Hausfrauen-Verein elnöksége azzal a kéréssel fordult Társulatunkhoz, hogy rendezzen a berni Gewerbemuseumban kiállítást, mely elsősorban a magyar nőknek a háziipar és az iparművészet terén való munkásságát és eredményeit mutassa be és egyúttal bepillantást engedjen az idevonatkozó oktatás rendszerébe. Társulatunk készséggel és lelkesedéssel vállalkozott a kiállítás anyagának egybegyűjtésére és örömmel jelenthetjük, hogy oly magas szinvonalú, művészi és technikai szempontból egyaránt kiváló anyagot küldhettünk Svájcba, mint amilyen eddig aligha szerepelt külföldi magyar háziipari kiállításon. Fokozta a magyar kollekció érdekességét annak retrospektív és oktatási része. A XVII. és XVIII. századi régi magyar úrihímzések díszes sorát dr. Balassa Istvánné engedte át nekünk a kiállítás céljaira. Ezt kiegészítettük a gyűjteményünkből válogatott magyar népi hímzések legjellemzőbb és legtetszetősebb példányaival, úgy, hogy a kiállítás látogatói megismerhetik a jelen magyar háziiparnak forrásait, amelyekből motívumjait meríti. A m. kir. Iparművészeti Iskola, a Fővárosi Iparrajziskola, a Budapesti Áll. Nőipariskola, valamint több állami és fővárosi női tanintézet készleteiből válogattuk a női oktatás csoportjának anyagát, mely könnyen áttekinthető impozáns képét adja az e téren való előrehaladottságunknak. A kiállítás február 19-én nyílt meg és tartott március 14-ig. Leszerelése után átvette az egész anyagot az aaraui Gewerbemuseum, mely megismétli a kiállítást. Tárgyalunk még más svájci városokkal is, melyek szintén bemutatni akarják nagysikerű kollekcióinkat.

VARSÓI ÉS MONZAI KIÁLLITÁSOK.

Még két külföldi kiállítás előkészületeiről kell beszámolnunk. Értjük a f. évi április havában megnyíló varsói magyar reprezentativ iparművészeti kiállítást és a május havában megnyíló III. nemzetközi monzai iparművészeti kiállítást. Mindkét ki-

KÖVESHÁZY-KALMÁR Elek

UHQ 112. 1988.

inspiration, her interest turned more and more to graphics: its mobility seemed to suit her leftist political activity which increased in the 1930s; she made numerous agitprop and anti-fascist drawings. Moreover, she was most at home in satire: the thumbnail sketches of coffee-drinking and gossiping society ladies and other figures of American society between the two world wars occur again and again in her drawings. The heroines of these croquis were pitifully—or rather ridiculously—stupid, the drawings revealed their intellectual emptiness and their physical defects, yet we must not think of the savage social criticism of a George Grosz in her drawings, *Neue Sachlichkeit* appeared in a lighter form: her up-turning S-shaped curving lines evoke the more fashionable world of art-deco. The wry and gentle nostalgia for the years of peace between the two wars, which seem so beautiful from the distance, is also an explanation for the great success of these gently humorous waxworks.

But on the other side of this cloudless social palette, smoking furnaces, bars, pipes and steel structures between tenement houses rose to the sky. The other large group of Gross-Bettelheim's drawings reports accurately and alarmingly on this other world (as if the gallery of high-life ladies and the bleak steel world had not been drawn by the same hand). In keeping with the nature of their theme, these drawings are built on the monumental dynamics of the arc and structures that penetrate each other, the triumphant industrial landscape of the constructivists shows its less pleasant face in them. With regard to their relationship with technology, these works reflect an intermediate state: the confidence that it can help to build a cloudless and healthy future has disappeared, but technology is not yet synonymous with Evil, destroying all humanity. The bridges, fly-overs and cables in their jungle-like density occur in their bleak, matter-of-fact objectiveness as the impersonal symbols of industrial civilization as they do in the works of her American contemporary, Joseph Stella. They suggest the experience of the machine-like faceless crowds in metropolises, the ominous fascination of a world of machines without man or with humans as their slaves; the artist's compulsory left-wing optimism does not much allay these ominous forebodings. This has rendered them topical a half century after their creation in disillusioned age polluted by industrial waste.

* * *

Attila Kovács built the catafalque of this crumbling-rusting traditional industrial civilastion in his exhibition in the Óbuda Zichy Castle Gallery. Born in 1951, he studied at the Technical University of Budapest; then as a member of the Pécs Group and thus linked to the organic architectural school, he designed his first completed building.

In working on an experimental film on the Holy Grail cycle, he was haunted by the evocation of transcendency. From 1979 he has worked as a set-designer; his work for the cinema and the theatre contains a sinister element of the cultic. Thus in Pál Sándor's *Daniel Takes a Train*, he designed an oppressively monumental and tasteless hotel interior which is also a temple of absolute power; the set he made for Ferenc Kardos's *Heavenly Host* evokes both a historical castle and the sepulchre of a culture based on fear and cunning. He concerned himself with the theme earlier in his work as an architect and set-designer: the world of bleak factory chimneys, ungainly and monumental industrial crypts. Born and bred in Central Europe, he perceives the common roots of the depressing social-realist "power architecture" with its pseudo-classicistic pomp and the clumsy, filthy and drab factory buildings so much removed from Western brilliant functionalism as that despotic centralized will which, behind the slogan of "man, the supreme value" has erected menacingly majestic office buildings and health-destroying megalomaniac industrial zones.

Now, wandering among the ruins of the concept of the "country of iron and steel", one obviously associates the myth of Dracula also based in East-Central Europe, his ominous castle with its bats circling around with the sight of abandoned trucks and bent iron bars as they emerge in his grey pictures onto heavy iron plates. The other protagonist of these bleak "iron pictures" is the muscular, naked workman-figure, the lonely successor of the obligatory optimistic worker iconography of the 1950s wandering forlornly and purposelessly among the wastes of the system which created him and continues to refer to him but is in reality absolutely indifferent. The title of the exhibition shown first in Pécs, then in Budapest, is Necropolis: in addition it contains the sculptures (installations, sepulchral monuments) built of welded iron plates in basic geometrical forms. If possible, they express the sadness emanating from this failure of "progress" even more decisively and finally.

GÁBOR PATAKI

INDOMITABLE MOVEMENT

ELZA KÖVESHÁZI KALMÁR (1876–1956)

The King Stephen Museum of Székesfehérvár has again concerned itself with art that seemed doomed to slow oblivion, in this case the surprisingly manysided work of Elza Kövesházi Kalmár. The show, in March 1988, was presented in a beautifully arranged, intimate exhibition. As it has frequently done in the past, the museum urged experts and visitors alike to look back; once again a half-forgotten name has regained some of its lustre.

The first object which impressed me at the beginning of my acquaintance with the works of Elza Kövesházi Kalmár was a photograph of the artist. A beautiful head with a closed face and clever eyes reflecting determination, discipline and self-assurance. A head carved out of a single block, to express herself in her's, the sculptor's, idiom.

Elza Kövesházi Kalmár was a child of the Austro-Hungarian Empire, exalted and then crushed by our complicated century.

She was born in Vienna, spending her childhood there and in Pola and Trieste (her father was a rear-admiral in the Austro-Hungarian Navy). She spoke German, Italian, English, French and Hungarian, and studied in Vienna, Munich and Dachau. In 1900 she went to Paris, from there to Florence for six months, then to Budapest for six months. She was an incessant wanderer but from wherever she happened to be in the world she sent her works to Hungarian exhibitions; she wanted the evaluation of the Hungarian public and critics. Despite her internationalism, her Hungarianness seemed unbreakable: she participated also in the competition for the sepulchral monument of Lajos Kossuth. In 1902 she moved to Florence where she spent two years, then to Vienna where she spent another two years; after giving birth to a daughter in Munich in 1905 out of wedlock, her family disowned her. She returned with the child to Florence for another four years, and spent the next three in Vienna. Between 1912 and 1914 she lived in Paris and exhibited in the Salon d'Automne and in the Salon des Indépendants. It was in these years that she started wood-carving.

After the outbreak of the First World War she spent 28 months on the fronts as a nurse.

In 1920 she settled in Budapest and tried everything to earn a living through her works. In 1921 she exhibited a large quantity of material in the Ernst Museum and did her best to participate in exhibitions abroad; some of her works even reached the USA. Although one or two distinctions marked her presence, her situation became more and more impossible.

Her daughter, Ágnes Kövesházi, an outstanding pupil of Alice Madzsar's school of callisthenics, became in the second half of the 1920s one of the first dancers in Ödön Palasovszky's avantgarde "Substantial Theatre". Elza Kalmár, in a last attempt, attached herself to the theatre, designing sets and costumes for her daughter. But by the 1930s the economic crisis had destroyed all her artistic idealism. She learned to make orthopedic shoes, obtained a journeyman's certificate and tried to make a living through the craft.

Thus far a restless life. Coming one step nearer to her as a creative artist, one perceives immediately that restless curiosity was what characterized her with regard to genres. She had started her career as a painter, she designed posters, made photos, lithographs; although the latter could compete in quality with the supplements of the Viennese periodical *Ver Sacrum* at the turn of the century, she soon realized that for her the most authentic means of expression was modeling. "I had a taste for colours but no imagination", she wrote self-critically in an autobiographical note. Hence she started modeling, she made bronze and marble sculptures: she carved the latter herself, and chiselled her own bronze sculptures. She worked with burnt pottery, lead, carved wood, made sculptures and objects for use of brass and stone.

It seemed that the artistic age into which she had been born was favourable: the concept of total art *(Gesamtkunst)*, a feature of Art Nouveau, was integrated into her efforts in a natural manner. To a certain extent—especially after the 1910s—her sculptures were like handicrafts and her handicraft objects like sculptures. Hence her sculptures are not authoritarian; the often oppressive pompousness and declamatory attitude of the age are absent from them.

Elza Kalmár accepted this relationship with industrial art; one sees that she did not attribute greater importance to a statue than to a vase. The conditioning of many centuries makes us say that this wrong. We have learned to artistically underestimate an object which has a use-value or which does not follow the prescriptions of pure genre and cannot be classified as grand art. This value-orientation stumbles only when a name like that of Cellini emerges from the past. "Plasticity and draughtsmanship, the permanent coexistence of the duality of spatiality and decorativity give this art a particular tension in which sculptures can assume the character of objects and articles of use become sculptures", wrote Ildikó Nagy in the catalogue of the Székesfehérvár exhibition.

The display of often repugnant emotions in Art Nouveau sculpture did not attract her much. Her finest works are small bronze sculptures made in the first years of the century in which she combined the artistic, supple tracing of Art Nouveau with the expressivity of forms deriving from primary experience.

Dance—which we can regard as the equivalent of life in the symbolic sense—the ancient pantomime of movement stopped short in sculpture, a tense balancing on the extremes, seems to be the most lasting theme of Elza Kalmár and at the same time her most remarkable sculptural approach. In dance, to which she was so much attracted, she sensed both the ethereal and the grotesque. The flexibility of Art Nouveau lines and later the more static, frivolous decorativity or art deco with its penchant for the grotesque influenced her. However, her own artistic forte was her ability to fill these stylistical marks with a feminine sensitivity.

MÁRIA BERNÁTH

IMRE BUKTA, A RURAL ARTIST

Imre Bukta's 1988 exhibition was of special importance in that it was a full rehearsal for his participation in the Venice Biennial of 1988.

In the second half of the 1970s when Bukta started his career, concept and minimal art were the dominant trends in Hungarian art. The painter was aware of them and one can see some resemblance between his way of viewing things and land art in his early graphic works. This is a connection that springs more from an identity of themes —such as wheat-fields under harvesting represented from above—and form is merely a frame into which Bukta places his individual themes. His art is stimulated by the spiritual and material surroundings, way of life and the customs of rural man. This is what his objects, drawings and installations represent.

When he started in the mid-1970s, his drawings were built up of small lines imitating raindrops and grass-blades (*Rustic Thoughts*, 1977). These motifs appear again a few years later in an offset print—*Hay-Stack number 4* (1981). In what was a golden age for reproductive graphic techniques in Hungary, Bukta produced a series of prints (*Domestication of the Agricultural Machine*, 1978). *Ducks Returning to their Boxes after Feeding*, 1982) calls our attention to industrialized killing, to the conveyor-belt system of poultry production and slaughtering, to the unnatural character of food production in general. The work has also a second sphere of meaning: the picture of the defenceless ducks crowded behind bars turns into a parable of manipulated human beings deprived of freedom.

Along with his graphic works, Bukta constructed sculptures such as the machine producing wheat from synthetic material (*Pure Wheat from Synthetics*, 1985), where through one opening of the thresher-like construction, little plastic balls closed in a plastic sheath are fed into the machine and come out as wheat in a similarly careful packing.

Cornbusker (1987–88) is one of his newest objects: the crude execution of the rough and ready wooden sculpture indicates the traditions of dada and arte povera while its direct materiality is related to pop art. The object ironically recalls the real cornhusker: the feeder, the table on which the machine rests are accurately carved, indeed for the sake of fidelity the artist has even pushed a wooden corn-ear between its cogs. In this work Bukta wants to attract attention to the everyday objects of peasants; another example here is his watering-can carved out of wood fixed to the postament by wires imitating the water-jet gushing from a sprinkler so that the object floats obliquely in the air.

He started building his installations in the late 1970s. The *Electric Herdsman* (1978) consists of painted wooden objects evoking ox-horns or worms meandering on a podium surrounded by wires with hay stacked high. Since 1978 he has completed an installation every year; these include *Free Spraying at Dawn* executed in 1985 and shown also in Glasgow and *Man Feeding Guinea-Fowl*. The former represents four life-size sprayers cut out from boom plates. Drawings of Bukta's favourite motifs, the little lines recalling wheat stalks and raindrops and the horn-shaped objects of the *Electric Herdsman* decorate the figures. The lower part of the installation is covered with humus and leaf-mould, the edge of the composition is decorated with a frieze of spades with their tips turned upward.

In the other installation a guinea-hen carved of wood is sitting on top of a post-

Kövesházi Elza

A KÉVE Művészeti Egyesület kiállitásán szereplő művészek munkáinak birálata:

Remsey Jenő és Remsey Zoltán: ujabban nem hasonlitanak ugy egymáshoz, mint korábban. A kritika igen szigoruan birálja mindkét művészt. Véleménye szerint csak abban egyeznek meg, hogy "egyiküknek sincs egyénisége. Nagyméretü vásznaikat nyerseség és elrajzolási hibák jellemzik.

Bokros Birman Dezső szobrai:-három fej,mint mindig, most is kifogástalanok.

Kövesházi Elza fából faragott női torzóját a kritika megemliti kommentár nélkül.

A Margitay-kritikában felsorolt művészneveket lásd: Haranghy Jenő nevénél.

Élet, Bp. 1917.nov.11. IX. évf. 45.sz.1099-1101. lap.

A HELIKON KIÁLLITÁSAI

IV. VÁCZI-UTCA 30. (HARIS-KÖZ 2.) FÉLEMELET

IX.

A BÉCSI

HAGENBUND

FESTŐMŰVÉSZ TAGJAI

ÉS

KÖVESHÁZI KALMÁR ELZA

SZOBRÁSZMŰVÉSZ

GYÜJTEMÉNYES KIÁLLITÁSA



BUDAPEST, 1923. FEBRUÁR HÓ

1.	*Andersen*, Robin C.: Akt	18,000.—	K
2.	„ „ „ Félakt	18,000.—	„
3.	„ „ „ Tájkép . . .	18,000.—	„
4.	„ „ „ „ . . .	18,000.—	„
5.	„ „ „ „ . . .	18,000.—	„
6.	„ „ „ „ . . .	18,000.—	„
7.	*Faistauer*, A.: Szines rajz	15,000.—	„
8.	„ „ Gyermekportré . . .	15,000.—	„
9.	„ „ Leányfej	18,000.—	„
10.	*Fischer*, M.: Levétel a keresztfáról	30,000.—	„
11.	*Haesaerts*, Paul: Aquarell	18,000.—	„
12.	*Huber*, E.: Tájkép	15,000.—	„
13.	*Jungnickl*. F.: Aquarell	15,000.—	„
14.	*Merkl*, A.: A sétálók	30,000.—	„
15.	*Niestler*, Erwin: Akt	12,000.—	„
16.	*Peschka*, A.: Akt	12,000.—	„
17.	*Philippi*, R.: B. táncosnő	18,000.—	„
18.	*Purtscher*, Alfonz: A lebukott lovas	20,000.—	„
19.	*Reinitz*, M.: Kompozició	30,000.—	„
20.	*Schatz*, O. R.: Tájkép	18,000.—	„
21.	„ „ „ „	~~18,000~~.—	„ 25.000.-
22.	„ „ „ „	18,000.—	„
23.	„ „ „ Akt	18,000.—	„
24.	„ „ „ „	18,000.—	„
25.	„ „ „ Kompozició	12,000.—	„
26.	„ „ „ „	12,000.—	„

27. *Schwarz-Waldegg*, A.: Alkonyat . 40,000.— K
28. „ „ „ Grönlandi nő 22,000.— „
29. *Seibold*, A.: Tájkép . . . . . 18,000.— „
30. „ „ „ . . . . . 18,000.— „
31. *Sheynin*, Leonti: Éjjel . . . . . 22,000.— „
32. „ „ Prater . . . . . 22,000.— „
33. *Stefferl*, Bert.: Tájkép . . . . . 18,000.— „
34. „ „ „ . . . . . 18,000.— „
35. „ „ Fa-tanulmány . . . 12,000.— „
36. *Steiner*, L.: Tájkép . . . . . 18,000.— „
37. „ „ Akt . . . . . 12,000.— „
38. „ „ „ . . . . . 12,000.— „
39. *Swoboda*, Franz: Tájkép . . . . . 15,000.— „
40. „ „ „ . . . . . 25,000.— „
41. „ „ „ . . . . . 15,000.— „
42. *Tischler*, Viktor: Anya gyermekkel 30,000.— „
43. „ „ „ „ (rajz) 18,000.— „
44. *Zülow*, v. Franz: Tájkép . . . . . 15,000.— „
45. „ „ „ „ . . . . . 15,000.— „
46. „ „ „ „ . . . . . 15,000.— „

63. Wilanek Emil: A hüvö, 12.000—
64. " " : A munkás 12.000—

KÖVESHÁZI KALMÁR ELZA SZOBRAI:

47. F.-né H. P. mellszobra (kerámia). Magántulajdon.
48. Haláltánc (bronz) . . . . . 250,000.— K
49. Asszizi sz. Ferenc (relief, kerámia) 40,000.— „
50. Thanatosz (relief, gipsz) kerámiában 80,000 — „
51. Leány macskával (fa) . . . . . Nem eladó
52. Árnyék (fa) . . . . . „ „
53. V. I. képmása (bronz) Megrendelhető
54. Vágyódás Br. dr. K. A. tulajdona: márvány. Megrendelhető . . . . . 300,000.— K
55. Daru (bronz) . . . . . 250,000.— „
56. Gém (bronz, Gr. H.-W. F. tulajdona) Megrendelhető . . . . . 250,000.— „
57. Nő és apród (H. E. tulajdona, bronz) Megrendelhető . . . . . 200,000.— „
58. A dárdavető (fa) . . . . . Nem eladó
59. Török leány (kerámia) . . . . . 20,000.— K
60. Kazetta fekete párducokkal (kerámia) 25,000.— „
61. Szt. Erzsébet (kerámia) . . . . . 40,000.— „
62. I. A. arcképe (plakett) Magántulajdon.

A képek árai keret nélkül értendők!

Az 1—46. sz. tárgyak után 10% fényüzési forgalmi adó fizetendő!

Kisfaludy-Nyomda, Régiposta-u. 5.

A kiállítás megtekinthető:

1988. március 19-től május 8-ig,

hétfő kivételével naponta 10–18 óráig.

A kiállításnyitó Budapestről

legkönnyebben elérhető:

a Déli pályudvarról 7.55 órakor induló személyvonattal,

vagy az Engels térről 8.00, 8.40 és 9.40 órakor induló

autóbusszal.

F. k.: Kovács Péter – 1845843 Vörösmarty



A Magyar Nemzeti Galéria

és a székesfehérvári István Király Múzeum

meghívja Önt

KÖVESHÁZI KÁLMÁR ELZA

1876–1956

szobrászművész emlékkiállítására,

melyet

BERNÁTH MÁRIA

művészettörténész

nyit meg

1988. március 19-én,

szombaton délelőtt fél 12 órakor

az István Király Múzeumban.

A kiállítás megtekinthető:

1988. március 19-től május 8-ig,

hétfő kivételével naponta 10–18 óráig.

A kiállításnyitó Budapestről

legkönnyebben elérhető:

a Déli pályudvarról 7.55 órakor induló személyvonattal,

vagy az Engels térről 8.00, 8.40 és 9.40 órakor induló

autóbusszal.

F. k.: Kovács Péter – 1845843 Vörösmarty



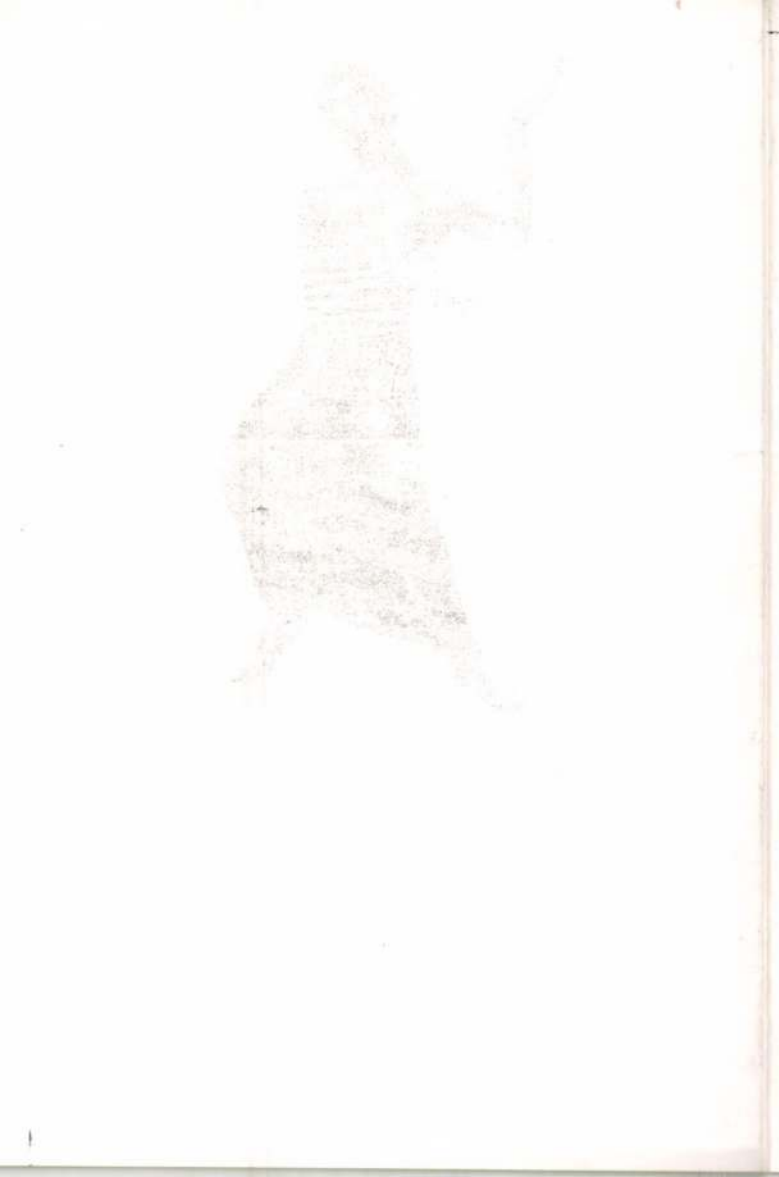

A Magyar Nemzeti Galéria
és a székesfehérvári István Király Múzeum
meghívja Önt

KÖVESHÁZI KALMÁR ELZA

1876–1956

szobrászművész emlékkiállítására,

melyet

BERNÁTH MÁRIA

művészettörténész

nyit meg

1988. március 19-én,
szombaton délelőtt fél 12 órakor
az István Király Múzeumban.

KIÁLLÍTÁSOK

KITÜNTETETT KIÁLLÍTÓK. Walkó Lajos kereskedelemügyi miniszter az Iparművészeti Társulat tavaszi kiállításán szerepelt kiállítók közül többeket, az illetékes bírálóbizottság javaslatára az iparművészeti érdemek jutalmazására alapított oklevelekkel, érmekkel és pénzdíjakkal tüntetett ki. Ezúttal is kiváló, igen érdemes műiparosoknak jutott a miniszteri elismerés és méltán megérdemelték a meleg ünneplést, amiben őket, valamint a téli kiállítás kitüntetettjeit az Iparművészeti Társulat választmánya az április hó 17-én tartott ülésén részesítette. A tavaszi kiállítás kitüntetettjei a következők: A kereskedelemügyi miniszter a 25.000 koronás nagy díjával, a hozzávaló díszoklevéllel *Lingel Károly és fia* bútorgyárát tüntette ki. Az iparművészeti állami érmeket a miniszter *Fischer Zsigmond* kárpitosmesternek, *Kozma Károly* asztalosmesternek és *Kulcsár Sándor* bronzárú- és csillárgyárosnak adományozta, ötezerkoronás jutalomdíjait pedig *Neischli József* (Hosszú Istvánnál), *Gutman Jakab* (Bányai Viktornál), *Kohlman Károly*, (Szatmáry Jánosnál) és *Kavalir Antal* (Gelb M. és fia r.t.-nál) előmunkások kapták.

A MONZAI NEMZETKÖZI IPARMŰVÉSZETI KIÁLLÍTÁSON, mely május hó 19-én nyílik meg, az olasz kormány meghívására Magyarország is részt vesz. Az olasz kiállítási bizottság a kiállítás színteréül szolgáló monzai volt királyi palotának tizenegy termét bocsátotta a magyar csoport rendelkezésére, mely áttekinthető teljes képét adja majd iparművészetünk és iparművészeti oktatásunk mai fejlettségének. Külön csoportja lesz az *egyházművészetnek* (egyházi ötvöstárgyak, paramentumok, tervek), a *népművészetnek* (varrottasok és egyéb hímzések, cserepek, fafaragványok, pásztorok művészkedése stb.) a *színházi művészetnek* (a M. kir. Operaház műtermében készült *Kéméndy*-féle maquetták, díszlettervek és *Bánffy Miklós gróf* jelmeztervei), a művészi *grafikának (Aba-Novák, Beron, Conrad, Fábiánné, Fábián, Fáy, Ferenczi, Kmetty, Lénárd, Pihoda, Révész-Ferryman, Rippl-Rónai, Gy. Sándor, D. Székely, Szőnyi, K. Vangyerka, Zádor)*, az *építőművészetnek (Györgyi Dénes, Kertész K. Róbert, Lechner J. és Varga László, Lechner Lóránt, Medgyaszay, Nendtwich, Szepessy, Sváb)*, az *éremművészetnek (Beck Ö. Fülöp, Telcs, Berán, Reményi, Tóth Gyula, Greff)* és a *kisplasztikának (Kisfaludi Stróbl, Lux, Damkó, Szentgyörgyi, Sidló, Somogyi, Róna, Greff, Beck Ö. Fülöp, Medgyessy, Maróti, Simay, Mátrai, Nesnera, K. Kalmár, Somló, Kereszténi Dániel és Pál)*. Az iparművészet kollektív csoportjában legkiválóbb iparművészeink újabb javamunkáikat mutatják be. Képviselve lesz pedig a kerámia *(Zsolnay, Ligeti, Borszéky, Jakó, Zilzer, Gádor)*, az ötvösség és ékszerészet *(M. Művészeti Műhely, L. Gráber Mária* és *Szabó Olga, Márton Imre és Károly)*, a textilművészet *(Gödöllői szövőiskola, Turán-szőnyegműhely, Balassa Istvánné, Textil-Műhely, Ferenczy Noémi, Fertsek Elza, özv. Hegedüs Lászlóné Szegilongi Etta)*, a könyvkötészet és bőrdíszművesség *(Kiss Valdemár, Schöntheil Irén)*, a könyvnyomtatás a *Kner, Rózsavölgyi és Tsa., Amicus* és a *Táltos* kiadványaival. Az iparművészeti oktatást méltóan reprezentálja a M. kir. Iparművészeti Iskola és a Fővárosi Iparrajziskola, mely intézetek a különböző szakosztályaikban készült rajzokon, terveken és plasztikus munkákon kívül műhelyeik kiválóbb alkotásait küldik a kiállításra. Ezen felül az iparrajziskola külön termet foglal el egy díszes teljes ebédlőberendezéssel, mely szintúgy, mint az intézet faipari műhelyében készült Walder-féle remekművű díszszekrény, *Megyer* Antal tanár terve szerint készült. A magyar csoport elrendezésének és díszítésének terveit *Maróti* Géza tanár készítette; a rendezésben közreműködnek *Greff Lajos* és *Leszkovszky* György művészek. — Lálni való, hogy Magyarország iparművészete méltó módon fog szerepelni a monzai nemzetközi kiállításon s a remélhető újabb sikerével friss babérlevelet fűzhet a külföldön már eddig is szerzett koszorújába.

IZABELLA FŐHERCEGNŐ sok ezer darabból álló hímzés-gyűjteményének legszebb darabjait, főképpen pedig a magyar népművészet remek példányait még május hó folyamán kiállítja az Iparművészeti Múzeumban. Egyúttal bemutatja a főhercegnő a volt pozsonyi Izabella Háziipari Egylet munkatelepein készült hímzéseket, melyekkel annak idején oly szép sikereket aratott. Tudvalevő, hogy a csehuralom lefoglalta az érdemes egyesület vagyonát, összes készleteit, sőt künnlevőségeit is avégből, hogy cseh nemzeti alapon folytassa az addig oly jól vezetett áldásos munkát. Ha itt is úgy járnak el a csehek, mint a többi nacionalizált üzemeknél, szomorú sors vár az egykor annyira virágzó pozsonyi háziiparra. — Izabella főhercegnő egyébként már megkezdte az egyesületnek Budapesten való újjászervezését s azon van, hogy a bevált pozsonyi minta szellemében működését mihamarabb megkezdhesse. A most megnyíló kiállítást is a szervezkedő új Izabella-Egyesület céljainak előmozdítása végett rendezik.

A MAGYAR KÖNYVBARÁTOK EGYESÜLETÉNEK az Orsz. Iparművészeti Múzemban rendezett és a fametszet fejlődését bemutató érdekes kiállítása május hó 10-én nyílt meg. A gondos és jól áttekinthető rendezés munkáját dr. Majovszky Pál ny. miniszteri tanácsos végezte s ő szerkesztette a kiállításnak tanulságos képes katalógusát is.

Magyar Iparművészet 1923. 70. l.
1923

AZ IPARMŰVÉSZETI TÁRSULAT KÖRÉBŐL

AZ O. M. IPARMŰVÉSZETI TÁRSULAT ezidei rendes *közgyűlését* május hó 27-én, vasárnap délelőtt 11 órakor tartja az Iparművészeti Múzeumban. A Társulat tagjai a közgyűlésre szóló meghívót e füzet mellékleteül kapják, az elszámolási táblázatokat pedig a hirdetések ívén olvashatják.

SZÉCHENYI ALADÁR GRÓF volt az első a Társulat tagjai közül, aki 1921-ben az Orsz. M. Iparművészeti Társulat javára megindított gyűjtést számottevő összeg adományozásával támogatta; most újabban ismét jelét adta hazafias áldozatkészségének azzal, hogy a Társulat elnökségéhez intézett levelében *100.000 koronát* ajánlott fel a Társulat 1922. évi költségvetési hiányának fedezésére. A nemes gróf e nobilis gesztusával mély hálára kötelezte iparművészetünk barátait, első sorban a Társulat vezetőségét, mely az érdemes tagtársától oly szíves készséggel önként nyújtott segítségből biztatást és erőt merít további küzdelmes munkálkodásához.

ADOMÁNYOK. Leányfalusi Lingel Károly, a Lingel Károly és Fia bútorgyáros cég egyik főnöke 25.000 koronát, Hosszú István asztalosmester pedig 5.000 koronát bocsátott az Iparművészeti Társulat rendelkezésére.

A TERVEZETT IPARMŰVÉSZETI ÉVKÖNYV-re beérkezett előfizetési pénzek felett a beküldők egy része még nem rendelkezett. Minthogy most már az Évkönyv végképp elmarad, a Társulat igazgatósága azt hiszi, hogy a t. beküldők hozzájárulnak, ha az Évkönyvre előfizetett 500 koronát folyó évi tagsági díjuk fedezésére fordítja, ha pedig tagsági kötelezettségöknek erre az évre már eleget tettek volna, a jövő, 1924. évi tagsági díjuk javára írja.

ALAPÍTÓ TAGSÁGI DÍJAK FELEMELÉSE. Az 1922. évi közgyűlés a Társulati alapító tagság díjának minimumát 10.000 koronában állapította meg. Minthogy a régi alapító tagok annak idején 200—2000 K összeg lefizetésével szerezték meg az alapító tagságukat, a Társulat elnöksége felkérte őket, hogy önként egészítsék ki alapítványuk összegét. E kérelemre eddig a következő alapító tagok emelték fel alapítványuk összegét:

Bpesti Keresk. és Iparkamara	2000 K-ról	12.000 K-ra
Győri székeskáptalan	2000 „	10.000 „
Gróf Hadik Barkóczy Endre	1000 „	10.000 „
Halmos Izor	6000 „	10.000 „
Herz Lajos	2000 „	10.000 „
Hültl Hümér dr.	2000 „	10.000 „
Luczenbacher Miklós	2000 „	10.000 „
Pesti Hazai Első Tkp. Egyes.	2000 „	10.000 „

A *rendes* tagok közül pedig évi tagdíjukat *önként* emelték a következők:

Bartha István gyógyszerész, Bpest	1000 K-ra
Fischer Emil gyáros, Bpest	1000 „
Illyési Lajos asztalos, Bpest	1000 „
Kiss Ferenc iparművész, Bpest	1000 „
Friss Zsigmond és dr. Doctor Guidó, Bpest	1000 „
Nagy Antal asztalos, Bpest	1000 „
Szántó Ilus, Keczel	700 „
Gróf Széchenyi Aladár, Rinyatamási	1000 „
Terényi György, Pestszentlőrinc	1000 „

AZ IPARMŰVÉSZETI TÁRSULAT választmánya április hó 17-én *Alpár* Ignác elnöklésével ülést tartott, amelyre az elnökség meghívta azokat az iparművészeket, műiparosokat és munkásokat, akik a Társulat téli és tavaszi kiállításain az állami érmeket, díjakat és jutalmakat kapták. A választmány meleg ünneplésben részesítette a kitüntetett kiállítókat és munkatársaikat. *Alpár* elnök hosszabb beszédben vázolta azokat a célokat, amelyeket a Társulat a régóta szünetelő kiállítások újból való rendszeresítésével elérni akar, fejtegette a kiállítások nevelő hatását, különösen a fiatalabb nemzedék ízlésbeli fejlődésére, majd lelkes szavakkal aposztrofálta azt a kultúrmunkát, amelyet az iparművészet alkotó erői, a tervező-művészek és iparosok a műpártoló közönség támogatásával a Társulat vezetése mellett végeznek. Minden arra hivatott magyar embert buzdít arra, hogy ezt a munkát még fokozottabb szeretettel, megbecsüléssel, erővel és kitartással folytassa, mert ez az egyedüli fegyverünk azokkal szemben, akik munkánk értékét a külföld ítélőszéke előtt lekicsinyleni és a maguk balkáni színvonalára lesülyeszteni igyekeznek. Most, hosszú évek után ismét alkalom nyílt az iparművészet érdemes munkásainak dicséretére és lelkes, hazafias törekvéseiknek a kormányzat részéről való elismerésére. Ennek jeléül a Társulat kiállításai alkalmából a kultuszminiszter kiadta az állami iparművészeti nagy aranyérmet, a kereskedelmi miniszter pedig az állami iparművészeti nagydíjakat, érmeket és jutalomdíjakat. A kitüntetések jelvényeit és okmányait ezután az elnök átadja az illető művészeknek, iparosoknak és munkásoknak, akiknek neveit a Kiállítások rovatában közöljük. A lélekemelő ünnepség után a választmány áttért a napirend többi pontjainak letárgyalására, amelynek során elfogadták az igazgatóságnak az 1922. évi zárószámadásokról, valamint az 1923. évi költségvetésről előterjesztett javaslatait. A költségelőirányzat közel félmillió hiánnyal zárul. Ezután *Györgyi* Kálmán igazgató tett jelentést a folyó ügyekről, beszámolt a régi műcsarnok helyiségeinek megszerzése érdekében tett lépésekről, amelyek eddig — sajnos — nem jártak sikerrel, bejelentette a Társulat nyíregyházai fiókjának megalakulását, ismertette a téli és tavaszi kiállítások eredményeit és a monzai kiállítás előkészítő munkáját. A választmány foglalkozott még az 1924. évi párisi kiállításon való esetleges részvételünk kérdésével, amelyre nézve megokolt előterjesztést tesz a kultuszminiszternek. Nagy tetszéssel fogadta a választmány gróf Széchenyi Aladár 100.000 koronás újabb adományának bejelentését, amelyet a nemes gróf a mult évi zárszámadási hiánynak fedezésére ajánlott fel. A választmány ezért jegyzőkönyvi köszönetet szavazott. Végül egy alapító és 158 új rendes tagot vettek fel a Társulat kötelékébe és az ezévi közgyűlés idejét május hó 27-ére tűzték ki.



11. Vajda Zsigmond: Női arckép.

Kalmár Elza

K



108. Kalmár Elza: Leányarckép.

Képröm. Társ. 1901–2.
Téli Kiáll

Kövesházi Kalmár Elza



KÖVESHÁZI KALMÁR ELZA: GYURI

KMTárs 1927. tav. Eidl



HORVAY JÁNOS: KALVIN

KÖVESHÁZI KALMÁR Elza

kiáll. Székesfehérvár, IKM, 1988, tovarz. ism. Mária Bernáth: Indomitable Movement. Elza Kövesházi Kalmár (1876-1956). = NHQ, 1988, 112. 174-175. ill.

XIX/XX/M

[7] Berény Róbert (1887–1853) J. P. Laurensnél a Julien Akadémián tanult. Az 1907-es S pével és két portréjával szerepelt.
[8] Utalás Erdei Viktor kiállítási katalógusára, amelyben FL írta az előszót. Ld. 30/10.
[9] Ld. 32/4.

47. ERDEI VIKTOR – FÜLEP LAJOSNAK

B

Kedves Fülep,

tegnap este érkeztem haza Bécsből, hol Gauguintől, Cézannetól és Deni kat láttam.[1]

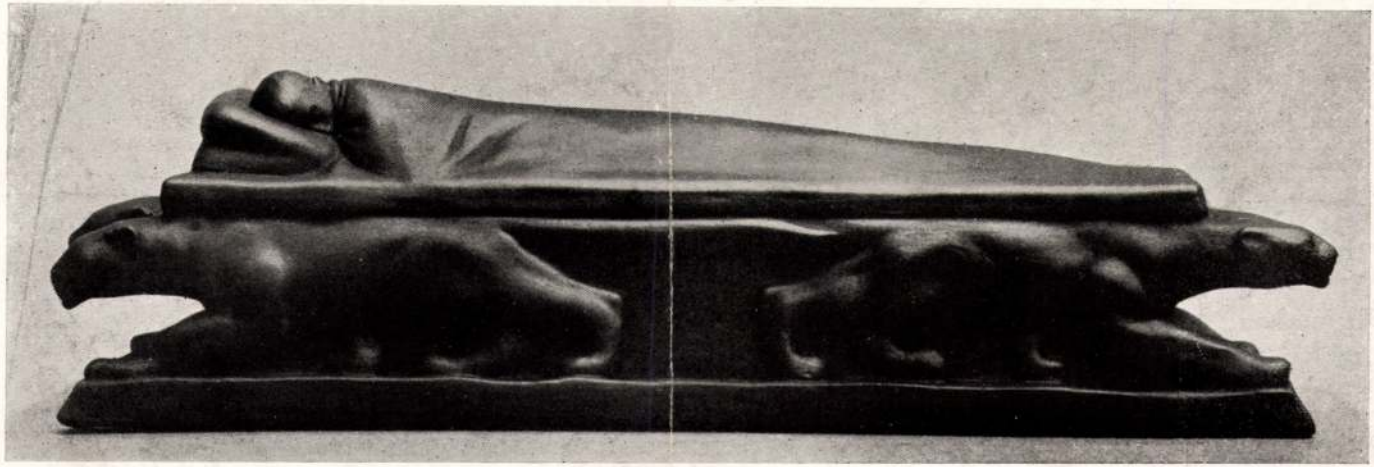

KERÁMIA

KALMÁR ELZA

A Hét 1911. 3-4. sz.

Kalmár Elza



Zsuzsa Bertiny

ELZA KÖVESHÁZI–KALMÁR: BREATHING DANCE, 1928. PLASTER, 28.3 CM

Hungarian National Gallery



Zsuzsa Bertényi

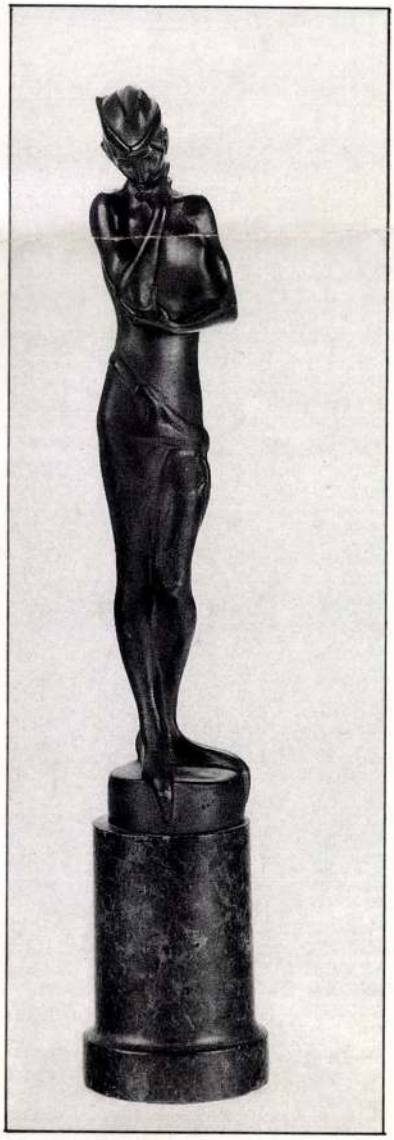

Elza Kövesházi–Kalmár:
Dancer. 1910–1911. bronze, 18 cm
Hungarian National Gallery

Elza Kövesházi–Kalmár:
Mephisto, 1899. Bronze, 24 cm
Hungarian National Gallery

AZ ORSZÁGOS RÁTH GYÖRGY-MÚZEUM EMLÉKÉRMEI.

ÍRTA: DR. CSERMELYI SÁNDOR.

A Ráth György-múzeumnak, mely a városligeti fasor villái között szerénykedve, talán még ma sem olyan általánosan ismeretes közönségünk körében, amint megérdemelné, egyik fődísze az emlékérem-gyűjtemény. Ráth Györgynek minden téren biztos és választékos ízlése különös gyönyörűségét lelte a reneszánsz kisplasztikai művészetének ez apró alkotásaiban, melyek a művészi hatás bensőséges finomsága tekintetében bármely emlékcsoporttal kiállják a versenyt; a gyűjtemény kicsi, de egykori tulajdonosa oly szerencsés tapintattal válogatta össze, hogy a legkényesebb gyűjtő is büszke lehetne rá. Pár évvel ezelőtt, midőn özv. Ráth Györgyné férjének gyűjteményeit a nemzetnek ajándékozta, e folyóirat bemutatott néhányat a legszebb tárgyak közül, így egy firenzei emlékérmet is; maga Ráth György az Iparművészet könyvé-nek I. kötetében az éremről szóló terjedelmes fejezetben emlékérmeiből egész sorozatot közölt. Én ezúttal egypár kitünő és jellegzetes darabra szorítkozom; újabban az emlékérem és a plakett művészete nálunk is oly örvendetes lendületet vett, hogy bizonyára a régi medáliák szélesebb körökben is számíthatnak érdeklődésre.

A gyűjtemény javarészben a reneszánsz-korból való, tehát az emlékérem első dús virágkorából, melyre a második — a modern francia mesterek alkotásaival — csak századok mulva következik; csak egypár darab képviseli a XVII. századot, melynek művészi érzése nem igen kedvezett a medália sok gyengédséget és művészi mérsékletet kívánó kultiválásának, amiért is termése e téren — bár elég bő — nem valami értékes.

Az emlékérem, ez a pompás dísztárgy, olasz talajból nő ki, bár a mag idegenből került: burgundiai ötvösműhelyekben készültek a XIV. század utolsó évtizedében azok a medáliák, melyek északi Olaszországban ismertekké válván, az időrendben legelső, művészetében legnagyobb olasz medailleurt — aki métier-jét tekintve festő volt — a művészi alkotásnak e terére csábították.

Pisanello a XV. század negyvenes és ötvenes éveiben öntötte emlékérmeit; a híres veronai mester nem volt már fiatal ember, mikor ez új művészetre adta magát. Arcképeit hatalmas jellemző erő és a monumentális egyszerűségnek ritka magas foka tünteti ki. Niccolo Piccinino-t, az ünnepelt zsoldosvezért, bizonyos zord szükszavúsággal ábrázolja a Ráth-féle érmen; e felfogáshoz alkalmazkodik a hátlap is: a hősfiakat tápláló griff izmos, inas teste kitünően van megmintázva s ez az egy alak dominálja az egész hátlapot. A művész azonban lágyabb melódiákat is hallat: Cecília Gonzaga arcképéhez a szűzesség elragadóan bájos allegóriáját adja hátlapul, míg Lionello d'Este érmén a pajkos Ámor kottából tanítja énekelni a zord oroszlánt. Ez apró domborművek ilyenformán mindig művészi öntudatossággal alkalmazkodnak az előlapon látható arckép jellegéhez, hol többet, hol kevesebbet, de mindig éppen eleget mondanak; általában bátran állítható, hogy az olasz reneszánsz kisplasztikájának legkülömb alkotásaihoz tartoznak.

A ferrarai Sperandio érme I. Ercole herceget ábrázolja; e termékeny medailleur szerény mesterember Pisanellóhoz képest; ezen a fejedelmen nincsen semmi fejedelmi, az arckép — ha nem mondható is üresnek — degradálja hősét, akit valami jámbor polgárnak néznénk, ha a körirat egyebet nem mondana; valami nagyvonású egyszerűséget még Sperandio is megőrzött vagy eltanult elődjétől, bár itt-ott már részletez (l. a hajat, a sapkát) és reliefjének lágyabb a kezelése; milyen vasember ehhez képest ama zsoldos kapitány! Az érmek hátlapjai egészen jelentéktelenek. Az olasz quattrocentónak nem egy mestere van, ki nagyon magasan felette áll.

szavonult a magyar művészi piactól, mint egy másik, becsületesen dolgozó és feladataiba elmerülő magyar szobrász-művész, Vedress. A harc, amely itthon folytonos, az irányzat, amely uralkodik, a magábaszállásnak nem kedvez. A mellőzés megbénítja az izmokat. Az érvényesülés talán még veszedelmesebb, mert oly sarlatánságra csábít, amelyet a jó értelemben vett szobrász meg nem tűrhet. Mi csak most vagyunk túl azon az időszakon, amelyben elismerésre, népszerűségre számíthatott mindenki, aki bizonyos ügyességgel mintázott meg egy vidám anekdótát, vagy egy romantikus novella-töredéket, míg a klasszikus példák üres utánzása az úgynevezett komolyabb körök pálmáját biztosította. Kalmár Elzának egyikhez sem volt kedve. Hajlandósága visszatartotta a különcködéstől, a minden áron feltűnni vágyástól is. Elment, tanult, dolgozott. Ha kiállításra küldött valamit, az nem volt nagyméretű, kongó gipszfigura — ezeket a gipszeket ki kellene tiltani művészi igényekkel fellépő kollekciókból — hanem többnyire, méretben szerény bronz. Fotografiák vannak előttünk, amelyek emlékeztetnek régebben látott műveire is. A cím már feledésbe ment, de annál erőteljesebben ébred fel az alak, a tömeg, az anyagelosztás emléke. Csakugyan cím nélkül, hozzá kapcsolható történet nélkül, a maguk közvetlen egyszerűségében ezek olyan szobrász munkái, aki bebizonyítja, hogy a monumentalitás nincsen mértékhez kötve és a matéria szerelmese, a formák ura elevenné változtathat néhány kilogrammnyi bronzdarabot. A táncos fiú, akit bronzból formált, egyenesre feszítve áll, feje fölött kinyújtva a keze, közvetlenül küszöbén egy lendületes mozdulatnak. A karok kinyúltak és úgy vannak kerekítve, hogy a fény játéka révén még hosszabbaknak tűnjenek. Ez a nyújtás, a vállak hajlása szinte érzékien tünteti fel a bronzanyag rugalmasságát. Azok a konvencionális szobrászok, akik az Olympus isteneit oly buzgón mintázzák, talán lenézik ezt a kis művet. Mi azt hisszük, hogy az a szobrász, aki ezt az arcot szinte egy fogással megmintázta, aki mintegy kihúzta, kisimította egy lendülettel a bronzból a karcsú tagokat: az antik művészet szellemét jobban megértette az, mint akiknek a klasszikusok dicsőítése folyton az ajkukon van.

Ha adnának neki aranyat, elefántcsontot, ébenfát, rendelkezésére bocsátanák ama drágaságokat, amelyekből talán Phidias parthenosi Athénéje készült, bizonyára tudna gazdag, dús, formákban bujálkodó, részleteket gyönyörűséggel alakító lenni. A legnemesebb anyagoknak ez felelne meg, épp úgy, mint a bronznak a mozdulatok egyszerű lendülete, a mázas cserépnek az önmagukba visszatérő, zárt formák. Egy fantasztikus formájú küllőt, egy zömök, sárkányszerű szörnyet választ ki Kalmár Elza egy-egy majolikatárgy számára. Milyen pompásan illenek ezek az elterpeszkedő, nehézkes, részben a képzelet alkotta állatok az anyaghoz, amely lényegében sár, elterülésre hajlandó, minden kinyújtott, szabadon álló részlet ellen tiltakozó. A tömegek és a síkok találkozásából képződött vonalak mind dekorativ jelentőségűek, ezek a vonalak azonban szorosan követik, körülölelik a főformát. Mintázásukat kezdetlegesnek és könnyen utánozhatónak csak az nézheti, aki nem veszi észre, mennyi raffinement-nal számított a művész még a mázra is, amely az agyagot majd befedi és színével, fényével, de még térfogatával is a formák viszonyát megváltoztatja.

Nem mondjuk, hogy e színeikben is pompás majolikákkal, falborító lapokkal, Kalmár Elza művészete új stációhoz érkezett. Csupán egy új anyaghoz, következésképpen új stílushoz. Szobrászi kvalitásai, komolysága, készültsége megmaradt. Aki látta bronzait, megjósolhatta, hogy aki oly pregnánsan és oly finoman tudta éreztetni a bronzot, az a gyúrható, vagy a faragható matéria sajátságaival szemben sem állhat idegenül. Mindezek megértő mestere Kalmár Elza. Munkája csendes, zajtalan. Nem forradalmi jelentőségű: a plasztika ősi hagyományainak, törvényeinek kifejezője. Ezek a törvények azonban természettörvények. Aki szeretettel követi őket, aki lelkükhöz férkőzik, az egy és tiszta művészet irigylendő magaslatára jut el.

Ez utóbbit aligha magyarázhatjuk egyébbel, mint azzal, hogy bármennyire húzott széjjel s szakadt darabokra Magyarország, műveltebb elemeinek ízlése történelmünk legviharosabb korszakaiban is egy és ugyanaz volt. S ha a pozsonyi tótság és az ország ellenkező sarkában az oláh nép szinte egyazon technikával díszíti arannyal kivarrt ingvállait, ez a körülmény is alighanem annak a bizonysága, hogy a viseletnek ez a módja valamikor magyar divat volt.

Régi viseletünk történetének nem egy fejezetére, sajnos, még sokkal áthatlanabb homály esik, semmint hogy ezt határozottan állíthatnók. S textilemlékeink gyűjtése terén is sok még a teendő, hogy a régi hímzéseink és ma is élő népművészetünk hasonló technikái között a fentebbiekben vázolt kapcsolatot kétséget kizáró módon kimutathassuk.

Hogy régi textilművességünknek míly sok kincse lappang még ösmeretlenül, ennek semmi sem élénkebb bizonysága, mint az a sok hímzés, amelyet nemrégiben Zólyom megyében fölkutatnom s nagyrészét a besztercebányai múzeum számára megszereznem is sikerült. A garamszegi evangélikus templomban volt egy XVI. századbeli abroszból átalakított gyolcs oltárterítő, amelynek képe mellékelten látható. Ennek a sárga és lazacszínű selyemmel hímzett frízalakú díszítése az olasz reneszánsz hatására való, de rendkívül eredeti felfogással fölhasznált groteszk elemekből áll: reneszánsz stílű szökőkutak, az úgynevezett istenfára emlékeztető fantasztikus növényi elemek között. Ez utóbbiak mezőiben a szökőkutakkal figurális elemek is váltakoznak, a melyek majmokon és fantasztikus madarakon kívül ritmikusan ismétlődve Szent György legendáját ábrázolják. Mindez a sík díszítésű szigor stílusában készült és erősen stilizált formáiban is tele van frisseséggel.

A besztercebányai evangélikusok templomában egy vasládában elzárva huszonhárom darab XVII—XVIII. századbeli úrvacsorakendőt s hat hímzett terítőt találtam. Ezek egy része képeinken szintén látható. A legrégiebbek és legszebbek igazán brilliáns technikával készültek. A pontosabb rajzú két sarokkitöltés színén és fonákján egyazon gonddal hímzett s az első a kendő sarkaiban fölváltva vörös és zöld hímzett selyemalapon arany és ezüstfonállal s zöld, illetve az alappal ellentétben vörös selyemmel hímzett virágokat mutat igen festői s modern ízlésünknek ugyancsak megfelelő, szinte japán stílünek mondható kompozíciójában. A másik tulipánt ábrázol s pazar díszítő hatását változatosan letűzött aranyfonalas részeinek köszönheti elsősorban, amelyekkel az élénk színű selyemmel hímzett részletek pompás harmóniába olvadnak.

Mind a négy úrvacsorakendő, valamint a másik képünkön ábrázolt és zöld selyemmel s aranyfonállal hímzett oroszlános kendő a XVII. századból való. A föntebb ismertetett két klasszikus hímzett motívum azonban legalább is két nemzedékkel régibb, mint a másik táblán levők, amelyek egyike deformált állapotban az előző táblán levőhöz hasonló virágbokrot, a másik szintén tulipánt ábrázol. Már eddig ismert emlékeinkből is egész sorozatokat lehetne összeállítani, amelyek régi magyaros és klasszikus motívumainknak fokozatos elfajulását mutatják és ennek különböző fokaiban ma is élő népies textiltechnikáink kompozícióiban szintén föltalálhatók. Vannak motívumaink, amelyek a különben is vajmi konzervatív természetű régi női kézimunkáinkban csodás szívóssággal élnek tovább, mint ez a véges-végig párhuzamosan letűzött aranyszálakkal és színes selyemmel hímzett XVIII. századbeli besztercebányai kendőn is látszik, amelynek barokk indadíszében a tulipán és a gránátalma az uralkodó, amely népies hímzéseinken az ország különböző részeiben még ma is gyakori, de többnyire elkorcsosult alakban fordul elő.

Ösmerve a kapcsolatot, amely régi hímzéseink s hasonló népies technikáink között elvitázhatatlan, csak helyesnek találhatjuk a törekvést, amely női kézimunkáink nemzeti irányú regenerálása végett egész figyelemmel fordul a népművészet felé. Ez utóbbinak még ma is élő technikái, különösen az egyszerűbbek ugyancsak alkalmasak arra, hogy kiszorítsák azt a sok hitvány kézimunkát, amelyet tűfestés és egyéb címen a külföldi divatlapok szabadítottak ránk s amely iskoláinkban egész nemzedékek jó ízlését nyomorította meg. A népies s ezzel a régi magyar technikák tanításával és feleleventésével

kapcsolatban azonban ne utánozzuk föltétlenül ezek motívumait, de másoltassuk inkább hímző művészetünk régi magyaros klasszikus emlékeit. Ezeket sem azért, hogy különösen azok, akik nálunk a technika irányítására s hímzésekhez való minták tervezésére hivatottak, merőben utánzókká váljanak. De hogy a régi klasszikus minták tüzetesebb tanulmányozása közben ízlésük, stilizáló érzékük finomodjék s régi hímzéseink vonalainak magyaros lendületével és színhangulatával megbarátkozva textilművészetünknek ezt a fényes multú szép ágát modern szellemben fejlesszék tovább.

KALMÁR ELZA.

ÍRTA: LENGYEL GÉZA.

Hosszú szünet után az idén ismét szerepelt a nyilvánosság előtt a legfigyelemreméltóbb magyar szobrászok egyike, kövesházi Kalmár Elza. Néhány majolikából, mázas, színes cserépből készült aprósága volt kiállítva a Kéve tárlatain. Apróság: így mondjuk mi is és érezzük a konvencionális mellékértelmet, amely hozzátapad, amely arra figyelmeztet, hogy nem kell ám egészen komolyan venni az ilyen kisméretű plasztikus tárgyat, mert igaz, szobrász csinálja ezt is, de hát az igazi szobrászművészet az mégis más, az a másfél életnagyságnál, a duzzadó izmoknál, a szabályszerűen előrevetett jobb lábnál, a kézben tartott buzogánynál és az öv köré csavart fügefalevél-pótléknál kezdődik. Herkules, Neptun, Merkur és női társaik, a mitológia megszabta minden ismertetőjelükkel, százezredszer megmintázva, hideg, fehér, közömbös, anyagtalan, a kéz nyomait eltüntető gipszből, mindenesetre általánosabb méltánylásban részesülnek, mint egy tenyéren elférő, szimpla, tárgyát tekintve esetleg jelentéktelen kis hüllőt ábrázoló majolikafigura. A tájékozatlan, új ötletekkel nehezen megközelíthető közönségnek szoktunk szemrehányást tenni, amiért téma és méretek szerint szereti osztályozni a művészetet, holott a publikum csak követi a rossz példát, amelyet olyan emberek nyujtanak, akikről bizonyos joggal tételezhetné fel, hogy ismerik a művészi teremtés titkait. Ugyanazon a kiállításon, amelyen Kalmár Elza mutatta be jelentős szobrászpályája virágai gyanánt finom, gourmandok számára készült szobrocskáit, ugyanott voltak hasonló anyagból, majolikából készült igazi apróságok, apróságok a szó minden kisebbítő értelmében, kezdetleges próbálkozásai a maga mesterségében talán tiszteletreméltó festőnek. Ezek a próbálkozások azt magyarázták meg nekünk, hogy íme, festő, művészember is azon a helytelen csapáson halad — és tisztán ezért tartjuk szükségesnek ezt az egyébként mellékes körülményt megemlíteni — mint az avatatlan szemlélő: úgy véli, hogy amikor a sík lapot megúnta és elfogja a változatosság után való nagyon érthető és nagyon termékeny vágyakozás, nem az új métier teljes megbecsülésével, nem a műhelyi diszciplinán kezdi, hanem ama csupán a felületes szemlélő előtt oly kezdetleges, oly egyszerű, oly „könnyű" tárgyakon, amelyek a valóságban nem kiindulások, hanem végső eredmények, teljes átgondolás, tökéletes készültség leszűrt produktumai.

Amikor magyarázat és elmélkedés nélkül átengedjük magunkat ama kicsiny figurák hatásának, amelyeket Kalmár Elza oly csodálatos közvetlenséggel állít elénk, öntudatlanul is nem a primitív beállítást, a végtelen egyszerűséget bámuljuk, hanem azt az erőteljes plasztikus kultúrát, amely szerényen, de jogos önérzettel húzódik meg e látszólag oly szimpla tárgyak mögött. Kevés szobrász oeuvreje hirdeti annyira mindenki számára érthetően, hogy ha az egyszerűség a legfőbb cél, egyúttal a legnehezebb is. Kedvéért le kell mondani a könnyű hatásokról, a gyors érvényesülésről. El kell mélyedni a plasztikai stílus és az anyag parancsolta változások nehezen kitapasztalható titkaiba. Leghelyesebb elvonulni a világtól is, amely nem mindig artisztikus követelményeivel a vizsgálódást megzavarja. Nem véletlen talán, hogy Kalmár Elza hosszú ideig épp úgy visz-

Magyar Iparművészet
1911. évf.

— De vajjon tudok-e lemondani róla? Gondoljon a csavargókra. A *csavargó* nem foglalkozás, de emberfajta. Ő az út szerelmese. Hiába kínálja ön őt meleg szobával, barátságos otthonnal. Nincs nyugta.

— Hiszen ha ön csak kalandokra vágyik, része lehet bennük. Elmegyünk a legsötétebb világrészbe, ahol még nem járt ember. Elmegyünk a montecarlói játékbarlangba. Az északi sarkra. Ahova csak parancsolja. Játszhat élettel és halállal. Anélkül, hogy kockára kellene tennie becsületét. Ha parancsolja: két nap mulva már indulhatunk is.

Éva szeme felragyogott.

— Jól beszél. De én... én csak az olyan izgalmat szeretem, az olyan kalandot, melyben férfi és nő állnak szemben egymással. Félek, Babylon leánya vagyok, akit már gyermekkorában eljegyzett a bűn.

— A veszély az ő éltető eleme — szólt közbe Parker. — De szó, ami szó: amit ön mond, Mr. Walmsley, az sokkal kecsegtetőbb, semhogy megfontolás nélkül napirendre lehessen térni fölötte. A mi életünk szép és érdekes, amíg mi vagyunk a győztesek. De ha egyszer — ne adja Isten — Cullen kerekednék felül...

— Ezt az aggodalmamat nem mertem szavakba foglalni, mert még elgondolni is rettenetes, hogy ebben az esetben mi történhetik Miss Évával. Az ember nem dolgozhat hamis bankókkal és nem lophat gyöngynyakékeket büntetlenül...

Parker és leánya a félelem legcsekélyebb jele nélkül hallgatták szavaimat. Parker gyönyörködve szítta illatos havannáját és derüs arcával a megelégedettség szobrához szolgálhatott volna modellül. Éva hátradőlt a hintaszékben, két karját összekulcsolta feje mögött és mosolygott. Ó, hogyan tudott mosolyogni!

— Cseppet sem félek Mr. Cullentől — jelentette ki egyszerűen.

— Amitől mi ketten félünk — mondotta Parker — az az óceán tulsó felén van.

A mosoly elhalt Éva arcán.

— Ó, ne is beszéljen róla...

— Igaza van. Jobb, ha nem beszélünk róla, Mr. Walmsley, az ön megtisztelő ajánlatán gondolkodni fogunk. Megfontoljuk: lemondhatunk-e szabadságunkról? Nékem most dolgom van. Addig elvihetné Évát autózni. A kocsi lenn vár.

— Megyek, felteszem a kalapomat — mondotta Éva.

Amikor visszatért, így szólt:

— Amerikában az a hirük az angol férfiaknak, hogy túlságosan óvatosak és csak nehezen határozzák el magukat valamire. Ön nem tünik félénknek és tartózkodónak, Mr. Walmsley.

— Mi angolok rendszerint tudjuk, mit akarunk és amit akarunk, azt meg is szerezzük magunknak.

Parker felállt s kezét vállamra tette. Megtestesülése volt az önérzetes, gondos, lelkiismeretes apósnak.

— Édes fiam, látom már, az lesz a vége, hogy megkedvellem önt — jelentette ki jóságosan és mosolyogva.

Jó két órát kocsiztunk Miss Évával. Majdnem Kingstonig jutottunk el, majd visszatértünk a Westendbe. Ajánlottam, hogy járjunk egyet a Bond Streeten.

— Nem vagyok elragadtatva ettől az ötlettől — felelte Éva. — Nem szívesen mutatkozom az utcákon. Ön tudja, hogy apa milyen bámulatosan ügyes, de

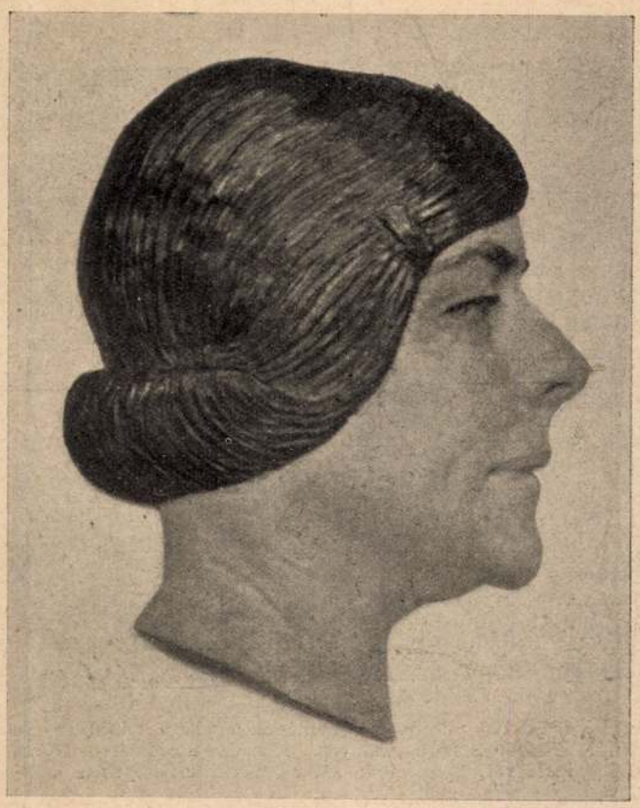

Kövesházi-Kalmár Elza viasz-képmásai az Ernst-Múzeumban. A művésznő önarcképe

azért mégis beszélnek már róla és vannak emberek, akikkel nem óhajtanék találkozni.

Sóhajtva néztem ki az autó ablakán, az ékszerüzletek felé.

— Szeretnék venni valamit magának, Éva.

— Mit?

— Jegygyűrűt.

Éva nevetett.

— De hiszen még nem vagyok a jegyese.

— Biztosíthatom róla, hogy nemsokára az lesz. Most megmutathatná: milyen gyűrűt szeretne.

— Ma nem. Különben is azt érzem, hogy ha valaha is megbíznám a választással, maga éppen azt hozná el nékem, amely leginkább a kedvemre való. Hol kell találkoznunk apámmal?

— Itt ni, — feleltem.

Az autó a Bayard-kávéház előtt állt meg.

— Tüstént bemegyek érte.

Parker ismét gyanús külsejü alakokkal tárgyalt. Cseppet sem jött zavarba, amikor megpillantott.

— Megérkeztek, kedves fiam? Rögtön jövök. Két régi ismerőssel akadtam össze. Nem akar velünk meginni egy pohár cognacot?

— Nem hagyhatom Miss Évát künn, egyedül. Ha nincs ellenére, majd künn várom meg önt.

— Sajnálom, hogy nem tart velünk.

Éva meglátta rajtam, hogy bosszankodom:

— Csak azt szeretném tudni: mi kényszeríti Mr. Parkert arra, hogy olyan alakokkal üljön egy asztalhoz, amilyenekkel most a kávéházban tárgyal?

— Bizonyára szüksége van rájuk. Szakmabeliek, — felelte Éva.

Parker szavának állt és csakhamar megjelent.

— Menjünk lunchre a Ritzbe? — kérdeztem.

Apa és leánya tétovázó pillantással néztek egymásra.

Püspöki Uradalmi Bérpince r.-t. Vác. Központi iroda: V, Zrinyi-u. 7. Borkülönlegességek



Az Uj Idők 120 milliós sorsjátékának egyik 5 milliós nyereménye. Finom Shirwan-szőnyeg. Készült a Manus-szövőműipari r.-t. Rákóczi-tér 11. sz. alatti műhelyében

— Hogy egészen őszinte legyek, — felelte az öreg — nékünk nem szerez valami nagy örömöt a Ritzben való étkezés. Bár nem vagyunk éppen félősek, de meggondolatlanok sem vagyunk. Az utolsó hat hét igen kellemes és jövedelmező volt számunkra, aminek természetes következménye, hogy néhány londoni lady és gentleman, hogy úgy mondjam: neheztel reánk. Nem óhajtanám útjukat keresztezni. A Ritzben viszont valószínű, hogy összeakadnék egyikkel-másikkal.

— Menjünk hát a Carltonbe . . . a Princebe . . . vagy Claridgebe. Esetleg a Barkeleybe, — javasoltam.

— Vagy Juleshöz . . . A Milan grillroomba.

Parker fejét rázta:

— Ha rám bízná a dolgot, én megint csak a Stephanit keresném fel.

— Ahogy parancsolják. Azt hittem, szeretik a változatosságot.

A Stephaniban az üzletvezető félrevont. Nem volt olyan barátságos, mint máskor.

— Mr. Walmsley, — mondotta — nem tudna felvilágosítással szolgálni Mr. Parkerről és leányáról?

— Milyen felvilágosításra van szüksége?

— Hogy amerikaiak, tudom. Hogy a fiatal hölgy gyönyörű, látom. Nem szokás nálunk, hogy vendégeink magánügyeivel törődjünk, de Mr. Parkert két ízben követte idáig detektiv. S legutóbb, ön is tudja, rendőri fedezet alatt távoztak. Vigyáznom kell vendéglőnk jó hírnevére. Ha Mr. Parker és leánya csakugyan rászolgálnak a rendőrség érdeklődésére, nem bánnám, ha más vendéglőt keresnének fel.

— Mr. Branco, legyen óvatosabb kijelentéseiben. Ami Mr. Parkert illeti, ő, azt hiszem, sem nem jobb, sem nem rosszabb, mint vendégeinek java része.

— Csak a rendőrség ne kellemetlenkednék annyit. Nem tehetné szóvá ezt a dolgot, Mr. Walmsley? Lekötelezne. Eddig is csak az ön kedvéért nem szóltam róla nékik. Tudom, hogy ön gentleman.

— Majd meglátom, mit tehetek ebben az ügyben.

Parkert kétszer is elhívták a telefonhoz és sokat suttogtak, titkolództak lunch alatt Évával.

Éreztem, valami új kaland készül, amelyből engem ki akarnak hagyni. Szívem elszorult az aggodalomtól, amikor a kínos következményekre gondoltam, amelyek őket érhetik.

— Nem volna-e jobb lunch után örökre bucsut venni ettől a különös emberpártól? — kérdeztem magamtól. — Visszatérni birtokomra vagy átmenni Párisba néhány napra?

De Éva pillantása reám tévedt s elvetettem ezt a tervet. Ellenállhatatlan vonzódást éreztem nemcsak őhozzá, de — s ez a csodálatos — apjához is! Szerettem ezt a rózsásképü, kedves öreg urat, jól éreztem magam a társaságában. Először voltam együtt életemben kalandorokkal, elméletben megvetettem őket, a gyakorlatban, éreztem, nem tudnék meglenni nélkülök.

— Mit főznek, Mr. Parker? — kérdeztem.

— Ó, szóra sem érdemes.

— Engem nem vesznek be a játékba?

— Nem hisszük, hogy valóban öröme telnék benne.

— Az igazat megvallva, valami nagy örömöm tényleg nem telik az efféle szórakozásban. De ha már belekezdenek valamibe, jobb szeretem, ha ott vagyok. Nincs rosszabb, mint ha távolról kell aggódnom önökért s képzelmem kiszinezi, hogy mi minden rossz érheti önöket vállalkozásaikkal kapcsolatban.

— Látja Mr. Walmsley! Ez az, ami önt elválasztja tőlünk s a magunkfajta emberektől.

— Mi?

— Ez az aggodalom. Mondja: mikor forgott a legnagyobb veszélyben életében?

— Amikor a Chemin de Dameson felderítő szolgálatra küldtek ki.

— Ön járt a Chemin des Dameson? Ez becsületére válik. Én azonban nem ilyesmire gondoltam. Nem olyan dologra, amelyre ön kötelességből vállalkozott. Hanem, például oly helyzetre, amelybe, mondjuk, sportszenvedélye juttatta.

— Szenvedélyes polo játékos voltam, és . . .

— Ez az! — vágott szavamba Parker. — Ön kiment a pólotérre. Tudta, hogy kificamíthatja karját, eltörheti lábát, bezuzhatja a koponyáját. Tudta, hogy mindenféle baleset érheti. Tudta. De vajjon gondolt-e minderre játékközben?

— Nem.

— No lássa. Ön tudta, hogy a játék mulattatni fogja önt és ezen túl semmivel sem törődött. Nem



KULCSÁR SÁNDOR

Bronzáru- és csillárgyár, Budapest, VI., Dessewffy-u. 9-11 Telefon 25-44

Dentist Fenyvesi Menyhért

áll. vizsg. fogász intézetének árai:

Reggel 9-től este 6-ig.

Foghuzás 50.000 kor., fogtömés ezüst vagy porcellán 70.000 kor., porcellán műfogak legjobb minőség kaucsukba foglalva 60.000 kor. Müaranykorona drbja 70.000 korona. 22 karátos aranyból korona 225.000 kor. Minden munkáért 5 évi szavatosság

Vidékieknek soronkivül.

BUDAPEST, IX. KER., RÁDAY-UTCA 5. SZÁM Kálvin-tér mellett. (Telefon: József 111—48.)

Réz- és vasbutor, sodronyágybetét és gyermekkocsi

Nagy választékban legolcsóbban szállit HIKKER Gyár: Holló ucca 8/a sz. Telefon: József 124—12.

Minta-raktár: Dohány-utca 6/a. Telefon: József 61-97

152—153. TÁNCOS ÉS TÁNCOSNŐ. BRONZ.

DANSEUR ET DANSEUSE. BRONZE.

Kövesházi Kalmár Elza



152.



153.

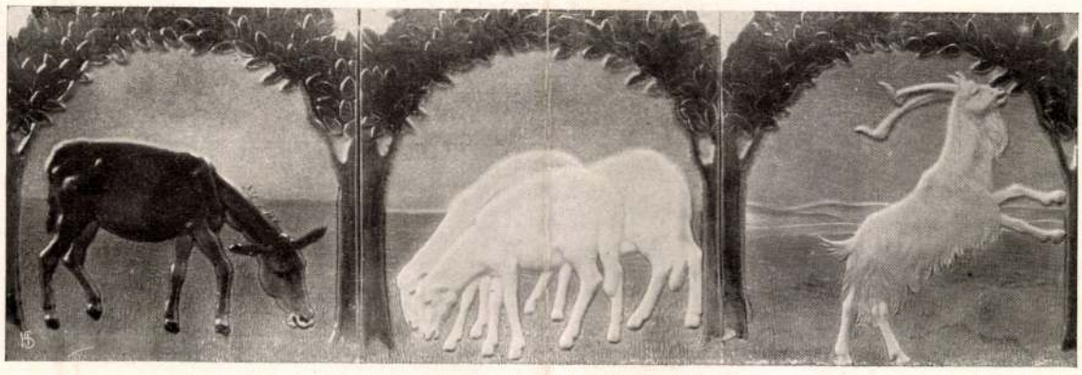

154.

154. GYERMEKSZOBA FRÍZE. CARREAUX EN FAÏENCE DE CHAMBRE D'ENFANT.



155.

155. SZÍNES FAÏENCOK. FIGURINES DE FAÏENCE.



156.

156. GYERMEKSZOBA FRÍZE.

CARREAUX EN FAÏENCE DE CHAMBRE D'ENFANT.

157—158. SZÍNES FAÏENCEOK.

FIGURINES DE FAÏENCE.



157.



158.

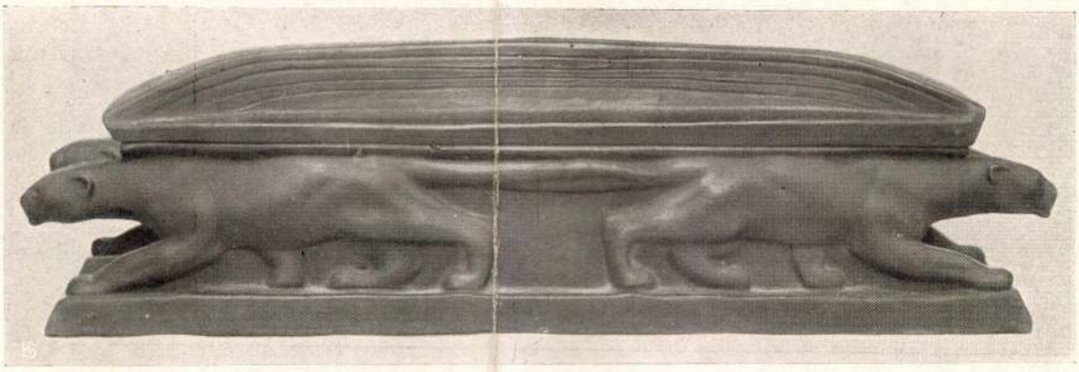

159. DOBOZ. MÁZAS CSERÉP. 159. BOITE.



160.



160—161. BELÜL VILÁGÍTOTT SZÍNES FAÏENCE TÁRGYAK. 161. DES FIGURINES DE FAÏENCE LUMINEUSE.

És ezek az igénytelenebb motivumok, a kis bronzok, a táncoló Duncan-figurák, egy-egy mozgásnak hirtelen bronzba rögzítései? Sokkal közvetlenebbek, minthogy analizisre volna szükségük. Ötletszerű dolgok, melyeknek charme-ja épp az impresszió frissességében és gyors odavetésében van. Jellemző, hogy mennyire különbözők ezek a Kalmár első kis bronzaitól. Ott is, mint itt, egy dolgot akart, a mozgást. És van is mozgás amazokban, úgy, mint emezekben. Mégis, az utóbbiaknál érez valamit az ember, ami döntő jelentőségű, azt, hogy ezek a mozgások mind igazán meglátott, megélt mozgások, mi több, hogy a művész nem az első akármelyik impresszióval ment haza a látottak után, hanem éles szemmel ezer és ezer mozgás közt megtudta találni azt, amelyre éppen szüksége volt neki, amely a többit valamennyit revelálja, amely ennélfogva a legtartalmasabb, leggazdagabb plasztikus motivum.

Kalmár portrait-i bár hangulatuk, a dolog természeténél fogva, egészen naturalisztikus, sokkal, de sokkal többek, mint hű képmásai ennek vagy annak az embernek; az a nagy szabadság van bennük, amely valamennyi dolgában, mellyel az eléje vetődött motivumot a maga szubjektiv érzéke szerint formálja át, nem annyira az adatok hűségére, mint az összbenyomás, a karakter igazságára fektetve a súlyt. A fejnek a kifejezését, a belőle sugárzó életet a lehetőségig fokozza, élessé, metszővé teszi. Mint a Kainz-portrait-n, mely kíméletlen kézzel, de mélyrelátó szemmel való elénk állítása egy embernek. És ezzel elértünk Kalmárnak legutolsó, talán legkészebb, legéretebb, legtökéletesebb alkotásához: a bronz férfi-portraithoz. Ebben egészen elérte azt, amifelé haladt mindmáig: a monumentális egyszerűséget. Monumentális ez a fej. Mint egy sphynx, úgy jelenik meg hirtelen az ember előtt nagy, nagy nyugalmával. Néma és mégis beszédes fej, nyugodt és mégis nyugtalanító, mozdulatlan és mégis mozgásokkal teli — egy szunnyadó gondolat, egy kezdődő mosoly, egy elhangzani kivánó szó van megérintve benne. Az, finom, lelki mozgások kezdete, szuggesztiója a megelevenedés első pillanatának, melyet majd a gondolatok, a mosolyok, a szavak egész raja követ. Az, az első megpendített akkordja egy szimfóniának, melyben már benne búg és forrong a nyomban következő hangok minden variációja és viharа.

FÜLEP LAJOS



ISADORA DUNCAN
KALMÁR ELZA MŰVE

szinte grafikus munkák, olyan kevés eszközzel vannak csinálva, minden redukálva bennük síma felületekre és összefoglaló formákra, a síkra vannak látva, anélkül, hogy kifelé, vagy befelé áttörnék, megmaradnak benne, kitöltik, megelevenítik. Egy meghiggadt, biztosan látó, magát adminisztrálni tudó, a relief törvényeit tiszteletben tartó művész dolgai. Nevezetes az „Anyaságon", hogy hogy találja meg a basreliefnek leginkább megfelelő helyzetét a testnek, a karoknak, a fejnek, mily gondosan vigyáz arra, hogy a gyerek testén a karokkal a formák ne halmozódjanak, ne fojtsák el egymást és ne ugorjon ki egy sem. Ahogy megőrzi a silhouettet, amelyet nem szakít át semmi, úgy vigyáz arra is, hogy a relief felület-síkjának egységét se zavarják meg kilódult formák. E felé a sík felé törekszik minden, a karok, a mell, a gyerek lábai, a nő arca, de ebben a síkban találkoznak és együtt maradnak; relief-formák lévén, nem élhetnek önmagukért és nem fejthetik ki egész mivoltukat; alá vannak rendelve a relief síkjának, melyet megeleveníteni, változatossá, gazdaggá tenni hivatásuk. És ebben a szigorúságban, a relief-stílusnak ebben a tudatos keverésében és tiszteletben tartásában mégis mennyi egyéni életet, egyéni érzést tud adni Kalmár Elza! Mennyire más ez az anyaság, mint a többiek. Minden ízéből érzik, hogy nő csinálta, abból a nemből való ember, melynek életében ez a motivum mindennél hatalmasabb. Ez az asszony anya, anya és semmi más. Egy életadó test, egy tápláló lény, egy egészben való odaadás.

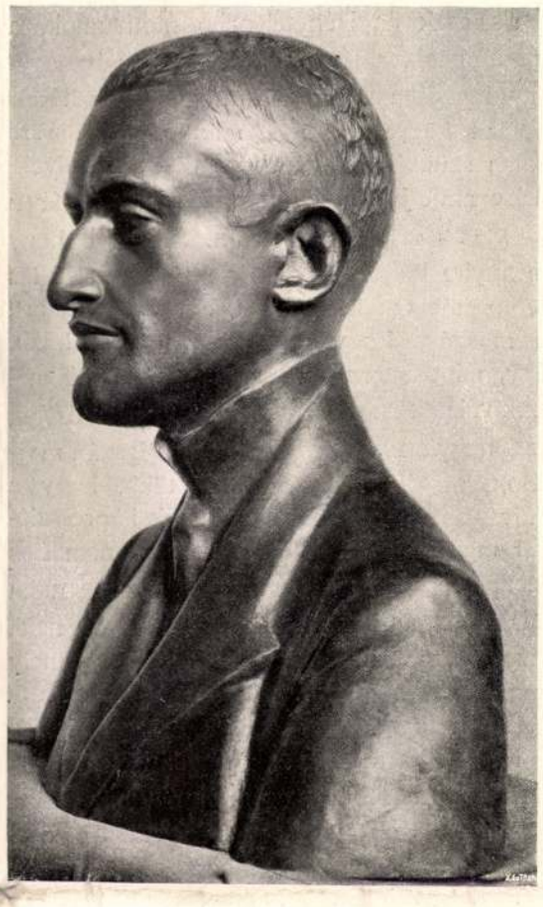

KÉPMÁS
KALMÁR ELZA MŰVE

Szabadon jelennek meg a formák, minden megkötöttség és stilizálás nélkül egy másik női akton, amely minthogy szabad figura, természetesen egész más principiumokra épül, mint az előző. Itt a formák — haját igazító leányon (Ada) — elsősorban, mint formák akarják adni magukat, mindegyiknek megvan a maga speciális élete, amellett hogy szorosan összetartoznak egy közös organizmusban, mindegyik ki akarja tárni egész szépségét, éreztetni egész tartalmát, egyszóval érvényesülni akar. Finom és ízléses naturalizmus hatja át ezt a márványt, mondhatnám, egy nőiesen gyöngéd naturalizmus, mely a legdelikátabb lágyságokat, a leglehelletszerűbb nüanszokat összetudja egyeztetni az egész akt egységes és erőteljes fölfogásával. A márvány anyagában Kalmár megtudta találni azt a tulajdonságot, melyre a test bőre összefoglaló feszültségének éreztetéséhez szüksége volt; egy feszültség, mely ruganyos és amellett kiegyenlítő átmeneteknek, formák egybekapcsolódának és símulásának hordozója; egy feszültség, mely húst és csontokat tart össze és amelyben benne lüktet a vér hullámzása, sejtelmes, izgató, meleg hullámzása. Szinte ki vannak terítve elénk a formák, levezetve a legnagyobb felületre, a legszélesebb silhouettre, melyet a test adni tud; le vannak vezetve a legszélesebb felületre, melyen keresztül egy szempillantással át lehet tekinteni az egész alakot, mely mindig, minden oldalról mint egy egész áll előttünk.



INCSELKEDÉS
KALMÁR ELZA MŰVE

detben, amíg a szeme fejletlenebb és nyugtalanabb, talán csak maga a mozgás, a mozgás iránya és végbemenése; később fejlettebb szemmel mindinkább a formán keresztül látja a mozgást és az fogja érdekelni, hogy a formákat, egy egész organizmust hogy tartja fönn, hogy tölti ki a mozgás. Végül megtalálja a plasztika mozgásának legtökéletesebb, legemelkedettebb szempontját, amelyről nézve minden mozgások komplexuma, egygyé foglalása, közös élete a nyugalom.

Kalmár Elzának megvan az az egészséges ösztöne, amely a motivumokat mindjárt az anyagba látja bele, ismeri a materiák tulajdonságait, utat tud nyitni előnyeiknek, kihasználja erősségeiket. Csak olyan gondolatot bíz rá a bronzra, amelyet a bronz a maga nyugtalanabb felületeivel, részleteket kivánó finomságaival, mélyebb tónusával, levegősebb matériájával világosan ki tud fejezni; a márványai nyugodtabbak, lapidárisabbak, hangsúlyozva van bennük a kő komolysága és nemessége, mely az egyszerűbb formákat, az átfogóbb vonalakat, a töretlenebb felületeket kívánja; homokkőreliefjei igazi kőmunkák, a márványnál is egyszerűbbek, a reliefek kinőnek a kőből, az alapmatériából azzal, hogy a művész a fölösleges anyagot elhagyja, levájja a tömbről, de úgy, hogy az ilyenformán kibontakozó motivum egy pillanatra sem veszti el közösségét a kővel. Az igazi kőfaragók mindig így csinálták. Kőfaragó . . . tényleg az Kalmár Elza, aki nagy művészi lelkiismeretességgel maga faragja márvány- és kőmunkáit. Ma ritkaság az ilyen, nőben éppen egészen szokatlan. És ez nem a legkisebb érdeme Kalmár dolgainak, hogy rajtuk az első gondolattól a beteljesedésig minden vésőnyom egy inspirált művész keze munkája. Csak aki tisztában van azzal, mit jelent az, mikor a művész maga viszi keresztül a dolgát abban az anyagban, amelyben tényleg elgondolta, csak aki érzi a diszharmóniát, amely valamely motivumnak agyagba mintázása s aztán más valaki által márványba vagy kőbe átvitele közt tátong, csak az tudja eléggé méltányolni Kalmárnak ezt a ritka lelkiismeretességét és képességét.

Aki fejlődését végignézi, meglepődik azokon a hirtelen átmeneteken, melyek az egyes dolgok közt vannak. Egyik dologtól a másikhoz nagy út vezet és nincs köztük híd? Van: tanulmányok, élmények, látások. Produktumokat akkor ad Kalmár Elza, amikor tényleg hajtja valami az alkotásra. A mindennapi munka, a munka a munkáért nem köti össze hosszú átmenetekkel a kiemelkedőbb alkotásokat. Annál intenzivebben érezzük köztük az akaratot, mely a művészt hátamögött hagyott alkotásai szünetlen fölülmulásával mind magasabbra viszi.

A kisplasztikai munkák, a friss, fiatalos bronzötletek után nevezetes állomás az, amikor Kalmár Elza a két homokkő-basrelieffel és az „Anyaság" reliefjével egyszerre a nagyobb, egyszerűbb formák s a stílusosabb előadás felé fordul. Szigorúan tartott reliefek ezek,

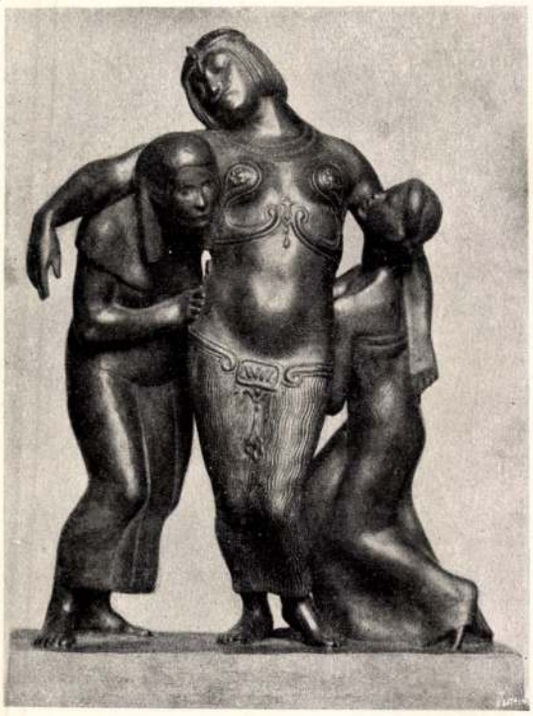

ESZTER
KALMÁR ELZA MŰVE

nizmus ismerete, a rajztudáson alapuló formakészség. Ahogy eljutott az emberi formák és organizmus ismeretéhez, nyomban szembe mert állni szobrászi feladatokkal. Az volt a hite, ami ma is, hogy az embernek a természetet kell ismernie, a többinek ő magától kell jönnie. Hogy a rajztól minden nagyobb nehézség és minden mankó nélkül megtudta tenni az elhatározó lépést a szobrászatba, kizárólag a maga erejének s a tehetsége szobrászi voltának köszönheti. A régiek úgy mondanák: erre született.

A fejlődése nem azon az alapon történik, hogy mindjobban belehatol a plasztikának, mint adott művészetnek ismeretébe, hogy számontartja a plasztika eddig felvetett feladatait s a megoldásokat, hogy végére járt a stílusoknak és törvényeknek, nem; hogy mégis mindig egyszerűbb, stílusosabb, ennélfogva plasztikusabb lesz, az az ő természetes belső megérésének és kiforrásának az eredménye, a saját dolgain való okulásnak, ösztönszerű keresése annak, hogy amit előbb sok szóval és kevésbbé világosan mondott, azt mindig kevesebb szóval és annál nagyobb világossággal mondja el. A maga dolgain kellett rájönnie, hogy mi a fölösleges, vagy a zavaró a szoborműben és arra is, hogy hogy lehet elkerülni az ilyesmit. A Kalmár Elza művészetének fejlődése tulajdonképen egyet jelent az ember fejlődésével, az ember kiforrása és megérése és nem más hozta magával művészetét. A mint ember forrongó Kalmár Elzának sohasem jutott eszébe olyan műveletet csinálni, amely kész és érett ábrázatot pótoljon. Fiatalos és zabolátlan dolgokat csinált, melyekben túlteng a temperamentum és az erő, de amelyek éppen ezért annál előkelőbb igéretek egy olyan időre, amikor majd ez az erő adminisztrálni tudja magát. És ma, amikor elérkezett ehhez az időhöz, amikor mint ember kiforrott, természetes, hogy a művészete sem maradt el mögötte. Mely, ismétlem, mindig a leghűbb megnyilatkozása az élete egyes időpontjainak s az egyénisége formációinak.

Az, hogy lirai természet, hogy a formateremtésre erős emóciók késztetik, a nyitja annak, hogy különösen kezdetben nem sokat válogatott téma és téma közt, nem sokat mérlegelve, valamely motivum kiválóan plasztikus e — minden motivum jó volt neki, mellyel érzéseket lehetett elmondani és amelyben élet lüktetett. És most, bár erről tán legvégül kellett volna szólnom, hozom fel, hogy ebben az egy szóban van benne a Kalmár Elza dolgainak jellemzése: élet. Az első dolgai lehetnek kevésbbé világosak, mint a későbbiek, kevésbbé tiszták és harmónikusak, viszont a későbbiek lehetnek nyugodtabbak, egyszerűbbek, mint az elsők, abban mind rokonságot tartanak, hogy intenziv élet él bennük. Heves és szenvedélyes plasztika ez, élettől túláradó, túlfeszített. Az esztétikusok olykor szemére vethetnek egy-egy eléggé le nem szűrt dolgot, azt azonban mindenkinek el kell ismernie, hogy nála soha holt pontot nem találni, hogy mindent emberi indulatok lelkesítenek át, hogy minden formájához a lelkének egy-egy darabja tapad. Emberi dokumentumok ezek, eleven élet-dokumentumok.

Magától értetődik, hogy az ilyen lelkületű művészt az életnek legelementárisabb megnyilatkozása fogja elbűvölni, a mozgás. Kez-

III.

Az olyan emberek élete azonban, mint amilyen Kalmár Elza, nem számokba van beleírva, hanem produktumokba. Alkotásokba, melyek az élete legnevezetesebb eseményei, melyekben a multja és jelene öltött megmaradó, beszélő formát, melyekben az agya, a lelke, a vére energiáinak komplexuma lüktet. Abban, amit csinált, van benne az ő egész mivolta.

Mert . . . mert ha valaki, hát Kalmár Elza par excellence spontán természet, egy tekintet nélkül mindig magát adó, magáról valló művész, aki nem esztetikával, hanem revelációkkal beszél. Az ösztön erősebb benne a reflexiónál, a gondolat villáma a józan mérlegelésnél. Inspirációi vannak, amelyeket úgy ad át nekünk, ahogy benne fölgyúltak. Nem igazítja bele őket semmilyen iskolákba, semmilyen törvényekbe, nem alkalmazza őket, semmilyen irányok vagy ízlések követelményeihez. Egy spontán és erősszavú líra az ő művészete, szenvedélyes, vehemens, parancsoló. Lírai művészetekkel nem lehet alkudni: vagy elfogadja az ember őket amint vannak, vagy egészben elutasítja.

Egész lelkét, egész természetét beleviszi a művészetbe. Nála a művészi tehetség nem egy külön kidolgozott képessége az embernek, egy külön fejlesztett, csiszolt, élesített energia: maga az egész ember, az egész egyéniség minden képességével, hajlamával, minden emóciójával megy bele a küzdelembe. A dolgaiban Kalmár Elza mindenestől megtalálható, tetőtől talpig, egész temperamentumával, egész idegrendszerével.

Ezért az esztétikáját nagyon kevés szóval el lehet mondani. Nem más az, mint egy törekvés arra, hogy a maga egyéni érzéseit, hatásait minél szabadabb, minél közvetlenebb formában adja elő. Ezenkívül mit sem tart a szeme előtt, nem ismer tekintélyeket, nem kánonokat. A másoktól való különbségét nem keresi, éppen úgy, ahogy semmilyen művészetek kedvéért nem tesz erőszakot a látásain; amennyiben különböző, az magától adódik.

Azonban — és ez, talán egyedül ez a fontos — bármilyen egyéniek, bármilyen szubjektivek legyenek az érzései és látásai, a kifejezésük, a formát öltésük mindig határozott plasztikus módon történik. Ha ez nem volna így, akkor Kalmár Elza nem volna az a plasztikus művész, aki. De bármennyire függetlenül és különbözően érez másoktól, a dolgai rajtakívül bármennyire nem hasonlítanak senkire, egyetlen általánosság határán mégis belül maradnak, a plasztikáén s e határon belül ez a művészet természetesen rokonságot vall minden plasztikus művészettel. Kalmár Elzának, az ösztön-embernek, tegyük hozzá, a szobrászi ösztön emberének sohasem jutott eszébe az érzései szabadságának kedvéért a plasztika határait áttörni. Éppen, mert a látásai mind magának a plasztikának szóltak, nem az anyagtól elvont látások, hanem mindjárt az anyagba gondolva és plasztikus formában fogantak meg. Ezért a reliefjei tényleg reliefek, nem akarnak mások lenni, mint amik lehetnek s amiknek lenniök kell és ugyanígy a szabad figurái és csoportjai.

Plasztikus természet, mondtam, megkülönböztetésül a plasztikus kulturától. Mert Kalmár Elza a plasztikát nem a plasztikán tanulta. Az ő művészetének alapja nem a más plasztikus művészetekkel való kontaktusba lépés, hanem az emberi formák tanulmánya, az orga-



AZ APRÓD
KALMÁR ELZA MŰVE

nem mindenki ismer, kifejezést is ad a nagy franciától kapott impressziójának; ez talán az egyetlen dolga, melyben közvetlen külső hatásra lehet ráutalni; súlyos tévedés volna azonban a hatás szót utánzásnak minősíteni; ellenkezőleg, legföljebb a hangulatából a Rodin-szobroknak van egy kis nűansz ebben a figurában, amely egyébként, különösen a formák fölfogásában és előadásában Kalmáron kívül senkire se emlékeztet.

Párisnál és a Rodin-kiállításnál sokkal fontosabb volt ránézve Firenze. Firenze, ahova rejtelmes módon vonzotta őt a stílusok nyugalma, egyszerűsége. Szimpátiája a korai renaissance dolgok felé fordult, anélkül, hogy beléjük ásta volna magát. Érdeklődött irántuk, szerette őket, de a függetlenségét megőrizte. Hathónapos firenzei tartózkodás után, melynek legfontosabb eredménye egy magafaragta lapos homokkő-relief, Budapestre megy, ahol több művét kiállítja a Műcsarnokban, továbbá megszakítás nélkül dolgozik, leginkább kis bronzokat csinál és iparművészeti dolgokkal próbálkozik, a többek közt ekkor formálja a híres ökörfejes vázát. 1902 tavaszáig marad Pesten, innen visszatér Firenzébe, ahol az „Anyaság" című homokkőrelieft s azt a márvány nőiaktot faragja, mely jelenleg a Szépművészeti Múzeum egyik dísze. Pestről Bécsbe, Bécsben Isadora Duncan látása kisbronzokra inspirálja, Bécsből vissza Firenzébe, ahol mindmáig lakik és munkálkodik. Az utóbbi idők terméseiből legnevezetesebbek: egy Salzburgban felállított síremlék, egy férfialak és egy férfi portrait.

Sok, veszélyesnek látszó utat kellett bejárnia Kalmár Elzának, mielőtt a settignanoi domb tövébe megérkezett. Abba a kedves kis villába, melynek ablakaiból látni a távol Firenzét. A naiv tanulás, a lázas keresés, a nyugtalan kísérletezés, mindez a háta mögött van már. Mai dolgain nem látszanak meg. Mint ahogy nem látni a városokat amott a dombok mögött és itt mitsem érezni a messzi városok lázából és nyugtalanságából, melyekben egyszer útját kereste. Ahogy átlépte a dombokat, minden elmaradt mögötte. A nyugalom és az alkotás völgyébe érkezett. Ide kész emberek, kész stílusok kellenek.

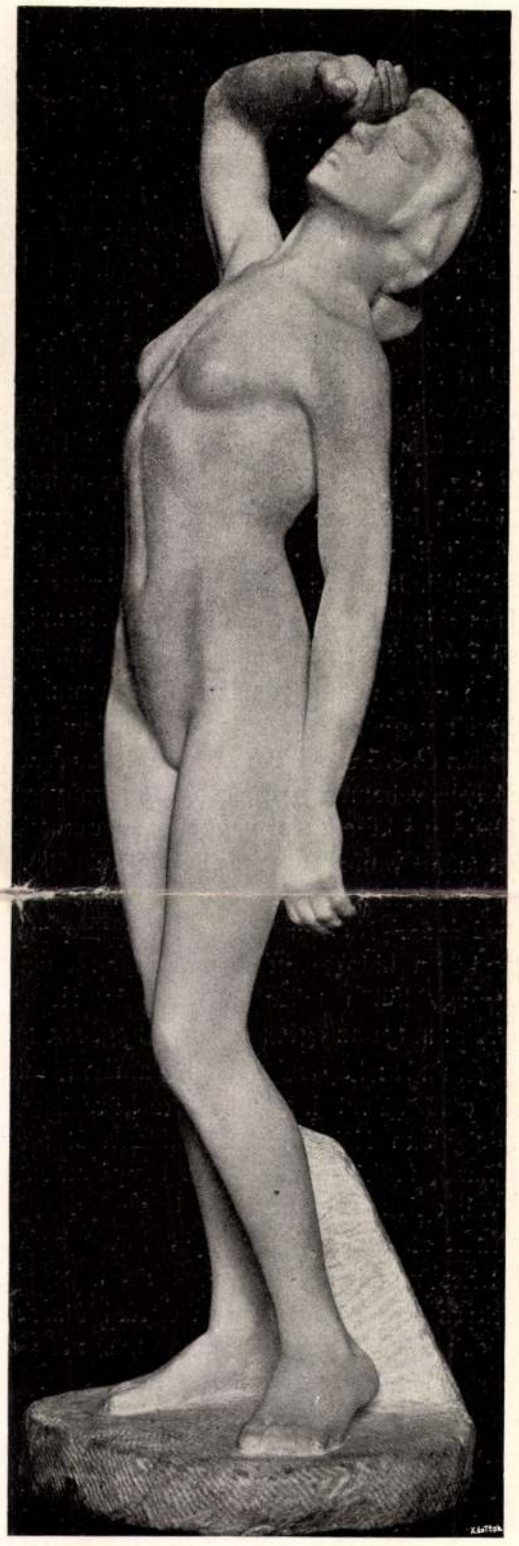

VÁGY
KALMÁR ELZA MŰVE



FÉRFI-ALAK
KALMÁR ELZA MŰVE

nagyobb nehézségek nélkül tudta magát kifejezni a plasztika formanyelvében. Mikor még nagy komolysággal és mindennek végére járással rajzolgatta az aktokat, nem is sejtette, hogy ezzel már mennyire egyengette az útját a plasztika felé; azt hitte, hogy megtanul és megtanult rajzolni, jól rajzolni. Rajzolni! — nagy szó, sokat jelent, a régiek a szobrászatot is (mint az építészetet és pikturát) így hívták: arte del disegno.

Ennek a fontos esztendőnek őszén, amely rajzstudiumainak mintegy a betetőzését jelentette, amelyben már kész tudással ülhetett vászna elé, jött rá, hogy — a piktura tulajdonképen nem az ő világa. De még csak negatív eredményhez érkezett, csak azt tudta, hogy mi nem felel meg neki egészen — hogy mi lesz, nem sokat kérdezte. Érezte, hogy a megoldás előbb-utóbb elkövetkezik. Addig is rajzolt tovább. Végül, 1898 nyarán kezdett el mintázni. Ami külső körülmény hathatott ennek az elhatározásnak megfogamzására, elenyészően csekély ahhoz, hogy ekkor már ellenállhatlan erővel kívánta meg a szobrászati tevékenységet. Kezdetben Hermann Hahnt kérte föl korrekturára, aki mindössze néhányszor, legföljebb, ha tízszer korrigált neki. Hamar rájött, hogy Hahnra sincs szüksége. Fejeket mintázott, a maga módja szerint, egészen egyedül, nem törődve senkivel. De az akt-rajzolást ekkor sem hanyagolta el. A következő év tavasza már határozottan a szobrászi pálya tavasza; sokat mintáz, többek közt egy gyermekfejet és különböző kis figurákat, inkább iparművészeti dolgokat. Ebben az időben különben még színes litográfiákat is csinált, melyekkel szép sikert aratott.

Ettől kezdve Kalmár Elzát már mint szobrászt ismeri és becsüli a publikum. A mondott esztendőben még két, az első szobrászi időszakjára jellemző plasztikus munkát csinál, az egyik: ülő atléta ifjal, a másik: férfi és női akt, amely Budapesten is ki volt állítva és nem csekély figyelmet keltett.

1900-ban Párisba megy, nagyon rövid időre ugyan, de a hatalmas Rodin-kiállításnak hatását nem kerülheti el, úgy hogy mikor Párist elhagyva Firenzébe telepszik meg, egy kisebb női aktjában, melyet „Vágy“ címen aligha-

megvalósulása felé és valószínűleg — nagyot akaró emberek sorsa — nem egy csalódás érte. Egy bizonyos, hogy a maga keskeny és meredek ösvényét mindig többre becsülte a mások kitaposott országútjánál.

Kalmár Elza nem szisztematikus természet, nem előre szigorúan megállapított principiumok szerint él és dolgozik és nem csinál magának programmot, hogy mindenáron ebben vagy abban az irányban akar haladni. Az ő principiuma és programmja az egészséges ösztöne, amely mindeddig biztosan rávezette arra, hogy mihez kell fognia, nemcsak, hanem arra is, hogy mikor kell valamit idején abbahagynia. Olykor talán forszirozott valamit, olyan célra törekedett, amely nem volt harmóniában a törekvés módjával — hamar rájött és finom érzékkel érezte meg a pillanatot, amely hívatott a bizonytalan útnak jobbal fölváltására. A változások rugói azonban mind az ő egyéniségében rejlenek. Sokkal szuverénebb természet, minthogy külső hatás hozzáférhetne. A metamorfozisai belső élmények, nagy események, mint a körötte élő emberek között élet és halál. Lemondani valamiről, amit szeret, amiben bízott, amibe beletemette a lelke ambicióit és a kezemunkáját, ami egy darab élet lett az életéből — mégis megtudta tenni mindig, amikor kellett. A teremtő ösztöne mindig erősebb volt a kicsinyes ragaszkodásnál. Kézenfogta és vitte őt feladatok felé, amelyekbe gazdagabban tudott adni magából. Mint ahogy egy nap faképnél hagyatta vele a pikturát és szobrász-álmokat oltott belé! És ez volt talán eddig a legnagyobb fordulat az életében.

Mert festőnek indult Kalmár Elza és mikor annak indult, bizonyára szentül meg volt győződve róla, hogy az is marad majd élete végéig. Dehogy maradt, dehogy maradt. Pedig mint festő is becsülettel megállta volna a helyét, vagy mondjuk, mint grafikus, hiszen litográfiáival hamar figyelmet keltett; mégis, mikor eljött a nap, melyen nagyobb, mélyebben fekvő erők keresték belőle útjukat kifelé, más kifejezési formák után volt kénytelen nézni. A plasztika önként kínálkozott neki és ekkor már ő is egész természetesnek találta, hogy a forma az ő birodalma. Ez a változás oly természetszerűleg, olyan magától értetődően ment végbe, mint ahogy egy virág kinyílik, amikor itt az ideje.

Nevezetes, hogy amikor még piktornak készült, tulajdonképen már akkor a plasztikára fegyverezte magát. Csakhogy még mindig öntudatlanul. De mindig a forma volt, ami érdekelte, izgatta, ellenállhatatlanul vonzotta. A studiumai mind a formának szóltak. Úgy, hogy mikor egy nap kész festő lett volna — kész szobrász volt. Csak éppen hogy nem mintázott még.

A pályája Bécsben kezdődik, abban a városban, ahol született. És sok-sok rajzolással kezdődik, különösen tájképekkel; fejet rajzolni Loefflernél tanul, majd festeni is próbálgat és nevezetes, hogy leginkább a plein-air érdekli. 1896-ban Münchenbe megy, ahol aktot rajzol, a következő évben Schmidt-Reutter korrekturája mellett nagyot halad és mint maga mondja, a plasztikához szerzett egész előiskoláját ennek az esztendőnek köszönheti. Életnagyságú aktokat rajzol, mindenütt a formát s az organikus összefüggést keresi, sokat, nagyon sokat dolgozik, nagy ambicióval és ekkor tesz szert az akt formáinak ama pozitiv ismeretére, arra a szuverén, alapos tudásra, mely aztán lehetővé tette, hogy egyszerre



KAINZ
KALMÁR ELZA MŰVE



DOMBORMŰ
KALMÁR ELZA MŰVE

Művészet 1909.

KÖVESHÁZY-KALMÁR ELZA

A műterem ablakából látni a várost, lent, messze a völgyben, az örök szépségek mesevárosát. Hosszú, fekete ciprusok közt megy felé a tekintet, görnyedt szőlőtőkék és olajfák fölött — nagy időket láttak — kanyargó ősi falak és a szelíd völgyben békén megöregedett házak fölött. Bizonytalanul és révedezve megy a város felé a tekintet, akadozva és elveszve a sötét, hegyes fák között, míg megtalálja a távol kékes párájában a tornyokat, a kampanilét, a palazzo vecchio tornyát és legendás kupoláját a dómmal. A tornyokat, melyek mint titánok karjai merednek az égnek, féktelen erővel nőve ki a földből, a termékenység és az élet földjéből. Nehéz és erős lehellete van ennek a földnek, az illatában mámor, melytől megszállva, a gyönge ember viaskodik a sziklákkal és megejti, átlelkesíti, élővé részegíti az anyagot. Az élő és erős formák földje ez és övék a város odalent. Szép, harmonikus, hatalmas formák élik benne nyugodalmas életüket.

Firenze. Jó itt lenni és tudni a várost néhány ezer lépésnyire a völgyben és tudni a ház mögött a dombot, a kis faluval, Settignanoval, melyben évszázadok óta elválhatatlanok a kő és az ember és a kő művészetének többi nagynevű kicsiny bölcsőit, jobbra Rovezzanot, balra Settignanon túl Fiesolét és Majanot és a sziklás hegyoldalakat, melyekből már mérhetlen idők óta vájják a követ. A műterem körül mindenütt helyek, melyekben szent tradició készteti az embert a kő formává éltetésére. És bent a műteremben . . . bent a műteremben megint csak formák, valaki lelkétől megérintett kőtömbök és agyagcsomók, a születés különböző stádiumaiban és bronzok, szilárd testet öltései a gondolatnak és köztük egy különös ember, erőskezű, energikus, éles és villogó szemű, élettől ragyogó, melegvérű ember, akinek kezei itt formálják a matériát, a szobrokkal teli sziklák s a duzzadó termékenység földjén, ahol oly jó lenni annak, akinek az élet formákban beszél, nyilatkozik meg, aki a formát nemcsak szereti és tiszteli, hanem éli és teremti is. Jó itt lenni a nyugodt és harmonikus formák városa s a mély sziklabányák közt. De nem jut az ember nyomban ide. Előbb más utakat jár, kanyargós utakat, bizonytalanokat, melyekre rálép, meg elhagyja őket, sok kis és nagy utat bejár, mielőtt megtér a nyugalom és az alkotás völgyébe.

II.

Kalmár Elzának is sok, gyakran nehéz és meredek utat kellett bejárnia, mielőtt a völgybe megérkezett. Hányszor hihette, hogy ez, vagy az az út viszi célja felé, művészi álmainak

A KARÁCSONYI KIÁLLÍTÁS.

CSENDBEN ÉS ELKÉSVE nyilt meg dec. 13-án az idei karácsonyi kiállítás. Baj, hogy megnyiltát nagyobb reklám nem előzte és nem kisérte. De még nagyobb baj, hogy ez a megnyitás nem legalább is egy hónappal előzi meg a karácsonyt, amikor a vevő még csak tervel és van ideje eszméjének megfelelő tárgyakat keresni vagy megrendelni. December közepén a nagyobb bevásárlásokon már túl kellett esnünk. Legfölebb a csecse-becsék maradnak hátra, amelyek azonban pénzforgalom tekintetében már nem kiadósak. Vajjon érdemes-e ily körülmények között ennyi fáradságot és pénzbeli áldozatot pazarolni egy kiállításra? Ehhez járul még, hogy, a régi szokástól eltérően, a fizetéses belépés is bénítólag hatott a közérdeklődésre, mígnem, igen helyesen, a belépődíjak szedését megszüntették. Azokon a napokon, melyeken 50 fillér belépő-díjat kellett fizetnie a közönségnek, gyér volt a látogatók száma és az egész kiállításon, az amúgy is abnormális téli idő folytán ködös, nyomott hangulat vett erőt.

Elismerem, hogy anyagi eszközeink gyarapítására törekednünk kell, mert e nélkül zsenge iparművészetünk erőteljes fejlődésére aligha számíthatnánk, mégis, azt gondolom, hogy közönségünk szépen megindult érdeklődését bizonytalan és végeredményben csak kisebb összeget kitevő belépődíj-bevételekkel csorbítani, nem gazdaságos vállalkozás.

A társulat kiállításának egyik legfőbb célja az, hogy a külföldi, többé-kevésbé selejtes gyártmányokhoz szoktatott és művészi nevelést nélkülöző közönségünknek valóságos iskolája legyen, hol izlésének nemesítésére, avult nézeteinek levetkőzésére bőven nyilhatnék alkalom, miért is fontos, hogy bárki is, a ki a művészetekhez fogékonysággal bir, kiállításunkat ingyen megtekinthesse. Minthogy pedig minden anyagi támogatás dacára egy-egy ilyen kiállítás a kiállító iparosok és művészek áldozatkészségét is igénybe veszi, világos, hogy a közönség mesterséges visszatartása az ő érdekeiket is sérti.

Mondjunk le tehát a jövőben is minden belépti díjak szedéséről, s maradjunk meg a régi, bevált módszer mellett. Sőt fontosnak tartanám, hogy épen *iparművészetünkre* és a kiállítókra való tekintetből a nagy közönség müizlésének irányitásán kívül az ilyenféle kiállításokat az eddigieknél nagyobb, sőt jóval nagyobb üzleti érzékkel rendezzük, ha haladást, minőségben emelkedést, mennyiségben gazdagodást akarunk elérni.

Azt hallom, egyes kiállítók indolensek voltak, a tárgyak beküldésével késlekedtek, s az érdeklődés többeknél megcsappant. A katalogus szerkesztése is e miatt járt bajjal, nehézséggel.

Ezen bizony nem mindenben csodálkozhatunk, mert utóvégre alig kivánható, hogy direkt megrendelés híjján iparművészeink és főleg a kezdő, vagyont nélkülöző újabb nemzedék csupa nemes ambicióból kifolyólag anyagi áldozatokat hozzon, ha csak igen kevés kilátása lehet arra, hogy kiállított alkotásain túl is adhat. A csalódottak azután lassankint elmaradoznak a kiállításról, s ezzel a versengés is alábbhagy, iparművészetünk nagy kárára. Egész sor iparművész és iparos maradt el az idei kiállításról.

Szerény véleményem szerint karácsony előtt legalább egy, még jobban azonban két hónapra terjedő, s ingyenesen megtekinthető kiállítást, hogy ne mondjam — vásárt — kellene rendeznünk, *s az üzleti forgalmat feltétlenül, minden eszközzel emelnünk kell.* Az izlésnevelés

célját is úgy érjük el igazában, ha a közönség otthon, lakásában gyönyörködhetik a megvásárolt portékában, mert a futólagos megtekintés, a kiállításon nyert általános benyomás mélyebb nyomokat nem igen hagy maga után.

Jól mondja Bartha, hogy nálunk a szent karácsony gazdaságilag pusztulást, károsodást, szegényedést jelent. A szeretet ünnepe sok millióval teszi szegényebbé hazánkat, s a statisztika ebben az irányban megdöbbentő számokat mutat. Ekkor arat ugyanis nálunk a külföld, jelesül az osztrák ipar. S ez az aratás többre rúg, mint a mit az ország búzájáért a külföldtől bevesz.

Végtelenül szomorú dolog ez, s azért csak hazafias kötelességet teljesít a társulat, ha megfeszített erővel oda hat, hogy közönségünket ne csak művészi irányban nevelje, de egyszersmind a magyar készítmény megbecsülésére rávezesse, s a honi művészi termékek vásárlására egyenesen rászoktassa.

Kitartó munkásság, sok évi lankadatlan ügyszeretet, áldozatkészség meg fogja hozni ebben az irányban is az óhajtott sikert. Miért ne lehetne *alkalmas és ügyes összeköttetések* révén elérni például, hogy budapesti díszműárú-, butor-, ékszer-, üveges-, kézimunka- stb. stb. üzletek is e kiállításon szerezzék be — tömeges vétel esetén lejebb szállított árakon — a karácsonyi vásárra szánt árúikat? Mit keres kirakataikban az a sok külföldi dísz- és hasznos tárgy, s miért szorul az elárvult magyar ipar csak a városligeti kereskedelmi csarnokba és az iparművészeti kiállításba?

Nem tudom az idei kiállítás pénzügyi eredményét, de legfeljebb néhány ezer koronára becsülhetem azt az összeget, mely a kiállító iparművészek zsebébe befolyt. Hej! ha a forgalom egy-két, sőt több millió lehetne, pedig telnék a külföldnek áldozott sok-sok millióból, de megváltoznék az egész kép! Szűk lenne a csarnok, a kiállítók között nagy volna a nemes versengés s az otthon felékesülne itthon tervezett, itthon készült szép és hasznos holmival. A közönség pedig büszke lenne arra, hogy van egy szekrénye, egy bronzja, egy üvegje vagy díszedénye, *melynek ismeri művészét, mesterét, anyagát*, és dicsekednék is azzal, miként azt jelenben is teszi a „velencei“ tükörrel, a „norinbergi“ árúval, az „Alt-Wien“-nel, a „Tiffany“-val, a „meisseni porcellán“-nal, a „sevres-i“ vázákkal, a „japán lakkok“-kal, a hollandi „Batik“-kal stb. stb.: önkéntelenül felébresztené környezetében is a vágyat, hogy hasonló *magyar* művészi termékekben lelje örömét s állandó érdeklődéssel kisérje a magyar művészi ipart.

A közönségnek ezt az érdeklődését és felbuzdítását szolgálhatná a kiállítás katalogusa is. De ennek a katalogusnak lehetőleg ingyenesnek kellene lennie, és ha már arra nincs kilátás, akkor önköltségi áron vagy ezen alul kaphatnók.

Az idei katalogus úgy a szerkesztésben, mint a kiállítás tekintetében, sőt olcsóságra nézve is haladást mutat. Ámde nézzük meg a brit kiállítás katalogusát s hasonlítsuk össze a miénkkel. Az előbbi díszes, gazdag, pontos és mindenben tökéletesen tájékoztat, az utóbbi ellenben szegényes, a mi még nem volna baj, ha a látogatót egyébként kielégítené. Tudom jól, hogy megszerkesztése nagy nehézségekkel járt, mert a kiállítandó anyag későn és hiányosan érkezett be. Mégis azt tartom, jobb lett volna a kiállítás első látogatói közt a kefelevonatot szétosztogatni addig is, míg a végleges katalogus elkészülhet.

Valamiképen segíteni kell ezen a jövőben, mert igen fontos az, hogy a tárgymutató idejében kéznél és lehetőleg kimerítő legyen és a kiállított tárgyak sorrendjét híven kövesse.

Pompás ötlet volt annak idején az angol kiállítás katalogusát a tervező művészek és kiállítók dióhéjba foglalt élettörténetével s egyéb érdekes, hasznos tudnivalóval kibővíteni. Miért ne lehetne ezt a karácsonyi tárgymutatóba is fel-

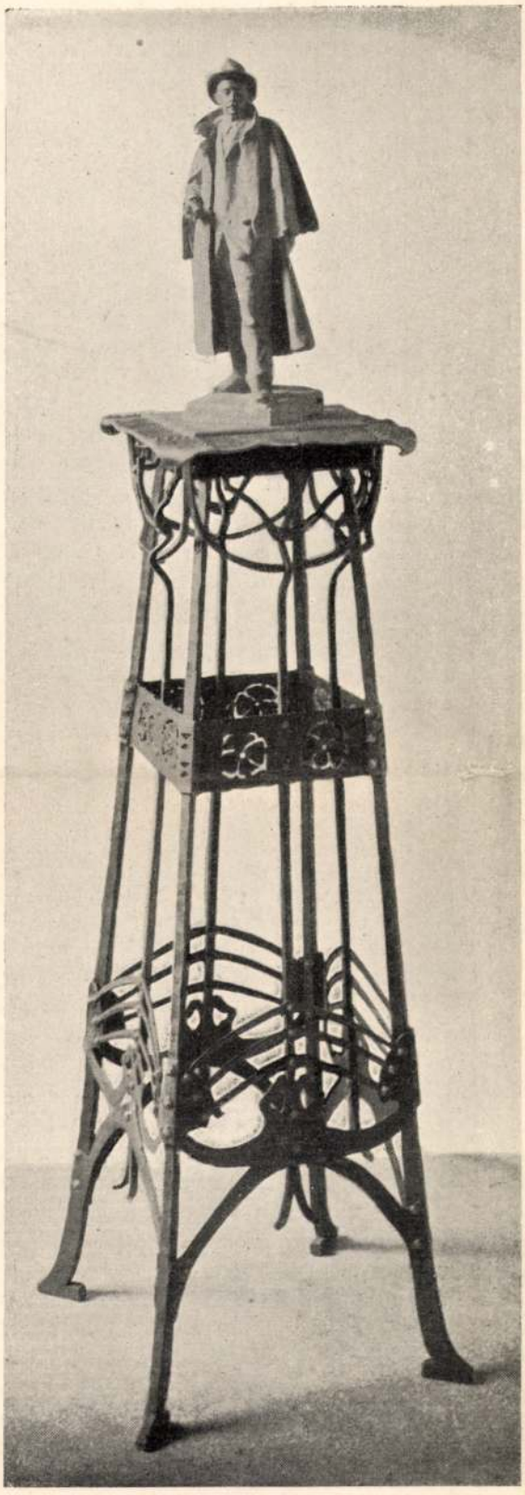

SZOBORÁLLVÁNY KOVÁCSOLT VASBÓL, FORREIDER ÉS SCHILLERTŐL.

venni? Közönségünk jobb tájékozást nyerne kiállító iparművészeink tanulmányairól, törekvéseiről, eddigi sikereiről s lassankint megismerné őket. Mint már említettem, szükségesnek tartom, hogy a vásárló közönség *a műtárgy nacionáléját is ismerje.* E nélkül műtárgy és vevő között igazi, benső kapcsolat nem létesülhet. Az olajfestményen rajta áll a művész neve, a szobabútoron vagy egyéb dísztárgyon nem. — Ezért szükséges, hogy a közönség gyakori olvasás és bizonyos adatok megismerése által *a művészekkel szellemi barátságra lépjen.*

Én tehát azt szeretném, ha a katalogus ez irányban némileg bővülne, a kiállított tárgyakat pontosan, sorrendben követné és ingyenes volna. Megfigyeltem ugyanis, hogy a csekély 20 filléres ár mellett is tíz ember közül jó, ha egy akadt, a ki megvette. Mire jó ez? A katalogus — nem a gazdag polgárokat vagy a mágnásokat értem — kulturmissziót teljesíthet, és sok családban lapozgatják majd otthon utólagosan olvasókönyv gyanánt, felnőttek és gyermekek egyaránt. Abból — t. i. a katalogusból — pedig, a fent említett bővítések eszközlésével a közönség igen sokat tanulhatna és érdeklődése egy évről a másikra fokozódnék.

Az idén talán ezer vagy kétezer katalogus kelt el — az összes bevétel 100—200 forint. Lehet, hogy ennek a fele sem. Erről a jövedelemről le kell mondania a társulatnak, sőt meg kell toldania annyival, hogy abból az összes látogatók lehetőleg ingyen, tetszetős könyvecskékhez juthassanak. Nem baj, ha Bécsben, Drezdában vagy egyebütt nincs is így. Ne futkossunk példák után, hanem minden eszközzel lássunk hozzá, hogy népszerűvé tegyük a közönség előtt törekvéseink-

ket, akármilyen áldozatokba kerül is az, főleg eleinte.

Végül, mielőtt tulajdonképeni tárgyamra áttérnék, meg kell említenem, hogy ugyancsak nagy mértékben fel kell ébresztenünk iparosaink érdeklődését is úgy a kiállítás mint az iparművészeti egyesület és iskola intézménye iránt.

Egy külön „mester vernissage" volna talán az alkalmas eszköz arra, hogy asztalosok, lakatosok és egyéb ipart üzők — egy számukra biztosított külön nanapon — tanulmányokat tehessenek a kiállításon, s erre a „mester-megnyitó"-ra a jelesebb, sőt a kevésbbé ismert iparosok is külön levélben volnának meghivandók, — miként az most történik másokkal, az ünnepi megnyitón.

De említettem az iparművészeti iskolát is!

Ehhez is közük volna az iparosoknak? Volt alkalmam beszélgetni tanítványaimmal a leckeórákon kívül s valamennyien panaszszal jöttek hozzám és félnek a rájok váró bizonytalan jövőtől. Természetesen nincsen mindenben igazuk, mert az ügyesebbek, életrevalóbbak — még ha nem is a legtehetségesebbek egyúttal — az élet tülekedései közepette el fogják foglalni helyeiket, s szorgalommal, kitartással szép jövőt biztosíthatnak maguknak.

Általánosságban azonban megszivlelendő aggódásuk, minthogy jelenleg *alig néhány cég van, mely az iskolánkból kikerülő kitünő erőket alkalmazza.*

Vissza kell tehát térnem ismételten kiindulásom pontjára, s teljes meggyőződéssel állítom, hogy az iparművészeti társulat kiállításait, ha talán nem is egyszerre, de lehetőleg mielőbb, igen széles *üzleti alapokra* kell fektetni, hogy a kiállító iparosok készítményei vevőkre találjanak s a kiállítók ebből folyólag örömmel és lelkesedéssel keljenek egymással versenyre.

Az ilyen *nagyobb arányú* versenynél azután nem fogják nélkülözhetni a *tervező szakerőket, sőt egyenesen érdekükbe fog vágni,* hogy az iparművészeti iskolából kikerülő fiatal nemzedéket műtermeikben, gyáraikban, műhelyeikben alkalmazzák. Az iparművészeti társulattól pedig elismerésre méltó törekvés, ha az iskolánkból kikerülő fiatal művészeket foglalkozáshoz segíti.

Érdek nélkül nincsen semmi, bár néha az érdek látszólag rejtve marad, s azért ismételten hangsúlyozom, hogy a *jogos érdekek* támogatására sablontól mentes, amerikaias intézkedésekkel vigyük diadalra azokat a célokat, melyeket az Iparművészeti Társulat megalakításával elődeink és kortársaink a zászlóra felirtak.

Ezek után szíves elnézést kérek az olvasótól bevezetésemért, mely talán nem is egészen alkalmas arra, hogy a karácsonyi kiállításról irandó ismertetésem kapcsán lásson napvilágot, de mentségemül kijelentem, hogy az ismertetést ezúttal igen rövidre szabom, minthogy a kiállítási tárgyak nagy részének elvitele után az érdeklődő közönségnek úgy sem áll módjában, hogy birálatommal kezében, a helyszinén hasznothajtó összehasonlítást tehessen.

*

A kiállítás általában véve igen sikerült és sok tekintetben túlszárnyalja az előző évek tárlatait. Jól esik látnunk, hogy a magyaros törekvések is fokozottabb mértékben érvényesülnek, bár még igen sok a — gyakran kritika nélküli — utánzás.

A jó pap holtig tanul, s így valóban célszerű dolog, ha nálunknál fejlettebb népek művészetét, iparát alapos tanulmány tárgyává teszszük. Az alapos tanulmány azonban nem abból áll, hogy csak a könnyen emlékezetben maradó külsőségeket másoljuk.

Az agyondicsérő általános és hangos kritika dacára is állítom, hogy az angol kiállításban igen sok dolog volt, mely utánzásra nem való, sőt elismerésre sem méltó. Azok a vékony lábú, magas támlájú, gyönge szerkezetű, kényes szövetű

székek nem nekünk valók s a tervező művész nem a használhatóságot s nem az anyag jellegét tartotta szem előtt, hanem hivalkodni akart az angol munka szolidságával, a mivel mi úgy sem versenyezhetünk.

S itt van a baj. Ha azt akarjuk, hogy önálló művészi stilusunk legyen, akkor ne kapkodjunk sem angol, sem a szomszéd császárváros formái után, hanem



MARATOTT KÉTRÉTEGŰ VÁZA.
SOVÁNKA ISTVÁNTÓL.

adjuk ki magunkból a magunkét! Az angol kiállításból csak általános dolgokat szabad megtanulnunk, de nem részleteket. Látnunk kellett volna a — néhol — felséges szinösszeállítást és harmóniát, a nemes egyszerűségre való törekvést, itt-ott a találékonyságot, *és főleg a pontos, szabatos, majdnem utolérhetetlen tökéletességűnek látszó munkát* és e munkáknak összeállítását, felszerelését.

Ez utóbbit főleg iparosaink szivlelhetnék meg, ámbár az idei kiállításon igen sok olyan bútordarabot láttam, melynek készítője valóban remekelt. Általában a bútor-ipar uralkodik nálunk az idén is, s bár ezt igen természetesnek találom, mégis szeretném, ha e mellett a többi iparművészeti ágak is nagyobb mértékben érvényesülnének.

Az előcsarnokban szemünkbe ötlik Gyalus László építész-tanár két szobaberendezése szilfából. Az egyik egy legény-szoba, a másik a szolnoki művésztelep részére készült. Egyszerű, szolid, izléses készítmény, a mely főleg azzal tett népszerűségre szert, hogy olcsó — potom 400 korona az egész. A márványlappal födött mosdó helyett, mely teljesen inpraktikus valami, ideje volna már jobban beváló elrendezést is kitalálni. A márvány törik, — esetleg a vizes-korsó vagy a tál, ha hirtelen ráteszi az ember — azonkívül a víz is lecsurog róla. Épen ilyen rossz a csempével kirakott mosdó, melyet az angol kiállításban láttunk. A falap még rosszabb, mert azon a kifröcscsent víz meglátszik, s a lap maga hamar tönkremegy. Mosdóasztal tervezésénél múlhatatlanul kombinációba kellene venni a bádogot, fénytelen festéssel, esetleg nemezzel borítva, hogy lágy és kellemes használatú legyen.

Gyalusnak ezenkívül egy lányszobája is van. Némely részében igen bájos és csinos. A székek azonban veszedelmesen angolosak. A támla túlmagas és kényelmetlen az ülés bennök. A szövet szine is kissé sötét, ámbár füstös pesti levegőnk mellett ez talán előny. Az íróasztal túlnagy, de azért izléses, úgyszintén a tükörkeret is szép. Az ágylábak felső részei azonban nagyon sarkosak, szögletesek. Leendő gazdája pongyolában bizony vigyázzon a csipőjére. A baldachint helyettesítő, forgópántokon járó függöny merőben fölösleges porfészek s így egészségtelen. Az ágy fölött a leg-

szebb dísz egy szépen festett — oda való — kép. Kár, hogy a ruhaszekrény egész földig ér, s így alatta söpreni nem lehet. A bútorok vasalása kissé massziv, de igen praktikus. Mindezen felsorolt apró hiányok dacára, általában Gyalus idei kiállítása nagy haladásról tesz tanuságot. Izlése jó eszmékben gazdag, felfogásban sokszor magyaros és eredeti és ezenkívül legszorgalmasabb művészeink egyike. Igen sok szépet várhatunk még tőle a jövőben.

A szobák sorozatát egyébként Wiegand Ede úri-ebédlője nyitja meg. A napisajtó már eléggé megdícsérte érte. Meg is érdemli, mert, főleg a tálalója, valóságos remekmű. Készítője Mocsai József, a ki szintén rászolgált arra, hogy nevét felemlítsem. Pontos, lelkiismeretes, szép munka és hibátlan az anyag. Csupán a háromfelé hajtható ajtót kifogásolom. Bevallom, hogy ez is szép (bár korántsem új, mert antik angol bútorokon gyakori), de nem célszerű, mert a forgó-pánt engedni fog idővel és az ajtó megereszkedik. A székek, az asztal kényelmes, szép, de igen kényes az a szarvasbőrhöz hasonló fénytelen, szürke posztó. Egyébként, úgy látszik, ma már ez is divatkérdés csupán, mert Bécsben az iparművészeti kiállítás tele van e fajta bútorszövetekkel. Wiegand órája azonban nem szép és túlságosan excentrikus. Kifogásolom még, hogy a szobában aránylag kevés a bútor s talán túlkicsiny is minden, s egy rendes ebédlő ugyancsak üres maradna, ha egyéb nem kerülne bele mint az, a mi itt látható.

Wiegand szobájában van ezenkívül a kiállítás legizlésesebb csillárja. Mestere Jungfer Gyula műlakatos.

Ugyancsak Wiegandnak leányszobája messze elmarad az ebédlője mögött. Még a szék támlájára is éles párkányokat ragasztott, mely feltétlenül a lapockába vág bele. Egyébként ketrecszerű az egész s csak a diszkrét színezés és egyszerűség emelhető ki érdem gyanánt.

A harmadik szoba — konyhaberendezés — is Wiegand munkája. Díjat is nyert vele. Talán a magyaros motivumokat illette ez a kitüntetés, mert egyébként sok kifogás emelhető a konyhabútorok ellen is. A konyhaszekrényen sok a cifra vasalás, kulcscsal azonban semmit sem lehet bezárni. A pohárszék kevés férőhelylyel bír, a konyhaasztal kicsi és nincs bádoglappal ellátva. A szekrény üveg-ablakos fiókjai sem konyhába valók, törékenységük miatt.

Minden hiány mellett is, Wiegandnak nagy tehetségét, finom izlését és színérzékét elvitatni nem lehet.

A Bodon-féle IV. szoba szintén ebédlő, diófából. Bár a pohárszék építészeti formákkal küzd, egyébként a többi egyszerű, régi s jónak bizonyult tipus szerint, gondos munkával készült. A csillár igen csinos, magyaros. Készítője Kulcsár Sándor.

Az V. szobát Scheer Izidor építész tervezte. Hálószobája túldíszes. Sok rajta a faragás, a faanyag is nyugtalan és cifra, sőt tetejébe még fényezett is. A vasalás erős s a fésülködő tükör nehézkes. A bútorok azonban célszerűek és megállják helyüket.

A VI. szoba ismét Scheer Izidoré. Ebédlője zöldre pácolt tölgyfából készült, ébenfa berakásokkal. A színhatás igen kellemes, s dícséret illeti azért is, hogy magyar származású anyagot használt fel a kivitelnél. Kár, hogy bútorai nem állanak lábakon, mert így a por és piszok állandó tanyára lel a masszív bútorok alatt. Az asztal igen eredeti szerkezettel és alakkal bír, és fémrudakkal van kombinálva. A bőrszékeket csinos, magyaros virág-motivumok díszítik. Az asztalosmunkáért dícséret illeti Bányai Viktor asztalosmestert, és Steinbach Gábor kárpitos is kitett magáért.

A következő ebédlőt Mahunka Imre tervezte és készítette. A székek igen kényelmeseknek látszanak, de az ebédlőasztal lába útban van. A karosszék is jó, kipróbált angol minta szerint készült, de bőr helyett szövettel bevonva. A pohárszék mintha túlnagy volna, s így, szűk helyen összezsúfolva, esetlen benyomást

tesz. Az opalescens-üveggel kombinált lámpán csupán az égőket burkoló üvegfüggő csinos. Mahunkának ezenkívül még egy hálószobája is van, mely méltán kitünszintén tarkítja az amúgy is kissé nyugtalan hatású tárgyakat, s a vasalás, melynek kivitele különben igen szép és dícséretre méltó munka, de túlságosan nagy.



HORTI PÁL
DÍSZALBUM, KÉSZÜLT MÁRTONFFY MÁRTON JUBILEUMÁRA.
AZ EZÜSTMUNKÁT KÉSZÍTETTE HIBJÁN SÁMU.

hetik szolíd, szép munkájával. A tervezés ennek mögötte marad. A formák szögletesek, csupa párkány az egész bútorzat, geometriai motivumokkal sujtva. A cédrus- és rengasz-fa kifogástalan, de

Hoffmann Alajos fogadószobát állított ki. Elég csinos, síma, előkelő. Angol hatás alatt készült.

Hajts Jakab hálószobája magyaros motivumaival tünik ki. A faragás túlsok és

túlnagy. Látszik, hogy mestere szobrász is egyúttal. Az óriási nagy szekrényeken egészen eltűnik az apró, igénytelen vasalás. Egyébként praktikus és használatra minden darabja egyaránt alkalmatos.

A következő ebédlő tervezője és mestere Malomsoky József, neves nagyiparosunk. Munkája maga jelesnek látszik, s erre nézve Malomsoky neve amúgy is elég biztosíték; a tervezés azonban gyenge lábon áll. Szecessziós akar lenni, de nem sikerült. A keresett, indokolatlan formák avult motivumokkal viaskodnak. A bútorok jó tulajdonsága, hogy férősek, a mely kvalitás szintén megszívlelendő. A székek csinosak, de a támlájuk nagyon egyenes, sőt mintha előre hajolna. Nem jó ülés éshetik benne.

Petrik János és Morent János asztalosok hálószobája csinos, egyszerű, izléses és gondos munkára vall. A szekrények ajtajára applikált lóhere-levélszerű ablakok azonban fölöslegesek. Ruhaszekrényre minek az ablak? A szekrényeknek hiányzik a lábuk, s így a háziasszonyok és orvosok előtt nem számíthatnak népszerűségre. A lábak nélküli bútor, mint már említettem, csak a pornak, piszoknak nyujt állandó, kedves tanyát.

Radóc János asztalosmester ebédlőjében dicséretett érdemelnek a karosszékek.

Pálinkás Béla konyhaberendezése (készítette Bodenlosz Sándor) mely a pályázaton a második díjat nyerte, gazdasszonyi szemmel nézve, jóval célszerűbb Wiegandéénál, de nincs benne annyi művészi kvalitás. A pohárszéken azonban, sőt a tálalón is, márványlap van, bádog helyett. Az olasz és cseh kőfaragók bizonyára elismeréssel lesznek a tervező iránt, hogy konyhában, a vasfazekak mellé, ilyen törékeny anyagot választott.

Sajnálom, hogy Horti Pál az idén csak egy kis dohányzó-szekrényt állított ki. A jeles iparművészt azonban egészen lekötötte a turini kiállítás, s így elfoglaltsága menti őt. A dohányzó-szekrény egyébként nem a legsikerültebb alkotása. Nem elég komoly, férfias jellegű, s a felső, üveges ajtó is rontja a hatást. Az a sugaras ólom-osztás nem tetszetős.

Mederl Miklós tervezte a következő ebédlőt, s tölgyfából elkészítette Horváth Endre asztalos. Egészben véve igen csinos és jó. Nem szép azonban, hogy az asztalnak nyolc lába van. A bútorvasalás túlnagy, a tálaló ellenben egészen kicsi. Igen szépek s jóknak látszanak a karosszékek. Mederl ezenkívül még egy egyszerü, izléses hálószobát is tervezett. Ennek mestere Rozolofszky Ágoston, asztalos.

Az éjjeli szekrény kerítése fölösleges, vagy legalább is túlságosan magas. A többi bútor jó, tágas, de különös tervezési kvalitásokat nem árul el.

Kántor Tamás ebédlőjében az asztal egyszerű, a székek jók. A Mederl által tervezett veretekből azonban túlsok van rajta s mind nagy.

Simay Lajos asztalosmester úri dolgozószobája zárja be az interieur-ök sorozatát. A szürke jávorbetétes bükkfa elég jól fest, szerkezetileg is megállja a helyét, de, minden jó tulajdonsága mellett is, az üvegszekrény alig úriszobába való bútor, s a díván fölött alkalmazott polc és tükör férfiszobába nem való.

A bútorokról írt rövid jelentésem hiányos volna, ha fel nem említeném, hogy Gyömrői Manó, a Gelb M. és fia cég feje, díjmentesen szállította a díszítésekhez szükséges szöveteket.

Steiner és Simper elsőrangú festő- és mázoló-cégeink egyike is díjtalanul festett ki néhány szobát a nagy üvegcsarnokban.

Az iparosoknak ez az ingyen való igénybevétele késztet arra, hogy egy füst alatt néhány szóval felemlítsem a szomszéd, császárváros hasonló kiállítását is. Eltekintve attól, hogy ez utóbbi terjedelemre nézve két- vagy háromszor is akkora mint a miénk s hogy ott a kiállított tárgyak nagy részén rajta van a cédula az „Angekauft“ szócskával, feltünt nekem, hogy ott a bútoripar mellett az

ékszeripar is rendkívül gazdagon van képviselve s a kerámia, ezüst, üveg, csipke, papir, bőr, bronz stb. ipar olyan mennyiségben szerepel, mely mellett a mienk jóformán szóba sem jöhet. Talán az egyedüli zománc-iparunkat és részben a kerámiát kivéve, a többi nálunk a hamupipőke jellegével bír.

Kétszeresen elszomorító azonban, hogy Bécsben nem egy elkelt műdarabon *magyar vevő* neve szerepel.

Nyilvánvaló, hogy tehetősebb polgárainknak egy jelentékeny része a kész dolgokat ott vásárolja, a hol nagy választék áll rendelkezésére, s igen kevés azoknak a száma, a kik tervek, rajzok alapján teszik megrendeléseiket s a megrendelt tárgyak kiállításába is beleegyeznek.

Megrendelés híján pedig mit állítsanak ki iparművészeink mást, mint néhány kirakatból kiszemelt darabot, vagy olyat, a mely állami szubvencióval készült.

Sokaknak feltünt, hogy legjelesebb cégeink egyikénél, Zsolnaynál, a formák mindinkább a külföldi izléshez alkalmazkodnak mintsem a hazaihoz. A ki tudja, hogy Zsolnay dísztárgyainak 90 százalékát a külföld vásárolja, az ne csodálkozzék azon, ha a formák és a szín megválasztásában is a külföld izléséhez kénytelen símulni. Az eozinek készítése tulajdonképen ki sem fizeti magát, s a cég csak eddigi jó hírnevének fentartása végett jelenik meg hűségesen kiállításunkon. Ha valamit kifogásolok Zsolnaynál, úgy azt veszem tőle rossz néven, hogy *használati* tárgyakban újításokkal nem szerepel. A pesti üzletekben ezerszámra láttam karácsony táján ezüst-, réz- vagy nikkel-keretbe foglalt kerámitlapokat tálcák gyanánt, s az ilyen színes tálcák tetszetősek lévén, kelendők voltak. Persze, külföldi gyár áraszt el vele minket és a többi piacokat, s százezrek készülnek egyazon modell után. A kereskedők, akiket megkérdeztem, őszintén kijelentették, hogy ők nem érnek rá a gyárosoknak ideákat adni, sem előre, láttatlanban, rendelést nem tehetnek, de igen szívesen vennék, ha Zsolnay — saját fényes üzletén kívül — őket is ellátná hasonló cikkekkel. Ugyancsak nélkülözöm Zsolnaynál az újabb modellű falburkoló lapokat s egyéb a háztartásban, lakásdíszítésben, építészetben előforduló gyártmányait, a melyek pedig jól illenének e kiállitás keretébe.

Vögerl G. Ágost turini sikerei után itthon is kiállított néhány, nagy tűzben égetett zománcos fayence-ot. A tehnikában szemmel látható haladást tett, de a formákban kevés a változatosság és az eredetiség. Magyaros törekvésről itt sem számolhatok be, zománca egyébként szép, csak nélkülözi az öntudatos célt és akaratot. Az ilyen leöntött s szikkadás előtt jobbra-balra csurgatott, folyatott zománcok texturája, színe, fénye a véletlen esélyeitől függ, s így, a szó szoros értelmében véve, a készítőjének önálló művészete érvényre alig juthat.

A zománc-munkák között feltűnik Fehérváry minister díszkardja, a melyet nem minden tekintetben tartok sikerültnek. Külső alakját e folyóiratnak 1901 szeptemberi füzetéből már ismerjük, s az akkori kritika igen elnézően nyilatkozott erről az alkotmányról. Számos neves művészünk együttes munkája hozta létre — mint megtudtam — a honvédelmi minister reglamája, — akarom mondani, részletesen előírt programmja alapján. Háry Gyula tervezőt tehát gáncs nem érheti, mert katonáék izlése vezette keze munkáját. A kard hüvelye Hibján Samu, kiváló művészünk műterméből került ki, Loránfy készítette a modelleket, a penge tausirozását és cizelállását pedig ifjabb Herpka Károly vállalta el. A kard legnagyobb hibája a túlzsufoltság és díszítéshalmozás; a munka és kivitel a szó szoros értelmében remek. Rajta drágakövekből, gyöngyházból stb.-ből szamócavirág, szőlőlevél, ágak-bogak, tüskékbogarak gazdag változatban következnek egymás hátán, úgy, hogy azt az érzést keltik a szemlélőben, hogy ez a kard igazán csak a szemre, és nem egyszersmind a kézbe is való.

A díszalbum is túlcifra; itt is csak a kivitelt dícsérhetem.

A szegedi „babérág" már jóval izlésesebb, s főleg maga a babérág van ezüstből gyönyörűen mintázva. A felírásos szalag ellenben merev.

A dísz-mentekötő, melyet Horti terve szerint Hibján készített Széchényi Emil gróf részére, erdélyi zománc-módszer szerint, igen sikerült és izléses.

Az egyházi kereszt, aranyráma, a díszgombok, a násfa stb. hasonlóképen megrendelésre készültek, s így a kiállítás eme része, mint már említettem, igen gazdag. Egytől egyig érdemes, szép munka, egyikmásik valóságos remekmű.

Ugyanitt látható néhány eozin-ékszer Zsolnaytól. Ezek között egy szürke grèsmedaillon-okból összeállított női nyakék hatása alatt egy percre Párisban képzeljük magunkat. Végtelenül finom, nemes és izléses.

Zsolnay régóta kisérletezik az e fajta ékszerekkel, s nem tudom, mi késlelteti abban, hogy nagyobb gyűjteménynyel lépjen a nyilvánosság elé? Az úgyn[illegible] Zsolnay-gyöngyökön kívül, melyeket Hibján az előbb említett dísztárgyakon is felhasznált gyöngyház és drágakövek helyett: a többi színes eozin-ékszer kevésbbé sikerült. A szürke-reliefes nyakék azonban kárpótol ezekért s valósággal versenyen kívül áll.

Hortinak egyéb ékszerei és Mártonffy Márton jubileuma alkalmából készült albumja, a vitrinával együtt, tetszetősek; a zománcolást Hibjánnal közösen készítette, a könyvkötő-munkának Leszik K., az asztalos-munkának Vukovits V. volt a mestere.

F. Fischer Jenő herendi porcellángyárában készült grand-feu mázú vázáinak változatos sorozatát állította ki. Van köztük múzeumba való nehány kabinet darab.

Az agyagedényeket fölösleges dícsérnem. Auerbach Lipót, Gróh István tanár és Horti Pál kapták fel azt az egészséges eszmét, hogy a vidéket járva, a fazekasokat magyaros, új motivumokra és új, tökéletesebb tehnikai eljárásokra kioktassák.

Vaszary János gyapjúból szőtt fali szőnyege érdemes munka, s a torontáli szőnyeggyár is kitett magáért. Érdeklődéssel várjuk a további haladást ezen a téren, s adja Isten, hogy a szőnyeggyár bukásáról elterjedt hírek mielőbb cáfolatot nyerjenek. Érdekes művészi dolgok Nagy Sándor festőművésznek és nejének fali díszei, a vánkosok, asztalterítők s más egyéb apróságok. Igen szép Aggházy Margit és Mihalich Gizella két csipkegallérja, Kabay Dánielné selyemszőnyege és egy kézzel szövött gobelinje, mely Lakatos Artúr tervei szerint készült. Mirkowszkyné és Treitz Péternének a Modern Lakás részére készített lángolt, vasalt bársonyszöveteit sokan bámulták meg az idén is, s az idei kiállítás ebben a tekintetben is szép haladásról tesz tanúságot.

A nagybecskereki gobelin-tehnikában készített gyapjúszövésű ablakfüggönyök, portiérek, párnahuzatok is feltűnést keltettek.

A Dékáni Árpád tanár tervei nyomán készült halasi csipkék és kalotaszegi varrottasok a közönség nagymértékű pártolására és támogatására számíthatnak, oly szépek, izlésesek.

Rappaport zománcai haladást nem mutatnak. Legegyszerűbb, korongolt gömbalakú formákat használ, s a fémedények külső színét egészen befogja a csurgatott zománc. Miként a Vögerl-féle edényeken, a színhatás itt is a véletlenségtől s nem a művész akaratától függ; azonkívül fölöslegesnek tartom, hogy a fémedények — melyek magukban is már nemes anyagot képeznek — egészen bevonassanak zománccal. Szebb formákat és több látható rezet, ezüstöt kérünk a jövőben.

A Szandrik-gyár ezüstjei szépek, de végtelenül kevés az, a mit kiállított. A Fittler Kamill igazgató részére Herpka Károly által készített s Maróthi által tervezett szép ezüst írókészlettel együtt, ez képviseli egész ezüstiparunkat. Hol marad

Bachruch, a ki ezüstgyárat rendezett be a királyi udvartartás részére szállított ezüst asztalneműek gyártása céljából?

Az üvegek, poharak szintén gyéren vannak képviselve; Sovánka maratott díszüvegjeivel és az Első Magyar Üveggyár igyekezett becsületünket ezen a téren megmenteni. Utóbbi a budai királyi palota részére készült gazdagon csiszolt üvegkészlet egy részét állította ki.

Meg kell említenem még Tarján Oszkár műveit, melyeken magyaros, rendkívül előkelő izlés érvényesül. Művészete szemlátomást fejlődik, s zománcos dísztárgyai, ékszerei széles körben keltettek érdeklődést. Olcsóságuk is meglepett mindenkit.

Fischhof bőrmunkái szépek, kedvesek s lassanként népszerűekké lesznek. Magyaros motivumai gazdag fantáziát árulnak el, s igazán kár minden krajcárért, mely hasonló bőrmunkákért külföldre vándorol.

A körfolyosó falain az idén először láthatók a hazai műérconto (és nem öntőde) bronzai.

Ligeti Anonymusa nőies alakot ábrázol és magyarázatra szorul. Ára is túlnagy, mert 2000 korona kissé sok egy dísztárgyért.

Róna koszorút fonó lánya kedves; öntése kitünő.

Kalmár Elza ökörfejes vázája eredeti, de formája nem tetszetős.

Telcs bohémje nem elég karakterisztikus, inkább „sétáló úr“ lehetne a címe.

Ugyancsak az ő „*Kati néni*“-je jobb, de láttunk már a művésztől sikerültebb alkotásokat is.

Róth Miksa mozaik- és üvegmunkája feltétlen dícséretet érdemel. A közönség állandó érdeklődéssel kíséri minden munkáját, s a napilapok szépen méltatták idei kiállítását is. Mozaikjai tökéletes, bevégzett művészetről tanúskodnak, s így valóban érthetetlen, hogy a bazilika mozaikjait nagyrészt olasz művészekre bízták az intéző körök. Róth opaleszcens üvegképei gazdag színhatásúak, ámbár ezen a téren a művész haladást nem mutat.

Róth-tal egy fülkében láthatók Maróthi Géza plasztikus művei. Építész kartársaim meleg érdeklődését hívom fel munkáira, melyekről eredeti, művészi felfogás árad ki. Maróthi kandalló-ellenzője általánosan tetszett s a hazai ércöntő szépen készítette el.

A kiállításon elszórtan található tárgyak közül feltünt még Benczúr Béláné bőrládikája is, mely tetszetős, csinos és külön felemlítést érdemel.

Ludvig Ede műlakatos, a ki gyönyörű bútorvasalásokat és egy sorozat mintát állított ki, mely a vas és más fémek különféle feldolgozását, színezését, edzését stb. tünteti fel. A vasalások művészi tervek után készültek, s Hortit, ~~Faragót~~, Mederlt vallják mesterükül.

A jó példát többi lakatosaink is követhetnék, s akkor nem kellene egy-egy kulcslyuk-pajzsért idegenbe szaladgálnunk.

Kriesch-tervezte falszőnyeget Kovalszky Sarolta szőtte, kiváló szép sikerrel.

Jankó Gyula kályha-ellenzője, öltöző [illegible], szalon-asztalkája, gyerkyatartója, mind szép, s a művész sokoldalúságára vall.

A felsorolt tárgyak az aradi állami fa- és fémipar-iskola műhelyéből kerültek ki, s igazolják, hogy a kereskedelemügyi ministerium gondoskodása révén a vidéki telepek eredménynyel veszik fel velünk, pestiekkel a versenyt.

Futólagos leírásom keretében lehetetlen, hogy minden egyes tárgyra kitérjek, s így még csak néhány dologra óhajtok csupán szorítkozni.

A Bártfai Első Magyar Fa- és Machéejátékszer Gyár igen jó magyaros és tótos gyermek-játékszereket állított ki. Vevője is akadt, jóformán valamennyinek. A játékipar megteremtése hazánkban kiváló fontossággal bír, s így nagyobb apparátussal — hogy ne mondjam, parádéval — kellene bevezetnünk a társaságba.

Meg kell csak nézni, hogy micsoda tolakodó módon varrják a tájékozatlan, olcsóságot szem előtt tartó közönség

nyakába a pesti „bazárok“ selejtes, idegen származású, nemzetietlen portékáját, s ne feledjük, hogy e nemből sok waggon érkezik évente hazánkba. Az ezzel foglalkozó kereskedőket boykottálnunk kellene, s erre az első lépés az volna, hogy hazai gyári és háziipari játékszereinket feltünő módon rakjuk közönségünk szemei elé, főleg karácsony tájékán. Undi Mariska festőművésznő kedves, falusias rajzai mindenkinek tetszettek. Ennél jobb dícséretet valóban nem mondhatok.

Legvégén említem a XVII. szobában látható könyvdíszítéseket, melyeket Kriesch Aladár és Nagy Sándor festőművészek K. Lippich Elek miniszteri osztálytanácsos költeményeinek illusztrációi gyanánt rajzoltak. Van közöttük sok kitünő, mesteri tervezet és rajz, leleményes díszítés. Kriesch kitünően tud „klasszikus“ lenni, míg Nagy Sándor naiv formáival, kimeríthetlen fantáziájával lep meg bennünket. Nagy érdeklődéssel várjuk a tömérdek áldozatok árán megjelenendő, minden ízében magyar alkotású könyvet.

Almási Balogh Lor...

KÜLÖNFÉLÉK.

FELHIVÁS ÉS KÉRELEM. A „Magyar Iparművészet“ szerkesztősége alaposan tájékoztatni akarja olvasóit a hazai iparművészet körét érdeklő minden nevezetesebb mozzanatról, irással és képpel kiván beszámolni a magyar iparművészet újabb alkotásairól: ezért azzal a kéréssel fordul e lap barátaihoz, hogy e törekvésében segítségére legyenek és értesítsék, ha e lap tárgykörét érintő újabb tervekről, művekről, technikai vívmányokról, stb. tudomással birnak. Hálával fogadja a szerkesztőség azt is, ha régibb vagy újabb hazai iparművészeti alkotásokról fölvett fényképeket, esetleg felhasználás végett rendelkezésére bocsátják. A közlésre elfogadott fényképek költségeit szivesen megtérítjük.

MÁTYÁS KIRÁLY ÉS AZ IPARMŰVÉSZET. Császár Mihály dr.: A magyar művelődés a XV. században Antonio Bonfini Rerum Hungaricarum Decades-ének alapján. Budapest, Stephaneum, 1902. 166 l. — Szerző Mátyás király hírnevét megörökítő Bonfini művéből, a „Delcades“-ből, feldolgozta a XV. század magyar művelődésének képét. A föld és népe, a tudomány és művészet, a mindennapi élet, a vallás és erkölcs, a pénz- és a hadügy, az ipar és a kereskedelem mellett külön csoportosításban foglalta össze nagy reneszánsz fejedelmünk korában létező iparművészetet és Bonfini elszórt adatait tudós készültséggel, felvilágosító jegyzetekkel látta el.

Bonfini könnyen hevülő lelkesedése nem alkalmas arra, hogy tárgyilagosan megismertessen bennünket a Mátyás korabeli virágzó iparművészettel. Mégis a néhány túlzottan rajzolt láncszemből is — Császár segítségével — sikerül az egész láncot megsejtenünk.

Mátyás korában az egyházak tele voltak régi műkincsekkel, a miket vallásos buzgalomból Szent Istvántól kezdve odaajándékozgattak a magyar fejedelmek. A székesfehérvári csúcsíves bazilika például drágakövekkel kirakott dombormüvekkel, kristály-, myrrha- onix-edényekkel, melyekben „aranynál s ezüstnél silányabb anyag egyáltalán nem található“ és egyházi ruhákkal bővelkedett. Szintígy el voltak halmozva az ország többi templomai is aranyból, ezüstből készített s gyöngygyel diszített feszületekkel, csészékkel, kelyhekkel és egyházi ruhákkal. Mindezek stíljökre nézve a bizanci ízléshez kapcsolódtak, meg van írva Szent Istvánról, hogy „Görögországból igen sok mestert hívott be, hogy kiváló műveket alkossanak s mindenünnen képfaragókat s szobrászokat fogadott fel nagy költséggel“.

Az iparművészet világi alakjában először nálunk az Anjouk fényűző udvarában jelentkezik. Ekkor már nemcsak a templomokban, hanem a palotákban is kincsekben gyönyörködnek. S becses iparművészeti tárgyakat nemcsak Istennek, hanem embereknek is ajándékozgatnak. Károly Róbert János cseh királynak olyan ötvös-tárgyakkal kedveskedett, hogy az mindenkit bámulatra ragadott. Edények, paripa-díszek és övek nagy száma mellett egy arany sakktábla tünt ki ez ajándékokból, melynek bástyái, fölszerelt gyalogos és vértes lovaskatonái valódi

K Ö V E S H Á Z I K A L M Á R E L Z A
/1876-1956/

Főbb kiállitások / Important exhibitions

Összeállitotta/Compiled by LADÁNYI JÓZSEF

1900. XII.1-1901. I. 15. Budapest, Mücsarnok - Az Országos Magyar Képzőművészeti Társulat 1900-1901. évi téli kiállitása

1901. IV. 14-VI. 16. Budapest, Mücsarnok - Az Országos Magyar Képzőművészeti Társulat 1901. évi tavaszi nemzetközi kiállitása

1901. XI. 14.-1902. I. 15. Budapest, Mücsarnok - Országos Magyar Képzőművészeti Társulat 1901-1902. évi téli kiállitása

1901. XII.6 - /?/. Budapest, Királybazár /Ferenciek tere/ - A Mübarátok körének kiállitása

1901. XII. 9- /?/. Budapest, Országos Képtár - Szines modern metszet kiállitás

1902. III. 16- /?/. Budapest, Nemzeti Szalon - Tavaszi kiállitás

1902. IV. 5- V. 19. Budapest, Mücsarnok - Az Országos Magyar Képzőművészeti Társulat 1902. évi tavaszi nemzetközi kiállitása

1902. V. 1o- X. /?/. Torino - Nemzetközi iparmüvészeti kiállitás

1902. IX. 16-X. 25. Budapest, Mücsarnok - A budapesti Orvosszövetség védnöksége mellett rendezett mükiállitás

1902. X. 5- X. /?/. Budapest, Nemzeti Szalon - Őszi kiállitás

1902. XI. 15- 1903. I. 15. Budapest, Mücsarnok - Az Országos Magyar Képzőművészeti Társulat 1902-1903. évi téli kiállitása.

1902. XII. 13- 1903. II. 1. Budapest, Iparmüvészeti Muzeum - Az Iparmüvészeti Társulat karácsonyi kiállitása

1903. IV. 3o - V./?/. Budapest, Országos Képtár - Nemzetközi modern metszetkiállitás

1903. IX./?/-/?/. Lipcse, Pietro del Vecchio mükereskedése - A Könyves Kálmán RT kiállitása

1903. /?/-/?/. Hamburg, /?/ - A Könyves Kálmán RT kiállitása
1903. /?/-/?/. Drezda, /?/ - A Könyves Kálmán RT kiállitása
1904. I. 1o- II. 1o, Bécs, Galerie Miethke - Raffaelli ausstellung und Elsa von Kalmár plastische werke
1904. II. 28- III. /?/. Budapest, Nemzeti Szalon - A Nemzeti Szalon második vizfestmény, rajz, metszetkiállitása
1904. III. 31- V. 15. Budapest, Mücsarnok - Az Országos Magyar Képzőművészeti Társulat 1904. évi tavaszi kiállitása
1904. /?/-/?/. Berlin, /?/ - A Könyves Kálmán RT kiállitása
1904. /?/-/?/. München, /?/ - A Könyves Kálmán RT kiállitása
1905. I. /?/-II. /?/. Bécs, Secession - XII. ausstellung der vereinigung bildenden künstler. Plastik ausstellung
1905. IV. 8-V. 15. Budapest, Mücsarnok - Az Országos Magyar Képzőművészeti Társulat 1905. évi tavaszi kiállitása
1906. IV. 28-/?/. Milánó - Nemzetközi iparmüvészeti kiállitás. A kiállitásra L'Ungheria all'esposizione internazionale di Milano 1906 cimmel magyar katalógus jelent meg.
1907. IV. 27.-/?/. Budapest, Mücsarnok - Az Országos Magyar Képzőművészeti Társulat 1907. évi tavaszi kiállitása
1907. /?/-/?/. Firenze, /?/ - /?/
1909. XII. 3.-XII. /?/. Budapest, Könyves Kálmán Szalon - Olgyay Ferenc és Kalmár Elza kiállitása
1910. I. /?/-/?/. Bécs, Künstlerbund Hagen - A KÉVE kiállitása
1911. I. 14-I. /?/. Budapest, Nemzeti Szalon - A KÉVE III. kiállitása
1911. IX. 2o-X. /?/. Budapest, Könyves Kálmán Szalon - Vészi Margit és Kubinyi Sándor kiállitása
1911. X. 12-X. /?/. Budapest, Könyves Kálmán Szalon - Varga Emil gyüjteményes és Csuzy Károly hagyatéki kiállitása. Az előzőn és ezen a kiállitáson is szerepeltek Kalmár Elza müvek.
1912. III. 23-V. 4. Budapest, Iparmüvészeti Muzeum - A Szent György Céh-Magyar Amatőrök és Gyüjtők Egyesülete kisplasztikai kiállitása

1913. III. 9-III. /?/. Budapest, Nemzeti Szalon - A KÉVE negyedik kiállitása

1914. III. /?/-/?/. Párizs - Salon des Artistes Indépendents

1914. V. /?/- VI. /?/. München, Brakls Kunsthaus - A KÉVE kiállitása

1915. X. 16-/?/. Budapest, Szépmüvészeti Muzeum - A József főherceg és Auguszta főhercegasszony ő fenségeik védnöksége alatt álló sárosi müvészi sorsjáték kiállitása

1917. XI. 4-XI./?/. Budapest, Nemzeti Szalon - A KÉVE tizedik kiállitása

1918. XI. 17- XI. /?/. Budapest, Nemzeti Szalon - A KÉVE müvészegyesület XI-ik és Bokros Birman Dezső KÉVE-tag gyüjteményes kiállitása

1920. X. 3-X. /?/. Budapest, Nemzeti Szalon - A KÉVE müvészegyesület XII. és Remsey Jenő festőmüvész kiállitása

1921. III. 2o-IV. /?/. Budapest, Ernst Muzeum - XVI. csoportkiállitás

1922. II. 19-II. /?/. Budapest, Nemzeti Szalon - A KÉVE müvészegyesület XII-ik kiállitása

1922. /?/-/?/. Velence - XIII[a] esposizione internazionale d'arte della cittá di Venezia

1923. II. 18-/?/. Budapest, Helikon - A bécsi Hagenbund festőmüvész tagjai és Kövesházi Kalmár Elza szobrászmüvész gyüjteményes kiállitása

1923. III. 25.-IV. /?/. Budapest, Nemzeti Szalon - A KÉVE müvészegyesület XIV. kiállitása

1923. IV. /?/-V./?/. Christiania /Oslo/, Kunsforening - VII. Ungarske Representative Utstilling

1923. /?/-/?/. Bécs, Künstlerbund Hagen - /?/

1924. V. 4-VI. /?/. Budapest, Mücsarnok - 1924. évi tavaszi kiállitás

1924. V. /?/-VI. /?/. Bécs, Künstlerhaus - IX. Ungarische representative kunst ausstellung

1924. /?/-/?/. Velence - XIV[a] esposizione internazionale d'arte della cittá di Venezia

1925. X. 25. - XI. /?/. Budapest, Ernst Muzeum - XXXIV. csoportkiállitás

1925. XI. 29.-XII. 13. Budapest, Nemzeti Szalon - A KÉVE müvészegyesület XVI. kiállitása

1925. /?/ - /?/. Budapest, régi Mücsarnok - Az Iparmüvészeti Társulat 4o éves jubileumi kiállitása

1926. III. 28.-IV. /?/. Budapest, Ernst Muzeum - A Képzőmüvészek Uj Társaságának III. nagy kiállitása

1926. VI. /?/-X. /?/. Philadelphia - Világkiállitás

1926. X. 9.-X. 24. Budapest, Nemzeti Szalon - Egyházmüvészeti kiállitás

1927. IV. 1-V. /?/. Budapest, Mücsarnok - 1927. évi tavaszi kiállitás

1927. IV. 17.-/?/. Budapest, Nemzeti Szalon - AKUT tavaszi kiállitása

1927. /?/-/?/. Fiume - Nemzetközi kiállitás

1928. I. 1.- /?/. Bécs, Künstlerbund Hagen - Az UME I. bécsi kiállitása

1928. II. 19.-/?/. Budapest, Nemzeti Szalon - Az Uj Müvészek Egyesületének első budapesti kiállitása

1928. III. 4.-III. /?/. Budapest, Nemzeti Szalon - A Spirituális müvészek III. kiállitása

1928. XII. 4.-/?/. Budapest, Iparmüvészeti Muzeum - Az Iparmüvészeti Társulat karácsonyi kiállitása

1929. I. 6.-/?/. Budapest, Nemzeti Szalon - A KUT kiállitása

1929. VII. 15.-IX. 15. Budapest, Iparmüvészeti Muzeum - Országos iparmüvészeti és háziipari kiállitás

1929. X. 2o.-XI. /?/. Budapest, Ernst Muzeum - A Munkácsy-Céh II. reprezentativ kiállitása

1929. X. /?/-/?/. Budapest, Iparmüvészeti Muzeum - Az Iparmüvészeti Muzeum ujabb szerzeményei

1929. /?/-/?/. Barcelona - Világkiállitás

1929. /?/-/?/. Genf, Musée d'Art et d'Histoire - /?/

193o. IV. 27.-V. /?/. Budapest, Nemzeti Szalon - Az Uj Müvészek Egyesületének II. budapesti kiállitása

1930. IV. /?/-X./?/. Monza - IV. Iparmüvészeti kiállitás
1930. V. 29.-VI./?/. Budapest, Nemzeti Szalon - A Spirituális müvészek IV. kiállitása
1930. VII. 11.-X. /?/. Budapest, régi Mücsarnok és a Technológiai Muzeum - Az Iparmüvészeti Társulat kiállitása
1930. X. 19.-XI. 2. Szeged, Fészek Klub - A Magyar képzőmüvészek szegedi reprezentativ kiállitása a Munkácsy Céh rendezésében
1930. /?/-/?/. Bécs - A Künstlerbund Hagen jubileumi kiállitása
1930. /?/-/?/. Velence - XVIII^{a} esposizione internazionale d'arte della cittá di Venezia
1931. II. 1.-II./?/. Budapest, Nemzeti Szalon - Az Uj Müvészek Egyesületének III. budapesti kiállitása
1931. II. 22.-III. 22. Budapest, Mücsarnok - A müvészcsoportok 1931. évi kiállitása
1931. VI. 7.-VI. /?/. Budapest, Nemzeti Szalon - AME /Alkotó müvésznők Egyesülete/ I. kiállitása
1932. II. 20.-III. /?/. Budapest, Mücsarnok - A magyar képzőmüvészet uttörőinek és az összes müvészcsoportok tagjainak válogatott müveiből rendezett kiállitás 1850-1932.
1932. V. /?/-/?/. Velence - XVIII. Biennale Venezia
1932. VI. 18.-VII. /?/. Budapest, Mücsarnok - Budapest Székesfőváros közönségének képzőmüvészeti gyüjteményéből rendezett kiállitás. Az 1924-1931 évek szerzeményei
1932. XI. 5.-XI. /?/. Budapest, Nemzeti Szalon - A modern müvészeti egyesület szindikátusa /KUT, UME/ kiállitása
1933. II. 11.-III. /?/. Budapest, Mücsarnok - Gróf Klebelsberg Kunó emlékkiállitás
1933. IV. 19.-V. 25. Budapest, Mücsarnok - A Magyar Királyi Vallás- és Közoktatásügyi miniszter által rendezett nemzeti képzőmüvészeti kiállitás
1934. I. 28.-II. /?/. Budapest, Frankel Szalon - Az Uj Müvészek Egyesülete /UME/ budapesti representativ kiállitása
1934. II. 25.-/?/. Debrecen, Déri Muzeum - A debreceni Ady Társaság által rendezett csoportkiállitás

1934. V. 18.-IX. 16. Budapest, Iparmüvészeti Muzeum - Györgyi Kálmán emlékkiállitás

1934. V. /?/-/?/. Budapest, Nemzeti Szalon - Sport-müvészeti kiállitás

1934. XI. 25.-XII. /?/. Budapest, Uj szalon - Akt kiállitás

1935. XII. /?/-1936. II. /?/. Budapest, Iparmüvészeti Muzeum - Szép otthon - boldog élet. Az Országos Magyar Iparmüvészeti Társulat kiállitása

1936. XII. 2.-/?/. Budapest, Iparmüvészeti Muzeum - A Magyar Müvészeti Sorsjáték /Lady Chilston Alapitvány/ kiállitása

1937. II. /?/-/?/. Párizs, Jeu de Pomme - Az önálló hivatásu nők világszövetsége által rendezett kiállitás

1937. IV. 24.-V.9. Budapest, Nemzeti Szalon - Az Uj Müvészek Egyesületének kiállitása

1937. V. /?/-XI./?/. Párizs - Világkiállitás

1938. VI. 3.-VI.18. Budapest, Mücsarnok - A Magyar Képzőmüvésznők Egyesületének jubileumi kiállitása 1908-1938.

1938. /?/-/?/. London, /?/ - Az önálló hivatásu nők világszövetsége által rendezett kiállitás

1940. II. 8.-II. 28. Budapest, régi Mücsarnok - A magyar müvészetért

1942. VI. 6.-VI.22. Budapest, Mücsarnok - A magyar müvészetért

1942. XII. 6.-XII. 22. Budapest, Alkotás Müvészház - Az Alkotás Müvészház második csoportkiállitása

1943. V. 16.-V. 30. Budapest, Mücsarnok - A magyar müvészetért

1945. VIII. 11.-VIII. 26. Budapest, Müvészeti és Kereskedelmi Intézet /volt Ernst Muzeum/ - A Nemzeti Sportbizottság és a Magyar Képzőmüvészek Szabadszervezetének képzőmüvészeti kiállitása

1946. VII. 7.-VII. 28. Budapest, VI. Nagymező u. 8. /volt Ernst Muzeum/ - A magyar képzőmüvészetért. I. müvészeti kiállitás

1947. VI. 22.-VII. 6. Budapest, Nemzeti Szalon - 50 müvész kiállitása

1950. VIII. 19.-/?/. Budapest, Műcsarnok - I. Magyar Képzőművészeti kiállitás

1954. IX. 4.-IX. 26. Budapest, Ernst Muzeum - Magyar kisplasztikai és grafikai kiállitás 1800-1954.

KÖVESHÁZI KALTÁR ELZA

ORSZÁGOS IPARMŰVÉSZETI ÉS HÁZIIPARI KIÁLLÍTÁS

1929. VII. 13—IX. 15

E kiállítás alkalmából a rendezőség díszes és tartalmas Emlékalbumot adott ki, mely a kiválóbb kiállítási tárgyak művészi ábráit foglalta magában. Ennek az Emlékalbumnak előszavát, valamint a kiállításon szereplő iparművészek és vállalatok teljes névsorát itt közöljük és egyben megjegyezzük, hogy e szám autotypia-képeit (a 137. és 162. oldalon levők kivételével), valamint a két színes mellékletet az Emlékalbumból vettük át. A szerk.

Az iparművészeti és az ezzel kapcsolatos háziipari kiállításokat az Orsz. M. Iparművészeti Társulat rendszeresítette hazánkban. Az első ilyen tárlatot még igen kezdetleges viszonyok között 1885. év karácsonyán nyitották meg az Iparművészeti Múzeum — akkoriban az Andrássy-út egyik bérházában — volt igazgatósági helyiségének két szobájában. Azóta a társulat minden évben rendezett ilyen kiállításokat nem csupán karácsonykor, hanem az év más szakában is. Mintegy harminc éven át (1896—1925) az üllői úti Iparművészeti Múzeum palotája volt a társulat kiállításainak hajléka mindaddig, amíg a társulat 1925-ben megkapta a maga céljaira az Andrássy-úti ú. n. régi Műcsarnoknak félemeleti helyiségeit.

A társulat nagyobb arányú kiállításait eddig rendszerint a téli, a kora tavaszi és őszi hónapokban rendezte. Ez alkalommal társulva a Baross-Szövetséggel és a Baross Gábor-Körrel, a nyári hónapokra tűzte ki a kiállítás idejét, mert alkalmat akar adni, különösen a Szt. István-nap táján Budapesten megforduló sokezer vidéki-nek és a nyárra tervezett nagy nemzetközi kongresszusokra fővárosunkba érkező külföldi vendégeinknek, hogy iparművészetünk színe-javát és nemes háziiparunk legjobb készítményeit megismerjék és azokat úti-emlékként megvásárolhassák. E mellett élénk külföldi propagandával oda törekszünk, hogy a kontinens nagyobb áruházai és egyéb kereskedelmi vállalatoknak és az Amerika részére bevásárló ügynökségeknek is tudomásuk legyen kiállításunkról és azt kellő időben fel is kereshessék üzleti összeköttetések létesítése végett.

Hogy kitűzött céljainkat elérhessük, lelkes felhívással hívtuk meg iparművészeti és háziipari vállalatainkat a kiállításon való részvételre. És örömmel állapíthatjuk meg, hogy e felhívás élénk érdeklődést váltott ki nemcsak a fővárosban, hanem a vidék sok helyén, sőt a külföldön élő iparművészeink körében is. Felhívásunk nyomán másfélszázat meghaladó jelentkező akadt és a kiállítás rendezősége személyes utánjárással is buzdította, tanácsaival is támogatta mindazokat, akiknek a kiállításon való szereplésére súlyt vetett.

A jelentkezések nagy tömege miatt nyilvánvaló volt, hogy a társulat a maga Andrássy-uti szűkös helyiségeiben nem tudja méltón bemutatni a kiállításra kerülő munkákat. Ezért kellett másutt hajlékot szerezni a kiállítás részére. Szerencsére június hó végével megüresedett az Iparművészeti Múzeumunknak a keleti kiállítás által elfoglalva volt nagycsarnoka s a múzeum főigazgatója szívesen engedte át céljainknak nem csupán az üvegezett mennyezetű nagy udvarát, hanem annak baloldali tágas melléktermét is. Ezért e helyen is köszönetünket fejezzük ki előzékenységéért.

De hálával kell megemlékeznünk a m. kir. kereskedelemügyi minisztérium iparfejlesztési szakosztályáról is, mely készséggel és hathatósan támogatta vállalkozásunkat.

Amikor biztosítva láttuk kiállításunk méltó elhelyezését és megfelelő színvonalú anyagát, fővédőasszonyul kormányzónk nejét, nagybányai vitéz Horthy Miklósnét, védőül pedig Herrmann Miksa kereskedelemügyi minisztert kértük fel. Mindkét pártfogónk szíves készséggel fogadta el a nekik felajánlott tisztséget.

A kiállításon egész sereg új név szerepel most először. Amióta az ország perifériáján volt üveggyárainkat a kegyetlen trianoni szerződés elszakította az anyaországtól, üvegtárgy alig szerepelt kiállításainkon. Most egyszerre öt kiállító akadt, mindegyik sajátos, egyéni munkákat mutat be a művészi üvegek barátainak nagy örömére.

Szemmelláthatóan fellendülést tapasztalunk az agyagművesség terén. Világhírű két nagy gyárunk mellett egyre-másra alakulnak kisebb vállalatok, melyek jórészben a hagyományos magyar népies kerámia szellemében alkotják szebbnél szebb és technikai szempontból is helytálló munkáikat. De szerepelnek a kiállításon a legújabb irányzatok követői is, úgyhogy kerámiai gyártmányaink ma már minden igényt és ízlést kielégíthetnek.

Háziiparunk legjelentősebb része a textilművészet körébe tartozik. A népművészet páratlanul gazdag formakincse dús anyagot kínál a hímzések, szőttesek, csipkék tervezőinek és örömmel állapíthatjuk meg, hogy a magyaros irányzat az utóbbi években mindszélesebb körre terjed, valamint, hogy a nemesebb ízlés is mindjobban kezd érvényesülni ezeken a munkákon. Legfőbb ideje is már, hogy nemcsak a közönség, hanem a kereskedők is erélyesen visszautasítsák a rikat a selejtes s csak a vevők tájékozatlanságára számító, durva és hitvány munkákat, melyeket lelkiismeretlen házalók és utcai árusok hoznak forgalomba s ezzel mérhetetlen kárt okoznak háziiparunk jó hírnevének. Reméljük, hogy ha közönségünk kiállításunkon megismeri a jóízléssel és lelkiismeretes munkával készült, kifogástalan magyaros hímzések legjava példáit, akkor nemcsak hogy a jövőben visszautasítja majd a selejtes holmikat, hanem tőle telhetően meg fogja akadályozni, hogy mások vásároljanak ilyeneket. És ez nem csupán a hímzett, hanem a batikmunkákra is vonatkozik, mert e téren is sokat vétkeztek és vétkeznek ma is. Olyan gazdag és kifogástalan kollekció látható a kiállításon, mely méltán irányt mutathat a batiktechnika művelőinek.

Sok fővárosi ember csodálkozni fog, ha látja a magyar szőttesek gazdag és változatos csoportját, mert ezeket eddig alig ismerték Budapesten. Gyapjú ruhaszövetek, kendők, terítők, párnák, továbbá színesen átszőtt takarók, függönyök stb. kínálkoznak az érdeklődőknek. Nagyon fellendült a csomózott szőnyegek készítése. A legjobb keleti szőnyegekkel vetélkedő színpompás példányok hosszú sora látható most a tárlaton.

Többféle sajátos tűtechnikával készült pókhálófinomságú csipkét látunk a vitrinekben és művészi gobelinek élénkítik a kiállítás falait.

Alig akadt a háború óta iparművészeti kiállítás, mely annyi és pedig művészi színvonalú, jó, eredeti ötvösmunkát mutatott volna be, mint a most megnyílt országos tárlat. És ami különösen figyelemreméltó, a kiállítók kivétel nélkül fiatal erők, akiktől, első bemutatkozásuk után ítélve, még sok magas színvonalú remekmunkát várhatunk. Éppen ezért kellene a jövőben minden illetékes tényezőnek odahatni, hogy az ötvösség körébe tartozó egyházi kegyszerek beszerzésekor, valamint a sport-, dalos- és egyéb versenyek és kiállítások alkalmából kiosztásra kerülő — jobbára nemes fémből készült — jutalom- és emléktárgyakat az adományozók ne az ezüstárukereskedésekben kapható, idegenből behozott szokványos áruk közül válogassák, hanem derék magyar mesterektől szerezzék be.

A jobbára a társulat idegenforgalmi emléktárgy-akciója nyomán készült sokféle ötvösmunkának, bőr- és fadíszműárunak, játékszernek reméljük nagy kelendősége lesz. Mindegyiken, valamint a kiállítás festett bútorain többé-kevésbbé érvényesül a nemzeti jelleg, a színszeretettől áthatott magyar sajátos ízlés. Tehát aki ú. n. magyar különlegességet akar, talál itt bőven.

Végül megemlítjük még a kovácsolt vasból készült teljesen eredeti lámpákat, márvány- és egyéb apróbb dísztárgyakat, melyek méltón képviselik a kiállításon a régi hagyományokból sarjadt, nemes vasművességet és fejlett márványiparunkat.

Mielőtt lezárnók e sorainkat, szoros kötelességnek teszünk eleget, amidőn a kiállítás főrendezőjének (és az itt látható sok szép tárgy tervezőjének), F. Kovács Erzsébet orsz. háziipari felügyelőnek hálás köszönetünket fejezzük ki azért a lelkes, fáradhatatlan, önzetlen és szakavatott munkájáért, amellyel vállalkozásunkat támogatta és annak sikeréhez nagy mértékben hozzájárult.

Budapest, 1929 július havában.

Györgyi Kálmán.

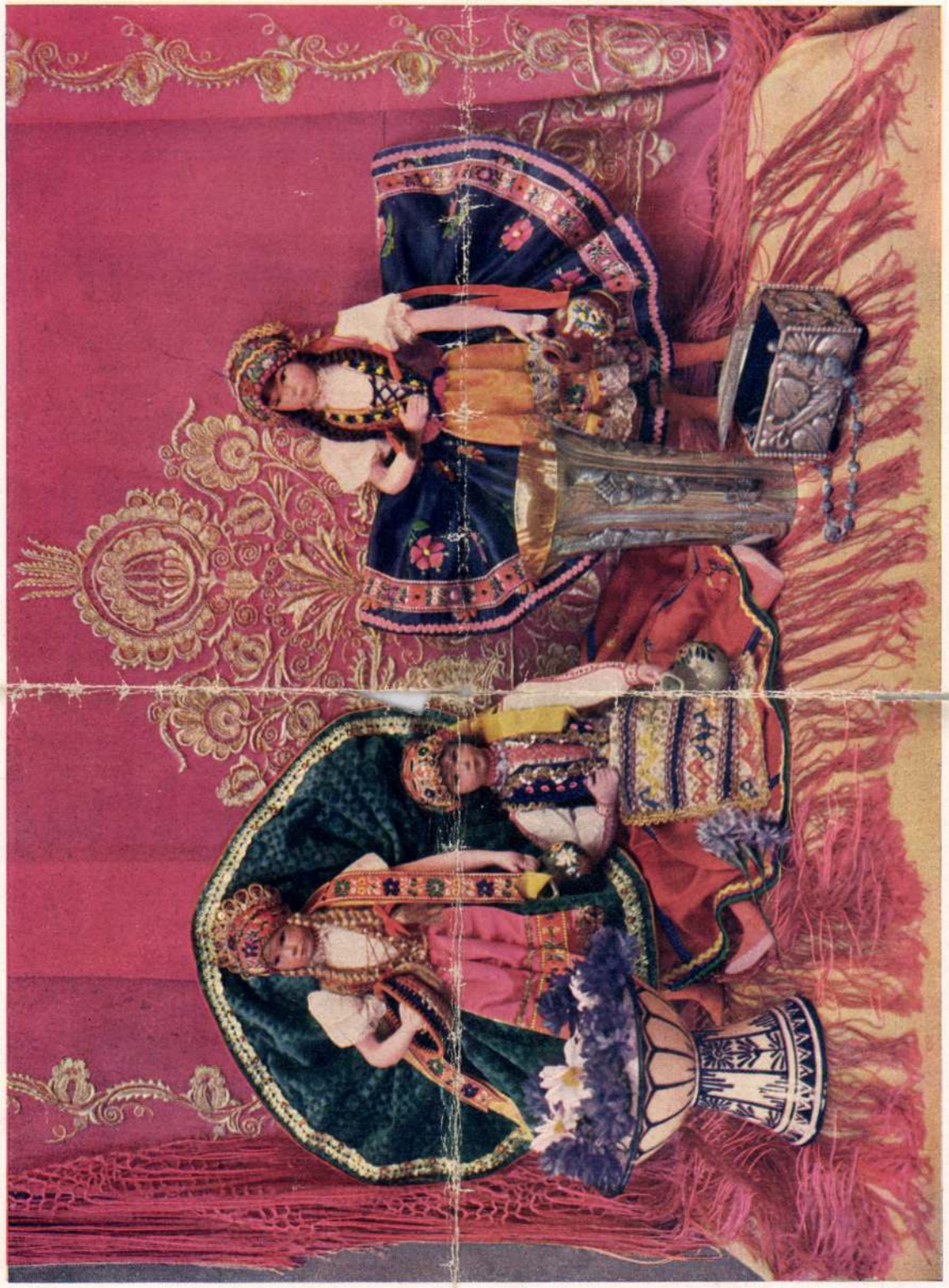

Népviseleti babák, hímzett kendő (Our Shop), cserép és ötvösmunkák az Orsz. Iparmüvészeti és Háziipari kiállításból. — Volkstracht-Puppen und gesticktes Umhängtuch, Engobevase und Silberarbeiten aus der Kunstgewerbe- und Hausindustrie Ausstellung. — Differents objets de l'exposition nationale d'art appliqué.

A klisséket ifj. Weinwurm A. és Társa készítették. Az Athenaeum r.-t. nyomása.

Az 1929. évi Orsz. Iparművészeti és Háziipari Kiállításon a következő kiállítók vesznek részt:

ÜVEG

BAJA SÁNDOR
BÁTHORY JULIA (Debrecen)
KOMÁROMY ISTVÁN (Széchenyi Export)
MISSARA ZSIGMOND (Parád)
PARÁDI ÜVEGGYÁR

KERÁMIA

BAJA SÁNDOR
ENDRŐ MARGIT (Kareag)
GÁBOR ISTVÁN
GESZLER BÉLA
GORKA GÉZA (Nógrádverőce)
HAMVAS MAGDA
HERENDI PORCELLÁNGYÁR RT.
HÓDMEZŐVÁSÁRHELYI MŰVÉSZEK MAJOLIKA- ÉS AGYAGIPAR-TELEPE
KÁNTOR SÁNDOR (Kareag)
KULLMAN ARTÚR
DR. SEBEŐK ENDRE (Bélaapátfalva)
SZALAY MARGIT (Pomáz)
Székesfehérvári VASS JÓZSEF m. kir. áll. hadiárvafiúnevelő intézet
VARGA BÉLA (Keszthely)
VÉGH ILONA
ZÁDORY OSZKÁR
ZILZER HAJNALKA
ZSOLNAY-GYÁRAK (Pécs)

TEXTIL (HIMZÉS, SZŐTTES, CSIPKE)

APORNÉ A. IRMA
BAYER RÓBERTNÉ (Mezőkövesd)
ÖZV. BAZALA BÉLÁNÉ
BARBETTI ÁGOSTONNÉ
CAESAR EMMA (Sopron)
IDB. CSAJKA ENDRÉNÉ (Sárospatak)
CSEH SÁNDORNÉ (Dees)
DELI ANNA
«ECCLESIA» RT.
ELSASSNÉ GONDOS EMMY
GÁBOR ERZSÉBET
GÁBRIS ZOLTÁNNÉ
GYARMATI LAJOSNÉ (Szentes)
DR. HENNYEYNÉ MARKUS ERZSI (Szentes)
HOLLAENDERNÉ SZEGILONGI ETTA (Miskolc)
HOFBAUER SÁNDORNÉ (Tiszaesege)
IZABELLA HÁZIIPAR EGYLET
GR. JANKOVICH-BÉSÁN ENDRÉNÉ Hadiárva Szövőiskolája (Gizehathalom)
JANISCH TIVADARNÉ
KISS BÉLÁNÉ
KELEMEN ARANKA
KOSZTOLÁNYI GYULÁNÉ (Szeged)
KOVÁCS IMRÉNÉ
KUBRÁNSZKY SÁRA (Sárpilis)
KUTASY OTTILIA
M. A. N. Sz.
MAKK JÓZSEFNÉ
DR. MARKOS GYÖRGYNÉ
MÓGÁNÉ REGULY MARGIT (Salgótarján)
NÁDOSSY EMILNÉ
NAGY ALBERTNÉ (Kiskunfélegyháza)
ORSZ. MAGY. HÁZIIPARI SZÖVETSÉG
«OUR SHOP»
ORSZÁGH ILONA
ÖRKÉNYINÉ PATAKY PIRI
«PANNÓNIA» CSIPKEÜZEM
«PÁVA» MŰHELY
SCHUMICHRASZT BORBÁLA (Üllő)
SIMON BLANKA
STWERTKA GYÖRGYNÉ
SEBŐK MARGIT
SOÓS IRÉN
SZÉCHENYI EXPORT
SZONTÁGH ARANKA
SZŰCSNÉ BENICZKY BERTA (Tiszaesege)
VÁGÓ ERZSI PIROSKA
VARSÁNYI EMILNÉ
VENN MAGDA
WITTIG REZSŐNÉ

SZŐNYEG, GOBELIN

FÖLDMIVELÉSÜGYI MINISZTÉRIUM. Szőnyegszövő iskolája (Békésszentandrás)
GÁBOR ENDRE (Szeged)
GR. JANKOVICH-BÉSÁN ENDRÉNÉ (Gizehathalom)
KISS BÉLA
«MANUS» RT.
NAGY SÁNDOR (Gödöllő)
ORSZÁGH ILONA
REMSEY JENŐ (Gödöllő)
VÁGÓ ERZSÉBET

ÖTVÖSSÉG, ÉKSZEREK

BERTÓK NŐVÉREK
DELI ANNA
«ECCLESIA» RT.
GOMBÁSSY ANNA

HÁMOR SAROLTA
HELLEBRANDT BÉLA (Esztergom)
KERESZTÉNYI DÁNIEL ÉS PÁL
KITLINGER KÁLMÁN
KRENNER GYULA
MÁTYÁSSI SÁNDOR
MISÁK LÁSZLÓ
NÁDOSY IRMA
OKRUTZKY ERZSÉBET
«OUR SHOP»
VARGA ZOLTÁN
VOKURKA GYÖRGY
SZABÓ OLGA

BŐRDISZMŰÁRÚ, KÖNYV

CSERNA JULISKA
GALAMB JÓZSEF
GLANC LAJOS
HÉGER-LINDNER
KISS ERZSI
KOVÁCS JENŐ
SCHÖNTHEIL IRÉN
SZOMMER JÁNOS
TŐTÖSSY ELLA
VÁGÓ ERZSI PIROSKA
Z. VOZÁRY EMMY

FESTETT FA, BÚTOROK ÉS JÁTÉK

ÁLLAMI FIÚNEVELŐ OTTHON (Székesfehérvár)
DELI ANNA
GRABOWIECZKY LÉON
HOLLÓ MIHÁLY (Gödöllő)
M. KIR. IPARMŰVÉSZETI ISKOLA
KELEMEN ARANKA
KÉTHELYI ISTVÁN
KOVÁCS KLÁRA
KOZMA KÁROLY
NAGY LÁSZLÓNÉ (Tatabánya)
«OUR SHOP»
PÁLFY NŐVÉREK
POZSONYI LILI
SCHÜLLER KÁROLY
SEITZ GUSZTÁVNÉ SCHÖN EMMY
«SUUM CUIQUE» TELEP (Fóth)
SZALMÁSSY SÁNDOR
SZIKSZAY SÁNDOR (Békés)
TÖRÖK ÉS HAJDÚ
TÚRI THÚRY JÓZSEF (Pécs)
ÖZV. ÜRMÖSSYNÉ BENCZÚR ELZA (Dolány)
VLADÁR SÁNDOR

KISPLASZTIKA

BOR PÁL
DAMKÓ JÓZSEF
GOSZTONYI ALICE
KÖVESHÁZI KALMÁR ELZA
G. LÁZÁR ILONA
LIIPOLA IRIJÖ
LUX ELEK
MOLNÁR KÁLMÁN
REMÉNYI JÓZSEF
IFJ. SZUCHY FERENC
ZÁDORY OSZKÁR

VEGYESEK

BARDÓCZ IZA (Vác)
CZITRONYINÉ BIKFALVY HELLA (Gödöllő)
CSÁNYI ILUS
DR. DOROGI ÉS TSA (Albertfalva)
FERENCZI ANNA
GRÓH ISTVÁN (Tündérujjak)
HUSZTEK SÁNDORNÉ
KERESZTÉNYI DÁNIEL ÉS PÁL
PÁDER EMMA (Mátyásföld)
SALIX
SEENGER BÉLA
TIRINGER FERENC (Kecskemét)
TÖRÖK GÉZA

E névsorból megállapítható, hogy azon — eltekintve a lakásberendező művészet körében foglalatoskodó iparművészektől, kik ezen a rövid ideig tartó és határozott célt szolgáló kiállításon természetszerűleg nem vehettek részt — iparművészeink elite-gárdájának tagjai úgyszólván kivétel nélkül szerepelnek. Örömmel állapítjuk meg azt is, hogy — amire eddig alig volt példa — a vidék iparművészei mind nagyobb számmal jelentkeznek és pedig igen figyelemreméltó munkákkal. A kiállítást a közönség és a sajtó meleg érdeklődéssel fogadta és általánosan elismerik a kiállítás magas színvonalát, gazdagságát, sok új tehetség jelentkezését és — amit különösen a külföldiek díesérnek — a kiállított tárgyak feltűnő olcsóságát. Melegen ajánljuk t. olvasóinknak, hogy használják fel a kiállítás leszereléséig, azaz szeptember 15-éig még rendelkezésre álló néhány napot és látogassanak el az Iparművészeti Múzeumba, ahol a kiállítás hétköznapokon 9—½2-ig és 4—6-ig, vasárnapon pedig 9—1-ig tekinthető meg.

Kalmár Elza, (Kövesházi), szobrász- és iparművész

Márkus Géza, a kaprázatok építésze.

4. Márkus Géza, Spiegel Frigyes és Kalmár Elza: Kossuth mauzóleum pályaterve, modellfotó, Művészet, 1902. (repr.)

Magyar Építőművészet, 1984. 5., 54-old.

Kövesházi Kalmár Elza 7

Párizst elhagyva Firenzében telepszik meg, egy Zisebb női aktjában, melyet Vágy címen alighanem mindenki ismer, Zifyezést is ad Rodin-tól Zapott impresszójának.

Fülep Lajos: A müvészet forradalmától a nagy forradalomig

Bp. 1974 Magvető

201. old.

Kövesházi Kalmár Elza

6

1900-ban Párizsba megy, nagyon rövid időre ugyan, de a hatalmas Rodin vallomás hatását nem tudhatja el.

Füllop Lajos: A művészet forradalmától a nagy forradalomig
Bp. Magvető 1974

701. old.

Kövesházi Kalmár Elza 5

1899-óta mint yobrányt ismerí és becsüli a publikum. „Ülő atléta ijjal", „Férfi és női akt" témájú yobrai emlétve

Fülep Lajos: A művészet forradalmától a nagy forradalomig
Bp. Magvető 1974

201. old.

Kövesházi Kalmár Elza 4

1896 ő szén jött rá, hogy a piktura nem az ő világa. 1898 ugarán kezd el mintázni. Kezdetben Hermann Hahnt késte föl korrektúrára, aki legfeljebb tizszer korrigált neki. Hamar rájött, hogy Hahnra nincsen szüksége.

Fülep Lajos: A művészet forradalmától a nagy forradalomig
Bp. Magvető 1974

201. old.

Kőveskázi Kalmár Elza 3

Életnagyságú aktokat rajzol, mindemitt a formát s az organikus önsefüggést keresi, sokat dolgozik.

Fülep Lajos: A művészet forradalmától a nagy forradalomig
Bp. Magvető 1974

200. old.

10

Kövesházi Kalmár Elza

1902 tavaszáig marad Pesten, innen vinyatéi Firenzébe, ahol az „Anyaság" c. honoch-ző reliefet s azt a márvány női aktot faragja, mely jelenleg a Szépművészeti Múzeum egyik dísze.

Fülep Lajos: A művészet forradalmától a nagy forradalomig
Bp. 1974 Magvető

202. old.

Kövesházi Kalmár Elza 8

Hatlónapos firenzei tartózkodás után, melynek legfontosabb eredménye egy maga faragta lapos homokkő relief, Budapestre megy, ahol több művét Vállítja a Műcsarnokban

Fülep Lajos: A müvészet forradalmától a nagy forradalomig

Bp. 1974 Magvető

202. old.

MDK

Kalmár Elza szobrász

Műveivel részt vett a Spirituális Művészek kiállításán a Nemzeti Szalonban.

Cikk: Spirituális Művészek.

Képzőművészet, 1930. 32.sz. 170.lap

Kalmár Elza szobrász

Új Művészek Egyesületének kiállításán szerepelt.

M.930.IV.27.

Kövesházi kalmár Elza

1907-ben alakult a Kéve, melynek az indulástól tagja. Első kiállitásuk 1908 jan.

Rabinovszky Máriusz: Két korszak határán Bp 1965.
309.1

Kalmár Elza

Prágában, az őszi-tárlaton műve szerepelt, illetve a magyar szecesszi-ós művészet kiállítása, melyet az óvárosi „Radnice" termeiben rendeztek.

Barsi Imre: Ősz a prágai tárlattermekben. Uj Szó, Bratislava, 1943. XI. 22.

Kalmár Elza

3 plaketje

Cs-érem 75.l.

Kalmár Elza

vrád
z

Dívald 1927

161. l.

s ha másként nem, másolatban elküldöm. Egyébként a munka megkönnyitésére az iránt érdeklődöm, vajjon kikről volna szó, milyen müvészek érdekelnék Főtitkár Urat, talán konkrétizálva a dolgokat könnyebben segitségére volnék. Amint a Képzőművészeti Társulat főtitkára megérkezik, rögtön fogok ujabb értesitést adni.

Őszinte tisztelettel köszönti

Győr, 1943.szept.6.

Nagyságos
Dr.Szentiványi Gyula urnak
a Müemlékek Orsz.Bizottsága
főtitkára,
Budapest
XI.,Lágymányosi u.16.

Kövesházy Kalmár E

Perállag III/3

98, 199, 200.1.

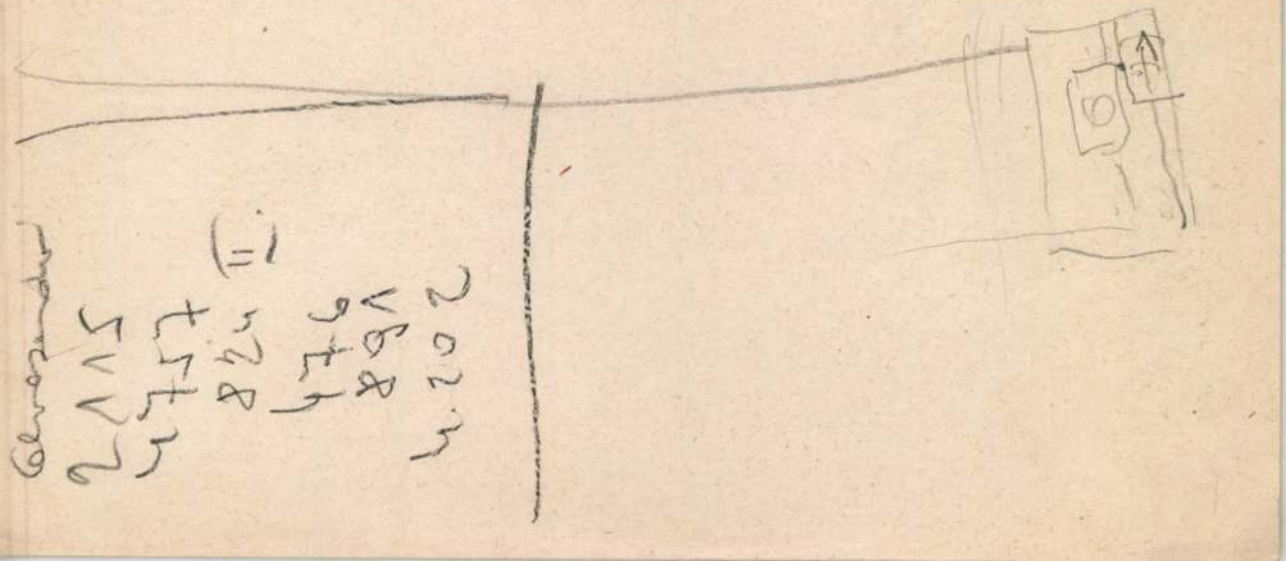

Kalmár Elza

1928-ban a bécsi Künstlerbund Hagen külföldi levelező tagjává választotta.

UME 1931. évi kiáll. katalógusa.

1929-ben a milanói Galleria Modernа megvásárolta két reliefjét.

83. Velencei festő a XVI. szárad

26

Krisztus a k

E kép
tában tünt
madszor ro
baljával a
támaszkodi
~~lakú~~ diesfei
gyöngyöznek
~~végig~~ s hos
Bő köntöse
kéles heveder
kálvária e

Va
Py

Kalmár Elza

kövesházi

cród

2

Yblutolsó 70. l.

)ubois (Pigalle).

ın. † Párisban 1905 május 23-án.

ılra fordult. Kontyba tűzött és ıkarja. Kivágott ruháját a vál-)b mell felett, a szegélyzeten, ɜois«, míg hátul a háromsoros

s Bronzes Bruxelles (Cire

! cm. — Lelt. sz. 1524. — Véte- sz. engedély szerint 1000 K-án.)er 20-án (223–897). — Az el- október 2-iki 59668 sz. határ-

6.

Köveshazi Kalmár Elza

vod

Bozmagyasilex

502 h.

503 h.

12

Kövesházi Kalmár Elza

Salzburgban felállított síremlére, egy férfialakot és egy férfiportrét ábrázoló szobra - említve

Fülep Lajos:A müvészet forradalmától a nagy forradalomig

Bp.Magvető 1974

202.old.

Kövesházi Kalmár Elza

11

Pestről Bécsbe, Bécsben Isadora

Duncan látása Rísbronzokra inspirálja,
Bécsből vinza Firenzébe, ahol mindmáig
lakik és munkálkodik.

Fülep Lajos: A művészet forradalmától a nagy forradalomig
Bp. 1974 Magvető

202. old

Kövesházi Kalmár Elza 9

Továbbá megszakítás nélkül dolgozik, legjobbb lis bronzokat csinál és iparművészeti dolgokkal próbálkozik, többek közt ezkor formálja a híres ökörfejes vázát.

Fülep Lajos: A művészet forradalmától a nagy forradalomig
Bp. 1974 Magvető

202. old.

HELIKON KIÁLLITÁSAI

IV. VÁCZI-UTCA 30. (HARISKÖZ 2.) FÉLEMELET.

IX.

A BÉCSI HAGENBUND FESTŐMŰVÉSZ TAGJAI

ANDERSEN
FEISTAUER
FISCHER
HAESAERTS
HUBER
JUNGNICKL
MERKL
NIESTLER
PESCHKA
PHILIPPI
PURTSCHER
REINITZ
SCHATZ
SCHWARZ-WALDEGG
SEIBOLD
SHEYNIN
STEFFERL
STEINER
SWOBODA
TISCHLER
WITASEK
ZÜLOW

ÉS

KÖVESHÁZI KALMÁR ELZA SZOBRÁSZMŰVÉSZ GYÜJTEMÉNYES KIÁLLITÁSA

MEGNYILIK: 1923. FEBRUÁR 18.-ÁN.

NYITVA NAPONTA 9—2-IG.

HELIKON KIÁLLITÁSAI
VÁCZI-U. 30. (HARIS-KÖZ 2.)

NYOMTATVÁNY.

Nagyméltóságú
Méltóságos
Nagyságos

.....

Budapest

.....

Kisfaludy-Nyomda, Régiposta-u. 5.

Kalmár Elra

Művészeti lexikon

372. l.

A 147 (10)

Kalmár Elza

zvoa

V. Kos.

Kövesházi Kalmár

Elza

Táncos férfi c.
nobra repr –

Gyöngyösy 126 l.

C

C, az abc harmadik betűje; a római számok közt 100; a mértanidiszekben a százados; a latin Caius név rövidítése. — Zenében: 1. a régi alaphangsor 3-ik, a mostani hangsor első hangja. 2. C-kulcs, a hangmagasság jelölésére szolgáló olykép, hogy megjelöli azt a sort, amelyen a C-nek lennie kell. Régebben az énekszólamokat általában C-kulcsokban jelezték. 3. Időmértékjelzésként a $^4/_4$-et jelenti.

Cab (ang. kab). A *cubicle* (l. o.) szó rövidítése. A *luxury cab* két nagykerekű könnyű, egylovagú városi kocsi lenyeszthető tetővel. Később C.-nak nevezik a négykerekű, négyüléses bérkocsikat is.

Cabaillon, *Fernand*, l. *Büll de Father, Candide*.

Cabet (kabé), *Etienne* (1788—1858). Amerikai születésű, francia szocialista. Morus és Campanella államregényei kommunisztikus irányba vitték; ő maga is »Voyage en Icarie« (1840) c. regényében a kommunizmus eszményképét rajzolta meg. Ezt a tervét Amerikában akarta megvalósítani, ahová 1848-ban 69 követőjével ment, de a kísérlet nem sikerült.

Cabinet (kabinét

Kövecháza Kalmár

Elza

l. Dés 1927

12, 24, 41, 78, 86, 97. l.

OLVASD EL ÉS ADD TOVÁBB!

Loholsz, futsz új javak után...

Loholsz, futsz új javak után, kifúj a szél, megázol,
És a meglévő holmidra vajjon, miért nem vigyázol?
Még törekvő emberek is sokszor sárba ragadnak,
Hogy ha ezer dolgod is van, szakíts időt magadnak!
Biztosításod van már rég (jobbat nem is tehetnél),
De manapság **e kis pénzért** mondd, hogy mit is vehetnél?
Ezt az ügyet nem is lehet más oldalról szemelni,
Az értéket nagy sietve jó lesz ma felemelni!!

"Pátria" r.-t. Budapest — 435418

Kalmár Elza

l. Medicina Ṭaludi

138, 17

KIR. MINISZTÉRIUM SZÁMVEVŐSÉGÉTŐL.

T E R GYULA urnak,
sz. Bizottsága Elnőke,

B U D A P E S T.

16-án 841 szám alatt kelt be-
al van szerencsém az 1914.évi

Kalmár Elza

Lyka München

63.1.

Alapitva: 1839.

Herendi Porcellángyár

R. T.

GYÁRTMÁNYAI:

magyar művészek műveinek reprodukciója

Kalmar Elza

l.

Lykaszobr 96-14

51. l

Kalmár Elza,
Kövesháza

Thieme Becker
XIX. 481. l.
(Lyka)

Tex

Kalmár Elsa

Szerepelt a Műcsarnok Tavaszi tárlatán.

Pórai lijság 1927. IV. 3.

Kalmár Elza.

Szabó munkája szerepel a KUT tavaszi kiállításán, a Nemzeti Szalonban.

Pesti Napló, 1927. ápr. 19.

Kalmár Elza

Iparművészeti Múzeum újabb szerzeményeinek kiállításán műve szerepelt

M.929.X.20.

Kalmár Elza.

Nagyobb kollekcióval fog szerepelni az VME bécsi kiállításán.

Magyarság, 1927. dec. 2.

Kalmár Elsa.

szobrász.

Műve szerepelt az VME első bécsi kiállításán.

Nemzeti Ujság, 1928. jan. 14.

MDK

Kalmár Elza szobrászművész

Kisplasztikai műve, az Iparműv.Társ. kiállitásán.

Ybl Ervin: Az Iparműv.Társ.jub.kiáll.

Magyar Iparművészet, 1925. 173.lap

M.D.K.

Kalmár Elza, nobrász

mintén kiállított az Orsz. Iparművészeti Társulat 40 éves jubiláris kiállításán a régi Műcsarnokban.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1925. XLVI. évf.

okt. 14. sz. 2. old.

Kövesházy Kalmár

Elza

---

elektr. koll.

Helikon

1923. febr.

1467/907

n G. és fiai.

—

ózati munkák.

—

MDK

Kalmár Elza szobrász

A Mübarátok körének téli kiáll.Gyüjtemény.

A mübarátok körének...

Magy.Ipmüv.L9o1,266 l.

MDK

Kalmár Elza

Mücsarnok 1901. 377 l.

Köveshazi Elza

nebrán

részt vett az alábbi kiállitáson

Művészet. 1938. 56. l.
(Magyar képzőművészűk londoni kiállitása.)

Donátor felesége leányaival és Szent Ágnes kívül az *Angyali üdvözlet angyala.*

Fa, olaj és tempera, egyenkint 88·5×23 cm. Helytelenül az előbbi egy oltárra összeállítva, n kéz munkája s más-más oltár töredékei.

NÉMETALFÖLDI FESTŐ, XVI. század

Krisztus az Olajfák hegyén

Fa, olaj, 40×28 cm.

ORT-NOORT ADAM VAN (holland festő, 1557—1641)

Dávid Góliát fejével

Vászon, olaj, 95×75 cm.
Jelezve lenn középen A v. O. 1571.
Maszlaghy II., 129. szám.

RUBENS, PIETER PAUWEL (flamand fes 1577—1640) KÖVETŐJE

Házaspár arcképe

(Német felirattal.)
Vászon, olaj, 50×70 cm.
Gerevich PA, 262—263. l.

RUYSCH, RACHEL (holland festő, 1664—175

Virágcsendélet

Fa, 64·5×49 cm.
Maszlaghy II., 245. szám. (Sajtóhiba 2

Köveshaži Kalmár Elza

résztvett a Debreceni Ady Társaság 1934. febr.-márc. kiállitásán.

Évk Déri: 1934. 8 j. l.

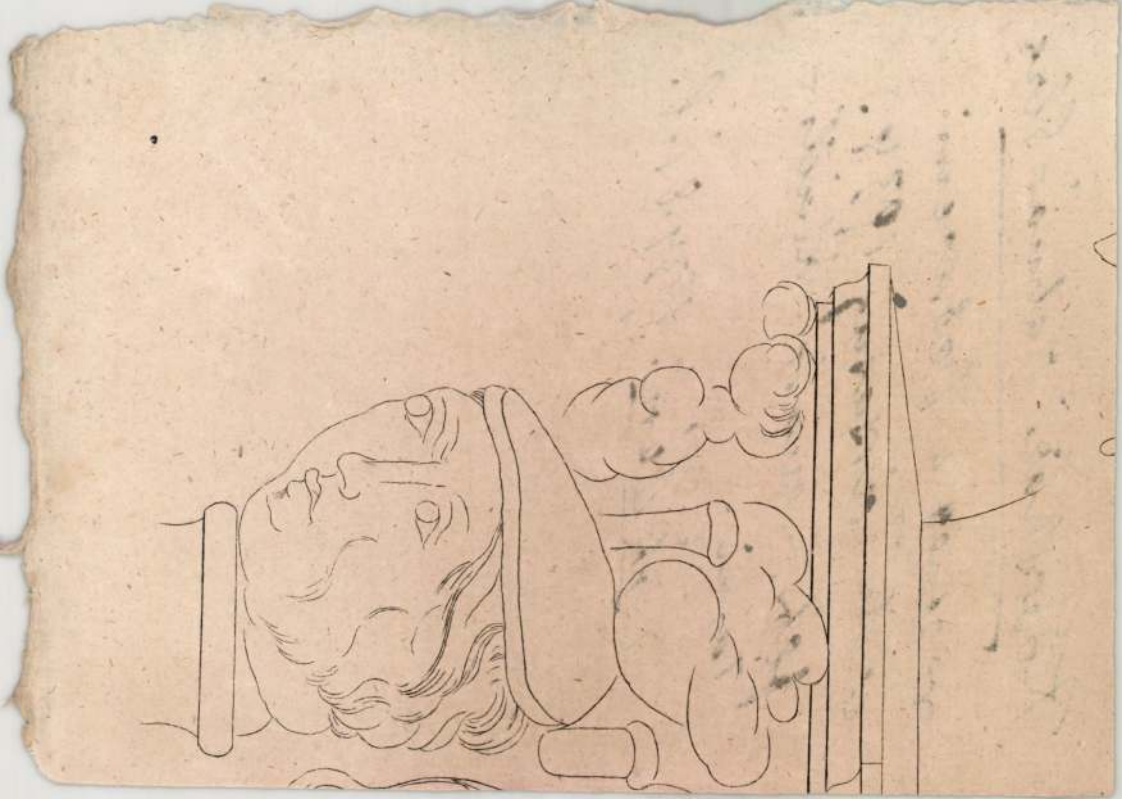

Köveshári Kalmár E

Részt vett a bpesti
Madách-nyomor első
pályázatán 1938 febr

lt Barátom !

f.évi junius hó 26-án megalakult az
zági Barátainak Egyesülete és elha-
i olasz és magyar nyelven, amelynek
meg az alakuló közgyülés.
sősorban a hazai római és olasz vo-
intése alkotja, majd és éppen ezért
tek évi termésének feldolgozására
emélyemtől eltekintve, a következő
rensekül:

becses közremüködésedre feltétlenül
érlek arra, hogy az 1936.év magyar tu-
yar problémákra vonatkozó külföldi i-
óber 15-ig alulirott cimére eljuttat-

rint 5-15 oldal között változhatik.
eredmények értékesitéséről van szó,
s a hibákat legfeljebb tapintatos

feltétlenül kéri
öszöni igaz nagyrabecsüléssel:

földi András s.k.

Kalmár Elza

Munkácsy- és II. kiállításain az Ernst Múzeumban szerepelt.

MO. 929. X. 20.

Kalmár Elza

Iparművészeti Múzeum új szerzemé-
nyeinek kiállításán munkája szere-
pel.

BH. 929. X. 20.

MDK

Kövesházy-Kalmár Elza

Művészet 1914. 255.l.

MDK

Kövesházi Elza

Művészet 1917. 69.l.

Kövesházi Kalmár Elza
szobrász

13 művével vett részt a Kéve
münchení kiállításán 1914. májusában

Kövesházi Kalmár Elzáról, a nagyképességü szobrászművésznőről, a Rheinisch-Westfälische Zeitung-ban „Hans Brandenburg emlékezik meg tárcájában a következő szavakkal: „... Elvitathatatlanul jók Kövesházi Kalmár Elza apró bronzszobrai, amelyekben erős és gazdag mozgás él, amit a művésznő a természet arányainak művészileg hihető szétfeszitésével ér el...“

Szablya János: A Kéve könyve
1916. VIII. k. (A Kéve Münchenben.)

Kövesházy Kalmár Elza

A *Helikonban* a bécsi *Hagenbund* festőművész tagjai és *Kövesházy-Kalmár* Elza szobrászművész állítottak ki. A tárlat anyaga csupa rajz és akvarell. A poszt-impresszionizmus útjait járó művészek közül *Andersen* pasztellszerűen tompított színeivel tűnik ki, *Schatz* O. R. a színek kifejező erejét a térbeliség éreztetésére használja fel tájképein. Érdekes egyéniség Franc v. *Zülow*, aki bizarr technikával megoldott tájképeivel vonja magára a figyelmet. Bizonyos primitivség mellett az erőteljes színek használata jellemzi Franz *Swoboda* tájképeit, akiken kívül *Steiner* L., *Sheyna* Leonti főbb erősségei a tehetséges középnívó síkjában mozgó tárlatnak. *Kövesházy-Kalmár* Elza nem egészen egységes oeuvrejéből groteszk látással megkomponált orgiasztikus csoportja, a *Halálfáne* emelkedik ki magasan a többi közül. Lázas vonalritmikája bámulatosan szuggesztív erejű. (*Németh Antal*)

Magyarság
1923. febr. 18.

Dr. BRUNS
FÉLE
GYAPOT

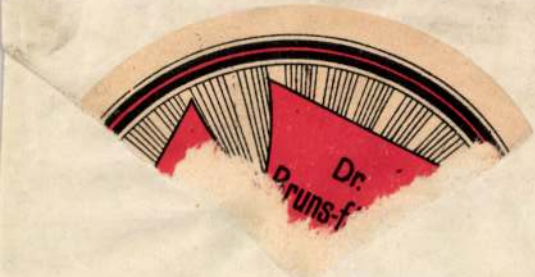

Kalmar Elra

Peräläg III/3

98, 200. l.

Szabadság	Dedi szabadsége	Bejöti a Hiv. be
7. Hetfő		jul 8 Kedd Hiv
8. szerda		jul. 11. péter Hiv
10 csik		12 Esztergom
14 Hetfő		15 Hiv kedd
16 szerda		17 csik Hiv
19. szombat		18 péter
21 Hetfő		21 kedd
23 szerda		25 péntek
26 csik		26 szombat
		28 Hetfő
		29 kedd

Kalmár Elza, kövesházi
nobiss

Műcs. kiáll, 1900 tól
Pipics 115. l.

Visegrád, vár.

108, 109,
111,

Kalmár Elza

21.427/1

1860. Lotz Károly.

a) Szt László te

Az előtérben, a sirboltbó
fekszik a koronás szent ~~király~~ ki
~~Buena~~ Lábainál a kir
~~Király~~ hosszú bottal ke
fejtől pedig fátyolos nő
ben a lépcsőzetes cme
végző egyháznagyot látj
pásztorbotot, ~~a~~ kettős ke
~~tartják~~ anak.

Szines karton, mére
Abudai Mátyás te
Az 1898. XI. 14-di
leirat alapján vétetett (18
fogadta el (III/900).
Jegyzékbe foglalta
Sz. Napló sz. 686 a)/

Kövesházi Kalmár

Elza

lásd

E. G. I. 595. C

Kövesházi Kalmár Elza, szobrász- és iparművész (1876–1956). 1) Folytatás

a Kecskeméti Galéria nagytermében mégsem száraz filológiai feladatot teljesít a Kéve-kiállítás, a Cifrapalotában üdítően érdekes gyűjtemény látható ezen a nyáron. Mihály Rezső gobelin faliszőnyege egyedül is feledtetné a grafikák soványságát és különösen feledteti a bemutatott együttesben, Kozma Lajos-bútorok és lámpa, egy dekorátív Tichy Kálmán-akvarell, meg egy Kövesházi Kalmár-majolika társaságában. (emeltre).

Rózsa Gyula: „Alkotóközösség" a századelőn.
Népszabadság, 1984. júl. 13. 7-old.

Kövesházi Kalmár Elza

tagja volt a Spiritualista Művészek Szövetségének.

Benza Lóránt, Bernáth György, Erdélyi Ferenc stb.: Budapesti lexikon, Budapest 1993.

13351

10411

Kövesi Albin

K

~~[illegible]~~

~~[illegible]~~

~~Csebi Pojány István~~

~~Dudás Jenő~~

~~[illegible] Aurél~~

Gács György

Gálffy Lola

Göllner Miklós

Kövesi Albi

Litkey György

Nagy Nándor

G. Szabó Kálmán

11/R

Szegi Pál: Kiállítások naplója.
Tér és Forma. 1947. 138. l.
Kiemeli e minőnek alkotásait, a tölbet
[illegible]

valamennyi rajzlanár ci vény
vett a Magyar Pedagogusok Sz
bad Szakszervezetének 1947. évi kiál

Nagyságos és Főtisztelendő

Dr. K ü h á r

szentbe

Kövesházi Kalmár Elza, szobrász- és iparművész (1876-1956). 2) Folytatás

Szablya Frischauf Ferenc Jr festőnek bizonyul Kecskemeten is, a fiatalon meghalt, álig ismert Göröncsér Gundel János meglepetés, az ifjú Benkhardt Ágost huszonévesen is évett művész volt már és Dénes Valéria Kéve-indulása figyelemre méltó. – Simay Imre markáns szobraival, Kövesházi Kalmár Elza különös plasztikájával, Bokros Birmannal és a rendkívül nemes kisplasztikus, Tutt Adolf Richarddal együtt sem magyarázzák meg a Kéve igazi jelentőséget.

Bózsa Gyula: „alkotóközösség" a századelőn.
Népszabadság, 1984. jul. 13. 7-old.

Kalmar Elza

Reval XXI. 485. l.

Kalmár Elza

l.
Revai Lex. 441. l.

Kalmár Elza

Nemzeti Szalonban a modern fiatalok UME kiállításán szerepelt.

Est 932, II. 1.

MDK

Kalmár Elza, festöm.

volt kosztümtervezöje :A számok élete c. müsor nak, -, melyet a Prisma müvészeti társaság a Zeneakadémián rendez febr. 9.-én.

A számok élete.
Ujság. 1929. febr. 8. 10. 1.

MDK

K. Kalmár Elza

ezüstérmet kapott

Filadelfiai kiáll. Magyar Iparművészet, 1927.
86 l.

Kalmár Elza

iród

Elek Artur:

A Kevé Miállitása.

Az Ujság 1913. márc. 9

95: VII. 4-én gyorlírói
1895: VIII. 31-én (246/95)
7347 mu. a.
i Muzeumban helyeztetett el. (480 97)

Ben. da Majano (született 1444 –

Madonna a g

Az ege
néz és a tal térde
~~[illegible]~~ jobb kez
velykuja ~~[illegible]~~ fölé
térdeit is tarta
tartja öpre; n

Mára
Magas
Ara ~~[illegible]~~

/

L Jézust

Ψ A Megváltó

143

4485
2
4.03 65

80
1

270.

〈 Kalmár Elza 〉

Irod

Lyka Károly: 〈 〉
Új Idők. 1901. 516. l.

Kalmár Elza

SZOBRÁSZAT

Kunstausstellungen (Kalmár Elza szobrairól). Irta L. H—i. Fremdenblatt (Bécs), febr. 17.

1904.

(Művészet 1904, 142. l.)

Kalmár Elza

Szobrász

~~Aelje~~ életrajzát lásd

Magyar Iparmüveszet

1911. erf. 124. l.

inkább csak jellemes.

Szines faienceairól

-i m. kir. posta- és távirda-pénz

kir. posta- és távirda-pénztár.

Nyugta

azaz: ..... Korona .....

..... K lakpénzemből az 190..... évi .....

etet, a ..... -i m. kir. posta- és tá

ól minden hiány nélkül felvettem.

.....-n, 190..... évi ..... hó 1

~~Csóbel Béla~~

Kövesházi Kalmár

Elza

Miklós Gusztáv

Moor Henrik

Ráczné

Szobotka Imre

Szolchányiné

~~24.1391~~

1914 tavaszán Paris-
ban részt vettek a füg-
getlen művészek
kiállításán

Emlitve

Délmagyarország

1914. márc. 27.

Salon des Indépendants

tovább

494. Ismeretlen festő.
A XIX. századból.

494. Kisfaludy Sándor.

(és kissé fordultan v

Mellig, balra ~~néz~~. Feje el
döke, oldalszakálla és bajusza barna
ingének állógallérja kilátszik és sp
~~gomb olvasható meg~~. A háttér hegyes v

Tojásdad alakú vaslemez, m
Kaiser József ajándéka 189

494: v. XIII.

494

Kalmár Elza

Lyka Károly Kalmár Elza művei. Új idők 1901. 24-7.

.....nevü munkás igazolta

.....

a művezető aláírása.

ezem:

.....

y helyettesének
ja.

Endrényi Imre, Szeged.

Kalmár Elza

Kalmár Elza. Irta Lengyel Géza. Magyar Iparművészet, XIV. 4.

(Művészet 1911. 235. l.)

clés	UTE	FTC	Beac	Pour
UTE		21/19 18/21	21/14 8/21	+++
FTC	9/21 21/12		14/21 21/15	++
Beac.	15/21 21/8	21/14 15/21		+++

I. BEAC
II. UTE
III. FTC

DONTC : BEAC ; UTE = 21 ; 17

L. Kovászyné Viktória: Fejezetek a magyar éremművészet történetéből. Bp.: 1999 Argumentum, M. Numizmatikai Társulat

*Névmutató**

Alföldi János 94
Asszonyi Tamás 135, 138, 140–142, *153*

Beck Ö Fülöp 25–26, *38*, 40, 44–45, 47, *52–54*, 61, 64, 67, 70–72, 76, 96–99
Berán Lajos 46, 48, 62, 64, 66, 73, 93–94, 96, 98–106, *113–118*
Bernsee József 13
Bethlen Gyula 42, 50
Bezerédy Gyula 44, 50
Boehm József Dániel 10, 12–15, 17, 19–20, 24, *30–31*
Boldogfai Farkas Sándor 95
Borsos Miklós 98, 132–133, 137, 139–140, *146*
Bödy Kálmán 95
Brüll Moritz 13
Budahelyi Tibor 135, 138, 142, 144, *159*

Czinder Antal 124–131, 134, 140–142, *147–150*

Csikszentmihályi Róbert 133, 137, 141, *154*
Csikvári Péter 136, 138
Csiky Tibor 136, 138, 142, *159*
Csillag István 46, 50, 61, *77*, 98
Csiszér János, Zs. 94, *119*
Csúcs Ferenc 95, 98, *120*

Edvi Illés György 97
Egyed Emma, Sz. 98
Esseö Erzsébet 74, 76, *119*
Exner Károly 22, 26, *34*, 93

Ferenczy Béni 124, 132, 139–140, 144, *146*
Ferenczy István 10, 12, 17, *28–30*, 92
Fémes Beck Vilmos 68–71, 74, 76, *80–82*, 96
Friedrich Ferenc 142, 145

Gaál István 98
Gáti Gábor 98, 141, 143, 145, *160*
Gerl Károly 15–17, 19, 21–22, *31–33*, 93, 98

Hafner Arnold 45, 48, 50, 61–62, 73–74
Holdas György 143, 145, *160*
Horváth László 143, 145

Ispánki József 97–98
Iván István 98

Jittner Antal 13
Juhász Gyula 47, 50, *77*

Kallós Miklós 98
Kalmár János 142, 145
Karl Henrik 11–12, 16, *28*
Kenéz László 133, 137, *157*
Kiss György 98, 142, 144–145, *160*
Kiss Kovács Gyula 140–141, 145, *159*
Kiss Nagy András 98, 133, 136–137, 140–142, 144, *156*
Kovács László, Cs. 135, 138, 144, *158*
Kövesházi Kalmár Elza 65, 76

Ligeti Erika 134–135, 137, 140–141, 144, *155*
Lóránfi Antal 15–17, 22, 25, *35*
Lugossy Mária 136, 138, 142–144, *157*

Madarassy Walter 94, 9
122
Mayer Elek 15, 17, 21, *3*
Merényi Gina 98
Mester Jenö 98
Moiret Ödön 62, 65–67,
Murányi Gyula 42, 47, 5

Nagy István János 135, 1

Palotás József 135, 138,
Pátzay Pál 98
Patzó Pál 46, 50
Petrovics Demeter 13

Radnitzky Károly 9–10,
Reisner József 19, 21–22
Reményi József 46, 50,
73, 76, *84–85*, 94, 97
Renner Kálmán 98, 110–
Rigele Alajos 98
Róna József 45, 50
Ruff András 48, 51

Scharff Antal 9–10, 15–
92–93
Schwartz István 15–17, 1
Seidan Wenzel 9–10, 14,
Soltra E. Tamás 144–145

* A névmutató csak a magyar éremművészek neveit tartalmazza.

Kövesházi Kalmár Elza

Kalmár Elza

vród
2

Dalmübarátok

125, 126 l.

FEDÖLAP · SEIDNER LIT. BUDAPE

Használjunk **gázt** a háztartásunkban, mert
a gáz a legjobb, legtisztább és legolcsóbb
melegforrás.

A gáz pillanatok alatt nagy hőt fejleszt, viszont a legpontosabban szabályozható, ugy hogy a meleg a szükséghez képest bármely fokra beállítható. — Konyhánkban, fürdőszobánkban, helyiségeink fűtésénél a gáz ma már teljesen nélkülözhetetlen. **Béreljen gázkészülékeket.** Díjtalan tanácsadás és költségvetés készítés.

BUDAPEST SZÉKESFŐVÁROS
GÁZMŰVEI

Központi Városi Iroda: **VII., Rákóczi út 18.**
Budai Városi Iroda: **II., Margit körút 77.**
Ujpesti Városi Iroda: **Ujpest, Király ucca 1.**
előadótermek és mintakonyhák: **VI., Vilmos császár út 3. I.**

KÖVESHÁZI KALMÁR ELZA
Stabrász

AZ ÁHÖRÉS KORA

81. old –

Firenze, Casa Buonarroti, Tolnay Kár

Kézírás postai levelezőlapon.

Címzés: Monsieur Charles de Tolnay Pa

helyette:] Fondation Universitaire 1

Feladó: Fülep Zengővárkony Hongrie

1. Ld. 1243.sz.

2. Le rétable de l'Agneau Mystique de

Tolnay levele, amelyben műve elkés

KÖVESHÁZI KALMÁR

AZ ÁHÖRÉS KORA

184.0-

akkor elég világosan és tisztán kell
san fogyóban levő zsidő minoritás
millióké. Hiszeh ma már tudjuk,
anap vész el felhasználatlanul az
t, mert ebből az erőtartalékból mennél
án értékesiteni, talán éppen a
os, hogy a zsidóság munkája nélkül
an energiafölösleg, hanem sokkal
folytatnánk a Nyugattal azt az
vagy még több magyar agrárnapszámot
napszámért...Már az én koromban
kában eljut az ember olyan szemlé-
g kizárólagosan a realitások nyomán
lapja az, hogy tulságosan kicsiny
n jövedelmem például sokszorosa is
alatta marad például annak, amit

Kalmár K. Elza

UME. Ötödik csoportkiállításán szerepelt.

NM. 934. T. 30

Kalmár Elza szobrai

Báró Kohner Adolf alkotásai az Ernst Múzeumban szerepelt.

PH.934.II.18.

Vidmár Elza

Szerepelt a művészcsoportok műcsarnoki kiállításán.

MO. 1931. II. 22.

Kalmár Elza

szerepelt a művészcsoportok műcsarnoki kiállításán.

M. N. 1931. II. 22.

Kalmár Elza

Műcsarnok reprezentatív kiállításán neve szerepelt.

B.H. 932. II. 21.

Köveshári Elza keramikus

Szerepel a Magyar Képzőművészmők
Egyesülete 30 éves jubiláris
kiállításán a Nemzeti Szalonban

Az Est 1938 VI. 5

Kövesházi Kalmár Elza

Szobormüve, a Lady Chilston művészeti kiállitáson.

Ujság, 936. XII. 3.

Kövesházi Kalmár Elza

-ný Szelou-ban (Kossuth 1.-12)

attriállitájon van szint,
Aranymárkás ezüstérmet nyert.

P. H. 934. XII. 11.

B. H. 934. XI. 25

Köveskázi Kalmár Elza

Szerepelt a Műcsarnok Tavaszi tárlatán.

PH 1927. IV. 2.

Kalmár Elza

lásd

Művészet 1909

1621

Magyar királyi államvasutak.

T. Műhel

Miután keresményemnek 191 ....

tésénél .....

jelenhetek, keresményemnek átvételére

nevü munkástársamat szóbelileg megbiz

Kelt ....., 191 ....

.....

tanu.

.....

tanu.

Kalmár Elza

MAGYAR MŰVÉSZET
1925. II. 53, 365
1929. 356

1907.

3

ben perenni domborni, a melynek
jobbra fordultan és arczélben ábrázolva.
kissé göndör, bajusza és szakálla
gallérú ing, nyakkendő és kabát.
PROF. SKYTT. N. 1816 O. 1889, és jelzése
és a hátlapon
PATRIAE RES NARRAVIT JUVENES
TISSIMO REG. ACAD. SCIENT. SUEC.

3.1:3.1 cm.
nuár 24-iki 7738 sz. leirat alapjan

III 3-129

pedig előadás közben és kathedrán
ábrázolva. szemlélhető.

10

422

Kalmár Elza

vid

Magyar Iparművészet

1924. III. l.



MDK

Kövesházi Kalmár Elza, éremművész

kiváli társai közül.

Dr. Procopius Béla: A Magyar Pénzérem- és Plakettművészet. MI.1934 126-127.l.

Lövészházy Elza

Kiállít

N. Ú. 1936. III. 27.

Kövesházy Kolnár Elza

Kiáltit.

P.N. 1936. III. 22.

Kövesházy Kalmár Elza

Kiáltó

M.O. 1936. III. 22.

Kövesházi Kalmár Elza

Kiáltó

Győr 1836. III. 21.

MDK

Kalmár Elza
szobrász

műveit méltatja Lengyel Géza a
Magyar Sparművészetben

÷ Srodalom
Grafikai Szemle 1911 évf 5 z. 108 l.

MDK

Kövesházi Kalmár Elza

Magyar Iparművészet 1934. 85.l.

K. Kalmár Elza

l.

MAGYAR IPARMŰVESZET

1937. 164 l.

MDK

Kövesházy Kalmár Elza

Képzőművészet 1928. 8-9.sz.
95.1.

MDK

Kövesházi Elza, vobrán

(kitünő kvalitasu.)

Mücs. - Neuz. képzőmüv. kiatt. - Magy. Szemle, 1933, XVIII. 2. -
166. l. - Gerevich

Kövesházi Kalmár Elza

Úrod

Ki-Kicsoda?

461. l.

MDK

K. Kalmár Elza

Akt

Dr.Thirring G.: Szépmüv. Muzeum. Bpest részletes kalauza. Részletes helyi kalauzok 1. Bpest. 1926. 91.l.

K. Kalmár Elza

Akt

Kövesházi Kalmár Elza

"Fiatal leány" c. szobormüve, a szfőv.műgyüjteményének kiáll.-án a Műcsarnokban.

N.U.932.VI.17.

Kövesházi Kalmár Elza

"Fiatal leány" c. szobormúve, a szfóv.múgyüj-
temény'nek kiáll.-án a Múcsarnokban.

N.U.932.VI.17.

Kövesházi-Kalmár Elsa

Szerepelt a művészcsoportok műcsarnoki kiállításán.

PH. 1931. II. 22.

Kövesházy Kálmár Elza

szobrász

Nemzeti Szalonban az UME harmadik kiállításán gyerekaktjával szerepelt.

MO.931.II.1.

Kövesházy Kalmár Elza

szerepelt a művészcsoportok műcsarnoki

kiállításán.

MM 1931. II. 24.

Kövesházi Elza

Szobormüvei (Sárgarézszobra, Buddha szobra)
az "AME" első kiállitásán.

N.U.931.VI.1.

Kövesházi Elza

Szerepelt az "Alkotó Művésznők Egyesülete"
első kiállitásán.

B.H.931.VI.7.

Köveskási Kalmár Elza

A Műcsarnok 1927-es tavasszi tárlatán a „Kéve" csoport tagjaként szerepelt.

?. 1927. ápr. 1.

Kövesházi Kalmár Elsa

Kiállít az "Alkotás" művészház második csoportkiállításán.

U.M. 1942. december 12.

Kövesháni Kalmár Elza

A Műcsarnok 1927-es tavaszi tárlatán szerepelt.

M. 1927. IV. ?

Kövesházi Elza szobrász

Nemzeti Szalon UME kiállításain
"Falusi szibilla", "Készenlétben"
c. műveivel szerepelt.

PH-931-II.1.

Kövesházi Kalmár Elza

Kiállít az "Alkotás Művészház" második csoportkiállításán.

Magyar Nemzet 1942.XII.16.

Kövesháu Kalmár Elza

ny. szobrászművész

80 éves

(hasnyálmirigyrák)

+1956. IX. 3.

Farkaszéti temető

Haldti főkönyv

1637. folyosz

MDK

Kövesházy Elza

Az Alkotó Művésznők Egyesületének első kiáll.
Képzőművészet 1931. 42. sz. 162.l.

Kövesházi-Kalmár Elza

szobrász

Spirituális Művészek kiállitása - a Nemzeti Szalonban - szoborral szerepel. Két kerámiája.

Pesti Hirlap
1930.V.29

Kövesházi Kalmár Elza szobrász

UME második kiállításán a Nemzeti Szalonban sárgarézkompozicióval szerepelt.

PN. 930. IV. 27-

Kövesházi Kalmár Elza

UME második kiállításán a Nemzeti Szalonban "Gyermekhordozó"-ja és "Anya gyermekével" c. sárgaréz szobra szerepelt.

PH. 930. IV. 29

Kövesházi Kalmár Elza

A megalakult Magyar Képzőművészek Országos Szövetségének elnöki tanácstagja.

PH. 932. V. 24.

Kövesházy Kalmár Elza.

UME második kiállításán a Nemzeti Szalonban szobrai szerepelnek.

NH. 930. IV. 27.

Kövesházi Kalmár Elza

UME második kiállításán a Nemzeti Szalonban - kompozicióival szerepelt.

Ujság 930. IV. 27.

Kövesházi Kalmár Elza

UME második kiállításain a Nemzeti Szalonban plasztikai művei szerepeltek.

BH. 930. IV. 27.

Kövessházy K. Elza

UME. ötödik csoportkiállításán
faszobra szerepel.

NU. 934. Í. 30.

Köveskázy Elza szobrász

„Szibilla" c. szobra nagyszerű a

Magyar Képzőművészmők

Egyesülete 30 éves jubiláris

kiállításán a Nemzeti Szalonban

(elmlitve)

Nemzeti Újság 1938 VI. 5

Kövesházi Kalmár Elza

UME. kiállításán a Mária Valéria utcában két faplasztikája szerepelt, körtáncot ábrázoló szobrocska megkapá

BH.934.T.28.

Nővéreimnek Kolozsvárra

Nincs hírem felőletek s Mária Teréziát
várom hogy jöjjön és hozzon valami
pénzt mert nincs egy fillérem sem.

Írjatok.

Kövesházy Kalmár Elza

UME kiállításán a Mária Valéria utcában fafaragványaival szerepelt.

PH.934.T.28.

Kövesházy K. Elza szobrász

UME. kiállításán a Mária Valéria
utcában szerepelt.

EK. 934. T. 31.

Kövesházi Kálmán

Műve nesepel a Nemzeti halouban rendezett Spatmüvészeti kiállitáson.

B. K. 934. V. 20.

Köves Hári Kalmár Elza

Műve nemzetel a Vemzeti Szalonban rendezett Sportművészeti kiállításon.

Kiemelik „Dárdavető" c. művét.

ujság. 934. v. 20.
P. H. 934. v. 20.

Kövesházi Elza szobrász

Nemzeti Szalon harmadik UME kiállításán neve szerepelt.

U.931.II.1.

Kalmár Elza

wod

Vaslyp 1901

797

Kalmár Elza

l.

A Mikarát

1923. 23. l.

Gallia II. 89

1903 IX. 11.

~~Selmeczbánya~~.

Selmeczbánya

~~Városi tanácsnak~~ Az 1903 évi államsegély felhasználásának terve (némi megjegyzéssel tudomásul vétetik, az óvári ásatásokra szakértő kiküldésére (451/903.)

a műemlékek ... bizottságat kérjük meg

Köveskuti Kálmár Elza szobrász M.D.K.

Műve az uj szerzemények között

19 érem

Csengeryné Nagy Zsuzsa: A MNg az 1959-es évben 200.1

A MAGYAR NEMZETI GALERIA KÖZLEMÉNYEI III. Bp. 1961.

M.D.K.

Kövesházi Kálmár Elza szobrász

Müve a Galéria uj szerzeményei között

hagyatéka, ajándék

Csengerinó Nagy Zsuzsa: A MNG at 1959-es évben 200 l.

A MAGYAR NEMZETI GALÉRIA KÖZLEMÉNYEI III. Bp. 1961.

Kövesházi Kalmár E.
Müv.Krónika, 1904. 3.sz. 1o lap

MDK

Kövesházi-Kalmár Elza

Rabinovszky Máriusz cikke. KÉT 1927. 2.sz. 6 l.

MDK

Kövesházi Elza

Magyar képzőművésznők sikere Londonban. Színházi Élet 1938. 18. sz. 44-45. l.

Kalmár

szobrász

Madách Imre em-
lékmüve fentitől az
alábbi csarnokban. . . .

Egy vékony konzolra
állitott fej. Rendki-
vül gyenge dolog.

vod

Szegedi emlékcsarn

350/1934.

Nagyméltóságu

Kegyelmes Ura

Nagyméltóságod

julius 11-én 3853/ M.E.I.

15.000 Pengővel méltóztatot

Eskü-téren végrehajtott ása

római őrtorony fenntartási

Ebből az össze

Müemlékek Országos Bizottsá

tatott, a hátralékos 7000 Pe

Kalmár Elza

MDK

A tavaszi nemzetközi kiállitason megvásarolták Salome c.bronzát.

Vásárlások...

Mücsarnok,1902 3.szám,18 l.

Kalmár Elza

Kövesházy Kalmár

Elza szobrász

Nemzeti Szalon harmadik UME
kiállításán szerepelt.

M.931-II.1.

Kövesházy Elza szobrász

Nemzeti Szalon UME kiállításán sárgaréz figurájával szerepelt

8.ó.u. 931.II,1.

Kövesházi Elza szobrász

Nemzeti Szalon UME kiállításain szerepelt.

NU. 931. II. 1.

Kövesházi Kalmár Elza

szobrász

Neinzeli Szalon UME kiállítá-
sán neve szerepelt.

PN.931.II.1

Kövesházi Kalmár Elza

Rózsa Gyula: „Alkotóközösség" a századelőn
A kivi művészeprezsület kiállítása a kiskunmeti galériában

Népszabadság, 1984. VII. 13

Kövesházi Elza szobrászmüvész.

Európai müvésznők kiállitása Párizsban: Pesti Napló 1937.febr.13.

MDK

Kövesházi Kalmár Elza,

művei kiválnak a többi munka között.

Ybl Ervin: Kép- és szoborkiállitások.
B.H. 1934 nov. 25. 2o.l.

Kalmár Elza

~~XXXXXXXXXXX~~

szobrász

Wolf Ernst / München / hagyományaként került a Szép-
művészeti Múzeumba két kis bronzszobra.

Magyarság
1935.VI.29.

kövesházi Kalmár Elza

Aranymárkás ezüstérmet kapott.

N.U.934.XII.15.

Kövesházi Kalmár Elza

Fafigurái szögletes vágásokkal készíti, szerepelt a KUT 1927-es kiállitásán.

Rabinovszky Máriusz: Két korszak határán Bp.1965. 192-97.l.

Kövesházi Kalmár Elza

A Spirituális Művészek Szövetségének tagja.
1925-ben alakult, ez évben első kiállitásuk a Nemzeti Szalonban.

Rabinovszky Máriusz: Két korszak határán Bp. 1965.
310.1

Kövesházi Kalmár Elza festő, szobrász 1

Pályája Bécsben kezdődik, különösen tájképekkel, fejet rajzolni Loefflernél tanul. majd festeni is próbálgat, legénkább a plein-air érdekli

Fülep Lajos: A müvészet forradalmától a nagy forradalomig
Bp. Magvető 1974

200 old.

Kövesházi Kalmár Elza 2

1896-ban Münchenbe megy, ahol aktot rajzol, a következő évben Schmidt-Reutte korrekturája mellett nagyot halad, a plasztikához szerzett egész előiskoláját ennek az extendőnek köszönheti.

Fülep Lajos: A müvészet forradalmától a nagy forradalomig
Bp. Magvető 1974

200. old.

Rezucha István dr., verseczi polgármes-

ter. IV. 246, 247

Kövesházi Elza

nobrázmus

lásd Kalmár Elza.

MDK

K. Kalmár Elza

Az Iparművészeti Társulat kiáll. Magyar Iparművészet. 1930. 146.l.

Kövesházi Kalmár Elza

l.

Képm. Muz. Evk

VIII. 176. l

Budapest Székesfőváros
Pénzügyigazg

Alulirott azon tiszte
felügyelőséghez ,hogy a XIII.ke
re házadómentességet adni szive
Indoklom;hogy a ház á
érve nagyrészben tönkrement:a l
valamennyi ajtó, ablakkerest s
donos id.Szabó Márton teljesen
volt, s igynem volt senkije aki
jékoztassa.Ezért nem tudta,hogy
tásokat előzetesen be kell jele
jéig s én csak február havában
zelésbe a házat.

KÖVESHÁZI-KALMÁR Elza festő

Fülep Lajosról:

"Ugyancsak személyesen ismerte-mint tanulmányai is bizonyitják - Rippl-Rónait, Ördei Viktort, Kövesházi Kalmár Elzát, Szablya-Fischauf Ferencet."

Németh Lajos: Fülep Lajos és a modern művészet. In. Jelenkor, 28.évf. 9.sz. 1985. 783.p.

KÖVESHÁZI KALMÁR ELZA, éremművész

Gáty-Goldmann Fülöp önarckép-plakett sorozatából kitü nik, hogy számos szobrásznő működött már ebben az időben akik közül többen éremművészettel is foglalkoztak. Kiemelkedő tevékenységet fejtett ki e téren Köveshá zi, akinek több szép érme a Nemzeti Galériában látható. /10. kép 29. old

GOSZTONYI JÁNOS: Magyar Magyar szobrászok és éremművészek önarcképplakettjei 24. old

AZ ÉREM, XXXII. évf. 1975.-1. Bp. 1975

KÖVESHÁZI KALMÁR ELZA, szobrász

1934.febr.25-én nagyszabású országos tárlat nyilt a Déri Múzeumban Pécsi Pilch Dezső rendezésében.Aba Novák Vilmos,Csók Istvám,Glatz Oszkár,Iványi Grünwald Béla,Pécsi Pilch Dezső,Szőnyi István festményeiből,grafikáiból és Kövesházi Kalmár Elza szobraiból. 757.old. 22.jegyz

SZ. KÜRTI KATALIN: A Debreceni Ady Társaság képzőművészei 751. old.

A Debreceni Déri Muzeum Évkönyve, 1974.

Debrecen, 1975.

Kövesházy Kalmár Elza

Lőte Éva szobormüvét hozza a lap a beküldött szobormüvek közül. Repr.
A további nevek: Glatzné Wildner Mária, Feszty Masa festőmüvészek, Kövesházy Kalmár Elza szobrászmüvész, Kovács Margit keramikusmüvész, Ferenczy Noémi gobelinkészitőmüvész, Nagyajtay Teréz és Zsindelyné Tüdős Klára kosztümtervező müvészek szerepelnek majd alkotásaikkal a világkiállitáson.

Délibáb, Bp. 1937. márc. 13. XI. évf. 11. sz. 5-7. lap.

Kövesházy Kalmár Elza

Tizenhat nemzet hires festőnői, szobrásznői, iparművésznői, grafikusnői és keramikusnői mutatkoznak be azon a kiállitáson, melyről Bogdán Ada értesit: „Ki lesz a világ első képzőművésznője? Képzőművészeti világkiállitás Párisban New-Yorkban, amelyen /hölgyek vesznek részt" cimmel. /csak/
Aba Novák Vilmos és Szőnyi István birálta felül a magyar képzőművésznők beküldött müveit. Bródyné Pollatschek Lili és Hollósné Mattioni Eszter festőművésze képeit bemutatja a lap. Repr.-ók.

Délibáb, Bp. 1937. márc. 13. XI. évf. 11. sz. 5-7. lap.

M.D.K.

Kövesházi Kalmár Elza /1876-

1052. Fiatal leány.Félakt. Szobor. 52 cm. mag. szürke kő.

Elveszett. /Fővárosi Képtár/

Háborus mütárgyveszteség-jegyzékek. IV. füzet. 75. l.
MUMOK. Bp. 1952.

MDK

Kalmár Elza, szobrászat.

a szobrászok termét kiváló elhelyezésével tette gazdagabbá.

/Gy./: A szobrászok terme.
A Műcsarnok reprezentativ kiállitása.
Képzőművészet. 1932. 48.sz. 63.l.

MDK

K. Kalmár Elza

Bronzéremmel tüntették ki az 1937-évi párisi nemzetközi világkiállitason.

Cikk: A párisi világkiállitás magy. pavillonja kiváló nagy sikerének mérlege.

Magyar Iparművészet 1938. 179.l.

MDK

K.Kalmár Elza

Ezüstérem kitüntetése az 1937-évi párisi nemzetközi világkiállitason.

Cikk: A párisi világkiállitás magy.pavillonja kiváló nagy sikerének mérlege.

Magyar Iparmüvészet 1938. 178.l.

K. Kalmár Elza

ezüst érem

tovább ⇒ Ligeti Aurélia

arany érem

Lux Elek

arany érem

Szántó Gergely

ezüst érem

Szentgyörgyi István

ezüst érem

U. 427/1

Nemzeti Újság

1926. dec. 30.

(A magyar kiállítók sikere a philadelphiai világkiállításon.)

Kövesházi-Kalmár Elza

szobrász

Spirituális Művészek kiállitása - a Nemzeti Szalonban - szoborral szerepel.
A szobrászati részben legértékesebb két kerámiája és nagyon finom alabástrom tánccsoportja is.

Nemzeti Ujság
1930.V.29.

Dalmár Elza

dekoratív jellegű szőttesekkel
tűnt fel

Die Kunst der Jahrhundertwende,
Ausstellung, István király múzeum
közleményei, Sorie D. Nr. 41. Székesfehér-
vár, 1965. 12 l.

Kövesháry Kalmár

Elza

1926. az egyházmű-
vészeti kiállításon
5 millió Koronás II.
díjat és ezüst
diplomát kapott.

Magyar Katolikus
Almanach

I. évf. Bp. 1927

537. l.

NYOMTATVÁNY.

Nagyméltóságú
Méltóságos
Nagyságos

MEGHÍVÓ

A

MŰEMLÉKEK ORSZÁGOS BIZOTTSÁGÁNAK

19 ..... évi ..... hó ..... n ..... napján

.....

délelőtt / délután ..... órakor megtartandó végrehajtó-bizottsági / rendes / albizottsági ülésére.

Tárgy: .....

Elnök megbízásából:

.....

Hornyánszky V. R.-T. Budapest.

Kövesházi Kalmár Elza

Lásd

Ybl Ervin: Kövesházi Kalmár Elza művészete.

MAGYAR MUVESZET

1936. 363—369. l.
képekkel.

Kövesházi Kalmár Elza

Kövesházi Elza [illegible] kissé japános keramikákat

*34

Nyugat. 1914. ápr. 1

Raith Tivadar = magyarok a Salon des Artistes Indépendants-ban.

500

és apró, stilizált bronzszobrokat állított ki. Munkái nagyon szépek s a kiállításon megérdemelt feltűnést keltettek.

Mint bor-folt kis korcsma asztalán.

II.

Piros volt az Úr és a hóhér
S angyalok jártak le a Földre
Egy kicsi-kicsi, piros bókért.

És piros volt a magyar álma,
Mert a kenyér régen kenyér volt
S nem mennyekből ledobott málna.

Piros volt mi nagy törekvésünk:
Siessünk nagyon a magyarral,
Megkéstünk kissé, el ne késsünk.

MDK

Kalmár Elza

Egy gyermekportré szobrával és keramiai targyai-
val vett részt a "KÉVE" 1911.évi kiallitasan.

Bölöni György: A "KÉVE" kiallitasa.

A Ház 1911. 3-4.sz. 171.l.

Kalmár Elza

Kainz bécsi szinészről készült gipsz vázlata és "elmés bronzai" nagy sikeréről számol be Huba: "A téli tárlat" c. kritikájában.

A HÉT, Bp. 19oo. dec. 2. XI. évf.
48. sz. 77o-771 .alp.

MDK

Kalmár Elza szobrasz

Aktokkal s iparművészeti stilű bronzokkal mutat
ja be tehetségét, a téli kiallitáson.

Lyka Károly: Téli tarlat 1900-1. 49.1.

M.D.K.

Kalmár Elza szobrász

"Kis gyüjteménye, vázlatai, iparmüvészeti kisérletei utánérzések",-irja Lázár Béla: "Téli tárlat" c. beszámolójában.

Magyar Salon, Bp. 19o1. febr. hó
982-994. lap

MDK

Kalmár Elza szobrászművésznő

A Műbarátok Körének téli kiállitásan, Kalmár Elza művei. Botfejei, tintatartója figyelemreméltó művek. Szines lapjai Kalmárnak stilizáló tehetségét a litografiában fényesen juttatjak érvényre.

Cikk: A Műbarátok Körének téli kiáll.

Magyar Iparművészet, 1901. évf. 266.l.

MDK

Kalmár Elza
grafikus

3 tájképe az Országos képtár kiállításán
Térey Gábor dr. rendezésében

Vajda Ernö: Modern grafikai Művészet

Grafikai Szemle 1902 évf 4 z. 59 l.

MDK

Kalmár Elza

Egy gyermekportré szobrával és kerámiai tárgyaival vett részt a "Kéve" 1911.évi kiállitásán.

Cikk:A "Kéve" kiállitása.

A Ház,1911.IV. 3-4.sz. 171.l.

Kalmár Elza.

Az Uj Művészek Egyesületének bécsi kiállításán - melyet a Künstlerhaus Hagen termeiben rendeztek, - „Halál-tánc" c. műve szerepel. (emlitve.)

Magyarság, 1924. jan. 18.

Kalmár Elza

A Nemzeti Szalonban a KÉVE kiállitásán a következő müvészek szerepelnek: Remsey Jenő, Lohwag Ernesztin, Gara Arnold, Tichy Gyula, Moiret Ödön, Kalmár Elza, Mihály Rezső, Lénárd Róbert, Erdei Viktor, Ács Lipót.
Kalmár Elza kerámiáit ötletes, müvészi munkaként emliti meg a kritika.

ÉLET, Bp. 1911. január-junius, III. évf. I. kötet. 108. lap.

Kalmár Elza

Minerva 1902 218, 219
– 1904. 142
– 1905. 165
– 1909. 162–170.
– 1910. 96
– 1911. 139, 140, 142, 235
– 1912. 4

Magyar Minerva
1925 II. 53, 365

MDK

Kövesházi Kalmár Elza szobrász

Szöveg-archiv anyagából

Dávid Katalin: A Művészettörténeti Dokumentációs Központ Adattára Művért 1957.VI.évf.4.sz.322.l.

Kövesháza Kalmár Elza

szobrász

M.D.K.

Kunváza Lilla portréját
Kunváza Fenyes Adolf Serem-
beli kiállításán állították ki.

Fothy János: Kiállítási krónika
Művészet, 1963. február – 43 lap

MDK.

Kalmár Elza
grafikus

metszetei a kiállitáson
(Akadémia. Tiszy G. dr. rendezése)

– Nemzetközi modern metszetkiállitás

Grafikai Szemle 1903 évf 5 sz. 79 l.

Kalmár Elza.

szobrász.

Az Iparművészeti Társulat a régi Műcsarnokban rendezett karácsonyi kiállításán egy nagy márványkutat állított ki. (emlitve)

Budapesti Hirlap, 1924. dec. 2.

A NEMZETI SZALON TISZTIKARA

ELNÖK:
GRÓF ANDRÁSSY GYULA

ALELNÖK:
HORVAI JÁNOS SZOBRÁSZMŰVÉSZ

IGAZGATÓ:
DÉRY BÉLA

IGAZGATÓSÁGI TAGOK:
BAUMAN NÁNDOR, GELLÉRT JENŐ, KATONA NÁNDOR, KÉZDI KOVÁCS LÁSZLÓ

MŰTÁROS:
KATÓ KÁLMÁN

TITKÁR:
BENDE JÁNOS

ÜGYÉSZ:
DR KÉPESSY JÓZSEF

PÉNZTÁROS:
WEISER KÁLMÁN

A KÉVE TISZTIKARA

ELNÖK:

SZABLYA FRISCHAUF FERENC
festőművész

ÜGYVEZETŐSÉGI TAGOK:

BENKHÁRD ÁGOST festőművész, LÉNÁRD RÓBERT festőművész, REMSEY JENŐ festőművész.

A GAZDASÁGI IGAZGATÓTANÁCS TAGJAI:

BERETVÁS HUGÓ, BORBÁS LAJOS,
FORRÓ RÓBERT,
SZABLYA JÁNOS ügyvezető igazgató,
DR VERMES KÁROLY jogtanácsos.

A KÉVE MŰVÉSZTAGJAINAK NÉVSORA:

BENKHARD ÁGOST festőművész, Budapest I, Budafoki-út 51. BIRKNERNÉ RITTER MARGIT iparművésznő, Budapest VI. Szív-utca 36. BOKROS BIRMAN DEZSŐ Budapest IX, Lónyay-utca 31. HARANGHY JENŐ festőművész, Budapest IX, Kinizsi-utca 31. HUSZÁR KÁROLYNÉ báró Ambrozy Georgina Pétermajor, u. p. Lugos. KONSTANTIN FRIDA festőművésznő, Budapest VII, Damjanich-utca 32. TÓTVÁRADI KORNIS ELEMÉRNÉ iparművésznő, Visegrád. KOZMA LAJOS építőművész Budapest V, Vécsey-utca 33. KŐVESHÁZI KALMÁR ELZA szobrászművésznő, Budapest IV, Bimbó-utca 9. LÉNÁRD RÓBERT festőművész, Budapest V, Dorottya-utca 8. LOHWAG ERNESZTIN festőművésznő, Budapest VII, Damjanich-utca 32. MIHÁLY REZSŐ festőművész, II, Nyúl-utca 5. MUHITS SÁNDOR festőművész. (Orosz fogságban, Krasznojarsk, Szibéria.) REMSEY JENŐ festőművész, Gödöllő. REMSEY ZOLTÁN festőművész, Gödöllő. SIMAY IMRE szobrászművész, Budapest IX, Kinizsi-utca 31. SZABLYA FRISCHAUF FERENC festőművész, Budapest VII, Damjanich-utca 32. TICHY GYULA festőművész Rozsnyó. TICHY KÁLMÁN festőművész, Rozsnyó.

A KÉVE TISZTELETBELI TAGJAI:

daruvári DR DARUVÁRY GÉZA. HOLLÓSY SIMON (†) festőművész. DR MAJOVSZKY PÁL min. tanácsos. lászlófalvi DR VÉLICS LAJOS (†), lászlófalvi DR VÉLICS LAJOSNÉ

ELHALTAK:

GÖRÖNCSÉR GUNDEL JÁNOS festőművész, 1918 junius hó 13-án. MÁTÉ ILONA festőművésznő, 1918 október hó 4-én. SZŐRI JÓZSEF festőművész, 1914 október hó 1-én az uzsoki szoros hősies védelmében.

Tizenegy esztendő változatos küzdelmeinek határjelzője a jelenlegi kiállitás. Fájdalom, e küzdelmek az utolsó négy esztendőben olyan méreteket öltöttek, hogy művésztagjaink csak a leghihetetlenebb erőfeszitéssel tudtak művészi kötelességüknek eleget tenni.

A letünt korszak vezető férfiai a magyar tehetség ügyét a háboruban még kevesebb megértéssel karolták fel, mint békében.

Csakis igy magyarázható meg, hogy jelentéktelenebb kulturkörök tisztán kormányzati ügyesség révén olyan eredményeket értek el a magyarság terhére, amely eredmények minden érző és gondolkodó magyar emberből csak a legnagyobb elkeseredést váltják ki.

Erős hitünk, hogy e sulyos megpróbáltatások után a magyar tehetségek számára végre elkövetkezik a teljes felszabadulás.

E felszabadulás, amely hazánk történetének egyik legmonumentálisabb korszaka lesz, remélhetőleg meghozza majd a becsületes munka, az otthon szeretetét és ezekkel egyetemben a művészetekhez való bensőséges ragaszkodást. Az ágyuk és puskák véres csatáit a toll és az ecset, a véső és kalapács nemes küzdelmei fogják felváltani, hogy végre eljöhessen a tisztultabb haladás igéretföldje.

E nagy érzések hatása alatt azzal a kéréssel fordulunk az uj magyar kormányzathoz: karolja fel a becsületes magyar művészetehetségek ügyét és tegye jelentékeny eszközökkel lehetővé, hogy a magyar művészek nemzetük ügyének lánglelkü apostolai lehessenek.

A magyar közönséget pedig kérve kérjük, legyen e hatalmas korszak kiépitésének buzgó támogatója, hogy a magyar szellemi élet minden pozitiv értéke a maga teljességében érvényesülhessen az elkövetkező időkben.

*

Tizenegyedik kiállitásunk keretében mutatjuk be Bokros Birman Dezső szobrászművész tagtársunk gyüjteményes kiállitását.

A 29 éves művész iskoláit Budapesten végezte. 1913-ban Párisba megy, hogy művészi énjének képzését tovább folytassa.

A háboru lehetetlenné teszi, hogy a maga elé tüzött feladatokat megoldja. Mint sok más művésztársa, ő is keserves helyzetbe kerül. Csak a legnagyobb energia

kifejtésével tud a sivár hadiélet fojtogató atmoszférájából kimenekülni.

E menekülésben a mindent kiegyensulyozó művészi munka jelenti számára a megváltást.

Plasztikái nagy részben ennek az önmagával és a viszonyokkal folytatott nagy küzdelemnek szülöttei, a magányosság gyermekei, kik fanyar mosollyal mutatják lelkük mélyét és uj arcát a szépnek.

Saját érzéseiről a művész a következőket mondja: „Céljaim, törekvéseim plasztikai munkáimon definitive megtalálhatók. Elméletekkel nem labdázom. Komoly, szivet vérző összeütközések tüzében születtek ezek a munkák, amelyek magukon viselik a természethez való közelség konkrétumait.

Grafikai munkáim ezt az utat egyengették s nem is jelentenek mást mint plasztikai vizióimnak idő előtt realizált felhalmozódását."

*

Még egy kedves kötelességnek teszünk e helyen eleget, amidőn egyesületünk ágilis igazgatótanácsosának, Beretvás Hugó urnak hálás köszönetet mondunk 20.000 koronás alapitványának létesitéséért. Az alapitvány kamatai dij gyanánt csakis olyan abszolut művészi értékü műnek itélhetők oda, amely a magyar életből vette tárgyát. A dij az egyesület rendes kiállitásain kerül kiosztásra az összes kiállitók titkos szavazása alapján.

Vajha a nemesszivü adakozónak példáját sokan követnék a magyar művészet fejlesztése érdekében.

Budapest, 1918 november 17-én.

AZ ÜGYVEZETŐSÉG.

Előcsarnok.

1. Bokros Birman Dezső. Leányakt. Carrarai márvány. 36.000 korona.

I. terem.

Tóthváradi Korniss Elemérné csipkéi a 2. üvegszekrényben.

a T. Korniss Elemérné. Aranyos betét. Varrottas. 1000 korona.
b T. Korniss Elemérné. Csipkebetét. Csipke. 4000 kor.
c T. Korniss Elemérné. Gallér. Csipkevarrottas. 2000 kor.
d T. Korniss Elemérné. Csipkebetét. Csipke. 5000 kor.
e T. Korniss Elemérné. Szines betét. Csipke. 600 kor.
f T. Korniss Elemérné. Gallér. Csipke. 1000 korona.
g T. Korniss Elemérné. Gallér virágokkal. Csipkevarrottas. 800 korona.
h T. Korniss Elemérné. Virágbetét. Himes varrás. 1000 korona.
i T. Korniss Elemérné. Csipkebetét. Csipke. 1000 kor.
k T. Korniss Elemérné. Lepke. Csipke. 3000 korona.
l T. Korniss Elemérné. Szines virágok. Himzés. 300 kor.
m T. Korniss Elemérné. Gallér piros virágokkal. Csipke. Magántulajdon.
n T. Korniss Elemérné. Gallér. Csipke. 1000 korona.
o T. Korniss Elemérné. Alapra dolgozott betét. Csipke. Magántulajdon.

2. Haranghy Jenő. Bevonulás. Szinestus festmény. 3000 korona.
3. Haranghy Jenő. Fehér ló. Szinestus. 600 korona.
4. Haranghy Jenő. Betyárok. Olajfestmény. 4000 kor.
5. Benkhard Ágost. Dombtetőn. Olajfestmény. 10.000 korona.
6. Remsey Zoltán. Huszárőrszem az uton. Temperafestmény. 4000 korona.
7. Benkhard Ágost. Dr. G. M. ur arcképe. Olajfestmény. Magántulajdon.

8. Benkhard Ágost. Herkules-tér Herkules-fürdőn. Olajfestmény. 5000 korona.
9. Remsey Zoltán. Román fenyves. Olajfestmény. 4000 korona.
10. Simay Imre Károly. A haldokló. Olajfestmény. 6000 korona.
11. Benkhard Ágost. K. H.-né urnő arcképe. Olajfestmény. Magántulajdon.
12. Remsey Jenő. Erdélyi menekültek. Olajfestmény. 15.000 korona.
13. Haranghy Jenő. Szent-György. Temperafestmény. 8000 korona.
14. Remsey Jenő. Máramarosi menekültek. Olajfestmény. 10.000 korona.
15. Benkhard Ágost. K. H. ur arcképe. Olajfestmény. Magántulajdon.
16. Benkhard Ágos. M. I. ur arcképe. Olajfestmény. Magántulajdon.
17. Remsey Jenő. Rőzsehordó asszony. Olajfestmény. 4000 korona.
18. Benkhard Ágost. Fensiki legelő. Olajfestmény. 5000 korona.
19. Lohwag Ernesztin. Gyermekarckép. Olajfestmény. Magántulajdon.
19*a* Lénárd Róbert. Monastir Moraca Krétarajz. 500 korona.
19*b* Lénárd Róbert. Faroncsok Görz mellett. Eredeti hidegtükarc. 100 korona.
20. Benkhard Ágost. Napsütött hegyek. Olajfestmény. 3500 korona.
21. Tichy Gyula. A herceg kalandja. Olajfestmény. 15.000 korona.
22. Remsey Jenő. Őszi tájék. Olajfestmény. 3000 kor.
22*a* Lohwag Ernesztin. Székely asszony. Ceruzarajz. 300 korona.
22*b* Lénárd Róbert. Összelőtt sarok, Görz. Krétarajz. 500 korona.
23. Haranghy Jenő. Amazonok és Kentaurok harca. Szinestus vázlat. 600 korona.
24. Remsey Zoltán. A hídászok. Olajfestmény. 6000 korona.

II. terem.

26. Benkhard Ágost. Gyümölcsfák. Olajfestmény. 3500 korona.
27. Lohwag Ernesztin. Arckép. Elefántcsontminiatür. Magántulajdon.
28. Lohwag Ernesztin. Arckép. Elefántcsontminiatür. Magántulajdon.
29. Lohwag Ernesztin. Arckép. Elefántcsontminiatür. Magántulajdon.
30. Lohwag Ernesztin. Arckép. Elefántcsontminiatür. Magántulajdon.
31. Lohwag Ernesztin. Arckép. Elefántcsontminiatür. Magántulajdon.
32. Lohwag Ernesztin. Arckép. Elefántcsontminiatür. Magántulajdon.
33. Lohwag Ernesztin. Arckép. Elefántcsontminiatür. Magántulajdon.
34. Lohwag Ernesztin. Arckép. Elefántcsontminiatür. Magántulajdon.
35. Lohwag Ernesztin. Arckép. Elefántcsontminiatür. Magántulajdon.
36. Lohwag Ernesztin. Arckép. Elefántcsontminiatür. Magántulajdon.
37. Benkhard Ágost. Verőfényes reggel. Olajfestmény. 4000 korona.
38. Benkhard Ágost. A Cserna völgye. Olajfestmény. 3600 korona.
39. Lohwag Ernesztin. Kisleány arcképe. Olajfestmény. Magántulajdon.
40. Tichy Kálmán. A felvégen. Olajfestmény. 700 korona.
41. Tichy Kálmán. A korhadó kapu. Olajfestmény. 800 korona.
42. Remsey Jenő. Nő virágos ággal. Olajfestmény. Magántulajdon.
43. Haranghy Jenő. Kivégzés a sóhajok hidján. Olajfestmény. 3000 korona.
44. Remsey Zoltán. Nő képe. Olajfestmény. 1300 korona.
45. Tichy Kálmán. Eső után. Olajfestmény. 800 korona.
46. Tichy Kálmán. A magányos ajtó. Olajfestmény. 700 korona.

47. Remsey Jenő. Fogoly kozák. Olajfestmény. 1000 korona.
48. Haranghy Jenő. Condottière. Olajfestmény. 2000 korona.
49. Benkhard Ágost. Herkulesfürdői hidrészlet. Olajfestmény. 2500 korona.
50. Tichy Kálmán. Egy régi ház. Olajfestmény. 600 korona.
51. Haranghy Jenő. Vásár. Olajvázlat. 600 korona.
52. Remsey Zoltán. Gondolkozó. Tempera festmény. 4000 korona.
53. Haranghy Jenő. Öreg Toldi Budán. Freskóvázlat. (Olaj.) 800 korona.
54. Tichy Kálmán. A kolostor csöndje. Olajfestmény. 700 korona.
55. Tichy Kálmán. Árnyas sikátor. Olajfestmény. 800 korona.
56. Benkhard Ágost. Erdő. Olajfestmény. 2000 korona.
57. Remsey Jenő. Anya és gyermeke. Olajfestmény. Magántulajdon.
58. Benkhard Ágost. Arcképtanulmány. Olajfestmény. Magántulajdon.
59. Tichy Kálmán. Szent Ferenc oltára. Olajfestmény. 600 korona.
60. Tichy Kálmán. Kőrisfa árnyában. Olajfestmény. 800 korona.
61. Simay Imre Károly. A kedvenc. Olajfestmény. 1000 korona.
62. Kövesházi Elza. Beteg katona. Gipszszobor. Magántulajdon.

III. terem.

63. Tichy Gyula. Az angyal megesküszik, hogy idő többé nem lészen. Tollrajz. 500 korona.
64. Tichy Gyula. Hér oszlopa. Tollrajz. 600 korona.
65. Tichy Gyula. A hetedik, szabaditó angyal. Tollrajz. 600 korona.
66. Tichy Gyula. „Irjad: Mertem!" Tollrajz. 600 kor.
67. Tichy Gyula. És birja azokat vasvesszővel. Tollrajz. 600 korona.
68. Tichy Gyula. „Irjad." Tollrajz. 500 korona.
69. Tichy Gyula. A könnyező fa. Tollrajz. 600 korona.

70. Tichy Gyula. Leány a tulsó partról. Vizfestmény. 1000 korona.
71. Tichy Gyula. A 4-ik angyal trombitál. Tollrajz. 500 korona.
72. Tichy Gyula. A fenevad és az álpróféta bünhődése. Tollrajz. 500 korona.
73. Tichy Gyula. A csillagász. Tollrajz. 600 korona.
74. Tichy Gyula. „A titkok zárja I." Tollrajz. 600 kor.
75. Tichy Gyula. A megnyilatkozott ajtó. Tollrajz. 600 korona.
76. Tichy Gyula. Vissza! (A titkok zárja II.) Tollrajz. 600 korona.
77. Tichy Gyula. „Menj, siess!" Tollrajz. 600 korona.
78. Lohwag Ernesztin. Tél. Olajfestmény. 500 korona.
79. Lohwag Ernesztin. Zivatar után. Vizfestmény. 500 korona.
80. Lohwag Ernesztin. Esti hangulat. Vizfestmény. 400 korona.
81. Lénárd Róbert. Hegyi üteg fedezékei. Krétarajz. 600 korona.
82. Lénárd Róbert. Sikátor, Ulcinj. Krétarajz. 500 kor.
83. Lénárd Róbert. Franciskánus-torony Cattaro. Krétarajz. 350 korona.
84. Remsey Jenő. Sárkányölő szent György lovag. Üvegablak terv. 2000 korona.
85. Lénárd Róbert. Ragusai kikötő. Krétarajz. 450 kor.
86. Lénárd Róbert. Staribari várorom. Krétarajz. 400 korona.
87. Lénárd Róbert. Deamija Selvia (Scutari). Krétarajz. 420 korona.
88. Lohwag Ernesztin. Felhők. Vizfestmény. Magántulajdon.
89. Lohwag Ernesztin. Hegyek közt. Vizfestmény. Magántulajdon.
90. Lohwag Ernesztin. Esős nap. Vizfestmény. 400 kor.
91. Lénárd Róbert. Chiesa Sant Andrea, Görz. Krétarajz. 600 korona.
92. Lénárd Róbert. Patak mentén. Eredeti rézkarc. 120 korona.
93. Lénárd Róbert. Leplezett hajóágyu. Krétarajz. 350 korona.
94. Lénárd Róbert. Kis tér Rijekán. Krétarajz. 400 kor.
95. Lénárd Róbert. Cattarói utca. Krétarajz. 350 kor.

96. Lénárd Róbert. Spuz vára a Moraca-völgyben. Krétarajz. 400 korona.
97. Lénárd Róbert. Hid Ó-Podgoricán. Krétarajz. 500 korona.
98. Haranghy Jenő. Jegesmedve. Fayence. 300 korona.
99. Lénárd Róbert. Castello Strassoldo, Görz. Krétarajz. 500 korona.
100. Lénárd Róbert. Dulcignói öböl. Krétarajz. 550 kor.
101. Lénárd Róbert. Az antivarii öböl. Krétarajz. 350 kor.
102. Lénárd Róbert. Cigánymühelyek. Krétarajz. 400 kor.
103. Lénárd Róbert. Montenegrói ház Spuzban. Krétarajz. 400 korona.
104. Lénárd Róbert. Scutari mögött. Krétarajz. 400 kor.
105. Haranghy Jenő. Kubikosok. Tollvázlat. 500 kor.
106. Haranghy Jenő. Előfogatosok. Tollvázlat. 500 kor.
107. Haranghy Jenő. Tábor. Szines tusvázlat. 400 kor.
108. Haranghy Jenő. Aszfaltos ló. Szines vázlat. 600 kor.
109. Haranghy Jenő. Kapu Tarragorszban. Szines tusvázlat. 400 korona.
110. Lénárd Róbert. Halászhálójavitók. Krétarajz. 500 korona.
111. Haranghy Jenő. Nehéz fuvar. Tollvázlat. 500 kor.
112. Lénárd Róbert. Chiesa Sant Andrea, Görz. Eredeti rézkarc. 100 korona.
113. Lénárd Róbert. Az ulcinji öböl. Krétarajz. 450 kor.
114. Lénárd Róbert. A staribari vár. Krétarajz. 600 kor.
115. Lénárd Róbert. Kilátás a Belvederéről a scutarii tó felé. Krétarajz. 600 korona.
116. Lénárd Róbert. Staribarii házak. Krétarajz. 600 kor.
117. Lénárd Róbert. Török bolt, Scutari. Krétarajz. 500 korona.
118. Lénárd Róbert. Elfoglalt olasz hajóágyuk, Lucinico. Krétarajz. 500 korona.
119. Kövesházi Elza. Török leány. Fayence. 250 kor.
120. Lénárd Róbert. Mecsettér (Staribar). Krétarajz. 400 korona.
121. Lénárd Róbert. Napfelkelte, Ulcinj. Krétarajz. 600 korona.
122. Lénárd Róbert. Kovácsmühely, Scutari. Krétarajz. 500 korona.
123. Lénárd Róbert. Hid Rijekán. Krétarajz. 400 korona.
124. Lénárd Róbert. Összelőtt ház és nádleplek, Görz. Krétarajz. 500 korona.

125. Lénárd Róbert. Tavasz. Eredeti rézkarc. 120 kor.
126. Lohwag Ernesztin. Tiroli hegyekben. Vizfestmény. 300 korona.
127. Lohwag Ernesztin. A Latemar. Vizfestmény. Magántulajdon.
128. Lohwag Ernesztin. Holdas éjszaka. Vizfestmény. 500 korona.
129. Lénárd Róbert. Kilátás a lovcseni útról. Krétarajz. 600 korona.
130. Lénárd Róbert. Dzamija Tabakki (Scutari). Krétarajz. 350 korona.
131. Remsey Zoltán. Gránátvető. Olajfestmény. 10.000 korona.
132. Lénárd Róbert. Cigánynegyed Podgoricában. Krétarajz. 500 korona.
133. Lénárd Róbert. Ulcinji utca. Krétarajz. 600 korona.
134. Lohwag Ernesztin. Vasöntődében. Krétarajz. 400 korona.
135. Lohwag Ernesztin. Budai udvar. Krétarajz. 400 kor.
136. Lohwag Ernesztin. Tavasz a Gellérthegyen. Szines rajz. 500 korona.
137. Tichy Gyula. Jezabel álpróféta. Tollrajz. 500 kor.
138. Tichy Gyula. Az ólomsisak. I. Tollrajz. 600 kor.
139. Tichy Gyula. Az angyal megkötözi a sárkányt. Tollrajz. 500 korona.
140. Tichy Gyula. Az ólomsisak II. Tollrajz. 600 kor.
141. Tichy Gyula. Az uj Jeruzsálem. Tollrajz. 500 kor.
142. Tichy Gyula. A fizikus, Tollrajz. 600 korona.
143. Tichy Gyula. Vérző lábak utja. Tollrajz. 600 kor.
144. Tichy Gyula. Mig ők tanakodnak . . . Vizfestmény. 800 korona.
145. Tichy Gyula. A vetélytársak. Tollrajz. 600 kor.
146. Tichy Gyula. Babilon leomlik. Tollrajz. 600 kor.
147. Tichy Gyula. Erdei lovas. Tollrajz. 500 korona.
148. Tichy Gyula. A harmadik angyal trombitál. Tollrajz. 500 korona.
149. Tichy Gyula. A művészet hiábavalósága. Tollrajz. 600 korona.
150. Tichy Gyula. A negyedik angyal poharát kitölti. Tollrajz. 500 korona.
151. Tichy Gyula. Halastó. Tollrajz. 500 korona.
152. Birknerné Ritter Margit. Terítő (kerek, virágos). Selyem batik. Magántulajdon.

153. Birknerné Ritter Margit. Női táska (lila). Selyem batik. 150 korona.
154. Birknerné Ritter Margit. Férfizsebkendő (kék). Selyem batik. 120 korona.
155. Birknerné Ritter Margit. Vállkendő (szürke). Selyem batik. 850 korona.
156. Birknerné Ritter Margit. Női táska (téglavörös). Selyem batik. 150 korona.
157. Birknerné Ritter Margit. Férfizsebkendő (barna). Selyem batik. 120 korona.
158. Birknerné Ritter Margit. Teritő (madaras). Selyem batik. 800 korona.
159. Birknerné Ritter Margit. Blous-anyag (2 méter). Selyem batik. 450 korona.
160. Birknerné Ritter Margit. Női táska (bordeaux). Selyem batik. 150 korona.
161. Birknerné Ritter Margit. Párna. Selyem batik. 300 korona.
162. Birknerné Ritter Margit. Teritő (lila bogáncsos). Selyem batik. 750 korona.
163. Birknerné Ritter Margit. Teritő (kerek, zöld). Selyem batik. 750 korona.

IV. terem.

BOKROS BIRMAN DEZSŐ MŰVEI.

164. Rajz. Magántulajdon.
165. Rajz. Magántulajdon.
166. Rajz. Magántulajdon.
167. Rajz. 300 korona.
168. Rajz. 300 korona.
169. Rajz. 500 korona.
170. Rajz. 300 korona.
171. Rajz. 300 korona.
172. Rajz. 300 korona.
173. Rajz. 350 korona.
174. Rajz. 300 korona.
175. Rajz. 450 korona.
176. Rajz. 300 korona.
177. Rajz. 500 korona.
178. Rajz. 450 korona.

179. Rajz. 500 korona.
180. Rajz. 350 korona.
181. Rajz. 350 korona.
182. Rajz. 300 korona.
183. Rajz. 350 korona.
184. Rajz. 300 korona.
185. Rajz. 300 korona.
186. Rajz. 300 korona.
187. Rajz. 300 korona.
188. Rajz. 250 korona.
189. Rajz. Magántulajdon.
190. Rajz. 250 korona.
191. Rajz. 300 korona.
192. Rajz. 300 korona.
193. Rajz. 250 korona.
194. Rajz. 350 korona.
195. Rajz. 300 korona.
196. Rajz. 500 korona.
197. Rajz. 450 korona.
198. Rajz. 300 korona.
199. Rajz. 300 korona.
200. Rajz. 250 korona.
201. Rajz. 250 korona.
202. Rajz. 250 korona.
203. Rajz. 300 korona.
204. Oblt. Ernst Grandauer. Bronz. 3000 korona.
206. Rajz. 300 korona.
207. Htm. R. Molterer. Bronz. 3000 korona
208. Rajz. 250 korona.
209. Rajz. 250 korona.
210. Rajz. 300 korona.
211. Rajz. 350 korona.
212. Rajz. 300 korona.
213. Rajz. 300 korona.
214. Rajz. 300 korona.
215. Rajz. 350 korona.
216. Rajz. 300 korona.
217. Rajz. 300 korona.
218. Rajz. 300 korona.
219. Rajz. 300 korona.
220. Rajz. 250 korona.
221. Rajz. 250 korona.
222. Rajz. 250 korona.

223. Rajz. 500 korona.
224. Rajz. 250 korona.
225. Rajz. Magántulajdon.
226. Rajz. 500 korona.
227. Rajz. 400 korona.
228. Rajz. 400 korona.
229. Rajz. 250 korona.
230. Rajz. 300 korona.
231. Rajz. 250 korona.
232. Rajz. 350 korona.
233. Rajz. 300 korona.
234. Rajz. 500 korona.
235. Rajz. 350 kornna.
236. Rajz. 500 korona.
237. Rajz. 250 korona.
238. Rajz. 300 korona.
239. Rajz. Magántulajdon.
240. Rajz. 500 korona.
241. Rajz. 250 korona.
242. Rajz. 250 korona.
243. Rajz. 250 korona.
245. Rajz. 250 korona.
246. Rajz. Magántulajdon.
247. Rajz. Magántulajdon.
248. Rajz. Magántulajdon.
249. Rajz. 250 korona.
250. Rajz. 400 korona.
251. Rajz. 250 korona.
252. Rajz. 300 korona.
253. Rajz. 400 korona.
254. Rajz. 500 korona.
255. Rajz. 500 korona.
256. Rajz. 500 korona.
257. Rajz. 400 korona.
258. Rajz. 350 korona.
259. Rajz. 250 korona.
260. Rajz. 250 korona.
261. Akt. Bronz. 8000 korona.
262. Torzó. (1918.) 6500 korona.
263. Felbukó harcos. (1919.) 2500 korona.
264. Akt. (1918.) Gipsz. Magántulajdon.
265. Torzó. (1918.) Bronz. 2500 korona.
266. Akt. (1918.) 6500 korona.

V. terem.

267. Bokros Birman Dezső. Tanulmány egy falfestmény kartonjához. Magántulajdon.
268. Bokros Birman Dezső. Vázlat egy falfestmény kartonjához. Magántulajdon.
269. Bokros Birman Dezső. Tanulmány egy falfestmény kartonjához. Magántulajdon.
270. Bokros Birman Dezső. Rajz. 350 korona.
271. Tichy Kálmán. „Szindbad." (A francia kastély. Krudy-novella.) Akvarell. 700 korona.
272. Tichy Kálmán. „Az időtlen bolt." (Tormay Cécile novella.) Akvarell. 700 korona.
273. Remsey Zoltán. Az enyészet völgye. Vizfestmény. 500 korona.
274. Remsey Zoltán. Táncoló vörös ördögök. Vizfestmény. 400 korona.
275. Tichy Kálmán. „Őszi borongás." Olajfestmény. 800 korona.
276. Tichy Kálmán. „A sárga ház." Olajfestmény. 800 korona.
277. Remsey Zoltán. Budagyöngyi részlet. Vizfestmény. 400 korona.
278. Remsey Zoltán. Beszélgetők a fa alatt. Vizfestmény. 400 korona.
279. Tichy Kálmán. „A vallomás." Temperafestmény. 600 korona.
280. Tichy Kálmán. „A féltékeny Milos." Akvarell. 600 korona.
281. Bokros Birman. Vázlat egy falfestmény kartonjához. Magántulajdon.
282. Tichy Kálmán. „A kisértet." Akvarell. 600 kor.
283. Tichy Kálmán. „A szentségtörő." Akvarell. 600 korona.
284. Remsey Zoltán. „Mese." Vizfestmény. 300 korona.
285. Remsey Zoltán. „Szirén." Vizfestmény. 400 korona.
286. Remsey Zoltán. „Anya és gyermeke." Vizfestmény. 400 korona.
287. Bokros Birman Dezső. Rajz. 350 korona.
288. Bokros Birman Dezső. „Haldokló harcos." Bronz. (1918.) 2500 korona.
289. Remsey Zoltán. Arcképtanulmány. Vizfestmény. 400 korona.

290. Remsey Zoltán. „Orosz fogoly." Vizfestmény. 400 korona.
291. Remsey Zoltán. „Kastelnuovoi részlet." Vizfestmény. 400 korona.
292. Remsey Zoltán. Esti hangulat. Ceruzarajz. 400 kor.
293. Remsey Zoltán. „Magasbatörő lelkek." Vizfestmény. 400 korona.
294. Remsey Zoltán. „Esti nyugalom." Vizfestmény. 400 korona.
295. Remsey Zoltán. „Énekes koldus." Vizfestmény. 400 korona.
296. Remsey Zoltán. Cigány közlegény képe. Vizfestmény. 400 korona.
297. Remsey Zoltán. Szegény emberek. Vizfestmény. 400 korona.
298. Remsey Zoltán. „A háboru allegoriája." Vizfestmény. 400 korona.
299. Remsey Zoltán. „Baka az uton." Vizfestmény. 400 korona,
300. Remsey Zoltán. „Jókedvü ujoncok." Vizfestmény. 400 korona.
301. Remsey Zoltán. „Mesekert." Vizfestmény. 400 kor.
302. Remsey Zoltán. „Utolsó dalok." Vizfestmény. 400 korona.
303. Remsey Zoltán. „Kastelnuovoi kertrészlet." Vizfestmény. 400 korona.
304. Remsey Zoltán. Csákányozó katonák. Grafitrajz. 400 korona.
305. Remsey Zoltán. Csavargó. Olajkréta. 400 korona.
306. Remsey Zoltán. A Boldog herceg szobra. Tusrajz. 400 korona.
307. Bokros Birman Dezső. Rajz. 350 korona.
308. Bokros Birman Dezső. Akt. (1918.) Viasz. Bronzból. 6000 korona.
309. Remsey Zoltán. Merengő nő. Grafitrajz. 400 kor.
310. Remsey Zoltán. „Cattaroi öreg templom." Vizfestmény. 400 korona.
311. Remsey Zoltán. „Orosz favágók." Vizfestmény. 400 korona.
312. Tichy Kálmán. „A révész hazatér." Akvarelle. 600 korona.
313. Bokros Birman Dezső. Vázlat egy falfestmény kartonjához. Magántulajdon.

314. Tichy Kálmán. „Rablólovag." Akvarell. 600 kor.
315. Tichy Kálmán. „János barát halála" Akvarell. 600 korona.
316. Remsey Zoltán. Az ifju és az ördög. Vizfestmény. 400 korona.
317. Remsey Zoltán. „Bucsuzó katona." Ceruzarajz. 300 korona.
318. Tichy Kálmán. „A Varga-patak mellett." Olajfestmény. 800 korona.
319. Tichy Kálmán. „Bucsuzó napfény." Olajfestmény. 800 korona.
320. Remsey Zoltán. Mária halála (gobelinterv.) Vizfestmény. 400 korona.
321. Remsey Zoltán. Kárpáti őrszem. Szénrajz. 400 kor.
322. Tichy Kálmán. A kialvó mécses. Akvarell. 600 kor.
323. Tichy Kálmán. Nem jön a Jóska. Temperafestmény. 500 korona.
324. Bokros Birman Dezső. Rajz. 300 korona.
325. Bokros Birman Dezső. Rajz. 500 korona.
326. Bokros Birman Dezső. Rajz. 300 korona.
327. Bokros Birman Dezső. Vázlat egy falfestmény kartonjához. Magántulajdon.
328. Bokros Birman Dezső. Vázlat egy falfestmény kartonjához. Magántulajdon.
329. Bokros Birman Dezső. Vázlat egy falfestmény kartonjához. Magántulajdon.
330. Bokros Birman Dezső. Akt. (1918.) Bronz. 10000 korona.

Vásárlási feltételek.

A katalógusban kitüntetett árak szabott árak és azokból csakis a „Kéve“ műpártolói vagy tagjai kaphatnak 10% engedményt.

A műtárgy csak a kiállitás bezárása után kézbesithető a vásárlónak.

A művész tulajdonjoga visszatéritési kötelezettség nélkül a műtárgy teljes kifizetéséig marad érvényben.

A hazaszállitás a vásárló veszélyére történik.

Az eladást a Nemzeti Szalon műtárosa, Kató Kálmán úr közvetiti.

KREUTLE FERENC

BUDAPEST, IV, KAMMERMAIER KÁROLY-UTCA 1. SZÁM, BOLT II

TELEFON: 77—44. KÖZPONTI VÁROSHÁZ

Festővásznak, deszkák, kartonok, ecsetek és festőszerek. Gouache-, gobelin-, majolika-, porcellán-, selyem-, üveg- és zománcfestékek. Faégető-készülékek festendő tárgyak- és mintázó kellékekből



NAGY RAKTÁR MŰVÉSZETI OLAJ- ÉS AQUARELL-FESTÉKEKBŐL:

Fritz Behrendt München, Dtr. Karl Fiedler München, Keim-féle normalfestékek München, H. Schmincke és tsa Düsseldorf, Dr. Fr. Schoenfeld & Co Düsseldorf

GRILL

CS. ÉS KIR. UDVARI
KÖNYVKERESKEDÉSE

BENKŐ GYULA

BUDAPEST,
V, DOROTTYA-U. 2

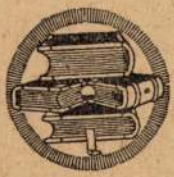

MŰVÉSZETI, SZÉPIRODALMI
MŰVEK ÉS FOLYÓIRATOK
MAGYAR, NÉMET, FRANCIA,
ANGOL NYELVEN

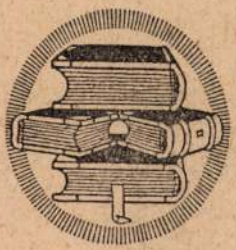

A legszebb magyar könyveket, amelyek tartalma igazi irodalom, külseje tiszta, becsületes iparművészet,

KNER IZIDOR

gyomai könyvnyomdája

adja ki. November havában jelenik meg a cég uj katalógusa, amely az ősszel megjelenő uj könyvekkel együtt minden könyvkereskedésben kapható lesz

THÉK ENDRE

butor-, zongora- és épület-munkák gyára részv.-társaság



Cégünket a magyar közönség szives figyelmébe ajánlva, örömmel közöljük, hogy sikerült a magyar zongoragyártást olyan tökéletességig fejleszteni, amely mellett bátran felveheti a versenyt a legjobb külföldi gyártmánnyal. Vidéki megrendelésnél teljes felelősség mellett szállitunk. Kérjen árjegyzéket ingyen és bérmentve.

Gyár és raktár: Budapest, VIII. kerület, Üllői-út 66. sz.

Telefon: József 3—98.

Vadászkürt-szálloda

Elsőrangu szálloda

80 szoba :: líft :: fürdők

Étterem és kávéház



BUDAPEST
IV, Türr István-utca 5

Alapitva
1864

Löwenstein Mihály utóda

Horváth Nándor

cs. és kir. udvari szállitó

Budapest

Főüzlet IV, Ferdinand Bolgár király-ut 4
Fióküzlet: IV, Türr István-u. 7

Füszer- és csemegeáruk, italok, mindenféle friss gyümölcs, naponkint frissen vágott hizlalt és sütni való baromfi.

Kann és Heller

Budapest



Az összes ipari üzemekben szükséges gépek és műszaki cikkek raktára

ZWACK

likőrgyár különlegességei

UNICUM

Cordial Medoc
Cherry Brandy
Curacao Triple Sec
Cacao Chouwa
Griotte

MINTATÁR ÉS DETAIL:
KOSSUTH LAJOS-U. 20

THONET TESTVÉREK

tömören hajlitott fabutorgyárosok

KÉSZITENEK:

célszerü és fényüzési butorokat hajlitott fából, teljes háló- és uriszoba-berendezéseket, irodai ülőgarniturákat

KIZÁRÓLAG:

BUDAPEST,

IV, Váci-utca 11b sz.

"MORT"

poloskairtószesz
felülmul minden eddig létezőt,
hatása meglepő



1 üveg ára 40, 80, 120 és 250 fillér

Kapható minden gyógyszertár,
droguista és fűszerüzletben.

Gyári raktár:

Majthényi Béla

droguistánál

IX, Vámház-körút 15. sz.

Csokrok, koszorúk, díszítések, kertalakitások



Kmoskó Mihály

virágüzlete

Budapest, VI, Eötvös-utca 6.

Növénytelep és kertészet

Budafoki-út 48. Telefon 99—72.

Nonn Juliska

ÉLŐVIRÁGTERME

BUDAPEST II.

SZILÁGYI DEZSŐ-TÉR 5

(BUDAI VIGADÓ ÉPÜLETÉBEN)



KÉSZIT KOSZORUT, MINDENFAJTA CSOKROT A LEGELEGÁNSABB ÉS LEGEGYSZERÜBB KIVITELBEN JUTÁNYOS ÁRBAN. DÉLSZAKI NÖVÉNYEK NAGY VÁLASZTÉKBAN. VIDÉKI MEGRENDELÉSEK PONTOSAN ESZKÖZÖLTETNEK

TAURIL
X-PÓTABRONCS



Tauril Pneumatik r.-t.
Budapest, VI, Mozsár-utca 9



TELEFON: 99-02, 76-02.

Kalmár Elza

Konstantin Fride



K

A "KÉVE" MŰVÉSZ-EGYESÜLET XI-DIK

ÉS BOKROS BIRMAN DEZSŐ KÉVE-TAG GYÜJTEMÉNYES

KIÁLLITÁSA

NEMZETI SZALON
ERZSÉBET-TÉR

duplum

továbbítással

1918 NOVEMBER HAVÁBAN

175 — 90

1918 NOVEMBER HAVÁBAN
NEMZETI SZALON



AZ ERNST-MUZEUM KIÁLLITÁSAI

XLVI.

XVI.
CSOPORTKIÁLLITÁS

GRÓF BATTHYÁNY GYULA, ~~CSÓK ISTVÁN~~, MATTYASOVSZKY-ZSOLNAY LÁSZLÓ, PÓLYA TIBOR, VASS ELEMÉR FESTŐK, KALMÁR ELZA SZOBRÁSZ, GARA ARNOLD, LAKATOS ARTUR ÉS LOIBL FERENC IPARMŰVÉSZEK.

RENDEZTÉK:

ERNST LAJOS ÉS LÁZÁR BÉLA.

AZ ERNST-MUZEUM KIADÁSA
BUDAPEST, 1921. ÉVI MARCIUS HÓ.

LÉGRÁDY TESTVÉREK NYOMÁSA, BUDAPEST.

Tavaszi napsugár süt be a termekbe, fiatalos képzelet játszi virágai virulnak ki a falakon. A fiatalok közt a legfiatalabb: *Csók* István mester körül csoportosulva, mindegyik művészünk legjava termésével állott elő.

Batthyány Gyula gróf játszi képzelete bizarr vonaljátékokban tobzódik. Csodálatos illusztrativ tehetség ő, beleéli magát elmult korokba, melyek rokonok rococoszerü érzéshullámzásával, melyből képzelete táplálkozik. Keze között költészetté finomodik minden érzékiség, sajátos zamatot nyer a megálmodott mult, egyéni izt kap a legellentétesebb hangulat. Különösen mesteri Csokonai Dorottyájába való teljes beleélése, mert ez a furcsa vitézi versezet, a maga rococo-hangulataival, bájos fordulataival, szines képeivel, lüktető mozgalmasságában kitünő alkalom néki arra, hogy groteszk felé hajló, bájos különösségeket tökéletesen visszaadó vonaljátékába belelopja Csokonai szellemét. Ahol ez a szellem kifejezésre jut, ott a művész egyenértéküt alkotott. Korcsolyázó alakjai, a francia forradalom tömegjelenetei, az ember- és állatvilág mozgalmas képei mind vonaljátékká válnak keze között, a szin csak dame datour, kisérő zene, mely hangsulyozza, kiemeli, körül-

foglalja ornamentikáját, melyben él, táncol, hajlik és leng annak minden eleme. Ez a bizarr játék a legnagyobb szemgyönyörüség . . .

Rég nem látott vendégünk *Mattyasovszky-Zsolnay* László is, aki most ujra elhozza az ő finom, halkszavu művészetét, mely a legnagyobb szinkulturán épül fel. Néhány figurális — és arcképén kivül most csendéletek dominálnak termében, virágok és gyümölcsök, halak, madarak, ami mind pécsi környezetéből valók, melyeket finom tonusegységre hangolva ábrázolt. Ez a delikát szinegység, melyben egyetlen szin sem él külön életet, de mindenik kiegésziti a másikat, egymásba olvad és emeli, fokozza, majd tompitja vagy mérsékli egymást, hogy végül halk szinmelodiákba olvadjon össze; ez a szinharmóniára való fölötte erős hajlamosság adja meg a művész egyéniségének sajátos jegyét.

A harmadik művész *Pólya* Tibor most uj vonásokkal gazdagitja művészi arcképét, erőt, mélységet, drámai ellentéteket szólaltat meg, uj hangot hallunk tőle, mely kiszélesiti, elmélyiti egyébként is gazdag művészi egyéniségét. A negyedik festő uj név, *Vass* Elemér a magyar táj lelkét érezteti, még pedig a nagyvonaluság, a komor akcentusok kiemelésével.

Közöttük áll a mester, *Csók* István gazdag skálájának minden hangját megütve, az érzés közvetlenségével, a szinek ragyogásával, az előadás egyéni erejével, a formák bámulatos könnyedségével, a leheletfinomságu

tonusuk megéreztetésével a mesterművek egész sorát vetve elénk. A Balaton változatos szinharmoniáit, csodás atmoszférikus hatásait éppen olyan ragyogó biztonsággal kapja el, mint az odalehelt párát, a szinek mély tüzét, a legegyszerübb szürkészöld tonust, mely ott él az alföldi csárda előtti réten, a szürkésfehér szin gazdag változatait, amely a fehérruhás nőn végig fut, a csöndet, a melankóliát, mint a cigánylakodalom tüzes hejjehujját, s mindezt azért, mert az ő kifejező ereje, palettájának gazdagsága, a szinfinomságok ezer változatait egyazon mesteri biztonsággal képes kifejezni.

Mindez fokozott mértékben egyesülnagy kompoziciójában, *Juda gyürüjében*, melyet ugyan még nem egészen kész állapotában láthatunk, de a mester nagyszerü kvalitásait tiszta erejében adja vissza.

Göthe mondása: „A nagy mester alkotása minden stádiumában kész", fokozott mértékben illik Csók ezen alkotására. A szinek és formák buja gazdagsága pompázik előttünk.

A szobrászművészetet *Kalmár* Elza képviseli, aki éveken át élt olasz földön és ott kisplasztikai műveiben a formák egyszerüségét a nagy renaissance mesterek szellemében igyekezett minél változatosabban alakitani. Kis bronzaiban a graciózus mozgás lendületét kereste, ujabban, ellenkezőleg, a nyugalom, az egyszerűsités érdekli.

Az iparművészetet a dusfantáziáju *Gara* Arnold keramiája, *Lakatos* Artur tervezte nemes gobelin-ek és egy tüvel festett festmény, *Loibl* Ferencnek Zurbaran

mesteri átirása képviselik. Loibl Zurbarannak a Szépművészeti Muzeumban levő Szent Családját vitte át tüben, egy millió 698 ezer öltéssel, 192 szinü selyemszállal dolgozva. De az eredmény egyenesen meglepő. Az eredeti minden árnyalatát, az ecsetkezelés texturáját csalódásig hűen sikerült visszaadnia.

Lázár Béla dr.

ELSŐ TEREM.

BATTHYÁNY GYULA GRÓF

RAJZAI.

1—27-ig Csokonai Dorottyájának illusztrációi:

1. DOROTTYA.
2. OPOR.
3. MADÁM CSERHÁZYNÉ.
4. VEZETTE MINDEGYIK OSZTÁLYT EGY NEMES.
5. A MULATÓ SEREG KAPOSBA KÖLTÖZÖTT.
6. A VENDÉGEK KEDVE UJ ÉLETET NYERE.
7. A NAGY METRICULÁT ELŐKÉRI TŐLE.
8. AZ UNALOM KIREPÜL LEKÓKKADT FŐVEL AZ ABLAKON.
9. KEZDŐDIK A MINÉT.
10. ERIS KAJÁN SZEMMEL NÉZVÉN A VIGSÁGOT.
11. AZ ÉJ HOMÁLYÁBAN TART KAPOSVÁR FELÉ.

13. ÉDESIM! DOROTTYA NÉKIK IGY BESZÉLE.
14. KONGOTT MÁR A SZÁLA.
15. SEREGÉT DOROTTYA MINDJÁRT ÖSSZVESZEDTE.
16. ÜLE EGY DIVÁNYRA, KIT NYOLC SZÜZ EMELE.
17. FELZENDÜLT MIND A KÉT NÉPSÉG ÉS ÖSSZECSAPOTT.
18. AZ APRÓ MINŐRÖK A SZÁLA PADLATJÁT MINA ALÁ VETTÉK.
19. ÁLLA IS A HARC KÖZEPÉBEN, NYARGAL HADI SZEKERÉBEN.
20. MEG IS TETTE MINDJÁRT A TESTÁMENTUMOT.
21. MEGBILINCSELT LÁBBAL KIJŐVE CARNEVÁL.
22. NI, A SZEDTEVETTÉK MIT NEM CSINÁLÁNAK.
23. FRANCIA PÁZSI VOLT.
24. MAJD MINDEN KALMÁROK BANKROTTOKKÁ LETTEK.
25. CYTHÉRE ÜLVÉN DIADALMI ARANYSZEKERÉRE.
26. DOROTTYA OPORRAL MINDJÁRT KEZET CSAPOTT.
27. CARNEVAL HERCEG.

30. II. LIPÓT KORONÁZÁSA BUDÁN. 12000.—
31. JÖN A TATÁR . . . . . 12000.—
32. BETÖRÉS A HÁREMBE . . . . . 8000.—
33. NYÁR . . . . . 5000.—
34. FÉRFI ARCKÉP. Magántulajdon.
35. BOSZORKÁNYTÁNC . . . . . 10000.—
36. MADAME ZÉNOBIA . . . . . 8000.—
37. QUODLIBET. Magántulajdon.

PÓLYA TIBOR

FESTMÉNYEI.

38. ZAGYVA-HID . . . . . 6000.—
39. BARÁTNŐK . . . . . 12000.—
40. ZUGKÁVÉHÁZBAN . . . . . 15000.—
41. KARNEVÁL . . . . . 20000.—
42. IRINGÁLÓK . . . . . 35000.—
43. CIRKUSZ . . . . . 20000.—
44. VIDÉKI KÁVÉHÁZ . . . . . 15000.—
45. ZSÁKHORDÓ . . . . . 10000.—
46. TOSKA . . . . . 35000.—
47. VIASKODÁS . . . . . 40000.—
48. HETIVÁSÁR . . . . . 30000.—
49. PADLÁSSZOBÁBAN . . . . . 25000.—
50. FLOTÁS . . . . . 10000.—
51. RÉSZEG PARASZT . . . . . 10000.—
52. TÉL . . . . . 6000.—

MÁSODIK TEREM.

BATTHYÁNY GYULA GRÓF

53. NEMZETI SZINHÁZ 1839-BEN . . . 12000.—
54. NÁSZÉJ (XVII. SZÁZAD . . . . . 6000.—
55. A LÁNCHID ÉPITÉSE . . . . . 12000.—
56. A POZSONYI AU . . . . . 12000.—
57. A POZSONYI SCHLOSSBERG . . . 12000.—
58. HONDERÜ. Magántulajdon.
59. LÓVERSENY PESTEN 1832 . . . . 12000.—
60. AZ ÉLET FÁJA . . . . . 6000.—
61. NŐ PAPAGÁJJAL . . . . . 5000.—
62. KORCSOLYÁZÓK . . . . . 30000.—
63. A CSÁSZÁRNÉ . . . . . 12000.—
64. LIANE . . . . . 5000.—
65. FOGADTATÁS A KORONÁZÁSNÁL 8000.—
66. HAZAFELÉ . . . . . 18000.—
67. ARMIDA . . . . . 5000.—
68. VIZIÜNNEPÉLY . . . . . 10000.—
69. LAMBALLE (Francia forradalmi jelenet) . . . . . 10000.—
70. ALMASZÜRET. (Vázlat.) Magántulajdon.
71. A FRANCIA SZINES METSZETEK MODORÁBAN. Magántulajdon.

72. UGYANAZ. Magántulajdon.
73. MENEKÜLŐK . . . . . 6000.—
74. VÁSÁR . . . . . 20000.—
75. MASKARABÁL . . . . . 10000.—
76. RENDEZ-VOUS. Magántulajdon.
77. HELÉNA TRÓJA FALAIN . . . . . 15000.—
78. URAK BÁLJA 1914 . . . . . 18000.—
79. BADACSONYI SZÜRET . . . . . 12000.—
80. TISZTUJITÁS . . . . . 12000.—
81. FORRADALOM. Magántulajdon.
82. MAGYAR MULATSÁG (XVIII. század.) . . . . . 18000.—
83. BALATONFÜRED, 1845 . . . . . 12000.—
84. VÉDEGYLET BÁLJA, 1844. . . . . 12000.—
85. VIZÖZÖN. Magántulajdon.

VASS ELEMÉR

FESTMÉNYEI.

86. GELLÉRTHEGYOLDAL HÓBAN . . 25000.—
87. HAVAS TÁJ . . . . . 20000.—
88. VÖLGYHAJLÁS . . . . . 35000.—
89. EST . . . . . 40000.—
90. SZÜRKE HANGULAT . . . . . 35000.—
91. PARKRÉSZLET . . . . . 25000.—
92. NAPHEGYOLDAL . . . . . 30000.—

HARMADIK TEREM.

CSÓK ISTVÁN

FESTMÉNYEI.

93. ZÜZÜ AZ ABLAKNÁL. Magántulajd.
94. BALATONI NAPLEMENTE. Magántulajdon.
95. FLAGELLANSNŐ . . . . . 100000.—
96. CIGÁNYLAKODALOM. Magántulajd.
97. ZÖLD BALATON. Magántulajdon.
98. KUTYAKAPARÓ. Magántulajdon.
99. KOMPOZICIÓS VÁZLAT. Magánt.
100. JUDA GYÜRŰJE . . . . . 400000.—
101. LIDO. Magántulajdon.
102. BÁTHORY ERZSÉBET. 1920. Magt.
103. THÁMÁR . . . . . 100000.—
104. HULLÁMVERÉS. Magántulajdon.
105. SUSANNA. Magántulajdon.
106. FEHÉRRUHÁS NŐ. Magántulajdon.
107. LIDO. Magántulajdon.
108. JUDA GYÜRŰJE. Magántulajdon.

NEGYEDIK TEREM.

MATTYASOVSZKY-ZSOLNAY LÁSZLÓ

109. SZŐLLŐ ÉS ALMA . . . . . 35000.—
110. DÁLIA . . . . . 20000.—
111. VIRÁGOK, MADARAK . . . . . 50000.—
112. NŐI AKT . . . . . 30000.—
113. NYÁRI VIRÁGOK . . . . . 20000.—
114. ORGONA. Magántulajdon.
115. VIRÁGCSOKOR . . . . . 40000.—
116. FÉRFI ARCKÉP. Magántulajdon.
117. DÁLIA ÉS GYÜMÖLCS . . . . . 20000.—
118. DINNYE, SZŐLŐ . . . . . 30000.—
119. ARCKÉP Magántulajdon
120. TULIPÁN ÉS ÁRVÁCSKA . . . . . 30000.—
121. FÉRFI ARCKÉP. Magántulajdon.
122. HELLEBORUS . . . . . 35000.—
123. SONKA, KALÁCS . . . . . 35000.—
124. GOMBÁK . . . . . 20000.—
125. AKTVÁZLAT. Magántulajdon.
126. KIS HELLEBORUS . . . . . 5000.—
127. VÖRÖS DÁLIA. Magántulajdon.
128. VADGALAMB . . . . . 10000.—

129. NŐI ARCKÉP. Magántulajdon.
130. TÖLTÖTTKÁPOSZTA. Magántulajdon.
131. MÁK. Magántulajdon.
132. NŐI ARCKÉP. Magántulajdon.
133. TULIPÁN. Magántulajdon.
134. HAL . . . . . 40000.—
135. CYNIA . . . . . 10000.—
136. ARCKÉP. Magántulajdon.
137. HIBISKUS. Magántulajdon.
138. SÜLT CSIRKE . . . . . 40000.—
139. TULIPÁN . . . . . 10000.—
140. NŐI ARCKÉP. Magántulajdon.
141. PÜNKÖSDI RÓZSA. Magántulajdon.
142. LEÁNYFEJ . . . . . 35000.—

ÖTÖDIK TEREM.

MATTYASOVSZKY-ZSOLNAY LÁSZLÓ.

143—153. RAJZOK, darabja . . . . . 500.—
154. KAMÉLIÁK, MADARAK . . . . . 20000.—
155. ERDEI CSOKOR . . . . . 35000.—
156. RÁK . . . . . 25000.—
157. VIRÁGKOSÁR. Magántulajdon.
158. MEZEI CSOKOR. Magántulajdon.
159. NÁRCISS ÉS TULIPÁN . . . . . 15000.—

BATTHYÁNY GYULA GRÓF.

160. LÓVERSENY RÓMÁBAN. . . . . 25000.—

VASS ELEMÉR.

161. INTERIEUR. Vizfestmény . . . . . 6000.—

BATTHYÁNY GYULA GRÓF.

162. SOBRI JÓSKA . . . . . 20000.—
163. MOCENIGA TÁNCOSNŐ. Magántul.

VASS ELEMÉR.

164. A PUTNA VÖLGYE. Vizfestmény . . 8000.—
165. AMSTERDAMI UTCA. Vizfestmény. . 8000.—
166. ARCKÉPVÁZLAT. Magántulajdon.
167. TABÁNI UTCA. Vizfestmény. . . . . 8000.—
168. ARNO PARTJA FIRENZÉBEN. Vizfestmény . . . . . 6000.—
169. TÁTRAI HANGULAT . . . . . 8000.—

A HALLBAN.

KALMÁR ELZA

SZOBRAI.

170.	GYERMEKFEJ. Terrakotta	8000.—
171.	MÓZES. Kő	80000.—
172.	GYERMEKFEJ. Majolica	8000.—
173.	TÁNCOS. Bronz	6000.—
174.	IJJÁSZ. Bronz	8000.—
175.	TÁNCOSNŐ. (Duncan) Bronz	8000.—
176.	DAPHNE. Bronz	8000.—
177.	VÁZA. Majolica.	4000.—
178.	TÁNCOSNŐ. Bronz	8000.—
179.	KAINZ, MINT TASSO. Bronz	8000.—

VITRINÁBAN.

KALMÁR ELZA.

MAJOLIKÁK ÉS BRONZOK.

Árak jelezve a tárgyakon.

KALMÁR ELZA.

180. DÁRDAVETŐ. Fafaragás. Eladó.
181. PARASZTASSZONY. Fa. Eladó.
182. DEKORATIV FIGURA. Fa. Eladó.
183. HALÁSZOK. Fa. Eladó.
184. KAINZ. Márvány . . . . . 50000.—

VITRINÁBAN.

GYERMEKSZOBADISZEK. Keramika.
Darabonkint . . . . . 1000.—

LOIBL FERENC.

185. ZURBARAN SZENTCSALÁDJÁNAK TŰFESTÉSE . . . . . 95000.—

SZÉLSŐ VITRINÁKBAN.

LAKATOS ARTUR.

BATIKOLT RUHÁK ÉS BROKÁT TÁSKÁK.

FALAKON.

GOBELINEK, HIMZÉS.

Árak jelezve a tárgyakon.

A kivitelben közremüködtek:
GOBELINEKNÉL Vágó Böske és társa,
BATIKOKNÁL ÉS RUHÁKNÁL Textilmühely
és Orso és rokkaháziipari szövetkezet.
HIMZÉSEKNÉL Joachimné Sebők Margit.
FALISZŐNYEGEKNÉL a fővárosi iparrajziskola.
BROKÁTOKAT SZŐTTE Hungaria Jaquard gyár.

KÖZBÜLSŐ VITRINÁBAN.

GARA ARNOLD

KERÁMIÁK.

Árak jelezve a tárgyakon.

Köveshári Kalmár Elre
Lakatos Artur
Loibl Ferenc

Kovács

Ernst
1921 marc

LÉGRÁDY
TESTVÉREK
BUDAPEST

4599,Kövesházi Kálmár Elza: ~~Szent Erzsébet.~~

Szent Erzsébet,

Mázas majolika-szobor, magassága 45 cm.-- Lelt.sz.4599.-- Vétetett az 1913 május 17-iki 38653 sz.leirat szerint 100 K-án.-- Kifizettetett 1913 április 21-én.-- Elszámoltatott 1913 május 8-án (1029-913).

Sz.n.348-913
700-913-4
Át.lelt.10462.

Kalmár Elza

1913.

4599. Kövesházi Kalmár Elza.

László Kövesházi alatt is Sz. Erzsébet.

Egész alakban, állva és rózsákkal telt kosarat tartva van ábrázolva. ~~Jobb kezével~~ Fejét kissé lehajtja, jobb kezével olyan mozdulatot tesz, mintha virágjait csodálná, baljával pedig, melylyel ruhájának alját fogja, ~~a~~ kosarat szorit magához. Simára lefésült haját kontybatüzötten viseli, fejdisze aranypánt. Öltözete: testhez simuló magas ruha és vállravetett palást csatján kereszttel.

Mázas ~~porcelán~~ majolika-szobor, magassága 45 cm.-- Lelt. sz. 4599.-- Vétetett az 1913 március 17-iki 38653 sz. leirat alapján 100 K-án (700-913).-- Kifizettetett 1913 április 21-én.-- Elszámoltatott 1913 május 8-án (1029-913).

Sz. n. 348-913
700-913-4
Át. lelt. 10462.

L szűk nyakkal.

Nov.

5

Kalmár Elza MDK

Milano 1906. 84.o.

MDK

Kövesházi-Kalmár Elza

Táncos.
Macska I.
Macska II.
Macska III.

Az Ernst-Múzeum Kiáll.CVI.A Munkácsy-céh
II.Reprezentativ Kiáll.Épest.1929.Okt.hó
Kat. 15.1.

MDK

Kövesházi Elsa

Falusi Sybilla, kő

Szent Ferenc madaraknak prédikál, kerám.

Magyar Képzőm.nők Egyesülete jub. kiáll. katalógusa 1938 jun.3-18. 10.l.

Lovesbeni Miss

Rajnai Sybilla, ex

Szent Perenc tanterendben predikal, xxtvm.

Kövesházi Kalmár Elza

Dárdavető; rézkarc

Magyar Képzőművészet
I. Kiáll. Katalógus 1946

MIK

Kövecházy Palmár Elza, szobr.m.

67. Madách. Emléktábla.

67. Madách.

Klobelsberg emlékkiállítás. Tárgym. 1933. 19.1.

67. Needed. Unfortable.

67. Needed.

MDK

Kövesházi Kalmár Elza, szobrás

KÉVE 11. kiáll. N.Szal. 1918. nov.

5.1

MDK

Kövesházi Elza

Beteg katona, gipsz

KÉVE XI. kiáll. N.Szal. 1918. nov. 13. 1.

MDK

Kövesházi Kalmár Elza szobr.

Kéve 16. kiáll. 1925. nov. N.Szal. 2. o.

MDK

Kövesházi Elza

Dekorativ faszobor

Kéve X. kiáll. 1917. N.Szal. 19. 1.

MDK

Kövesházi Kalmár Elza

Kéve müncheni kiállitása 1914.

MDK

Kövesházi Kalmár Elza

Faszobrok

Kéve 12. kiáll. 192o. okt. N.Szal.

11. o.

MDK

Kövesházi Kalmár Elza, szobrász

Kéve 12. kiáll. 1926. okt. N. Szal.

4. l.

MDK

Kève [illegible].Kiáli. 1917. [illegible].[illegible]l.

MDK

Kövesházi Elza

Beteg katona, gipsz

KEVE 11. kiáll. N.Szal. 1918. nov.

13. 1.

MDK

Kövesházi Elza

Török leány, fajánsz

KÉVE 11.kiáll. N.Szal. 1918. nov.

15.1.

Kövesházi-Kalmár Elza

Orvos és beteg, mészkődombormű

Anya gyermekkel, sárgaréz

Ötven művész kiáll. N.Szal. 1947. jun.

2, 7 1.

Kövesházi Elza

Hasas Buddha, kerémia
Anya gyermekkel, sérga rézszob.
Olasz parasztnő
Tánccsoport, alab.szob.
Leányarckép, gipsz

AME I. kiáll. N.Szal. 1931. jun. 8 l.

Kövesházi Elsa

Falusi Sybilla, kő

Szent Ferenc madaraknak prédikál, kerámia

Magy. Képzőművésznők Egyesülete jub. kiáll. N.Szal.
1938. jun. 1o 1.

BILLEDHUGGERVAERKER, PLAKETTER

Ö. Fülöp Beck :

183. Staaede Kvindeakt. Marmor.
184. Pigeansigt. Marmor.
185. Plakett Samling. Bronce.
186. Bueskytte. Bronce.
187. Quartett. Bronce.
188.* Guittarrespiller. Bronce.

Jenő Bory :

189. Monna Vanna. Braendt Leer.

József Damkó :

190. Grubleri. Original terrakotta.
191. En gammel Italiener. Terrakotta.
192. Gaardens Frue. Terrakotta.

Árpád Faragó :

193. Cafferistan afgán. Marmor.

István Gách :

194. Guldalderen. Bronce.

János von Horvai :

195. Luther. Traestikke.
196.* Beethoven. Traestikke.
197. Beethoven Ansigt. Traestikke.
198. Beethoven Plakett. Traestikke.
199. Kalvin. Traestikke.
200. Martyren. Traestikke.

Géza Horváth :

201.* Omvendelse. Bronce.

Zsigmond von Kisfaludi Strobl :

202.* Efter Badet. Marmor.
203. Lille Gut med Summerfugl. Bronce.
204. Akt. Marmor.
205. Ave Maria. Marmor.
206. To Akte. Marmor.
207. Plakett. Bronce.

Elza von Kövesházi Kalmár :

208. Mephisto. Bronce.
209. Danserinde.

Elek Lux :

210. Orpheus. Bronce.
211. Danserinde. Bronce.
212. Danserinde. Bronce.
213. Susanna. Bronce.
214. Danserinde. Bronce.

215. Stenkasteren. Bronce.
216. Danserinde. Bronce.
217. Kvinde siddende paa Hug. Bronce.
218. Danserinde. Bronce.

Béla Markup :

219. En siberiske Gris. Bronce.
220. Et lille Aesel. Bronce.
221. En ung Hund. Bronce.

Ödön Moiret :

222. Moderskab. Bronce.
223.* Efter Velsignelsen. Bronce.

† Gyula Murányi :

224. Plakett Samling. Bronce.

János Pásztor :

225. Farvel. Bronce.
226. Akt med Krukke. Marmor.
227.* Ventende. Marmor.
228. Primavera. Bronce.

Lajos Petri :

229. Hvilen. Bronce.
230. Laengselen. Bronce.
231. Ung Pige. Marmor.

József Róna :

232. Musiklection. Bronce.
233.* Den lille utaalmodige. Bronce.
234. Gjaeteren. Bronce.

Ferenc Sidló :

235.* Drömmeri. Bronce.

236. Andagt. Bronce.

237. Saaret. Marmor.

Lőrinc Siklódi :

238. Pilgrimsreise. Marmor.

Ferry Stringovits :

239. Germanisk Kvindehoved. Bronce Plakett.

240. Mater Dolorosa. Bronce Plakett.

241. Ungarsk Kvindehoved. Bronce Plakett.

István von Szentgyörgyi :

242. Kvindeakt. Bronce.

243. Askekrukke. Bronce.

244.* Flördans. Bronce.

Ede Telcs :

245. Fabelen. Bronce Plakett.

246. Musik. Bronce Plakett.

247. Dansen. Bronce Plakett.

248. Barn med Kurv. Bronce Plakett.

249.* Madonna. Marmor.

György Zala :

250.* Madonna. Bronce.

KUNSTINDUSTRI-SAGER

Marietta de Bay :

251—256. Brodderier.

Alice Fertsek :

257—276. Kniplinger og Brodderier.

Utstillingen er bleven foranstaltet av *Béla von Déry* Dir. av „Nemzeti Szalon".

Oversättelsen av forord og katalog utförtes efter anmodning av utstillings komiteen av von Alfred von Klein födt Jenny Fogth og fru Dr. Imre Görög födt Margit Beke.

Kunstmaterialet er bleven samlet af Kunstforeningen Nemzeti Szalon i Budapest (V, Erzsébet-tér).

Utstillingens materielle Anliggender har paataget sig H. Dr. Kadrnka Ferenc og H. Früchtl Engelbert, Direktöre av Kunstforeningen „Pro Arte".

ILLUSTRATIONER

Kövecskázi Kalmár Elza

Morelli Gusztáv

tovább 2 Paczka Ferenc

Ruppl Rónai József

l.

Országos Képtár.

Nemzetközi színes modern metszetkiállítás. IX. 1901. dec.

Bp. 1901. 17 l.

...enztar útján fog közvetlenül kifizet-

...vi november hó 27-én.

A miniszter rendeletéből:

Rónay

miniszteri tanácsás.

...ának,

B u d a p e s t .-

tovább
2

Kövesházi Kalmár E.

Kunffy Lajos

Kunwald Cézár

Lahner Emil

Lakatos Artur

Lux Elek

Mattyasovszky Zsolnay L.

Medveczky Jenő

Mihaltz Pál

Nagy Sándor, gödöllős

Nádler Róbert

Patkó Károly

Pécsi Pilet Dező lásd hátrabb

Pentelei Molnár János †

Fiumei nemzek. kiáll

1927. 84 — 86. l.

1809

618. Achenbach: Oswald
Sz. Dusseldorfban 1827. febr
Villa d'Este.

A középtért az Estei Hyppo
vei szerint 1549-ben épitett re
mögül a felkelő hold bukkan elő
rusok diszlenek. Az előtérből a
a bibornoki kalappal ékesitett
nájú pinea van, munkás ember ál
felmálházott szamarat kisér hátu
már a házhoz közel, két barát me
rája igen nagy. A palota kőkerit
viz folyik és a kapun belül ha
fákra csapódik le. A kép alatt
co templomának tornya látszik.
alól balra a nádnál: Osw. Achenb
Vászon, mér. 119.5
lejszr. g. — Id. b. Wodiáner Alb
3-án. ~~Átvétetett az Orszá~~
~~1809 leltári szám alatt kezelte~~

Kövesháry Kalmár Elza

Fiatal leány (Közrobot)

Tm Bp. 1932

ezéreivel:

áll: „1. Franz Joseph 1te Kaiser von Oester-
ötte vannak: „2. Ritter v. Hess k.k. F.
von Schlick k.k. F.M.L." – „4. Jellacic
von Croatien" – „5. L. Freyherr von Welden
herr von Haynau k.k. F.Z.M. u. Armee
„7. Freyherr v. D'Aspreé k.k. F.M.L." – „8.
kön. Feldmarschall" – „9. Freyherr von Wohl-
Siebenbürgen k.k. F.M.L." és „10. Ant.
k. k. F.Z.M." Az egyes alakok mind tér-
ta a számoktól s az ideiett nevektől eltekint-
bei Johann Schönberg."

etei az alányomásnak 27:42.5 és a keret-

8136.

39/94 № 462.

Köveskäri Kalmár Elza

1933 feb-márc kiáll.
Madách (Szeged)
VIII. 18.

Klebelsberg emlékkiáll Múcsarnok

Kövesházi Kalmár Elza

1933 feb-márc

1/ Madách - emléktábla
2/ Madách arcmás.

Klebelsberg emlékliáll Mücsarnok



EGYETEMI NYOMDA

31 nap **DECEMBER** 52. hét

21 sárnap		Tamás *Tamás*
22 Hétfő		Zénó *Zénó*
23 Kedd		Viktória *Viktória*
24 zerda		Ádám, Éva *Ádám, Éva*
25 ütörtök		Nagykarács. *Karácsony*
26 éntek		Szt. Istv. vt. *István I. vt.*
27 ombat		János *János*

MDK

Kalmár Elza,köveshazi szobraszművész

A KEVE művésztagja 1917-ben.

Nemzeti Szalon.Éve.X.kiáll.kat.1917. 6.l.

MDK

Kövesházi Elsa

Falusi Sybilla, kő

Szent Ferenc madaraknak prédikál, ker.

M. Képzőm.nők Egy. jub. kiáll. 1938.jun.

14. 1.

Kövesházi Kalmár
Elza

d.

Iparm. kiáll
Bp. (1930?)
12 tabla

124009-1911. szám.

Mult évi 296. számú
Bizottságot, hogy Nagrand I
állandóan alkalmazva és já
veszi fel, mult évi február
terjedő pozsonyi tartózkod
mert akkor, amidőn állandó
időre hivatalosan távol va
összeg engedélyezésére leh
négy koronát/altiszti napi
Ez alapon az eml
engedélyeztem pótlékul és

Kalmár Elza, szobrászm. MDK

125. Edény. bronz-szobrm.

Képzőm. Társ. 1901-2 téli kiáll. kat. 31.l.

Köveshári Kalmár
Elza

l

Mü- és Régiség-Ersh.
Vall. VIII. aukció
1948. máj

78 l.

sen alakjával, mellette kosár. Jegy nélkül. Bécs 1760 k.

hengeres testén szines kigyóalkotta keretben. EXTR.

lak, a csészén elől és az aljon szines és arany Louis XVI.
[illegible]irkákkal. Meissen, Marcolini korszak (1780 k.)

, oldalán és aljon szines virág. Kék kardjegy. Meissen

szinesen két Watteau-jelenet. Kék kardjegy és arany

alapon reliefarany kartus szines virágokkal, a kartus-
gyalka, pâte sur pâte reliefben. Meissen 1870 k.

sz.-hoz, az angyalok eltérő rajzuak. Meissen 1870 k.

su amfora alak, kék és barna alap, domboru diszitéssel,
alakjával. Meissen 1870—80.

rcellán, harangalaku, kék pettyes (bleu fouetté) alap-
keretü kartusban szinesen egy kinai férfi és egy nő. Az
rajzu keretben szinesen kinai férfi kalitkával. Jegye

Illusztr. XLIV. tábl.

Kövesházi Kalmár

Elza

lásd
" 83–85. n.

Alkotás Művészház
II. csop. kiáll. –
1942. dec

F

593 x 46·86 x 12
60 x 19

46809

00 x 19 = 19.000

92064 : 19000 =

9,2,064 : 19 =

= ~~3754031~~

= 3754031·1·61 s

9
22
- 30
116
- 24
- 5

453593 x 28
907186
3628744
12700604 x 46·8
50802416
76203624
101604832
594388·2·672 x 12
11887765344
7132659·2·064
3754031·1·61 s

4 C L Sütő 7/15.

MDK

Kövesházy Kalmár Elza, festő

Az UME rendes tagjai közé tartozik.

Az UME I.bp.-i kiállitása. - Nemz. Szal. 1928.febr.

MDK

Kövesházi Kalmár Elza

UME kiáll.1934.jan.
Frankel.Szépművészeti Kiállitások.

MDK

Kövesházi Kalmár Elza, szobrász

Madách. Tanulmány a szegedi emlékműhöz
Terrakotta.

Műcsarnok. IV. Képcsarn. kiáll. "A Magyar Művészet".
1913 máj. 10-30. Kat. 9.1.

MDK

Kövesházi Kalmár Elza szobrász

Mephisto, br.

Danserinde

Katalogen for den VII. Ungarske Representative Utstilling. 1923. April. Christiania Kunstforening

MDK

Kövesházi Kalmár Elza szobrász

Gyuri, szobor

KMTárs 1927.tav. kiáll. kat.

Kövesházi Kalmár Elza MDK

Velencei Biennale 1932. 304.o.

MDK

Kövesházi-Kalmár Elza

Soós Gyula előszava a katalógusban.

Ernst Muz. M. Plazstikai és Graf. kiáll. 1954. szept.

MDK

Kövesházi Kalmár Elza, 1876--

Táncoló fiu, br.

Ernst Muz. M.Plasztikai és Graf. kiáll. 1954.
szept. 14. l.

Kövesházi Kalmár Elsa MDK

Heiliger Franziskus von Assisi
Türkisches Mädchen
Porträt des Nikolaus von Horthy

Wien, Kunstlerhaus 1924. Mai-Juni

MDK

Kövesházi Kalmár Elza szobr.

a KÉVE művésztagja

KÉVE 14. kiáll. N.Szal. 1923. márc.

2. l.

MDK

Kövesházi Kalmár Elza

Felfelé, plakett

Vizhordó nő, fafaragás

A dárdavető, sérgaréz

Akt kiáll. Új Szal. 1934. nov. 5 l.

MDK

Kalmár E. 2o.sz.

Porcellláncsendélet

Almásy-Teleki 7. gimn. 1941. okt.

41 l.

Kalmár Elza

Kofaasszony, szines litogr.

Szegedi Képzőművészeti Egyesület kiállitása. 1904. márc. 26 l.

Pásztó /Bojár/ I5

tosmunkája - az emel
két szellőző vasajte
leten jelenleg össze
ható, vajjon eredetil
mint Békefi adataibó
jabb keletü lenne. A
tégalfalazásu, dongab
lépcsőfeljáró tere a
tett zsakaszokkal. A
rony alatt létesitet
let nyugati végében
tornyra, hanem másutt
sz-i várostérkép a r
gati sarkában egy to
konglomerát falazásu
~~Ennek közvetlen köze~~
~~szakikeleti sarkával~~
~~lálunk kőkeretes XVI~~
~~mely a rezidencia pl~~
~~zet.~~ - Az apátság dé
dó kerités XVIII. sz-
rités azonban - mint
jelen század eleji f
ujabb épület. Az ész
~~a bejárattól I9 lépé~~
borda maradványát

MDK

Kalmár Elza

Anya és gyermeke. Márvány relief

KMTárs. 1902/3. téli kiáll. kat. 32.l.

Kalmár Elza MDK

Anya és gyermeke, márvány relief

Műcsarnok 1902/3. téli kiáll.

MDK

Kövesházy Kalmár Elza, szobrász

144. Kuti nimfa. Alabástrom.

Bp. Mücs.-"A Magyar Müvészetért". Képzőm. Kiáll. 1942. jun. 6.-22.

Kat. 9. l.

MDK

Kövesházi-Kalmár Elza

Szomoru árnyék, faszobormü

Leány macskával, faszobormü

Olasz parasztnő, szobormü

KUT kiáll. N.Szal. 375.kiáll. 1927. ápr.

MDK

Kövesházi-Kalmár Elza

Dárdavető, szobormü

KUT kiáll. N.Szal. 375.kiáll. 1927. ápr.

MDK

Kövesházi Elza

A Kormányzó, gipsz

Nemz. Képzőmüv. kiáll. Mücs. 1933. ápr.

30 1.

MDK

Kalmár Elza

Leányarckép. Márvány

KMTárs. 1901/2. téli kiáll. kat. 30.l.

Kaiser Hse

Lesnyerskéb. Mátyás

KMÉTÉs. 1901/2. téli kiáll. kat. 30.1.

Kalmár Elza, szobrászm. MDK

Szobrok. IV.terem.

108. Leányarckép. Domborm. Márvány.

Képzőm.Társ.1901-2.téli kiáll. Kat. 30.1.

MDK

Kalmár Elza

A kömlődi hős-emlék

KUT 3. kiáll. Ernst Muz. 1926. márc. 2o l.

Kövesházi Kalmár

Elza

Nemzeti Szalon 1928

Ume febr.

139. Cigányanzony,

faszobor 1500 P.

UJ MŰVÉSZEK EGYESÜLETE

UME

KIÁLLITÁSÁNAK

KATALOGUSA

Kövesházi Kalmár Elza MDK

Madách, Tanulmány a szegedi emlékműhöz, terrakotta

Műcsarnok 1943 A magyar művészetért c.kiáll.

MDK

Kövesházi Elza

Vizhordó nő, faszobor

Az Élet fája komp.

KUT és UME kiáll. N. Szal. 1932. nov.

12 l.

Köveshazi Kahnár

Elza

Dárdavető, sárgaréz
nobor

Ijjazó, bronz

Nemzeti Szalon
Sport-műv kiáll. 1934 máj

Kövesházy Kalmár Elza

gr. Apponyi György arcmása, gipsz

Madách emlék Szegeden, gipsz

Fölfelé, fa

Műcsarnok 1931 Művészcsoportok kiállitása

KÖVESHÁZI KALMÁR ELZA

MÁZAS KERÁMIA DOMBORMÜVE

HAULISCH Lenke: Az 1980-85 közötti uj szerzemények kiállítása Kiscellben. = TBM XXIV. Bp., 1991 236.p.

Kövesházi Elza
Gyerekakt
Falusi szibilla, kő
Készenlétben sárgaréz szobor

U.M.E. III. Bpesti kiállitása. Nemz.Szal. 1931.
febr. 9 1.

Kövesházi Kalmár Elza, festőművész
Gerendahordozó, fa
Anya gyermekével, sárgaréz
Nemzeti Szalon, 1930. ápr.

Transport Mk.	Mark.	Pf.	Mark	Pf.

80/1908 uhvz.

KARL W. H

BUCHHÄNDLER

RECHNUNG für Die Landes Leih

Fol. 62/85 in Kunsthistor. M

Erfüllungso

Sie empfangen als ~~Kreuzband~~ ~~Postpaket~~ ~~Eilgut~~ Frachtgut in Kiste g

Katalog: No. Zufolge gütigen Auftrags — auf feste Bestellu

328 : 1411 Choisy, L'architec

370 : 598 Faulus, Die Kü
Denkmäler
Atlas, 3 Bde.

Kalmár Elza

Tájkép, szines kőnyomat

A XIX-XX. század magyar grafikája 1924. június Országos Szépművészeti Múzeum katalógusa

MDK

Kalmár Elza

Sta Maria del Mar.

KUT 3. kiáll. Ernst Muz. 1926. márc. 10 1.

Kalmár Elza

vrod
2

Velence 1922
166. l.

MDK

Kalmár Elza

A fiatal Strausz Richárd dirigál, bronz

KUT 3. kiáll. Ernst Muz. 1926. márc. 13 l.

Kövesházy Kalmár Elza

Új Művészek Egyesülete tagja

KMTÁRS müvesoptok

1931 feb-márc kiáll.

IV. 20, 22, 23

1932. febr. - márc. kiáll. 372

Kövesházi Elza

1933. nemz. képzm. kiáll.

358

Kalmár Elza

Műtarnok München

1900–1. téli kiáll.

1901–2. téli kiáll. 108, 125, 415, 416

1902. tav. kiáll. Firenze 85, 92, 367

1902. Bperti Orvosszövetség műkiáll. 843

1902–3. téli kiáll. 119

1904. tav. kiáll. 1.3.

1905. tav. kiáll. Murnau, Bajor 193, 239 ország

Fejkendők, (sümegvidéki) VI. 148.

Kalmár Elza, kövesházi

1911. évi kiáll. Kéve M.E.
Gyermekarckaji, gipsz.
Hat csempe, gyermekszoba díszítésére.
Keramikák.
A Kéve tagja.
1913. évi kiáll. n. o. szerepelt.
1918. évi kiáll. n. o. " "
1920 " " " " "
1922 " " " " "
Horthy Miklós kormányzó
bronz szobra.
U. a. mak plakettje bronz
és még kilenc szobormű.

Randmitri vai TV. 242.

1913.

4596, Kövesházy Kalmár Elza:

Wienben 1876-ban.

Leányarczkép.

Csaknem mellig látható fiatal teremtést ábrázol, kinek nyakizmai kiállanak és a ki középütt elválasztott, de simára lefésült hajának fonatait, a fül mellett, csigaszerűen tűzte fel. Öltözete: kissé sarkosan kivágott sima ruha a nyak mentén behuzott szalaggal.

Mázas majolika-szobor, magassága 29 cm.-- Lelt. sz. 4596.-- Vétetett az 1913 márczius 17-iki 38653 sz. leirat alapján 100 K-án.-- Kifizettetett 1913 április 21-én.-- Elszámoltatott 1913 május 8-án (1029-913).

(700-913)

Sz. n. 345-913
700-913-VI
Át. lelt. 10459.

2

MDK

Kalmár Elza 101/a

Nemzetközi modern metszetkiállitás. 1903.ápr.
Országos Képtár

Kalmár Elza

lásd

Kalauza, A Műbarátok Köre kiállításának. Bpest 1905.

Kriptáramban-

..... nevü munkás igazolta

a müvezető aláirása.

lyezem:

vagy helyettesének
irása.

— Endrényi Imre, Szeged.

Köveshózi kalmár Elza

Táncosnő, bronz, 20 cm.

Die Kunst der Jahrhundertwende, Ausstellung: István király muzeum közleményei, Serie D. Nr. 41. Székesfehérvár, 1965. 16 l.

Kalmár Elza. Tájkép. Nincs Könyvnak.
Szm. Gr. o. XLIX. Kiáll. Kat. 200.

Kalmár Elza

Kövesházy Kalmár Elza

Madách, emléktábla

Madách

Micsarnok 1933.Klebelsberg Kuno emlékkiáll.

Kövesházy Elza MDK

A Kormányzó, gipsz

Műcsarnok 1933 Nemzeti Képzőművészeti Kiáll.

MDK

Kövesházi Elza, szobrász.

A Kormányzó. Gipsz.

Bp.Mücs.-OMKT. és Közokt.Min./ Nemz.Képzömüv.kiáll. 1933 ápr.19.-máj.25. /Rend.M.Kir.Vall.-Kép.tm. 3o.l.

Kövesházy Kalmár Elza MDK

Madách

Micsarnok 1933. Klebelsberg Kuno emlékkiáll.

Kalmár Elza szobrász

Ernst Múz. LXXIX. kiáll. Izsó Miklós emlékkiáll.
1925. okt.

Kövesházi Kalmár Elza

Ilma rendes tag.
1928 febr. Ilma kilép.
Cigányasszony, fametsz

Edeny, La Tène - Korabeli

VII. 195.

Kalmár Elza

Cleopatra rabnőivel, bronzsoborcsovos zöld márvány falapzaton

Mű és Régiségk. váll. aukc. VIII. (1948) 76 l.



EDK

Kalmár Elza, szobrász

Edény. Bronz-szobormü.

Képzőmüv. Tárc. 1901-2. Téli Kiáll. Kat. 31. 1.

MDK

Kalmár E.

1926. tagja za egyesületnek.

UME 3. kiáll. N.Szal. 1931. febr .

épült 1800 körül.

Kalmár Elza MDK

Táncosnő, bronz I-II.

Mücsarnok 19o4. tavaszi kiáll.

K. Kalmán Elza

Táncoló fiú, bronz

Nemz. Sportbiz, MKép.zó
Kiáll. Katalógu-1945 au.

K. Kolmár Elza

Bemutatott művei:

204. sz. „Táncoló fiú", bronz.

A Nemzeti Sportbizottság és a Magyar Képzőművészek Szabadpaksorvezetésének kiállítása, Budapest, 1945.

MDK

Kalmár Elza

Táncosnő, br.

Táncosnő, br.

Műcsarnok 1904. tav. kiáll. kat. 23.1.

MDK

Kalmár Elza

Ülő férfi, bronz

M.Nemz.Reneszánsz Társ. V.aukc. Bp. 1923.

28 l.

Kalmár Elza MDK

Vágyakozás, márvány

Mücsarnok 1902.

A bpi. Orvosszövetség Mükiállitása

Kalmár Elza

1811. FEKVŐ BÁRÁNY, kis bronzöntvény. Német, XVIII. sz. — Liegendes Lamm, Bronzeguss. Deutsch, XVIII. Jh.

1812. PÉNZTÁRCA, virágosdiszü festett zománc oldalakkal, egyiken két kutya. Francia, Biedermeier. — Geldbörse, mit Maleremail. Französisch, Biedermeier.

1813. BONBONNIÉRE, kinaezüst, födelén zománckép. XIX. sz. — Bonbonnière, Chinasilber, mit Emailbild. XIX. Jh.

1814. KAGYLÓT TARTÓ MAJOM, öntött bronzszobrocska, kerek tagozott alabástrom talapzaton. Német, XIX. sz. — Affe eine Muschel haltend, Bronzefigur, auf Alabastersockel. Deutsch, XIX. Jh.

1815. LÁTCSŐ, egyszemes, aranyozott bronz és gyöngyház. XIX. sz. e. f. — Fernrohr, für ein Auge; Bronze vergoldet und Perlmutter. E. H. XIX. Jh.

1816. ÁMOR, nyillal, öntött bronzszobor, részben aranyozott. Francia, empire. — Amor, Bronze. Französisch, Empire.

1817. KÉT VÁZA, cloisonné, zöld alapon virágszálak közt diszedények. Japán, XIX. sz. — Zwei Vasen, Cloisonné mit Blumendekor. Japan, XIX. Jh.

1818. BRONZVIRÁGVEDER, faragott diszü négy hajlott lábu faállványon. Kina, XIX. sz. — Blumentopf, Bronze auf Holzgestell. China, XIX. Jh.

1819. KÉT KANDELABER, öntött bronz, XVII. sz. stilusában. — Zwei Kandelaber, Bronze. Stil des XVII. Jhs.

1820. NARGILE, bronz, festettzománc diszitéssel, tojásdad testén virágfüzérek és mellképes medaillonok. Háromlábu állványon. India, XVIII. sz. e. — Nargile, Bronze mit Emaildekor: Blumendekor und Porträtmedaillons. Indien, XVIII. Jh. Anf.

1821. SASKESELYÜ, bronz, aranyozás nyomaival. A madár hátán füstölő nyilásfedővel. Japán, XIX. sz. közepe. — Adler, Bronze. Japan, Mitte XIX. Jh.

1822. KÉT BRONZ GYERMEKFEJ, faragott falapokra szerelve. Olasz renaissance. — Zwei

Ernst Muzeum aukciói XXX

1832. MAKART HANS, bronzszobor, fatalapzaton. — Hans Makart, Bronze.

1833. BRONZSZOBOR, márványlapon. Mignon-t ábrázolja. Francia, XIX. sz. — Mignon, Bronze, Französisch, XIX. Jh.

1834. BRONZSZOBOR, márványtalapzaton, Mefisztót ábrázolja. Kalmár Elza műve. — Mefisto, Bronze, signiert: Kalmár Elza.

1835. BRONZSZOBOR, keleti táncosnőt ábrázol. Német, XIX. sz. — Orientalische Tänzerin, Bronze, Deutsch, XIX. Jh.

1836. BRONZSZOBOR, a természet allegoriája. (Felirás: „Natura", jelezve: Schadow.) — Allegorie der Natur, Bronze, signiert: Schadow.

1837. VASSZOBOR, püspököt ábrázol, aranyozás nyomaival. Munkács? XIX. sz. e. — Bischof, Eisenfigur, e. H. XIX. Jh.

1838. BRONZSZOBOR, Tanagra-copia. Német, XIX. sz. — Tanagrafigur, Bronze. Deutsch, XIX. Jh.

1839. EREKLYETARTÓ FESZÜLET, aranyozott vörösréz. — Reliquienkreuz, Kupfer, vergoldet.

1840. KRISZTUSFEJ, vas, bársony talapzaton. Olasz, XVIII. sz. vége. — Kristuskopf, Eisen, Italienisch, Ende XIX. Jh.

1841. GYÖNGYTYUK, bronz. Japán, XIX. sz. — Perlhuhn, Bronze. Japan, XIX. Jh.

1842. SAS, öntött bronz. Szétszedhető fagyökér talapzaton nyitott szárnyakkal, rajta ezüstözés és aranyozás nyomaival. Japán, XIX. sz. közepe. — Adler, Bronze, auf Holzstamm sitzend. Japanisch, XIX. Jh.

1843. KÉT KILIN, öntött bronzszobrocska. Kina. — Zwei Kilin, Bronzefigur. China.

1844. KÉT ELEFÁNT TORONNYAL, öntött bronz. Kina, XIX. sz. — Zwei Elefanten mit Turm. Bronzeguss. China, XIX. Jh.

MDK

Kalmár Elza. szobrászm.

843. Vágyakozás. Márványszobor.

Műcs. - A bp.-i Orvosszövetség Mű-kiállítása. 1902.
Kat. 71.1.

Kalmár Elza

rezit vett az alábbi
kiáll. magyar csoportjában

Cat Firenze 1927

99. l –

onló hermában őrizték Szent
zvész el nem pusztította. A győri
ra — közvetlenül a tűzvész után

működött egy szobrászműhely,
sét is kaphatta, de alkotásai közül
Trencsénből került a Nemzeti
1403. évi kifosztása alkalmával
rába. Ikonográfiai jellegzetességei
rnyei József jogosan keresi Nagy-

ott, rézherma tekintélyes méretű
fürtökkel, kettős csúcsba végződő
nagyvonalú, anyagszerű modellá-
turalizmusa elsőrendű művészre
magyar Polikleitos" tanult, ahol
ok" szabadon álló, architektúrától
György és a lovas Szent László
is, akinek Ernyei még Kázmér
nd és a Mária Magdolna-hermát

Kalmár Elza, Kövesháry

Művészet
1924. tav. füzet. 155

Következő
1927. tav. füzet. 375, 384, 385
411, 418.

Iparostanonciskolai tanitók orsz. egyesülete

(Nagykörös) VI. 226.

K. Kalmár Elza MDK

Szobrok

Műcsarnok 1925 Iparművészeti Társ. Jubiláris kiáll.

Kalmár Elza

1921. Nobraiból Koll. Eiáll.

Ernstrich -

Madonna

840. Németi festő a XVIII. – XIX. sz.-ból

Kalmár Elza

1921. márc. Koll. Kiáll.

Ernst Mürem XVI. csop.
Kiáll. Eat.

Völgyes VIII. 126.

2646 Kalmár Elza. 1905.
Sz. Wienben 1872-ben.

Leányakt.

A fésülködés[redacted] közben ábrázolt meztelen nőt ábrázol, a ki derékon alólig látható, fejét kissé balra forditja és [redacted] haját olykép rendezi, hogy mig jobbjával azt leszorítja, baljával [redacted] kontyát [redacted] teszi fel.

Márványszobor sárgás-szürke talapzaton, mag. 100 cm. a talapzat méretei 95.5 mag. és fölül 30.5 szél. és 30.5 mély.

Elszámoltatott 1905:VII.2-án (582-905). Az elszámolás elfogadtatott 1905:XI.30-án a 21515 szvsz. alatt (1035-905).

III 3-98

905:VII.19

Vétetett 1905:IV.29-én a 36450 sz. leirattal 6000 K-án (400-905).

Pl. vét 1905

97

200

6000.- Sz.n. 1607-905

4596. Kövesházi Kalmár Elza.

Leányarczkép.

Majolika-mellszobor, magassága 29 cm.-- Lelt. sz. 4596.-- Vétetett az 1913 márczius 17-iki 38653 sz. leirat alapján 100 K-án (700-913).-- Kifizettetett 1913 április 21-én.-- Elszámoltatott 1913 május 8-án (1029-913).

Sz. n. 345-913
700-913-1
Át. lelt. 10459.

Kalmár Elza

Helikon
1923. febr.
kollektív kiáll.
Életrajz nincs
16 mű kiállítva

Petőfi Sándor:

Mellig, hétnyolcrad ba
szemöldöke s kis bajusza söte
lehajtott gallérja széles, kissé
kete. Alól jobbra: „Orlay 1

Olajfestés, vászonra, m
Festette: Orlay Soma
At. Kirt. 336
Ára 500 ft.
1896. III. 3. az erede
honnan 1896. VIII. 1-jén
Az 1891. VIII. 3-ikki 34
gedvetett az 1898/9-ikki
(124/91).

tovább

~~Beck Ö. Tulop~~ 171. l.

~~Damkó József~~ 171 l.

Köveshází Kalmár E. 172. l.

Kisfaludi Strobl Zsiga 172. l.
Keppel 94. t.

Lux Elek 172. l.

Pásztor János 172. l.

Medgyessy Franc 172. l.

Remenyi József 172. l.

Sidló Ferenc 173 l.

Szentgyörgyi István 175. l.
Keppel 153. t.

Telcs Ede 173. l.

l. Velencei nemzeth Kiáh

1924

Kalmár Elza

Műcsarnok Firenze

1907. tav. Eiáll. 191

a lenyugvó nap sugarai világítják meg, a
ő tócsa vizében visszatükröződnek. A
fa közelében, juhász őrzi botjára támasz-
elyektől kettő kivált, hogy a pocsolya vi-
érben fák látszanak. Az égbolt derült. Jel-
ay"

6 37 7 cm.
-án a 37857 sz. leirattal. (292/900)
n. 371/900. — Elszámoltatott 1900:
lszámolás elfogadtatott 1900: XII.
irat. (689/900).

tovább

~~Hazai Aladár~~

~~Helbing Ferenc~~

~~Herz Kornélia~~

K

Kalmár Elza

Kober Leó

Kozma Lajos

Krieger Béla

Madzsar Imre

Márk Lajos

lásd

Milano 1906

84. l.

699 szám.

Műemlékek Ors

Tárgy:

A Magyar Művelődés-
tört. I. kötetéért
esedékes 36 P. vénle-
tet kérik

A bea

Mellékl

Egyútta

Előirat

Utóirat

Másolta

Ernst Múzeum kiállításai
79.7.
XXXIV. csoportkiáll.
Dp. 1925-ökt.

A modern művészet forrongásai nálunk is visszhangra találtak. Az impresszionismus mesterei — amikor az optikai kép egységének megőrzésére törekedtek, — nem egy formai megoldás következetes elmellőzését irták zászlójukra. Amit a maguk művészi törekvéseinek utján learathattak, mesteri erővel és nagy odaadással kifejezésre is juttatták. De a művészeti problémák ilyen egyoldalu felvetése nem maradhatott ellenhatás nélkül. Mind többen érezték, hogy kizárólag az optikai kép visszaadása zsákutcába kergeti a művészetet. Keresték a kiutat. Cézanne művészete jelezte a kibontakozást. Nyomában mindenfelől uj utakat keresők nyomultak, akik a forma erőteljes hangsulyozásával, más és más ideálokat tüztek ki maguk elé. Gauguin a dekorativ hatások ujszerü megoldását jelentette. Matisse a szinfelületek leegyszerüsitését hirdette. A formaproblémák uj megoldásával kisérletezők forrongásaitól visszhangzottak a műtermek.

Az a három művész, kit most bemutatunk, Feiks Jenő, Márffy Ödön és Perlrott-Csaba Vilmos e kisérletezésekből kiemelkedve meglepően szép eredményekig jutottak el.

Feiks Jenő a futó impressziók mozgalmasságából indult ki, inkább jelezte a formákat, semhogy elemezte volna őket. Amit azonban most elénk tár, szin- és formafelfogásának nagyszerü kiérlelését mutatja. Látása megnyugodott. Nem a percig való hatásokat, nem az elillanó benyomásokat, nem a röpke optikai képeket igyekszik megragadni, — odaáll a természet, ez esetben egy-egy arc, táj, lóversenyrészlet, tájképnek távolsági hatása elé, s amint viziója ezekből kialakul, a maga gazdag

összbenyomásából alakitja ki formarendszerét. Minden eleme : a formák strukturája és a formákat körülölelő szinjáték nyugodt összhangba omlik. E harmóniát nem mindennapi látományok alkotják. Finom érzékenységgel oly apárt szineket, e szinekből oly ritka összetételeket és ez akkordokból oly étheri látományokat sejt meg, melyek szinte transscendentális régiókba emelik a legegyszerübb jelenségeket is. Most Feiks Jenő olyan művészeti eredményekkel örvendezteti meg műveinek szemlélőit, melyek delikát szinelrendezéseikkel, dekorativ finomságaikkal messzi kimagaslanak az ujabb magyar művészet törekvései között.

Dekorativ célokat tüzött ki maga elé *Márffy* Ödön is. Az ő eleme a szinek játszi viharzása. Kevés szin, de ezekkel égő, ragyogó, szinte izzó szinhatásokat hoz ki. A forma felbomlik a napfény irizálásában. De ujabban e formafeloldás mind határozottabb rajzos alapon nyugszik, az ingresi elv alapján, biztos, pozitiv, határozott formák létezését éreztetik, ami által a szinjáték — minden dekorativ játszisága ellenére — meggyőző. A napfény tüzének illusióját csalja vásznaira, melyeken az égő, telitett vörös és kék és ibolya bujkálása rendkivül finom, a szó legnemesebb értelmében vett dekorativ hatásokat vált ki. Márffy művészetének fejlődését tehát nemcsak formáinak mind erősebb rajzos alapja biztositja, mely a tárgyakat többé nem sulytalanitja el, hanem izzó szinharmóniáinak egyre delikátabb, szinte elfinomodott melódiája, melynek zeneisége nála is szinte transscendentális régiókig emelkedik.

Perlrott-Csabát művészi törekvése a sikszerüség megőrzésére vezeti, csakhogy nála ez nem dekorativ játsziságban, hanem a sulyos, materiális stabilitás éreztetésben nyilatkozik meg. Ez a látszólagos ellentét sok sulyos magaviaskodással járt, mig Perlrott-Csaba eljutott, sok-sok kisérletezés és még több próbálkozások után, egy olyan utra, mely most már nyilegyenesen el fogja vezetni a derengő célhoz. Elmult korok rokon-

törekvéseit végig kóstolta. Kikopogtatta a legkülönbözőbb eljárások használhatóságát. Nem idegen formafelfogások követése, hanem a maga céljának megfelelő uj látás jellemzi uj állomását. A sik éreztetése mellett a formák plaszticitását, sulyát és erőteljességét — kissé durva kezekkel — faragja ki, de amit ad, annak monumentálitását érezzük, amit megfog, azt megragadja. Száraz fák koronájának hatalmasan éreztetett formarendszeréből monumentális hatásokat csihol ki. Városrészeinek utcaelágazásai, magasan felvett horizontjukkal, nem a mélység éreztetését, hanem az egymás fölé épitett formák megőrzésével, a sikszerü háttér átsugárzását biztositják. A formák ereje, a dekorativ megoldás hangsulyozása mellett, Perlrott-Csaba legfőbb művészi ideálja, s ennek most már határozott kifejezését konstatálhatjuk. Pasztelljeiben ez a tendencia megfinomodva él. Ott a szinek tüzére gyöngéd fátyol borul, mely költői érzéseket sejtet.

Mindhárom művészünk — látjuk — más-más utakon keresi a maga egyéni törekvéseinek művészi formáját.

Grafikus művészünk, *Varga* Nándor, aki — noha most mutatkozik be először egységesebben, — a Szinyei-Társaság grafikai diját egy pár elszórtan megjelent lapjával máris elnyerte, a maga nagyszabásu elképzelő erejét rembrandti formalátásban, de mesteri biztonsággal mutatja be. Az uj grafikus nemzedék egyik kimagasló ereje Varga. A karcoló tű a kezében abszolut biztonsággal siklik végig a rézlapon, hogy a fény és árny csudás átmeneteivel gyönyörködtesse a szemet. E technikai készség nagy rajzolóbiztonságnak felel meg, ami itt bemutatott rajzaiból is kiviláglik. Az ő művészete nagy etikai érzések hordozója. Ez a fiatal művész a formák és fényátmenetek gazdagságával eszméi interpretálásának máris szuverén ura.

Dr. Lázár Béla.

ELSŐ TEREM.

Varga Nándor rézkarcai.

1.	Venus genetrix. Hideg tű. Csak 15 példányban	400.000
2.	Akácfás oldal	150.000
3.	Éva teremtése. Hideg tű	400.000
4.	Leányfej. Hideg tű	250.000
5.	Pieta	400.000
6.	Leányka. Hideg tű	300.000
7.	Este. Hideg tű	300.000
8.	Kopasz almafa	150.000
9.	Fej kettős fényben	150.000
10.	Magányos fa	100.000
11.	Tavaszi nap. Hideg tű	450.000
12.	Olvasó lány	200.000
13.	Hintázók	300.000
14.	Fátyolos nő	200.000
15.	Ecce Homo	350.000
16.	Tanyaudvar	200.000
17.	Malomfák	100.000
18.	Sirbatétel	100.000
19.	Reggel. Hideg tű	400.000
20.	Krisztus betegeket gyógyit	350.000
21.	Nirvána felé. Csak két nyomatban van	1,000.000
22.	Keresztfán	500.000
23.	József és Putifárné	250.000
24.	Jézus és Magdolna	350.000
25.	Kigunyolt Krisztus	350.000
26.	Loggia dei Lanzi	200.000
27.	Ivó gyermek	100.000
28.	Dunapart	100.000
29.	Leányfej	150.000

30. Férfifej 150.000
31. Merengő 200.000
32. Őszi reggel 150.000
33. Kora tavasz 150.000
34. Édes anyám 150.000
35. Anya gyermekkel. Csak egy példány van 300.000
36. Tékozló fiu 200.000
37. Arno partján 200.000
38. Varró leány 100.000
39. Kiüzetés 100.000
40. Akácok 100.000
41. Önarckép. Két példány 300.000
42. Férfifej 100.000
43. Ködös délelőtt 100.000
44. Jegenyék 200.000

MÁSODIK TEREM.

Márffy Ödön festményei.

45. Almaszedő lány 10,000.000
46. Virágok 8,000.000
47. Leányfej 5,000.000
48. V. M. k. a. arcképe. Magántulajdon.
49. Duna. Vizfestmény 1,800.000
50. Alkony. Vizfestmény 2,000.000
51. Reggel 4,000.000
52. Part 1,800.000
53. Hegyek alján 7,000.000
54. Falurészlet 1,800.000
55. Hazatérő nyáj 1,800.000
56. Csónakban 1,800.000
57. Tájkép templommal 2,000.000
58. Női akt 2,000.000
59. Balkonon 1,800.000
60. Kerti részlet 2,000.000
61. Szüret 1,800.000
62. Vasut 1,800.000
63. Vihar 1,800.000
64. Társaság kertben 8,000.000
65. Naplemente 1,800.000
66. Virág, fekete vázában 7,000.000
67. Dunarészlet 2,000.000
68. Alkony a Dunán 7,000.000
69. Nyár 20,000.000
70. Hegyek a Dunánál 7,000.000
71. Tájkép. Pasztell 2,500.000

HARMADIK TEREM.

Feiks Jenő festményei.

72. Hölgy kutyával 15,000.000
73. Lánczy Margit arcképe. Magántulajdon.
74. Feiks Alfréd arcképe. Magántulajdon.
75. Önarckép 20,000.000
76. Tanulmányfej 10,000.000
77. Ofélia 10,000.000
78. Hazafelé 12,000.000
79. Tengerpart 12,000.000
80. Gyermekarckép. Magántulajdon.
81. Start 12,000.000
82. Tengeri fürdő 8,000.000
83. Aczél Ilona arcképe. Magántulajdon.
84. Két versenyló 10,000.000
85. Éjszaki tenger 8,000.000
86. Esti hangulat 10,000.000
87. Önarckép 8,000.000
88. Csathó Kálmán arcképe. Magántulajdon.
89. Lovarda 12,000.000
90. Március 12,000.000
91. Kis lóversenykép 8,000.000

NEGYEDIK TEREM.

Perlrott-Csaba Vilmos festményei.

92. Szajnaparti részlet 6,000.000
93. Csendélet citrommal 6,000.000
94. Híd 4,000.000
95. Notre-Dame 5,000.000
96. Sorbonnei részlet 5,000.000
97. Notre-Dame híddal 5,000.000
98. Párizsi templom 10,000.000
99. Notre-Dame 6,000.000
100. St. Michel 5,000.000
101. Párizsi részlet..... 7,000.000
102. Nagybányai táj 7,000.000
103. Csendélet 3,500.000
104. Nagybányai erdő 7,000.000
105. Teritett asztal 8,000.000
106. Párizsi részlet..... 5,000.000
107. Szajnapart..... 7,000.000
108. Tanulmány 4,500.000

ÖTÖDIK TEREM.

Perlrott-Csaba Vilmos pasztelljei.

109.	Akttanulmány	600.000
110.	Keresztlevétel. Krétarajz	600.000
111.	Csendélet virággal. Pasztell	3,000.000
112.	Cigányleány. Pasztell.	3,000.000
113.	Csendélet gyümölcscsel	3,000.000
114.	Erdőrészlet	3,000.000
115.	Csendélet. Pasztell	1,500.000
116.	Louvre belseje	600.000
117.	Fák	1,500.000
118.	Borus táj. Olajfestmény	5,000.000
119.	Szines rajz	600.000
120.	Gyár belseje	1,000.000
121.	Szines rajz	600.000
122.	Szajnaparti részlet	4,000.000
123.	Szines rajz	600.000
124.	Szines rajz	600.000
125.	Szines rajz	600.000
126.	Magvető. Krétarajz	600.000
127.	Párizsi házak. Olajfestmény	6,000.000
128.	Szines rajz	600.000

HATODIK TEREM.

Varga Nándor rajzai.

129. Női fej	800.000
130. Álmodozás	1,000.000
131. Ülő lány	800.000
132. Esős délelőtt. Vizfestmény	1,200.000
133. Borus nap	1,000.000
134. Leány ablaknál	800.000
135. Colleoni szobra Velencében	1,200.000
136. Női fej. Magántulajdon.	
137. Önarckép	1,200.000
138. Arno partja	1,500.000
139. Varró leány	1,200.000
140. Szépmező	1,200.000
141. Gondolkodó	1,000.000
142. Óbudai szigeten	800.000
143. Völgyes táj	1,000.000
144. Facsoport	600.000
145. Szeles felhők	600.000
146. Magányos akác	600.000
147. Firenze	800.000
148. Gyermekleányfej	600.000
149. Ponte Vecchio	1,300.000
150—155. Akttanulmányok. Egyenként	600.000

VITRINÁBAN.

Kalmár Elza viaszkminiatürjei.

Arcképmegrendeléseket elfogadunk:

Kisebb miniatür ára	1,500.000
Nagyobb „ „	2,000.000

Ernst Múzeum 79-ik
kiáll. Budapest, 1925, okt.

Kalmár Elza

VITRINÁBAN.

Kalmár Elza viaszkminiatürjei.

Arcképmegrendeléseket elfogadunk:

Kisebb miniatür ára	1,500.000
Nagyobb „ „	2,000.000

Kalmár Elza

Tovább

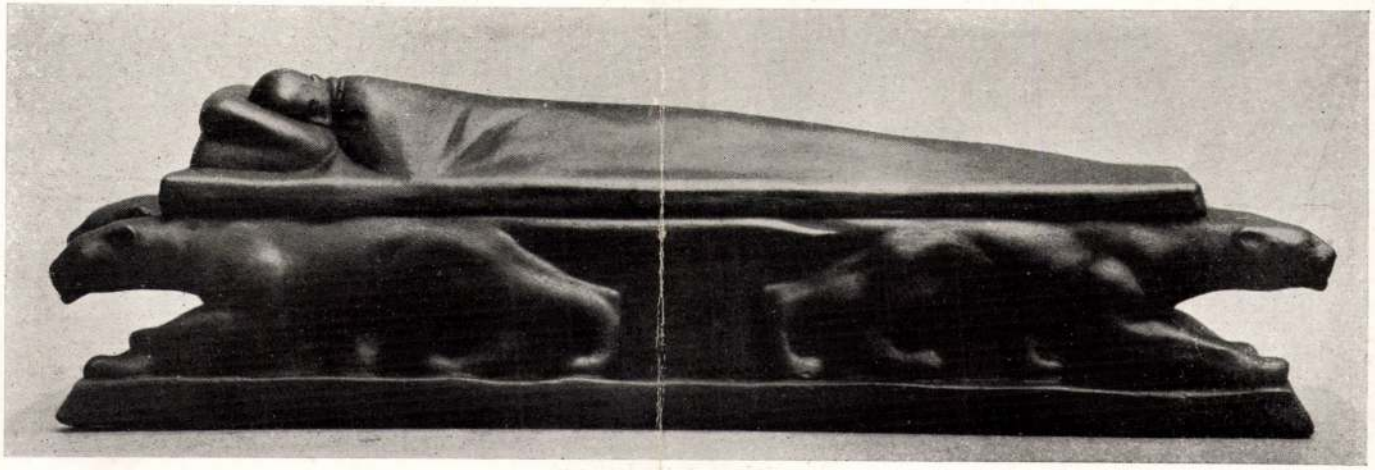

KERÁMIA

A Kéve harmadik kiállításáról
1911. január
A Nap 1911. IV. 3–4. 17.

KALMÁR ELZA

Kalmár Ebra

Kalmár Elza MDK

Kainz József, vázlat, gipsz

Mücsarnok 1900/1901. téli kiáll.

Kalmár Elza MDK

Szerpentin táncosnő, hamutartó, bronz

Rabszolganő, ékszertartó, bronz

Műcsarnok 1900/1901. téli kiáll.

MDK

Kalmár E.

1930. Wieni Künstlerbund Hagen jub. kiáll. résztvett.

UME 3. kiáll. N.Szal. 1931. febr.

Kövesházy Kalmár Elza MDK

Elesett hős, mükő

Mücsarnok 1924. tavaszi kiállitás

Kövesházy Kalmár Elza MDK

Elesett hős, mükőszobor

Műcsarnok 1924 tavaszi kiállitás

MDK

Kövesházi Kalmár Elsa

Eszter, szobormü

KMTárs. 1907. tav. kiáll. kat. 33.l.

MDK

Kövesházi Kalmár Elsa

Eszter, szobormü

KMT. 1907. tav. kiáll. kat. 33.l.

Kövesházi Kalmár Elza MDK

Eszter, szobormü

Mücsarnok 1907. tavaszi kiáll.

Kalmár Elza MDK

Macskák, bronz

Szines viaszplakett

Érmek és plakett, bronz

Mücsarnok 1927 tavaszi kiállitás

MDX

Kalmár Elza

K



89. Kalmár Elza: Kainz József.

KMTársz. 1900/1.
Téli kiáll.



65. Kallos Ede: Vásárfia.

2036. KERET, ovális, aranyozott, 55×44 cm 15
2037. KERET, hollandi, 25×20 cm 30
2038. KERET, fa, 25×20 cm 20
2039. KERET, aranyozott, ökörszemes, 30×14 cm 15
2040. KERET, aranyozott, 32×26 cm 15
2041. FAJANSZ-KÉP, ovális, romantikus táj alakokkal. Olasz, 17. sz. *(Ft 400)* 1
2042. LEVÉLNEHEZÉK, oroszlán, tűzaranyozott és patinás bronz Francia 19. sz. e. *(Ft 150)* 1
2043. SZIPKA, tajték és borostyán, faragott arab férfifej 25
2044. SZIPKA, tajték, öreg török fejének alakjában, szopókája hiányzik, tokban 40
2045. FALIÓRA, feketére pácolt fa, olympiai jelenetet ábrázoló aranyozott bronzreliefdísz, Empire *(Ft 200)* 1
2046. ÁLLÓÓRA, fa és tűzaranyozott bronz, oldalt szatírok Bécs, Empire 150
2047. KIS ÁLLÓÓRA, tűzaranyozott bronz, szekrényben, ezüst mutatólappal, Bécs 19. sz. e. *(Ft 220)* 1
2048. ÁLLÓÓRA, aranyozott bronz lábakon, stilizált domború virág és vésett dísz, tokban, Bécs, 19. sz. e. *(Ft 450)* 1
2049. ÁLLÓÓRA, tűzaranyozott bronz, ütőszerkezettel, madárlábakon, Bécs 1820 k. 120
2050. KANDALLÓ-ÓRA, tűzaranyozott bronz, reliefdísz, tetején allegórikus nőalak Francia 1820 k. 1500
2051. ÁLLÓÓRA, tűzaranyozott és patinás bronz, angyalos testtel. Francia, 19. sz. e. 150
2052. SZEKRÉNYÓRA, faragott és aranyozott tokban, mutatólapján finom zománcképek, Francia 18. sz. *(Ft 300)* 1
2053. ÁLLÓÓRA, fa, faragott és aranyozott dísz, vésett mutatólappal, Francia 1800 k. *(Ft 200)* 1
2054. ÍRÓLÁDIKA, finom boulle-modorú berakott díszítéssel Francia 500
2055. LÁDIKA, mindegyik lapján dúsan faragott levéldísz, aranyozott fogókkal és kulccsal, 19. sz. e. *(Ft 400)* 1
2056. DOBOZ, ládaalak, kovácsolt vas, arannyal tauschirozott dísz, különleges zár, 17. sz. *(Ft 240)* 1
2057. NAGY PÁLMATARTÓ, bronz, domború sárkány- és madárdísz, Japán 400
2058. ÁLLÓ TÜKÖRÁLLVÁNY, ovális, fa, fekete oszlopokkal és faragott aranyozott dísz, Empire *(Ft 200)* 1
2059. KERESZTELŐTÁL és KANNA, gyűrűs és levéldísz, plated, 19. sz. e. *(Ft 150)* 1
2060. TEÁS KANNA, zinn, fafüllel, 19. sz. v. f. *(Ft 35)* 1
2061. ÉTELMELEGÍTŐ fedővel, domború levéldísz, plated. (Ft 150) 1
2062. TALPAS TÁL, aranyozott bronz, domború és figurális dísz, csiszolt üvegbetéttel *(Ft 150)* 1
2063. ZINNTÁL, vésett, 1808. évszámmal *(Ft 80)* 1
2064. CUKORTARTÓ, szánkó-alak, domború dísz, plated *(Ft 70)* 1

2065. HONVÉDSZOBOR, bronz, a Várban felállított szobormű kisebbített mása, márványtalapzaton 200

2066. CLEOPATRA, háromalakos bronzcsoport, szürke márványtalapzaton, Kalmár Elza műve 80

2067. KISFIÚ, bronzszobor, márványtalapzaton, jelezve: Zosi *(Ft 200)* 1

2068. MEDVE, faszobor, Erdély 19. sz. *(Ft 100)* 1

2069. ANYA KISLEÁNNYAL, tisza-fából faragott szobor-csoport, jelezve: Szervátius 1943. 1500

2070. KASZÁT KALAPÁLÓ MUNKÁS, bronzszobor, márványtalapzaton, jelezve: O. HERTEL, *(Ft 400)* 1

2071. TŐR bőrtokban, fa és sodronydíszes markolat, Balkán *(Ft 40)* 1

2072. TŐR, vésett diszitéssel, Perzsa 19. sz. *(Ft 40)* 1

2073. PISZTOLY, berakott és tűzaranyozott díszitéssel, jelezve: Kutschenreuther *(Ft 120)* 1

2074. CELLÖVŐPISZTOLY, 19. sz. *(Ft 40)* 1

2075. PISZTOLY, ezüstberakással, Török 18. sz. *(Ft 100)* 1

2076. PISZTOLY, ezüstberakással, Török 18. sz. *(Ft 150)* 1

2077. VADÁSZKÉS, berakott csontfogó, tauschirozott penge, Bosnyák 19. sz. m. f. *(Ft 20)* 1

2078. DISZKARD, markolatán részben aranyozott, sisakos vitéz, bársonyhüvelyén zománccímer. Svéd 19. sz. *(Ft 250)* 1

2079. LŐPORTARTÓ, szarú és bronz, 19. sz. k. *(Ft 32)* 1

2080. PATRONTÁSKA, gyengeezüst, Török 18. sz. *(Ft 80)* 1

2081. LEBEGŐ ANGYALPÁR, fehérmázú, részben aranyozott fafaragás, (ujj hiány), Osztrák 1800 k. *(Ft 300)* 1

2082. SZÁRNYAS ANGYAL, bronz, háromszegletű talapzaton, bevésett 1692. évszámmal. *(Ft 300)* 1

2083. ALLEGÓRIKUS JELENET, kalapált rézrelief, Empire. *(Ft 30)* 1

2084. SZENT MIKLÓS, népies üvegfestmény. Magyar, 19. sz. e. *(Ft 45)* 1

2085. APPLIKÁCIÓS KÉP, fakeretben, halpikkelyekből összeállítva. 1800. k. *(Ft 200)* 1

2086. POHÁRTARTÓ, két darab, filigrán ezüst. 19. sz. m. f. *(Ft 30)* 1

2087. TÖRPE PUTTONNYAL, puszpángfafaragvány, márványtalapzat. 19. sz. k. *(Ft 180)* 1

2088. KÁVÉŐRLŐ, sárgaréz, hengeres forma. Balkán, 19. sz. *(Ft 100)* 1

2089. NAGY DÍSZKORSÓ, kalapált sárgaréz, körülfutó sokalakos jelenettel. *(Ft 50)* 1

2090. BEETHOVEN, bronzrelief, jelezve: Stiasny. *(Ft 30)* 1

2091. SZIVARVÁGÓ, szarvasfej, elefántcsont és ezüst. 19. sz. *(Ft 160)* 1

2092. BEATRICE, carrarai márvány, mellszobor, jelezve: Ettare Zocchi, szürke márványtalapzaton. *(Ft 800)* 1

2093. FÓKUTYA, bronz, sötétpatinás. Kína *(Ft 400)* 1

Ernst Múzeum aukciói
XLVIII/a
Báró Kolmer Adolf gyűjteménye
Bpest, 1934.

MAGYAR SZOBRÁSZOK

SCULPTEURS HONGROIS

Csikász Imre, (1884—1914)

315. Csibefióka.
Szobrocska. Bronz. Zöld patina. Mag. 9 cm. — Négyszögü márványtalapzaton.
Jelezve: *Csikász Imre 1909.*
Képben közölve: Müvészet, 1912. 394. old.

Fadrusz János, (1858—1903)

316. Toldi Miklós küzdelme a farkasokkal.
Csoport. Bronz. Zöldesbarna patina. Mag. 82 cm. — Négyszögü fatalapzaton.
Jelezve: *Fadrusz János.*
Vétetett 1928-ban az Ernst-Múzeum Fadrusz János emlékkiállitásáról. — A bronztalapzatba vésve: „Az első eredeti példány, mint Vándordij, a Budapesti (Budai) Torna Egylet tulajdona"; emellett öntőjegy: „Haraszti József ércöntöde..."
A mű gipszmintája képben közölve: Művészet, 1903. 389. old. (Malonyay Dezső Fadruszról irt nekrológjához).

Felvidéki szobrász, XV. század

317. Szent György.
Szobrocska. Fafaragvány (a festés lelúgozva?). Mag. 70 cm. — Fatalapzaton.
A jobbkar szögezve; a balkézfej kiegészités.
Badiny Zoltán gyüjteményéből Besztercebányáról. — Képben közölve: „A gyüjtő" I. 121. old.

Felvidéki szobrász, XV. század vége

318. Apostol mellszobra.
Fafaragvány (a festés lelúgozva). Mag. 46 cm.
A jobbkéz hüvelykujja letörve.
Vétetett Divald Kornél gyüjteményéből Budapesten.

Kalmár Elza, (1876—)

319. Eszter.
Csoport. Bronz. Zöldes patina. Mag. 25.5 cm. — Különöntött téglaalaku talapzaton, mely négyszögü márványtalapzathoz van erősitve.
Képben közölve: Művészet, 1909. 167. old. (Fülep Lajos, „Kövesházy-Kalmár Elza" c. cikkéhez)

Kisfaludi-Stróbl Zsigmond, (1884—)

320. Női fej.
Szobor. Rózsaszinü ruskicai márvány. Mag. 38 cm. — Forgatható márványtalapzaton.
Jelezve: *K. Stróbl Zs.*
Képben közölve: Magyar Müvészet, II. 557. old. — Az ábrázolt a müvész felesége.

Lux Elek, (1884—)

321. Két meztelen táncosnő.
Csoport. Bronz. Barna patina. Mag. 23 cm. — Ovális bronztalapzaton, mely négyszögü márványtalapzatra van erősitve.
Jelezve: *Lux Elek.*

Velencei szobrász, XVII. század

311. Herakles.

Szobrocska. Bronz, tűzben aranyozva. Mag. 15 cm. — Profilos kerek fatalapzaton.

Sculpteur vénitien, XVIIe siècle

Hercule.

Statuette. Bronze, doré au feu. Haut.: 15 cm. — Socle rond profilé.

Vischer, Peter, iránya, XVII. század

312. Vakaródzó vadászkutya. (Porzótartó).

Szobrocska. Bronz. Természetes barna patina. Mag. 5.5 cm. — Négyszögü márványtalapzaton.

A XV. század egy rézmetszetére visszavezethető ábrázolás, a maga idejében annyira kedvelt volt, hogy — bronzon kivül — ólomból és elefántcsontból is készitették.

Vischer, Peter, (Manière de) XVII. siècle

Chien de chasse se grattant. (Poudrier).

Statuette. Bronze. Patine brune naturelle. Haut. 5.5 cm. Socle réctangulaire en bois.

Se rattache à une gravure du XVe siècle, si populaire à son époque qu'à part le bronze la même composition se trouve représentée en ètain et aussi en ivoire.

Vittoria, Alessandro, műhelye

***313.** Neptun kagylós fogaton. (Kapukopogtató).

Csoport. Bronz. Természetes barna patina és fekete lakk. Mag. 36 cm.

Kiállitva: Műcsarnok, 1919 (Köztulajdonba vett műkincsek kiállitása).

Vittoria, Alessandro, Atelier de

Neptune sur attelage de conque. (Battant de porte).

Groupe. Bronze. Patine brune naturelle et vernis noir. Haut. 36 cm.

Exposé: Műcsarnok, 1919 (Palais des Beaux-Arts, Budapest Exposition des oeuvres d'art socialisées).

Vittoria, Alessandro, műhelye

***314.** Minerva.

Szobrocska. Bronz. Fekete lakk patina. Mag. 56 cm. — Hatszögü profilos fatalapzaton.

Eredetileg tűzbak koronázó alakja volt (v. ö. Planiscig, Venezian. Bildhauer der Renaissance. Wien, 1921. Abb. 521).

Vittoria, Alessandro, Atelier de

Minerve.

Statuette. Bronze. Patine vernis noir. Haut. 56 cm. — Socle héxagonal profilé en bois.

Servit autrefois comme pièce de décoration d'un chenet (voir Planiscig, Venezian. Bildhauer der Renaissance. Wien, 1921. Fig. 521.).

Magyar szobrász, XVIII. század

322—323. Két repülő angyal.
Fafaragványok. Hossz. 47 cm.

Róna József, (1861—)

324. József és Putifárné. (Mellszobrok).
Csoport. Bronz. Fekete patina. Mag. 16.5 cm. — Márványkockán.
Jelezve: *Róna József.*

325. Szatír nimfával.
Csoport. Bronz. Barna patina. Mag. 79 cm. — Kerek fatalapzaton.
Jelezve és keltezve: *Róna József, Bpest, 89.*

Szentgyörgyi István, (1881—)

326. Lány, korsóval.
Szobrocska. Bronz. Zöldes patina. Mag. 34 cm. — Kerek márványtalapzaton.
Jelezve: *Szentgyörgyi I. önt. Szili.*

Telcs Ede, (1872—)

327. Beethoven mellszobra.
Barnásszürke kő. Mag. 52 cm. — Négyszögü márványtalapzaton.

Vedres Márk, (1870—)

328. Vízhordó lány.
Szobrocska. Bronz. Sötétbarna patina. Mag. 49 cm. — Egybeöntött négyszögü talapzaton.
Jelezve: *Vedres Marh (sic).*

329. Fiatal pár (Ádám és Éva?).
Csoport. Bronz. Zöldes patina. Mag. 38.5 cm. — Egybeöntött négyszögü talapzaton. (A férfi és nő külön-külön öntve és összecsavarozva).
Jelezve: *Vedres Mark Firenze 1903.*
Kiállítva: Mücsarnok, 1904 (Téli tárlat). — Képben közölve: Művészet, 1904. 401. old.

Kalmár Elza

~~Csikász Imre~~

Sobrány

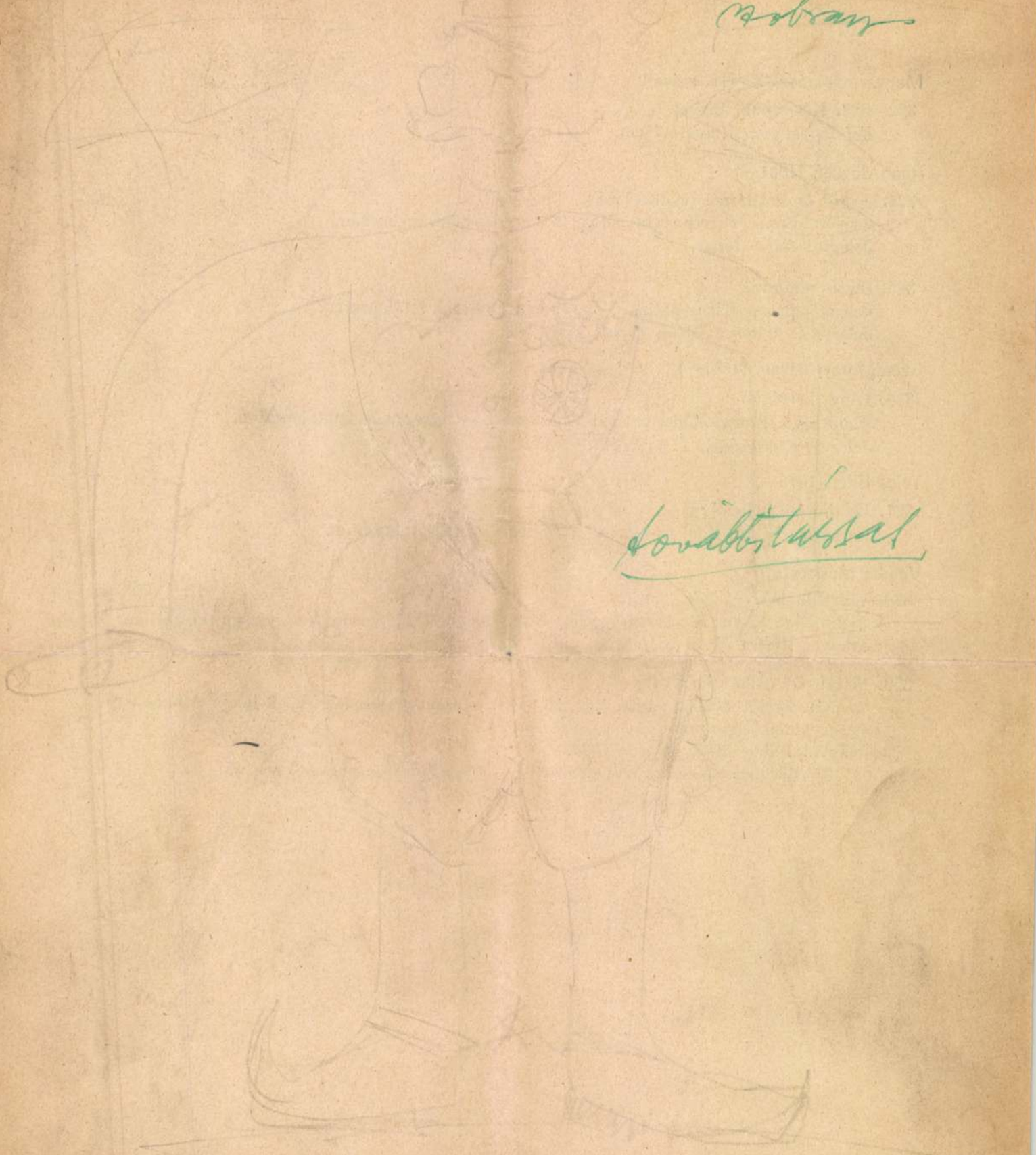

Továbbítással

Kövesházi Elza.

25. Szűz Mária, tengerek királynéja. Kerámia. Olajf.
26. Szent Ferenc madarakkal. Kerámia. 1400.

Nemzeti Szalon

Egyházm. kiáll.
1926.

Jászberényi múzeum (építkezési segély)

III. 173.

MDK

Kalmár Elza

Orsz.Képtár. Nemzetközi modern metszetkiállitás 1903. ápr. Bp. 1903. 13-15.o.

VILÁGOSSÁG
BUDAPEST

K. Kalmár Elza M.D.K.

szobrász

herendi szobra :

Kézimunkázó
matyó menyecske 140 mm. sines

É.M. Árjegyzék. Herendi porcelán szobrok és
dombormüvek. Bp. 1959. 22. old.

Kövesházi Elza

109	Fekete párduc	kerámia
110	Gyerek fej	"
111	Török leány	"
112	Gyerek arckép	"

Nemzeti Szalon

Une 1937

ápr. máj

KIÁLLITÁSÁNAK

KATALOGUSA

NEMZETI SZALON MŰVÉSZETI EGYESÜLET

1937 ÁPRILIS HÓ 25-TŐL MÁJUS HÓ 9-IG

Kalmár Elza

MDK

Kétségbeesés, bronz

Mefiszto, bronz

Faun, pecsétnyomó, bronz

Műcsarnok 1900/1901. téli kiáll.

Köveshári Kalmár Elza

Kut 1929. januar Eiáll.
1 fanobor

Fejérpataky László IX. 68.

MDK

Kövesházi Kalmár Elza

Dárdavető, réz

Magyar Képzőművészetért. I. kiáll.
Ernst Múz. 1946. jul. 14 l.

MOK

K. Kalmár Elza, szobrász.

204. Tánçoló fiú. (bronz)

(Szépművészeti Muzeum tulajd.)

206. Nyilazó, (bronz)

(Szépművészeti Muzeum tulajd.)

Műv. és Keresk. Int. (v. Ernst Mur) -. Neuv. Sportbr. -

és a M. Képzőm. Szabadszerv. kiáll. - 1945 III. 11-26. -

Kat.

K. Kalmár Elza

Nyílazó, bronz

Nemz Sportbiz, MKépző
Kiáll. Katalógus 1945 au

MDK

Kövesházi-Kalmár Elza

Dekorativ tanulmány, szobormü

Táncosnő, "

KUT kiáll. N.Szal. 375.kiáll. 1927. ápr.

MDK

Kövesházi Kalmár Elza

Ijjász, br.

Magy. Művészetért kiáll. r.Műcs. 1940. febr.

25. l.

Kővesházi Kalmár Elza

Alkotás Művészhár II. csop.
Kiáll. 1942. dec.

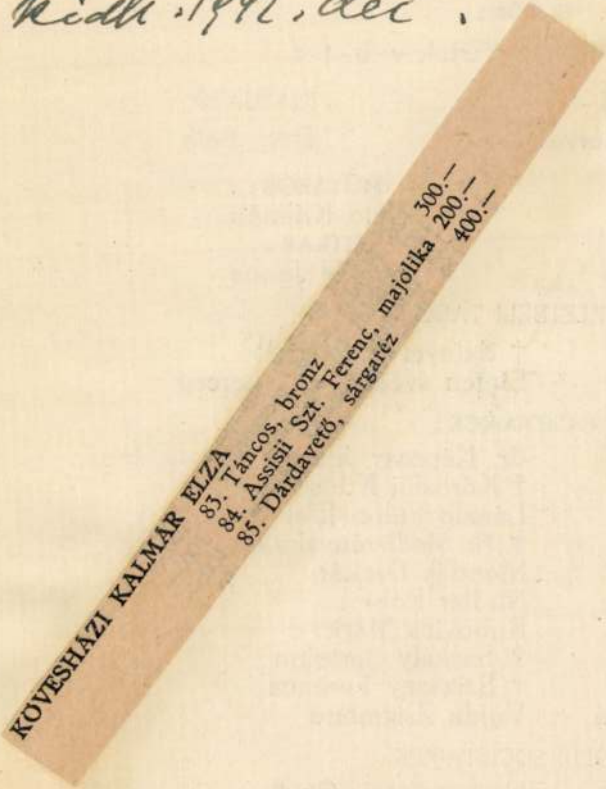

ZETI SZALON VEZETŐSÉGE:

ELNÖK:

róf ANDRÁSSY GYULA v. b. t. t.

ALELNÖKÖK: IGAZGATÓ:

nő Horvai János Déry Béla

YÉSZ: MŰTÁROS:

ssy József Kató Kálmán

ÁRNOK: TITKÁR:

M. Miklós Bende János

TISZTELETBELI TAGOK:

r Gyula † Szinyei Merse Pál

csy Mihály Eugen svéd királyi herceg

SOCIETAIREK:

tó dr. Képessy József

a † Kőrösfői Kriesch Aladár

Aladár László Fülöp Elek

ándor † Br. Mednyánszky László

nő Mendlik Oszkár

nos Nádler Róbert

y Lajos Rubovics Márk

Ödön † Székely Bertalan

lándor † Szikszay Ferencz

vács László Vajda Zsigmond

KÜLFÖLDI SOCIETAIREK:

uda (Osztrák) Lindberg Erik (Svéd)

„ Milles Carl „

„ Ranzoni Hans (Osztrák)

„ Schönthal Otto „

tephan „ Schultzberg Anshelm (Svéd)

helm „ Skocylas Wladislaw (Lengyel)

uno (Svéd) Wilhelmson Carl (Svéd)

Wyczolkowski Leon (Lengyel)

Kalmár Elza MDK

3 drb. litografia

Műcsarnok 1900/1901. téli kiáll.

Kövesházi Kalmár Elza MDK

Majke, szobormü

Műcsarnok 1927 tavaszi kiállitás

Kövesházi Kalmár Elza MDK

Gyuri, bronz

Műcsarnok 1927 tavaszi kiállitás

MDK

Kövesházi Kalmár Elza

Dárdavető, réz

I.Művészeti Kiáll.Kat.1946.Jul.7.-Jul.28.-ig.
14.lap

Kövesházy Kalmár Elza MDK

Kuti nimfa, alabástrom

Műcsarnok 1942 [redacted]
A magyar művészetért c. kiáll.

[redacted]

MDK

Kövesházi Kalmár Elza

Assisi Szent Ferenc a madaraknak prédikál, kerámia
Santa Maria del mar, kerámia dombormű

Magyar Képzőművészek szegedi reprezentatív kiállitása. 1930. Aug. 31.1.

MDK

Kövesmazi Kalmár Elza szobraszművész

A "KEVE" művésztagja 1925-ben.

A "KEVE" XVI-ik kiáll.kat.1925.nov.29-től dec.13-ig.

MD K

Kövesházi Kalmár Elza, szobrászm.

a dijbizottság mention-honorable-t, kitüntető elismerést szavazott meg kiállitott munkáiért.

Nemzeti Szalon.- A KUT kiállitása.1927. tav.kiáll. 9.l.

Kövesházy Kalmár Elza MDK

Fiatal leány, kő

Mücsarnok 1932 Budapest közönségének képzőművészeti gyüjteményéből rendezett kiállitás

Kövesházi Kalmár Elza MDK

A tömbmegbizottunk, terrakotta

Mücsarnok 1950. I.Magy. Képzőm. Kiáll.

MDK

Kalmár Elza

Francesca ls Paolo, kerámia

KUT 3. kiáll. Ernst Muz. 1926. márc. 2o 1.

K. Kalmár Elza

Bemutatott műve:

206. sz. „Nyilazó," bronz.

A Nemzeti Sportbizottságban Magyar Kéz-
zőművészek Szabadszakszervezetének kiól-
litása, Budapest, 1945.

MNK

Kalmár Elza

Alkonyat, algrafiai festéknyomás
Vihar, " "

Képzőműv. Társ. 1901-2. téli kiáll.

45 l.

Kővesházi Kalmár

Elza

135. Kövesházi Kalmár Elza: *Leányalak* (faszobor) 1200 pengő.

Nemzeti Szalon

1929 jan.

Kut.

— a magasabb és tisztább érzések világába.

Örömmel regisztráljuk, hogy a spirituális művészet jelszava azóta győzedelmes jelszavává vált az egész magyar keresztény-lelkű művészetnek — s most hitünk az egész magyar művészet hitévé s céljaink az egész magyar művészet céljaivá váltak.

Sokan elestek közülünk a becsületes életharcban, — de akik itt most együtt vagyunk — ma is töretlen hittel hirdetjük a szellem győzelmét — a lassan multtá váló materialisztikus világnézettel szemben.

Budapesten, 1939. március 4-én.

A Spirituális Művészek Szövetsége.

Kövesháry Kalmár

Elza

Fiatal leány, körzeben

1932 fév új szorzem.kiáll Mücsarnok

1933 18 U. SECRETARY'S RECEIVED

MDK

Kalmár Elza, szobrászm.

A fiatal Strauss Richárd dirigál. Bronz.

E.M.kiáll.-á. LXXXII /1926/ -KUT III.nagy kiáll. -a.
Kat. 13.1.

Kövesházi Kalmár Elza MDK

Péter, bronz

Műcsarnok 1927 tavaszi kiállitás

Kalmár Elza NDK

Férfiképmás, gipsz

Műcsarnok 1965. tavaszi nemzetközi kiáll.

Kalmár Elza MDK

Leányakt, márvány

Műcsarnok 1905. tavaszi nemzetközi kiáll.

K. Kalmár Elza, nobrázno" M.D.K.

Üllő matgó nő c. nobra nerepelt a „Herend 100 éves" kiállitáson

35

"Herend 100 éves" kiállitás katalógusa.

Bp. 1939. 35.old.

M. Kövesi Albi



Nemzet

Meghalt M. Kövesi Albi

Nyolcvanhat éves korában meghalt M. Kövesi Albi festőművész. Tanulmányait Nagybányán kezdte, majd Bernáth Aurél lett a mestere. Szelíd líraisággal festette képeit élete végéig, töretlenül őrizve a realista hagyományokat. Három műve a Fővárosi Képtár tulajdonában van, egy gyermekportréjával díjat nyert egy milánói kiállításon.

Temetése november huszonötödikén lesz, fél egy órakor az Óbudai temetőben.

Magyar Nemzet

1986. XI. 19.

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 337-748, 340-726

Kövesi Albi,

PESTI MŰSOR

festőművész

1980 MÁR 5

1021

Köves Albi kiállítása

„Lelkem édes, mély mámorba szédült / A természet örök szépségétül." (Petőfi: A Tisza.) „Ez a festészetem ars poeticája is lehetne — vallja Kövesi Albi festőművésznő. — Szinte fizikai hatást érzek a látvány előtt, ezért — mind a mai napig — tájat szabadban festek. A plein air kedvéért választottam tanulmányaim egyik állomásául Nagybányát. A táj mellett a figurális, főleg a portréfestészet érdekel. Törekvéseim: a valóság őszinte ábrázolása saját kifejezési eszközeimmel és színvilágommal."

Kövesi Albi festőművésznő kiállítása Zalaegerszegen, a Kisfaludy-teremben tekinthető meg március 6-tól 20-ig.



le. Előadó: dr. Puskás Elemér. Színes diaképek.

Kedden, 4-én, du. 6-kor: Az Ásványbarát Szakkör rendezésében: KLUBNAP. — A Tudományos-Fantasztikus Klub rendezésében: SCI-FI KVIZ MŰSOR. Játékvezető: Lovrics László. — Fiatalok — fiataloknak című sorozat. SOKARCÚ DÉL-AMERIKA. A földrész három jellegzetes tájáț: az amazonasi őserdők világát, az Andok vonulatait és a Tűzföldet mutatja be az előadás. Kiemeli a jellegzetes növény- és állatvilág érdekességeit. Előadó: Bernáth Sándor. Színes diaképek.

Szerdán, 5-én, du. 5-kor: A Gombász Szakkör rendezésében ALAPFOKÚ GOMBAISMERŐ TANFOLYAM. — Du. 6-kor: A Pireneusokon túl: Spanyolország című sorozat. III. ANDALÚZIA. Cordoba — Sevilla — Gibraltári szoros — Ceuta — Ronda — Granada — Guadix Előadó: Nemerkényiné Hidegkuti Krisztina és Nemerkényi Antal. Színes diaképek, hangfelvételek.

TIT ELŐADÁS A MŰZEUMBAN

SZÉPMŰVÉSZETI MÚZEUM

Hétfőn, 3-án, du. 6-kor: Egyiptomi művészet a késői korban (i. e. I. évezred — színes diavetítéssel illusztrált előadás). Előd: dr. Varga Edit egyiptológus.

én de. 10 és du. 2 órakor.

(A műsorváltoztatás jogát fenntartjuk!)

Derült időben minden hétköznap este a planetáriumi előadások után, a Gellérthegyen, az URÁNIA BEMUTATÓ CSILLAGVIZSGÁL B[illegible] távcsövén át megtekinthetők a legszebb, érdekes látványt nyújtó égitestek!

„ASZTRO KLUB"

A TIT budapesti Csillagászati és Űrkutatási Szakosztálya ez év tavaszától az **ASZTRO KLU** nyilvános programja keretében — havi egy alkalommal — a csillagászat, az űrkutatás, az űrhajózás és azok határterületeivel kapcsolatos (a sajtóban részletesen még nem közölt) újdonságokról, eredményekről konzultációval egybekötött, vetítettképes előadásokat tart a Kossuth Klubban.

Érdeklődők, a nevük és irányítószámos lakcímük — a szakosztály címére (1372 Budapest, Postafiók 479.) történő — beküldése alapján a programokról részletes meghívót kapnak.

Kövesi Albi, Mladinoczky Gy.-né

A Stúdió Aagja

A budapesti pedagógusok képzőművénstúdiója 1953-1963.
Ber. Vajkai Aurél Bp. 1963.

38.o.

Rivesi Albin

Részt vett a XIII. kerületi Pedagógus
Képzőművészek bemutatásán

Fóthy János: Három kiállitás.
MŰVÉSZET, 1970.szeptember - 33.lap

Kövesi Albi

1960-ban önálló tárlata van.

A budapesti pedagógusok képzőművészeti stúdiója
1953-1963. Bev. Vajtai Aurél Bp. 1963.
24 o.

Kövesi Albi

Részt vett 1960-ban az SZ Nemzetközi Művésztelep felszabadulásunk 15. évfordulója tiszteletére rendezett kiállításán a Műcsarnokban

A budapesti pedagógusok képzőművészeti stúdiója 1953-1963. Bev. Vajkai Aurél, Bp. 1963. 21.o.

Kövessy Albi

1957-ben rént ven a bp-i pedagógusok
Képzőművén Stúdiójának vezprémi kiállításán

A budapesti pedagógusok képzőművén stúdió, a 1953-1963
Bev.-Vajkai Aurél, Bp. 1963

19. s.

Dr. Kövesi Albi

A Stúdió alapító tagja

A budapesti pedagógusok képzőművészeti stúdiója
1953-1963 Bev. Vajkai Aurél Bp. 1963.
29.

Kövesi Albi MDK

résztvett a Pedagógus Szakszervezet VII. kongre szusa tiszteletére rendezett kiállitáson.

tájkép

Péter Imre: Pedagógus müvészek kongresszusi seregszemléje.
Köznevelés. 1963. Márc. 8.

MDK

Kövesi Albi

"Tanya", olajfestm.

Magyar művészhetek Reprezentativ Képzőm.
Kiall. 1947.Jan. Ernst Múzeum.Kat. 7.1.

Kövesi Ferenc.

A Magyar Nemzeti Bank képzőművészeti csoportjának kiállításán festményével szerepelt.

Forrás: Magyar Nemzeti Bank dolg. lapja, 1951. júl. 1.

MDK

Kövessy Albi

Tanitványom, [illegible] paszt.

Arckép kiáll. Ernst Muz. 1952. aug. 6 l.

MDK

Kövesi Albi

Rajzolók, o.temp.

G.P. arcképe, of.

Képzőművésznők Nemzetk. Kiáll. 1960. Mücs.

MDK

M.Kövesi Albi

Táj napsütésben, of.

M. képzőművésznők egyesülete 29. kiáll. N.Szal.
1947. aug.

MDK

M.Kövesi Albi

Balatoni táj, of.

Nő virággal, of.

Napraforgók, of.

M. képzőművésznők egyesülete 29. kiáll. N.Szal.
1947. aug.

MDK

Kövessy Albi /sic !/

Szerepelt a veszprémi SZMT Kisfaludy Kulturotthon termeiben 1957 aug. 25-én megnyilt kiállitáson.

Paál Ákos: A vörösberényi művésztelep kiállitása. PEDAGOGUSOK LAPJA. 1957. szept. 15.

MDK

Kövessy Albi

Tanitványom, paszt.

Arckép kiáll. Ernst Muz. 1952. aug. 6 l.

Kövesi Albi

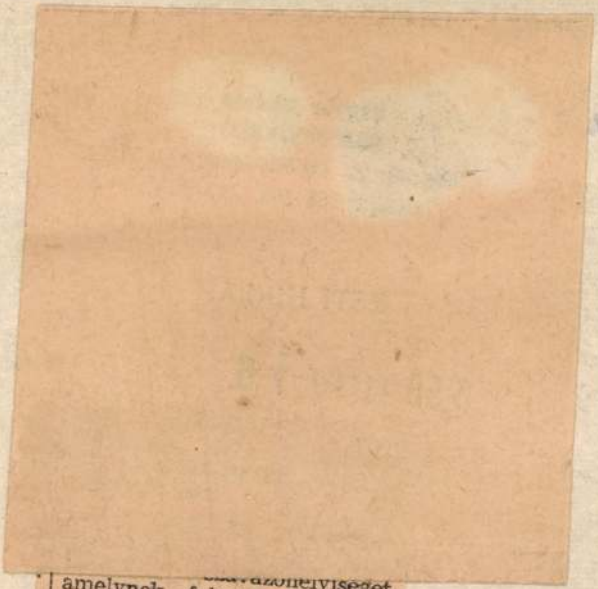

amelynek felszerelését és berendezését elsőnek fejezték be a fővárosban. Szavazófülke, függöny, virág, asztalteri-

Kövesi Albi
festő

M.D.K.

A Pedagogus Szalszervezetben
tartott kiállítást.

Művészet, 1961. március. — 41 l.

M. D. K

KÖVESI Albin festő

Kiállítása a Lápartár utcai Pedagogusok Hahnervezete Kulturotthonában

Magyar Nemzet 1960. (XVI.) 275. sz. 7. l.
nov. 19.

Kövesi Albi, festö MDK

Irisz.	Of.
Szepezdi utca.	"
Heverö.	"

Alkotás Müvészház XXXVL.kiáll. Öszi tárlat. 1947.szept.
Kat.

Köveshazy Kalman, szobrasz

---

197 -ban helyi magángyüjteményből került a múzeumba plakett-önarckép. Beck O. Fülöp, Földes Lenke, Gádor Istv Köveshazy Kalman, és Medgyessy Ferenc munkája. 336.old

Romváry Ferenc: A Modern Magy. Képtár története
Uj szerzemények IV. 1/ 333.old

A Jan. Pann. Múz. Évk, XIX. 1974. Pécs

Kövesi Albi

festö

lásd

2

Mladoniczkyné

Kövesi Albi alatt

is

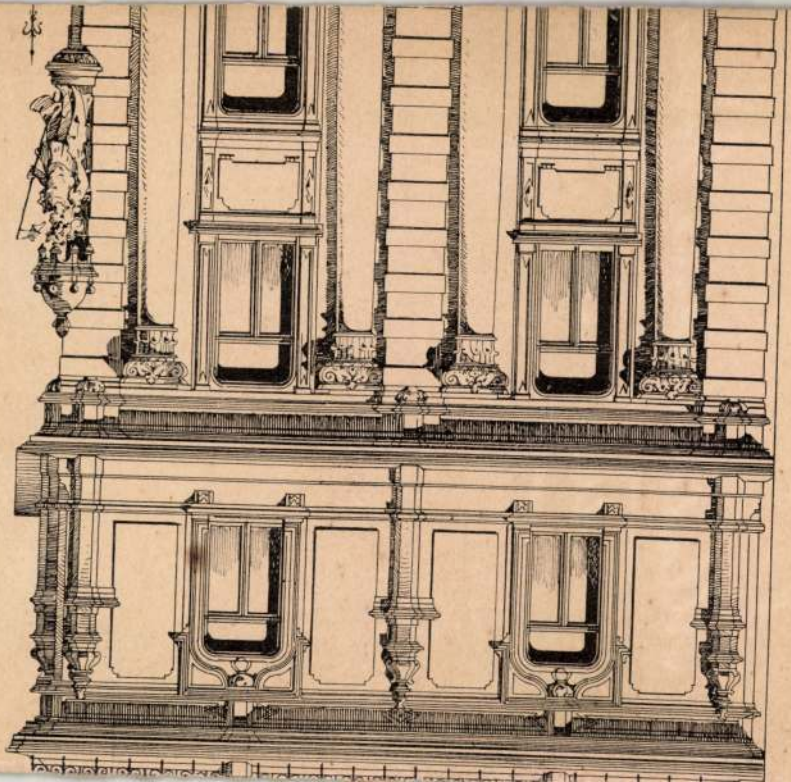

Kövesi Albi

festő

I.

Mladonicskyné Kövesi

Albi alatt.

Kövessi Albina

1918/19 - 1919/20 I.

Ferképzomfoiskèvk

10 t. l.

Megjelenik a ...
legjellemzőbb motívuma, a féloszlopok
közötti boltíves nyílás, amely soroza-

Kövesi Albi festő MDk.

Neve szerepel a kiállítók között.

Vitalolay Géza: „Pesti és pécsi képzőművészek együttes csoportkiállítása"

Dunántúli Népszava - 1946. II. évf. dec 8. 8.l.

MOK

Kövesi Albi, festő

Fáj délelőtt, of.

Neuv. Szal. 1947 jul. - I. psüvimentes kiáll. - Katalógus.

MDK

Kövesi Albi

a Leini Kozászati müvek részére olaj és akva képeket fest. /Kohó udvara, Martin kemencék/

Esti Hirlap 27o sz. 1958. nov. 16 2 old.

M.D.K.

Kövessi Albi

Tájképeit emliti meg Berend Ilona, mint figyelemre méltóakat a Képzőművésznők Egyesülete rendezésében a Nemzeti Szalonban megnyitott kiállitásról, "Megindult a kiállitási szezon" c. beszámolójában.

Szinház, Bp. 1947. aug. 26.-szept. 1.
III. évf. 35. sz.

M.D.K.

Kövessi Albi

Berend Ilona emliti meg müveit a Fókusz második csoportkiállitásáról "Heti kiállitások" c. beszámolójában.

A "Szinház Szeme Füle" c. rovat
Szinház, Bp. 1947. juli. 1-7. III. évf.
27. sz.

M.D.K.

Kövessi Albi

Berend Ilona:"Kiállitások" cimmel ir a "Nemzeti Szalonban rendezett tárlatról és az ott szereplő müvészekről, akik közül kiemeli a müvész munkáit.

Színház,Bp.1947.juli.-22-28.III.évf.3o.sz.
/A lap tévesen juli.29-aug. 4-es dátumot irt/

Kövesi Albi MDK

Boldog ifjuság, olf.

Vörösberényi táj, olf.

Lábmosás, olf.

Mücsarnok 1958 Magy. Képzőművésznők kiáll.

Kövo

M.Kövesi Albin

Pedagógus képzőművészek 1959-ben az Ernst Muzeumban rendezett kiállitásán részt vett, Rajzoló Lányok c. képével.

Maksay László: Pedagógus képzőművészek az Ernst Muzeumban

Rajztanitás 1959. IV.sz. 29-30. l.

Kövesi Albi

Részt vett a Pedagógusok Szakszervezete VII. kongresszusa alkalmából az Egressy klubban rendezett tárlaton

"Zebegényi ősz" c képével.

Péter Imre: Pedagógus-művészek országos kiállitása

Rajztanitás 1963. II-III. 63.l.

M.D.K.

Kövessi Albi

A Fészek Klubban csoportos kiállitást rendeztek a képzőművésznők, erről ir Berend Ilona: "Tizenöt képzőművésznő a Fészekben" cimmel. A müvész tájképeit kiemeli.

Szinház, Bp. 1948. márc. 23-29. IV. évf. 13. sz.

M.D.K.

Kövessi Albi

Tájait, csendéleteit dicséri Berend Ilona: "Kiállitások" c. kritikájában a "Láttuk Hallottuk Olvastuk" c. rovatban, ahol a Szabad- szervezetben rendezett kiállitásokró lir.

Szinház, Bp. 1948. junius 1-7. IV. évf. 23. sz.

M.D.K.

Kövessi Albi

Nevét emliti meg Berend Ilona kritikája a Szocialista Képzőművészek kiállitásáról.

Szinház, Bp. 1948. márc 2-8. IV. évf lo. sz.

MDK

Kövessi Edit

Falvédő futóminta beosztása, repr.

Rajzok kalotaszegi diszek elrendezésére, repr.

Kövessi Edit: Kalotaszegi irásos varrottas a modern lakásokban. Muskátli 1935. 124,125.l.

MDK

Kövesi Albi

Táj reggel, of.

Táj napsütésben, of.

Irisz , of.

Pedagógus szakszerv. I.képzőm.kiáll. 1947.máj.

5. 1.

MDK

Kövesi Albi, festö

Táj reggel. Olf.

Föv.Kpt.-MKSzSz.-II.Szabad Nemz.Kiáll. 1947.márc.16.-
ápr.6. Kat.13.1.

MDK

Kövesi Albi

Uj Szántás, 1948. jul. 433 l.

MDK

Kövesi Albi

rajztanár, résztvett a M.Pedagógusok Sz.Szaksz. 1947.évi kiállitásán.

Szegi P: Kiállitások naplója. Tér és Forma, 1947. 138. l.

Kövesi Albina
Faluvég, olaj

M.Pedagógus Szakszerv. kiáll. 1950. jun.

MDK

Kövesi Albi

Kovácsok, paszt.

Szoc.Dem.párt képzőművészeinek tár. és megh. művészek kiáll. Ernst Muz. 1945. ont.

MDK

Kövesi Albi

Verandán, of.

Szoc.Dem.párt képzőművészeinek társ. és meghiv. művészek kiáll. Ernst Muz. 1945. okt.

MDK

Kövesi Albi

Szobasarok, paszt.

Szoc.Dem.párt képzőművészeinek társ. és meghív. művészek kiáll. Ernst Muz. 1945. okt.

MDK

Kövesi Albi

Kacsák, of.

Szoc.Dem.párt képzőművészeinek társ. és meghiv. művészek kiáll. Ernst Muz. 1945. okt.

Kövesi Albi

Nyujtózó, olaj
Táj tócsával, "
Tanulmány, "

Szoc.dem.Párt Képzőm. Tagozata. 4o szocialista művész csop.-kiáll. 1948. febr.

M. Kövesi Albi festőm.

NN: M Kövesi Albi, kiállítása, Pedagógus Szalon. XIII. ker. kultúrtermében

Művelt Nép 1955. VI évf. 26 n. június 26, 2. l.

Kövesi Albi
Verandán, olaj

Szoc.dem.párt képzőművészeinek társ. Ernst Múz. kiáll
1945. okt. 7 l.

Kövesi Albi
Kacsák, olaj.

MDK

Szoc.dem.párt képzőművészeinek társ. Ernst muz. kiáll.
1945. okt. 6 l.

MDK

Kövesi Albi
Szobasarok, paszt.

Szoc.dem.párt képzőművészeinek társ. Ernst Muz. kiáll.
1945, okt. 7 1.

MK

Kövesi Albi

Kovácsok, paszt.

Szoc.dem.párt képzőművészeinek társ. Ernst Múz.
Kiáll. 1945. okt. 3 1.

MDK

Kövesi Albi, festöm.

100.	Kacsák.	Olf.
139.	Szobasarok.	Pasztell.
151.	Verandán.	Olf.

v. Ernst Muz. - A Szocdem. Párt Képzömüv.-nek Társas. és meghivott müvészek kiáll.-a. 1945 okt. 13-28. Kat.

Kövesi Albi M.D.K.

Részvétel a kiállitáson

Zebegényi ősz

/gábor/ Rajzpedagógusok kiá litása

Magyar Nemzet 1963. február 27.4.1.

MDK

Kövesi Albi, festőm.

Kovácsok. Pastell.

v.Ernst Muz.- A SZocdem.Párt Képzőmüv.-nek Társasá
és meghivott müvészek kiáll.-a. 1945.okt.13-20.
Kat.

MDK

Kövesi Albi, festöm.

Táj reggel. Pasztell.

Magy. Képzöm.-nök Egyes. XXVIII. kiáll.-a a Magy. Diva csarnokban. 1946.márc.3o.-ápr.16. Kat.

MDK

Kövesi Albi, festöm.

Ablaknál.	Pasztell.
Kovácsok.	"
Leányok.	"
Külváros.	"

M. Képzöm.-nök Egyes. kiáll.-a a Magy. Divatcsarnok-ban. XXVIII. - 1946 márc.3o.-tól ápr.16.-ig. Kat.

Kövesi Albert
festő

M.D.K.

A pedagógusok kiállításán részt vett.

Makovecz László: Pedagógus művészek kiállítása
Művészet, 1963. július – 37 lap

MDK

Kövesi Albi

"Tanya", olajfestm.

Magyar művészhetek reprezentativ képzőművészeti kiállitása v.Ernst Múzeum.

Katalógus 1947 jan.4-26-ig. 7.o.

MDK

Kövesi Albi
Táj reggel

M. Képzőm. Szab. Szervezete I. kiáll. Pécs, 1946. dec.

MDK

Köves Albi

Táj délután, olaj
Szedők, "

M. Képzőmüv. Szab. Szerv. tav. tárlat,
1947. máj. 6 l.

MDK

Kövesi Albi

Műveivel résztvett a Nemzeti Szalonban rend. Magy. Képzőművésznők Egyesületének XXIX. kiallitasan.

R.M.: Képzőművésznők kiallitása.

Szabad Művészet. 1947. 8.sz. 156.l.

M. Köveri Albi

Napsütéses utca

Olajtempera

Repr.

A budapesti pedagógusok képzőművén stúdiója
1953-1963. Bev. Vajkai Aurél Bp. 1963.

Kövesi Albi

Rajzolót, olajtemp. 80×100
g.p. arcrépe, olaj, 50×70

képzőművésnők nemzetközi
kiállítása, 1960, Bp.

Kövesi Albi

festő

l.

Szabad Művészet

1948. 231. d.

s fejtartása közelál az esztergomiaké-
. művészetben, különösen a Bizáncban.
ugyanarról a technikai biztonságról
századra datálja /26/ A muzeum többi
jelentéktelenebb, többnyire dekorativ
ci ornamentikával, esetleg állatáb-

endel irta le. A 702, 703 s különösen
ket a XV. századra datál, valószinü-
t Bertalant ábrázoló 953 sz. is hason-
rajzai stiláris összevetésekre nem
nikának legépebb, legszebb emléke,
lakjában, fején koronával, gazdag király-
a beállitás, sematikusak a formák
szités. A fehér márványlapot vörös-
szalaku fehér lapok élénkitenek
nt biborvörös ruháját gazdag arany és
és gazdag szinezéssel ellentétben
ánst-kéztartásuk megoldása szervtelen
y sokatmondó határozott vonal jelzi
kodik, de ugyanakkor messzeáll az

Kövesi Albi

Jestő

l.

Szabad Művészet

1947. 156. l.

8. 12.

á
oc
li
ti
ni

i t
int személyes lelki vezér és lelki gondozó
ori egyházatyák legjobbjaira emlékeztet.
reformátorok között csak Melanchthon,
s Beza az, akiknek az övéhez hasonlóan
személyes kapcsolataik voltak az evangé-
ormáció egész területén, Angliától Magyar-
yelországig. De Bullinger, mint levelező,
yit felülmúlta — alighanem még Bezát
ennek az övénél sokkal hosszabb időre ter-
i pályafutása —: eddig kb. 11,700 levelét
amelyeknek legnagyobb része még kiadat-
melyeknek több mint 500 címzettje van.

KIADÓHIVATAL: Debrecen,
Kálvin-tér 17. szám. (Püspöki hivatal.)

FŐSZERKESZTŐ: D. Dr. RÉVÉSZ

„A FALUSI LEL

Régi ismerősként üdvözöltem úgy a fen
mint a cikk tartalmát. Ennek a lapnak h
nem egyszer elsírtam már magam is a fa
gondjait. A történeti hűség kedvéért meg k
danom: a legcsekélyebb eredmény nélki
azelőtt, sem azóta nem kérdezték meg, élel
s ha élek, miből, hogyan?

Tudomásom szerint első eset, hogy tek
felelős ember — Peleskey S. esperestestvé

Kövesi Albi festőművész.

Mezzo Nemmet.
1948. XII. 21., 4. old.
(: Riport. :)

Kövesy albi festő"

Szabad Művészet, 1948

II. évf. 5. sz. 196. o. Kiállítási Naptár.

M. Kövesi Albi

Szabad Művészet, 1947

kiállítások.

I. évf. S.sz. 89-90.o.

Tarasi tárlat. /V.V./

Kövesi albi festő

Kövesi albi és Gyuri Litta

Kiéchitása

Szabad Vép 1948 jun. 2-8.-

Kövesi Albi festő

Gyenes Sitta és Kövesi Albi festőművészek jegyzeménye kiállítása.

Szabad Nép 1948 máj. 22.. 40.-

Kövesi Albin festőművész

Gyűjteményes kiállítást rendez Szenes Sitta és Kövesi Albin festőművész.

Szabad Nyp 1998 máj. 27. 80. -

Festéspet Kövesi Albi: Szentendre

Kövesi Albi ~~és Szenes Sitta~~ kiállítása

Szabad Nép 1948 jun. 2. – So.

Festészet Kövesi Albi: Török mézes

Kövesi Albi és ~~Szenes Lilla~~ kiállítása

Szabad Nép 1948 jun. 2. - 8.o.-

Festészet Kövesi Albi:
Zebegényi vendéglő

Kövesi Albi ~~és Genes Sitta~~ kiáchi kaja

Szabad Nyp 1948 jan. 2. -80.-

Festáspet Kövesi Albi: Pesti udvar

Kövesi Albi és Ganas Sitta kiáhitása.

Szabad Vép 1948. jun. 2. -80.-

Soda Sándor szakos fővárosi Tanácsnok

Gyűjtemény kiáhihát rendes

(Szeres Sitta és) kövesi albin festő-

művész. (megvan mégcáter)

Szabad Nép 1948. máj. 27.-8a.-

A KÉPCSARNOK MEGHÍVJA ÖNT

KÖVESI ALBI

FESTŐMŰVÉSZNŐ KIÁLLÍTÁSÁNAK
ÜNNEPÉLYES MEGNYITÁSÁRA
1984. MÁJUS 10-ÉN
CSÜTÖRTÖKÖN DÉLUTÁN 5 ÓRÁRA

MEGNYITJA:
MLADONICZKY GYÖRGY
TANÁR

MEGTEKINTHETŐ:
1984. MÁJUS 10–19.

DIÓSY ANTAL TEREM
GYÖNGYÖS, SZABADSÁG TÉR 1.

F. k.: Köteles István – 84-665 GENERALART Dorogi Ny



Kövesi Albi

„A művészet a válogatott valóság"
(Vigny)

Alkatom, a természet tisztelete és szeretete, érzékenységem és vonzódásom a valóság iránt, meghatározói festői törekvéseimnek. Érdeklődési köröm szabta meg tanulmányaim irányát is. Első állomásul Nagybányát, a magyar Barbizont választottam, ahol a Mikola András vezette művésztelepen, a plein-airben fejlődött ki a színek iránti érzékenységem is.

Nagybánya szikrázó fényeivel, különös atmoszférájával döntően befolyásolta festészetemet.

Később a Képzőművészeti Főiskolán – ahol mesterem Bernáth Aurél volt – fanyarabb szemlélettel ismerkedtem meg. Az ekkor keletkezett műveimből 1948-ban az egyik legjelentősebb művészettörténész, Rabinovszky Máriusz rendezett kiállítást a régi Műcsarnokban (Jelen kiállításon: Leány íriszekkel, Fiú gitárral, Velence, Rózsák). Ez a stílus sokáig hatott, de egyre nosztalgikusabban törtek fel a nagybányai hagyományok. Ezt segítette, hogy – mint rajztanár – 10 évig látogattam a vörösberényi pedagógus művésztelepet, ahol balatoni élményeket festettem.

Mostani kiállításomon képeim többsége nagybányai indíttatású. (Tavaszi út, Koratavasz, Tihany, Nagymarosi utca, Őszi táj). Tájképet szabadban festek, mert igénylem a témával való közvetlen kapcsolatot. A táj mellett a figurális – főleg a portré – festészet érdekel. 1952-ben szerepeltem az Országos Arcképkiállításon. 1972-ben egy arcképem díjat nyert Milánóban.

Kilenc gyűjteményes kiállításom volt. Jelentősebbek: 1948. Műcsarnok, 1958. József Attila Művelődési Ház, 1978. Csepel Galéria, 1980. Zalaegerszeg, Kisfaludi Strobl Terem, 1982. Kaposvár, Vaszary János Terem.

Csoportkiállításaim közül: Első Szabad Nemzetközi Kiállítás (1945), Magyar Művészhetek Reprezentatív Kiállítása (Ernst Múzeum 1974), Képzőművésznők Nemzetközi Kiállítása (Műcsarnok 1960).

Három képem a Fővárosi Képtár tulajdonában van.

1957 óta vagyok a Művészeti Alap tagja.

Kövesi Albi

Kövesházi Kalmár Elza

Lásd: Kalmár Elzáról

is!

VALÓDI
EZÜST

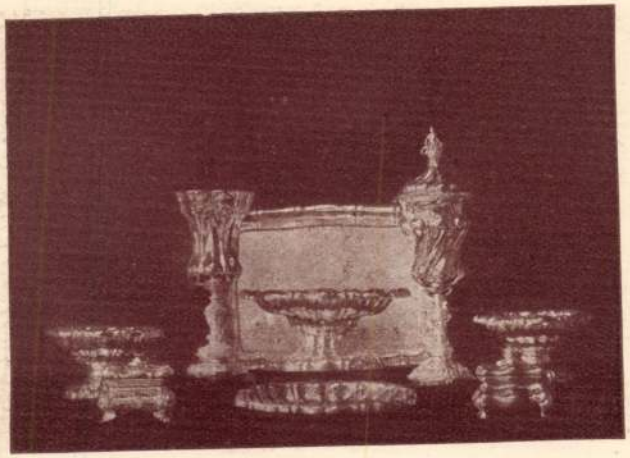

BIZTOS
TŐKE

ECHTES
SILBER

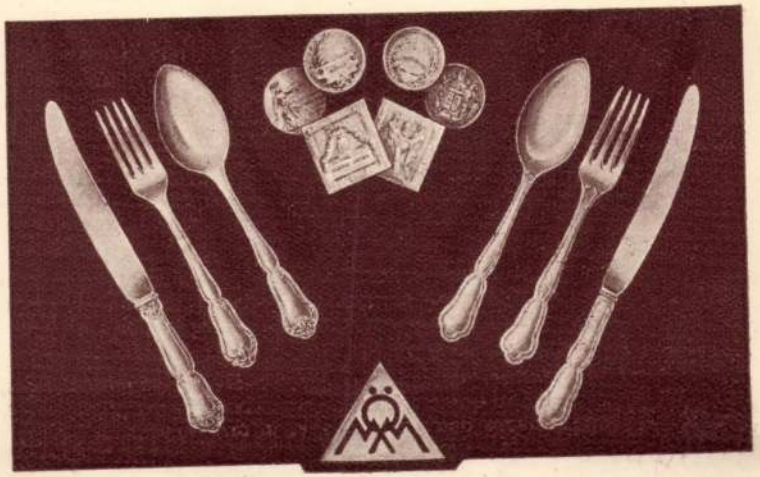

SICHERES
KAPITAL

KÖVESI

Ezüstárugyár

Tálak, tálcák, kávé- és teakészletek, kenyérkosarak, gyümölcstálak, jardinièrek, cukor- és dohányszelencék, dohányzó- és likőrkészletek, versenydijak, evőeszközök stb. minden stilusban.

Silberwarenfabrik

Schüsseln, Tassen, Kaffee- u. Teeservice, Brotkörbe, Compotière, Zucker- u. Tabakdosen, Rauch- u. Liqueurservice, Sportcoups, Essbestecke, u. s. w. in jeden Stylen.

Fabriquant d'argenterie

Plats, tasses, services à café, à thé, à liqueur et à fumeur, corbeilles à pain, compotières, jardinières, sucriers, tabatières, prix de concurrence, services de table, etc. en tous genres

Manufacturing silversmith

Dishes, cups, tea, coffee, liquor- and smoking- sets, bread-baskets, fruit and sugar-bowls, sport prizes, knives, spoons and forks, a. s. o. in any style.

GYÁRI JEGY

KÖVESI JÓZSEF

EZÜSTÁRUGYÁRA

MAGYARORSZÁG KOSZORUS MESTERE

BUDAPEST, IV. REÁLTANODA U. 16.

TELEFON: 86-1-70.

Kövess Boldizsár

Szerepel a „Mütterem" csoport kiállításán

Magyarság 1937 X. 12

Kövesi Ferenc, faszobrász



Kövesi Ferenc, a Somogy megyei Mike község nyugdíjasa különleges faszobrokkal díszíti kertjét. A természet alkotta kompozíciókon csak „igazítani" kell. Képünkön az egyik érdekes plasztika, amelynek talán ezt a címet lehetne adni: A repülő táltoscsikó.

2.

ság záróokmányba felvételre ajánlja az erőszakról való lemondás tételét, a bécsi haderőcsökkentési tárgyalások sikeres befejezésének szorgalmazását.

Tegnap este mondott beszédet az ENSZ-közgyűlés

zelei is számottevő szerepet tölthetnének be.

Szenvedélyes hangú beszédet mondott a tegnap esti ülésen *Romesh Chandra*, a Béke-világtanács elnöke, aki mindenekelőtt *a második stockholmi felhívással kapcsolatos nemzetközi*

KÖVESI JÁNOS, csizmadia

A Székesfehérvári Városi Levéltárban két irat a város XVIII.sz.-i mestereiről. Az egyik 1784-ből, a másik pár évvel későbbi. 64 mesterség, 519 név. Az arab számok a két listát, a rómaiak az öt csoportot jelzik. 263.old
/ Ö. / V. csizmadia. 264, old

U.VARGA MARIANNA: Mesteremberek Székesfehérvárott a XVIII.században 263.old

ALBA REGIA. István Király Múzeum Évkönyve. VIII.-IX. 1967-68. Székesfehérvár

Kövesi (itt Kövecsi)

Tordán elő művész, aki az Aranyoson álló hidat épitette. 1798. aug. 31. tűzvész volt Kolozsváron, mikor a városháza is leégett. Az épitésre Kolozsvárt nem találtatván akkor értő művész, Kövecsit hoztak Tordáról. Hogy mit csinált Kolozsvárt arról nincs szó. Valószinűleg ő hozta karba az épületet, melyek helyére 1842-ben épitettek a mostani városházát.

MŰEMLÉKEK ORSZ. BIZOTTSÁGA
856/1911.
ck: XI. 30.

Herepei János: Képek a multszázadeleji Kolozsvárról. Pásztortűz. 1943. 126 l.

Szám 3971 1911

Határidő:

A válaszirat alapjául szolgáló ~~jelentés, megkere~~ átirat ~~sés, rendelet~~ stb. száma: 793./1911

Tárgy: A nedeczi r. kath. templo[illegible] helyreállitása.

A müemlékek or[illegible]

Követsi János

(Kövecsi) tordai ejtőtt

a XIX. sz. elején

lánd okv.

Orbán Balázs

Torda város és Kör-

nyéke. Bp. 287. l.

321, 322. l.



Nagyságos

Dr. Szentiványi Gyula Urnak

Szépmüv. Museum Fotikára.

Budapest

II. Lenkei Tér 7.

BUDAPEST
9.2.JUL.-4-2
72 BD

Követsi János

főépitőmester

MDK

a tordai Aranyos -hid

14.o.

Dr. Mihailich Győző: A XIX. és XX. századbeli magyar hidépités története. 1960 Bp.

Kövessy János

1804-15 évi feljegyzéset szerint a tordai fahidat az Aranyos-patak felett ő építette. 52 m, nyílásu, 100 évig állott fenn, az 1-ső világháború előtti évetben bontóttát le.

Dr. Vajda Pál, A kapar Hidépítés, Bp. 1964,

60.

Kövesi József

Ezüstárugyáros

1937. évi orsz. kézimüvesipari kiállításra aranyzonom

Pesti Hirlap Nagylára

1938. 276 l.

archéppel

...ben Verfasser erschienen in unserem Verlage:

H. TH. BOSSERT

KSKUNST IN EUROPA

NE SAMMLUNG TYPISCHER ORNAMENTE D FORMEN IN FARBIGER WIEDERGABE

Beispiele unter besonderer Berücksichtigung der Ornamentik auf Tafeln, 100 in vielfarbigem Offset- und Buchdruck sowie 32 in einfar- Licht- und Tiefdruck. Format des Werkes 29×40 cm. In Ganzleinen gebunden RM 200.—, in Halbleinenmappe RM 190.—.

Das Ganze ist eine wahrhaft berauschende Symphonie der nen und Farben, fesselnd von der ersten bis zur letzten Tafel. u in seiner Vielheit von farbigem Offset- und Buchdruck, ein- gem Licht- und Tiefdruck eine hervorragende technische Lei- g — und ein kühnes Wagestück des Verlages Ernst Wasmuth Berlin." *(Neue Züricher Zeitung)*

Die Anzeichen, daß die Volkskunst schon in absehbarer Zeit hrer Pariarolle, die sie bis jetzt in der Kunstgeschichte gespielt erlöst werden wird, sind unverkennbar. Zunächst sei auf das numentale Werk „H. Th. Bossert, Volkskunst in opa", die erste vergleichende Zusammenstellung der Volks- tdenkmäler Europas, hingewiesen. Sozusagen ein „Zentral- eum europäischer Volkskunst in Bildern", eine Veröffent- ng, die durch die überwältigende Fülle des gesamten Materials Riesenaufgabe ahnen läßt, die der Wissenschaft in der ver-

GEWI

BAN

Kövesi József

Stern Samu nevében ezüst étkezőkészletet csalt ki egy szélhámos

(Saját tudósítónktól.) Szombat délelőtt a Városház utca 8. számú házban levő Kövesi-féle ezüstárugyárfiókot felhívta egy férfi azzal, hogy ő Stern Samu, az Izraelita Hitközség elnöke. Azt mondotta, hogy a kirakatban lévő ezüst étkezőkészletet szeretné megvásárolni, *küldjék el a lakására.* Kövesi József gyáros leánya az egyik alkalmazottal elküldte a készletet az Eskü út 3. számú házba, Stern Samu lakására, ahol a szobalány átvette a csomagot, átvételi elismervényt is adott és azt mondotta, hogy *tud a rendelés ől.* Délután újra jelentkezett telefonon az állítólagos Stern Samu, alkudozni kezdett, majd kijelentette, hogy 1500 pengőért megvásárolja a készletet, s hétfőn küldjék a számlát a lakására. Hétfő délután a számlát el is küldték, ekkor Stern Samu kijelentette, hogy *ez visszaélés,* ő nem rendelt semmit, csak annyit tud, hogy *hoztak ide a lakásá a tudtán k vül egy készletet, de azt el is vitték.*

Kövesiék azonnal feljelentést tettek a rendőrségen. Kedd délelőtt megállapították, hogy mi történt. Szombat délelőtt, amikor Stern Samu nem volt otthon, egy ismeretlen ember jelentkezett a Stern-lakásban és azt mondotta, hogy a hitközségi elnök küldte, hoznak majd egy ezüst étkezőkészletet, meg kell vizsgálni. Amikor később beállított a Kövesi cég megbízottja, a szobaleány már tudott a küldeményről, szabályszerűen átvette s megmutatta az ismeretlen férfinak, akiről azt hitte, hogy valóban gazdája megbízottja. Az ismeretlen kicsomagolta a küldeményt, azután azt mondotta, hogy tévedésből *nem azt a készletet küldte az ezüstárugyár, amelyet kiválasztottak,* majd az egészet visszatette a dobozba, hónna alá vette és azt mondotta, hogy majd visszaviszi a Városház uccába.

A rendőrségen azonnal megindult a széleskörű nyomozás. Megállapították, hogy hétfő reggel a berlinitéri zálogházban *a Stern Samunál járt ismeretlen a készletet 550 pengőért elzálogosította.* A szélhámosról, aki Stern Samu nevében hívta fel telefonon Kövesiéket, személyleírása van a rendőrségnek, így remélik, hogy rövidesen kézrekerül.

Pesti Napló 1937 dec. 22.


Kosztelitz
DOROTTYA-U.
VÁCI-UCCA
KALVIN-TÉR
LIPÓT-KRT.

Kövesi József

Harminchárom uj aranykoszorus mestere van az országnak

Nemes versengés a legnagyobb magyar kisipari kitüntetésért

Már több izben beszámoltunk a most lezárult őszi lakberendezési vásár és kézműipari kiállítás nagy sikeréről, amely nemcsak abban nyilvánult meg, hogy a közönség minden eddiginél nagyobb tömegekben látogatta a hatalmas kiállitást, hanem főleg abban, hogy itt kerültek közszemlére azok az igazi mestermunkák, amelyekkel a hazai kisiparosok keltek versenyre egymással, a legnagyobb jelentőségü kisipari kitüntetésért, az *„aranykoszorus mester"* cimért. Ez a megkülönböztetés, hogy „aranykoszorus mester", nem üres cim, hanem azt jelenti, hogy *az illető valóban mestere az iparának és a készitményei minden tekintetben megérdemlik, hogy megkülönböztessék, hogy kiemeljék a nagy tömegből*, mert ugy kivitelben, mint minőségben kiálltták a nagy versenyt.

Nem könnyü megszerezni az „aranykoszorus mester" cimet, ennek a legjobb bizonyitéka, hogy *csak ötévenként nyilik rá alkalom*, akkor is olyan nagy a versengés, mint most volt az őszi kiállitás alkalmával, amikor *1137 pályázó közül kellett kiválasztani a legjobbakat* és a kitüntetésre leginkább méltókat. A kiválasztott *uj aranykoszorus mesterek száma mindössze 33 volt*, ez pedig azt mutatja, hogy nagyon is megválogatták, kit juttatnak az értékes cim birtokába, mert aki kinn volt csak egyetlen alkalommal is a vásáron, az láthatta, milyen nagyszerü anyaggal vonultak fel a kitünő magyar mesterek. A kitüntetettek névsorát már közöltük, most közöljük

Kövesi József ezüstműves-mester neve már magában véve is fogalom a szakmájában, a mostani aranykoszorus mesterré való avatása csak elismerése annak a pompás munkának, amelyet már hosszu évek óta végez. A *Reáltanoda-utca 16.* szám alatti műhelyében igazi remekmunkák készülnek, mert minden egyes tárgyat nemcsak sajátmaga tervez, hanem maga ügyel fel az elkészitésénél és egyetlen darabot sem enged addig a forgalomba vinni, amig meg nem győződött róla, hogy ugy izlés, mint kivitel és stilus szempontjából a legjobban megfelelnek a követelményeknek. Nem tömegmunkát produkál, mert még a legkisebb és legcsekélyebb értékü ezüsttárgya is önálló és eredeti munka, igazi remekbe készült produktum.

Esti Kurir 1937. okt. 26.

, hogy a modellben bemutatott terv sze-
e állitott templom nem elégitené ki a
akorlati követelményeket.

esetén arra kell törekedni, hogy jelen-
, s gyakorlati sgyházi szempontból kifo-
s városrendezési szempontok is tökéletes
t elmozditását egyedül ezek a szempon-
k nem helyénvalók, mert csak elodázzák
lesleges pénzáldozattal járnak.

ész terjedelmében középkori eredetü, te-
em a barokk izlésben átépitett hajórész
y belsejében félkörives frizzel diszitett
gas falrész látható, mely a templom el-
l, -- tehát még az Árpádok korából !!

Kövesi József

— (Kövesi József ezüstművesmestert) nagy kitüntetés érte. Az V. Kézművesipari Kiállitáson kiállitott ezüsttárgyaival aranykoszorut nyert. Az aranykoszoru a legmagasabb kitüntetés, amit iparos kaphat és Kövesi Józsefnél méltóbb erre senki nem lehet. Szakmájának dicsőséget, sajátmagának országos hirnevet szerzett. Saját tervezése és rajzai szerint, személyes felügyelete mellett készülnek Reáltanoda-u. 16. sz. alatti műhelyében a szebbnél-szebb müremekek, mert nagy tudása művészi izléssel párosul. Minden egyes tárgy, ami keze alól kikerül, — legyen az tálca, gyümölcstál, tea-, vagy kávékészlet, versenydij, vagy evőeszköz, — oly tökéletes, vonalaiban stilusos, kecses és megkapó, hogy a rideg ezüst, élettel van tele. Szaktudását illetékes körök is elismerik, melynek kifejezésre juttatásául számos aranyérmet nyert és most betetőzésül az aranykoszorut vitte el.

— (Egyetemi előadások Latin-Amerikáról)

Nemzeti Újság

1937. szept. 26.

1. Bszkrt. II	12.	9	1	2	52	: 24	19.
2 Kalapos	12	7	3	2	34	: 24	17
3 Sz.J.S.E.	11	7	2	2	31	: 20	16
4. U.F.C.	11	6	3	2	25	: 14	15
5 Felten	12	6	3	3	32	: 21	15.
6 Az Est	11	6	2	3	25	: 20	14
7 G.S.E. II	12	5	2	5	30	: 29	12
8 M Textill	11	5	2	4	21	: 26	12
9 M.S.C.	11	4	3	4	15.	: 15	11
10 B.Y.K.	12	5	1	3	26	: 28	11
11 K. Torckvis	12	5	—	6	27	: 27	10
12 Sparta	12	4	1	7	20	: 23	9.
13 Bz.T.S.E.	11	2	3	6	15	: 27.	7
14 N.J.T.C.	11	1	4	6	15	: 24	6
15 Fröhlenberg	11	1	3	7	12	: 27	5
16. L.T.E.	11	1	1	9	11	: 15.	3.

Kövesi József

Kövesi József, ezüstárugyár. Aranykoszorus mester. Evőeszközök minden stylben. Nászajándékok. Keresztelő készletek. IV. Reáltanoda-u. 16. 184-277
Ékszerüzlet: IV. Városház-u. 8. 185-645
Seligmann I., V. Nádor-u. 3. 181-282

Kövesi József ezüstárugyár. Aranykoszorus mester. IV. Reáltanoda-u. 16. 184-277
Ékszerüzlet: IV. Városház-u. 8. 185-645

Budaörs 1940. szept.

Kövesi József

Kövesi József, ezüstárugyár. Aranykoszorus mester. Evőeszközök, dísztárgyak és sportdíjak, IV. Reáltanoda-u. 16. 184-277
Ékszerüzlet: IV. Városház-u. 8. 185-645

Budapest, 1940. augusztus

Kövesi József

Kövesi József aranykoszorusmester, ezüstárugyára, IV. Reáltanoda-u. 16. 184-277
Fiókja, IV. Városház-u. 8. 185-645
Lakása 384-277

Bptávb 1940 szept.

Vasárnap **12** G. János		Izabella **Görög kat.** Prokulusz **Görög keleti** **Június 29** Péter, Pál
Hétfő **13** Anaklét p.	Uihold 13 ó. 3 p.	**Protestáns** Jenő **Görög kat.** Gábor főa. **Görög keleti** Június 30 12 apostol
Kedd **14** Bonaventura		**Protestáns** Erős **Görög kat.** Aquila **Görög keleti** Július 1 Kozma és D.
Szerda **15** Henrik cs.		**Protestáns** Henrik **Görög kat.** Quirik **Görög keleti** Július 2 B. A. meze
Csütörtök **16** Kármelh B A.	3. 1/2	**Protestáns** Valter **Görög kat.** Atenogén **Görög keleti** Július 3 Jácint
Péntek **17** Elek hv.		**Protestáns** Elek **Görög kat.** Marina **Görög keleti** Július 4 Krétai András
Szombat **18** Kamill hv.	Nap kelte 4 ó. 20 p. — Nyugta 19 ó. 52 p 29 hét 1942 **JÚLIUS** 31 nap	**Protestáns** Frigyes **Görög kat.** Emilián vt. **Görög keleti** Július 5 Atanáz

Kövesi József

mutterstadó és festő

mit. 1883. febr. 7

Celldömölk

Lisa

Ki-kicsoda?

461. l

gyi miniszterium számvevősége



BUDAPEST
935 APR -8 15
N

Bizottsága t. Elnöks.

Budapest

Üllői u 33 - 35.

Kövesi József

67 éves

1891.

Elhunyt 1930. 85. l.

Haberhauer János:

Térdig van ábrázol
asztalra támaszkodik, hol
melynek negyedik és ötödik
tart. Mellén érdemkereszt
szakálla rövid, bajusza hos
Kendője hímes, öye s mente
meg brokát atillája zsinor

HABERH
polgár
1897

az asztalnál: „Giehsz Bécs"
s alól balra: „Kiadta özv. Ve
középütt: „Utánnyom
s jobbra: „Ny. Légrády

Könyomat az

96
96

Kövesi József

erüstmüves

Bp IV. Reáltanoda

u. 16.

Nemesfeök 1941

198. l.

MDK

Kövesi József ötvös

Kiosztották a m. nyerteseknek a Berlini Nemzetk. Kézmüv.ip. kiáll. dijait. Pesti Hirlap, 1939, márc. 25.

MDK

Kövesi József ezüstművesmester

Látogatás az uj aranykoszorus mestereknél. Magyarság 1937. szept. 26. 18.1.

ában és Párizsban végezte. Müvészete
tására az impresszionizmushoz áll
ől vett életképeket, tájképeket és

rest, 1896. okt. 12.-- /: román
Rómában és Párizsban tanult. A fa-
tikai karikaturákat, szatirikus raj-
iókat készit. 1963-ban retrospektiv
stben.

tei /Szeged, 1882. máj. 1.-- /:
ben Hollósynál Simonnál, majd Párizs-
előbb szülővárosában élt, később a
Eleinte impresszionis-
sőbb áttért egy kötöttebb, enyhén sti-

MDK

Kövesi József ötvös

kivitelezte a Weichinger Károly által tervezett kiállitási tárgyakat

Berlini nemzetk. kézmüvesipari kiáll. Magyar Iparmüvészet 1938. 167.l.

MDK

Kövesi József ezüstmüves

Országos Kézmüvesipari Kiállitás. Pesti Napló 1937. szept. 22. 4.l.

Kövessi

Herczeg Kálmán: "Irok, vagy nem irok" c. vidám közleményhez készitett a müvész négy rajzot.
Repr.-ók.

Szinház és Divat, Bp. 1921. szept. 22.
VI. évf. 32. sz. 6-7. lap

Kövesi József

ötvös

Terverte Weichinger Károly

Kivitelerte fenti



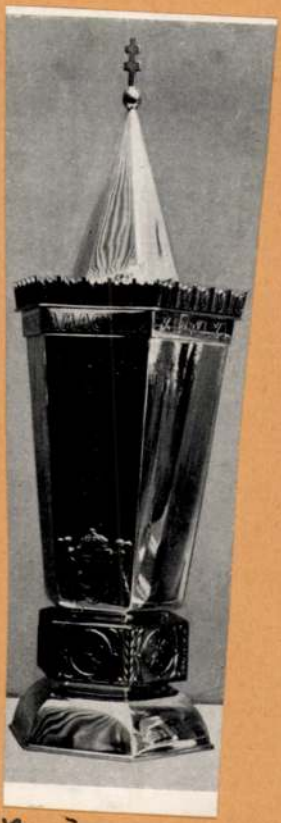

MAGYAR IPARMŰVÉSZET

1938. 167. l.

Berlini Neuretk. kérnüvenipari kiállítás



75648

Hatszázezer ember

Tekint most aggódva Genf felé. Egy nagybeteg sorsát figyelik féltő nyugtalansággal; egy nagybetegét, akire már kimondták a halálos ítéletet és azt, hogy az év végénél nem élhet tovább.

Terminushoz kötött halál: ez eléggé szokatlan dolog. Ez a vég vár — ha csak az utolsó pillanatban csoda nem történik — a nemzetközi Nansen-bizottságra, amelyet a világháború után azért hívtak életre, hogy legyen fórum, amely a kezébe veszi a világ minden táján hazájukból elvándorolt tizezrek és százezrek sorsát. Nagyszerű gondolat volt ennek a bizottságnak a megteremtése. Hiszen két évtizeddel ezelőtt fontosabb problémákkal voltak elfoglalva a világ urai, mint amilyen néhány százezer hontalanná és földönfutóvá vált szerencsétlen ember sorsa.

Amikor Fritjof Nansen elhatározta, hogy a mindenkitől elhagyott, önhibájukon kívül hazátlanságba kényszerített rétegek ügyét kézbe veszi: fejetetején állt a világ. Birodalmak omlottak össze, országhatárok tolódtak el soha nem sejtett arányban és egyik napról a másikra jutottak uralomra olyan új politikai és társadalmi rendszerek, amelyek sokban különböztek ugyan egymástól, egyben azonban feltűnően megegyeztek: a vélt vagy valóságos ellenfelek eltiprásában, a még oly halk ellenzéki hang elnémításában. Ezekben az években, különösen Oroszországból valóságos népvándorlás indult útnak; egyre többen vették kezükbe a vándorbotot, hogy az ismeretlenben keressenek maguknak új hazát, új életet, új kenyeret. Ezektől a szerencsétlenektől mindent elvettek. Még az állampolgárságukat is és ezzel együtt a megnyugtató érzést, hogy valakihez, valamihez tartoznak ezen a világon.

Nansen először lelkileg akart segíteni a nagy világégés áldozatain. Útlevelet adott a kezükbe és ez a Nansen-útlevél felvette a harcot az erőszak, az elfogultság és a terror minden mesterkedése ellen. A Nansen-bizottság passzusa sok százezer embernek adta vissza a jobb jövőbe és a maga létjogosultságába vetett hitet; egyben pedig jogvédelmet nyujtott azoknak, akiknek a nevére kiállították. Már amilyen jogvédelemről ezekben az években egyáltalában szó lehetett...

Nansen azután folytatta a munkát és segítő kézzel mindenütt ott termett, ahol hazátlanná vált emberek megmentése forgott kockán. Leggrandiózusabb segítőakciója alighanem az volt, amikor a Kis-Azsiából elűzött, több mint egymilliónyi örmény és görög lakosságot sikerült letelepítenie. Ugyanígy a Nansen-akciónak köszönheti fedél alá jutását a legkülönbözőbb nemzetiségű politikai menekültek egész sora és csak az utókor történetírása tudja majd megállapítani: milyen megrázkódtatásoktól mentette meg a világot a Nansen-bizottság akkor, amikor az élet értelmére, az önmagukkal és embertársaikkal szemben való felelősségérzésre ébresztette azokat, akik már-már hajlandók voltak arra gondolni, hogy — mindegy minden...

Nansen tisztán látta, hogy évek hosszú sorára lesz szükség, amíg a szenvedélyek lecsillapodnak és hozzá lehet látni a legszomorúbb végzet: a hazátlanság likvidálásához. Nagyvonalú, hosszúlejáratú programot dolgozott ki tehát és túlzottnak érzett pesszimizmussal az 1938-as esztendőben állapította meg segítőakciójának befejezését. Ki hitte volna, hogy milyen gyorsan elrepül az idő és hogy 1938 küszöbére érve szinte több sebből vérzik és több, egymással farkasszemet néző parcellára bomlik a világ, mint húsz év előtt, a nagy háború befejezésekor. A szenvedélyek lecsillapodásához két évtized sem volt elegendő: az elmúlt év során több mint százezer »eset« került a Nansen-bizottság íróasztalai elé és ebben a pillanatban még szerte a világon kereken hatszázezer ember eszi a kényszerű hontalanság keserű kenyerét.

Hatszázezer ember: hatalmas hadsereg. És ennek a fáradt, meghajszolt hadseregnek minden egyes tagja aggodalommal fogadja most azokat a híreket, amelyek egyetlen és utolsó pártfogójuk végső napjairól szólnak. Állítólag a szovjet torpedózta meg a bizottság munkáját, mert a pártfogoltak közt a bolsevizmus elől menekültek szerepelnek a legnagyobb számban. Az emberiesség legelemibb parancsa megkívánja, hogy a jogosan aggódók megnyugodjanak és amúgy is szerény életbiztonságuk halálos sebet ne kapjon. Amikor annyi minden felesleges célra teremtenek elő világszerte hatalmas pénzösszegeket, nem szabad érdektelenül elhaladni hatszázezer, önhibáján kívül bajbajutott szerencsétlen ember sorsa mellett sem. A Nansen-bizottságnak nem lehet meghalnia. Minden egyébtől eltekintve már csak azért sem, mert a bizottság megszűnésével — sajnos — a hatszázezer menekült fájó problémája egyáltalában nem szűnik meg. (k. i.)

Pintér Jenő
Magyar irodalom története
Tudományos rendszerezés. 7 kötet, 5700 lap
Rövid ideig 60%-kal olcsóbban kapható!
350 pengő helyett: 140 pengő
Kapható Az Est könyvkereskedésében, VII., Erzsébet körút 18

A menekülés regénye ez a könyv. Két ember elindul egymás felé, de már a félúton észreveszi, hogy az út rossz, hogy minden út visszafelé vezet. Két ember — teli vággyal és szerelemmel — nem tud eljutni egymáshoz, mert a test és a szellem valósága elbarrikádozza előttük a lélek valóságát. Menekülnek a test elől, az ölelés efemér bódulata elől, menekülnek a szellem kétségei, a kozó kölcsisége és könyörtelen ítéletei elől, a lé elérhetetlen ösze; való túl esten emen túl, a feje süke csendj a halál. Földi Mihály új regén

Földi Mihály bizonyára le ugtalanak érdezője a magya odalomnak ig írás ig mind könyvé talmá formá le- he legplasz an ki És h előtt tá mi prob nk f a m nyeinek b , ep ségében, né- h a mély z és messzebbre lát. Túl »a halál útjának felén« az örök aktualitások fe fordul: ember és Isten, ember és ember végső kapcsolataihoz.

Nem lehet véletlen, hogy az »Isten országa felé« nagy trilógiája, a »Civitas Dei« meta- fizikájának írói megfo után zassága földi valósága fogta m könyör ül kér dező Határozottan fog, ak házas pár egy bonyolul vésb re s analízisét k lógia iste él y ább rezeg el a kön n is, a lt ben, d es vésében, hatal- m riu an Földi megfogalmazatlanul maradt ek kérdését kérdezi: hogyan lehet meg- váltódni a magányosság bűnétől?

De vajjon felel-e erre a kérdésre egy egész könyv, persze nem jelenti végleg- egész letet Mihály — vagy tucat fe a egett egtan egyet- más zellem titk földi egy a ré rög s gaz volt, an azt hir- dette út a csárda«, — ami kevésbé képszerűen azt jelenti: a kérdés jobb, mint a lasz, mert a kérdés *egy*, a felelet pedig százféle is lehet, — nem: százféle*k kell* lenie. Az élet örökké haladó lyamat s az Upanishadáktól Hegelig minden filozófia ugyanarra a kérdésre felelt és minden eposz — megintcsak: Homerostól Joyceig — ugyanazt az embert szólaltatta meg kis örömeinek s nyomasztó kínlódásainak örök koncertjében, a menekülő embert, aki a sötétségek elől a sötétségek felé menekül.

Két ilyen ember sorsát dja *Földi Mihály* új regényé.

Egy fi ny s ind de zer esk zer ó f lemb a me sz is szereti ért ezelülözda jedszemű s lélekben is tiszta, az ütés külső és belső harmóniájának lát- szatra semmi akadálya. Nagyjából ennyi a regény expozíciója, amelyben Földi ta e és környezetábázolá sillogo reit teljesebbé »pe s si s«, kis fino banai házass indu ttó Zoltán és Haller a h a. K ember szereti egymást s gyötrelmes pokolbajárássá fajul — vagy fej- lődik — ez a szerelem! Hiszen a házasság nem adott, hanem *feladott* tény, megoldandó feladat, örök lélekcsere férfi és nő k ött, — *Földi* szerint végső következmény : új éle a.

De a műv nem kapj yen az á- kat s az — *Földi* egészen berek y ak m fizetnie formáé Bi oltán H r An bőrén k ezt gazsá- r még egym na ágyban fek- feg aniok egymást s egymás szá- vil Mert a valóság ezer jelen -szí- lete megannyi fal, amely ellenségesen meg a két ember között. oltán kell hódítan zai p t el r- r-nek s n h t, rös a szaba sü ött i, born ó- trelmes ni t, a s csók hangsze s ségét egész, szakség- en le világo Haller Antónia- h ni érje rövid harisnyája el ellen, — néhányhónapi yüzet an a házas- pár kétségbeesetten üzze erte, hogy a hivatalos házasságot túl egymásrataláljon.

Csupa gát körülöttük és bennük, — kétségbeesett akadályverseny ez a kettős-egy élet. Egymáshoz kell simulni, vagy egymáshoz kopni? Pótolják-e az éjszakák a kinlódó, hosszú nappalokat? Hiszen minden egyre bonyolultabb; felmerül a család s a maga idegen disszonanciáját beleveri a házaspár saját diszharmóniájába.

Földi Mihály
Házaspár
A KIADÁS
18-21.000
ATHENAEUM

Angol demars Tokióban a nankingi helyzet miatt

Az angol állampolgárok nem hagyják el Nankingot s az angol kormány Japánt teszi felelőssé testi épségükért

Nanking keddi bombázása elmaradt

London, szeptember 21.

A tokiói angol nagykövet ma felkereste a japán külügyminisztert, hogy *hivatalos magyarázatot* kérjen a Haszegava tengernagy figyelmeztetése nyomán keletkezett helyzetről. A japán tengernagy ugyanis azt a tanácsot adta, hogy a küszöbönálló japán légi támadásokra való tekintettel az idegen hatalmak alattvalói hagyják el Nankingot.

Az angol kormány tokiói nagykövete útján *tiltakozott* továbbá a japán kormánynál amiatt, hogy a japánok Nankingban *nem katonai célpontokat is bombáztak.*

A Reuter-Iroda pepingi jelentése szerint *Howe* angol ügyvivő *elutasító választ* adott a japán kormánynak arra a felszólítására, hogy az angol állampolgárok ürítsék ki Nankingot. Az angol ügyvivő kijelentette, hogy *az angol kormány felelőssé teszi a japán kormányt azért, ha valamely angol állampolgár életét vesztené*, vagy megsebesülne vagy pedig valamely légitámadás következtében anyagi károsodást szenvedne. Ezzel egyidejűleg az angol ügyvivő a japán hatóságoknak térképet bocsátott rendelkezésére. Ezen a térképen *fel vannak tüntetve a nankingi angol tulajdonban levő házak és üzletek.*

Nanking sorsa

Sanghái, szeptember 21.

Nankingi kínai hivatalos körök kijelentették, hogy a japánok bejelentett bombatámadása nem rendíti meg a város lakosságának erkölcsi erejét. A kormány és a kínai lakosság — mondották — nem adja meg magát még a város teljes rombadöntése esetén sem és a végsőkig kitart.

Ezzel szemben tokiói japán vélemény szerint *Nanking lerombolása megrövidíti a háborút.* Nanking eddigi bombázásai csak az ellenség nyugtalanítására szolgáltak. Ezek a légi támadások nem voltak kellőképen előkészítve, azért jártak súlyos veszteséggel a japán erőkre nézve. Hivatalos jelentés szerint nyolc japán repülőgép megsérült, de jólértesült körök szerint *huszonöt japán gép esett áldozatul.*

A jövőben — mondják japán hivatalos körök — gondos előkészítés után és *»hidegvérrel hajtjuk végre a légitámadásokat.* Nankingra majd száz legújabb mintájú gép dobálja a gyujtóbombákat. A bombázókat megfelelő számú vadászgép kíséri. Nanking elpusztítása után valószínűleg Hangcseura is sor kerül és bombázni fogják a Sanghájba vezető két vasútvonalat is, hogy megakadályozzák a kínai csapatok élelmezését. Japán reméli, hogy ezáltal hamarosan megtöri a kínai hadak ellenállását és *a nankingi kormány megadja magát.*

A rettegve várt 300 japán repülőgép alkonyatig nem jelent meg Nanking fölött

London, szeptember 21.

Nanking *egész nap lázas izgalommal várta* a japán légi haderő előre jelzett látogatását, amelynek az lett volna a feladata, hogy *füstölgő romhalmazzá bombázza a kínai fővárost.* A lakosság egy része a rögtönzött fedezékekbe vonult, ahol élelmiszerkészleteket halmoztak fel. Az európaiak nagyobb része nagykövetségük vagy követségük épületében keresett biztonságot. *Már leszállt az alkonyat, anélkül, hogy a rettegve várt háromszáz repülőgép megjelent volna.*

A bekerített négy kínai hadosztály áttörte a japán csapatok gyűrűjét

Sanghái, szeptember 21.

Kínai jelentések szerint az a négy kínai hadosztály, amelyet az utóbbi napokban *Csaucsau* közelében bekerítettek, *áttörte a japán csapatok*

ELEFÁNT BOY a dzsungelfilmek királya!

gyűrűjét. A kínaiak most a japán vonal mögött *nyugat felé* vonulnak vissza a közeli hegyekbe. A japán katonai attasé kijelentette, hogy már Peping felől *útban vannak a megerősített csapatok,* hogy útját állják a kínaiaknak.

Japán légitámadás Kanton ellen

Hongkong, szeptember 21.

A Reuter-Iroda jelentése szerint a japán repülőgépek reggel heves bombatámadást indítottak *Kanton ellen.* A kínai vadászgépek felvették a harcot a japán bombázókkal és a légelhárító ütegek is működésbe léptek.

Japán győzelem Sansziban

Tokió, szeptember 21.

A Sanszi tartományban küzdő japán hadak parancsnokságának jelentése szerint a japán csapatok elfoglalták a Fengcsengtől nyugatra mintegy 60 kilométernyire fekvő *Sakukau* városát. Sakukau a nagy fal mentén fekvő *igen fontos hadászati pont,* amely a belsőmongolországi síkságon fekszik. Sakukau uralja az egész vidéket a nagy fal és Kveiszui, Szuijuan tartomány fővárosa között. A város elfoglalásával a japán csapatok könnyen elvághatják a Szuijuan tartományban lévő kínai csapatok visszavonulását.

Átadták Japán végleges válaszát Angliának a Knatchbull-ügyben

London, szeptember 21.

A Reuter-iroda tokiói jelentése szerint a tokiói angol nagykövetnek kedden délután átadták Japán végleges válaszát arra az angol jegyzékre, amelyet Anglia Knatchbull angol nagykövet megsebesülése miatt Japánhoz intézett. A jegyzék tartalmát nem tették közzé. Tokióban azonban valószínűnek tartják, hogy a válasz számol az angol kormány kívánságaival. Azt hiszik, hogy a választ csütörtökön egyidejűleg teszik közzé Londonban és Tokióban.

Pestisjárvány Mandzsukuóban

Tokió, szeptember 21.

Mandzsukuoból érkezett jelentések szerint az országban *bubó-pestisjárvány tört ki.* Eddig több mint 200 megbetegedés történt. A járvány terjedésének megakadályozása végett a délmandzsúriai vasútvonal mentén, továbbá Hszinking körül sok betegmegfigyelő-állomást rendeztek be.

34.500 négyzetméter területen, 1137 kiállítója, 29.687 vidéki és külföldi vendége és 197.000 látogatója volt az Őszi Vásárnak

A magyar kézművesiparosság ötévenként egyszer megtartott nagyszabású propaganda eseménye, az *Őszi Lakberendezési Vásár* keretében rendezett *Országos Kézművesipari Kiállítás,* szeptember 20-án, hétfőn este ez évre végleg lezárta kapuit.

A tavalyi 31 szakmával és 504 kiállítóval szemben ezúttal 57 szakma vonult fel 1137 kiállítóval. A vásár által elfoglalt összes terület 34.500 négyzetméterre növekedett. A vásár kereken 197.000 látogatást kapott, ami az elmult évhez képest közel 40%-os emelkedést jelent.

Feltűnő sikert jelentett továbbá az a nagyméretű általános idegenforgalom és nemzetközi érdeklődés is, amely a vásár iránt megnyilvánult. *A vásárra 19 nap alatt 29.687 utas érkezett.* Köztük 24.015 látogató a magyar vidékekről, 5616 vendég pedig külföldről érkezett a kiállítás látogatására. Utóbbiak között 483 olyan érdeklődő is szerepelt, ki saját autójával érkezett Magyarországra. Érdekes, hogy *a külföldiek közül 2071 utas a négy szomszédos országon túl eső 41 államból jött el a vásár látogatására.* Szakértők számítása szerint a vásárra érkezett vendégek *több mint 70.000 éjszakát töltöttek Budapesten, az általuk az utazási és itt tartózkodás költségére fordított összeg* pedig, napi átlagos 20 pengő úti és tartózkodási kiadást számítva, *közel jár a 1.5 millió pengőhöz.*

Az Őszi Vásáron ezévben hozzávetőleg 1,850.000 pengő értékű fix eladás történt, míg az utánrendelések értéke közel 1.3 millió pengőre tehető.

A felvonult 57 szakma közül csak 33 szakmában ítélték oda az aranykoszorút. Az új aranykoszorús mesteres névsora a következő: *Barcs* Kálmán kötélgyártó, *Barkóczy* József (Békés) toronyórakészítő, *Frommer* József orvosi kötszerész, *Frisz* Miksa hegedűkészítő, *Fiedler* Ferenc kesztyűs, *Farkas* György női szabó, *Hufnagel* József női fodrász, *Hanák* Mihály férfi szabó, *Kollmann* Gyula bőrdíszműves, *Kövesi* József ezüstműves, *Lakatos* Lázár fogtechnikus, *Lentz* Antal (Ujpest) tímár, *Molnár* Gyula (Kispest) kefekötő, *Nagy* Antal műasztalos, *Nagy* Károly Frigyes orvosi műszerész, *Palka* József üvegfestő, *Pavek* József (Győr) szijgyártó és nyerges, *Paulini* Géza mótorkészítő, *Pottyondy* István cipészmester, *Prohászka* János fémbútorkészítő, *Reich* Aladár paszományos, *Remsey* Elemér címfestő, *Sima* Sándor műlakatos, *Spelter* Henrik cukrász, *Sperling* Jenő tűzhelykészítő, *Stéberl* András (Gyula) hentes, *Streisinger* Andorné gyermekszabó, *Schüller* Károly esztergályos, *Széchenyi* József műasztalos, *Tomisa* István orthopädcipész, *Valuska* János könyvkötő, némedi Varga Jakab mázoló, *Weisz* Fülöp rézműves, *Zöllner* és *Holba* bőröndös. Odaítéltek ezenkívül Budapest székesfőváros polgármesterének tiszteletdíját is, amelyet *Bencze* József cipészmester nyert el.

A vásáron résztvett 11 vidéki ipartestület részére alapított vándordíjakat a *győri,* az *újpesti* és a *kecskeméti* ipartestületek nyerték el.

Odaítélésre került ezenkívül mintegy 60 ezüstkoszorú s 6 tiszteletdíj, az iparügyi minisztérium által engedélyezett 20 és a székesfőváros polgármestere által engedélyezett ugyancsak 20 elismerő oklevél, továbbá mintegy 60 aranyérem, valamint megfelelő számú ezüst és bronz kiállítási érem.

Szépül a főváros

A Közmunkák Tanácsa újabb intézkedései Megindulnak a közmunkák — A vurstlit tatarozni akarják

(Saját tudósítónktól.) A Közmunkák Tanácsa *Bessenyey* Zénó elnöklésével ülést tartott. A görögkeleti templom körüli telektömb kialakításának ügyét tárgyalták, mert a Petőfi tér 3. számú telekre most kívánnak építkezni. A telektömb déli sarkán álló házat annakidején nagyon magasra építették, a tanács azt kívánja, hogy a legfelső emeletsor és a magas tetőzet lekerüljön.

A Karátsonyi-palotát le akarják bontani. A tanács ehhez *nem járult hozzá.* A Karátsonyi-palota telkét csak úgy engedik felosztani, ha *a műemlék jellegű palota továbbra is megmarad.*

Megállapították még a Horthy Miklós híd budai oldalán kialakuló telkek beépítési módját.

A Hősök terének átalakításával is foglalkoztak. Ezen a téren lesznek a nagy felvonulások. A kikövezett terület a körülfutó kocsiúttól kandeláberekkel, kőbakokkal és eltávolítható láncokkal lesz elkülönítve.

A főváros magasépítési bizottsága hétfőn ülést tart, amelyen *1,400.000 pengő értékben vállalatba adja a kislakásos építkezések föld-, kőműves- és vasbetonmunkáit.*

A főváros egy idő óta emléktáblával jelöli meg az egyes uccákat, a táblán nehány sorban feltüntetik, hogy ki volt és mik voltak az érdemei annak a neves férfiúnak, akiről az ucca nevét kapta. A gróf Zichy Jenő uccában most állították fel az emléktáblát. A főváros közművelődési tanácsa több ilyen emléktábla felállítására adta ki az utasítást.

A városligeti mutatványostelep bérlői azt kérik, hogy *legalább öt évre hosszabbítsák meg területi használati engedélyüket* és igérik, hogy kitatarozzák a vurstlit és a jövőévi nagy idegenforgalomra erősen felkészülnek. *A vurstli haldoklásából tehát a jövő évben újjászületve fog felébredni.*

A Vár tatarozása tovább tart. A Jezsuita lépcső melletti várfal architektonikus kiképzéséhez rövidesen hozzálátnak és a Halászbástya melletti üres telek megfelelő felhasználásáról is gondoskodni kíván a főváros.

Az Est luxus autobuszutazása a Wienben tartandó

OSZTRÁK-MAGYAR labdarúgómérkőzésre

1937 október 10-én

Indulás: Vörösmarty térről..... 8 órakor
Visszaindulás: Neuer Marktról 20 órakor

A mérkőzés látogatóit Wienben a pályáig és vissza szállítjuk

Érvényes útlevél hiányában elegendő rendőrségi személyazonossági igazolvány. Részvételi díj:

P 27.50

Jelentkezési határidő: október 7.

Jelentkezés és felvilágosítás: Az Est utazási és menetjegyirodában, VII., Erzsébet körút 18

Éltesebb embereknél, akik gyakran fel vannak fúvódva, úgy az alhasi pangást, mint az emésztés renyheségét egy-egy pohár természetes »Ferenc József« keserűvíz reggelenként bevéve rendszerint hamar megszünteti, a rekeszizom emelkedését csökkenti és a magas vérnyomást mérsékli. Kérdezze meg orvosát.

Eckhardt a külpolitikai tárgyalásokról tájékoztatta pártját

(Saját tudósítónktól.) A független kisgazdapárt kedden délben törvényhozói értekezletet tartott, amelyen *Eckhardt* Tibor elnökölt. A pártvezér tájékoztatta a képviselőket azoknak a nemzetközi tárgyalásoknak az állásáról, amelyek Magyarország fegyverkezési egyenjogúsága és az utódállamokban élő magyar kisebbségek jogainak biztosítása érdekében folyamatban vannak.

Mojzes János részletesen ismertette a bácsmegyei politikai helyzetet s azt a nyilt levelet, amelyet különféle közigazgatási sérelmekkel és legutóbbi széksértési ügyével kapcsolatban *Fernbach* főispánhoz intéz. Az előterjesztés hosszú időt vett igénybe, ezért *a pártszervezési ügyekkel,* amelyek pedig szintén az értekezlet napirendjén szerepeltek, már csak fehérasztalnál tudtak foglalkozni a képviselők: az értekezlet után tartott *közös ebéden,* amelyen *Eckhardt* Tibor is részt vett.

Az Osztálysorsjáték

XXXVIII. sorsjáték. V. osztály. 17. nap.

10.000 pengőt nyert: 49160
5000 pengőt nyert: 17662
2000 pengőt nyert: 11276 16100 36604 79069
1000 pengőt nyert: 83249
800 pengőt nyert: 36717 41226
600 pengőt nyert: 26323 64709
500 pengőt nyert: 2961 15025 47904 64482
300 pengőt nyert: 6081 9378 11589 13611 14884 16150 22619 23025 27432 34861 37597 39555 49545 50225 58122 61737 71472 73084 75554 80113 84912

175 pengőt nyert:

608 122 157 167 217 415 511 848 868 958 965 968 1076 294 326
475 480 498 513 545 585 669 682 740 794 888 2046 123 130 152 202
274 370 548 662 707 746 758 886 973 3115 122 545 684 758 944
4033 110 190 201 263 255 431 468 596 5015 097 148 207 501 553
610 656 742 811 820 883 6012 035 285 324 439 551 613 618 725
782 867 932 963 7140 205 479 538 676 2020 033 074 390 489 585
783 827 883 8143 245 441 601 647 662 792 838 869 885 925 979
10120 143 466 518 581 561 860 904 945 979 11079 096 148 326
348 509 830 855 881 12084 101 183 202 217 219 383 360 370 392
515 665 670 671 792 911 963 13032 183 304 348 484 516 532 638
720 843 944 14053 139 508 548 760 966 15159 258 313 418 426
582 591 738 779 983 16034 267 542 571 627 645 659 685 713 846
858 877 951 17053 096 121 174 348 367 401 573 590 661 762 792
825 839 845 959 18092 096 116 378 539 547 555 578 586 598 764
909 19000 076 100 667 670 729 804 840 931 941
20184 230 337 431 435 489 543 690 774 857 21084 089 143 319
398 456 525 545 609 634 659 690 944 22033 071 123 138 146 285
352 419 449 499 512 521 592 643 784 735 793 804 856 880 972 23180
276 283 299 339 381 436 475 586 637 684 875 880 923 951 961 24060
147 316 436 569 631 669 698 803 992 25105 153 206 283 317 511
533 577 615 692 701 949 26014 095 200 349 431 654 680 759 863
897 946 27012 036 100 236 254 264 355 397 506 585 720 823 903
28115 130 147 216 292 255 368 475 570 717 723 744 903 940 29117
167 213 248 291 387 501 514 601 724 979
30117 126 235 272 347 525 683 31000 056 088 089 116 186
205 225 419 473 552 791 818 910 924 929 958 32041 116 192 286
491 520 604 618 633 649 740 785 951 967 33188 295 310 320 352
541 720 784 850 968 34305 315 355 365 435 462 571 684 730
35132 829 36092 103 153 207 405 538 607 631 704 758 843
37003 202 226 256 311 338 428 512 813 817 38121 135 140 249
316 339 343 355 391 450 467 858 942 999 39019 361 437 455 547
568 694 732 758 965.
40042 236 240 303 395 443 506 659 660 667 675 942 41140
366 431 454 462 672 737 769 802 831 836 961 42118 140 232
280 284 286 311 317 350 466 541 621 708 776 855 865 43055 183
237 290 346 350 401 784 834 836 937 44069 209 217 261 348 394
437 521 581 638 917 951 45003 136 157 211 433 496 620 650 783
750 760 776 786 46035 074 092 127 225 503 516 537 636 783 910
47072 229 256 366 398 511 515 548 664 746 802 804 48019 218 250
429 432 484 488 552 673 729 844 967 49182 938 955.
50003 054 148 186 226 261 633 680 744 931 51048 052 107 253
472 647 677 719 876 52105 112 155 158 258 291 350 465 469 581
622 673 937 53059 100 176 232 348 355 358 490 564 814 857
54049 063 077 178 238 286 341 361 534 620 632 836 857 883 913
981 55112 571 780 817 968 56102 147 153 251 269 307 376 393
462 575 829 839 845 866 57002 287 305 308 674 859 897 924 943
951 58008 207 362 453 510 589 627 629 742 743 744 750 881 897
59045 083 091 135 188 339 368 371 479 970 984 990.
60010 094 154 193 198 245 246 294 358 366 572 578 681 922 61020
063 069 095 109 163 272 380 431 475 477 501 514 538 576 780 854
969 62027 064 117 372 427 466 708 712 780 791 868 63101 151
166 188 232 250 264 498 503 650 716 733 875 64100 162 270 333
387 683 799 864 913 926 932 953 65130 210 258 356 636 654 668
791 856 66009 080 182 253 361 511 583 629 67142 169 225 333
580 716 68064 188 192 279 310 359 412 547 742 69076 092 168
578 778 931
70014 077 275 333 463 648 777 783 979 988 71044 091 434 470
473 730 904 996 72034 052 208 240 245 385 609 656 795 799 961
73069 097 134 262 315 407 541 856 868 906 909 74021 111 514
520 664 744 918 931 955 75039 173 238 309 311 356 377 412 642
779 862 874 905 915 991 76180 381 405 410 525 77066 075 087
103 123 179 395 496 584 596 921 972 78023 056 484 495 585 657
668 728 731 784 79183 197 284 426 446 662 665 672 734 777 784
819 836 846
80049 179 186 423 464 504 521 598 764 791 842 860 936 982 81066
151 177 209 356 409 443 540 733 891 976 82094 097 387 481 546
83077 165 201 257 269 354 482 529 872 84000 108 138 367 370 422
473 556 575 690 868 979 982 85055 056 130 199 205 271 494 558
660 711 734 796 842 880 885 909 929

*

Minden felelősség nélkül.

*

A *Pesti Napló* gyorslistáját, amely a ma kihúzott összes számokat tartalmazza, a húzásteremben összeállította a »Glória« Ker. Rt. osztálysorsjegy főárusító, Budapest, VI. ker., Andrássy út 18. Telefón: 1—189—99.

*

Húzás folytatása pénteken, 24-én.

Hétköznap is ünnepnap, Az „Ünnep" a legjobb lap

Tanulmányozások a nemzeti muzeumban. A nemzeti muzeum gyüjteményeit mind többen és többen tanulmányozzák tudományos célokra. Jelenleg a régiségtárban van sok élénkség. Igy *Dörre* Tivadar most a trónörökös nagy műve számára rajzolja eredeti minták után az alföldiről származó prehisztórikusz régiségeket; *Cserna* Károly a «Történelmi Életrajzok» számára Bakács korbeli reliquiákat rajzolt; *Szirmay* Antal «A magyarok bevonulása Álmos vezérlete alatt» czimü festményéhez szintén a muzeumban tesz tanulmányokat; *Kövesi* Mór, Pancsova város hatóságának megbizásából Hunyadi János arczképét festi s *Thury* Gyula, a ki a Hunyadiak korából készit vázlatokat, mind a régiségtárt, mind a képtárt szorgalmasan tanulmányozza.

előzetes helyszini eljárása után kiadott használhatási engedély alapján a magy. kir. államrendőrség adja meg.

A mulatók, mutatványok, hangversenyek stb. engedélyezését általában a 64573/901. V. c. sz. Bü. M. R. szabályozza.

A mulatókra és dalcsarnokokra vonatkozó ezen általános érvényü belügyminiszteri körrendeleten kivül a székesfőváros területén lévő mulatók és dalcsarnokok ügyeit még külön magy. kir. államrendőrségi főkapitányi rendeletek is szabályozzák. És pedig:

a mulatók, dalcsarnokok engedélyezését; az előadásokat, azok anyagát, terjedelmét és nyelvét; a fölügyeletet; a ruhatári dijakat; a tányérozást; a tüzbiztonsági rendet; a szereplők viselkedését; nők és gyermekek szerepeltetését; a külön helyiségeket és a szinpadok berendezését az 1897. évi 7445. fk. eln. sz. r.;

a szereplők nyilvántartását az 1897. évi 50.256. fk. eln. sz. r.;

előadás bevégezte után csakis étkezés céljából maradhatnak az illető helyiségben. Tilos nekik a vendégek asztalához dorbézolás céljából leülni, lármásan mulatni, azokat ivásra, költekezésre bármi módon is csábitani, jelmez-ruházan a nézőtéren tartózkodni, egyáltalán közszemérmet és erkölcsiséget sértő módon viselkedni. *A mulatókban* esténkint csak két, szinházi előadásra nem alkalmas szinházi müsoron nem lévő és szinház által előadásra meg nem szerzett legföljebb háromnegyed óráig tartó egy felvonásos darab vagy daljáték adható elő. *A dalcsarnokokban* pedig csak olyan két hasonló jellegü darab vagy daljáték, melyben legföljebb 3 személy szerepel és amely legföljebb háromnegyed óráig tart. Előadhatók továbbá ugy a mulatókban, mint a dalcsarnokokban ének-, szavalat- és táncelőadások vagy más mutatványok. Dal- és zeneengedélylyel biró helyiségekben az előadás tárgyát kizárólag csak magyar nyelven, zenekiséret mellett előadott magán, kettős- vagy kardalok.

Kövesi Péter

Ötszörös

Alföld 1976/4/ borító

Köveskáli Erzsébet

1021

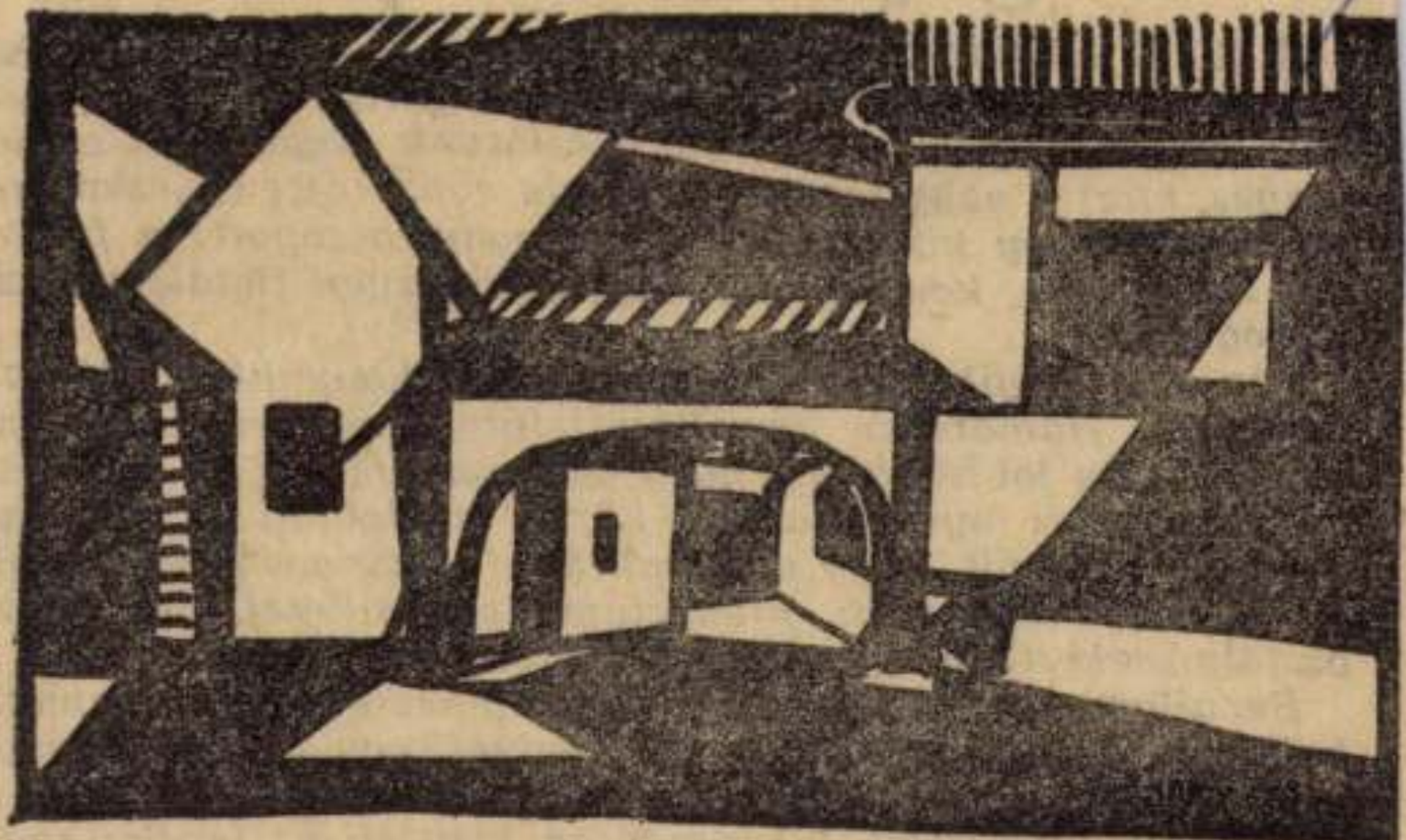

Mészáros Erzsébet: Köveskáli részlet

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest, V., Petőfi Sándor u. 17
Telefon: 188-296, 188-307

1966 OKT 7

PEDAGÓGUSOK LAPJA

A legúja

A IV. B. harmincnég
ben és kényelmesebbe
nak idején Szolimán
fényes, mint a nagy t
megnövelte egy külfo
són zsakettben, keménykalapban, cilinder
álldogáltak.

Tán valamelyik külföldi beat-együttes honunkban utazgató tagjai? Hamarosan megállapittatott, hogy erről szó sem lehet, hiszen jól hallottuk, hogy valamennyien tőről metszett nagybudapesti nyelvjárásban közlik gondolataikat. Sőt, hamarosan kiderült, hogy nemcsak honfi-, hanem sorstársaink is, az egyik budapesti gimnázium negyedikesei. Egy egész osztály zsakettben, cilinderben, sétabotokkal.

Bevallom, kezdetben kissé szégyenkeztem. Íme, vannak kollégák, akik megértik az idők szavát, együtt szórakoznak az ifjúsággal, lépést tartanak a korral, a keménykalappal, a sétabottal, s legalább kiránduláson lazitják az iskolai rend gyeplőjét. A maturandusok nyilván az esti zárt körű osztályrendezvényre hozták magukkal ezt a különös kelléktárt, ...mbolják ki magukat az isten háta mögötti turista-

Köveskúti pálos

kolostor,

fordít

Köveskut

Kisbán: 20 l. XIII. sz. alapítás. (Zala vm. Szlavoniával határos részén.. (Gyöngyösi: Vitae... pag. 31.)

M.D.K.

Kövess /vagy Kövessi, Kövessy /?/ a név nem olvasható tisztán./

Rajz Tesséky László moziszinészről, az Uher filmgyár tagjáról.

Szinházi Élet. Bp. 1919. dec. 7-13. VIII. évf. 51. sz. 19. lap.

Kövess János

festő 1868

l.

Mihályi falnegyhm.

11. l.

M.D.K.

Kövessdy

Szénrajzának repr.-ját bemutatja a lap a "Greguss-díjas Uray Tivadar" s8inművészről.

Szinházi Magazin, Bp. 194o. január 7. III. évf. X 2. sz. 3. lap.

.

MDK

Kövessi Béla

Kisfaludi Strobl Zsigmond, karikatura, repr.

Illés I.: Tattersal kisasszonnyal és Shaw unokahugával Kisfaludi Strobl londoni műtermében. Az Est 1934. máj. 19. 15.l.

Kövessi Edith

műhímző

f. — Druck der Königl. Ung. Universitäts-Druckerei. (V.: R. Thiering.)

Lásd

Muskátli 1935. 104. l.

Kövessi Edit

textil

1924 - 26

Eimisk 1930.85.l.

Márkus Jozsef:

Térdig látható, áll
támaszkodik és leereszt
szakálla rövid, bajusza
kilátszik, nyakkendője
téjé zsinóros. Mentekötöje
nás érdemkereszt diszíti
a kép alatt négy sorban

Nagysa
MÁRKUS
főpolgármester, k
1897.

az asztalnál: „Giehsz A."
s alól balra: „Kiadta özv.
középütt: „Utánnyom
s jobbra: „Ny. Légrá
Könyomat, az
9640

52. KÖVESSY Piroska szobrai

OMIKE 1909-1944 299
301

KÖVESSY SZABOLCS

Bojár Iván András: A nagykorúsodás találkahelye.

Uj Művészet 1996, 10. sz. 51-54

esetben az út fordított volt: rendszerint a tanultság megsz
fel a családot is a bárók sorába, s a már felemelkedett
tanulmányaikban, elindítva őket további pályájukon. I
Telegdi Csanád, Alsáni Bálint rokonsága. Az egyháznagy
hatalom megjelenítése volt. E célra a püspöki liturgik
Ennyiben mind a pecsétképek, mind pedig a síremlék
értelmezését, lelki hatalomként való felfogását szolgáltá

A 14. század elején a főpapi pecsétek a leggyakoribb és
ünnepélyes szembenézetben ábrázolt, *faldistoriumon*
elhelyezése volt. Ilyen például *Tamás esztergomi érsek* (13
Jánki László kalocsai érsek pecsétjén a hasonló főpapi á
alkalmazott ábrázolás – Péter és Pál apostolok félalakjai
való utalással. Ez a teljesebb program válik a 14–15. s
típusává. Egyre gyakoribb, hogy a pecsét tulajdonosát á
előtte térdelve, a személyes devóció kifejezőeszközeive
kultuszképekre emlékeztet, amelyeken a megrendelő
törvényszerűségeinek megfelelően, hierarchikus nagyságr
jellegű ábrázolást hordoz *Dániel visegrádi apát* 1342-ből is
apát alakjával. Ugyanazon az oklevélen függ *Sigfrid gar*
tagolású fülkében Szent Benedeket, a rend és a kolostor
főpapi pecsétek módjára, s alul kis fülkében foglal helyet

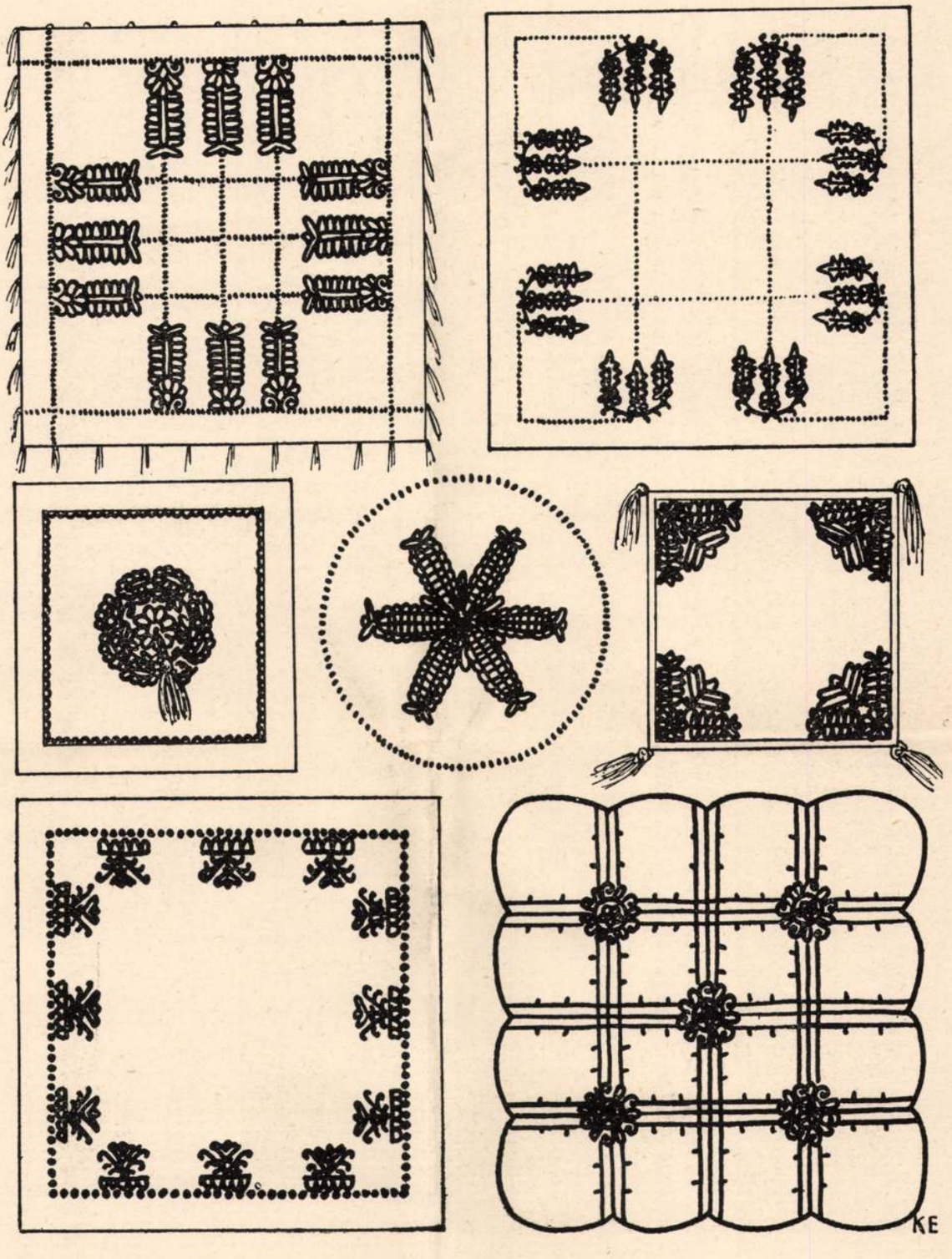

Kövessi Edit : Rajzok kalotaszegi díszek elrendezésére.

Muskátli
1935.



Mezőkövesdi lepedőszél. A Borsod-Miskolci Múzeum tulajdona. Rajzolta Karácsonyi Irén.

KALOTASZEGI ÍRÁSOS VARROTTAS A MODERN LAKÁSOKBAN

Kétségtelen, hogy a kalotaszegi varrottas egyike legeredetibb néphímzéseinknek öltés és rajz tekintetében. Elemeit a természet világából veszi, mégis a naturalizmusra való legkisebb törekvést sem ismerjük fel rajtuk. Gazdag, de fegyelmezett képzeletből születtek e hímzésrajzok. Vonalvezetésük egyszerűségében, a minták felépítésének merevségében és stilizáltságában azt a hatást keltik, amit a modern díszítőművészet keres és kifejezni igyekszik. Nem a futurista-kubista irányzatot értjük itt, hanem azt a leszűrt, higgadt és szemetnyugtató művészetet, mely modern polgári otthonok díszítésére hivatott.

A kalotaszegi írásos varrottas, mióta népművészeti értékeink elindultak hódító útjukra, széles rétegekben ismeretessé vált, mégis azt tapasztaljuk, hogy kevés helyet kapott a magyar otthonokban. Meg is okolják asszonyaink, hogy miért nem varrják olyan szívesen, mint sok más kevés művészi értékű tömegkézimunkát:

„Modern berendezésem van, nem illik oda népi hímzés."

„Nem tudom lakásomban használni a mosóalapon varrott hímzéseket, ezek legfeljebb a gyermekszobába, előszobába vagy verandára valók."

„Nincs időm és türelmem ekkora sűrű felületeket kivarrni, hiszen némelyiknek még az alapja sem látszik, olyan sűrű a varrás rajta."

Belátjuk, ezek az ellenvetések sok esetben helytállók. Elfogultság volna azt állítani, hogy a néphímzések szín, anyag és rajzbeli elrendezés tekintetében minden környezetbe változtatás nélkül beillenek. Csak azt hangoztatjuk, hogyha a modern díszítőművészet elemekért az ősember és primitív népek művészetéhez folyamodik, miért ne meríthetne magyar lelkünkhöz annyira közelálló népművészetből is. Rendezze el, oldja meg színben ezeket a rajzokat úgy, hogy modern ízlésnek megfelelő legyen, de óvatos kézzel nyúljon hozzá, nehogy, amit a nép erőteljes érzéssel remekbe alkotott, azt finomkodó okossággal kiforgassa jellegéből.

A modern lakás számára szín és anyag tekintetében is engedményeket kell adjunk a szigorúan szokásos népi színezés és anyagokkal szemben. A mosó vászonalap helyett vehetünk a környezetbe illő színű vászon-, selyem- vagy szövetalapot s hozzáillő színű pamut-, selyem- vagy gyapjúfonalat. Például ha zöldtónusú szobába dívánpárnát akarunk készíteni, varrjuk azt középzöld vagy bronzossárga selyem- vagy gyapjúalapra, vajszín, krém-, zöldeshomokszín stb. színű fonállal. Téglaszínű kárpitozású szobába meleg drapalapon terrakotta vagy vajszínnel dolgoznánk, kékszínhangulatba szürkés árnyalatok illenek jól stb. Felhasználhatunk minden népi öltésmódot a díszítéshez, montírozásnál pedig alkalmazhatjuk a modern montírozás fogásait.

Nem kívánnak a modern kézimunkák sok munkát. Az egész díszíthető felület sűrű bedolgozása primitívebb lelkek törekvése. Más volt az falun, ahol a leánynak dicsőségére vált, minél többet görnyedt munkája felett. Ma a szép alapanyagot is érvényre juttatjuk. De nincs is ráérése a mai nőnek sok munkát adó kézimunkák készítésére. Idejét legtöbbször megosztja háztartás és hivatal között. A pihenés óráira olyan kézimunkát keres, amely elszórakoztatja, gyönyörködteti, de azért hamar eredményét is látja munkájának. Műkedvelő kézimunkázók kezébe nem való néhányszáz órai munkát igénylő hímzés, pedig a kalotaszegi varrottas legtöbbje alaposan próbára teszi készítője türelmét. De azért azok se mondjanak le e gyönyörű varrottasról, akik kevés idővel rendelkeznek, mert kis ügyeskedéssel és érzékkel a jelleg megváltoztatása nélkül modern, minden környezetbe alkalmazható és kevés munkát igénylő hímzéseket készíthetünk a régi, szép kalotaszegi írásos varrottasok alapján.

A 124. oldalon közlünk néhány vázlatot, melyeken bemutatni szeretnők, mint képzeljük el foltban az írásos varrottast a modern lakások párnáin, terítőin, faldíszén.

KÖVESSI EDIT

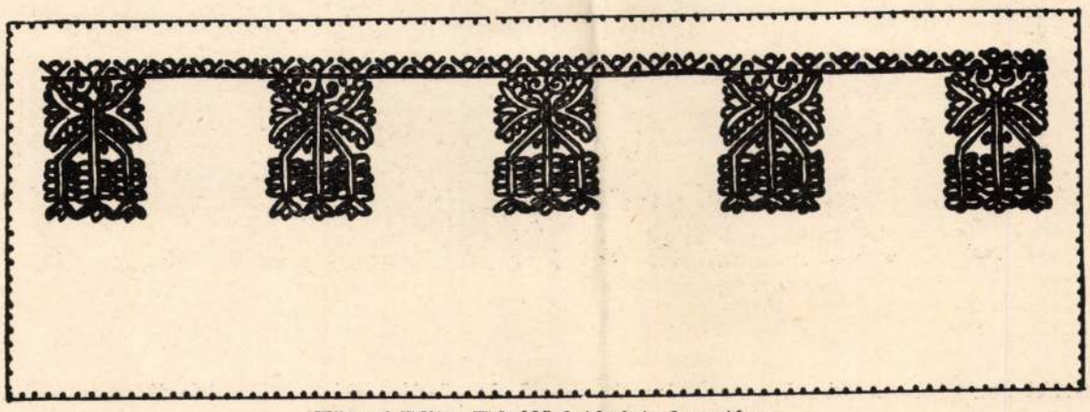

Kövessi Edit: Falvédő futóminta beosztása.

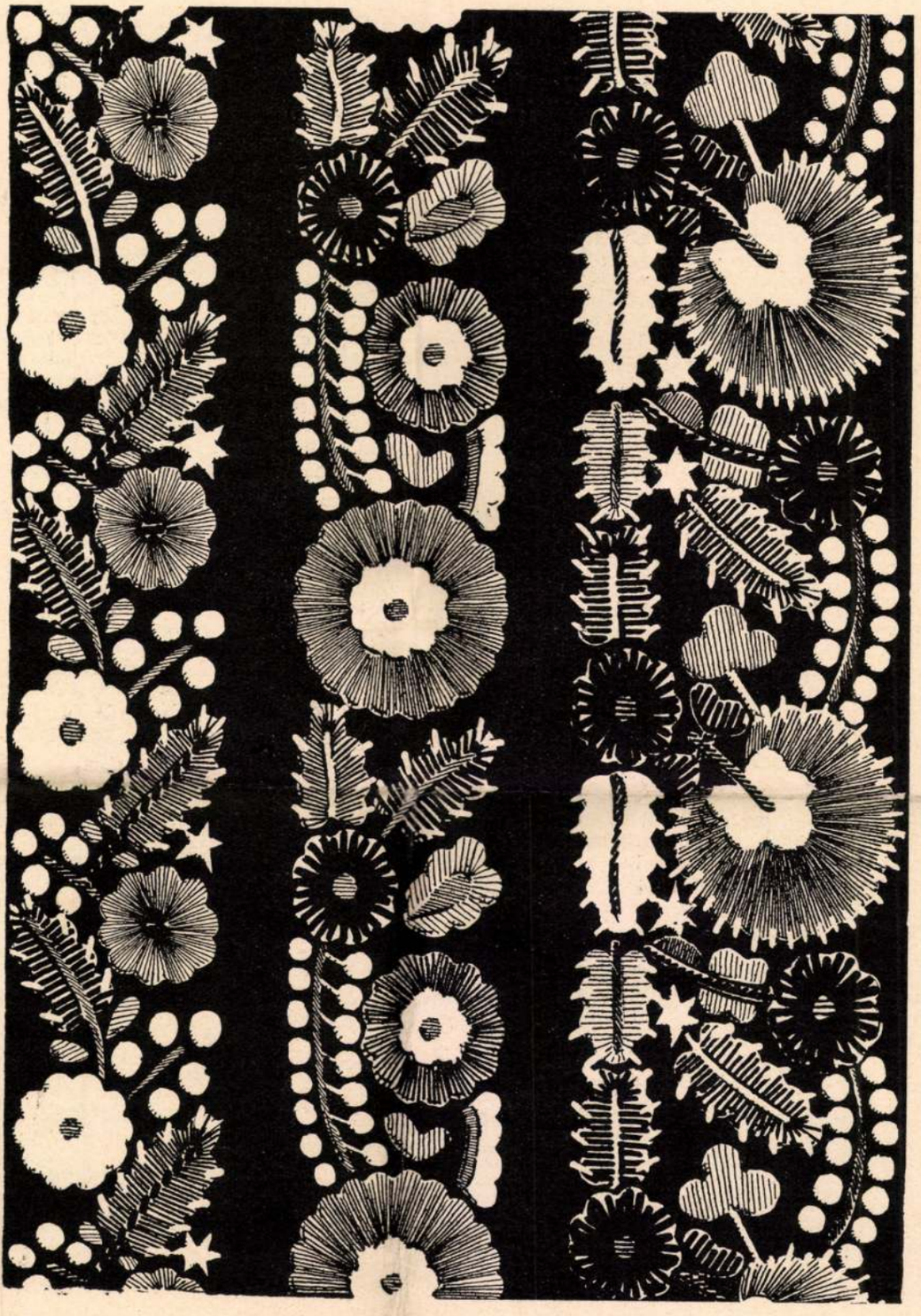

Rimóci kötényhímzés. Fries Erzsébet rajza. Készíthető Mez Perlé fonállal. Színei: kék 424, piros 705, zöld 594, sárga 431, lilás rózsaszín 413 és fehér.

KÖVESSY SZABOLCS

ATRIUM 1996, 4. 52.

SZÖVEG: LOVAS CECÍLIA, FOTÓ: LUGO / 4x5

INDUSZTRIÁLIS KÁVÉZÓ A FÖLD ALATT

A Teréz körút forgatagában ezüstösen csillogó, pajzsszerűen kiemelkedő portál hívja fel magára a figyelmet. A neonfelirat kékje egy föld alatti kávézóba invitál. A Café Underground az alkotópáros, Kövessy Szabolcs és Juhász Buday Zsolt fémben testet öltő formabontó elképzeléseivel – és persze az Underground független félpolitikai ét- és itallappal – a kávéházi kultúra egészen új korszakát jelentheti.

Nomen est omen

A bejárati pallón áthágva, a vaslépcsőkön aláereszkedve különös hangulatú indusztriális világ tárul elénk. Spirális fémszalagból képzett állólámpák sápadt fénye világítja meg a belső teret, amely a tulajdonosok kérésére Emir Kusturica cannes-i nagydíjas alkotásának, az Undergroundnak a világát idézi. A történet színhelyéül szolgáló föld alatti csatornarendszer hangulatát a film jelzésszerűen elhelyezett motívumai teremtik meg. Hatalmas, csatornára emlékeztető – funkcionálisan a kábelezést rejtő – vascsövek szegélyezik a koptatott falfelületeket, amelyekről mintha víz folyna. Legalábbis ezt a hatást kelti a sötétszürkéből sárgába átmenő falfestés. A kátrányszerű mennyezet vízcseppekre emlékeztető domborulatait csatornalejáratok szaggatják meg. A spanyol építészetet, ezen belül is Alfredo Arribas munkáit idéző erőteljes, mediterrán sárga épphogy ellensúlyozza a csövek fémes hidegségét és a szürke, érdes felületek keménységét. A hátsó falon tekintetünk a pincék elengedhetetlen kellékébe, egy óriási ventilátorba ütközik. Mindezeket együttvéve sem állíthatjuk, hogy a tervezők a film díszletét készítették volna el, hiszen a Café Underground Kövessy Szabolcs eddigi munkáinak szerves folytatásaként értelmezhető.

A korlátlan lehetőségek anyaga, a fém

Ezt a kissé nyomasztó, föld alatti világot is a fémből és fából készült bútorok extrém vonalvezetése a különleges karton–fém kombinációjú világítótestek derengése oldja fel. Kövessy Szabolcs előszeretettel dolgozik fémmel. Sokakkal ellentétben nem találja hidegnek, nézete szerint egészen hangulatos megoldások születhetnek a formák játéka, a felületek befestése révén. Az Underground attraktív ülőalkalmatos-

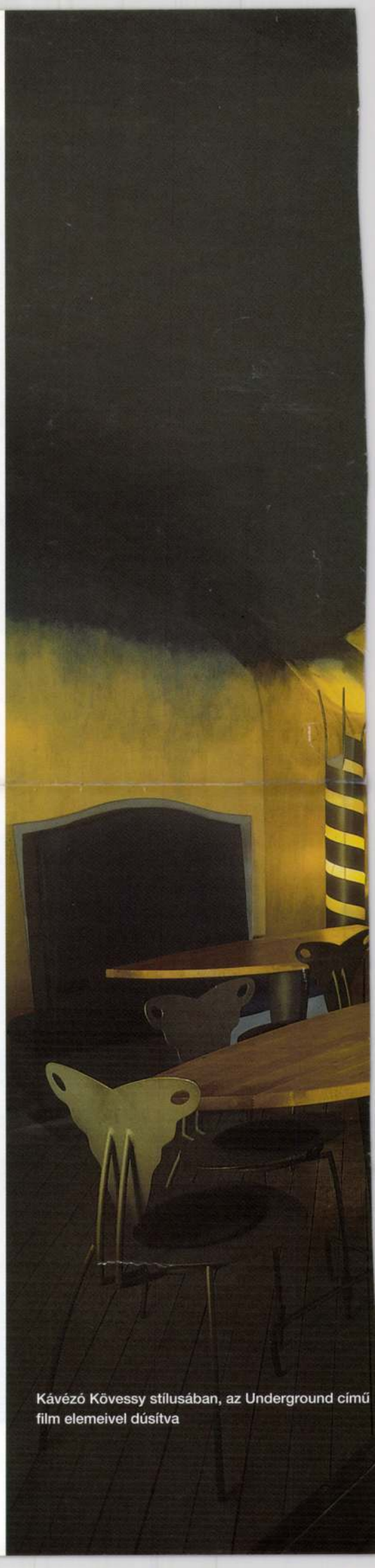

Kávézó Kövessy stílusában, az Underground című film elemeivel dúsítva



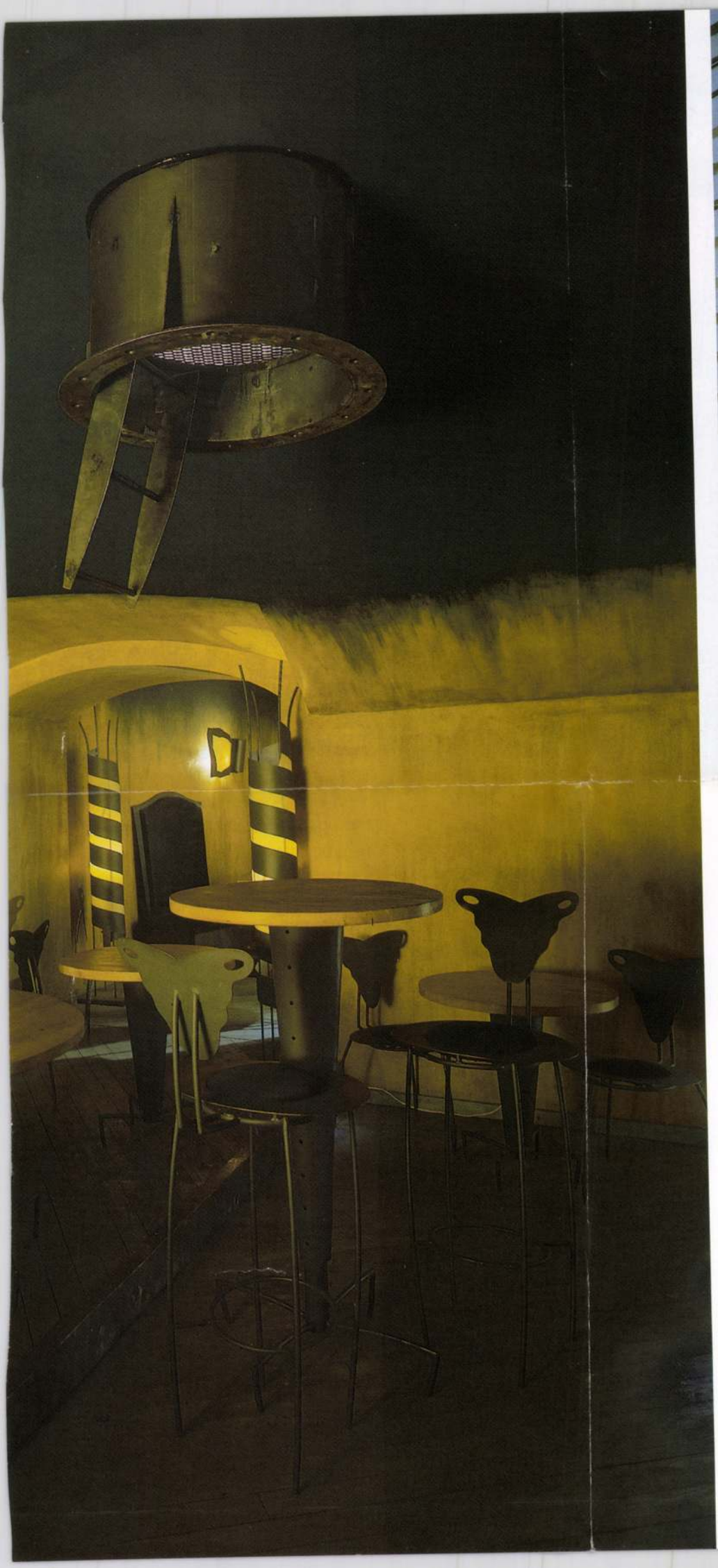

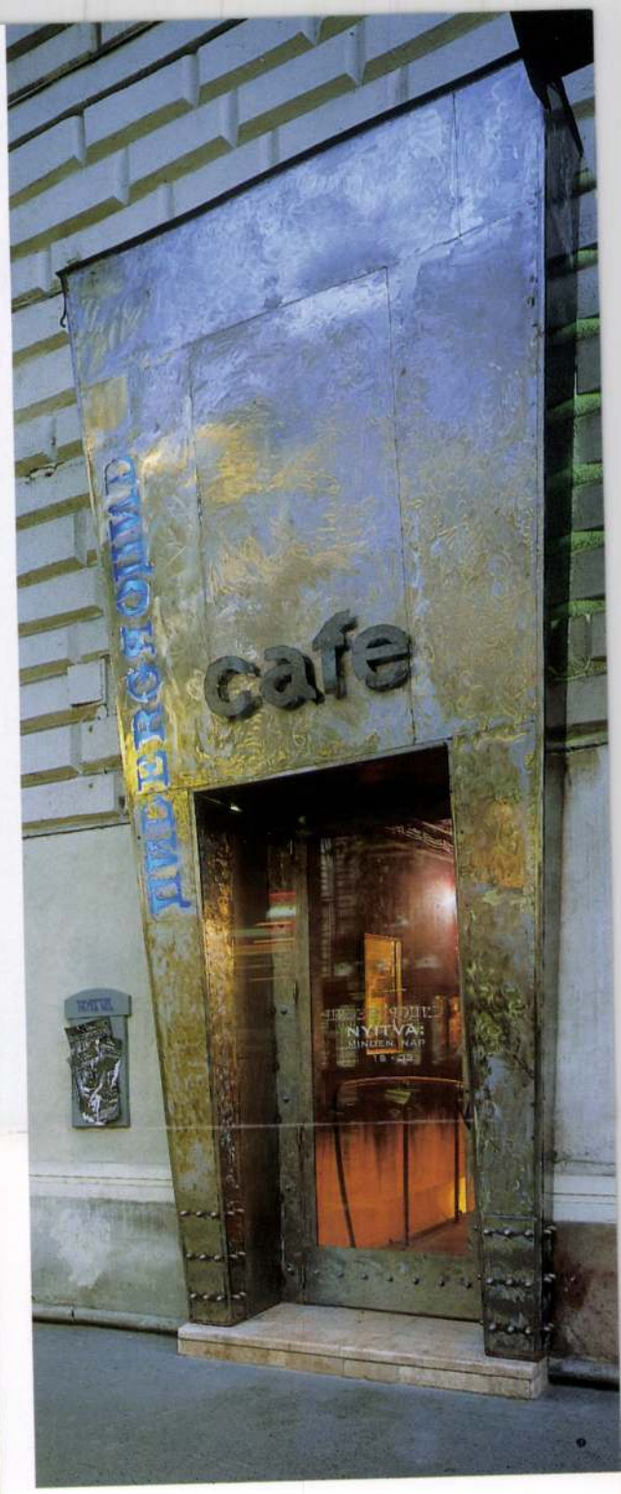

Az önkormányzat által vitatott portál.
Anyaga: polírozott vaslemez felületkezelve

ságait, az uralkodópárok trónszékére emlékeztető kanapékat, az amőbaszerű ülőkével ellátott bárszékeket fából nem is lehetett volna kialakítani. A szecessziós hatású vasszékek háttámlája a szabad asszociációk egész tárházát kínálja. Akad, akit a Kishercegben szereplő bárány fejére, van, akit széttárt szárnyú pillangóra emlékeztet, mások szerint olyan, mint egy UFO feje. Egyvalami azonban biztos. A belső tér építészeti megoldásai, a berendezés min-

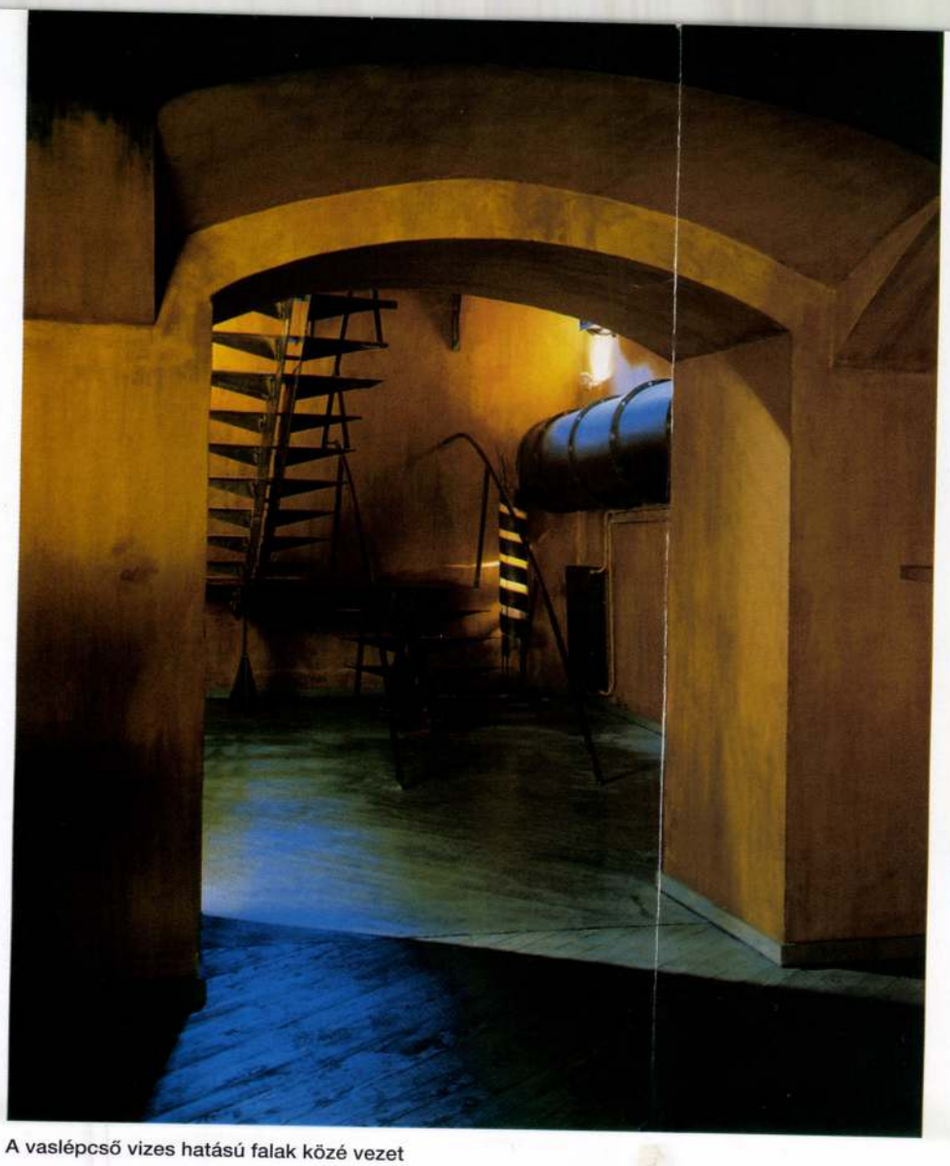

A vaslépcső vizes hatású falak közé vezet

den egyes darabja – a pultot megvilágító lámpák kivételével –, még a sörcsap is, teljesen egyedi, a két tervező által kitalált és egy titkos műhelyben legyártatott. Szerintük ugyanis a tervezés lényege az építészeti elemek összhangjából kibontakozó egyéni arculat kialakításában rejlik.

Térformálás az adottságokhoz igazodóan

A 200 m^2-es helyiség elég rossz adottságokkal rendelkezett, hiszen négyzetes előtere mellett egy hosszú, folyosószerű hátsó rész foglalta el a legnagyobb területet. Mivel a Café Underground előtt egy másik kávézó működött itt, adott volt a hosszú pult nyomvonala, a konyha, amelyen alig néhány dolgot változtattak a munkavégzés kényelmesebbé tétele érdekében, és a mellékhelyiségek is. Egyetlen drasztikusnak tekinthető építészeti beavatkozás történt, mégpedig a tér megnyitása a lépcsőlejáratnál. Ezáltal a helyiség mélységében teljesen átláthatóvá vált.

A tér funkcionálisan három részre tagolódik. A lejárat alatti rész meghitt beszélgetések, randevúk színtere lehet, ahol a kanapék mélyén meghúzódva akár több órát is eltölthetünk. A hosszú bárpulttal szemközti térben zajlik az igazi, pezsgő társasági élet. Azonban az is feszengés nélkül rendelhet egy kávét a pult bejárat felőli végében, aki csak öt percre ugrik le. Hiszen ez a kávézó nem is igazán kávézó, hanem étterem és pub is egyszerre, amolyan délután háromtól hajnali háromig nyitva tartó találkozóhely.

Mit hoz a holnap?

Szóba került, hogy a sok vasfelületet vásznakkal törik majd meg, s komoly igény merült fel az asztalok egyedi megvilágítására is. Természetesen dúl a harc a portál körül. Az önkormányzat illetékese szerint nem illik bele a Körút műemlékvédelmi övezetébe, s durván sérti az eklektikus épület homlokzatát.

Az alkotók véleménye szerint azonban egy ilyen erős kontraszt éppenhogy nagyon hatásos lehet. Gondoljunk csak a Louvre oldalsó bejáratánál elterülő üvegpiramisra, ami jól példázza a régi és a mai kor szellemének találkozását. ◆



Kábelezést rejtő csövek a high-tech jegyében



Az Underground független félpolitikai ét- és italla

KŐVESSY Szabolcs építész

Új magyar építészet.
Bp. Danubia Galéria, 1998.
32.

kel. a

II. sz.

Kövesy Rezső
festő
IV., Veres Pálné
u. 29

MKSz 1947

Követses Márton

l.

Bedygyöri rajzisk

19. l.

LÉGRÁDY TESTVÉREK
NYOMDAI MŰINTÉZET
NYOMÁSA, BUDAPEST.

Kövi András

A hannes(i) balatonfüredi tárlatan
riállít

Balogh Elemér: A művészet előszobájában
Napló, Veszprém 1969. aug. 23.

Kövi árpádkori

templom

l.

Szabóárpáj

3/6. l.

Kövi ev. templom

kcje repr.

Nagy Magyarép

II. 372. l.

HELYSÉG

TURÓCZ-SZENT-MÁRTON

VÁRMEGYE

SZAKCSOPORT

KOR

ÓRZÉSI HELYISÉG

R.kat. egyh.

TULAJDONOS

MÉRET

TÁRGY

kászló

LEIRÁS (ANYAG, ALAK, MEGMUNKÁLÁS, DISZITÉS, FELIRAT, JELZÉS)

FÉNYKÉP, RAJZ

Kövi Imre

„Rajztanitás az elemi iskolában“ czimmel egy igen praktikus füzet küldetett be szerkesztőségünkhöz. Szerzője *Kövi* Imre középtanodai képezdei tanár Iglón. Az előszóban, melyet dr. Emericzy Géza irt, az iskolai rajztanitás fontosságáról tesz átalánosságban némely megjegyzést, mig maga a szerző Köhler, Ettig és Stuhlmann müvei alapján először a hálózatban való rajzolást, függélyes, fekmentes és ferde vonalokkal, lap és términta-rajzot, és sokszögek, csillagok rajzát s a Fröbel-iskolákban divó szerkesztményeket ismerteti. Majd áttér a ponthálózatos rajzolásra a három-, négy- és többszögekre, a vonal osztására és szemmérték gyakorlására, s az egyenes és görbe vonalokból képezett alakokra. A két ivre terjedő füzethez rajztani táblák vannak csatolva. Az egésznek ára csak 40 kr. Megrendelhető az iglói társulati könyvnyomdában. Ajánljuk kivált a tanitók figyelmébe, mint oly művecskét, mely a rajztanitás körüli legujabb vivmányok és tapasztalatok gondos felhasználásával rövidre foglalt igen jó utmutatóul szolgál.

Vas. Ujs. 1877. 603 l.

Kövi Imre

rajz- és képírás
tanító Iglón

szül. Késmárk 1839
Jan. 29.

Ha Ell, lásd

Tellény 183.. P.

MOB kst. 2959.

<Kövi Imre>

könyve

<> Útmutatás a ter-
mészet után való
rajzolásban. 80
ábrával. Pest,
1871. Athenaeum.

BUDAPEST
41 XII 25-3
16
17
18

Kövi Imre

raptanár

l.

Közlezskiáll

1286. l.

OLVASD EL ÉS ADD TOVÁBB!

Loholsz, futsz új javak után...

Loholsz, futsz új javak után, kifúj a szél, megázol,
És a meglévő holmidra vajjon, miért nem vigyázol?
Még törekvő emberek is sokszor sárba ragadnak,
Hogy ha ezer dolgod is van, szakíts időt magadnak!
Biztosításod van már rég (jobbat nem is tehetnél),
De manapság **e kis pénzért** mondd, hogy mit is vehetnél?
Ezt az ügyet nem is lehet más oldalról szemelni,
Az értéket nagy sietve jó lesz ma felemelni!!

"Pátria" r.-t. Budapest — 435418

Kövi Imre

rajztanár

Igló

1905.

The New York Public Library
Astor, Lenox and Tilden Foundations

NEW YORK, November 18, 1925

The Secretary, Müemlékek Országos Bizottsága

Budapest, Hungary

Dear Sir:

I AM INSTRUCTED BY THE TRUSTEES TO ACKNOWLEDGE WITH THANKS THE RECEIPT OF

Kövi János epitet

Elveszett és megtalált ereklyék

A Szent Koronától a királyi jogaron át az országalmáig

A Szent Korona és a koronázási jelvények (a királyi jogar, a koronázási palást, az országalma és a koronázási kard) története egyidős a magyar államisággal. Nemzeti ereklyéinknek kivétel nélkül hányatott sors jutott. Közülük több eredeti tárgy el is veszett a vérzivataros évszázadok alatt, majd helyükre újak kerültek, sőt azokból is átalakítottak néhányat az idők során.



A korona elővétele az 1938. évi közszemlére tétel előtt ARCHÍV FOTÓ

A tan

A korona története egészen a X. és a XI. század fordulójáig nyúlik vissza. Az államalapító Szent István a korábbi barbár rend helyébe szilárd intézményeket épített ki: tíz püspökséget, ötven várispánságot és több királyi udvarházat. A magyar államot és a keresztény egyházat megszervező munkájának záloga a királyi korona volt, amelyet éppen egy évezrede, 1000-ben kapott II. Szilveszter pápától. A pápai ajándékkal az új évezred első napján, amikor – mint Györffy György írja egyik tanulmányában – Európa-szerte a világ végétől és az Antikrisztus eljövetelétől rettegtek, megkoronáztatta magát.

Az eredeti királyi korona a XI. században eltűnt. Erről a pápai koronáról egyetlen hitelesnek elfogadható ábrázolás sem maradt fenn. Tény, hogy az 1031-ben készült koronázási palástot Szent István és Gizella királyné, II. Henrik német-római császár húga abroncskoronával látható. Egykorú források egyébként arról tanúskodnak, hogy III. Henrik császár, amikor védencét, Orseolo Pétert újólag a magyar trónra segítette Aba Sámuel ellenkirállyal szemben, magával vitte a pápától kapott koronát és lándzsát, és azokat 1045-ben visszaküldte Rómába. A Szent Péter-bazilikában állítólag még évtizedekig látni lehetett a lándzsát, de annak és a koronának később nyoma veszett.

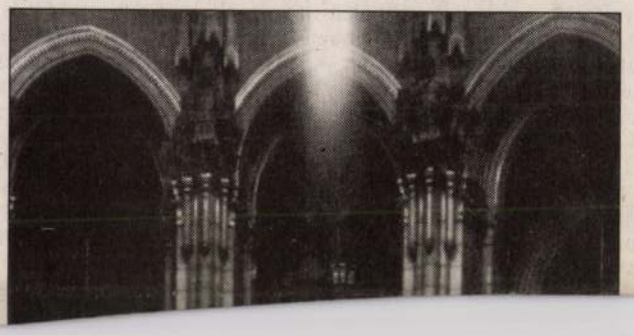

A szakemberek szerint a pápa által adományozott koronának kettős jelentése volt. Egyfelől kifejezte, hogy a magyar király a pápától függött (nem vált ugyanakkor a német-római

ország történeti alkotmányaként írnak le. Az Árpád-korban a korona csak egy ízben hagyta el az ország területét. 1204-ben, amikor Imre király meghalt, a gyermekkorú III. László és az anyakirályné, Aragóniai Konstancia a koronával Ausztriába menekült. Endre ezért háborút akart indítani Lipót osztrák herceg ellen. Közben azonban III. László meghalt, és holttestével együtt a koronát is visszahozták Székesfehérvárra. A következő századokban aztán a korona és a koronázási jelvények gyakran kerültek az országhatáron túlra. Ruffy Péter Koronánk könyve című kötetében így ír erről: „Koronánk története teli jelképe volt – elveszett. Az általunk ismert ősi koronázási jelvény nem az első magyar királyok, hanem már az Anjou-házból származó uralkodóink idejében készült ugyanis.

A hazatérés

A „legfiatalabb" jelvényt, a koronázási kardot velencei mesterek készítették a XVI. században. Az eredeti példány elveszett. A kardnak is megvolt a maga szimbolikus funkciója: a megkoronázott király a szertartás után a templomon kívül, a szabadban épült koronázási dombra lovagolt fel, és a karddal a négy égtáj felé négy vágást tett annak jelképeként, hogy az országot minden irányból jövő támadással szemben megvédi.

A legsanyarúbb sors az országzászlónak jutott. Valaha tudniillik a koronázási szertartás során az országzászlót is kibontották. Ez a zászló azonban 1526-ban ott veszett a mohácsi csatatéren.

A királyi jogar viszont túl-

SZERDA

Vásárfia

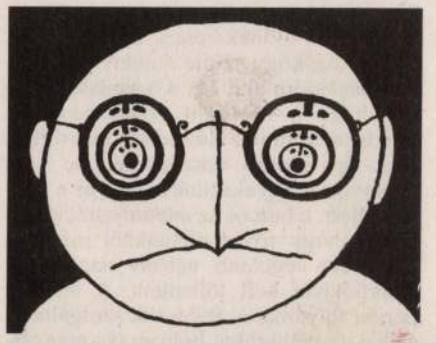

Nem állítom, hogy ártatlan vagyok, de persze azt sem, hogy utólag megbántam volna, vagy látnék bármi kivetnivalót. Itt figyelembe kell venni egy speciális hangulatot, kérem, az vesse rám az első követ, aki; nézzék, még az agyvelő és a vér, illetve az egyéb belsőségek is milyen szépen, figuratíve terültek szét a trapettán és a rusztikus hidegburkolaton, Ó, Tannenbaum; de az ünnepi hangulaton kívül, amely alól, meggyőződésem, senki sem vonhatja ki magát, még egy fontos tényezőt észre kell vennünk, ez pedig a kétezredik év problémája, mégpedig hogy újból feléledt, sőt ereje teljében mutatkozó pogány számmisztikánkból, amely végtelenül tiszteli a nullákat, és csakis a nullákat, következne megint csak egy különös, ám – úgy tűnik – széles körben hatásos elvárás- és félelemrendszer, amely mindenkinél más-más formában jelentkezik. Nem tudom, miért, de például én mindig azt gondolom, ahányszor az Audi hifijébe becsap a Juventusból a kannástechnó, hogy Kozsóval egyszerűen nem lehet belépni a XXI. századba, még akkor sem, ha XXI. század csak egy év és fél hónap múlva lesz, de tök mindegy, ebbe a nyomorult kétezerbe sem lehet így befele, szóval hogy ebből valami totális, úgymond, kataklizma lesz, vagy akár katakomba, pláne katakrézis (héjanász a katakrézisen – mindenkinek esztendő kellemesben boldog ünnepek újat kíván csonyi: Pap János), hogy kétezerben kitörik Kozsó idiótatincse, mely most pajkosan a szemébe lóg, vagy éppen belecsap egy meteorit, és négyezer méter vastag iszapréteg borítja el a Kárpát-medencét, kipusztulnak a túzok meg a pannongyík, csak Zoltán Erika marad, Pokrivtsák Mónika néhány chip and dale-fiúval, a Shy Gys meg a Dáridó. És ők fognak alapítani egy új Magyarországot, új népet, új kultúrát, s majdan a mi hibáinkat teszik jóvá, simítják el, ahogyan csak bírják.

Mindegy, ne kalandozzunk, kérem, én csak az Elnök Urat, azaz az Igazgatótanács Elnökét szándékoztam meglepni Mikulásice egy discrete und decent kis szuvenírral, lévén kellemes ünnepek, és ugyan az obligát nátha időlegesen ágyba parancsolt, némi hőemelkedés lázában égve nyakamba vettem, úgymond, a vá-

ni a milliom ember közt, a tömegben, amelyben érezhetően földúsult a síkhülyék aránya, írd és mondd. Például ne mondja nekem senki, hogy nincsen egy ilyen bevásárlóközpontban túlreprezentálva a normál magyar sokasághoz képest az a köztörvényes kretén, aki képtelen egyenes vonalú egyenletes mozgást végezni a kocsijával, aki hasonlóképpen idióta gyermekét rángatva forog látni valóan teljesen cél és értelem nélkül, szájtátva áll meg mindenféle teljességgel használhatatlan, nyilvánvalóan csak ugratásból, brutális tréfából kirakott áru előtt, és olyan arccal mustrál, mint egy új részecskegyorsítóba költözött magfizikus. Vagy ne mondják, hogy nem kéne leválasztani a társadalom egészséges részéről azt, aki képes szájtátni egy hétezer-ötszáz forintra árazott akciós pezsgőfürdő láttán, hogy jé, ezt a tévében harmincötért reklámozzák. Nekem, kérem, meggyőződésem például, hogy a tévéshopokból rendelőknek az elektromos műcsali, a hasizomerősítő és a pezsgőfürdő mellé csatolni kéne az elmegyógyászati kényszergyógykezelést előíró végzést is, és akkor még nem is gondolom, hogy radikális vagy mittudomén volnék, hanem csak szimplán humanista.

Na, így kerültem, kérem, a számítógépes osztályra, ahol fél óra alatt sikerült volna szert tennem egy nyavalyás billentyűzetre, miközben egy tenyérbe mászó képű eladógyerek, aki sosem nézett rám vagy a pult felé, mindig valamelyik pultba mélyesztett monitort figyelte, és közben a legváltozatosabb baromságokról beszélt, valamint kísérletezett egy autóversenyes játékprogram újraindításával, szóval amikor ez az eladógyerek harmadik, nyomatékos felszólításomra

A Budapest Bank szegedi zászlóshajója

Van, akinek van pénze, azért takarékoskodik, van, akinek nincs, hát azért. De egy biztos, hogy szinte mindnyájunknak van bankszámlája. Ha a számlaszám, a kártya és a PIN-kód szentháromsága mindig a szemünk előtt lebeg, elkerülhetünk egy csomó vesződséget, de bármennyire is igyekszünk kihagyni a sorban állást, a harcot az adminisztrációval, biztos, hogy rövid életünkből mindent összevéve legalább néhány napot egy bankfiókban kell töltenünk. A bankok persze folyamatos fejlesztik szolgáltatásaikat, remélhetőleg holnapután már otthonról a hálón keresztül elintézhető lesz a legtöbb ügyes-bajos dolgunk, addig azonban a szolgáltatásokat egy bankfiókban vesszük igénybe.

Az arculata stratégiai kérdés tehát a bank számára. Nem elég a tartalom, fontos a csomagolás, amit a mai képdömpingkorszakban erőteljes vizuális jelekbe csomagolt marketingüzenetként látunk viszont. A középületek képi világa az évszázadok folyamán mindig hasonló funkcióval bírt, természetesen akkor uralkodói reprezentáció közvetítőjének neveztük vagy vallási üzenet hordozójának. Ebben a primer szimbolikában a bank a pénz katedrálisa. Üzenete: a pénz felszentelt papjai elé járulhatnak itt a hívek, akiktől segítséget és tanácsot remélnek, de érezniük kell kicsinységüket a katedrális hatalmas pillérkötege mellett állva. Ez persze erős sarkítás, a kiskereskedelmi bank gyakorlati szempontból a polgári élet egyik legmeghatározóbb alapszolgáltatása lévén, a látvány szempontjából a polgárt szolgáló és befogadó jelleget kell hangsúlyoznia, főleg ha hosszú távon működőképes akar maradni.

Egy aktuális példa a Budapest Bank tavaly tavasszal a Budagyöngyénél útjára indított megújult fiókarculata, melynek legújabb egysége a nemrég átalakított szegedi. A koncepcionális designstratégiát az Európa harminc országában tapasztalatokat szerzett angol cég, az Allen International vetette nagy vonalakban akvarellpapírra, a részleteket hazai csapat cizellálta. A fióképítést flottul működő, korrekt pályázati rendszerben Kövi János és építészcsapata nyerte el.

A kiskereskedelmi jelleget elsősorban logójának figyelemfelkeltő égőpirosa hangsúlyozza. Ez a piros annyira jól sikerült, hogy egyes helyeken, főleg műemléki környezetben homlokzati kihelyezésének engedélyeztetése nehézségekbe ütközik. Előfordult, hogy az illetékesek szemében ez az ugyan erős, de egységes és mindenképpen konszolidáltnak mondható logó városképi szempontból zavarónak tűnt. Pedig ha jobban körülnéznek a kebabosok és a gyorséttermek portáljai környékén, akár ugyanabban az utcában, hamar észre kellene venniük a paraszthajszálnyi különbséget, ami a bank logója és a Türkesi Gyros csipogós-villogós, színes-érdekes pálmafás mecsetje között feszül.

Összhatásában az új köntös céltudatos, de egyben diszkrét, ami ebben a műfajban legalább olyan fontos ismérv, mint a megbízható nőgyógyász vagy a gyóntató pap esetében.

A szegedi fiókba belépve rögvest kiderül, hogy nem holmi INTÉZMÉNY benyomását kívánja kelteni, hanem egy emberbaráti, a közönség igényeinek elémenő szolgáltató képében ábrázolja magát. Módszere a nyitás. Az eredeti struktúra szintén a hosszú éveken át megszokott sötétbarna burkolat és réz kombinációjú kalickás, postára emlékeztető belső volt. Az ügyféltér mindössze öt méterén a sorban állók egymás hegyén-hátán várták a lehetőséget, hogy végre a kalitka védelmében ülő kolléga foglalkozzon velük. Most az egész egy légterű, rácsoktól, golyóálló üvegablakoktól megszabadított, ügyfélbarát környezet. Az alaprajzi rendszer magja egy tágas, befogadó központi tér, ahol a tájékoztatópult és a pénztárak között várakozás közben sem unatkozik a kliens. Az oldalfalhoz tapadó, de annak egyenesét lépcsőzetes formájával megbontó, kissé fellengzősen plakátgalériának nevezett reklámfalról

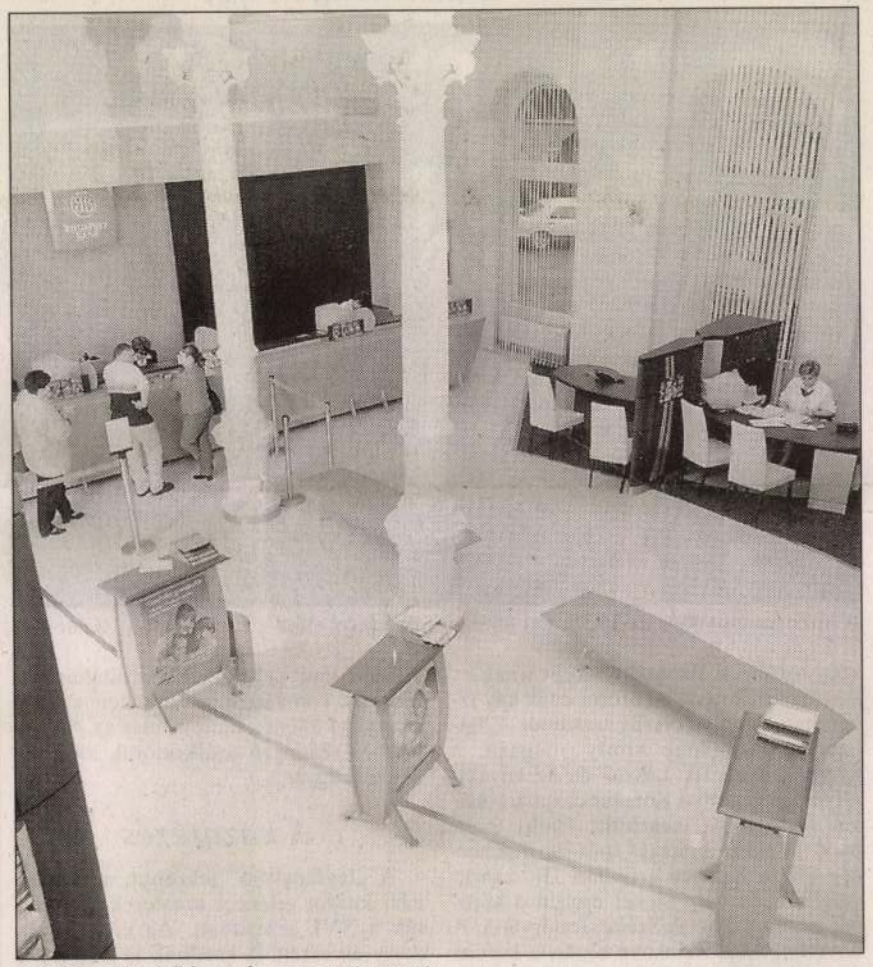

A fiókot Kövi János és csapata tervezte

szerezhet információkat. További lazítás a négyszögletes alaprajz megbontása szegmensívekkel, amelyek a padlózaton és az álmennyezet vonalán egymásnak felelgetve oválist adnak ki. Az építész tovább játszik az oválissal a berendezés elemein, oldalnézetből az ülőkén és az írópulton is ez a forma tér vissza. Önálló plasztikus elem, a térbe kilépő szoborfülkeszerű üdvözlőpult szintén ezt ismétli, de még lágyabb ívével csalogat magához, hogy az odahelyezett színes prospektusokkal tájékoztathasson az aktuális

Finom belsőépítészet-pszichológiai cselfogásokkal oldja meg a tervező, hogy egyenrangú partnernek érezze magát az ügyfél: akár ül vagy áll, következetesen azonos magasságba kerül a bank alkalmazottjával. A tanácsadók asztalai szabadon állnak a térben, így a kedves ügyfél nem koppan az üvegen, és kézfogásra is lehetőség kínálkozik, ami alapvetően bizalomnövelő tényező. A pénztárak is nyitottak, ami sem a magyarországi hagyománynak, sem a ma érvényes pénzintézeti törvénynek nem felel

üveglapnak amúgy sincs jelentősége. Ha a Whiskys fegyvert fog egy alkalmazottra, kliensre, bankbiztonsági szempontból az a legfontosabb, hogy senki se sérüljön meg. A valós védelmet egyébként az időzáras multi-safe jelenti.

A bank meghatározóan polgári jellegét színvilága is támogatja. Tervezői legalább hat-hét színt használnak, de a sárgás, pasztelles fények baráti atmoszférájában egységgé állnak össze. Az anyaghasználattal is sikerült elkerülni a deklaratíven bankos ízt, kivéve az *elegáns* márvány padlóborítás kihagyhatatlan sztereotípiáját.

Kövi igényességét dicséri, hogy a helyi sajátosságokra is odafigyelt. Megőrizte a teret két hajóra osztó eredeti öntöttvas kompozit oszloppárt, melyek tartó funkciójuk mellett vernikuláris bájt visznek a bankfiókok egységes képletébe, függetlenül az árnyalatnyi stílusdöccenéstől. Az ügyféltérre néző, emeleti, kellemes arányú tárgyaló falain egy szegedi művész képei szintén a kolorlokált erősítik. A lokális jegyek hangsúlyozása a korszerűséggel árukapcsolva kiválóan belesimul egy nagyrészt külföldi érdekeltségű, de kivételesen magyar nevű pénzintézet imázsába.

A szegedi Klauzál téri cukrászdabanknegyed sarkán álló egység apróbb részletektől eltekintve – mint a rozsdamentes acélborítás hiánya a bejárati ajtón vagy oszlopok fedőlemezétől negyven centivel feljebb kezdődő álmennyezet – kivitelében igényes, végiggondolt, derék munka. Összhatásában az új köntös céltudatos, de egyben diszkrét, ami ebben a műfajban legalább olyan fontos ismérv, mint a megbízható nőgyógyász vagy a gyóntató pap esetében. Méltán szállt át rá a Budapest Bank zászlóshajói címe, amiről mint ügyfelek mit sem tudunk, de talán ebben a környezetben nem kapunk (olyan könnyen) sikító frászt, miközben arra várakozunk, hogy megértsük, végül is miért jó nekünk, ha a kártyánkhoz befektetési alap kapcsolódik, amire egy éves minimumgaranciát vállal a bank a kettes konstrukció esetében, feltéve ha...

Blaumann radioEdit

az OCTOGON építészkritikai műhely tagja

Kövi János, építész

szabó László: Újlak újjáélesztése.

A KÁVA építésziroda jelentetett meg egy füzetet, amely, az „Óbuda-Újlak revitalizációja ünnet, vizsgli. — az építészeti-városrendezési koncepció — valószínűleg a tervezők: Kévés György, Gelesz András, Kovács András és Kövi János írása — a városrész történetét, a terület különböző egységeinek karakterét és az újjáépítés ezeknek megfelelő irányait ismerteti.

Budapest folyóirat, 1988., 2., 45-old.

KÖVI János építész

KÉVÉS György: KÁVA Építésziroda. = Magyar Építőművészet, LXXXII.évf. 5/6.sz. 1991 20 - 29. p. ill. E.

A kör tagja. Tevékenységük bemutatása.

Kövy (Kwvy) Görgy, ács

M.D.K.

1548. decemberétől 1550.
novemberéig dolgozik az egri
várban a falak megerősítésén.

Heves megy műemlékei I. írta Voit Pál,
Magyarország műemléki topográfiája VII. köt.
Szerk.: Dercsényi Dezső.
Bp. 1969. Akadémiai Kiadó, 353. old.

KÖVY /Kwvy/ György ács: Eger várában dolgozik a falak megerősitésénél 1549 decemberétől 1550 novemberéig.

A Hevesmegyei Topográfia adatgyüjtéséből. Voit.

Középesi gör. kat.
templom falképei

XVIII. n

l.
Gereczefalképek

491. b.

Kehely, aranyozott ezüst, későempire stílű, csészéjén szőlőindák kört kalászok.
Pesti munka 1840-ből

Középeurópai festő

18. sz.

„Női lépmás" Olaj, vászon 43x35

Restaurált. Tiszáltási ár: 6000 ft.

BÁV 38.Képaukció Budapest 1975 december

Középeurópai festő (19. y. vége)

„Fej." Olaj vászon 44 x 35

Védett. Kiliálfási ár: 8000 ft.

BÁV 38.Képaukció Budapest 1975 december

Középeurópai festő

18. század

„Legendapelenet" o.v. 90 x 58 cm

Restaurált Védett

Kiáltási ár: 12000 ft

BÁV 46.Képaukció katalógus,Bp.1978.szeptember

M.D.K.

Középkori ismeretlen miniatür festő

Biharváradi székesegyház épitését ábrázoló miniatür Kálti Márk székesfehérvári őrkanonok tulajdonában van.

dr.Széll Sándor: Bihar-Várad alapitása 1093-1943. Városi Lapok. 1943. 14.szám. 159.old.

Kitépolás festő 17.4.

„Hágár és Ismael a pusztában"

Olaj, vászon 96x130 (Restaurált)

Védett. Vételtári ár: 10000 ft

BÁV 38.Képaukció Budapest 1975 december

Középolasz festő 17.sz.

„Magdalna" o.v. 61x45,5 cm (Szerelt)

Védett.

Kiriáltási ár: 40000 ft

BÁV 52.Képaukció katalógus Bp.198o.szeptember

Kraatzer C. V.

Illava látképe c. képét 30, és Tiszapart táj c. képét 140 koronáért megvette a Nemzeti Múzeum.

Jelentés a Magyar Nemzeti Múzeum 1904. évi állapotáról. Budapest, 1905. 85. l.

Bdpst. 936-710.

...országos bizottságának.

Helyben.

...ettel bátorkodok, ablak
... nagytakarítási mun-
...lainak felajánlani!
...t munkálatokat
...n rendesen elvégezve

127. **Középsőviznice**, g. k. fatemplom.
1747. „Ecclesia lignea in statu misero constituta reparatione egens." (O. L.; C. P. Tab. et Conscr. 1747. No. 8.)
1839. már a község sem szerepel.

(Bereg m.)

Domfaép

Közmér Sándor
Alföldi táj, olaj

O.M.Kir. Képzőműv. Főisk. kiáll. 1924. 8 l.

Közmér Sándor
Félakt, paszt.

O.M.Kir. Képzőmiv. Főisk. kiáll. 1924. 8 l.

Közmér S.
Fejtanulmány, pa zt.

O.M.Kir. Képzőmüv. Főisk. kiáll. 1924. 8 l.

Kozmér Sándor

Fejtanulm. paszt.

O.M.Kir. Képzőmüv. Főisk. kiáll. 1924. 8 l.

Közmér Sándor
Akácos, olaj

O.M.Kir. Képzőműv. Főisk. kiáll. 1924. 8 l.

Ack. A felette levő menyezetrészen két evangelista között Szent György képe. A menyezet közepén a Szent-háromság. A baloldali boltozat szakaszon két evangelista és [középütt] egy szent képe. A baloldali oldalfalon primitív keresztuti képek.

Az ikonosztaz a XVIII. század végén készült, faragványai durvábbak, mint az előbbi templomban, s határozottan népiesek. Az ikonosztáz képei nagyon sematikusak és csekély művészi értékűek.

A szentély teljesen ki van festve. Menyezetén kazettás, kupolaszerű architektura festés, középütt körálakban naturalisztikus bibliai jelenettel. A négy oldalfalon, tarka, virágos keretbe foglalt, de csaknem teljesen tönkre ment bibliai jelenetek. A szentély festése a XVIII. század második felében készült. A hajót és az előcsarnok menyezetét a XVI. században festették, esetleg még valamivel korábban.

Javaslat: A képek tisztítása és konzerválása célszerű lenne, s kb. 2500 P-be kerülne. A templomot a műemléki jellegű épületek közé ~~kellene~~ sorolni s fenntartásáról gondoskodni kellene, mert az új templomok felépülte utám rövidesen pusztulásnak indulna. Zsindely tetéje máris szomorú állapotban van.

Budapest, 1939. aug. 16-án

Középpsai fatemplo-

mok

az oltár külső kerete, melyet felül timpanon és két oldalról egy-egy váza zár le, a XIX. elején került a templomba. A szentély baloldalán, az oltár mögött egy nepies faragásu és festésü szekrény van, mely felett egy Krisztust a keresztén ábrázoló táblakép (a XVIII. század első felébol. A szentélyben van a Rákóczi seregében harcolt apsai felkelők zászlaja 1704-ból.

Javaslat: A felesleges és minvészietlen diszités, melyekrol fentebb volt szó, a templomból eltávolitandó lenne, az összes falképek tisztitandók és konzerválandók lenneinek, ami kb 4000 Pengőbe kerülne. A torony váza megerősitendő lenne, mert a gerendák egy része annyira korhadt, hogy a torony máris nyugatfelé dül és harangozáskor erősen inog. A templom a műemléki jellegü épületek köze felveendő lenne, s fenntartásáról gondoskodni kellene.

C. Középapsai felső javadalmi templom

Az előbbi templomtól keletre, szintén domb tetején áll. Előtte fa harangtorony, körülötte régi temető. A templomot az egyház feljegyzései szerint 1428-ban épitettek.

A templom belseje teljesen festve —, s viszonylag jobb állapotban van, mint az előbbi-képei szintén fehér kréta alapon jól kötő temperával készültek. E templom falképei nek nagy része a bizánci ábrázolási módhoz áll közelebb, primitivek s ezért jóval régebbieknek látszanak mint az alsó javadalmi templom képei.

Az előcsarnok ábrázolásai: a bejárattól jobbra eső oldalfalon két szent képe a XVIII. századból. Felette a menyezeten Ádam és Éva kiüzetése a paradicsomból. Az ajtóval szemben a főbejárat felett a kóralakú keretben ábrázolt Krisztust szentek imádják. Az ajtótól balra 3 női szent képe, naturalisztikus ábrázolások a XVIII. századból. Felette tirató asszonyok Jezus sírjánál - Ez is, mint a paradicsomi jelenet bizánci karakterü. A bejárat feletti falmezőn bibliai jelenet.

A hajóban, a bejárattól jobbra keresztuti jelene-

a templom terébe benyúló falmezőn keresztuti képek, melyeket vörös szinü és lucfenyő ujabb keresztuti képekre cserélni, melyek onnan eltávolítandók lennének.

A hajó baloldalán (az oldalkar alatt az ablak) egy templom futás, Angyali üdvözlet, a 12 éves Jézus a templomban, Jelenet Jézus életéből. A templom terébe benyúló falmezőn keresztuti ábrázolások, melyeket itt is elfednek az uj és vörös keresztuti képek. A hajó dongaboltozatának lapos középső részén a Szentháromság képe, alatta a Boldogságos Szűz térdelve imádkozó alakja látható. A boltozat baloldali mezőjén két evangelista között szent Demeter, a jobboldali mezőn Szent György lovas alakja van, ugyancsak két evangelista között.

A hajó nyugati, bejárati falmezőjén hatalmas méretü kép Adámot és Évát ábrázolta a paradicsomban, ebből azonban ma már csak a fa törzsének egy része és a fa lombozata látható. A többi táblakép, a hajó bejárata fölé aranyozott tábla (a templom építése után 1722-ben készült) az összes falképek, a hajó keleti oldalát mangeretig érő ikonosztáz zárja le, két bejárattal a szentélybe, középütt a diszes királykapuval. Az ikonosztáz a rá aggatott koszorúktól és ízléstelen szinyomatától alig látható. Egyébként az ikonosztázok szokott ábrázolásait mutatja. Az alsó vonalon szentek aranyozott mezőn, féléletnagyságu képei, fölöttük kisebb méretü szimmetrikus ábrázolások Jézus életéből, ezek felett ismét szentek képei. Az ikonosztáz festett és részben aranyozott faragványai nagyon ellenére. Legdiszesebb a királyi kapu, melyen apró, vörös keretbe zárt szobrászi szobrocska miniatür képek vannak, melyeket gardagy indadisz köti össze, szélről pedig szőlőfürtös indadiszes oszlopok. A kapu felső részét copf stilü fürtös zárja le, középütt a (magyar?) koronával.

Az ikonosztáz a XVIII. század végén készült.

3.) A szentély falai csaknem minden festve voltak, de képekből ma már csak nyomai láthatók.

A szentélyben álló oltáron levő, vörös keretbe foglalt Pieta-kép, valamint e kép keretét tartó 2 angyal képe, a

* Az ábrázolások, bár több helyütt lemaratva, mégis viszonylag naturalisztikus, előnyük. Művészi értékük nincsen, de történelmi szempontból igen fontosak.

Jelentés

a középapsai gör. kath. fatemplomokról.

a) Középapsai alsó javadalmi templom.

Épült állítólag a XV. sz. elején, 1440-ben már restaurálták. Keletelt, homlokzati tornyu gotikus fatemplom, domb tetején, temetőtől körülvéve. Váza régi, zsindely-fedését szaintalanszor megujitották. Köből való alépítmeinek 30 év előtt alapo-san javitották.

A templom belseje három részre oszlik: előcsarnok, hajó, szentély. Mind a három helyiség a mennyezettől a padlozatig ki van festve. A templom hatalmas tölgyfagerendákból önzeácsolt falait az imaház belsejében fehér hegyi krétával vékonyan alapozták s erre festették kazein vagy tojás temperával a képeket. Valamennyi képnek ~~festett~~ négyzetes alakú festett kerete van egyszerű patronfestésű diszítéssel. A képek kb két méternyi magasságig csak nem teljesen le vannak a falakról koptatva, az előcsarnok mennyezetén levő kép becázás következtében ment tönkre. Legépebbek a falképek a hajó mennyezetén.

Az ábrázolások a következők:

1.) az előcsarnokban: a boltozat közepén Mária mennybemenetele. A bejárattal szemben levő boltozatszakaszon: Asszonyok Jézus sirjánál. A bejárat feletti boltozat szakaszon: Jézus feltaminadása. Művészi szempontból a templom önzes képei közül e kettő látszik a legjelentékenyebbnek.

Az oldalfalakon, a bejárattal szembőzti falon: Szent Gergely képe festett keretben és Szent János képe ugyancsak festett keretben. A kaputól balra eső falmezőn: három, teljesen lekopott szent képének nyomai. A bejárat oldalám levő baloldali falmezőn szentet ábrázoló, lekoptatott kép nyomai.

2. a hajóban a baloldali falmezőn, az ablakok alatt és között: Jézus születése, Jákob álma, Jézus megkeresztelése, Jézus szinváltozása. Az ezek felett levő

Krabak Károly

órás. 1866

lásd

Horv Szombórás

Vasi Szemle

1935. 157 l.

VI. Kreis Freiburg. Erste Abtheilg. die Kunstdenkmäler der Amtsbezirke Breisach, Emmendingen, Ettenheim, Freiburg (Land), Neustadt, Staufen und Waldkirch (Kreis Freiburg Land). I.–VI. + 1.–556. ll., I.–XXXIX. képes tábla ——— u.o., 1904

VII. Kreis Offenburg.

I.–XXXVIII. + 1.–718. ll., I.–XXIV. képes tábla, 3 térkép ——— u.o., 1908

VIII. Kreis Heidelberg.

Erste Abteilung. Amtsbezirke Sinsheim, Eppingen und Wiesloch. I–II. + 1.–255. ll., I.–XXI. képes tábla ——— u.o., 1909.

Zweite Abteilung. Amtsbezirk Heidelberg.

Krabath, Johannes, asztaloslegény

Győrben 1674-1699 között megfordult asztalosle-
gények jegyzéke: "Krabath, Johannes, Kőszeg, 1686 v. 87.".
116.old. 13.jegyz.

Batári Ferenc: Asztalosmesterek Győrött a XVII. szá-
zadban - Adatok Győr város asztalosművességének
történetéhez 93.old

Arrabona, 9. - Xantus János Múz. Győr, 1967
A Győri Múz. Évkönyve

Johannes Krabath, asztaloslegény

A győri asztalos és puskaagykészitő céh, legénykönyvéből, 1685-től: "Johannes Krabath Dischler gesel gebürtig Vom Gün3". 105. old

Batári Ferenc: Asztaloslegények Győrött a XVII. században Adatok Győr Város asztalosmüvességének történetéhez 93. old

Arrabona, 9.-Antus János Múz. Győr, 1967.-A Győri Múz. Evkönyve

Krabs F. A. R

in Hermannstadt.

Litografus az 1850 es erich-
ben.

Nehány litografiája meg-
jelent az Archiv d.
Vereins f. sieb. Landeskun-
de
mellett.

Jelentem, hogy .....

távolmaradását.

Tudomásul vette:

.....

az osztályfőnök aláírása.

Enge

.....

a műhelyfőn

8. sorsz. Műhelyi mi

Krabs R.

festő

Az Erzsébet-kapu Nagyszebenben, vízf. fentitől 1860-ból

Repr.

Sigerus, Emil.

Aus alter Zeit

Hermannstadt 1904.

A Farkas-torony Nagyszebenben, vízf. az 1860-ban elejé-ről.

Repr.

M. O

~~Az elszámolás elfogadtatott~~

~~Vétetik a Szarpanskián~~ 333

~~22én (191/98).~~

-avaggioban 1569-ben, meghalt Porto Erco-
)

ny.

al előtt ülő idősebb asszony jobb kezével az
lját pedig, melylyel a rokkát szorítja magá-
szájához ~~tefi~~ emelte, hogy a cseput megnedvesítse.
uhájának dereka szét áll, nyakékkel gyöngy-
lán két kulcs lóg. Az asztalon csorba kancsó,
a földön balra ~~lathatá~~ lévő kosárban pedig több orsó és
n. Tőlül jobbra kendő ~~[illegible]~~ látható.
és, vászonra, méretei 125:90 c/m.
333 frt 69 kr.

383. *)

Ara 735.—

~~I. a). alatt az elszám olást.~~

eú Rossi Ferenc keretet képített
).

KRABS, Robert

TATARU, Marius: Art et histoire: étapes de développement
dans la culture visuelle de la Transylvanie du XIXe siec
- Revue Roumaine d'Histoire de l'Art

1. XVII, 1980 62.
2. XVIII, 1981

Krabs Robert

Lithograph

card

Korrespblatt

1887. 108.

Krabs Róbert
festő
1849-83
Részült 472 erdélyi
tajkép, rajz
és akvarell
Valamenyi felso-
rolva

lásd

Korrespondenzblatt

1890. 24. l.
35. l
36. l.
56. l.
64. l.

Tomus II.]

1.-7. ll., 1.-40. képes tábla,
1-1 lap szöveggel

Budapest
M. k. egyetemi
könyvnyomda
1878.

Krabs Róbert

tájkéjsfestő, litogr.

szül. Leipzig 1817,

1836-tól Nagyszeben-

ben, megh. u.o. 1884.

jul. 22.

Bielz Graphik

16, 22, 28. l.

1854-ben megvette (és bevlvasztotta)

Bielz Mihály könyom-

dáját is.

u.o. 16. l.

Mint könyv kereskedőségéd

került 1836-an Nagyszebenbe

1850-ben könyomdát alapi-

tott és

488 szám.

19

Műemlékek Ors

Tárgy:

Dr Pohl S. polg. a tarony árády átépítéséhez 8.000 P-nin-talásával járul hozzá.

A bead

Mellékl

Egyútta

Előirat

Utóirat

Másolta

Összeol

JOSEPH KRÁBSZKY, fazekas

A Székesfehérvári Városi Levéltárban kétirat a város XVIII.sz.-i mestereiről. Az egyik 1784-ből, a másik pár évvel későbbi. 64 mesterség, 519 név. Az arab számok a két listát, a rómaiak az öt csoportot jelzik. 263.old

/ 1,2./ IV. fazokas. 265.old

~~XxXxXXX~~ U.VARGA MARIANNA: Mesteremberek Székesfehérvárott a XVIII.században 263.old

ALBA REGIA. István Király Múzeum Évkönyve. VIII.-IX. 1967-68. Székesfehérvár

Krach Béla

alakrajz

1892

Színmű 1930. 85. l.

III. Károly:

Egész alakban van ábrá
ékesitett ~~...~~ sátorszerü trónu
nyitott könyvet ajánl föl, me
pian-tissi-mo. ~~A király~~
s baljával mutatni látszi
visel. A aranygyapjasrendet
és czimeres teritővel letakart
a ~~...~~ jogart s pallost tartó
pajzs köti le figelnünket a
öltözete: tollas sisak, melloér
zsa. Oldalt rojtos függöny s
alól jobbra: Andr et Jos
s balra: Jo. V. Hauck

Rézmetszet, mérete

962

KRACH, Franz, ötvös Pozsonyban

F. K. Goldarbeiter, 6 éves fia meghalt (1768, 32. szám, 41)

(Mikalik J. M. és Kt. Ért. 1911, nem ismert)

Preßburger Zeitung
(Genthon)

K.B.K.

Krach Ignátz,lakatosm.

Budán dolgozott.Szül.Buda.Róm.k.házas.Budán polgárjogot nyert.1831.II.9. 249.o.

Tömösváry Ferenc: Lakatosipari érdekességek a Magyar Nemzeti Múzeum gyűjteményében. 257.o.

Folia Archaeologica.XVII.1965.Múzeumi Ismeretterjesztő Központ.Bp.

M. D. K.

KRACH Mihály lakatos

A Császár-fürdő újjáépítésénél dolgozott (1841 —

Tervező: Hild József

Építőmester: Litterbarth M.

Budapest müemlékei II. Bp. 1962. 211. l.

KRACH, Michael labados (Buda) XIX. szd közepe. MDK.

Gbl Ervin: A budai várpalota helyreállításai a XIX. szd. derekán
Tanulmányok Bp. múltjából. 1956. XI. köt. 329. lap, 15. jegyzet.

Krach Mihály, lakatosmester 2.) Folytatás

Az 1854-es a legények után fizetendő adónyilvántartó könyv szerint Krach Mihálynak 76 legényhét után kellett adóznia.

Pereházy Károly: Egy elfelejtett budavári vasműves. Műemlékvédelem, Budapest, 1979. 3. 259. old.

Krach Miháy, lakatosmester 1) Foglalás.

a klasszicizmus időszakában, hozzávetőlegesen az 1800-as évek első évtizedétől a század közepéig, de 1850-60-as évekig, Schmelhepper Mátyás, Spielmann Péter, Krach Mihály, Huber Fülöp és Öffner János működtek lakatosmesterként a budai városban.

— Krach Mihály hozzávetőlegesen 1820-ban választott mesterré, mert 1831. febr. 9.-én kapta meg, mint városi lakatosmester a budai polgárjogot.

Perényi Károly: Egy elfeledett budavári vasműves
Műemlékvédelem. Budapest, 1979. 3. 255 old.

Krachenfelsz J.

MDK

kályhás

lásd :

Kárpáti /Krachenfelsz/ J.

NIKELSZKY GÉZA: A Zsolnay-gyár művészete. Pécs. 1959.

MDK

Kracher Károly kárpitos

végezte az Akadémia heti és a többi ülésztermének kárpitosmunkáit

Divald Akad. palotája. 47.1.

Kracher Pál
órás Eszék

Pritz
40.l.

Louis XVI. veretek díszítik a Nemzeti Múzeum ezüst empire állóráját is. (32. kép.) A dobalakú óratokot élükkel előre fordított pillérekhez csatolt s homorúan felfelé törő két ív tartja. A pilléreket négy golyóforma lábon nyugvó obeliszk, az óratok felső részét derékszögben hajlított fülű váza koronázza. Az elől ívben kiugró talapzat öt hajlított lábon áll. Az óradob két oldalára felerősített, finoman képzett virágfüzér a középpont felé fokozatosan erősbbödik. A talapzat lefelé hajlított oldalán vert szalagdísz fut körül, egyenes és ívelt vonalait híven követi a szélekre helyezett, laposra vert egymásba fonódó ívekkel szegélyezett ballusztrád, melyet az ötvös elől nyitva hagyott. A lábazatok lezárása változatos. A számlap empire számokkal jelzett, a mutatók karélyosan áttörtek. Az átört jellegű, vert ezüstlemezekből szerkesztett óra felépítésének könnyedségével a magyar empire kor talán legszebb darabja. Jelzése: Paul Kracher in Esseg. (Eszék.) Rosenstingl Józseftől vette a Nemzeti Múzeum. Élénken emlékeztet a „Meuron a PARIS" jelzésű s báró Herzog

Mortól 1925-ben kiállitásra átengedett konzolasztalon álló fehér márvány órára.

Több kiadást ért meg az »Ungarisches Städt-Büchlein«,[180]) amely először 1684-ben jelent meg. E mű Buda és Pest történetét 1635-ig nyujtja, de Bécs felmentésének és Thököly életrajzának ismertetésével már a fölszabadító háborúk korába nyúlik. Nem tartozik szorosan a történeti munkák sorába, de közjogi szempontból érdekes kijelentéseket tartalmaz a »Neues Königl. Frantzös. à L'Homme und Hoc-Mazarin«,[181]) amely már 1684-ben műfajának megfelelően versalakban mondja el, hogy Magyarországra nézve a császár elnyomó politikája az igazi veszedelem, amelyen Buda felszabadítása sem segít. Georg Krekwitz sokszor felhasznált és többször kiadott munkája a »Totius Regni Hungariae... accurata descriptio.«[182]) A mű szintén illusztrált és Budára vonatkozólag különösen az 1602. és 1684. évi ostromokról nyujt részletes leírást. A visszafoglalás évében megjelent »Prospect des ganzen Erdkreisses«[183]) Budáról megemlíti szép mecseteit, az utazók befogadására szolgáló nagy üres házait (Ceravanseras) és szép fürdőit. Pestről szólva azonban, noha elismeri, hogy eléggé megerősített hely, düledező házait, piszkos és üres utcáit tartja csupán megemlítendőnek. Christophorus Boethius Kriegshelmje[184]) a hadjáratok naplószerű leírása, az eredeti hivatalos okmányok közlésével. A hatalmas hat kötetes mű Bécs felmentésével kezdődik és második kötete foglalja magába Buda vissza-

Kracher Pál

ezüst óra

empire márványban

XIX. sz.
eleje

Pritz

VII. tábla 32. sz.

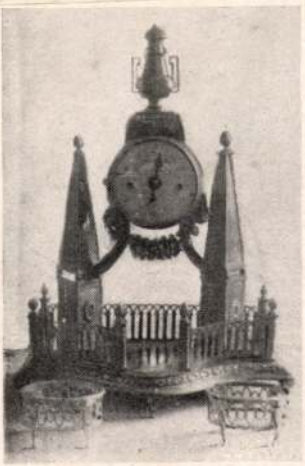

32

kissé
~~[illegible]~~ jobbra néz. Kinyujtott jobb kezében
ban fehér tollal diszített kalapot tart.
a omlik és szeme kék. Lehajtott széles gallérját
t piros köpenyének bő ujait ~~[illegible]~~ sokorra kötött
e fehér brokát, piros nadrágja és harisnyája
lagsokrok vannak. Jobb vállától bal csipőjé
az aranygyapjasrend jelvénye ~~[illegible]~~, derekát
Balra az asztalon, melyet nehéz rojtos terítő
ül a trón felrevont függönyei láthatók és
kintünk, hol kert díszlik.

éretei 190 : 115 cm.
~~[illegible]~~ Ára 317 frt 10 kr.

3.

Kracher Pál

órás Eszék

XIX. sz. eleje

erod

z

Pritz

55. l.

balra fordul. Hajá, szemöldöke, hegyesre
illa fekete; szeme barna. Atillája s prém
mentekötője aranylánoz. Felirata alól:

lo

Gÿmes, sup: Com: C. Novigrad S.C. Rgz.
hag: Praes: Vivar: et Conf: anex: Gen: 1651."

14·9 cm.
ndéka 1824.

Krabbes, H.

6717

Életkép. T. 6281. –

Karácsonyi játékok.

E lapon fölül a keleti csillagot vivő férfi, Máriát és a podgyászt vivő Józsefet, Gábor angyalt, a botjaira támaszkodó pásztorokat; középütt napkeleti bölcseket, Herodest és századosát, a három menekülő zsidó tudóst, a kereszmárost, Menyhártot, mint atya Istent a fejét ölébe hajtó Ádámmal, Évát, az ördögöt, a szolgát és Crispust a kételkedő pásztort látjuk. Felirata:

Weinachts Spiele
in Oberufer in Ungarn

alól balra: Lith. Inst. A. Werl.
jobbra: H. Krabbes lith.

Szines kny., mér. a papirosnak 36.8 : 25.6 cm.

Kracher Täddeus

Örás, Nagykároly

XIX. n.

irod

Pritz

55. l

Kemény Boldizsár:

Mellig van ábrázol
szakálla ősz; szemöld
mes mentéje kék. A
bok. Felirata alól:

Suffere

s a kép körül:

Balthasar Kem
M. int: Cons: rec

Vászon, méretei 17·9
Gr. Csáky László aj

Kracher Thaddäus
órás Nagykároly

A bécsi iskola hatása
alatt készült álló óra.
A bevezető sorokat lásd

Pritz 41. lapon.

ábrázoló napinga fölött kiterjesztett madárszárnyakban egyesül. A kétoldalt ülő vizinimfák hátukkal támasztani látszanak az óra dobját, melyet felül kiterjesztett szárnyú, öntött sas koronáz. Ez az összeállítás kisebb eltérésekkel igen gyakori s ennek következményekép a veretek kidolgozására, a szerkesztés művészi megoldására egyre kevesebb gondot fordítottak. Jelzése: Thaddäus Kracher in Gross Karol. (Székely Béla budapesti műhelyében javítás alatt fényképeztük.)

36 kép
n. o

Pritz 41, 42. l.

Kracher Tádé

nagykárolyi óráś

Empire
óra

Pritz

VIII. tábla

36.4.



36

reakciójaként, képein [illegible]alis közvet[illegible]eggel jelentkezett, amit a lokálszíneknek erély[illegible]ött csengése még jobban aláhúzott. Fontos volt, hogy a virág a i[illegible]lelhetetlen realizmusában virág, a gyümölcs gyümölcs, a műterembútor bútor legyen. Még egyik tengeri képén is olyan rajzos hullámok játszanak, hogy plasztikájuk a valóságos víz tárgyias illúzióját adja. Az optikai szempont így persze háttérbe szorul. A cézanne-i tanítással szemben, hogy kerüljük azokat a színeket, melyek alkalmasak a tárgyak testiségének kifejezésére, *Basch* Andor élesen hangsúlyozta ezt a testiséget. Míg a cézanne-i szellem térbenyomásra törekszik, *Basch* Andor plasztikára, a tárgyak jellemző sajátságainak visszaadására s a dolgok objektív testiségét nála nem oldja fel a fény és levegő változó hatása. Viszont gondosan ügyel a formák elosztására s önálló fejlesztésére. A cézanne-i szellem a természettől függetlenül kívánja interpretálni a formát, mert kategorikus megállapítása szerint a valóság nem különül el sem formákban, sem színekben, mindkettő a tónusokban, azok ellentéteiben, eltéréseiben nyilvánul. *Basch* Andornál is fontos a tónus, sőt a művész tipikus tónusfestő és mégis nála a dolgok testisége, tömege kapja a legerősebb hangsúlyt, míg a cézanne-i tanítás szerint a színtömegek összhangjának kell kifejeznie ezt a testiséget. Igy lett az ábrázolásból *Basch* Andornál reális valóság a cézanne-i optikai valóság helyett. Művészünknél a természet

Kracher Mihály, kalapos

---

71. Horvath haus. Soproni polgár és magyar kalapos özvegyét 1687-ban feleségül vette Horváth János magyar kalapos, aki 1684-ben lett soproni polgár. Ma Templom utca 9./21-23/. 227.old

Házi Jenő: A soproni belváros házai és háztulajdonosai 1687-ben /Folytatás/ 223.old

Soproni Szemle. Helytört Folyóirat. XIX. évf. 1965. Sopron

Kracher Tádé

órás

Nagykároly

l. Petőfi

42. l.

Keresünket a me

jóindulatába ajánlva



Kracher Tádé

Órás
Nagykároly

Poitz. 42. l.
55. l.

Kracker

MDK

művein nem látható "az államraison által szabott követelményeknek fokozott érvényesülése."

271.o. (Pigler Andor opponensi véleménye.)

Kandidátusi vita Garas Klára: Magyarországi festészet a XVIII.században c. dolgozatáról.
1955. febr. 7.
Műv. Ért. 1955. IV. évf. 2. sz. 270-282.o.

KRACHLER János építőmester

1890-ben tervet készít a torony átépítésére

Csobánka, görögkeleti tpl

MVSz 1994/2. 56.

M. D. K.

KRACKER festő

Besztercebánya, Eger, Belényes

a fő oltárkípeket festi, a nolrokat

Hebenstreit készíti

1774

Eszlárg 96.

M. D. V.

KRACKER Jestő

Noszvaj (Borsod - Abauj - Zemplén m.)

Kastély falképei.

Magyar építészet. Bp. 1954. 84. l.

Kracker János Lukács

Agotha Margit a miskolci a miskolci József Attila Könyvtárban szept. 8.-ig.
Szabó Iván az Óbudai Pincegalériában szeptember 7.-től.
Bak Imre fotóművész a Dombovári Művelődési Otthonban szept. 7.-től mutatja be műveit.
Finta József "Vendégszerető gépek" c. építészeti tervkiállitása a Ferencvárosi Pincetárlaton szept. 12.-ig,
Kracker János Lukács emlékkiállitása a Magyarnemzeti Galériában szept. 6.-tól,
Wahorn András rajzkiállitása a Szentendrei Vajda Lajos Studióban szept.-2.-től tekinthető meg,-közli a lap kulturális eseményeket ismertető rovatában.

Élet és Irodalom, Bp.1979.szept.1.XXIII. évf. 35. sz. 8. lap.

gozott. Munkássága azonban ennél sokkal több időre terjedt s már Bocskay korától kezdve a XVII. század huszas éveinek közepéig az erdélyi kancelláriáról kikerült címereket csaknem mind ő festette. János Zsigmond és a Báthoryak címerfestőinek idegen — főleg olasz — iskolája után ő viszi be a címerfestésbe a magyaros felfogást Nemcsak kitűnő heraldikus, hanem kiváló miniator s a színezésben és díszítésben eredeti művész volt. Munkálkodásával az erdélyi heraldika virágkorát alkotta meg.

Egy kisebb címerfestmény-gyűjteménye, amely Báthory Zsigmond, Mária Krisztierna, Basta György, Rákóczy Zsigmond, Telegdi Borbála, Báthory Gábor, Bocskay István, Bethlen Gábor és Bethlen István címereit és egy előttem ismeretlen címert foglal magában, 1794-ben Meggyesen Heydendorff Mihály tulajdonában volt. Ő lemásoltatta s a másolatot azon év november 1-én beküldte „a nemes magyar nyelvpallérozó társaságnak". Innen Aranka György gyűjteményével az Erd. Nemz. Múzeum kézirattárába került.

A festő első felesége halála után újra házasodván, Nagy Borbálát vette el. Ettől született Erzsébet nevű leánya Kászonimpérfalvi Chutak Györgyhöz ment férjhez, kinek utódai a Kászoni nevet használták, majd ezt Bornemiszára változtatták és bárságot nyertek. —254.

KELEMEN LAJOS.

AVENARIUS festőről Szana Tamás „száz év"-ében nem jegyzett fel semmit és mindeddig csak Horváth Istvánnak kéziratban levő adatgyűjteménye és Schamsnak Budáról írt monografiája nyomán tudtunk e festőről, kiről most már közelebbi életrajzi adatokat is közölhetünk. Ez adatokból első sorban az tűnik ki, hogy Avenarius nem is olasz származású, mint talán eddig nevéből következtettük, hanem német, kinek bölcsője Kasselben ringott. Avenariust Kazinczy is ismerte. Mikor Erdélyben utazgatott, akkor ismerkedett meg vele és látta azt a képét is, mit gróf Gyulay Lajosról festett. Kazinczy Ferenc, kinek kellő érzéke volt a képzőművészet alkotásainak megbírálására, azt írja e képről 1816. XI. 4. a grófhoz, hogy Avenarius „jól talál és nem csinál az arcból etrange arcot." E szó egyszersmind jellemzi Avenarius tehetségét. De világot vet arra is, hogy Kazinczy szinte megszokta már, hogy némely festő nem is adta vissza festményében, amit látott, hanem egy egészen más idegen (etranger) arcot. A kép annyira tetszett Kazinczynak, hogy azt szeretné bár Döbrentei is Avenarius által lefestetné magát. Hiszi, hogy így e barátjáról is jó képet bírhatna. Kazinczynak jó véleményét megerősíti Döbrentei Gábor, mikor maga is elismeri, hogy Avenarius „ereje a festés" (1816. XI. 17. Kazinczyhoz írt levelében). Avenarius különben nemcsak festő volt. Sőt úgy látszik eredetileg nem csak ecsetjével kereste kenyerét. Anyja nyelvmesternő volt és először ő jött Erdélybe. Kazinczy még Avenarius felől is azt hitte, hogy francia vagy olasz nyelvmester. De nyelvtanítással nem foglalkozott. Mikor anyja Petrichevich Horvát Károly gyermekei mellett már egy kis ideig, mint nyelvmesternő működött, akkor követte őt fia, ki gróf Haller Jánosnál Fejéregyházán kapott alkalmazást. Innen jutott Bethlen Imréhez, kinek gyermekeit a rajzolásban tanítgatta és amellett, mint Döbrentei írja: „Klavirmester". Avenarius tehát sokoldalú tanító lehetett, ki így akarta kenyerét megkeresni. De mikor Gyulay Lajos képe által siker koronázta festészetét, úgy látszik foglalkozott azzal az eszmével, hogy kizárólag a festészetből fog megélni. Képzettsége e téren meg volt. Mert, mint Döbrentei Avenariustól hallotta, járt ő Rómában, Párisban is, s utóbb, mint tudjuk, Budán már kizárólag ecsetje után élt. Mikor került Erdélyből Bethlenéktől Budára, az még pontosan meg nem határozható. Képei talán még fellelhetők lesznek a Haller és Bethlen családoknál. n —255.

KRACKER v. KRAKER JÁNOS LUKÁCS, festő. Született 1717. március 3-án Morva vagy Csehországban, talán Prágában, hol 1750 táján él. A feljegyzések hiányos és szük volta miatt csaknem egész életét homály borítja, annyi azonban bizonyos, hogy első küzdelmei, s férfikorának eleje nem a mienk. Csehországban szétszórtan feltalálható festményei igazolják, hogy a művész életéből e korszak a cseh művészettörténeté.

Kracker csehországi tartózkodásáról Dlabacz Gottfried János[1] a cseh művészek életrajzának írója is alig tud valamit. Egy, Prágát a XVIII. század végén ismertető mű[2] adata alapján csak annyi látszik bizonyosnak, hogy 1750 táján Prágában működött, s egyebek közt a prágai Szt-Miklós-templom számára két oltárképet festett. Ez időből ismeretes egy másik oltárképe is, amely a nagy-nikolsdorfi (Csehország) plébánia-templom részére készült.[3]

1755—1760 között Magyarországon már mint kiforrt, megállapodott művész jelenik meg. Talán nem is végleges letelepedési szándékkal ekkor költözik Jászóra, hova az 1745-ben megválasztott, morva származású Sauberer András jászói prépost hívja meg, hogy az általa épített prépostsági templom számára freskókat és oltárképeket fessen. Kracker tehát Csehországban már oly hírű festő volt, akit e magyarrá lett főpap méltónak tartott arra, hogy nagy művének foganatosításában részese legyen. Sajnos, magyarországi működéséről úgyszólván

[1] G. J. Dlabacz: Allgemeines historisches Künstler Lexikon für Böhmen und zum Theile auch für Mähren und Schlesien. Prag. 1815. II köt. 120. l.

[2] J. Schaller: Beschreibung der kön. Haupt- und Residenzstadt Prag stb. Prag. 1795. II. köt. 17. l.

[3] Dr. Const v. Wurzbach: Biographisches Lexikon. Wien. 1865. XIII. köt. 96. l.

Művészet 1908.

egyedül képei alá jegyzett neve és évszámai tájékoztatnak némileg.

Hazánkban alkotott művein látható legrégibb évszám 1762, a jászói prépostsági templom főoltárképén. Ugyanez az évszám jelzi azt az időt, mikor itt a templomot ékesítő freskóival elkészülvén, az oltárképek festéséhez fogott. Kilenc oltárképet készített, amelyek, úgy látszik, 1764 végéig foglalkoztatták, mert 1765-ben már Egerben van, hova az 1762-ben egri püspökké kinevezett gróf Eszterházy Károly hívására megy. E feltevést támogatja az egri bazilikának régi s általa festett oltárképén lévő 1765. évszám. Egerben úgy a mecenás püspök, mint a káptalan tagjai sok munkával halmozzák el, ami Krackert, miután Egerben valószinűleg meg is házasodott, teljesen hazánkhoz köti s végleges letelepedésre bírja. Ugyanott mintegy 10 freskója s nehány oltár- és szentképe van, amelyeket művészünk a régi főtemplom, a minorita atyák temploma, a fiúnevelő házi kápolnája, a kispréposti lak és a líceumi könyvtár terme számára festett. Az egri egyházmegye területén Bakta, Eger-Szalók, Felső-Debrő, Mező-Tárkány, Sáta, Szent-István, Szihalom és Tisza-Püspöki községek templomai bírnak Krackertől oltárképeket, amelyeket Egerben is megfesthetett ugyan, de nincs kizárva, hogy onnan esetről-esetre kiszállva, az említett községekben tett eleget a megrendeléseknek.

Egy ilyen kirándulás alkalmából 1774-ben Besztercebányán találjuk, hol az újonnan átalakított parochiális templom főoltárképét a bold. Szűz mennybevitelét festi, amelyért, mint az a plébánia jegyzőkönyveiből megállapítható, 226 frt 40 krt kapott[1] Az oltárkép megfestése után visszatért Egerbe, hol a liceum főtermének, kápolnájának és könyvtárának freskókkal való díszítésének nagy feladata várta. E feladat teljes megoldásában azonban részint öregsége, részint betegeskedése gátolta, elannyira, hogy a főterem és kápolna freskóinak elkészítésére nem is vállalkozott. Ezeket helyette Sigrist (a főteremben) és Maulpertsch (a kápolnában) festették meg. 1777-ben enged Podmaniczky Sándor, a későbbi báró meghívásának, s hűséges barátjával, Zach József egri festővel Aszódra megy, hogy e műszerető magyar mágnás kastélyát freskóival ékesítse.[2] Legnagyobb művét az egri líceum könyvtárának hatalmas falfestményében 1778-ban alkotta meg, mely nagy arányaival s csaknem másfélszáz alakjával kortársait bámulatba ejtette s Egernek még máig is egyik nevezetessége, melyről már a mult század eleji irodalom is magasztalólag emlékezik.[3] Nagy művének befejezését nem sokkal élte túl. Az egri plébánia halottainak anyakönyve szerint meghalt 1779. december 1-én. A Fájdalmas Szűzről nevezett temetőben helyezték örök nyugalomra, a hol a mult század 50-es éveiben Bezzegh András kanonok sírja fölé márvány emléket emeltetett. Egerben még máig is áll az a rózsa-utcai ház, amely állítólag Krackeré volt.

Kracker János Lukács a német iskola befolyása alatt állott, az olasz művészet ismerete azonban ennek több hibájától megmenté. Képeinek, amelyek aránylag nagy számban maradtak az utókorra, főbb sajátságai: egyszerű, világos szerkezet, ragaszkodás az iskola szabályaihoz, mély vallásosság és összhangzatosság. Alakjai kifejezésükben, mozdulataikban, csoportosulásaikban életteljesek, természetesek. Színezése erőteljes, s inkább az olasz iskola felé hajlik, ámbár nagy mintaképéhez, Tiziánohoz arányítva úgy ebben, mint a rajzolásban gyengébbnek, modorosabbnak tűnik fel. Mindamellett, hogy hatalmas vásznai vannak, főművét al-frescó alkotta, az egri líceum könyvtárának boltozatos mennyezetén a „Tridenti zsinat"-ot ábrázolva. Műveit lelkiismeretesen hol „invenit"-, hol „pinxit"-tel jegyzi. Az invenittel jelzett képek eredeti kompozíciók, a többiek nagy olasz és németalföldi mesterek remekeinek másolatai, vagy átdolgozásai.

Ismert művei: a) Olajfestmények vászonra.

1. Jézus, Mária és Szt. József. Oltárkép a prágai Szt-Miklós-templomban. Készült 1750 táján.

2. Mária látogatása Erzsébetnél. Oltárkép u. ott. 1750. tájáról.

3. Szt Miklós. Készült 1750 táján. Főoltárkép a nagy-nikolsdorfi (Csehország) plébánia-templomban.

4. Keresztelő Szt. János. Szt. János Jézust a Jordán folyóban megkereszteli. Két oldalt álló és térdelő alakok; Jézus mögött egy angyal látható fehér lepellel. A Megváltó feje felett a Szentlélek galamb képében van ábrázolva; a fellegek közt angyalok látszanak. Jelzése: J. L. Kracker pinxit anno 1762. Mag. 6 méter. Főoltárkép a jászói prépostsági templomban.

5. András apostol és Nep. Szt János. Az apostol vállán kereszttel van ábrázolva és az ülő Nep. Szt. Jánossal találkozik. A jászói prépostsági templomban.

6. Szt. Anna.

7. Immaculata.

8. Szt. Ágoston. (Püspöki díszben, ülőhelyzetben, elmélyedve ábrázolja a szentet; előtte nyitott könyv. Felette, a fellegekben a földgolyóra támaszkodó Atyaisten látható, kinek lábaihoz angyalok hozzák a földről a megkínzott Megváltót. A kép alsó részén az eretnekek megsemmisülése ábrázoltatik. A kép hátterében Szt. Ágoston s a tengert kimeríteni akaró gyermek ismert jelenete van.

9. Szt. Norbert.

10. Szt. Borbála.

11. A betlehemi pásztorok.

12. A napkeleti bölcsek imádják Jézust. 5—12. Mellékoltárképek a jászói prépostsági templomban. Készültek 1762—1765. között.

[1] Ipolyi Arnold: A besztercebányai egyházi műemlékek története és helyreállítása. Bpest. MDCCCLXXVIII. 56. l.

[2] Jeöldy Doby Antal: Podmaniczky-család. II. kiad. Budapest. 1901. 32. l.

[3] Gorové László, gattáji: Eger városának történetei. Pesten. 1828. 229. l.

13. János evangelista a latiumi kapu előtt. Az első kép, melyet egri tartózkodása alatt, 1765-ben, festett. Az egri régi bazilikának volt főoltárképe, jelenleg a sátai templom főoltárán. A bazilika oltárképe nem férvén a kis falusi templomba, szélei levágattak.

14. Szt. István.

15. Szt. László. Eredetileg e két oltárkép az egri régi főtemplom számára készült. Jelenleg az egri székesegyházban.

16. Szt. Antal. Szerzetes öltönyben térdel Mária előtt, kinek karján a gyermek Jézus áldólag terjeszti feléje egyik kezét, míg a másikban feszületet tart. Két angyal is van a képen, kik közül az egyik fehér liliomot nyujt a szent felé. Készült 1770-ben. A minorita atyák templomának főoltárán Egerben.

17. Szt. Anna. Oltárkép u. ott.

18. Szt. József halála. Oltárkép. A fiúnevelde házi kápolnájában, Egerben.

19. Szt. Katalin. Oltárkép a bokrai templomban.

20. Jézus a Getsemáné-kertben. Oltárkép az egerszalóki templomban.

21. Szt. András. Oltárkép a feldebrői templomban.

22. Olajbafőtt Szt János. Oltárkép a mező-tárkányi templomban.

23. Szt. István király. Oltárkép a szt-istványi templomban.

24. Szt. József és

25. Nepomuki Szt. János, a szihalmi templomban.

26. Szt. Márton. A szent püspöki ruhában van ábrázolva és karját áldólag terjeszti az eléje hozott beteg fölé. A kép előterét a beteg rokonai — áhítatos férfiak s nők csoportja — élénkíti. A háttérben a püspök szerpapjai láthatók. Főoltárkép a tisza-püspöki templomban.

27. A Bold. Szűz mennybevitele. Nevével és 1774. évszámmal ellátott főoltárkép a besztercebányai parochiális templomban. Egykorú feljegyzésből tudjuk, hogy a képért 226 frt 40 kr. tiszteletdíjat kapott.

28. Szt. István király. Oltárkép a hejcei (Abaujm.) templomban.

29. A szt. család menekülése Egyiptomba, Egerben; a papnevelde tulajdona.

30. Assisi Szt. Ferenc halála. 1879-ben, Egerben, Begovcserich Róbert kanonok tulajdona volt.

31. Nepomuki Szt. János. 1879-ben, Egerben, Bydeskuthy Gyula c. kanonok tulajdona volt.

32. A szt. család. 1879-ben, Egerben, Lancelotti úr hagyatékában volt.

33. Szűz Mária születése.

34. Jézus születése.

35. Jézus a Getsemáné-kertben. A 33—35. sz. a képek 1879-ben Egerben Panthy Endre kanonok tulajdonában voltak.

36. Szűz Mária látogatása Erzsébetnél és

37. Szt. Anna. A kápolnai (Hevesm.) plébánia tulajdona.

38. Szt. János evangelista. 1879-ben Ipolyi Arnold képtárában, Besztercebányán volt.

39. Egy agg koldúsnő macskájával, Vászon. Méretei: 25: 19 cm. A Pyrker-képtárból 1868-ban ment a M. N. Múzeum tulajdonába.[1] Jelenleg a Szépművészeti Múzeumban.

40. Az utolsó vacsora. Vászon. Méretei 82: 62 cm. Tárkányi Béla ajándékából került az országos képtárba.[2] Jelenleg a Szépművészeti Múzeumban.

b) Falfestmények:

1. Herodestől búcsúzó napkeleti bölcsek.

2. A három király imádja a gyermek Jézust. Parallel képek a szentély fölötti boltíven a prépostsági templomban, Jászón.

3. A szt. család futása Egyiptomba.

4. A betlehemi csecsemők meggyilkolása. Parallel képek. U. ott, a szentélyt követő boltíven.

5. Ker. Szt. János, amint a pusztában a népnek prédikál. U. ott, a kereszthajó fölött.

6. Szt. János lefejeztetése. U. ott.

7. Angyalok kara, a karzat fölötti boltíven. U. ott.

8. Az igazság diadala a bűn felett. Allegorikus kép. Az 1827-iki tűzvész alkalmával megrongálódott. Nevével és 1774. évszámmal jelzett mű. A kispréposti lakban, Egerben.

9—16. Ugyanott, az előbb említett mű kiegészítéseként 8 különböző tárgyú kép.

17. A kereszténység győzelme a pogányság felett. Készült 1777-ben. Megfestésében Zach József segédkezett Krackernek. A báró Podmaniczkyak kastélyában, Aszódon.

18. Tridenti zsinat. A zsinat száznál több alakkal van ábrázolva, akik nagyobbrészt főpapok s itt-ott nehány világi követ. A gyűlés tagjai a csucsíves stílű templomban köröskörül ülnek s a szószéken beszélő papra figyelnek. Kracker e freskón nehány kiváló egyházi férfiú arcképét örökítette meg. E műve megalkotásában segítségére volt Zach József egri festő, ki a kép építészeti részeit festette.[3] A szóhagyomány szerint e hatalmas alkotásról Maulpertsch is nagy elismeréssel szólt. Jelzése: Joannes Lucas Kracker et Josephus Zach. Pinx. anno 1778. Az érseki lyceum könyvtárának boltívén, Egerben.[4]

—256. Szentiványi Gyula

[1] Peregriny János dr: A M. N. Múz. képtárának leíró katalogusa Budapest. 1900. 433. l.

[2] Peregriny János dr: Az orsz. képtár műtárgyainak leíró lajstroma. Budapest. 1901. 245. l.

[3] Vahot Imre. Eger egyházai, vallásos, jótékony, tudományos és művészeti intézetei stb. Magyar- és Erdélyország képekben. Pest. 1854. IV. köt. 46—47. l.

[4] Foltinyi János: Egy régi egyházi festő. (Kracker János Lukács százados emlékezete). Képzőművészeti szemle. 1880. évf. 5—7, 22—24, 40—42, 57—59, 98—100. ll. — V. ö.: Müller-Klunzinger: Die Künstler aller Zeiten und Völker. Stuttgart. 1856. II. kötet 518. l. — Nagler G. R. dr. Neues allgemeines Künstler-Lexikon. München. 1838. VII. köt 146. l. — Egri festők a XVIII. században. Művészet. 1904. évf. 343—344. l. — Kracker János Lukács egyh. festőművész emlékezete. Egri Egyhm. Közlöny. 1873. évf. 21—24. sz. — Foltinyi János: Adalékok a magyar képzőművészek sorozatához. II. Századok. 1874. évf. 425—427. l. —

A MAGYARORSZÁGI KÉPZŐMŰVÉSZETI ÉS VELE ROKONSÁGÚ IRODALOM TERÉN 1904-IG MEGJELENT KÖNYVEK KIMUTATÁSA

(Folytatás.)

ÉBER LÁSZLÓ DR. Aquamanile a fővárosi múzeumban. Ld.: Budapest régiségei VII.

— Donatello. Ld.: Művészeti könyvtár.

— A bronz. Ld.: Ráth Gy. Az iparművészet könyve.

— és Czakó Elemér. A sokszorosító művészet. Ld.: Ráth György. Az iparművészet könyve.

ECHO. Hova állítsuk Arany János szobrát? (K. 8-r. 15 l.) Bpest, 1887. Aigner Lajos —.30

EDVI ILLÉS ALADÁR. A fémek az iparművészetben. Ld. Ráth György. Az iparművészet könyve.

— A vas. Ld.: U. o.

— A vasművesség a párisi kiállításon. Ld.: A világ iparművészete.

EGYED MÓZES. Képmásolás a villamos árammal. (8-r. 32 l.) Bpest, 1884. Államnyomda.

ÉLETKÉPEK. Jelenkori művészek találkozója. Húsz rézkarc. Bevezetésül dr. Pulszky Károly levele a kiadóhoz. (4-r. 4 l. szöveg és 20 l. rézkarcz.) Bpest, év. n. (1884.) Grill Károly. Selyemköt. 24.—

ÉLTETŐ ELEK és Brecska Adolf jelentései a bécsi világkiállításon szerzett tapasztalatokról. (8-r. 75 l.) Budapest, 1874. Kilián Fr. 2.80

EMLÉK. Könyvkiállítási —. Kiadja az országos magyar iparművészeti múzeum. A „Könyvkiállítási kalauz" 2. bőv. kiadása. (N. 8-r. VIII. 268 l.) Bpest, 1882. Kilián I. biz. 5.40

— Könyvkiállítási —. Kiadja az országos magyar iparművészeti múzeum. (N. 8-r. VIII. és 264 l.) Bpest, 1896. Kilián Frigyes 2.—

EMLÉKEK. Magyarországi régészeti —. Kiadja a m. tud. akadémia archaeol. bizottsága. (4-r.) Budapest. Akadémia.

I. kötet. Pécsnek középkori régiségei. 1. rész. A pécsi székesegyháznak építészete. Írta: Henszlmann Imre. 6 képtábláv. és számos fametszvénynyel. (97 l.) 1869. K. 4.— 2. rész. A pécsi székesegyháznak domborművei. Írta: Henszlmann Imre. 2 képtáblával és számos fametszv. (372 l.) 1870. 4.—

II. kötet. Pécsnek régiségei. 1. rész. Első és második függelék a pécsi székesegyház magániratához és a pécsi ó-keresztyén sírkamara. Írta: Henszlmann Imre. 4 képtábl. és számos fametszv. (163 l.) 1873.

EMLÉKIRAT a milleniumi országos kiállítás alkalmára egy maradandó műcsarnok felépítése tárgyában. (2-r. 16 l.) Bpest, 1893. Franklin-Társulat könyvny.

— egy a Szt-Gellért-hegyen épülendő országos pantheon tárgyában. Bpest, 1897. Szénásy és Reimann.

EMLÉKIRATA, A magyar képzőművészek egyesületének —, a m. kir. belügymin. úr Ö Nnm.-hoz a Nemzeti színház építése ügyében. (4-r. 15 l) Bpest, 1902. Budapesti Hirlap könyvny.

EMLÉKKÖNYV a Kossuth-szobor-leleplezési ünnepélyről. Tartatott Tenkén, 1899. november 5. „Nagyvárad" c. lap nyomán. (8-r. 34 l.) Tenke, 1899. Maár L. Vilmos könyvny. —.24

EMLÉKKÖNYV. Gróf Mikó Imre emlékszobra leleplezése alkalmára. 1889. június 10. Kiadta az erdélyi Múzeum-egylet. (8-r. 47 l.) Kolozsvár, 1889. Ajtai K. Albert könyvny.

EMLÉKLAP Kisfaludy Károly szobrának leleplezése ünnepére, Győr, 1892 október 2-án. A győri Kisfaludy szoborbizottság megbízásából szerkesztette Ruschek A. (2-r 37 és 3 l.) Bpest, 1892. Franklin-Társ. könyvny.

EMLÉKKÖNYV a Petőfi-szobor leleplezése alkalmából. Szerkeszté Reményi Antal. A szobor fénykőrajzával. (4-r. 63 l.) Bpest, 1882. Athenaeum r.-társ. könyvny.

EMLÉKLAP Dicsőült Erzsébet királyné szobrának Bártfa fürdőn 1903. évi augusztus 16-án történt leleplezése alkalmából szerkesztette: Arányi Dezső. Arczképekkel és képekkel. (4-r. 45 l.) Bártfa, 1903. Kiadja Salgó Mór.

— A Szatmár-Németi városában rendezett helyi kézmű- és háziiparkiállítás alkalmából összeállította Rácz István. (8-r. 36 l.) Szatmár, 1882. „Szabad Sajtó" nyomd. —.40

EMLÉKLAPOK a pozsonyi koronázó emlékszobor leleplezésének ünnepére. 1897. évi május hó 16-án. (4-r. 24 l. és 1 kép.) Pozsony, 1897. Éder István könyvny.

— a zalathnai állami kőfaragó és kőcsiszoló ipari szakiskola ezredéves ünnepélye alkalmából. (4-r. 23 l.) Gyulafehérvár, 1896. Papp György könyvny.

EMLÉKSZOBOR. A kismegyeri —. 1809 jún. 14. — 1897. okt. 17. Kiadja a szoborbizottság. (8-r. 32 l.) Győr, 1897. Pannonia könyvny.

— A pozsonyi koronázó —, leleplezése alkalmával 1897 május 16-án Ő Felsége legmagasabb jelenlétében végbemenő ünnepségek programmja és Pozsony sz. kir. város érdekességeinek rövid ismertetése. Magyar és német nyelven. Fadrusz János pozsonyi koronázó emlékszobrának rajzával. (K. 8-r. 40 és 24 l.) Pozsony, 1897. Angermayer Károly könyvny. (Drottleff R.) —.20

ENGEL JAKAB úr óriás képtárának magyarázata. (N. 8-r. 7 l.) Pest, 1858. Ny. Herz János.

ENGERTH VILMOS rajziskolája. (40 l.) Pest, 1860. Lampel Róbert 3.—

ÉPITÉSNEK, Városi —, eleji (8-r. 116 l.) Budán. 1780. Kir. akadémiai bet.

ÉPITÉSZET, Polgári —, a főelemi tanodák számára, hozzá csatolt 8 táblával. (8-r. XIV. és 114 l.) Budán, 1847. A. m. k. egyet. nyomda bet. —.28 p.

ÉPITKEZÉSEK, Az 1896. évi —, Budapesten. A székes-fővárosi statisztikai hivatal adatai nyomán. Különlenyomat az „Építő Ipar" műszaki hetilapból. (4-r. 11 l.) Bpest, év n. Pátria könyvny.

ÉPITŐIPAR, Az — válsága. (4-r. 9 l.) Bpest, év n. Neumayer Ede könyvny.

ÉPITŐMESTERSÉGEK gyakorlása iránt érvényben levő miniszteri rendeletek. (8-r. 22 l.) Bpest. 1893. Ifj. Nagel Ottó —.50

ÉPITŐ MUNKÁK árelemezése. A „Militär-Baugebühr-Ausmass" fordítása. Fordította Fehér Jenő. (N. 8-r. 112 l.) Bpest, Stephaneum nyomása. Fordító tulajdonjoga 3.60

4 Košice, Vychodoslovenská Galéria – állandó kiállításon. A Magyar Krucsóról való Szent Péter-képhez talán adalék a varannói szerződés, amely szerint Kracker „cum sua conjuge et sodali" érkezik 1754-ben, in: Documenta Artis Paulinorum. Az MTA Művészettörténeti Kutatócsoportjának Forráskiadványai X. Szerk. *Tóth Melinda*, Budapest 1978, 3. kötet, 168 (1207), továbbá a ma is a varannói templom oratóriumában őrzött rossz állapotú Szent Péter-kép; akárcsak az SNG festményének párdarabja, Szent Pál az eredeti őrzési helyén. L.: *Alexander Fricky* szerk.: Pamiatky– hnutel'né– vychodoslenského kraja v státnych zoznamoch. Presov 1969, 477–478.

l.tsz. o 1237, vö. *Garas Klára:* Kracker János Lukács 1717–Budapest 1941, 21, továbbá 33–34; *Karol Vaculik:* Staré enské umenie. Slovenská národná galéria. Bratislava 1978, 223., 479. – *Jávor Anna:* Kracker János Lukács 1717–1779. Katalós, MNG Budapest 1979. 4. kat. szám (képpel) és 12., képe: *Szilárdfy oltán:* Barokk szentképek Magyarországon. Budapest 1984, a 6. ábla mellett.

6 *Garas Klára:* Maulbertsch és kora. Katalógus. Szépművészeti Múzeum, Budapest 1974, 15; *Jávor Anna:* Kracker János Lukács munkásságához. Művészettörténeti Értesítő XXXI. 1982, 11 kk; a jászói mennyezetvázlatról Kracker műveként legújabban *Jávor Anna:* Skizze der Laufbahn des Malers Johann Lucas Kracker. (Wien 1719 – Eger/Erlau 1779). Előadás Nedecben 1986-ban, megjelenés alatt in: Seminaria Niedzickie V. *Ewa Śnieżińska-Stolot* hrsg. Kraków.

7 Magyar Országos Levéltár, Budapest (a továbbiakban OL), Helytartótanácsi Levéltár C 103. Inventarien der in Hungarn aufgelassenen Klöster 1782–179?. Prämonstratenser Klöster: Jasov–Jászó, Rosenauer Diözes, 1787. Nro 17., 21. és 41 (leltárak), vö. Nro 36. (árverési jegyzőkönyvek) 1787. március 26. és szeptember 3. között. Vö. *Cornel v. Nátafalussy* und *Julius Ferdinand Lenner:* Jászó und die mit ihr vereinigten Probsteien Lelesz und Promontor von Grosswardein. Würzburg–Wien 1882, 22, 25, a „Bildergallerie" említése, vö. *Borovszky Samu:* Magyarország vármegyéi és városai. Abaúj-Torna vm. és Kassa. Budapest 1886, 344–345 szerint: „A mostani kis képgyűjtemény, a mintegy 40 000 kötetet számláló könyvtár . . . mind újabb szerzemények." – ellenben: A jászóvári premontrei kanonokrend jubileumi névtára történeti bevezetéssel 1802–1902. Budapest 1902, 24, 26 kk. a feloszlatásról, az 1792-es tűzvészről és az újrafelállításról a jászói levéltár forrásai alapján, akárcsak újabban: *František Sedlák:* K barokovej prestavbe Jasovského kláštora. Vlastivedný časopis XVI. 1967, 33 kk.



2. Johann Lucas Kracker: Szent András, 1770 körül. A feldebrői plébániatemplom mellékoltárképe

Johann Lucas Kracker oltárképvázlata, Krisztus megkeresztelése a Jordán folyóban (9. kat. szám) szintén a gyűjtemény alappillérei közé tartozik, származástörténete, sajátkezűsége biztos. A szignált, datált jászói főoltárképtől való kisebb eltérések inkább csak megerősítik azt, hogy előkészítő vázlat volt a rendeltetése és a másik, Kassára került példányt kell replikának tekinteni. Kracker korábbi tevékenységéhez, a „znaimi korszak" első magyarországi megbízatásaihoz kapcsolta Magda Kéleti a Varannó környékéről vásárolt Szent Péter-képet (11. kat. szám).[4] Indokolt a műhelymunka-meghatározás, nemcsak stílus- és kvalitás-alapon, hanem a munkaszervezést ismerve is: Kracker itt freskóra szerződött, társakkal érkezett és már nem is volt éppen kezdő. Nyilván segédei közül kerültek ki művészetének legkorábbi utánzói, akiknek munkái újabban a Kárpát-aljáról is előkerültek. Vidéki apostol-társa ez a Szent Péter a bécsi Barockmuseum Szent András-képének (1754) és távolról visszhangozza típusát Kracker egy késői saját, „fáradt" mellék-oltárképe Feldebrőn. Hasonló úton-módon köthető Kracker köréhez a 78. kat. számú kis kép: A pihenő szent család Egyiptomba menet. A meghitt jelenetet Kracker műveként írta le még Jászón Garas Klára, s a leltári szám, valamint Vaculik albumának eufemisztikus proveniencia-megjelölése („A szlovák vallásalap adománya, 1957") is rendi eredetre utal. Szerényebb, magánmegrendelői igényekre vall mérete és művészi színvonala, legközelebbi analógiái a Kracker életművében amúgy szintén bizonytalan tényezőkként szereplő egri Menekülő Szent Család és Sedes Sapientiae-képek.[5]

Jávor Anna rec. Magda Kéleti könyvéről

Művtört.Ért. 1989 1-4 170.p

KRACKER, Johann Lucas

Az egész barokk gyűjtemény egyik legnagyobb műtárgya és legnagyobb kérdőjele az 1937 óta Kracker nevével fémjelzett allegorikus mennyezetvázlat, jelenlegi címén *A nappal győzelme az éjszaka felett* (8. kat. szám). A festményt szintén a jászói apátság őrizte a közelmúltig s a rendi hagyomány nyomán szinte valamennyi publikálója a lépcsőházba tervezett feskó előtanulmányának tartotta és ekképpen elemezte. A nemrégiben megismert hiteles Kracker-bozzettók (Sasvár, Znaim és Egerbakta egy-egy oltárképe számára[6]) viszont már határozottabban jellemzik a festő vázlat-stílusát és újabb számvetésre késztetnek az SNG képének azoktól elütő festőisége és főleg jobb kvalitása miatt. Legutóbb Garas Klára ingatta meg — szóban — a Kracker-szerzőség hagyományát; ő volt az, aki 1941-ben módosította a kép téma-meghatározását, és lévén az világi apoteózis, vitatta jászói rendeltetését is. Anna Petrová bevezette azután az Apolló diadala-téma női megfelelőjeként az Auróra-értelmezést, hiszen itt nemcsak a napszekéren érkező főhős nő, hanem maguk az alant harcoló felek („amazonok" és démonok) is láthatóan nőneműek. A kép ikonográfiája ezzel együtt zavaros kontamináció és már semmi köze az Éósz-ábrázolások Ripa-féle előírásaihoz, ekképpen a Hajnal, a Fény, illetőleg az Erény győzelmét valóban helyes allegorikus értelemben képcímként használni. Nehéz elképzelni, hogy ez a kép kolostori „Kaiserinstiege" freskódíszéül szolgált volna, holott a göttweigi császári lépcsőház Troger-mennyezete régóta felismert előképe. Talán még az esetleges világi megrendelőt is visszakozásra késztette a különös ikonográfián átütő elementáris gondolati és festői indulat ereje, a hagyományos „pszichomachia" ennyire látomásos-testi, majdhogynem aberrált megfogalmazása.

A képet egyébként nem kell feltétlenül Jászón készültnek tekintenünk (1937-ben és 1941-ben mindenesetre ott volt), de az sem valószínű, hogy gyűjteményi céllal, messze földről hozatták volna a premontreiek. 18. századi kis képgyűjteményükről fogalmat ad a felosztási leltár — abban ez a vázlat nem szerepel; a rendtagok szobáiban felvett kisebb-nagyobb keretezett, keret nélküli, üveges, üveg nélküli képek között éppen egy ilyen méretű és műfajú festményt lehetetlen azonosítani —, mint ilyen azonban, bizvást visszajuthatott a házba az 1802-es újrafelállítás után.[7] A mű mindazonáltal korábbinak is tetszik, mint a jászói „Gesamtkunstwerk", de efféle fényfestői bravúrra a mindenkor „hagyományőrző" Kracker — tudjuk — fiatalabb éveiben sem volt képes.

KRACKER János Lukács

KISS Péter: Gyűjtemények és múzeumok Egerben 1951-ig. IV. + Függelék: Az Egri Kaszino által...Egerben, magántulajdonban lévő műtárgyakból rendezett retrospectiv kiállítás katalógusa, 1924. aug. 30 - szept.8. = Agria, XXV/XXVI. (1990)

70. KRACKER JÁNOS LUKACS
Született Morvaországban 1717-ben, – meghalt Egerben 1779-ben. – Szűz Mária. – Tulajdonosa: Az egri Szervita Rendház.
71. KRACKER JÁNOS LUKÁCS
A szent család menekülése Egyiptomba. – Tulajdonosa: az egri érseki papnevelő-intézet.
72. KRACKER JÁNOS LUKÁCS(?)
Szent Antal a kis Jézussal. – Tulajdonosa: Kiszely Imre úr.
73. KRACKER JÁNOS LUKÁCS(?)
Angyalok. – Tulajdonosa: Bartalos Gyula c. kanonok hagyatéka.

„SEDES SAPIENTIAE"

GOTTFRIED BERNHARD GÖZ FESTMÉNYE MAGYAR MAGÁNTULAJDONBAN

JÁVOR ANNA

1989-ben a Magyarországon létező egyik legszebb és legrejtélyesebb barokk képet szerezte meg kölcsönként Mojzer Miklós a Régi Magyar Gyűjtemény állandó kiállítására[1] (5. kép). A festmény témája sem volt egykönnyen felfejthető; segített ebben a Szilárdfy Zoltán által közölt metszet-összefüggés, amely ugyanakkor kérdésessé tette az amúgy is „túl szépnek" tűnt, hagyományos Kracker-attribúciót.[2]

Különleges a gondolat és páratlan annak képi megfogalmazása: jelkép és hordozója, a salamoni trónus és Mária egyaránt illuzórikus valóságként látható egy olyan térbeli konstrukció *képén,* amely szobor, épület vagy oltár; felhős kék ég elé állított vallásos monumentum. A hét szabad művészetet megszemélyesítő bronzszínű kariatida-nőalakok által alkotott csarnokban lépcsős emelvényen áll maga az oroszlános trónus, további jelképekkel (fáklya, tükör, kígyó, korona) felszerelt aranyozott barokk bútordarab, bíbor vánkosán feltámasztott nyitott könyv, az Írás. Az építmény, egyúttal a kép felső szférájában kerek nyílásból tekint le saját ószövetségi eredetű szimbólumára a többi figuránál nagyobb léptékben, „valószerű" jelképes színekben megfestett Szűz Mária, ölében a mezítelen gyermek Jézus.

A képnek legalább két metszet-változata ismert: egy a Klauber-fivérektől, amely 1749-ben Franz Xaver Dornn Lauretanische Litaney című könyvében jelent meg Augsburgban (1. kép), és egy magyar nyelvű feliratokkal ellátott, amely Cserey Farkas imakönyvének illusztrációja. Ehhez 1772-ben Bécsben metszett Jakob Adam és Sebastian Mansfeld a Klauber-sorozat nyomán 58 lapot. Feltehetően előzményként társítható az első sorozathoz a Tobias Lobeck-féle 1737-ben Augsburgban kiadott Insignia Mariano–Encomiastica seu Litaniae Lauretanae, melyhez Gottfried Bernhard Göz készített előrajzokat.[3]

Egyszerre két magyar vonatkozás is – Cserey Farkas imakönyve és a csaknem megfelelő, régóta Johann Lucas Kracker műveként tisztelt kép Egerben – kézenfekvő magyarázatot kínált, miszerint az immár hazai előképről másolt az egri festő. A Bécsben készült „magyar" lap azonban, „Bölcseségnek Királyi Széke", bár ízes feliratozása miatt különleges kultúrtörténeti emlék, meglehetősen ügyetlen áttétel, kvalitása nem mérhető a festményéhez, amelynek méltó grafikai párja a virtuóz, finom Klauber-metszet. Ezen található meg a kép valamennyi részlete, azonosak az arckifejezések, drapériák, fény-árnyék és mélység-értékek – csak mindez tükörképesen. Eszerint nem a festmény készült a metszetek valamelyikéről, hanem fordítva, és a kép festőjét az előrajzok mesterében kell keresnünk.

Az 57 lapot számláló augsburgi sorozatot a Klauber-fivérek ketten szignálták, nem jelezve a rajzolók személyét, amely még mindig nem feltétlenül azonos az inventoréval. Nyilván többek munkája a könyv; a kezek szétválasztása és az augsburgi kiadó számára rendszeresen dolgozó művészek, valamint az előképek egyenkénti meghatározása speciális és innen nem megoldható feladat. Mindenképpen kiválik sorukból a „Sedes Sapientiae" alkotója: a Madonna és bibliai jelzőjének illusztrációja (apró figurák, többnyire jelenetben) más arányú a többi lapon, képi összekapcsolásuk módja is eltér; még egy ehhez hasonló zárt építmény sem szerepel a metszeteken.

Mindazonáltal a Sedes Sapientiae szerzője *festő,* méghozzá monumentális: a 86 cm magas képen nem felnagyított grafikát, hanem térbe állított emlékművet látunk hibátlan perspektívával, a maga abszurditásában valószerű építményt, plasztikus pszeudo-szobrokat. A nagyléptékű építészeti tagozatok absztrakt együttese kvadratura-festői gyakorlatot is feltételez a bonyolult teológiai fogalmakat hasonlóképpen komplikált képi invenciókkal megjelenítető művészről.

Gottfried Bernhard Göz az a freskófestő-grafikus, aki a 18. század közepén Augsburgban, méghozzá a Klauber-kiadó közelében dolgozott, és akinek gazdag életművéből ha előrajzot nem is, de metszetet, témát, kompozíciót; Madonnát, architektúrát, apró motívumokat és képi gondolkodásmódot egyaránt társíthatunk a Bölcsesség Székéhez.[4]

Jóllehet neve nem cseng olyan ismerősen nálunk, mint Krackeré, Göz a délnémet freskófestők második nemzedékének Matthäus Günther, Franz Joseph Spiegler és Johann Jakob Zeiler mellett egyik legjelentősebb mestere, akinek művészete, éppen grafikusi tevékenysége révén, hamar „beterítette" Közép-Európát.

1708-ban a morvaországi Welehradban született és jezsuita gimnáziumi tanulmányok után a brünni Franz Ignaz Eckstein segédje lett. 1729/30-tól Augsburgban él, kezdetben a jelentéktelen Johann Georg Rothbletz mellett dolgozik, de művészetét Holzer, Bergmüller és Cosmas Damian Asam befolyásolják. 1733-ban megnősül és polgárjo-

got szerez, 1737-ben a Klauber-fivérekkel együtt közös kiadót alapít, kenyérkereső foglalkozása elsősorban a grafika. 1742-től önálló kiadó, két évre rá udvari festő és rézmetsző, sőt, a pontozómodor és a színes technika tökéletesítéséért Mária Terézia külön is kitüntette.

1739-ből ismertek első freskói, de korábban már valószínűleg működött az Augsburgban hagyományos homlokzatfestés műfajában. Főként egyházi, sőt rendi megrendelésre dolgozott, legjelentősebb freskóciklusait Birnauban (1748-tól), Regensburgban (1755–62 között) és Ambergben (1758) alkotta. A leitheimi nyári kastély mennyezet- és falképegyüttese (1751) a monumentális világi rokokó egyik legvonzóbb emléke. Olajképei oltárokra készültek, olykor házi áhtatosság céljára, 1745–47-ben a stájerországi Admontba 24 darabból álló kolostori szentképsorozatot szállított. Intelligens, tanult művész, aki maga is vállalkozott az adott ikonográfia továbbfejlesztésére. Göz 1774-ben halt meg Augsburgban, kortársai még életében megörökítették pályafutását.

„In gremio Matris sedit Sapientia Patris" – a metszet körirata a Madonnát magában foglaló térbeli kartuson a Maria gravida-ábrázolásokat asszociálja és Göz egyik főművét, a birnaui zarándoktemplom szentélyének mennyezetfreskóját (3. kép). Itt a kígyón taposó Immaculata emelkedik a magasba a négy teológiai erény körében, a feliratos szalag szerint mint „Mater pulchrae dilectionis", és az ölében fénylő Gyermek maga az Isteni Bölcsesség. A bonyolult Mária-program, melyet a felszentelési prédikáció verbalizál, és amely itt az ótestamentumi Esztertől mint tipológiai előképtől kezdve a helybéli kegykép aktuális tiszteletéig ível, gyakori jellemzője a délnémet rokokó templombelsőknek, amelyek ikonológiai értelemben válnak – a kevésbé kifejtett esetekben is –, mint „aula mariana", a Bölcsesség Székhelyévé.[5]

Az elvont hittudományi téma a freskófestés technikai tökélyével nehezedik jámbor közönségére. Ennek eszköze a valamennyi megjelenésekor „bájos" Szűz primér szépségén túl a szín- és fénykezelés filozofikus derűje és az érzéki megcsalatás nagy barokk vívmánya, a virtuóz látszatarchitektúra. Ebben a viszonylag konzervatív konvex-konkáv térbővítményben megtalálhatni – kifordított perspektívával – a Sedes Sapientiae-táblakép áttört kupolaszeletét, homályos körcsarnokát, pálmaágat növelő volutáit.[6]

Maga Mária a Gyermekkel, 18. századi „Szép Madonna", rendszeresen visszatér Göz oltárképein és az azokhoz készült rajzokon is. Az egrihez legközelebbi példát két Maria lactans nyújtja éppen a birnaui kegytemplom (2. kép), illetve az admonti bencés rendház Szent Bernát-képén, mégpedig mindig jobb profilból. A hét szabad művészet kariatidái a freskók Erény-, ill. világrész-alakjaihoz hasonlóan értelmező funkciójú másodszereplők, elnagyolt figuráik, olykor a drapéria, másutt egy kézmozdulat azonosítható olajképeken, metszeteken, rajzokon.[7]

A tárgyi szimbólumok, apró rekvizítumok „praktikus" képi beépítése a grafikus Göz és az augsburgi illusztrátorok bevett, „franciás" gyakorlata, bár az elsődleges jelkép, a tükör, éppen a birnaui freskón jut fontos, valódi szerephez. A kellékek közé sorolódik viszont a Szentlélek galambja, és az építményt föld- és éggömbök, könyvek, papírtekercs és távcső, mérnöki eszközök és egy felfüggesztett tintatartó bizarr csendélete díszíti.[8]

A fentiek alapján úgy vélem, hogy a Sedes Sapientiae-kép és Gottfried Bernhard Göz több jelentékeny műve nemcsak egyazon teológiai gondolatkörnek, hanem a képi megközelítésnek is ugyanabból, egy művész œuvre-jére leszűkíthető világából való, és kapcsolatukat erősíteni látszik a magyarországi kép sima, kicsiben is nagyvonalú festésmódja, kiemelkedő kvalitása.

De mi ez a kép? Nem a metszet vázlata, hiszen ahhoz túlságosan nagy és kidolgozott; a grafikákhoz festett előképek műfaja amúgy jól körülhatárolható. Az, hogy nem a metszet után készült, a fejtegetés kiindulópontja volt, jóllehet a 18. század közepén technikailag minden lehetséges e téren – és térségben –, a felcserélt oldalak ténye korántsem szolgál egzakt bizonyítékul. Tudjuk, nem minden grafikus fordította meg a kompozíciót, így pl. Maulbertsch után Schmutzer mindjárt tükörképesen karcolt, s a levonat újból az eredetivel egyező; de készült Göz rajzáról is oldal-azonos metszet. Ismertek Augsburgban, éppen Klauber-lapok nyomán, oldal-visszafordított ál-vázlatok, sőt, nálunk Josef Zach (és/vagy Kracker) is megfordította Petitot markotányosnőjét a noszvaji falképen.[9]

Ez a festmény mégsem készülhetett a Klauber-metszet ilyetén felhasználásával és egy közbülső, tükörképes grafikai lap közvetítő szerepe is kizárható. Festője az eredeti rajzot alkotta újra talán megrendelésre, vagy a téma iránti megkülönböztetett figyelem okán afféle kegyképpé, amely ezzel a Lorettói Litánia-sorozatokból kiemelve, önálló életet kezdett. Műtermi mesterremek, műfajtalan, öncélú „Prachtstück", amely bizony társtalan a freskó- és oltárképfestő Göz nemrég katalogizált életművében. Az attribúciót – szignatúra híján – természetesen csak egy hiteles rajz-eredeti tudná végképp igazolni, ilyenről azonban (egyelőre) nem tud a korszerű monográfia.

Az egri kép történetét múlt századi tulajdonosáig, Samassa érsekig tudjuk visszafelé követni, tőle mint Kracker műve hagyományozódott utódaira. Nem kizárt, hogy valóban jóval régebben őrződik Egerben a festmény, sőt, akár Kracker – munkaeszközként forgatott – gyűjteményéhez is tartozhatott.[10] Az ilyen festői előkép-kollekciókat egyrészt források, másrészt nyilvánvaló motívumátvételek révén lehet rekonstruálni, két esetben azonban nem vezet eredményre a visszakeresés: a legismertebb barokk toposzok és a szélsőséges, gyakran nonfiguratív rokokó ornamens-rendszerek esetében. Ez utóbbi képi világ terjedése, hála éppen az augsburgi kiadók ténykedésének, minden irányú és ellenőrizhetetlen, szobrászati megfelelőjéé pedig egyenesen megmagyarázhatatlan a hatásmechanizmusok felgöngyölítésének szokásos módszerével. Bár nagyon fontos a migráció, a művészi tapasztalás, olykor ezek hálóján kívül, pusztán a formai lehetőségek logikája hoz létre például Wieskirchéhez hasonló – „internacionális" – rokokó intérieurőket Monokon, Szlovéniában és Lemberg környékén.[11]

Hogy ilyesmi „öntörvény", délnémet grafikai minták vagy éppen a Sedes Sapientiae-festmény hatására alkotta meg Kracker és Zach ez utóbbi „environment"-szerű parafrázisát a varannói pálos templom szentélyében (4. kép), mostani tudásunkkal eldönthetetlen. A papi trónus színes freskó háttérdíszítménye, tökéletes „pszeudó" 1754/55-ből, talán mégis újból „régi magyarrá" avatja Gottfried Bernhard Göz egri képét.

JEGYZETEK

1 Olaj, vászon, 86 × 60,6 cm. Dr. Miklós Béla kanonok úr tulajdona, Eger. A képet a múlt században dublírozták és új vakkeretre húzták, rajta Jakobey Károly budapesti cégjelzése. Ekkor a kép széléből alul-felül kb. 6–6 mm-t elhajtottak, de szignatúra valószínűleg ott sem volt.
1989 óta kölcsön a Magyar Nemzeti Galéria Régi Magyar Gyűjteményében, 1990 márciusától az állandó barokk kiállításon, mint Közép-európai festő műve, 18. század közepe.

2 *Garas, K.:* Kracker János Lukács 1717–1779. Budapest 1941, 33–34; *Jávor A.:* Kracker János Lukács 1717–1779. Katalógus, Budapest 1979, 20–21; *Szilárdfy Z.:* Barokk szentképek Magyarországon. Budapest 1984, 6. sz. képmagyarázat, képpel.

3 *Domn, F. X.:* Lauretanische Litaney. Augspurg 1749, 30. kép. Feliratok: SEDES SAPIENTIAE. In gremio Matris sedit / Sapientia Patris. Verbum. Sapientia aedificavit sibi domum, excidit columnas sep/tem: Prov. 9. Jelzés: C.P.S.C.M. Ios. et Ioa. Klauber Cath. Sc. et exc. A. V. – *Nagy–Ajtai Cserey Farkas:* Isten Annyának a Boldogságos Szeplőtelen szép Szűz Máriának Lorétomi Litániában lévő nevezetek rendin folyó dícsérete. Bécs 1772, 30. kép. Jelzetlen, feliratai: BÖLCSESÉGNEK KIRÁLYI SZÉKE. Anya ölében / Atya' Bölcsesége. Ige. Épitvén épitettem Házat lakásodra néked igen erős / Királyi Székül örökké. 3. Reg. 8. Ez utóbbi metszetről *Szilárdfy* i.m. és *Szilárdfy Z.:* Magyar barokk szentképek. Némethy Lajos (1840–1917) emlékének. Művészet- történeti Értesítő 30 (1981) 126; a két sorozatról *Szilárdfy Z.:* Variációk egy barokk témára. Ikonográfiai kutatás. Ars Decorativa – Iparművészet. Az Iparművészeti Múzeum Évkönyve 9 (1989) 61, 75, 85. Itt köszönöm meg Szilárdfy Zoltánnak értékes információit, munkám segítségét és az augsburgi metszet fényképét. – Göz előrajzairól *Tobias Lobeck:* Insignia Mariano–Encomiastica, seu Litanae Lauretanae, figuris veteris, novique testamenti elogia Virginis intemeratae, iisdem inserta praenotantibus exornatae. Augsburg 1737 számára ld. *Isphording, E.:* Gottfried Bernhard Göz 1708–1774. Ölgemälde und Zeichnungen. Weißenhorn 1982, Bd. 1. 40.

4 A fenti példán túl ld. *Isphording* i.m. Bd. 1. 40. 48.: a G. B. Göz saját kiadásában megjelent metszetsorozat, Sieben Gaben des Hl. Geistes (Augsburg 1742) címlapja: hét allegorikus nőalak által hordott épületen trónol Ecclesia, erről részletesen *Wirth, K. A.:* „Sapientia aedificavit sibi domus, excidit columnas septem. Prov. 9. v. 1." Eine Kupferstichfolge von Gottfried Bernhard Göz. Jahrbuch des Vereins für Augsburger Bistumsgeschichte 13 (1979) 213–266, a látszat-szobrok előképe, akárcsak Bergmüller grafikáin, J. D. Gueringer 1729-es efemer dekorációja: *Wirth, K. A.:* „Septem dona Spiritus Sancti." Eine Folge von Radierungen Johann Georg Bergmüllers. Münchner Jahrbuch der bildenden Kunst. 29 (1978) 178 skk, 189.
Göz művei Magyarországon: budapesti rajzát ld. *Garas, K.:* A XVIII. század német és osztrák rajzművészete. Budapest 1980, 13, 27. – A Szépművészeti Múzeum négy igényes rézmetszetet őriz Göztől, közülük a „Mariae Theresiae Reginae Clementissimae / HUNGARIA DEVOTISSIMA" feliratú, térdeplő bajszos huszárral, koronával, címerrel, két kis jelenettel pompás hungarica vsz. 1742-ből (XX 452.), v.ö. *Isphording* i.m. Bd. 1. 47. A Klauber-fivérekkel közösen szignált Mária-ünnep-illusztrációkat őrzi a győri papi Szeminárium és egy Göz rézmetszeteivel díszített imakönyv volt Bálint Sándor tulajdonában, Szegeden, ld. *Szilárdfy* 1989 (ld. 3. j.) 84, 91.

5 *Bauer, H.:* Der Himmel im Rokoko[2] In: *Bauer, H.:* Rokokomalerei. Mittenwald 1980, 89–94; *Bauer, H.:* Der Inhalt der Fresken von Birnau. Das Münster 14 (1961) 324–333, a salemi ciszterciek programjának rekonstrukciója a felszentelési prédikáció alapján; *Isphording* i.m. 56–59, v.ö. *Schiller, G.:* Ikonographie der christlichen Kunst. Gütersloh 1980, Bd. 4, 2, 176–177 képpel.

6 Neu–Birnauban a hajó mennyezetfreskójának a látszatarchitektúrája a gazdagabb, reprodukcióját ld. *Bauer* 1961, 329 és *Bauer* 1980, 87, de hasonló volutás nyílásokat és támasztékokat, áttört kupolákat szerkesztett Göz, ha lehet, még bonyolultabb rendszerben mennyezet-tervrajzain, pl. az augsburgi Köpf-ház lépcsőházához (A Kézművesség dicséretének allegóriája, München, Staatliche Graphische Sammlung, ld. *Isphording* i.m. Bd. 1. 213), vagy az Öt érzék és a négy tem- peramentum vázlatán (Augsburg, Städtische Kunstsammlungen, újabban *Biedermann, R.:* Meisterzeichnungen des deutschen Barock. Katalog. Augsburg 1987, 268 skk.).

7 *Isphording* i.m. Bd. 1. 59, 227, Kat. A II 22, képe Bd. 2. 113 (az oltárképhez készült rajz, Nürnberg, Germanisches Nationalmuseum, Hz 3974), ill. A 28 (a birnaui templom mellékoltárképe 1749-ből, képe Bd. 2. 41), uo. Bd. 1. 50–53, 138, Kat. A 9 (Admont, Benediktinerkloster, Stiftssammlungen, 1746-ból, képe Bd. 2. 20). – Ld. még *Isphording* i.m. Bd. 1. 228, Kat. A II 23, Bd. 2. 144. kép: A pásztorok imádása-tárgyú lappangó, jelzett tollrajz kosárvivő leányalakja, ill. egy vsz. hónapképet ábrázoló metszet (Budapest, Szépművészeti Múzeum, Grafikai Osztály 1948–3239) hasonló beállítású figurája tkp. a kariatidanők analógiái, akárcsak a birnaui Szent Bernát-oltárkép hátterében megjelenő apró Madonna.

8 Watteau, Jacques de la Joue, Meissonnier és François de Cuvilliès ornamens-sorozatainak augsburgi megjelentetésére vezethető vissza az a „neue Manier" a grafikában, amelyre Göz saját kiadójának alapításakor hivatkozik, és amely a képek hagyományos keretelésének elhagyásával jelenetek, emblémák, feliratok ornamentális-gondolati összekapcsolását jelentette (természetesen a többiek, Hertel, Klauber, Nilson stb. lapjain is). Ehhez képest szinte konzervatív a Sedes Sa-

pientiae statikája, míg részleteihez éppen az új ízlésű lapokon találunk analógiákat. Így a „Mysteriosa typica descriptio"-sorozat müncheni előrajzain a kígyó, a tükör és egyéb emblémák, egy Evangélista Szent János-rajzon (1736, Einsiedeln, Stiftssammlungen) a tintatartó kétszer is, a passió eszközeivel együtt, szintén a „Beiwerk" részeként szerepel (*Isphording* i.m. Bd. 1. 236, Kat. A IIIa 34–35, képpel Bd. 2. 131–132, ill. Bd. 1. 241, Kat. A IIIa 43, Bd. 2. 140). Egy késői metszet-terv, „Das Jubiliernde Marchtall" (1772, Stuttgart, Graphische Sammlung) újból jelképes építményt, diadalkaput ábrázol hermákkal, kartusba foglalt Madonna- és szentképekkel, lezárása a Szentlélek galambja (*Isphording* i.m. Bd. 1. 260, Kat. A IIIa 80, képe Bd. 2. 179).

9 A példákhoz *Bushart, B.:* Fragen an Maulbertschs Hl. Florian. In: *Klessmann, R.* red.: Beiträge zur Geschichte der Ölskizze vom 16. bis zum 18. Jahrhundert. Braunschweig 1984, 114 skk.; *Biedermann* i. kat (ld. 6. j.) 268, Kat. Nr. 128; *Isphording* i.m. Bd. 1. 312 skk. – *Garas K.:* Magyarországi festészet a XVIII. században. Budapest 1955, CV. tábla.

10 *Garas* 1941 (ld. 1. j.) 33, 35, Kracker mintáiról 16, 57–58; újabb meghatározások J. Ev. Holzer (*Jávor* i. kat. [ld. 2. j.] 21, előrajzát közli *DaCosta Kaufmann, Th.:* Central European Drawings 1680–1800. A Selection from American Collections. Princeton 1989, 108–109) és Daniel Gran (*Garas, K.:* Anna Petrová–Pleskotová: Maliarstvo 18. storočia na Slovensku. Bratislava 1983. Művészettörténeti Értesítő 33 [1984] 181) metszet-előképei.

11 A kiragadott példákhoz ld. *Jávor A.:* Világi falkép-együttesek Északkelet-Magyarországon. In: *Zádor A.–Szabolcsi H.* szerk.: Művészet és felvilágosodás. Budapest 1978, 439; *Cevc, A.* in: Barok na Slovenskem. Narodna Galerija Ljubljana (Katalógus) 1961, 26–27, 29, 32 és 60 (Franc Jelovšek festészete, sőt, Klauber-metszet az ő rajza után); *Karpowicz, M.:* Lemberger Rokokoskulptur als künstlerisches Phänomen und ihre Genese. In: *Kalinowski, K.* hrsg.: Studien zur europäischen Barock- und Rokokoskulptur, Poznan 1985, 210, 213 (Włodawa és Kalisz).

12 *Petrová–Pleskotová, A.:* Die spätbarocke Malerei in der Slowakei und ihre Stellung in der Mitteleuropäischen Kunst. In: Niedzica Seminars IV. Cracow 1990, 160.

„SEDES SAPIENTIAE"
EIN GEMÄLDE VON GOTTFRIED BERNHARD GÖZ IN UNGARISCHEM PRIVATBESITZ

Im Jahre 1989 kam ein ausgezeichnetes Gemälde kleinen Formats aus Eger als Leihgabe in die Ungarische Nationalgalerie, in die Dauerausstellung der Barockkunst. Die Ikonographie dieser Darstellung der „Sedes Sapientiae" wurde von Zoltán Szilárdfy näher bestimmt, als er eine entsprechende Komposition aus der Druckgraphik, einen Kupferstich mit ungarischer Inschrift veröffentlichte. Dieses Blatt wurde 1772 von Jakob Adam in Wien für ein Gebetbuch von Farkas Cserey gestochen; die ganze Folge enstand nach den Illustrationen der Brüder Klauber im Buch von F. X. Dornn, das unter dem Titel Lauretanische Litaney 1749 in Augsburg gedruckt wurde. Da das qualitätsvolle Bild aus Eger die Komposition seitenverkehrt wiedergibt, kann es nicht nach den erwähnten Blättern entstanden sein, der Meister dürfte im Zusammenhang mit den Vorzeichnungen zu suchen sein.

Der aus Mähren gebürtige *Gottfried Bernhard Göz* zeichnete bereits 1737 in Augsburg Illustrationen der Lauretanischen Litanei für die Kupferstiche von Tobias Lobeck und komponierte auch für das Titelblatt der „Sieben Gaben des Heiligen Geistes", die er selbst herausgab, ein Monument, das von sieben Kariatiden getragen wurde. (Das Vorbild für die Schein-Skulpturen lieferte, ebenso wie für die Grafiken Bergmüllers, die ephemere Dekoration J. D. Guerigers aus 1729.) Göz gestaltete das Gleichnis der Sedes Sapientiae auch als Maria gravida in seinem Hauptwerk, in den Chordekkenfresken der Wallfahrtskirche von Birnau im Jahr 1749, und die Scheinarchitekturen zeigen auch hier, wie auch an weiteren Wandbildern von ihm Verwandtschaft mit den abstrakten Architekturen des Budapester Ölgemäldes. Die typisierte, anmutige Madonna erscheint an mehreren Altarbildern und vorbereitenden Zeichnungen von Göz; das bizarre Stilleben der Requisiten symbolischen Inhalts sind hingegen für den französichen Geschmack der „neuen Manier" der Augsburger Grafiker bezeichnend.

Das Gemälde von 86 x 60,6 cm kann selbstverständlich keine Skizze für den Kupferstich der Klauber gewesen sein, es ist vielmehr eine selbständige Bearbeitung, ein „Bravourstück" für sich. Seine Provenienz läßt sich bis ins vorige Jahrhundert zurückverfolgen, als es in der Sammlung von József Samassa, Erzbischof von Eger als ein Werk von *Johann Lucas Kracker* geführt wurde. Der nach Eger übergesiedelte Wiener Maler kommt aber im Zusammenhang mit dem Sedes-Sapientiae-Bild höchstens als etwaiger Besitzer in Frage. Bedenkt man aber, wie schnell sich der Formenschatz des süddeutschen Rokokos in ganz Europa, auch im östlichen Teil, verbreitet hat, wäre es denkbar, daß Kracker ohne das Bild von Göz besessen oder gar gekannt zu haben, zusammen mit seinem Gehilfen Josef Zach, zu ähnlichen künstlerischen Konklusionen gelangt ist, als sie den Chor der Paulinerkirche von Varannó (Vranov) ausmalten. Die Hintergrunddekoration des Priestersitzes ist im farbigen Fresko ein vollkommenes „Pseudo", im wesentlichen eine „environmenthafte" Paraphrase der Sedes Sapientiae aus den Jähren 1754/55.

azt is feltünteti, hogy „Maler aus Brünn".[114] Valószínű, hogy Kracker még Brünnben ismerkedett meg vele, s az sem lehetetlen, hogy az ő ösztönzésére ment Bécsbe, az Akadémiára. Nincs tudomásunk arról, hogy miként kerültek megint össze, s hogy mikor jött Zach Magyarországra. Minthogy nem önálló művész volt, hanem csak architektúra-festő, segéd, nem csodálkozhatunk, hogy a korbeli irodalomban nem találunk róla említést. Egerben először 1771-ben találkozunk a nevével, amikor a szerviták naplóbejegyzése szerint, vendégük volt mesterével, Krackerrel.[115] Ebben az időben már bizonyára állandó segédje Krackernek, jelentősebb szerepet azonban csak a mester utolsó éveiben játszik, Aszódon és az egri líceum mennyezetén. Mindkét művön tőle származik a festett architektúra és a dekorációs rész. Közreműködését ezeknél a freskóknál a névjelzés is tanúsítja. (Pl. „J. L. Kracker et J. Zach pinxit".) Kracker egyik aszódi levelében is említi, hogy ami még hátra van, azt „az ő Józsefe " egyedül is elvégezheti.[116] Az architektúrán kívül, valószínűleg ő festette Aszódon és Noszvajon a mellékes grisailleokat. A beteges és öregedő mester mellett egyre nagyobb szerep jut Zachnak. A díszítő és a pusztán technikai részek teljesen reá maradnak, mint pl. az egri liceum mennyezetén a hatalmas látszatarchitektura. 1779-ben az egri szerviták refektóriumában dolgoznak együtt. Itt a munkát — minthogy Kracker haláláig csak az alsó két freskóval készült el — Zach folytatja 1780 tavaszán.[117] Ezzel a munkával kapcsolatban hallunk utoljára róla. Ezután eltünt nyomtalanul, mint ahogyan jött.

Zachoz hasonlóan keveset tudunk Kracker másik munkatársáról, Zirckler Jánosról, aki nem freskóban dolgozott, mint Zach, hanem olajfestő volt. Származása, ifjúsága teljesen ismeretlen. 1750-ben született, s 1797-ben halt meg január 11-én, 47 éves korában Egerben. Műveinek egész hosszú sorát ismerjük, de csak a Kracker halála utáni évekből. Mesterének életében nem dolgozott önállóan, inkább csak segédkezett, kisebb munkákat végzett. Mikor 1779-ben Kracker meghalt, s műhelyét az özvegy folytatta tovább, Esterházy püspök megrendeléseinek Zirckler igyekezett eleget tenni. Esterházy eleinte nem sok bizalommal volt iránta. Mikor a hejcei (Abaúj m.) püspöki palota kápolnájának mennyezetfestésével megbízta, részletes és pontos utasításokat adott neki, részletes és pontos terveket készíttetett, s még ezután is kiemelte, hogy csak ha jónak és szorgalmasnak találja a mun-

kát, fizet érte 600 frt-ot.[118] A hejcei kápolna Krisztus mennybemenetelét ábrázoló freskóit azelőtt Kracker művének tartották, s csak az előkerült nyugták és levelek igazolják Zirckler szerzőségét, épp úgy, mint a hejcei kápolna Szent István főoltáráét.[119] Utóbbit 1783-ban festette Zirckler 60 frt-ért. 1783-ig Kracker özvegye volt a műhely tulajdonképeni vezetője, ő vette fel a megrendeléseket, nyugtázta a kifizetést, pl. a Zircklertől 1782-ben Deméndre festett Szent Antal-oltárért. 1783 után Zirckler már teljesen önálló, (valószínűleg ekkor hal meg Kracker özvegye.) Esterházy püspök állandó megrendelésekkel halmozza el, s Zirckler festi gyors egymásutánban az újonnan felépülő egervidéki templomok oltárképeit. 1784-ben készül Kömlőre Mária mennybevitele, 1785 Szirákra ugyanaz, 1786-ban festi Tiszaőrs számára Mária látogatását, 1787-ben a kápolnai nagy Immaculatát.[120] Zircklerrel készítteti Esterházy püspök a pápai templom négy mellékoltárát, egyenként 180 frt-ért. Minthogy azonban nem nagyon bízott festője képzelőerejében, egy-egy mintaképhez utasította. Az első, a Szent József oltár (1783) Pittoni igen elterjedt Szent József halálát követi. A Szent Anna oltárnak valószínűleg egy Kracker-kép az alapja. (1784) Borromei Szt. Károly képének mintájáért Vácra küldi Zircklert Esterházy, hogy a váci szeminárium Szent Károly-képét megtekintse.[121] (1785). Az utolsó, Nepomuki Szt. Jánost ábrázoló oltárkép (1786) bizonyos szerkezeti rokonságot mutat a pesti szerviták egyik oltárával. A Szt. Anna képre vonatkoztathatjuk a püspöki számadáskönyveknek azon adatát, hogy Zirckler a szerviták egy képének lerajzolásáért, s útiköltség fejében 14.95 frt-ot kapott.[122] Legjelentősebb műve, az egri minoriták egyik mellékoltárát díszítő Pietà 1792-ben készült. Ez egyetlen nagyobb művészi értéket képviselő alkotása. Halála előtt egy évvel, 1796-ban festette utolsó ismert alkotását, az egri gimnázium Mária látogatását. Zirckler János jó példaképre támaszkodó vidéki mester. Rajzban gyakran bizonytalan, szerkesztésben nem mindig önálló. A mesterétől, vagy idegen művészektől átvett szerkezeti sémákat felhígítja vagy túlzsúfolja. Formái, bár szorosan Krackert követik, szárazak, színei hűvösek, földesek, Kracker nagysága, művészetének igazi értéke, éppen Zircklerrel, a hű követővel összevetve tűnik ki.

Divald Kornél Kracker tanítványaként említi a besztercebányai plébánia-templom barok szentélyének mennyezetkép-festőjét, Schmidt Antalt.[123] Adatát a freskók stílusa tökéletesen alá-

támasztja. Schmidt valószínűleg Egerben ismerkedett meg Krackerrel. Ő lehet az a Schmidt besztercebányai festő, akit a minoriták naplója, mint 1769-ben templomukban dolgozó mestert említ.[124]

Kracker hatása szélesebb körre is kiterjed. Befolyását Dorfmeister Istvánon is megfigyelhetjük. A soproni mester egyik császári (Komárom m.) freskóján pl. a Szt. János prédikációját ábrázoló jászói falkép hatása érezhető.[125] Valószínű, hogy Dorfmeister járt Jászón, s a saját szemével látta Kracker mennyezetképeit. Erre vall az a körülmény, hogy Dorfmeisternek van Jászón egy eddig ismeretlen, nevével és évszámmal jelzett műve, Krisztus levétele a keresztről, az apátság házi kápolnájában, („Stephanus Dorfmeister pinxit 1779").[126] Sötét, nehéz, barokos kép, Dorfmeisternek nem legszerencsésebb alkotása.

A XVIII. században Egerben dolgozó festők egy része hazai mester. A legjelentősebb közülük Huetter Lukács, az Irgalmasrend tagja, jámbor, szorgalmas s nem minden művészi tudás nélkül való mester. Művei az egri irgalmasrend kolostorában arcképek, (gf. Erdődy Gábor, Barkóczy Imre primás, Androvics Miklós kanonok) és szentképek (Szent János, Szent József és Szent Anna), s egy nagy, Lábmosást ábrázoló kép a refektóriumban. Ő festette a szerviták Szent Peregrinus képét, Szent Ferenc és Szent Antal oltárát a ferencesek templomában. Végül is az ő művei a kispréposti palota dísztermében ábrázolt vadászjelenetek és tájak. Mind kedves, ügyes alkotások. Huetter 1760-ban halt meg, évekkel mielőtt Kracker Egerbe érkezett.

A helyi mesterek sorába tartozott Huszár Ferenc, Nits István, Vittmann János és Szikora György. Huszár festette a kömlői templom két mellékoltárát, a felsőtárkányi Magdolna-oltárt, s a liceumi kápolna Szent István képét.[127] Szikora művei a minoriták refektóriumának falképei. A minoriták naplói egy eperjesi festőt is említenek Egerben, egy bizonyos Tertinát, aki a templom freskóinak elkészítésére jelentkezett.

Krackeren kívül néhány más külföldi festő is meghívást nyert Egerbe, köztük a Habsburg-birodalmi baroknak két oly további kiemelkedő mestere, mint Maulbertsch és Sigrist, akik közül az elsőnek működése jórészt épúgy Magyarországra esik, mint a Krackeré. Azonban mielőtt az ő munkásságukat tárgyalnók, meg kell emlékeznünk két, ha nem is Egerben, de Eger számára dolgozó kisebb bécsi mesterről. Az egyik Franz Wagen-

schön, akinek több műve is van Magyarországon.[128] Ő festette Esterházy püspök megbízásából, 1767-ben Kracker gerasi távolléte alatt a régi székesegyház Szent János evangélistát a latiumi kapu előtt ábrázoló főoltárképét.[129] Ez a kép, mely régebben Kracker neve alatt szerepelt, ma a sátai plébánia-templomot díszíti.

A másik bécsi festő, a „Hoftheatermaler"-ként említett, Joh. Georg Tobentz 1751-ben Androvics kanonok megrendelésére egy nagy Utolsó vacsora képet festett az egri irgalmasoknak. Valószínűleg ugyancsak az ő műve a barátréti nazarénusok „Mater boni consilii" festménye (ma a liceumi képtárban). Bécsi festő, Franz Mösner készítette el 1768-ban Esterházy püspök arcképét 24 aranyért.[130] Hogy melyik ez a kép, s jelenleg hol van, nem tudjuk biztosan.

Reinel (vagy Raindl) Márton, az egri minoriták s az esztergomi plébánia-templom mennyezetének festője. 1759-ben Grassalkovich herceg ajánlatára meghívják az esztergomi plébánia-templom mennyezetének kifestésére.[131] Szent Pál vértanuságát ábrázoló s csak később kivitelezett freskója stílusban közel áll Maulbertschhez, jóminőségű, de nem kiemelkedő alkotás. Az esztergomi írások pestinek említik „pesthiensi Martinus Raindl"; pesti működéséről azonban egyelőre nincs tudomásunk. 1769-ben az egri minoriták a templomuk mennyezetének festését elvállaló Raindlt, mint pozsonyi festőt tartják számon, ami annyit jelent, hogy az Esztergom és Eger közti tíz évben Pozsonyban élt és dolgozott. 1769—1771 közt festi az egri minorita-templom mennyezetére a templom védőszentjének, Szent Antalnak legendáját, a rendtársaknak nem éppen nagy megelégedésére. A szentély képeit ki is kellett javítania. A rendi naplók ebben a három évben sűrűn megemlékeznek róla, s a bejegyzésekből kitűnik, hogy nem nagyon kedvelték.[132] Munkája végeztével el is távozott, s életének további folyásáról nem tudunk. A minoriták templomának mennyezetén csupán egyetlen freskóképe maradt fenn, a többit a tűzvész elpusztította. Hatalmas látszatarchitekturán át megnyilik előttünk az égbolt, s szemünk elé látomás tárul, Szent Antal karján az égi kisdeddel, körülötte angyalok. A festett kupola négy sarkában Szent Antal négy csodatétele látható. A festmény jól iskolázott, de nem nagy képzelőerejű művészre vall, kissé száraz, aprólékoskodó ábrázolás. Az egri festők sorában találjuk ebben az időben a bécsi származású Joseph Michlt is.

A XVIII. sz.-ban Egerben dolgozó mesterek közül kimagaslik két név, Sigrist és Maulbertsch. Mikor Kracker 1779-ben meghalt, az Esterházy püspöknek annyira kedves Liceum festői dísze még alig volt megkezdve. A liceumi nagyterem és házi kápolna mennyezetének kifestéséhez kiváló és nagytudású művészeket hivott meg. Nem tudjuk, miként esett választása éppen Franz Sigristre. A festő és rézmetsző Franz Sigrist 1727-ben született az ausztriai Alt-Breisachban. A bécsi Akadémián tanult, s 1752-ben Jób szenvedését ábrázoló képével az akadémiai pályázat második díját nyerte el. Dolgozott Augsburgban is, ahol vallásos művekhez metszetsorozatokat készített és házhomlokzatokat festett. Vázlatokon és metszeteken kívül néhány nagyobb freskóműve ismeretes Seekirchben, Zwiefaltenben, s a bécsi Liechtentali plébániatemplomban. Magyarországon is dolgozott. Valószínűleg ő, vagy valamelyik fia festette a somorjai pálos-templom freskóit, s három oltárképet Ruszton.[133] Bizonyos azonban, hogy más, nagyobbszabású művekkel is példáját adta művészi tudásának, különben Esterházy püspök aligha bízta volna meg olyan nagy és fontos feladattal, mint a liceumi nagyterem mennyezetfreskója. A terv, a tudományok és művészetek, tehát az egyetemi fakultások ábrázolása már régen készen állhatott Esterházy agyában, pontos és részletes programmot is dolgozott ki róla. 1780 július 22-én jött létre a szerződés Sigristtel Bécsben. Eszerint a festő 3500 frt-ért elvállalja az egész nagyterem kifestését a helybenhagyott tervek alapján. Minthogy azonban a jogi fakultást ábrázoló vázlatok nem feleltek meg, kötelezi magát, hogy résztvesz a hétszemélyes tábla egy ülésén, a dolgok tanulmányozása végett.[134] A nagy mű 1781-ben elkészült, de nem nyerte meg teljesen a püspök tetszését. Több hibát talált benne, s 1782 június 26-án részletes bírálatában ezeknek kijavítására utasította Sigristet. Ez a bírálat Esterházy éles szeméről, mélyreható művészi érzékéről és nagy tudásáról tanuskodik. A rövidülésekben, beállításban, viseletben, kifejezésben mutatkozó hibákat Sigrist kijavította, s 1783-ban fölvette a munkájáért járó utolsó részletet. Műve remekmű lett. A sokalakos ábrázolást ügyesen szerkesztette csoportokba, formái kellemesek, színei frissek. Az egész alkotás a rokokó kissé játékos, de behízelgő hangulatát árasztja.

Miközben Sigrist a liceumi nagyterem mennyezetén dolgozott, Esterházy püspök egy másik bécsi festővel is kapcsolatba lépett, s ez a festő korának egyik legkiválóbb festője, a Habsburgi

barok kimagasló, vezető egyénisége, Franz Anton Maulbertsch. E helyütt nem terjedhetünk ki teljes monografiát igénylő élete, s nagy művekben annyira gazdag pályája tárgyalására. Még az ország nagyrészét behálózó magyarországi munkásságát sem ismertethetjük; itt csupán Esterházy püspökkel való kapcsolatáról akarunk megemlékezni. A nagy magyar mecenásnak összeköttetése az egész Habsburg birodalomban híres, munkákkal elárasztott művésszel jóval a liceumi megbizatás előtti időkbe nyulik vissza. 1768 áprilisában Esterházy állandó építésze, Fellner levelében megemlíti a püspöknek, hogy személyesen beszélt Maulbertschel Bécsben, s az kész a dolgot elvállalni, a vázlatokat is hamarosan elküldi, s a legalkalmasabb lenne neki a munka a tavasszal.[135] Hogy milyen munkára, milyen megbizatásra céloz itt Fellner, nem tudjuk. A liceumról nem lehet szó, az épület akkor még nem volt olyan állapotban, hogy freskókra lehessen gondolni, a pápai templom építése pedig még el sem kezdődött. Lehet, hogy a püspöki palotába tervezett Esterházy valamilyen freskót, ami azonban nem valósult meg. Hosszú szünet után, 1780-ban lép Esterházy püspök újból összeköttetésbe Maulbertschel, valószínűleg ismét Fellner közvetítésére. Ekkor, az időközben elhúnyt Kracker helyett a pápai plébánia-templom mennyezetének kifestésével bízza meg. A rendkívül elfoglalt művész előbb befejezi munkáját Pozsonyban (a primási palota Szent László kápolnájának mennyezetképe, Szent László a sziklából vizet fakaszt) és a győri székesegyházban. 1781-ben végre sor kerül a pápai freskókra is, s ez a nagyszerű munka 1783 őszére el is készült.[136] A következő évben Esterházy Egerbe hívja Maulbertschet, hogy a Liceum házikápolnájának mennyezetét megfestesse. Maulbertsch ekkor éppen Kalocsán dolgozik Patasich érsek palotájában.[137] (Maulbertsch pozsonyi és kalocsai freskóinak ismertetésével és méltatásával még adós a magyar művészettörténet). 1784 júniusában a mester már kész elküldeni az egri házikápolna terveit, s már-már úgy látszik, hogy a mű megvalósul. Hogy mégis csak 9 évvel később, 1791-ben került sor az egri freskókra, azt legalább is érthetőnek fogjuk találni, ha tekintetbe vesszük, hogy mennyire elhalmozták a mestert munkával. Évekkel előre minden ideje le volt foglalva. Egyik főpap a másiknak adta tovább, a szerzetesrendek is vetekedtek érte, a határidőket állandóan el kellett tolnia, s a megbízók, mint pl. Szily szombathelyi püspök, inkább belenyugodtak a végtelenbe húzódó

halogatásba, semhogy más művészhez forduljanak. Mikor Maulbertsch végre 1792—93-ban megfesti a liceumi házikápolna mennyezetén a mennyek lakóit, pontosan Esterházy püspök tervei szerint, már fáradt, kimerült művész. Művészete már elérkezett a lehiggadt, kissé száraz klasszicizmushoz. Ezért s mert segédjei, főleg Martin Michl erős igénybevételével dolgozott, a liceumi mennyezet nem tartozik legjobb művei közé. Lendülete megtört, a zsúfolt, száraz ábrázolás nem árulja el, hogy a barokfestészet egyik legnagyobb mesterének alkotása.

Kracker, Sigrist és Maulbertsch közreműködése biztosítja az egri Liceumnak és Egernek kiemelkedő helyét a magyarországi barok festészetben. Jellemzően rámutat arra is, hogy mily nagy mértékben belekapcsolódott Magyarország a XVIII. századi Európa művészeti áramlatába, s mennyire kivette részét a művészi és kultúrigények terén.

Mély hálával mondok köszönetet Főtisztelendő Kriston Endre püspök Úr Őexcellenciájának, Főtisztelendő dr. Spilka Lőrinc jászóvári perjel Úrnak, Főtisztelendő dr. Lágyi Kornél jászóvári főkönyvtáros Úrnak és mindazoknak, akik nagybecsű tanácsaikkal és útmutatásaikkal munkámban támogatni szívesek voltak.

IDŐRENDI TÁBLÁZAT

1683 születik Bécsben Joseph Kracker szobrász, Johann Lucas Kracker apja.

1717 aug. 30 Joseph Kracker feleségül veszi Bécsben Anna Catharina Wildet. Házassági tanu Johann Lucas Hildebrand.

1717 márc. 3 születik Joh. Lucas Kracker Bécsben. (Az egri sírfelirat szerint.)

1728 meghal Kracker öt éves testvéröccse, Joseph.

1735 okt. 4 meghal Joseph Kracker szobrász, Joh. Lucas Kracker apja Bécsben.

1735 jan. 30 Anna Catharina Krackerin, Kracker özvegy anyja feleségül megy Joseph Perdtl szobrászhoz Bécsben.

1736 meghal 81 éves korában Tobias Kracker szobrász, Joh. Lucas Kracker nagyapja.

1738 Kracker bejegyzése a bécsi Akadémián a növendékek névsorába.

1742 Graz, Márton-templom, freskok, 12 apostol.

1745 ? Krîz Auersperg gróf arcképe.

1749 után Brünn, Joseph Thaddeus Rotternél.

1751 körül Hradisch, Jos. Tad. Rotterrel.

1754 ? Varanno, Pálos-templom, freskók, gr. Barkóczy Imréné megbízásából.

1757 Sasvár, Pálos-templom. Oltárképek; Szent Pál remete, Nepomuki Szt. János, Szent Anna.

1760 előtt Neu-Reisch, apátsági templom mennyezete.

1760 Alt-Reisch, apátsági templom. Oltárképek; Szent Rókus és Szent Sebestyén.

1760—61 Prága, St. Nikolaus auf der Kleinseite templom. A főhajó mennyezetén Szent Miklós megdicsőülése. Oltárképek; Immaculata és Szent József halála.

1761 okt. 25. Pör a Szt. Miklós céhhel, utolsó említés Krackerről.
1762 Jászó, prépostsági templom. Krisztus keresztelése, főoltár.
1762—65 Jászó, prépostsági templom. Mennyezetképek; Keresztelő Szt. János születése, Betlehemi gyermekgyilkosság, Keresztelő Szt. János prédikációja, Szent János fővétele, Szent Cecilia az angyalok karával.
Oltárképek; Szent Anna, Immaculata, Szent Ágoston, Szent Norbert, Pásztorok imádása, Királyok imádása, Szent András és Nepomuki Szt. János, Szent Borbála vértanusága.
1762—65 Jászó, Prépostság. Freskók; négy allegória a bejáratok felett, a könyvtár mennyezetén a Négy fakultás, Sauberer prépost apoteozisa. Préposti ebédlő, Herodes lakomája. Olajfestmények; Vázlat a főoltárhoz, mennyezetvázlat, allegória. Szent Család, Pásztorok imádása.
1762—65 Pány, plébánia-templom. Főoltár, Szent Katalin eljegyzése.
1764 szept. 15, Kracker első levele Esterházy Károly egri püspökhöz, Jászóról, a püspöki házikápolna ügyében.
1764 szept. 22, Esterházy püspök válasza.
1764 előleg Krackernek a püspöki házikápolnára (számadáskönyvek bejegyzése).
1765 jan. 14, Kracker újabb levele Esterházyhoz Jászóról a házikápolna és a székesegyház Mária kápolnája ügyében.
1765 jún. 20, Fizetés Krackernek a házikápolnáért, a Máriakápolnáért, s a Jászóról való útért.
1765 dec. 4, Kracker Bécsben nyugtázza a házikápolna mennyezetéért járó utolsó részletet.
1766 Neu-Reisch, Apátság; 7 oltárkép és a szerzetesek arképei.
1767 Bistricz, főoltár.
1767 Japons plébánia-templom, mennyezetfreskók; a négy evangélista, négy egyházatya, Dávid király és Szent Cecilia az angyalok karával.
1767 okt. 16, Kracker levele Gerasból Esterházy püspökhöz, a régi székesegyház mennyezetének freskója ügyében.
1767 nov. 22, Kracker újabb levele Gerasból a székesegyház szentélymennyezete ügyében.
1769 körül Eger Szent József internátus, Szent József halála, oltárkép.
Festmények a püspöki palotában.

1769 szept.—1770 jún. Eger, Jezsuita (ma Ciszterci ta)-templom elpusztult mennyezetfreskói; Borgia Szent Ferenc legendája.

1769—1770 telén Eger, Minorita-templom, főoltár; Szent Antal látomása.

1770 Tiszapüspöki, plébánia-templom, főoltár; Szent Márton.

1771 Szihalom, plébánia-templom, mellékoltárok; Szent József a gyermek Jézussal, Nepomuki Szt. János.

1772 Belényes, plébánia-templom, Nepomuki Szt. János oltára.

1772 Az elpusztult egri püspöki nyári palota két termének falfestménye.

1770—73 Jászárokszállás, plébánia-templom. 3 oltárkép; Szent Háromság főoltár, Szent Antal látomása, Szent Ferenc stigmatizációja.

1773 Eger, székesegyház, két mellékoltár; Szent László és Szent István (ma Mezőcsát).

1773 után Mezőtárkány, plébánia-templom, Szent János olajban főzése.

1774 Besztercebánya, plébánia-templom, főoltár; Mária mennybevitele.

Körmöcbánya, a lebontott plébánia-templom freskói.

1774 Eger, Kispréposti palota mennyezetfreskója; Az Erény diadala a Bűn fölött.

1775 Egerbakta, plébánia-templom, Szent Katalin a bölcsekkel és elpusztult falfestmények.

1775 Eger, Minorita-templom, Szent Anna-oltár, Szent Zsófia-oltár.

1775 Eger, püspöki palota két elpusztult galériájának freskója.

1776 Jászó, Prépostság, Sauberer prépost és öt elődjének arcképe.

1776—77 Aszód, Podmaniczky-kastély, díszterem; mennyezet- és falfreskók, A Hit diadala.

Aszód, plébánia-templom, Szent Háromság, főoltár.

1777 Kerecsend, plébánia-templom, mellékoltár, Mária a gyermek Jézussal.

1777 júl. 27, Kracker levele Esterházy püspökhöz Aszódról, a liceumi könyvtármennyezet ügyében.

1777 aug. 2, Esterházy válasza Krackernek a könyvtármennyezet ügyében.

1777 szept. 20. Esterházy Egerből Pápára hívja Krackert.

1777 okt. 2. Esterházy püspök programmja Kracker számára a pápai freskókhoz.
1777 Tőketerebes, Pálos-templom, mennyezetfreskók; jelenetek Mária életéből és Remete Szent Pál legendájából.
1778 Eger, Érseki Líceum, a könyvtár mennyezete; A tridenti zsinat.
1778 Noszvaj, Gallasy-kastély, falfestmények.
1779 Zserc, plébánia-templom, Fájdalmas Szűz oltárkép.
1779 Devecser, plébánia-templom, Szent Antal oltárkép.
1779 jún.—aug. Eger, Szervita-kolostor refektoriuma, freskók: Krisztus a pusztában, Krisztus és a samariai nő.
1779 aug. 15. Esterházy püspök új programmja Kracker számára a pápai freskókhoz.
1779 nov. Kracker súlyosan beteg (bejegyzés a szerviták naplójában).
1779 dec. 1. 62 éves korában meghal Johann Lucas Kracker festő Egerben.
1779 dec. 2. Eltemetik a Fájdalmas Szűzről nevezett egri temetőben.

JEGYZETEK

[1] Verzeichnis der akad. Schüler v. J. 1726—1753. I/A., köt. 91. old. SZMRECSÁNYI MIKLÓS: *Eger művészetéről.* Bp., 1937. 140. 1.

[2] THIEME—BECKER: *Allgemeines Lexikon der bildenden Künstler.* 1927. XXI. köt. 374. l.

[3] A. STARZER: *Quellen zur Geschichte der Stadt Wien.* 1908. Wien, VI. k.

[4] JAN POLAK: *Jan Lucas Kracker malir v. Stol. XVIII. na Slovenskem vychode.* Caspis Matice Moravske. 1921

[5] C. LÜTZOW: *Geschichte der K. K. Akademie der bildenden Künste.* Wien, 1877.

[6] A. WEINKOPF: *Beschreibung der Akademie.* Wien, 1873.

[7] FRIEDLÄNDER—BOCK: *Die Zeichnungen alter Meister im Kupferstichkabinet.* Berlin, 1921.

FR. STELE: *Monumenta Artis Slovenicae II.* Ljubljana, 1938, közöl Krackertől egy férfiarcképet, mely az Auersperg grófok Kriš-i várában van, 1745?-ből.

[8] NAGLER: *Künstlerlexikon.* 1839.

[9] THIEME—BECKER: XXI., 99. l.

A. PROKOP: *Die Markgrafschaft Mähren in kunstgeschichtlicher Beziehung.* 1904.

[10] Berichte über das in dem Archiv der Stadt Brünn befindlichen kunsthistorischen Quellenmaterial. Mitteilungen der dritten Archiv Section.

[11] ROMANUS JACOBS: *Paul Troger.* Wien, 1930. 45. l. Vázlata a bécsi Barok-múzeumban, a Belvedereben.

[12] THIEME—BECKER: XXI. 375. l.

[13] WIRTH: *Die czechoslovakische Kunst.* Prag, 1926. 32. l.

[14] J. POLAK: id. cikk.

[15] J. CINCÍK: *Barokové freská . . . na Slovensku.* (Turócz Szt. Márton), 1938. 16. l.

[16] BOROVSZKY S.: *Magyarország vármegyéi és városai.* Zemplén vármegye. Budapest, 133. l.

GERECZE: *Magyarország műemlékei.* A műemlékek helyrajzi jegyzéke és irodalma. 1913. 1065. l.

A kassai százéves egyházmegye történeti névtára és emlékkönyve. Kassa, 1904.

[17] AE. HERMAN: *Andreas Sauberer erster Abt von Jászó.* Analecta Praemonstratensa. 1926.

[18] A főoltár hátlapjára illesztett felirat a következő: „Splendidae huius Ecclesiae praepositurális cum Conventu et Praelatura Illmus D. Andreas Sauberer praepositus quondam Jaszoviensis fundamenta iecit 1745, tandem Anno 1765, consummavit. Murarius (forte architectus) fuit Antonius Salzjeber, Sculptor Antonius Grass, Marmorisator Joannes Hennefogt, Pictor Joannes Lucas Kracker. (Adnotatum invenit 1878 in parochia Jaszoviensi, et posteritati ad non obliterandam memoriam tradidit) A. K. Curator Ecclesiae.

[19] KAPOSSY JÁNOS: *Későbarok építészet Magyarországon.* Magyar Művészet, 1927. 276. l.

[20] KEMÉNY LAJOS: *Mű- és művelődéstörténeti adatok Kassa város életéből a rokokó korában.* Arch. Ért., XXXVI., 210. l.

[21] KAPOSSY JÁNOS: *Johann Anton Krauss, Statuarius Jaszoviensis.* Henszlman-lapok. 9—10. 1930.

[22] *Oesterreichische Kunsttopographie.* XVIII. k. Die Denkmale des politischen Bezirkes Baden. 231. l.

[23] KEMÉNY LAJOS: *A renaissance és rokokó Kassán.* Arch. Ért. XIX., 110. l.

[24] H. ANKERT: *Die Marmoriererfamilie Hennevogl.* Mitteilungen des Vereins für die Geschichte der Deutschen in Böhmen. 1905. Hennevogl különben apjával, Joh. Wilh. Hennevogllal a potsdami Sansouci kastély díszítésében is résztvett.

[25] SZMRECSÁNYI: id. mű. 313. l.

[26] DIVALD KORNÉL: *Magyarország művészeti emlékei.* Budapest, 1927. 265. kép.

[27] ROMANUS JACOBS: *Paul Troger.* Wien, 1930.

HABERDITZL: *Das Barockmuseum im unterem Belvedere.* Wien, 1923. A Trogertól közölt Kenyércsoda-vázlat nem Gerashoz, hanem Hradischhoz készült, amint a pontos összevetés mutatja.

[28] A. FEULNER: *Die Sammlung Hofrat Sigmund Röhrer.* Augsburg, 1926. Abb. 40.

[29] E. NEUSTÄTTER: *Joh. Ev. Holzer. 1709—40.* Inaugural Dissertation München, 1933. 150. l.

[30] Hogy az oltárkép nem követi mindig pontosan magának a festőnek vázlatát, bizonyítja a jászói főoltár és ugyancsak Jászón lévő vázlatának összevetése.

[31] A könyvtármennyezet ábrázolásának meghatározásáért dr. Lágyi Kornél jászóvári főkönyvtáros úrnak tartozom hálás köszönettel.

[32] *Die Kunst in der Slovakei.* 1939. 808. kép. A mennyezetvázlat, valamint a főoltárkép vázlata szerepelt az 1937-i szlovenszkói művészeti kiállításon Prágában.

[33] Ehhez hasonló elemekből felépített ábrázolása van Trogernek a göttweigi kolostorban, mint A Művészet és Tudomány diadala.

[34] Anton Tischler, aki Sauberer prépost arcképét metszette, valószínűleg a nevezetesebb dresdai Anton Tischler rézmetszőnek a fia.

1773-ban Esterházy püspök az egri Foglár-intézetben, mint a rajz-, rézés fametszet tanárát alkalmazta. Ekkoriban készített a püspökről is metszetet. 1788—93 között Pesten élt, főleg arcképeket és könyvillusztrációkat metszett.

[35] Az egyetlen Kracker nevével jelzett mű Jászón, a főoltár az 1762-es évszámot mutatja.

[36] *A kassai százéves egyházmegye történeti névtára és emlékkönyve.* Kassa, 1904.

[37] BOROVSZKY: *Magyarország vármegyéi és városai.* Abauj-Torna vm. és Kassa. 156. l.

WICK BÉLA: *Kassa város katolikus műemlékei.* Kassa, 1923. 65. l.

KŐSZEGHY ELEMÉR: *Kassa műemlékei.* Budapest, 1939., szerint 1755-ben készültek a freskók Trtina Kajetán modorában.

[38] KEMÉNY LAJOS: *Mű- és művelődéstörténeti adatok Kassa város életéből a rokokó korában.* Arch. Ért. XXXVI., 210. l.

[39] SZMRECSÁNYI: id. mű. Jegyzetek és források. 289. l. Esterházy püspök és Kracker levelezése; Eger Főegyházmegyei Levéltár, Arch. vetus 2777.

[40] *Galánthai gr. Esterházy Károly egri püspök emlékének ünneplése.* Eger, 1925.

[41] Esterházynak Fellnerhez intézett leveléből (1765 március 5) tudjuk, hogy a soká húzódó országgyűlés tartotta Pozsonyban; s azt is tudjuk, hogy Sauberer prépost személyesen vett részt az országgyűlésen, valószínűleg ott találkoztak és beszéltek Krackerről.

[42] SZMRECSÁNYI: id. mű. Jegyzetek és források. 289. l.

[43] SZMRECSÁNYI: id. mű. Jegyzetek és források. 291. l.

[44] 1765 júni 20. „Pictori Jaszoviensi Joanni Kraker pro pictura oratorii 250, pro pictura Sacelli Cathedralis a. C. 900 f. 500, In sortem expensarum itinerarium 27."

SZMRECSÁNYI: id. mű. Jegyzetek és források. 312. l.

[45] Érseki gazdasági Levéltár, It. delineationes 100.

[46] SZMRECSÁNYI: id. mű. Jegyzetek és források. 267. l. A 400 frt.-nyi összeget Esterházy püspök bécsi ügynöke, Fabsich István juttatta el Krackernek.

[47] *Oesterreichische Kunsttopographie.* V. I. Teil, Die Denkmale des Gerichtsbezirkes Eggenburg und Geras. 2301. l. Fig. 261. és 262.

[48] SZMRECSÁNYI: id. mű. Jegyzetek és források. 291. és 292. l.

[49] SZMRECSÁNYI: id. mű. Jegyzetek és források. 235. és 236. l.

Historia Domus Societatis Jesu Agriensis . . .

Kracker 700 frt.-ot kapott a mennyezetképekért.

[50] SZMRECSÁNYI: id. mű. Számadáskönyvek. 325. l. 1772. „Pictori Joanni Krakker pro pictura duorum cubiculorum in domo aestivali . . . 200."

[51] SZMRECSÁNYI: id. mű. Számadáskönyvek. 311 .l. és 326. l. 1769 február 11. „Pictori Kraker pro pictura piliar a. c. exoluti . . . 86." 1779. „Pictori Joanni Kraker pro reparatione Cubiculi piliar dicti . . .30." 1776. „Pictori Joanni Krakker pro pictura duarum turrium . . . 600."

[52] Foltin János, Kracker első életrajzírója, a kispréposti palota akkori lakója restauráltatta.

[53] G. BIERMANN: *Deutsches Barock und Rokoko.* Leipzig, 1914.

[54] SZMRECSÁNYI: id. mű. Jegyzetek és források. 228. l. A minoriták naplói: „Imago quoque ad aram majorem per famosum Pictorem Kraker hac hyeme pingitur."

[55] Foltin szerint szignálva: „Invenit et pinxit Joh. Luc. Kracker..." A minoriták naplói: 1775 december 26. „A. R. P. Minister Provincialis solenniter decantavit Sacrum ad Aram S. Annae ex munificentia Dnae. Sophiae Nitrai noviter erectam".

SZMRECSÁNYI: id. mű. 222. l.

[56] SZMRECSÁNYI: id. mű. 229. l. A minoriták naplói: 1775. „Erecta est ara lateralis S. Annae . . . infra quam S. Sophia locata."

[57] Sem Foltin, sem Szentiványi nem említi Kracker művei közt, viszont Szegedy Kilit, a ferences templom első monografusa, és újabban Szmercsányi Miklós az ő alkotásának tartják.

[58] SZMRECSÁNYI: id. mű. 231. l. A ferencesek naplói: „imagine Anno 1761 sub Gvardianatu P. Josephi Teleki picta repraesentante Patronam Ecclesiae nimirum Immaculatae conceptam Virginem Mariam."

[59] L. PITTONI: *Dei Pittoni.* Bergamo, 1907. — KAPOSSY J.: *Barokk művészetünk olasz kapcsolatainak kérdéséhez.* Az Orsz. Magyar Régészeti Társulat Évkönyve. Budapest, II. 250. l.

[60] SZMRECSÁNYI: *Az egri érseki líceum képtárának tárgymutatója.* Eger, 1931.

[61] R. JACOBS: id. mű. 101. l.

[62] Valószínűleg ez az a Nepomuki Szt. János-kép, amit Foltin és utána Szentiványi mint Bydeskuthy Gyula kanonok birtokában lévőt említ. Viszont nem tudjuk, hogy mi lett az ugyancsak tőlük felsorolt Szent Ferenc halálával, Begovcsevics kanonok gyüjteményében.

[63] MÁTRAY GÁBOR: *Bildersammlung des Johann Lad. Pyrker.* Pest, 1851.

[64] TÉREY: *A régi képtár katalogusa.* Budapest, 1907.

[65] Foltin idejében még Besztercebányán volt Ipolyi Arnold birtokában.

[66] BIRÓ JÓZSEF: *Ismeretlen Kracker-kép a beiusi r. k. templomban.* Erdélyi Lapok. 1935. 32. szám, júli 7.

[67] BIRÓ JÓZSEF: *A belényesi r. k. templom.* Arch. Ért., 1935. 143. l.

[68] FOLTIN JÁNOS: *Kracker János Lukács festőművész emlékének felelevenítése.* Eger, 1909.

[69] GARZAROLLI—THURNLACK: *Die barocke Handzeichnung in Oesterreich.* Wien, 1928. Vázlatrajz. Fig. 23.

[70] IPOLYI ARNOLD: *Besztercebánya műveltségtörténeti vázlata.* 1874. 157. l.

[71] FOLTIN: id. mű., SZENTIVÁNYI GYULA: *Kracker János Lukács művei.* Művészet, IX. évf., 1908. 209. l.

[72] DIVALD K.: id. mű. 217. l.

[73] THIEME—BECKER: XXX, 134. l. és ÉBER LÁSZLÓ: *Művészeti lexikon.*

[74] SZMRECSÁNYI: id. mű. 217. l. A minoriták naplói: „Prandet in Cvtu. Dnus. N. Schmid pictor Neosoliensis, qui se pro Ecclesia pingenda insinuat."

[75] GERECZE: id. mű. 155. l., Művészet, 1904. 178. l.

[76] SZMRECSÁNYI: id. mű. 315. l. Számadáskönyvek. 1779. Viduae Pictoris D. Joannis Kraker pro depicta Imagine Sancti Antonii . . . 150." (Ecclesiae Devetseriensis.)

[77] SZMRECSÁNYI: id. mű. 314. l. Számadáskönyvek. 1775. Ecclesiae Baktensis: „Pictori Joanni Kraker pro picta Imagine ad magnam Aram . . . 350, Et pro Pictura Fresko Murorum Lateralium . . . 80".

[78] FOLTIN: id. mű., SZENTIVÁNYI: id. cikk., 209. l., SZMRECSÁNYI: id. mű. 56. l.

[79] FOLTIN: id. mű.

[80] *A jászberényi jászmúzeum évkönyve.* Jászberény, 1937. KOMÁROMY: *A jászberényi főtemplom.* 60. l.

[81] SCHOEN ARNOLD: *A budapesti központi városháza.* Budapest, 1933.

[82] SZMRECSÁNYI: id. mű. Jegyzetek és források. 268. l.

[83] SZMRECSÁNYI: id. mű. Számadáskönyvek. 314. l. 1773. Cathedralis Agriensis: „Pictori Joanni Kraker pro duabus imaginibus ad duas aras laterales Sancti Stephani et Ladislai . . . 160".

[84] BOROVSZKY: id. mű. Borsod vármegye.

[85] SZMRECSÁNYI: id. mű. 313. l. Számadáskönyvek. 1770. Tiszapüspöki: „Pictori Joanni Kraker pictura Iconis majoris exolvitur . . . 180."

[86] SZMRECSÁNYI: id. mű. 315. l. Számadáskönyvek. 1779. Ecclesiae Zsercziensis: „Pictori Agriensi D. Joanni Kraker pro pictura unius imaginis B. V. Mariae Dolorosae . . . 100."'

[87] RÉH ELEMÉR: *Adatok a 18. századi építőmesterek működéséhez.* Arch Ért. XLV., 168. l.

[88] VÁLYI ANDRÁS: *Magyarországnak leírása.* Buda, 1796.

[89] Az aszódi freskók jelentésének magyarázatával szolgál:

ÉBER LÁSZLÓ: A bányai ág. hitv. ev. egyházközség aszódi leánynevelő intézetének értesítőjében. 1908—9.

HITTRICH ÖDÖN: *Az aszódi falfestmények.* A Luther-könyvtár és múzeum füzetei. 1930. Hittrich túlságosan elszakad a tárgytól, többet magyaráz bele, mint amennyi látható. Szerinte nem egyszerűen a Kereszténység győzelme látható a Pogányság fölött, hanem a dionysosi világnézet bukása.

[90] Nagy Sándor és Seneca grisaille alakja valószínűleg antik szobor mintaképén alakul.

[91] SZMRECSÁNYI: id. mű. 293. l.

[92] SZMRECSÁNYI: id. mű. 274. és 275. l.

[93] SZMRECSÁNYI: id. mű. 293. l.

[94] PIGLER: id. mű. 61. l.

[95] *A kassai százéves egyházmegye történeti névtára és emlékkönyve.* Kassa, 1904.

[96] *Kunst in der Slovakei.* 1939. Ismeretlen festő műveként szerepelteti, két ábrával. 820., 821. kép.

[97] RADOS JENŐ: *Magyar kastélyok.* Bp., 1939. 55. l., CV. tábla.

[98] Gallasy V. úr szíves közlése.

[99] SZMRECSÁNYI: id. mű. 293. l.

[100] SZMRECSÁNYI: id. mű. 322. l., Az utolsó 100 frt.-nyi részletet Kracker halála után özvegye vette fel 1782-ben, mikor az utolsó, még az ablakokon hátralévő munkálatokat is befejezték.

[101] KAZINCZY FERENC: *Magyarországi utak.* 1789.

[102] SZMRECSÁNYI: id. mű. 293. l.

[103] Korabeli és olasz metszet aligha tért volna el ennyire a történeti valóságtól.

[104] A szervita-rendi napló feljegyzése szerint 1779 júni. 25-én fog hozzá.

[105] SZMRECSÁNYI: id. mű. 241. l. „Fueram heri cum R. P. C. Xaverio apud Dnim. Kraker quesiturus ex eo quid pro imagine nova refectorii petat, quantumve solvere eidem teneamur, ad quae respondit; nihil, gratis pro Deo et Sancta Matre ejus se opus hoc perfecisse. Deus illum benedicat: certo si per alium pingi curassemus, 100 fl. vix suffecissent."

[106] SZMRECSÁNYI: id. mű. 241. l. „Hora 9Na matutina funus defuncti Dni. Joannis Kraker Pictoris famosi Suae Excellae et Benefactoris nostri optimi comitati sumus."

Kracker halálának dátumát az egri plébánia anyakönyve is pontosan feljegyzi, 1779 december. „Die I-a obiit in Urbe Joannes Lucas Kracker annor. 62. Marit. Margareth, Klausznerin."

[107] 1783-ban még ő veszi fel a hejcei oltárért Zircklernek járó 60 frt.-ot.

[108] KAZINCZY: id. mű. Valószínűleg erre a Rubensre vonatkozik a Művészet-ben, 1902. 214. l., közölt azon adat, mely szerint egy sikerült Rubens-másolatát, 1789-ben még látták Egerben lakó leányánál.

[109] A síremlék életnagyságon felüli térdeplő nemtőt ábrázol.

[110] M. DVORAK: *Die Entwicklungsgeschichte der barocken Deckenmalerei in Wien.* Oesterrechische Kunstbücher, 12. Wien.

O. BENESCH: *F. A. Maulbertsch. Zu den Quellen seines malerischen Stiles.* Städel Jahrbuch, XII. 1924.

[111] JACOBS: id. mű., BIERMANN: id. mű.

[112] KAPOSSY J.: id. cikk. Az Orsz. Magyar Régészeti Társaság Évkönyve, II. 250. l.

[113] L. PITTONI: id. mű.

[114] SZMRECSÁNYI: id. mű. 140. l.

[115] SZMRECSÁNYI: id. mű. 240. l.

[116] SZMRECSÁNYI: id. mű. 293. l.

[117] SZMRECSÁNYI: id. mű. 241. l.

[118] SZMRECSÁNYI: id. mű. 256. l.

[119] Foltin, Szentiványi és a Thieme—Becker Kracker művei közé tévesen még felveszi a hejcei freskót és oltárt.

[120] SZMRECSÁNYI: id. mű. 270. —l. nyugták és számadáskönyvbeli bejegyzések alapján.

[121] PIGLER: id. mű. 42. *l.* 18. a), 19. a), 20. a), b) táblák.

[122] SZMRECSÁNYI: id. mű. 3171. Számadáskönyvek. „Pictori Agriensi Joanni Czirkler pro delineatione cujusdam imaginis ad p. Servitas Pestienses expedito titulo itineralium expensarum . . . 14.95."

[123] DIVALD: id. mű. 217. l.

[124] SZMRECSÁNYI: id. mű. 217. l. A minoriták naplói.

[125] SZÁNTÓ IRÉN: *A császári plébániatemplom.* A Budapesti Kir. Magy. Pázmány Péter Tudományegyetem Művészettörténeti és Kereszténytényrégészeti Intézetének dolgozatai. Budapest, 1941.

[126] A képre dr. Lágyi Kornél jászóvári főkönyvtáros úr volt szíves figyelmemet felhívni

[127] SZMRECSÁNYI: id. mű. Bejegyzések a számadáskönyvekben.

[128] MÜLLER BÉLA: *A Buda-Vizivárosi Szent Flórián-kápolna.* A Budapesti Kir. Magy. Pázmány Péter Tudományegyetem Művészettörténeti és Kereszténytényrégészeti Intézetének dolgozatai. Budapest, 1936. 40., 63. l. Dolgozott Budán, Vácott, Pozsonyban, Temesvárott, stb.

[129] SZMRECSÁNYI: id. mű. 268. l. Nyugta alapján.

[130] SZMRECSÁNYI: id. mű. 268. l. Nyugta alapján.

[131] PÁLINKÁS LÁSZLÓ: *Esztergom 18. századi művészeti emlékei.* A Budapesti Kir. Magy. Pázmány Péter Tudományegyetem Művészettörténeti és Kereszténytényrégészeti Intézetének dolgozatai. Budapest, 1937.

[132] SZMRECSÁNYI: id. mű. 217. l.

[133] THIEME—BECKER: XXXI. k., 17. l.

[134] SZMRECSÁNYI: id. mű. 254. l.

[135] SZMRECSÁNYI: id. mű. 274. l.

[136] PIGLER: id. mű.

[137] SZMRECSÁNYI: id. mű. 300. l.

M. OJETTI: *La pittura italiana del seicento e del settecento.* Milano, 1924.

PASTEINER GYULA: *18. századi falfestmények Magyarországon.* Akadémiai Értesítő. 1890.

PIGLER ANDOR: *A pápai plébániatemplom és mennyezetképei.* Bp., 1923.

PIGLER ANDOR: *A győri Szent Ignác templom és mennyezetképei.* Bp., 1923.

PIGLER ANDOR: *Az osztrák barok festők műveihez.* Az Orsz. Magyar Régészeti Társulat Évkönyve. II., 268. l.

PIGLER ANDOR: *18. századi osztrák festők rajzai a Szépművészeti Múzeumban.* Az Orsz. Magy. Szépművészeti Múzeum Évkönyve. IV., 174. l.

L. PITTONI: *Dei Pittoni.* Bergamo, 1907.

PODMANICZKY FRIGYES BR.: *Naplótöredékek.* Bp., 1887.

J. POLAK: *Jan Lucas Kracker malir v. stol. 18. na Slovenskem vychode.* Casopis Matica Moravska. 1921.

A. PROKOP: *Die Markgrafschaft Mähren in kunstgeschichtlicher Beziehung.* Wien, 1904.

RADOS JENŐ: *Magyar kastélyok.* Bp., 1939.

RÉH ELEMÉR: *Adatok a 18. századi építőmesterek működéséhez.* Arch. Ért. XLV., 168. l.

M. RIESENHUBER: *Die kirchliche Barockkunst in Österreich.* Linz, 1924.

SCHOEN ARNOLD: *Kracker magyarországi működésének első festményeiről.* A Cél. 1911.

A. STARZER: *Quellen zur Gesichte der Stadt Wien.* VI. k., Wien, 1908.

SZENTIVÁNYI GYULA: *Kracker János Lukács művei.* Művészet, IX., 209. l.

SZMRECSÁNYI MIKLÓS: *Eger művészetéről.* Bp., 1937.

SZMRECSÁNYI MIKLÓS: *Eger és környékének részletes kalauza.*

SZMRECSÁNYI MIKLÓS: *Az egri érseki liceum múzeumának tárgymutatója.* Eger, 1931.

SZMRECSÁNYI MIKLÓS: *Kracker János Lukács szülőhelye és egri síremléke.* Magyar Művészet, 1931. 121. l.

SZMRECSÁNYI MIKLÓS: *Esterházy püspök és a művészet.* Galanthai gróf Esterházy Károly püspök emlékezetének ünneplése. Eger, 1926.

H. TIETZE: *Joh. Mich. Rottmayr;* Jahrbuch der K. K. Centralkomission. 1906., 81/ 186. l.

H. TIETZE: *Programme und Entwürfe zu den grossen österreichischen Barockfresken.* Jahrbuch der kunsthistorischen Sammlungen des Allerhöchsten Kaiserhauses. 1911.

THIEME—BECKER: *Allgemeines Lexikon der bildenden Künstler.* XXI.

VÁLYI ANDRÁS: *Magyarországnak leírása.* Buda, 1796.

H. VOSS: *Die Malerei des Barock in Rom.* Berlin, 1912.

WICK BÉLA: *Kassa város katolikus műemlékei.* Kassa, 1923.
Z. WIRTH: *Die czechoslovakische Kunst.* Prag, 1926.
WOLNY: *Kirchliche Topographie von Mähren.* Brünn,
WURZBACH: *Biografisches Lexikon des Kaiserthumes Österreich.* Wien, 1865.

A kassai százéves egyházmegye történeti névtára és emlékkönyve. Kassa, 1904.
Österreichische Kunsttopographie. Wien, 1902.
Topographie der historischen Denkmale im Königreich Böhmen. Prag.
Die Kunst in der Slovakei. Prag, 1937.

JOHANN LUCAS KRACKER

1717-1779.

Deutscher Auszug.

Johann Lucas Kracker gehört mit Troger, Maulbertsch und Bergl in die Reihe der grossen österreichischen Barockmaler, aber sein Name ist weniger bekannt, seine Werke sind nicht so geschätzt und sein Lebenslauf ist vergessen. Er arbeitete ferne von den grossen Kulturzentren, in Mähren und dann in Ungarn, und obwohl seinerzeit ein gesuchter und gefeierter Künstler, wurden er und seine Werke von der Nachwelt gänzlich vergessen. Auch die neuere Kunstgeschichte vernachlässigte ihn, und bevorzugte andere, nicht grössere aber mehr im Vordergrund stehende Künstler. Die Erforschung der Werke Krackers, die Würdigung seiner Kunst ist um so mehr Aufgabe der ungarischen Kunstgeschichte, da er ja einen grossen Teil seines Lebens in Ungarn verbracht hat, und seine schönsten Werke ungarische Kirchen und Schlösser schmücken.

Vom Namen, von Ursprung und Schulung Johann Lucas Krackers liefern die Quellen nur wenige, dunkle Angaben. In den alten Künstlerlexiken (Dlabacz, Nagler, Würzbach) kommt er an zwei Stellen vor; einmal als der in Prag lebende Maler Kracker, dann aber als Johann Kracker, der aus seiner Vaterstadt Wien kommend, zuerst in Brünn neben Josef Thaddeus Rotter, sodann in Znaim und Prag gearbeitet habe, und endlich 1772 zu Erlau in Ungarn gestorben sei. Kracker war kein Mährer, wie man es früher annahm, sondern Österreicher. Er wurde am 3. März 1717 in Wien geboren, und stammte, wie es seine Eintragung an der Wiener Akademie bestätigt, aus der berühmten Wiener Bildhauerfamilie Kracker. Sein Grossvater Tobias und sein Vater Josef waren Mitarbeiter Fischer von Erlachs und Johann Lucas Hildebrands. Letzterer war auch der Pate unseres Malers, daher sein Name Johann Lucas.

Nach einem Unterricht in der Familienwerkstatt studierte er an der Wiener Akademie der bildenden Künste. Werke aus

dieser Zeit sind uns, ausser den Fresken in der Martinskirche zu Graz (1742) nicht bekannt. Ungefähr Mitte der 40-er Jahre übersiedelte er nach Mähren, wo er zuerst in der Werkstatt des unbedeutenden Provinzmeisters Jos. Thadd. Rotter arbeitete. Wahrscheinlich als Gehilfe Rotters weilte er 1746-51 im Kloster Hradisch, studierte dort die Wandgemälde Trogers und anderer Barockmaler. Nach dem Aufenthalt in Brünn und Hradisch verfertigte er Altarwerke und Deckenbilder in Znaim, wie auch an vielen anderen Orten Mährens und Böhmens; so in Bistritz, Brenditz, Alt- und Neu-Reisch, Gornjigrad, Gross-Nikolsdorf, Hödnitz, Iglau, Okonina, Troppau und Vrhinka. (Alle diese Werke wie auch Krackers noch wenig bekannte Tätigkeit in Österreich erfordern noch eine eingehende Forschung.) In den Jahren 1760-61 malte Kracker das Deckenbild der schönen Barockkirche St. Nikolaus auf der Kleinseite in Prag, die Apotheose des hl. Nikolaus, das grösste Deckenbild Böhmens. Da er aber mit der Malerzunft der Nikolauskirche in einem Zwist geraten war, verliess er nach Beendigung der Arbeit Prag und Böhmen, und ging einem Rufe des Propstes von Jászóvár, Andreas Sauberer folgend 1762 nach Ungarn, das seine zweite Heimat wurde.

Noch vor der endgültigen Übersiedlung im Jahre 1762 weilte Kracker schon einmal in Ungarn. Drei signierte und datierte Altarbilder (Himmelfahrt des hl. Paulus, die hl. Anna und der hl. Johannes v. Nepomuk) bezeugen, dass er 1757 in der Paulinerkirche zu Sasvár (Sassin) gearbeitet hatte. Wahrscheinlich aus diesem Jahre und nicht, wie früher fälschlich angenommen, aus dem Jahre 1754 stammen die 1873 leider zugrundegegangenen Fresken in der Paulinerkirche zu Varannó.

Das Hauptwerk Krackers ist ohne Zweifel der malerische Schmuck der Premonstratenserkirche in Jászóvár. Die Kirche, eines der schönsten Denkmäler der ungarländischen Barockkunst, ist auch in europäischer Relation hervorragend. Der kunstliebende Propst, Andreas Sauberer, liess sie 1762-66 nach Plänen des Wiener Architekten Anton Pilgram, unter Leitung Anton Salzgebers erbauen. Die einen ausserordentlichen künstlerischen Wert besitzenden Bildwerke stammen von Johann Anton Krauss, von dem ausserhalb Ungarns noch keine Werke bekannt sind. Der Meister der Stuckdekoration ist Johann Hennevogel, ein Angehöriger der berühmten Stuckateur-Familie, der in der

Nikolauskirche zu Prag mit Kracker zusammen gearbeitet hatte. Der ganze malerische Schmuck der Kirche von Jászó (fünf Deckenbilder, sieben grosse und zwei kleine Altarblätter) stammen von der Hand Joh. Luc. Krackers. An der gewölbten Decke sehen wir in vier Szenen die Legende des Titularheiligen, Johannis des Täufers (Geburt Johannis, Bethlehemitischer Kindermord, Predigt Johannis in der Wüste, Märtyrertod Johannis) und über dem Orgelchor die hl. Cäcilie mit Engeln. Dem Kuppelbilde, das die Predigt Johannis des Täufers darstellt, diente ein Deckenbild Paul Trogers als Vorlage. Trogers Brotwunder-Komposition in Kloster Hradisch zeigt fast dieselbe Anordnung, dieselben Motive und Figuren. Die Stimmung der von gemalter Rokokodekoration zusammengefassten Deckenbilder in Jászó ist einheitlich, der Eindruck leicht und angenehm. Es herrschen überall lichte Formen, leicht übersehbare Komposition, warme Farben und Bewegtheit. Ausgeglichenheit und Sinn für Mass kennzeichnen diese Fresken, die jede Gedrängtheit und Schwere entbehren, dagegen aber wirkliche Rokoko-Leichtigkeit und Frische besitzen.

Die Altarbilder stehen in grösstem Einklang mit den Deckenfresken. Das schönste und auch künstlerisch bedeutendste is jenes des Hauptaltars. Es stellt in ruhiger Komposition und warmen Tönen die Taufe Christi dar. Bei dem im Kirchenschiff folgenden Immaculata-Altar nahm Kracker sich eine Komposition Trogers als Vorbild, das heisst einen Stich Caspar Schwabs nach Troger. Wir kennen auch den Entwurf zu diesem Altar, er steht in der Sammlung Röhrer in Augsburg fälschlich unter dem Namen Joh. Ev. Holzers. Die Immaculata wie auch die übrigen Altarbilder in Jászó (die hl. Anna, der hl. Norbert, der hl. Augustin, Anbetung der Hirten, Anbetung der Könige, Märtyrertod der hl. Barbara, der hl. Andreas mit dem hl. Johannes v. Nepomuk) zeigen Kracker auf der Höhe künstlerischen Könnens. Am bestrickendsten ist seine Kunst wenn er anschaulich-religiöse, stille und friedliche Szenen malt, wie z. B. die hl. Anna mit der kleinen Maria und Joachim oder die unbefleckte Empfängnis. Die dramatisch-bewegten, barocken Märtyrererscheinungen stehen ihm und seiner künstlerischen Begabung fern.

Die mit der Kirche gleichzeitig erbaute Propstei von Jászó besitzt auch manches Werk Krackers. Auch die vier allegorischen Giebelfresken über den Eingangspforten stammen von seiner

Hand, sie sind aber vom Regen zerstört und stark übermalt. Krackers Fresken schmücken den grossen Bibliotheksaal und Speisezimmer der Propstei. An der Decke des ersteren sehen wir in zwei Kreiskompositionen die Allegorie der Fakultäten und die Apotheose des Propstes Sauberer. Im pröpstlichem Speisesaal ist das Mahl des Herodes mit prunkvollen Figuren und warmen Farben dargestellt. Auch einige kleinere Werke besitzt Jászó von Krackers Hand. So zwei Ölskizzen zum Hochaltarbild, eine herrliche Allegorie (Allegorie der Künste), Entwurf zu einem bisher unbekannten oder nicht ausgeführten Deckenbild, eine kleine Hl. Familie und eine stark ruinierte Anbetung der Hirten. Vermutlich können wir auch im Jubileumsportrait des Propstes Sauberer (1776) und in den fünf Bildnissen seiner Vorgänger Werke Krackers sehen.

In die Zeit seines Jászóer Aufenthaltes, d. h. zwischen 1762-65 fällt die Ausführung des Altarbildes der kleinen in der Nähe von Jászó stehenden Kirche zu Pány, die Verlobung der hl. Katharina darstellend.

Auf Grund der Überlieferung und der Stilkritik können wir auch die Deckenfresken der Dominikanerkirche in Kassa (Kaschau) zu Krackers Werken rechnen. Ihr Gegenstand ist die Apotheose des hl. Thomas von Aquin. Obwohl von grossem künstlerischem Wert und Können, stehen sie dennoch nicht auf der Höhe der Jászóer Werke, was vielleicht die Mitarbeit eines Gehilfen annehmen lässt.

Das Jahr 1765 ist ein Wendepunkt im Lebenslauf Joh. Luc. Krackers. Nach Beendigung seines Werkes in Jászó übersiedelte er dem Rufe des kunstliebenden Bischofs Gf. Karl von Esterházy folgend, nach Eger (Erlau), wo er dann bis zu seinem Lebensende verblieb, und die schönsten Werke im Dienste des Bischofs und der geistlichen Orden schuf. Eger war im XVIII. Jahrhundert ein blühender Kulturmittelpunkt, wo die grossen Kirchenfürsten Gf. Franz von Barkóczy und Gf. Karl von Esterházy ein reges Kunst- und Kulturleben erweckten.

Die ersten Aufgaben mit denen Bischof Esterházy Kracker betraute, waren die Ausmalung seiner Hauskapelle und jene der Marienkapelle in der Domkirche von Eger. Nachdem aber die bischöfliche Hauskapelle 1800 abgebrannt ist, und die alte Domkirche abgerissen worden ist, ist uns von diesen ersten Werken Krackers in Eger nichts erhalten. Nur aus dem Briefwechsel des

Bischofs mit Kracker können wir uns eine Vorstellung davon machen. Auch besitzen wir von der Hauskapellendecke ein aus dem Jahre 1816 stammende Kopie. Nach Beendigung dieser Aufgabe verliess Kracker Ungarn fürs letztemal. Ende 1765 finden wir ihn in Wien, 1766 arbeitet er im Stifte Neureisch in Mähren, endlich 1767 in der zur Premonstratenserpropstei Geras gehörenden kleinen Pfarrkirche zu Japons in Österreich. Während seines Aufenthaltes in Geras steht er wieder in Verbindung mit seinem grossen Mäzen aus Ungarn, Bischof Esterházy. Ihr Briefwechsel enthält Pläne zur Chordecke der alten, abgerissenen Domkirche von Eger. Diese Fresken wurden nach Krackers endgültiger Rückkehr, wahrscheinlich 1768, ausgeführt. Nur ein Monumentalwerk Krackers ist uns aus dieser Zeit erhalten, das Deckenbild im Kleinpröpstlichen Palast zu Eger (1774). Es stellt den allegorischen Sieg der Tugend dar und ist noch heute ein helleuchtendes, hervorragendes Barockwerk.

Als Ersatz für die zugrundgegangenen Wandmalereien finden wir eine grosse Reihe der schönsten Altarwerke Krackers in den Kirchen und Sammlungen Egers. Als erstes müssen wir das 1769-70 entstandene Hauptaltarblatt der Minoritenkirche erwähnen: dem in einer dunkeln Kirche knienden hl. Antonius von Padua erscheint die Jungfrau Maria mit dem Jesuskind auf Wolken. Der Hl.-Anna-Altar derselben Minoritenkirche (die hl. Anna mit der kleinen Maria, Joachim und Gottvater) gehört ins Jahr 1775, in eine lockere und lichtere Stilphase unseres Künstlers. Ein aus schriftlichen Quellen nicht nachweisliches, also nur vermutetes Werk Krackers ist der schöne Immaculata Hauptaltar der Franziskanerkirche, wie auch ein bisher unbekanntes, die hl. Anna mit der kleinen Maria darstellendes Altarbild in der Zisterzienser- (ehemaliger Jesuiten-) Kirche. Letzterem hat der schönbrunner Hl.-Anna-Altar des venezianischen Barockmalers Giov Batt. Pittoni als Vorlage gedient. Aus der alten, abgerissenen Domkirche stammt das Bild des heiligen ungarischen Königs Ladislaus (1773), das jetzt in der im XIX. Jahrhundert neuerbauten, prachtvollen Domkirche, an einem Seitenaltar steht. Sein Gegenstück, das Bild des hl. Stephan befindet sich in der Pfarrkirche zu Mezőcsát.

Der Tod des hl. Josef im Josefs-Internat, und bei den englischen Fräulein, eine Flucht nach Egypten im Priesterseminar, die Allegorie des Glaubens im Besitze des Bischofs von Eger, und

mehrere kleine Altarbilder und Entwürfe in der Bildergalerie des Erzbischöflichen Lyzeums (Anbetung der Hirten, Anbetung der Könige, Geburt Christi, die hl. Anna, Christus am Ölberg, Gefangennahme des hl. Johann v. Nepomuk stc.) sind die weiteren, weniger wichtigen, immerhin interessanten Werke Krackers in Eger.

Aber Joh. Luc. Krackers Tätigkeit beschränkt sich nicht auf Eger. Wir finden eine grosse Anzahl seiner Werke auch in den kleinen Pfarrkirchen der Provinz. Sie sind zumeist im Auftrage des Bischofs Gf. Esterházy für die von ihm erbauten stilvoll schönen Barockkirchen der Erlauer Diözese entstanden. So der Hl.-Martins-Altar in Tiszapüspöki 1770, der hl. Johann v. Nepomuk und der hl. Josef mit Jesuskind in Szíhalom 1771, der Märtyrertod des hl. Evangelisten Johannes in Mezőtárkány nach 1773, die hl. Dreifaltigkeit, Stigmatisation des hl. Franciskus, Vision des hl. Antonius in Jászárokszállás 1773, die hl. Katharina mit den Weisen in Egerbakta 1775, Maria mit dem Kind auf Wolken in Kerecsend 1777, der hl. Antonius in Devecser 1779, die Mater Dolorosa in Zsérc 1779, wie auch der hl. Andreas in Feldebrő, der hl. Stephan in Szt. István. Die Pfarrei in Kápolna bewahrt einen Heimsuchungsaltar-Entwurf, und weitere drei Skizzen. (Eine ist Entwurf zu dem bisher unbekannten Kracker-Werk, das Hauptaltarbild der Servitenkirche in Budapest.)

1774 weilte Kracker in Besztercebánya (Neusohl), wo er das grosse Hauptaltarblatt der Pfarrkirche verfertigte. Die Komposition dieser Himmelfahrt Maria steht dem Wilheringer Altarbild des österreichischen Barockmalers Martino Altomonte ziemlich nahe. Die einstigen, von Kracker stammenden Fresken der abgerissenen Pfarrkirche zu Körmöcbánya (Kremnitz) sind wahrscheinlich in dem selben Jahre entstanden. Auch in dem fernen Siebenbürgen finden wir Werke von Krackers Hand, so z. B. den mit Jahreszahl (1772) und Signatur versehenen Hl.-Johannes v. Nepomuk-Altar in Belényes bei Nagyvárad, und einen bisher unbekannten Hl.-Josef-Altar in der Pfarrkirche zur Marosvásárhely, der mit dem Hl.-Josef-Altar von Szíhalom eine grosse Ähnlichkeit aufweist. Wir können all diese Altarwerke hier nicht eingehender erörtern. Sie vertreten würdig die Barockmalerei und zeigen in den kleinen bescheidenen Dorfkirchlein nicht nur von einer bedeutenden Künstlerpersönlichkeit, sondern auch von

der Aufnahmefähigkeit und den hohen Ansprüchen der ungarischen Kunst im XVIII. Jahrhundert.

Die letzten Jahre Krackers 1777-1779 sind die reichsten an grossen Aufgaben und monumentalen Werken, die aber, obwohl vollendet in Ausführung und Technik nicht mehr die Frische und den Schwung der jüngeren Jahre besitzen. In den Jahren 1776-77 entstehen die Wandgemälde und das Deckenbild (Sieg der Religion) im Festsaal des Podmaniczky-Schlosses zu Aszód, wo aber schon der Architekturmaler Josef Zach dem Meister Hilfe leistet. Es ist ein Werk, das schon die Kühle und Ruhe des Klassizismus spüren lässt. Gewiss nur zum Teil von Kracker, vielleicht nur nach seinen Entwürfen sind die eigentümlichen Deckenbilder (in gotischen Bogenzwickeln) in der Paulinerkirche zu Tőketerebes gemalt. Sie stellen Szenen aus der Legende des hl. Paulus des Eremiten und dem Leben Marias dar. Auch die Deckenfresken und Wandmalereien des Gallasy-Schlosses in Noszvaj sind keine verbürgten Werke Krackers. Der Stil dieser leider stark beschädigter Fresken (Mythologische Szenen, Olympische Götter, Landschaften etc.) lässt allerdings an Kracker denken, auch das Entstehungsjahr 1778 passt ins Lebenswerk unseres Künstlers.

Der Bau der seit 1773 von Jacob Fellner erbauten schönen Barockkirche in Pápa ist 1777 zum Abschluss gekommen. Bischof Esterházy, dem dieses prachtvolle Denkmal des ungarländischen Barock seine Entstehung verdankt, wollte das Gewölbe der Kirche von seinem Hofmaler Kracker malen lassen. Er schickte ihm auch Pläne und Entwürfe, die aber nachdem Kracker anfangs durch seine zu grosse Beschäftigung, dann aber durch den Tod an der Ausführung gehindert worden war, erst von Franz Anton Maulpertsch, dem grössten österreichischen Maler des XVIII. Jahrhunderts ausgeführt worden sind.

Das letzte grossartiges Werk Krackers, überhaupt sein bedeutendstes ist auch im Auftrag des Bischof Esterházy entstanden. In den Jahren 1778-79 malte Kracker in dem seit 1765 nach den Plänen Fellners erbauten und vom Grafen Esterházy als Universität geplanten Erzbischöflichen Lyzeum die Decke des grossen Bibliotheksaals. Das monumentale Deckengemälde stellt in streng zeremonieller Komposition eine feierliche Sitzung des Konzils von Trident dar.

Die gotische Scheinarchitektur des technisch verblüffenden

Werkes stammt von der Hand Josef Zachs, des Gehilfen Krackers. Die schematische Strenge der Komposition, die knappen und dürren Formen, der eckige Linienzug, wie auch die einschlägigen Stellen des Briefwechsels zwischen Auftraggäber und Künstler lassen vermuten, dass Kracker bei diesem von barockem Geist gänzlich abweichenden Werke nach einer Stichvorlage gearbeitet hatte.

Das letzte Werk unseres Malers ist das im Sommer 1779 gemalte Wandgemälde im Refektorium des Servitenklosters zu Eger (Christus in der Wüste, Christus und die Samaritanerin), das er aus Liebe zu der hl. Jungfrau und Gott Geschenkweise für die Kirchenbrüder verfertigt hatte. Am Ende des Jahres am 1. Dez. 1779 ist der 62-jährige Meister nach langer Krankheit gestorben. Er wurde im Friedhof von Eger bestattet, sein Grab ist noch heute von einem im XIX. Jahrhundert errichteten Grabmal geschmückt.

Von Geburt Österreicher, verbrachte Kracker einen grossen Teil eines Lebens in Ungarn, wo sich seine Tätigkeit und die Kunst seines Mannesalters reich entfaltete. Seine schönsten und bedeutendsten Werke, zugleich nicht unbedeutende Werke der mitteleuropäischen Barockkunst sind im Auftrage ungarischer Mäzene entstanden und schmücken die Decken und Altäre ungarländischer Kirchen und Paläste. Auch sein Körper ruht in ungarischer Erde.

Die Kunst Joh. Luc. Krackers gehört in die Entwicklung der habsburgischen Barockmalerei des XVIII. Jahrhunderts. Sie wurzelt in der italienischen Kunst, hauptsächlich in der Malerei von Bologna—Venedig. Die ersten schaffenden Meister nach dem 30-jährigen Krieg und den Türkenkriegen waren sowohl in Österreich wie auch in Ungarn Italiener. Auch die zweite Generation, Michael Rottmayr, Daniel Gran, Paul Troger hatte noch in Italien studiert. Zu der von ihnen und der Wiener Akademie herangebildeten originellsten und wichtigsten dritten Künstlergeneration gehört mit Maulbertsch, Sigrist und Bergl auch Johann Lucas Kracker.

Seine Kunst steht in so enger Verbindung mit Troger, dass wir diesen als seinen Meister betrachten können. Nicht nur dass er Trogerische Kompositionen oft als Vorlagen benützte, er hat sich auch die Formensprache des grossen Malers, die klare plastische Formgebung, das einfache ausgegleichene Komponieren,

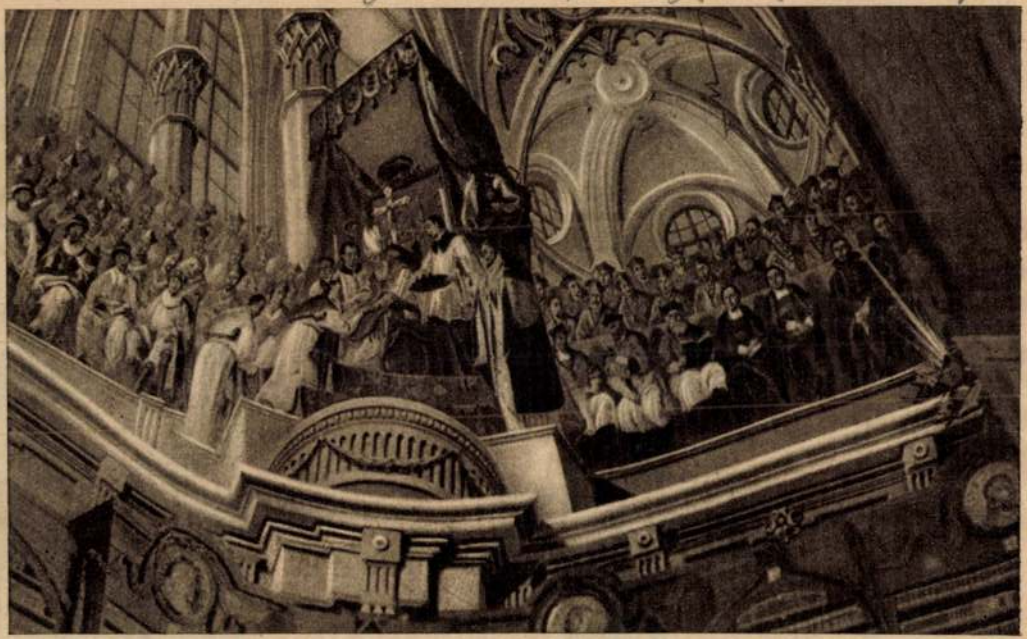

A tridenti zsinat. Kracker freskója az egri liceumban.

Kracker János Lukács

festő

írod

Gerevich Tibor – Genthon István: A magyar történelem képeskönyve. Bpest, 1935. 175. l.

Kath. F. 2. Fáb. Seb.
Prot. F. 2. Fáb. Seb.

HÉTFŐ

21

Kath. Ágnes sz. vt.
Prot. Ágos

KEDD

22

Kath. Vince vt.
Prot. Artur

SZERDA

23

Kath. P. Raimund
Prot. Zelma

CSÜTÖRT.

24

Kath. Timót pk.
Prot. Tádé

PÉNTEK

25

Kath. Pál fordulása
Prot. Pál fordulása

SZOMBAT

26

wie auch das warme Spiel von Licht und Schatten angeeignet. Die zweite Komponente in Krackers Kunst ist die Malerei Venedigs. Wir finden gar viele Züge, ja auch Kompositionen und Motive in den Werken Krackers, die der Kunst Giov. Batt. Pittonis und Seb. Riccis eng verwandt sind. Es gibt endlich einen dritten stilformenden Faktor bei Kracker, Rubens, von dem hauptsächlich die Altarbilder in Jászó beeinflusst sind.

Joh. Luc. Kracker ist kein bahnbrechender Meister, kein Genie, sondern ein gutgeschulter, ausgezeichneter Maler mit grossem Können und sehr viel Gefühl. Seine Kunst ist nicht episch wie die Trogers, auch nicht leidenschaftlich dramatisch wie jene des Maulpertsch, sondern in tiefstem Grunde lyrisch. Die Haupteigenschaften dieser Kunst sind: runde plastische Formen, sichere Zeichnung, einfache und klare Komposition. Er besitzt ein starkes Gefühl für Raumbildung, seine Typen sind angenehm schön, die Farbengebung warm und weich. Die Figuren sind meist in einem fliessenden Ganzen von Licht und Schatten malerisch aufgelöst. Ein tiefes religiöses Gefühl, idillisch-lyrische Veranlagung kennzeichen den Stimmungsgehalt seiner Bilder, barocke Pose und Drama stehn im ferne. Die Entwicklung, die wir an den in Ungarn entstandenen Werken Krackers beobachten können, führt von einer noch schwerflüssigen dunkeln Manier (Sasvár) zu einer lichten, aufgelösten, bewegten Rokoko-Formensprache. In der letzten Periode nähert er sich dann der Ruhe und Kühle des Klassizismus.

Krackers Leben und Wirken in Eger ist nicht ohne Einfluss auf die zeitgenössischen Künstler der Gegend geblieben. Er hatte drei Schüler in engerem Sinne: es sind Josef Zach, sein Architekturmaler und Gehilfe, Johann Zirckler, der nach seinem Tode die Werkstatt weiterführte und die um Eger liegende Dorfkirchen mit Altarbilder schmückte, und endlich Anton Schmidt, der in Besztercebánya arbeitete.

Die grosse Bautätigkeit Bischof Esterházys hatte in Eger ein aussergewöhnlich reges Kunstleben gezeitigt. Zahlreiche einheimische, eingewanderte, wie auch nur für kürzere Zeit berufene Meister waren an der Arbeit bei der Schmückung von Kirchen, Klöster und Palästen. Die bedeutendsten unter ihnen sind die zwei grossen Wiener Barockmaler, Franz Sigrist und Franz Anton Maulpertsch. Beide arbeiteten im Auftrage Esterházys im Erzbischöflichem Lizeum. Sigrist malte an der Decke

des Festsaals das herrliche Freskenbild der vier Fakultäten. Maulpertsch, der schon früher, 1781-83, bei der Ausmalung der Pfarrkirche von Pápa für den Bischof Esterházy tätig gewesen war, kam nur am Ende seines Lebens nach Eger, wo er das Deckenbild der Hauptkapelle im Lyzeum verfertigte, ein Werk, das schon die klassizistische Wendung in der Kunst des grossen Barockmalers bezeichnet.

KÉPEK JEGYZÉKE

Szent János prédikációja a pusztában
Mennyezetkép. Jászó, Prépostsági templom ..... I. tábla
Bethlehemi gyermekgyilkosság
Mennyezetkép. Jászó, Prépostsági templom ..... II. tábla
Szent János fővétele
Mennyezetkép. Jászó, Prépostsági templom ..... II. tábla
Szent Cecilia az angyalok karával
Mennyezetkép az orgonakarzaton, Jászó, Prépostsági templom ..... III. tábla
Szeplőtelen fogantatás
Oltárkép. Jászó, Prépostsági templom ..... IV. tábla
Szeplőtelen fogantatás
Caspar Schwab metszete Troger után. Bécs, Albertina IV. tábla
Szent Anna
Oltárkép. Jászó, Prépostsági templom ..... V. tábla
Szent Norbert
Oltárkép. Jászó, Prépostsági templom ..... VI. tábla
Krisztus keresztelése
A főoltárkép vázlata. Jászó, Prépostság ..... VII. tábla
Allegoria
Vázlat egy mennyezetképhez. Jászó, Prépostság.... VII. tábla
Szent Antal látomása
Főoltárkép. Eger, Minorita-templom ..... VIII. tábla
Immaculata
Főoltárkép. Eger, Ferences-templom ..... IX. tábla
Az Erény diadala
Mennyezetkép. Eger, Kispréposti-palota ..... X. tábla
A Hit diadala
Mennyezetkép. Aszód, Podmaniczky-kastély ..... XI. tábla
A tridenti zsinat
Mennyezetkép. Eger, Liceum ..... XII. tábla

TARTALOMJEGYZÉK

I. Kracker János Lukács élete és pályafutása 3
II. Kracker Jászóváron 10
III. Kracker Egerben 25
IV. Vidéki oltárképek 37
V. Kracker utolsó korszaka, 1777—79 46
VI. Kracker művészete 56
VII. Kracker tanítványai. Barok festők Egerben 64
Időrendi táblázat 72
Jegyzetek 76
Irodalom 83
Német kivonat 87
Képek jegyzéke 99

A BUDAPESTI KIR. MAGY. PÁZMÁNY PÉTER TUDOMÁNYEGYETEM MŰVÉSZETTÖRTÉNETI ÉS KERESZTÉNYRÉGÉSZETI INTÉZETÉNEK DOLGOZATAI

1. *Péter András:* Árpádházi Szent István, Szent Imre és Szent László a középkori művészetben. 1925. (Kézirat).
2. *Mihalik Sándor:* A kassai dóm Erzsébet-oltára. 1926. (Kézirat).
3. *Stöhr Géza:* Az egyházi ruhák története, különös tekintettel Magyarországra. 1926. (Kézirat).
4. *Genthon István:* Magyar művészek Ausztriában a mohácsi vészig. Budapest, 1927.
5. *Wolf Rózsi:* Gioacchino Pizzoli, a bolognai magyar-illir kollégium freskófestője, Budapest, 1928.
6. *Berkovits Ilona:* A budapesti Egyetemi Könyvtár Dante-kódexe és a XIII. és XIV. századi velencei miniaturafestészet története. Budapest, 1928.
7. *Huszár Lajos:* Körmöcbányai éremvésők és emlékérmek a XVI. és XVII. században. Budapest, 1929.
8. *Ticharich Slava:* A velencei barocchetto festészete. Budapest, 1929.
9. *Edvi-Illés Gyula:* Az esztergomi főszékesegyház, 1822—1869. Budapest, 1929.
10. *Biró Béla:* Kovács Mihály, 1818—1898. Budapest, 1930.
11. *Boócz Ilona:* Az olasz manierista festészet. Budapest, 1930.
12. *Marczievicz Erzsébet:* A pesti Ferenciek-terének kútpályázata. Adatok a pesti szobrászat történetéhez a XIX. század elején. Bpest, 1931.
13. *Kopp Jenő:* Borsos József, 1821—1883. Pécs, 1931.
14. *Biró József:* Nagyvárad barok és neoklasszikus művészeti emlékei. Budapest, 1932.
15. *Móricz Virág:* A bártfai Szent Egyed-templom szárnyasoltárai. Budapest, 1932.
16. *Alcsuti Katalin:* Donato Creti, bolognai festő, 1671—1749. Budapest, 1932.
17. *Balás-Piri László:* A magyar történeti festészet a XIX. században. Budapest, 1932.
18. *Puskás Lajos:* A magyar falfestés árpádkori emlékei. Budapest, 1932.

19. *Benkő Gizella:* Liezen-Mayer Sándor, Budapest. 1932.
20. *Stengl Marianne:* Győr műemlékei. Győr, 1932.
21. *Csernyánszky Mária:* Az esztergomi főszékesegyházi kincstár paramentumai. Budapest, 1933.
22. *ifj. Dercsényi Dezső:* A somogyvári Szent Egyed-apátság maradványai. Budapest, 1934.
23. *Ferdinándy Mihály:* A honfoglaló magyarok művészi kultúrájának nyomai a korai Árpád-korban. Budapest, 1934.
24. *Csabai István:* Az erdélyi reneszánsz-művészet. Budapest, 1934.
25. *Voith Pál:* Az egri főszékesegyház. Eger, 1934.
26. *Nagy Zoltán:* A magyar litográfia története a XIX. században, Budapest, 1934.
27. *Schanzer Mária:* Mednyánszky. Bp. 1935.
28. *László Gyula:* Adatok az avarkori műipar ókeresztény kapcsolataihoz. Budapest, 1935.
29. *Gerevich László:* A kassai Szent Erzsébet-templom szobrászata a XIV—XVI. században. Budapest, 1935.
30. *Ernst Mihály:* A dunántúli falfestés árpádkori emlékei. Bp., 1935.
31. *Takács Mária:* Jankó János, 1833—1896. Budapest, 1936.
32. *Domanovszky György:* Magyarország egyházi faépítészete. Bereg megye. Budapest, 1936.
33. *Grandpierre Edit:* A kolozsvári Szent Mihály-templom. Bpest, 1936.
34. *Molnár Ernő.* A nagyjenő-tüskevári páloskolostor. Budapest, 1936.
35. *Szőllősi Magda:* Alessandro Tiarini bolognai festő. Bpest, 1936.
36. *Rudnay Gyula:* Warou Dániel körmöcbányai fővésnök. 1674—1729. Budapest, 1936.
37. *Dutka Mária:* Esztergomi gobelinek. Budapest, 1936.
38. *Péter Kornélia:* Marastoni Jakab, 1804—1861. Budapest, 1936.
39. *Szabó Ferenc:* Borsod-megye árpádkori templomai. Miskolc, 1936.
40. *Müller N. Béla:* A budai-vizivárosi Szent Flórián-kápolna. Budapest, 1937.
41. *Romhányi Károly:* A magyar könyvkötés művészete a XVIII—XIX. században. Budapest, 1937.
42. *Pálinkás László:* Esztergom XVIII. századi művészeti emlékei. Budapest, 1937.
43. *Hunyady József:* A magyar könyvkötés művészete a mohácsi vészig. Budapest, 1937.
44. *Zámborszky Ilona:* A magyar országház. Budapest, 1937.
45. *Tölgyesy Felicia:* A pozsonyi barok-építészet. Budapest, 1937.
46. *Kalmár János:* A magyar kard művészete. Budapest, 1938.
47. *Szekeres Margit:* Jakobey Károly, 1826—1891. Budapest, 1938.
48. *Jendrassik Borbála:* Szepes-vármegye középkori falképei. Bp., 1938.
49. *H. Rapaics Judit:* Ligeti Antal, 1823—1890. Budapest, 1938.
50. *Csánky Miklós:* A szepesi és sárosi táblaképfestészet 1460-ig. Budapest, 1938.
51. *Ruzicska Ilona:* A herendi porcellán. Budapest, 1938.
52. *Supka Magdolna:* A magyar úrihimzés. Budapest, 1938.
53. *Biró Ágnes:* A XIX. század magyar festőnői. Budapest, 1938.

54. *Hubay Ilona:* Missalia Hungarica. Budapest, 1938.
55. *Hlatky Mária:* A magyar gyűrű. Budapest, 1938.
56. *B. Bakay Margit:* Györgyi (Giergl) Alajos. Budapest, 1938.
57. *Homér Lajos:* Benczur Gyula, Budapest, 1938.
58. *Turchányi Erzsébet:* Molnár József 1821—1890. Budapest, 1938.
59. *Kádár Zoltán:* Pannonia ókeresztény emlékeinek ikonográfiája. Budapest, 1939.
60. *Vernei-Kronberger Emil:* Magyar középkori síremlékek. Budapest, 1939.
61. *Dénes Jenő:* Kőrösfői-Kriesch Aladár. Budapest, 1939.
62. *Pewny Denise:* Rippl-Rónai József. Budapest, 1940.
63. *Heincz Katalin:* Hegedüs László, 1870—1911. Budapest, 1940.
64. *M. Takács Marianna:* A budavári Mátyás-templom. Budapest, 1940.
65. *Ambrózy György:* A magyar csatakép. Budapest, 1940.
66. *Mőbius Izabella:* Deák-Ébner Lajos, 1850—1934. Budapest, 1940.
67. *Radocsay Dénes:* Madarász Viktor, 1830—1917. Budapest, 1941.
68. *Szalay Karola:* A tánc a művészetben. Budapest, 1941.
69. *Szuchy Tibor:* Liptóujvári Stróbl Alajos. Budapest, 1941.
70. *Szántó Irén:* Császár község plébániatemploma. Budapest, 1941.
71. *Garas Klára:* Kracker János Lukács, 1717—1779. Budapest, 1941.
72 Lakrisz Lajos: A n-ket Opera.
73 Pintér Imre: A Kalocsai ~~érseki~~ főszékesegyház, 1000-1942.

I. TÁBLA



Szent János prédikációja a pusztában - Jászó, Prépostsági templom.
Predigt Johannis in der Wüste - Jászó, Propsteikirche.



Betlehemi gyermekgyilkosság - Jászó, Prépostsági templom.
Bethlehemitischer Kindermord - Jászó, Propsteikirche.



Szent János fővétele - Jászó, Prépostsági templom.
Märtyrertod Johannis d. T. - Jászó, Propsteikirche.



Szent Cecilia az angyalok karával - Jászó, Prépostsági templom.
Hl. Cäcilie mit Engelchor - Jászó, Propsteikirche.



Szeplőtelen fogantatás - Jászó, Prépostsági templom.
Immaculata - Jászó, Propsteikirche.



Szeplőtelen fogantatás. Metszet P. Troger után
Bécs, Albertina.
Immaculata. Stich nach P. Troger - Wien, Albertina.



Szent Anna - Jászó, Prépostsági templom.
Hl. Anna - Jászó, Propsteikirche.

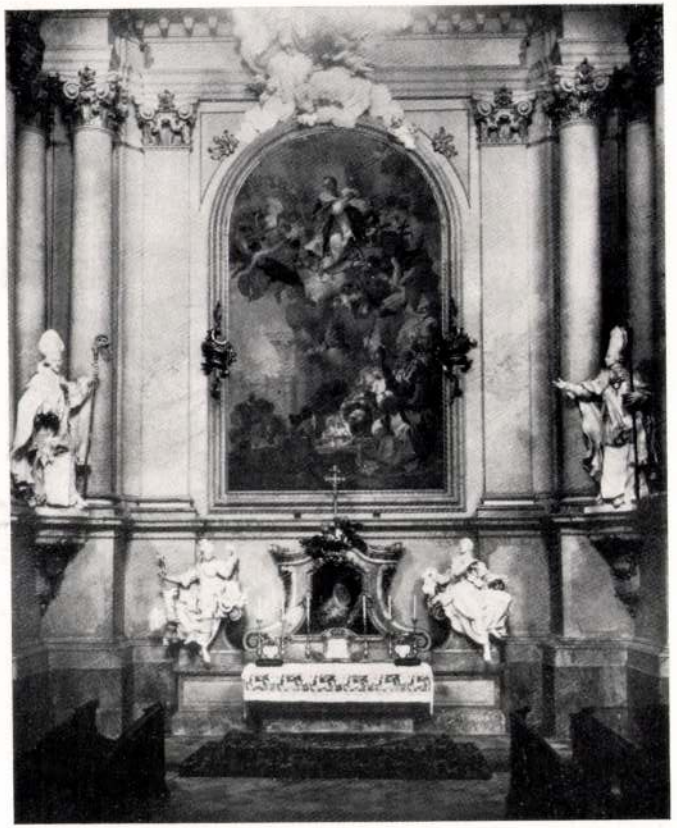

Szent Norbert - Jászó, Prépostsági templom.
Hl. Norbert - Jászó, Propsteikirche.



Szent Ágoston - Jászó, Prépostsági templom.
Hl. Augustin - Jászó, Propsteikirche.



Krisztus keresztelése - Jászó, Prépostság.
Taufe Christi - Jászó, Propstei.



Allegoria. Vázlat egy mennyezetképhez - Jászó, Prépostság.
Allegoria. Skizze zu einem Deckengemälde - Jászó, Propstei.



Szent Antal látomása - Eger, Minorita-templom.
Vision des hl. Antonius - Eger, Minoritenkirche.



Szeplőtelen fogantatás - Eger, Ferences-templom.
Immaculata - Eger, Franziskanerkirche.



Az Erény diadala - Eger, Kispréposti palota.
Sieg der Tugend - Eger, Kleinpröpstlicher Palast.



A Hit diadala - Aszód, Podmaniczky-kastély.
Sieg des Glaubens - Aszód, Podmaniczky-Schloss.

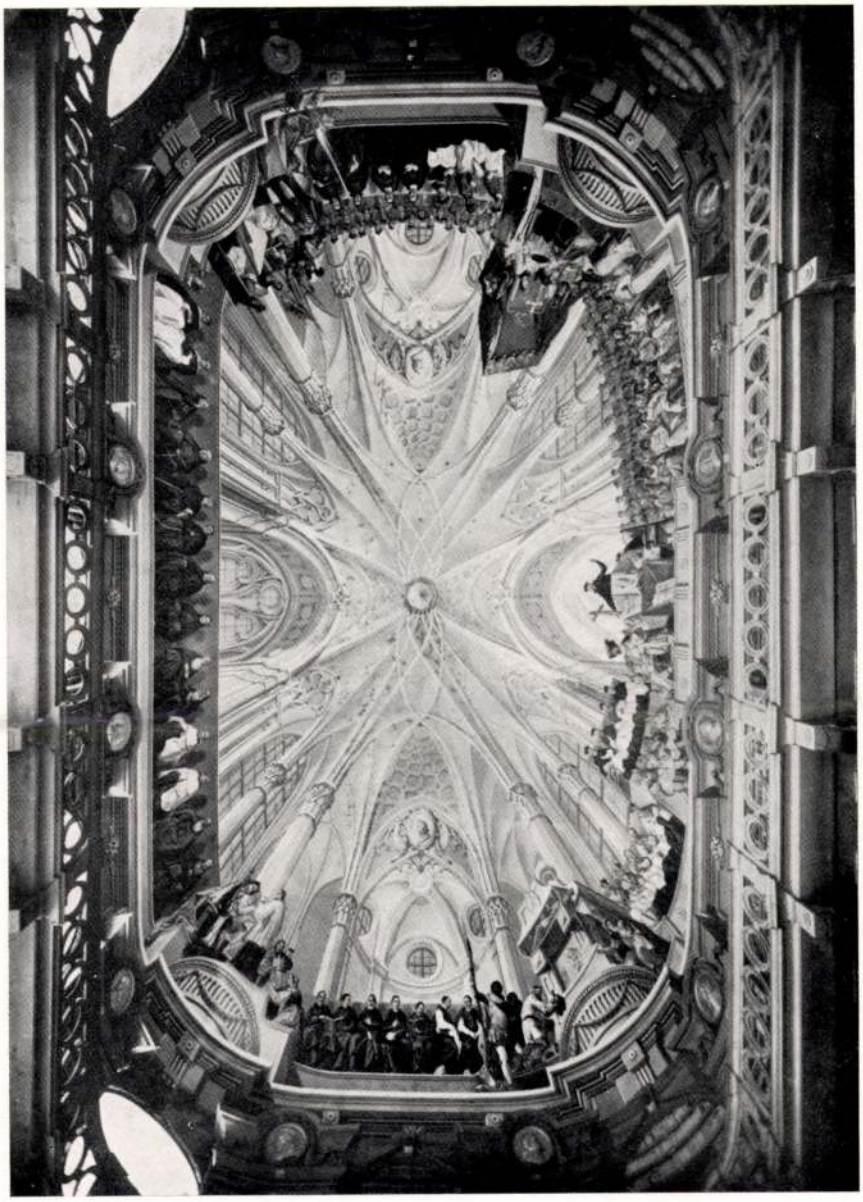

A tridenti zsinat - Eger, Érseki liceum.
Konzil von Trident - Eger, Erzbischöfliches Lyzeum.

1942 febr. vízletesen még nincs feld.

I.

KRACKER JÁNOS LUKÁCS ÉLETE ÉS PÁLYAFUTÁSA

Származása — Tanulóévei — Cseh-Morvaországi művei

Kracker János Lukács a nagy osztrák barok festők, Troger, Maulbertsch, Bergl sorába tartozik. Neve mégsem olyan ismert csengésű, művei nem olyan megbecsültek, pályafutását a feledés homálya borítja. A nagy művészi központoktól távol, Morvaországban, majd Magyarországon dolgozott, s míg a saját korában keresett és ünnepelt festő volt, az utókor megfeledkezett róla és mindenfelé szétszórt műveiről. Az újabbkori művészettörténet is mostohán bánt vele, előnyben részesítve sok, nála nem nagyobb, de sokkal inkább szem előtt álló mestert. A magyar művészettörténet annál inkább feladatának tekintheti Kracker alkotásainak felderítését, művészetének méltatását, mert életének nagy részét Magyarországon töltötte s legszebb művei magyar templomokat és kastélyokat díszítenek.

Johann Lucas Kracker nevéről, származásáról, iskoláztatásáról a források kevés és csak homályos adatot szolgáltatnak. Hol mint Krockert, Grockert, Krackert, stb. említik. E bizonytalan névírásból származik az a tévedés, hogy Dlabacz „Künstlerlexikon für Böhmen" (1815) és ezt követően Nagler (1839), majd Wurzbach (1865) művészeti lexikonja két különböző címszó alatt tárgyalja. Eszerint volt egy Kracker nevű egyházi festő, aki 1750 körül Prágában nagy becsben állt és volt egy Krocker János nevű festő. Utóbbi szülővárosában, Bécsben, az akadémián tanult, később Brünnben Josef Thaddeus Rotter vezetése mellett működött. Znaimban is dolgozott, onnan hívták Prágába, ahol Szt. Kelemen templomának freskóit készítette el. Sokat festett

Magyarországon is, ott is halt meg, Egerben 1772-ben. A régi lexikonoknak ezek az életrajzi adatai kétségtelenül a mi Krackerünkre vonatkoznak és bár sok tévedés van bennük, fontos felvilágosításokkal is szolgálnak. Megcáfolják azt a magát sokáig tartó feltevést, hogy Kracker morva születésű.

Kracker János Lukács Bécsben született, egri sírfelirata szerint 1717 március 3-án. Születési helyét és származását a bécsi Akadémia anyakönyvi bejegyzése határozza meg. Eszerint: „Kracker Joan gebürtig in Wien, ein Wiener Bildhauers Sohn, dessen Vater Joseph Kracker ist, logiert in Freyhaus auf dem Getreidemarkt. Eingetragen: 8. November 1738."[1] Ebből a bejegyzésből tudjuk meg egyúttal azt is, hogy ki volt Kracker apja, s így felderíthetjük származását és családját. Élt ebben az időben egy Kracker József szobrász Bécsben, a jónevű Kracker szobrászdinasztia tagja, aki bebizonyíthatóan azonos a mi festőnk apjával. Ennek a Kracker-családnak őse, Tobias, a csehországi Jorgenthalból telepszik le Bécsben, ahol 1650-ben megházasodik. Fia, Tobias, nevezetes szobrász, Fischer von Erlach munkatársa. 1694-ben a Frain-i kastélyban dolgozik a nagy barok mesternek, 1694—97 közt a brünni Parnasszus-kút munkálatainál helyettesíti. 1712-ben I. József császár „castrum doloris"-át készíti el Johann Lucas Hildebrand tervei szerint. Az ő műhelyében tanult Balthasar Permoser is. Tóbias Kracker kétszer házasodik, öt gyermeke születik, s végül 1736-ban hal meg, 81 éves korában, a bécsi polgári kórházban.[2] Legidősebb fia, a mi festőnk édesapja 1683-ban születik s mint apja, szobrász lesz. 1717 aug. 3-án a bécsi Szt. István-plébánián házasságot köt Anna Catharina Wild-el. Tanuja Joh. Lucas Hildebrand, az osztrák barok vezető mestere. Joseph Kracker életéről nem sokat tudunk. 1722-ben mint tanu szerepel egy házasságnál, ugyanakkor apjával a salzburgi Mirabell-kastélynál segédkezik Hildebrandnak, 1728-ban eltemeti ötéves József nevű fiacskáját, 1733 október 4-én ötvenéves korában meghal. Özvegye két évvel később, 1735 jan. 30-án feleségül megy Joseph Pertdl szobrászhoz, „wohnt auf dem Treidmarkt in Stadtfreihaus, Anna Catharina Krackerin, des Joseph Kracker Witwe wohnt im selben Haus."[3] Joseph Kracker özvegyének lakhelye (Getreidemarkt Freihaus) tehát ugyanaz, mint az Akadémián bejegyzett ifjú Joh. Lucas Krackeré. Ez bizonyítja az összefüggést és Johann Lucas származását a Kracker szobrász-családból. De magyarázatként szolgálnak ezek

az adatok festőnk néveredetére is. Kracker József házassági tanuja 1717-ben, tehát abban az évben, mikor fia, Johann Lucas született, Johann Lucas Hildebrand volt. Önkéntelenül is felmerül és mindenekfölött valószínűnek látszik az a feltevés, hogy ő volt Joseph Kracker első gyermekének keresztapja is és így kapta az, a családban öröklődő Joseph és Tobias nevektől eltérően, a szokatlan Johann Lucas nevet.

Tehát nem gyökértelen, ismeretlen ősöktől származó morva, hanem a jónevű bécsi szobrász-dinasztia sarja, a legnagyobb osztrák barok-építésznek a keresztfia Kracker János Lukács. Mindennek természetesen nagy jelentősége van Kracker művészi fejlődése szempontjából is. Bizonyosra vehetjük ilyen körülmények közt, hogy már kora gyermekségétől fogva a leggondosabb művészi nevelésben részesült. Valószínű, hogy a család hagyományaihoz híven szobrásznak szánták s mint ilyent, elsősorban a rajz és mintázás tudományában tették járatossá. Kracker műveiben mindenkor megtaláljuk a rajz pontosságát, világosságát, s a testek tömegének helyes felfogását. Nem tudjuk, hogy miként lett mégis festő és ki volt első tanítója, akadémiai éveit is homály borítja. Az 1738-iki anyakönyvi bejegyzés feltehetően Kracker akadémiai felvételének évét jelzi. Eszerint 21 éves korában került a legfőbb művészeti iskolába, ahol, mint egy levélben sajátmaga kijelentette, 11 éven át tanult, tehát körülbelül 1749-ig.[4]

A bécsi Művészetek Akadémiáját 1726-ban alapította újjá VI. Károly császár.[5] Szerény alapon indult meg. Első elnöke Peter Strudel volt, őt követte a francia származású Schuppen, aki leginkább az arcképfestészetben tüntette ki magát. Az első tanárok: Joh. Adam Loscher (építészet), Christoph Frister (kezdők tanára) és Adam Müller, a metszet tanára. 1739-től anatómiai előadásokat is tartanak. Ezt a kezdet nehézségeivel küzdő, gyakran költözködő akadémiát látogatta Kracker. Első tanárainak neve nem valami sokat ígérő s valóban semmi hatásukat nem látjuk Kracker életművében. Ha magasabb művészi ösztönzéseket nem is kapott, de mindenesetre elnyerte a művészetnek azt a szilárd technikai alapját, amely nélkül nincs biztos továbbfejlődés. Ha tanárai nem is, annál inkább hatással volt Krackerre valószínűleg már ebben az időben az Akadémiának egy nála idősebb tagja, az 1745-ben beiratkozott kiváló festő: Paul Troger. Az Akadémián Kracker semmikép sem tüntette ki magát. Az 1731-től kiírt, rendszeresen megtartott pályázatoknál egyszer sem találjuk

nevét a nyertesek közt.[6] Munkásságáról akadémiai évei alatt és közvetlenül azután alig tudunk valamit. Egyetlen adatunk, hogy 1742-ben a gráci Szt. Márton-templom freskóit festette. Valószínűleg ebből az időből származik egyetlen ismert rajza, a berlini Kupferstichkabinetben. A kékes papírra vetett szénrajz bacchánsnő fejét ábrázolja s a következő felírás van rajta: „Das muss farbig seyn in Miniatur." „Kracker pictor del. a Vienna."[7] Nem tudjuk, milyen alkalomból, mely műhöz készült. Ausztriai munkásságának alapos felderítése és ismertetése a művészettörténetnek még hátralévő feladata.

Kracker pályafutásának további útja távoli morva vidékekre vezet, homályos és bizonytalan. Mért távozott el Bécsből és Ausztriából, mikor és miért ment Morvaországba? — egyelőre nyilt kérdések.

Morvaország és Csehország a barok művészet korában nem provinciák, nem elhanyagolható mellékterületek. A gazdag főúri osztály, a diadalmasan előretörő katolicizmus és az udvari kapcsolatok által hatalmas méretű művészi tevékenységet hív életre. A barok építészet nagymesterei: Fischer von Erlach, Hildebrand, a Dientzenhoferek, a festők legkiválóbbjai: Gran, Troger, Maulbertsch stb., működtek Cseh-Morvaországban és hozták létre a pompás templomok, kolostorok és kastélyok egész sorát. Művészeti iskolának ez a vidék elsőrangú volt.

Kracker — Nagler művészeti lexikonjának tanusága szerint — először Brünnben, Joseph Thaddeus Rotter műhelyében dolgozott.[8] Jos. Thad. Rotter nem tartozik a festőművészet kiemelkedő nagyjai közé, Kracker legfeljebb a jó festői gyakorlatot sajátíthatta el mellette. Valószínűleg már elejétől fogva messze túlszárnyalta jelentéktelen, provinciális mesterét. Rotter 1701-ben született a sziléziai Troppauban. 1734-ben telepedett le Brünnben, ahol freskókat és oltárképeket festett sötét, zsúfolt, barok modorban. Az ő művei a brünni Ágoston-templom, kapucinus- és Szt. Jakab-templom oltárai, Raudnitzban Krisztus keresztelése oltár 1751-ből és a milotitzi kastély mennyezetképe.[9] Rotter a Hradisch-i kolostorban is dolgozott; ez fontos hely a mi festőnk életében is. Hradisch apátság az osztrák barok művészetnek valóságos múzeuma volt. A prelátusi díszterem mennyezetét Troger festette (a Kenyércsoda, 1726—30), az ú. n. Rundelzimmerben Daniel Gran ábrázolta Szt. Pál megtérését, s ugyancsak ő a kolostor folyosóján a Hét szentséget. Dolgozott Hradischban Joseph

Winterhalder is. Az ebédlő freskóit Joseph Stern, grazi származású, brünni festő és Rotter készítette.[10] Rotter 1746—51 között működött Hradischban s minden valószínűség szerint Kracker is vele dolgozott, mint segéd. Kracker hradischi tartózkodásának döntő bizonyítéka és egyben művészetének és pályafutásának fontos adata, hogy főművén, a jászói templom mennyezetén Ker. Szt. János prédikációját ábrázoló freskója mozzanatról-mozzanatra Troger hradischbeli Kenyércsodáját követi.[11] A fiatal Kracker minden bizonnyal figyelemmel tanulmányozta az akkor élő, legnagyobb osztrák festő alkotását, vázlatot készített róla magának, s ezt a pontos vázlatot használta fel 15 évvel később a jászóvári templom mennyezeténél. Kracker tulajdonképpeni mesterének Trogert tekinthetjük. Őt követi a testek világos megformálásában, az egyszerű és áttekinthető szerkezetben, a levegős, világos szinek használatában. Művészete nem a brünni kismesterek vidékies barok stilusához, hanem a legnemesebb tiepolói festészet főáramlatához kapcsolódik.

Kracker pályafutását Hradischból nem könnyű nyomon követni. Valószínűleg ezután már nem sokáig dolgozott Rotternél, nem volt szüksége tovább gyámkodásra. Önálló munkásságának emlékei ebből az időből a Brünnben fennmaradt oltárképek (Dominikánus-templom: Aquinói Szt. Tamás). Dlabacz szerint Kracker Brünnből Znaimba költözött. Miért, mikor? — nem tudjuk. Ott tartózkodása emlékét e morva kisvárosban néhány festmény őrzi: Szt. Tekla, Szt. Libor és Szt. Borbála oltára a Kreuzkircheben s a főoltár a Krisztus-templomban. Ekkoriban Kracker már jónevű festő volt, akit a cseh-morva kolostorok egymásután hívtak meg s láttak el megbízásokkal. Működésének ez a területe egyelőre terra incognita. Csak néhány helynevet sorolhatunk fel, anélkül, hogy megállapíthatnók: ottani művei hitelesek-e, mikor és kinek a megbízásából készültek, stb. Meg kell elégednünk a régi topografiákból összeállított felsorolással: Bistritz — főoltár, Brenditz — Szt. Margit-oltár, Alt-Reisch — Szt. Rókus és Szt. Sebestyén, Gross-Nikolsdorf — Szt. Miklós, Hödnitz — Szt. Jakab, Iglo — arcképek a kapucinus-templomban, Krassonitz — Szt. Lőrinc 1774, Okonina — Szt. Ignác, Troppau, a Borbálatemplomban — Szt. Anna, Szt. Flórián és Mater Dolorosa oltára, Vrhinka — Saulzin plébános arcképe, Zlabings — Szt. Sebestyén 1757 és Mária mennybemenetele. Nagyobbmérvű munkásságot fejtett ki Gornjigradban, ahol a püspöki palota egyik termének

freskóit festette, és Neu-Reischben, ahol 1753—1760 közt az apátsági templom mennyezetképein dolgozott.[12]

1760-ban Kracker újabb nagy lépést tesz a hírnév és megbecsülés felé. Ekkor ugyanis meghívják, valószínűleg Alt- és Neu-Reisch-i munkája után a cseh fővárosba, Prágába, hogy részt vegyen a Szt. Miklós-templom díszítésében. A prágai Nikolaus auf der Kleinseite szép barok temploma, Christoph és Ignaz Kilian Dientzenhofernek, a nagy bajor építésznek alkotása, 1703—1753 közt épült. Festői dísze, a kupolák, mennyezetek freskói, az oltárképek J. J. Steinfels, Jos. Kramolin, Franz Xaver Palko, Joh. Hager és Joh. Lucas Kracker művei.[13] A templom szobrai Ignaz Platzer alkotásai, míg a márványozás mestre Joh. Hennevogel, akivel később Jászón és Egerben is találkozunk Kracker mellett.

Kracker részvételét a Szt. Miklós-templom díszítésében több okirat világítja meg. Ezek feltárják előttünk azt az áldatlan pört, amelybe Kracker munkája kapcsán a Szt. Miklós-templom festőcéhével keveredett. A Szt. Miklós-templom művészei ugyanis céhbe egyesültek s kizártak maguk közül minden idegen mestert, hacsak nem volt császári védlevele, vagy meg nem egyezett velük. Akadékoskodásuk Franz Xaver Palko sziléziai festőnél célt is ért. Palko 1753-ban kénytelen volt felhagyni munkájával, a kupolák kifestésével a Szt. Miklós-templomban. Krackerrel szemben a barátságtalan céh gáncsoskodása eredménytelen volt. Ő igazának tudatában 1761-ben kelt levelében felpanaszolja a cs. kir. kamarának, hogy bár egy évvel azelőtt meghívásra jött a Szt. Miklós-templom kifestésére, a céh állandóan zaklatja és kényszeríteni akarja, hogy lépjen tagjai közé. Tizenegy évig tanult a bécsi Akadémián, akadémiai polgár s a kamara hatalmas pártfogójára támaszkodva hívták meg. Kéri tehát, hogy nyujtsanak neki védelmet és ne zavarják, ne zaklassák művének befejezéséig. A kamara természetesen azonnal Kracker mellé áll, biztosítja neki a kért védelmet, úgyhogy Kracker még az elűzött Palkónak is elégtételt adhat. Maga mellé veszi s ekkor festi ki Palko a Szt. Miklós-templom hat kápolnáját. Magától Krackertől a boltív hatalmas freskója, Szt. Miklós megdicsőülése származik. Ez Csehország legnagyobb méretű freskóműve; rajta a dátum 1760.[14] Kracker alkotása a Szt. Miklós-templom két mellékoltára is, az Immaculata és Szent József halála. Állítólag ő festette ki a prágai újvárosban az Abrbetinák Szt. Tekla kápolnáját is. A Szt. Miklós-

céhhel való kellemetlen pöre bizonyára nem tette Kracker számára kívánatossá a további prágai tartózkodást. Munkája végeztével új terep, új lehetőségek után nézett s boldogan fogadta Sauberer jászóvári prépost meghívását Magyarországra, amely második hazája lett.

II.

KRACKER JÁSZÓVÁRON

Sasvár — Jászó — Kassa

Midőn Kracker 1762-ben Sauberer prépost hívására Jászóra ment, nem először járt Magyarországon. Ez az újabban ismeretessé vált tény három sasvári oltárképen alapszik. A nevével és évszámmal ellátott képek bizonyossá teszik, hogy Kracker 1757-ben Sasvárott, a pálosok templomában dolgozott.

Az egyetlen magyar rend díszes barok temploma 1734 óta épült Sasváron, Vépi Máté pálosbarát vezetése mellett. 1762-ben szentelték fel, két tornyának építését azonban csak a XIX. században fejezték be. Minthogy Sasvár királyi birtok volt, a templom a királyi család bőkezű pártfogását élvezte. Udvari festőt, a lotharingiai származású, Holicson és Köpcsényben is foglalkoztatott Jean Joseph Chamant-t bízták meg a templom mennyezetének kifestésével, 1757-ben. Hogy miképpen került Kracker ugyanakkor Sasvárra, ki ajánlotta s miért esett éppen reá a választás? — egyelőre nem tudjuk. Neve és az évszám tanusága szerint ő festette 1757-ben a három mellékoltárt: Remete Szent Pál mennybevitelét, Nepomuki Szt. Jánost és Szent Annát a kis Máriával. Ezek Kracker első magyarországi ismert művei.

Nehéz, sötét felhőn száll az ég felé a pálosrend őszszakállú alapítója, Remete Szent Pál. Angyalok veszik körül, angyal tartja kitárt balját, nagyszárnyú angyal vállán nyugszik a felhő. Ez az angyal kapcsolja szorosan a főcsoporthoz, a kép alján, a nézőnek hátat fordítva térdeplő nemtőt, aki kezében párnán a magyar Szent Koronát tartja. Előtte, a kép jobb sarkában, a magyar címer látható. Fönt az égben néhány putto lebeg koszorúval. Azonos méretű, hasonló keretű Nepomuki Szt. János oltára. A kép középterében, teljes papi díszben, felhőn trónol a szent vér-

tanu. Két karját kitárja, szeme áhitattal ég felé tekint, ahol angyal jelenik meg a kereszttel. Körülötte játékos angyalkák lebegnek, a kép alján a hitetlenség legyőzött démona kuporog. A kép kompozíciója Pietro Monacónak, Pittoni után készült metszetét követi. A démon alakja 15 évvel később a belényesi Nepomuki Szt. János-oltáron is szerepel. A harmadik oltárkép a függönyös szobában asztal mellett ülő Szent Annát ábrázolja az előtte álló, olvasni tanuló kis Máriával. A kép jobb felén az agg Joachim áll összekulcsolt kézzel ég felé tekintve, ahol mindhármukat elbűvölő látomásként az Úr Angyala jelenik meg. Lehetséges, hogy Kracker alkotása az Őrangyalt és Tóbiást, valamint a Szent Családot ábrázoló, rendkívül rossz karban fennmaradt két oltárkép is. A sasvári oltárok stílusa érdekes bizonyítéka annak, hogy a Jászót megelőző évtizedben Kracker a nehézkes, barokos formaképzéshez állt közel. Sokkal tömörebb, sokkal sötétebb ez a stílus, mint az öt évvel későbbi, feloldott és lazán festői jászói oltárképeknél és freskóknál.

Kracker sasvári működésének részletei a rend feloszlatása után szétszóródott okiratok hiányában nem tisztázhatók. Azonban maga a tény is jelentős és megmagyaráz egy eddig érthetetlennek látszó adatot is. Régi, ki nem deríthető forrásból származó megállapítás szerint ugyanis Kracker festette 1754-ben a varannói pálos-templom freskóit, gróf Barkóczy Imre özvegyének, Szirmay Zsuzsannának megbízásából, 2000 forintért.[19] A templomot 1873-ban tűzvész pusztította el, a falfestmények ezután átáztak, lehullottak. Kracker alkotása nyomtalanul elpusztult. Mert abban nem kételkedhetünk, hogy a varannói freskó az ő alkotása volt. Ilyen pontos adat nem lehet légbőlkapott, valószínűleg régi írásbeli és szájhagyomány az alapja. Az 1754-es évszám azonban alighanem téves olvasásból vagy elírásból ered s tulajdonképpen 1757-et jelent. 1757-ben Kracker mindenesetre Magyarországon dolgozott, Sasváron. Sasváron is, Varannón is pálos-szerzetesek voltak s valószínűleg egyik rendház ajánlotta a másiknak sikeres munkája után a festőt. Hogy hol működött előbb, azt hiábavaló találgatni, annyi bizonyos, hogy Kracker Jászót és Sauberer prépost meghívását megelőzően már járt Magyarországon és két pálos-templomban is dolgozott. A további kutatásnak kell kideríteni, hogy ki és mi hozta őt a távoli Morvaországból hazánkba, s miért, kinek a hívására tért azután vissza előbbi munkahelyére.

27 kilométernyire Kassától, a Boldva völgyében, páratlanul szép tájban emelkedik a jászóvári premontrei prépostság. A rend itteni monostorát Kálmán herceg, halicsi király, 1230 körül alapította. A tatárjárás után IV. Béla király megerősítette. A török hódoltság idején szépen gyarapodó Jászó elvesztette függetlenségét s előbb az ausztriai Pernegg, később a morvaországi Klosterbruck (Luka) fennhatósága alá került s csak Sauberer prépost fennhatósága alatt sikerült visszanyernie önállóságát.

Sauberer András prépost, kinek a mai jászóvári templom és konvent fennállását köszönheti, 1720-ban született Znaimban.[17] A klosterbrucki premontrei rendnek volt tagja s idővel provizora. 1745-ben választották meg jászóvári prépostnak s 1745 június 15-én indult el új székhelyére. Rendkívül tevékeny, energikus és amint az egykori írók megemlékeznek róla, nagyon megnyerő főpap volt. Második hazáját hamar megszerette s ügyeit a magáévá tette, mert pl. késő öregkoráig mindig személyesen vett részt a magyar országgyűlésen. Egyik legkiemelkedőbb tulajdonsága mecenási hajlama. Mikor Jászóra érkezett, évszázadokon át düledező, foltozott, pusztuló monostort és templomot talált. Azonnal hozzálátott a siralmas állapotok orvoslásához. 1745-ben már megindulnak az új építkezések, ekkor teszik le a templom alapkövét. 1766-ban, a felszenteléskor készen áll Magyarország egyik legszebb, legtökéletesebb barok emléke.

A monostor két négyszöget alkotó, sarok- és középrizalitos szárnya közrefogja a kéttornyos, magasan kiemelkedő prépostsági templomot. Homlokzatának lendületes hullámzása, arányainak nemes könnyedsége a későbarok-stílus sajátságait mutatja. Különösen megkapó s a magyar barok művészetben talán versenytárs nélkül álló, a templom fölemelő belső térhatása és gazdag, harmonikus kiképzése. Tágas, levegős, világos hajóját talapzaton álló magas oszlopok tagolják, vagy inkább kötik össze nagyszerű egységbe. A mennyezetfreskók, oltárképek, szobrok, díszítések teljes összhangban vannak s fortissimóra hangolják a templom ünnepélyesen áradó, diadalmasan fölemelő, igazi barok és katolikus hangulatát.

A jászóvári templom elsőrendű műalkotás, mesterei a barok művészet legkiválóbbjai közé tartoznak. Sauberer prépost külföldről, a saját hazájából hívta meg őket. A tervező építész kivételével mindegyikük nevét hitelesen ismerjük a templom feliratáról.[18] Építőmester: Salzgeber Antal, szobrász: Grass Antal, már-

ványozó: Hennevogel János, festő: Kracker János Lukács. Ha ez a felirat és más írás sem említi a székesegyház tervezőjét, a stílusjegyekből szinte teljes bizonysággal felismerhetjük kilétét. A pozsonyi Erzsébet-apácák és a szentgotthárdi ciszterek templomával összehasonlítva megállapíthatjuk, hogy azoknak mestere, a bécsi Anton Pilgram volt a jászói székesegyház építője is. Kapossy Jánosnak ezt a feltevését, minden stíluskritikai bizonyságon túl, alátámasztani látszik az a tény, hogy Pilgram volt Sauberer előbbeni székhelyének, a klosterbrucki monostornak építője is, közvetlenül az előtt, hogy Sauberer prépost Jászóra került.[19]

Pilgram terveinek kivitelezője, a feliraton is említett Salzgeber Antal tiroli építőmester volt. A jászói templom építőmunkálatainak befejezése után Kassán telepedett meg s nyert 1763-ban polgárjogot. Kassán, Sauberer prépost támogatására, a ferences-kolostor építésével bízták meg. 1764-ben tették le az épület alapkövét s az építkezés, melyhez a költséget részben a prépost adta, 1769-ben fejeződött be. Közben, 1766 októberében, Salzgeber résztvett a jászóvári székesegyház ünnepélyes felszentelésén.[20]

A jászói templom művészi szobordíszének alkotójáról, Joh. Anton Kraussról keveset tudunk. Nevének helyes írását Kapossy határozta meg egy nyugtáról; a jászói felirat Anton Grassnak említi. Kapossy szerint ez a névírás tévedésen, vagy elíráson alapszik s Anton Grass nevű mestert törölni kell a magyar szobrászat történetéből.[21] Viszont 1735-ben a Baden melletti Traiskirchen plébánosa szerződést köt Anton Grassal, aki szobrászmester, „zu Loretto in Ungarn".[22] Feltehető, hogy ez az Anton Grass azonos a később Jászón dolgozóval. Az, hogy nevét Grassnak és Kraussnak, tehát többféleképpen írta és írták, nagyon is gyakori eset az ő korában. Jászói művén kívül még egy fontos alkotása van Joh. Anton Kraussnak, s ez az egri ciszterci, egykori jezsuita-templom főoltára. 1769-ben kapta rá a megbízást, kétségkívül Kracker közbenjárására. Kracker ekkor már négy éve dolgozott Egerben s 1769-ben éppen a jezsuita-templom freskóit festette. Krauss életének további folyásáról, működéséről nem sokat tudunk. 1763-ban nősült Jászón, 1773-ban másodszor, 1778-ban birtokot vett és 1779-ben elkészítette a kassai városháza tetőszobrait és homlokzatának domborműveit.[23]

A nagyszerű jászói művészegyüttes harmadik tagja Johann Hennevogel, a stukkátor. Jónevű morva márványozó-család-

ból született 1727-ben, Neuzellben.[24] Résztvett a prágai Szt. Miklós-templom díszítésében, valószínűleg ott ismerkedett meg Krackerrel, s kézenfekvőnek látszik az a feltevés, hogy együtt ment vele Sauberer hívására Jászóra. Azonban biztos adatunk van arra, hogy Hennevogel 1762—1763-ban oltárkereteket készített Raudnitzban, melynek polgára is volt. Valószínű tehát, hogy Sauberer prépost, talán Kracker ajánlására, csak 1763-ban hívta őt meg Jászóra, mikor a templom már készen állt. Kracker bajtársi szellemét bizonyítja, hogy mikor Jászóról Egerbe került Esterházy püspökhöz, Hennevogelt ott is beajánlotta. Együtt dolgoztak Kracker első egri művén, a régi székesegyház szentélyén. A püspöki számadáskönyvek 1765 és 1766-ban említik Johann Hennevogelt.[25] További magyarországi működéséről nincs tudomásunk; később ismét Morva- és Csehországban dolgozott. Az Iglau melletti Seelau, Tepl, Leitmeritz, Kuttenberg, a prágai Hradschin és az ausztriai Geras őrzik működésének emlékeit. 1770-ben halt meg Prágában.

E néhány életrajzi adatot átfutva, úgy tűnik, mintha Sauberer prépost egy jól összehangolt társulatot hívott volna meg Morvaországból; társulatot, melyben a vezető szólamot, a főszerepet mindenesetre a festő Kracker vitte. Az ő kezétől származik a jászóvári székesegyház teljes festői dísze: öt mennyezetfreskó, hét nagy és két kicsiny oltárkép. Ezek az alkotások méretben és művészi értékben egyaránt kiemelkednek nemcsak Kracker munkásságából, hanem az egész magyarországi barokkművészetből. Nagy felületek, erőteljes formák, átfűtött, de nem túlzott mozgalmasság, meleg, ragyogó színek a fősajátságai.

A freskók a templom védőszentjének, Keresztelő Szt. Jánosnak életéből vett mozzanatokat ábrázolnak. A szentélyboltozat kosárívét Ker. János születése tölti be. Magasra ívelő, függönnyel lezárt barok csarnokban balra asszonyok koszorúja íveli körül az újszülött gyermekét tartó Szt. Erzsébetet. Jobbra, mintegy külön jelenetben, Heródes királynak a három keleti bölcs komor jóslatát mondja.[26] A második mennyezetképen vihartól feldúlt, sziklás, erdei tájban jobbra a betlehemi gyermekgyilkosság kétségbeesetten jajduló és már néma áldozatait látjuk (II. tábla). Balra gyermekével a karján Szt. Erzsébet kémleli a menekülés útját. Míg az előbbi mennyezetképen kedves mesehangulat árad, itt a kegyetlen gyilkosság s a gyermekét mentő anyának hősiessége drámai erővel szólal meg. Ezután következik a középső, leg-

nagyobb méretű, lapos kupolaszerű felületet betöltő freskó, Szt. János prédikációja a pusztában (I. tábla). Lankás, zöldelő fáktól övezett tájban áll a Szent, hogy megjövendölje az összegyűlteknek az Úr eljövetelét. A köröskörül figyelő, földre heveredett vagy elmerülve álldogáló hallgatók mögött a távolból föltűnik az Üdvözítő sugárfényes alakja. A mennyből pedig nagy fényesség közepette angyalok égi jelenése száll alá. Igazi barok-felfogású freskó, a látománynak és valóságnak, földi létnek és túlvilágnak csodálatos egybeolvadása. Mintaképe Paul Trogernek Krisztus kenyércsodáját ábrázoló mennyezetképe, a hradischi kolostor dísztermében.[27] Az alakok elrendezésében, egyes motívumokban, mint pl. a két fa között kifeszített lepel, korsót vivő nő, kezét összekulcsoló férfi, köpenyét hátán fölfogó férfi, ülő nő gyermekével stb. szorosan követi Trogert, bizonyára egy vázlat után, amit még annak idején Hradischban készített. A kupola négy csegely-sarkát a négy evangelista zárt kompozíciójú alakja tölti ki. A következő mennyezetkép Ker. Szt. János lefejezését ábrázolja (II. tábla). A vérpad lépcsőin zord hóhér Salomenak nyujtja a bitófához kötött Keresztelőnek levágott, véres fejét. Az előtérben lándzsás, fegyveres katonák figyelik a szörnyű jelenetet. Ennek a képnek igazán barok borzalmával ellentétben áll az utolsó Szt. Ceciliát a zenélő angyalok karával ábrázoló freskónak égi derüje (III. tábla). Az orgonáján játszó Szt. Cecilia, a különböző hangszereket szorongató, kövérkés puttók, nagyszárnyú angyalok szinte rubensi szépséget sugároznak. A nagy mennyezetképet festett dísz, rokokó virágvázák és füzérek foglalják egybe. A hangulat egységes, a benyomás könnyed, kellemes. Mindenütt világos formák, áttekinthető szerkezet, meleg színek, mozgalmasság, de nem a mű rovására. Kiegyensúlyozott mértéktartás jellemzi ezeket a freskókat, nincs zsúfoltság, terhes gomolygás, túlzásba vitt illuzionizmus. Igazi rokokó levegősség és szabadság árad rajtuk. A 18. század festői festészetének jelentős alkotásai.

Az oltárképek teljes összhangba olvadnak a mennyezetképekkel. A nagyméretű képek tónusa nem sötét, homályos, hanem világos, mintha nem is olajjal vászonra, hanem freskóként falra készültek volna. A legnagyobb (9 m magas) és művészileg is a legjelentősebb a Krisztus keresztelését ábrázoló főoltárkép. Sziklás folyóparton áll Ker. Szt. János és vízzel hinti meg a folyóban álló Krisztus fejét. A kezét összekulcsoló Megváltó mögött nagy, szárnyas angyal leplet tart. Az előtérben s hátul a fák mögött

férfiak és nők bámész csoportja álldogál, az égben lebegő angyalok vesznek részt a jelenetben. A környezet, a vadon erdőszéle, az áttetsző víztükör s távolban a zöldelő part romantikus hangulatot áraszt. Az egyszerű és mégis erőteljes kép szerkezete kiegyensúlyozott, a fény kiemeli a középtérben elhelyezett főalakokat, a mozdulatok kifejezőek, bensőségesek. Színezése meleg, ragyogó, sárgás-arany, vörös és barna színakkord viszi a vezető szólamot. Krackernek talán legszebb műve ez a főoltár. A templomhajóban balra elsőnek Mária szeplőtelen fogantatásának képe következik (IV. tábla). Áhítattal leboruló angyalok körében lebeg a szűzien ifjú Mária a földgolyón. Szelíd szépségű tekintetét ég felé emeli, ahol az Atyaúristen jelenik meg, a galamb képében ábrázolt Szentlélekkel. E kép kialakulását pontosan követni tudjuk. Paul Trogernek Immaculatáján alapszik, melyről 1756-ban készített metszetet Caspar Schwab Bécsben (Bécs, Albertina) (IV. tábla). Pontosan ezt a metszetet követi az augsburgi Röhrergyüjteménynek, tévesen Johann Evangelista Holzer neve alatt szereplő, hasonlótárgyú vázlata.[28] Ez a vázlat, amint Ernst Neustätter Holzerről írt doktori értekezésében kimutatta, nem Holzer, hanem valamely későbbi festő alkotása.[29] Nézetünk szerint ez a későbbi festő Kracker s a kép a jászói Immaculata-oltár vázlata. Hogy oltárképvázlat, azt bizonyítja a felső kerek ívzáródás, hogy Kracker munkája, arról tanuskodik a stílus- és típusrokonság. A vázlat és az oltárkép között vannak ugyan eltérések, ezek azonban nem lépik át a vázlat és a kivitelezett mű között magától a festőtől eszközölt változtatások határát.[30] A legnagyobb változás mindenesetre az, hogy Kracker a metszettől eltérően nem Mária, hanem az Atyaisten karjára helyezi a kis Jézust, ami a tárgynak jobban meg is felel. Kracker feloldotta, levegősebbé tette a szerkezetet, alakjai nyulánkabbak, könnyedebbek. Szép formáival, meleg fény-árnyék játékával a jászói Immaculata-oltár a művészi átszellemültség, nemes választékosság remek példája. Hasonlóan magas művészi színvonalon áll a Szeplőtlen fogantatással szemben lévő Szt. Anna-oltár (V. tábla). Jobbról függönnyel keretezett, egyszerű szobában ül Szt. Anna, angyalok társaságában, és a kis Máriát olvasni tanítja. Az előtérben, öblös karosszékben Joachim pátriárkai alakja foglal helyet. Az ablakon beszűrődő fény, a kicsiny Mária virágszirom bájossága, a nemesen komoly Szt. Anna a közvetlen bensőség, meghittség varázsát sugározzák. E két oltárkép hangulata, kifejezésmódja teljes mérték-

ben alkalmazkodik a tárgyhoz. Kracker az áhitat, szelíd nyugalom, szépség hangszereit szólaltatja meg a Szent Szűz életének tolmácsául.

A következő két nagyobbméretű oltárkép egészen más jelleget mutat. Szt. Ágostonnak és Szt. Norbertnek győzelmét az eretnekek felett; ezt az igazán barok tárgyat igazi barok felfogásban ábrázolja. A premontrei rend alapító szentje, Szt. Norbert angyaloktól kísérve, kezében az Oltári Szentséggel, diadalmasan száll mennybe (VI. tábla). Alant, a díszes csarnok lépcsőin, legyőzött démonok és megtért hitetlenek kuporognak, tekintetük a szentet követi. Zsúfolt és mozgalmas kép, gomolygó felhőkkel, sok alakkal. Nem kelti azt a kiegyensúlyozott, kellemes benyomást, mint Kracker más alkotásai. Közelebb áll a XVII. századi barok felfogáshoz, mint a XVII. századhoz, a könnyedebb rokokóhoz, a lazább festőiséghez. A Szt. Norbert-oltár alatt Krackernek egy kisebb képe foglal helyet, a többszörösen átfestett, igen sötét Pásztorok imádása. Félkörívű oltárkeretben a Madonnát látjuk, karján gyermekével, félalakban s az áhitattal előrehajló pásztorok paraszti alakját. Az átelleni fal Szt. Ágoston oltárképén Kracker eljut festői képességének legerőteljesebb kifejezéséhez (VI. tábla). A szent egyházatya, teljes ornátusban, méltóságteljesen trónon ülve, könyvét írja. Lent az előtérben legyőzött démonok sötét csapata fetreng, fönt a magasságos mennyben az Úr alakja jelenik meg s az Üdvözítő teste angyalok karján. A háttér fényárba vezető kapunyílásán át a tenger tűnik fel s Szt. Ágoston egy csodája. A képen áradó, testeket formáló fény és árnyék játéka, a redőzetek suhogó selyemfénye, Szt. Ágoston alakjának csodálatos méltósága, a démonok alakjának merész rövidülése Krackert a barok művészetnek olyan magas szintjén mutatják, ahol csak kevesen, csak a legjobbak versenyezhettek vele. Szt. Ágoston oltára alatt helyezkedik el a szemközti Pásztorok imádásának párdarabja, ugyancsak kicsiny méretben a Királyok imádása. Ez sokkal jobb karban van, az ügyesen összefoglaló képszerkezet, a tisztán rajzolt formák, meleg színek azonnal elárulják Kracker kezét. A következő s egyben utolsó oltárpár Szt. Borbála vértanuságát, illetve Szt. András és Nepomuki Szt. János találkozását ábrázolja. Szt. Borbála térdrehullva várja hóhérjától a halálos csapást. Körülötte bámuló népcsoport, fenn az égben angyal, a vértanuság jelvényeivel: a pálmával és kehellyel. Ezt a jelenetet Kracker Szt. Norbert oltárához hasonlóan mozgalmasan és drámaisággal

akarta ábrázolni, de itt is elárulja, hogy ez nem az ő eleme. Higgadtabb, szelídebb lelkülete akkor találja meg igazi kifejezési formáit, ha a nyugodt szemlélődésnek, áhitatnak kiegyensúlyozott jeleneteit kell ábrázolnia. Ezt bizonyítja a Szt. Borbálával szemközti oltárkép is, mely Nepomuki Szt. Jánost ábrázolja a keresztet vivő Szt. Andrással és angyalokkal. A barok szent megtört és átszellemült alakja, az apostoli méltóságú Szt. András Kracker elsőrendű jellemfestő képességéről tanuskodik. A cselekménynélküli kép szépsége az alakok bensőséges kapcsolatában s a nemes formák összhangjában rejlik.

Jászói művei Joh. Lucas Krackert az osztrák és a hazai barok egyik nagymesterének mutatják. Minden vonása alapos iskolázottságot, nagy technikai tudást árul el. Mestere a rajznak és a színezésnek, képeinek szerkesztése gondos. Ha nem is tör új utakat, az ismertet, a közkincset jól használja s ezenfelül, ami fontos: átérzi, átéli és a saját formanyelvén fejezi ki. A trogeri hatáson túl meglepő az oltárképeken Kracker stílusbeli rokonsága Rubenssel, egyes típusokban, a nagy formák kedvelésében, a színkezelésben. Az oltárképek közelebb állnak a barok művészetéhez, a freskók inkább rokokó sajátságokat tüntetnek fel.

Kracker jászóvári működése nem merül ki a templom freskóival és oltárképeivel. Sor került az újonnan épült konvent díszítésére is. A kellemes architekturájú, vidéki kastélyok felépítését követő kolostor négy bejárati oromzatát is Kracker freskói díszítik, vagy inkább azok nyoma, mert az idő viszontagságai miatt annyiszor átfestették őket, hogy csak sejthetjük s alig látjuk a négy allegorikus ábrázolás eredeti vonalait és szineit.

Nagyobbméretű, eddig nem sok figyelemre méltatott falfestménye díszíti a jászói könyvtárterem mennyezetét. A téglaalakú teret két részre osztja és két, körbe foglalt ábrázolással tölti ki.[31] Az egyik a Négy fakultás allegóriája, a barok könyvtárfreskóknak gyakori tárgya (Bécs, Hofbibliothek, stb.). Itt aránylag egyszerű megjelenítését találjuk; a négy fakultást négy, körbe helyezett alak személyesíti meg. Középen, legfelül felhőkön trónolva a Hittudomány magasztos nőalakja ül, bő fehér ruhában, mellette kőoltáron a nyitott Szentírás. A képtér balfelén tekintélyes női alak, a Jogtudomány jelképeire, a vesszőcsomóra és tízparancsolatra mutat. Lábainál egy gyermek törvénykönyvet ír. Legalant, műszerek közt az Orvostudomány koszorús nemtője helyezkedik el, karjában a kígyós bottal. Előtte szőke leányka

virágot hoz, mellette Aesculap madara, a kakas. Az utolsó fakultás, a Bölcsészet megszemélyesítője, őszszakállú agg, elmélkedve támasztja fejét karjára, s a múlandóság jelképét, a koponyát szemléli. Nagyszárnyú, sisakos, lándzsás angyal koszorút tart feje fölé. A mennyezetfelület másik körét a Tudomány és Művészet, vagy inkább Sauberer prépost apoteozisa tölti be. A prépost eszményített agg képében, a jászóvári templom tervével és modelljével száll föl az égbe, hol angyalok kara és az Úr fogadja. A két falképet festett díszítmény köti össze, melynek közepén, a terem középpontjában Sauberer prépostnak két géniusztól tartott s medaillonba foglalt arcképe foglal helyet. A két oldalfalon barok szokás szerint, a mennyezet kereteit áttörve allegorikus alakok helyezkednek el. Minerva fegyverzetben, mellette a Gorgojelvény s kedves madara, a bagoly, sűrű gomolyban aláhulló démonok, diadalmas nemtők, és tarkaszárnyú angyalok láthatók az egyik oldalon. A szemközti falon a szárnyas agg Halál lebeg kaszával és koponyával, s egy bőleplű, szép angyal az élet könyvével. A jászói könyvtár falfestményei nem mutatják Krackert művészetének magaslatán. Jóllehet, a színek frissek, a formák kellemesek, az egész ábrázolásból hiányzik a lendület, az erő. A minőségbeli hiányokat részben idegen kéznek, a restaurálónak tudhatjuk be, hiszen a képeket a tűzvész erősen megrongálta és teljesen át kellett őket festeni.

A jászóvári kolostor másik, eddig még kiadatlan Krackerfreskója a préposti lakosztály volt ebédlőtermét díszíti. Az ovális mennyezeten, vörös függönyös nagy csarnokban Heródes lakomáját látjuk. A zenészektől és tálaló szolgáktól körülfogott asztalnál ülő Heródes királynak és udvarának a pompás ruhába öltözött Salome diadallal mutatja Szt. János fejét. Tömör, biztos rajzú alakok, meleg, sötétebb árnyalatú színek jellemzik Krackernek ezt az eddig ismeretlen alkotását. Szerzőségét a hagyományok tanúságán kívül bizonyossá teszi a stílusbeli rokonság, a típusok azonossága. Salome alakja majdnem teljesen egyezik a templom János fővételét ábrázoló freskóján szereplő Salomeval.

Sauberer prépost a kolostor több termének kifestését tervezte, a pénz vagy az idő hiánya azonban megakadályozta terve kivitelében. Ha Kracker több freskójában nem is gyönyörködhetünk, nem egy vázlatot és kisebb képet találunk az ő kezétől a prépostság birtokában. Eredetileg sokkal több is lehetett. Mikor azonban II. József idejében a rendet feloszlatták, egész kincse,

az összes ingóságok árverésre kerültek (1787) és szétszóródtak. Újrafelállítása óta a rendnek nem sikerült mindent visszavásárolnia, sok értékük lappanghat még ismeretlen helyen. A prépostság birtokába visszakerült Kracker-képek között van a főoltárkép vázlata is. (VII. tábla.) Két teljesen azonos példány maradt fenn belőle, az egyik éppen csak egy kicsit rongáltabb, viszont kivitelezése fínomabb. Annyi minőségbeli különbség semmi esetre sincs köztük, hogy más kézre, másolóra gyanakodjunk. Mind a kettő Kracker művének látszik, s így fölmerül az a kérdés, miért készült a jászói főoltárhoz két azonos vázlat. Lehetséges, hogy Kracker még Morvaországból küldött egy vázlatot Sauberer prépostnak tudása tanúságaként, Jászón azután, közvetlenül munka előtt még egyet készített. Maga a kivitelezett oltárkép több eltérést mutat a vázlattól. Az Atyaisten alakja az angyaloktól tartott földgolyóval a főoltáron elmaradt, helyette lebegő angyalok kerültek a kép felső terébe. A parton álldogálók csoportja néhány alakkal bővült, Szt. János tartása is megváltozott, a kompozíció szilárdabb, tömörebb lett. A színek ragyogóak, a fény-árnyék, a lágy megmintázás kellemes hatásúvá teszik ezt a vázlatot. A prépostság másik érdekes Kracker-képe egy páratlanul fínom mennyezetkép-vázlat (VII. tábla). Nem Illés próféta mennybevitele látható rajta, mint azt a „Kunst in der Slovakei" kötete közli, hanem allegorikus ábrázolás, valószínűleg a Művészet diadala.[32] Középen, puttóktól vont szekéren Apollo ül, kit egy sisakos alak megkoszorúzni készül. Körülöttük a fényes égben az olympusi istenek tanyáznak: Mars fegyverben, mellette Venus és Ámor, följebb Juno és Jupiter a sassal, Neptun, Minerva és Herkules. Lent a kép alsó terében két sisakos amazon démonokat szúr le, kik kusza csoportban zuhannak alá.[33] A kép hihetetlenül könnyeden, néhány vonással és színfolttal van odavetve. Az ég fent ragyogó, világoskék és halványsárga, arany és rószaszín színfoltokkal. Lent a démonok füstfelhője sötét, gomolygó barna. Igazi rokokó remekmű, levegős, festői, könnyed, csak azt sajnálhatjuk, hogy kivitelezését nem ismerjük, talán nem is került sor rá. Rendeltetési helye aligha lehetett Jászó. Négyzetes mennyezetre készült, s a jászói könyvtár és lépcsőház, ahová pedig tárgyánál fogva megfelelt volna, más mennyezetalakzatot mutat. A mitológiai beállítás valószínűvé teszi, hogy nem egyházi, hanem inkább világi épület díszítésére készült. Lehetséges, hogy míg Kracker Jászón dolgozott,

valamely kastély számára is kapott megbízást és ahhoz készítette ezt a vázlatot.

Kracker művei közé kell sorolnunk Jászón egy Szent Családot ábrázoló kicsiny olajfestményt is. Hangulatos tájban Mária ül ölében a kis Jézussal, mellette kőrakásnál bő kék köpenyben Szt. József, elől a jobb sarokban kosár. E kis kép minden vonásában Kracker stílusjegyeit viseli magán. Az egyszerű szerkezet, világos és plasztikát adó rajz, Mária beállítása, az egyese részletek, mint például a sarokba helyezett kosár, a ruha alól kikandikáló szandálos láb, a kis Jézus testének pirosas színezése, kétségtelenné teszik Kracker szerzőségét. Nem állíthatjuk ezt ilyen bizonyosan a jászói képtár egy Pásztorok imádását ábrázoló olajfestményéről; rendkívül rossz állapotban van, töredezett és teljesen elsötétedett. Mégis, amennyit az előtűnő formák, vonalak elárulnak, Krackerre kell gondolnunk. Oszlopoktól keretezett térben ül Mária a kis Jézussal, mellette Szt. József, előtte a hódoló pásztorok térdelnek, mind igazi Kracker-típusok. A kép jobboldalán szabad teret és kedvesen rajzolt zsáneralakokat (pl. fején korsót vivő nő) látunk.

Teljesen a stíluskritika eszközeire vagyunk utalva néhány jászói arckép meghatározásánál. A kolostor nagy ebédlőtermében függ Sauberer prépostnak 1776-ban, főpapi jubileumára készült arcképe. Főpapi díszben, félalakban, majdnem teljesen szemközti beállításban ábrázolja a nagy mecenást, kezében a templom és kolostor tervrajzával. Valószínű, hogy Sauberer préposti jubileuma alkalmából azzal a művésszel festette le magát, aki őt legjobban ismerte, aki neki hosszú időn át mintegy udvari festője volt. Kracker mellett — ki ekkor már Egerben dolgozott — szól az is, hogy az arcképről annak idején Egerben készült metszet, „Anton Tischler sculp. Agriae" felírással.[34] A ténybeli valószínűséget alátámasztják a stílussajátságok is. Anélkül, hogy Kracker más arcképeit ismernők (bár tudjuk, hogy festett ilyeneket, pl. Iglauban, Neu-Reischben, stb.), könnyen fölismerhetjük az ő kezevonását a világos és tiszta vonalvezetésben, a biztos plasztikában, a selymek anyagszerűségében, színkezelésben. Nagy valószínűséggel állíthatjuk, hogy Sauberer prépost arcképe Kracker alkotása, annál is inkább, mert a kép magas művészi értéke kizárja a jelentéktelen vagy kisebb tudású mestereket. Formátum, stílus, kezelés stb. tekintetében Sauberer arcképével teljesen azonos öt prépostelődjének képe. Mindegyiknek jobb-

sarkában kis, írásos rész helyezkedik el az ábrázoltak nevével és teljes címével. Végeredményben valószínű tehát, hogy 1776-ban főpapi évfordulója alkalmából Sauberer Egerből Jászóra hívta Krackert, lefestette önmagát és egyúttal kegyeletből öt elődjét is régi kép, metszet vagy leírás alapján. Ez a hat főpapi arckép egyedül képviseli Magyarországon Kracker arcképfestészetét.

A jászóvári prépostság egyedülálló és kiemelkedő helyet foglal el Kracker alkotásainak történetében. Ott látjuk művészetét teljes kibontakozásában, pazar gazdagságban, úgy hogy az ő működése Jászóvárt a magyarországi barok egyik legfontosabb színterévé avatják. Három évig dolgozott a templomban és kolostorban. 1761 őszén, mint tudjuk, még Prágában volt. Valószínűleg 1761—62 telén érkezett Sauberer hívására Jászóra és készítette el bizonyára elsőnek Krisztus keresztelését, a főoltárt.[35] Ezt követhették sorban 1762 folyamán a mellékoltárok, s azután kerülhetett sor, talán 1763-ban, a mennyezetképekre. 1763 és 1764 lehetett a kolostori freskók és táblaképek kivitelezésének időpontja. 1765 tavaszáig dolgozott Jászón, akkor távozott el, hogy Egerben Esterházy püspök oldalán fejtse ki művészetét.

1762 és 1765 között, jászói tartózkodása idején festette Kracker a pányi templom Szt. Katalin-oltárát és hihetőleg a kassai domonkosok mennyezetfreskóját. A Jászó közelében fekvő Pány falucska plébániatemplomát, miután a reformátusoktól visszavették, Sauberer prépost szentelte fel 1750-ben Szent Katalin tiszteletére.[36] Valószínűleg ő készíttette el Krackerrel a kegyurasága alá tartozó templom főoltárképét. Az eredeti, szép rokokó-keretben fennmaradt oltárkép Szt. Katalin eljegyzését ábrázolja. Baloldalt függönnyel lezárt, díszes csarnokban, rózsaszín ruhában és kék köpenyben ül Mária, ölében a kis Jézussal, aki gyűrűt nyujt az előtte térdeplő Szt. Katalinnak. Az áhítattal meghajló, sárga atlaszruhás vértanú szűz fölött angyal lebeg, kezében koszorúval. Köröskörül, könnyű felhőkön mosolygós puttófejek, az előtérben Szt. Katalin vértanuságának jelvényei, kard és kerék. A kép, meleg hangulatával, a gomolygó fényben finoman alakított formáival, suhogó selymeivel, szelíd szépségű, ovális arctípusaival Kracker legkedvesebb, legmegkapóbb oltárképei sorába tartozik.

A pányi oltárnál nem merül fel kétség Kracker szerzősége iránt; annál kérdésesebbek viszont a kassai Domonkos-templom mennyezetképei. A hagyomány itt Kracker nevét említi, s

ha írásbeli adat nem is, a ténybeli lehetőségek megerősíteni látszanak ezt a feltevést.[37] Az 1300 körül gótikus stílusban épült templomot 1753-tól fogva hosszú éveken keresztül átépítették. Kapcsolatban állt Jászóval, hiszen még a tégla is onnan jött az építkezéshez.[38] Azt is tudjuk, hogy Sauberer prépost másik két jászói mestere, Salzgeber és Krauss is dolgozott Kassán. Lehetséges, hogy a kassai dominikánusok a prépost ajánlására hívták meg Krackert. A leghatározottabban Kracker szerzőségére mutat a freskók stílusa. Bár kétségtelen, hogy ezek a mennyezetképek nem érik el a jászóiak kivételesen magas színvonalát, Krackernél kisebb, nála kevésbbé iskolázott, kevésbbé tehetséges festő kezétől nem származhatnak. A templom boltozatának festői dísze három részre oszlik. A szentély fölött kiváló perspektívával festett látszatcsarnokon át tárul fel az égbolt, hol Aquinói Szt. Tamás, a domonkosok egyik védőszentje lebeg, angyaloktól körülvéve, kezében az oltári Szentséggel. A szentély és a hajó közötti teret festett látszatkupola tölti be. Ez után következik az utolsó, legnagyobb méretű mennyezetfreskó. A köröskörül futó festett csarnok pillérein túl megnyílik az ég, hol a Szent Háromság trónol nagy fényesség közepette, s Mária felhőn, angyaloktól tartva. Köröskörül az áhítattal hódoló égeik serege és Szt. Tamás látható rendtársával felhőkön lebegve. A mennyezetet keretező festett csarnoknak pillérei közt négy csoportban, a négy világrész allegorikus alakjai foglalnak helyet. A közbeeső boltcikkelyeket egy-egy dominikánus szent mellképe díszíti. A templomnak a szentélyt a hajótól elválasztó középső szakaszán, az ablakok fölött még két félkörívű freskót találunk. Az egyiken a térdeplő Szt. Tamásnak megjelenik Mária, karján a kis Jézussal. A másikon ugyancsak Szt. Tamás rendtársainak jelenlétében létrán kúszik fel az égi jelenéshez.

Mindezekre a falképekre jellemző a kiváló és biztos rajz, a látszatarchitektura bravúrosan szerkesztett távlata, a tér világos és levegős képzése, kellemes, meleg pasztellszínek; mind olyan sajátságok, melyek Krackerre vallanak. Ha mégis fenntartással említjük itt az ő nevét, úgy az talán csak a freskók bizonyos bágyadtsága, s a jászóiakkal összehasonlítva, az erő és lendület hiánya miatt történik. Ennek viszont az lehet a magyarázata, hogy Krackernek talán csak kevés idő állt rendelkezésére és esetleg segédkezet vett igénybe a kivitelezésnél.

A kassai dominikánusok templomában nemcsak a mennye-

zetképek látszanak Kracker műveinek, hanem még nagyobb bizonyossággal a szentélyben függő Immaculata-oltár is. Angyaloktól körülvett földgolyón lebeg a karcsú, szép Mária, fölötte az Úr áldó alakja. A kép szerkezetben, formaadásban, színben, típusban egyaránt szoros stílusrokonságban áll a jászói Szeplőtelen fogantatással, s így bízvást Kracker művének tarthatjuk.

Kracker kassai tartózkodása rövid közjáték volt. Állandó munkahelye 1765-ig Jászó maradt, ott érte őt a kor legnagyobb magyar mecenásának, Esterházy Károly egri püspöknek meghívása. S ezzel bekövetkezett Kracker életében a döntő sorsfordulat, mely évtizedekre meghatározta jövőjének alakulását, s új lehetőségeket nyitott a magyarországi barok kivirágzására.

III.

KRACKER EGERBEN

Első megbízások — Geras — Falfestmények és táblaképek

1764 szeptember 15-én Kracker levelet ír gróf Esterházy Károly egri püspökhöz, és a jászói prépost közvetítésére hivatkozva, késznek mutatkozik Egerbe menni s ott számára dolgozni. Ez, tudomásunk szerint, az első kapcsolat Kracker és a nagy mecenás között.[39]

Gróf Esterházy Károly püspök, aki a magyar Athent létrehozta, Esterházy Imre hercegprímásnak volt az unokaöccse. 1725-ben született, a nagyszombati szeminárium elvégzése után 1745-től a római Collegium germanico-hungaricumban tanult. 1752-ben lett esztergomi kanonok, 1759-ben váci püspök, s 1762-ben a prímási székbe emelt Barkóczy Ferenc helyébe, egri püspök. Ezeknek a száraz életrajzi adatoknak szűkös vázát egy nagyvonalú élet százféle munkássága, magasröptű törekvése tölti ki. Kiváló főpap, nagy egyéniség és páratlan bőkezűségű mecenás volt. Eger kivirágzott az ő idejében, és ha csak azt tekintjük, amit a művelődésért, a művészetért tett, halhatatlan nevet érdemel. A magyar barok művészetnek nem egy kiváló alkotása köszönheti létrejöttét az ő áldozatkészségének. Építő buzgalma még bámulatraméltóbb, ha meg nem valósult terveit (az egri és váci székesegyház fölépítésére) is számbavesszük. A nagy művészek egész sora állt a szolgálatában. Köztük első helyen kell említenünk Fellner Jakabot, a magyarországi későbarok egyik legkiválóbb építészét. Ő építette Esterházy püspök egyházmegyéjének minden jelentősebb épületét; elsősorban a versenytárs nélkül álló Líceumot Egerben, a kerecsendi, tiszapüspöki, baktai, zserci, maklári stb. templomokat és 1773—86 között a pápai székesegyházat.[40] Esterházy Károly templomainak és palo-

táinak belső díszítésénél is a legkiválóbb mesterkezeket vette igénybe, elsősorban Krackert, majd annak halála után a legnagyobb osztrák barok festőt, Maulbertschet és Sigristet. Szobrászai közt Joh. Georg Leitner, Philip Prokop stb. nevével találkozunk. Esterházy püspök székhelye, Eger a XVIII. század második felében nem elmaradt vidéki városka, hanem friss virágzásnak induló, európai művelődési igényekkel fellépő művészeti központ. Nem csodálhatjuk, ha ezt a különben táj-hangulata által is megkapó kis várost a Jászóról odakerülő Kracker annyira megkedvelte, hogy élete végéig ragaszkodott hozzá.

Hogyan került Kracker Egerbe, mi volt odajutásának előzménye; ez az első kérdés, ami további pályafutásával kapcsolatban felmerül. Mi adta a közvetlen okot Esterházy püspök meghívásához? Kracker neve a maga idejében igen jól csengő, nemes fémjelzett név volt. Az egri püspök, ha nem is járt Jászón, ha nem is látta személyesen Kracker műveit, okvetlenül hallott róluk. Valószínűleg az általa jól ismert Sauberer prépost magasztalása győzte meg a művész elhivatottságáról. Kracker említett első leveléből mindössze azt tudjuk meg, hogy Esterházy püspök személyesen beszélt a jászói prépposttal, (minden valószínűség szerint Pozsonyban, az országgyűlésen)[41] s a püspök éppen készülő házi kápolnájával kapcsolatban Krackerről volt szó. A prépost levélben közvetítette a festőnek Esterházy ajánlatát, s ő azt elfogadva, 1764 október elejére ígérte megjelenését Egerben. Hogy itt egyelőre csak a házi kápolna kifestéséről volt szó, bizonyítja a levélnek az a része, melyben Kracker az oda- és visszautazás módjait tudakolja. Kéri egyúttal a végső árajánlat meghatározását, s hogy Egerben szállás várja. Esterházy püspök szeptember 22-én Pozsonyból értesíti, hogy várja be Mundi építési felügyelő utasítását, s csak akkor utazzon Egerbe.[42] A tárgyalás, levelezés még tovább elhúzódik, de amint a püspöki számadáskönyv bejegyzése jelzi, Kracker már 1764-ben 600 frt. előleget kap. Ekkor már nemcsak a házi kápolna, hanem a székesegyház Mária kápolnájának kifestéséről is szó van. Kracker 1765 január 14-én Jászón keltezett levelében elküldi a kész terveket mindkettő számára. Esterházy püspök a terveket széljegyzetekkel látta el, kijavította és visszaküldte a festőnek, egyúttal meghatározva a végső árajánlatot.[43] Kracker Egerbe való költözését tehát hosszas és körültekintő tervezgetések előzték meg. Végül is 1765 június 20-án értesülünk a számadáskönyvekből, hogy „Joan Kracker

jászói festőnek a házi kápolna kifestéséért 250, a székesegyház kápolnájáért 500, és útiköltség fejében 27 frt-ot fizettek ki."[44] Ezek szerint Kracker 1765 tavaszán érkezett Egerbe, egyelőre azzal a tervvel, hogy csak ideiglenesen dolgozzon ott. Az alkalmi munkából azonban állandó megbízatás, a rövid időzésből egy életre szóló ott-tartózkodás lett. Kracker ezután kisebb-nagyobb megszakításokkal 14 éven át, haláláig Egerben élt. Olyan nagyszerű munkaalkalom, olyan lebilincselő környezet adódott számára, melynél jobbat egy művész sem kívánhat.

Krackernek a levelekben is említett két első egri alkotása, sajnos, nem maradt fenn. Az 1766-ban szeptember 7-én felszentelt püspöki házi kápolna mennyezete 1800-ban leégett. Krisztus feltámadást ábrázoló mennyezetképéről csak egy 1816-ban Franz Hauptmann festőtől készített vízfestménymásolat ad valamelyes fogalmat.[45]

Még kevesebbet tudunk a régi, lebontott székesegyház Mária kápolnájának freskójáról. Itt még a tárgy sem ismeretes és elképzelésünkben csupán az Esterházy—Kracker levelezés tervezgető utasításaira támaszkodhatunk. E szerint a kápolna mennyezetét, falait, valamint a Mária-főoltárkép keretét *al fresco* Kracker festette. Kár, hogy a levélben említett tervek, mint Kracker minden más terve, nyomtalanul eltüntek. 1765 végére Kracker mindkét munkáját már befejezte, mert december 4-én 400 frt.-t, mint a püspöki házi kápolnáért járó összeg utolsó részletét nyugtázza Bécsben.[46] Ez az adat különben sajnálatosan tovább bonyolítja Kracker életének nem mindenütt kibogozható fonalát. Eddig csak egy külföldi tartózkodásáról volt tudomásunk, mikor is a japonsi templomban dolgozott 1767-ben. Most ez a nyugta bizonyossá teszi, hogy 1765 telén Bécsben volt. Miért, kinek a megbízásából, mit dolgozott, és dolgozott-e egyáltalán, mennyi ideig volt ott, mind olyan kérdések, melyekre egyelőre nem tudunk válaszolni. Ha elfogadjuk azt az adatot, hogy a morvaországi Neu-Reisch kolostor 7 oltárképét 1766-ban készítette el a helyszínen, akkor ez a külföldi tartózkodás meglehetősen hosszúra nyulhatott. 1766-ban mindenesetre nem találjuk nyomát Egerben, 1767-ben pedig arról értesülünk, hogy az ausztriai Gerasban dolgozik.

Geras, épúgy mint Jászó és Neu-Reisch, premontrei monostor. Ezek egymással állandó kapcsolatban álltak, s ajánlották sorba az egyiknél már bevált művészeket. Így kerülhetett Kracker

annak idején Jászóra, s így jutott 1767-ben Gerasba, valószínűleg nem Jászó, hanem Neu-Reisch, közvetítésére, ahol közvetlenül előtte dolgozott. Csak a helyszínen való kutatással lehetne pontosabban tisztázni, mily körülmények közt hívta meg Krackert Gratschmayr Pál gerasi prépost. Megbízatása tulajdonképpen nem is Gerasra szólt, melynek szép barok templomában és kolostorában a legkiválóbb osztrák mesterek dolgoztak, a prelátusi terem mennyezetén például 1738-ban Paul Troger festette meg a Kenyércsodát. Kracker a Geras kegyuraságához tartozó kis japonsi templom mennyezetét díszítette freskókkal. A három fínom rocaille keretű mezőben a négy evangelistát, a négy egyházatyát, illetve Dávid királyt ábrázolta az orgonázó Szent Ceciliával.[47] Fínom, levegős tónusú képek. A gomolygó felhők, a könnyed, lebegő alakok a legkedvesebb rokokó-látomás hangulatát adják. Troger hatása itt is meglátszik, az emberi testek megformálásában, kellemes, kerek plasztikájukban, színezésben. A nagy barok mozgalmasság azonban hiányzik, Troger dinamikájának helyét lírai kiegyensúlyozottság foglalja el. A mennyezetképeket keretező díszítés keleti részén Geras és Gratschmayr prépost címerei láthatók, a nyugati részen mesterjelzés: „Joann Lucas Kracker pinx. Ao. 1767". Feltehető, sőt szinte bizonyosra vehető, hogy Kracker gerasi tartózkodásának magában a gerasi apátságban is kell nyomának lennie, s valószínűleg lappang ott néhány műve, ismeretlenül vagy félreismerve, más festő neve alatt.

Gerasi tartózkodása alatt Kracker továbbra is kapcsolatban maradt Magyarországgal és legmagasabb megbízójával, Esterházy Károly püspökkel. Ezt bizonyítja, és egyben további munkásságára is fontos világot vet levelezésük. Krackernek 1767 október 16-án Gerasból Esterházyhoz írt levele már korábbi tárgyalásokra mutat. Ekkor ugyanis Kracker az egri székesegyház szentélymennyezetének kért freskótervét küldi meg a püspöknek, megígéri, hogy egy részletes olajvázlatot is készít, s egyben megállapítja az utolsó árat 2700, vagy arany mozaikdíszítés esetében 3000 frt. Késznek mutatkozik arra, hogyha sürgős a dolog, még abban az évben hozzákezdjen. Minthogy válaszában Esterházy püspök elsősorban az árat sokalta, következő, november 22-ikén Gerasban kelt levelében Kracker hajlandó a püspök úr tetszése szerinti összeget elfogadni „denn ich verlange nichts als mich in grössere Gnaden und Vertrauen zu setzen".

Március végén kezdhetné meg a munkát, akkor már szép idő van és a mész könnyen szárad. Ajánlja, hogy meszet Jászóról szerezzenek, ott nagyon jó van s Sauberer prépost bizonyára szívesen adja.[48]

Krackernek erről a munkájáról, a régi egri székesegyház szentélyének mennyezetéről többet nem tudunk. 1767 őszén kezdett róla tárgyalni Esterházy püspökkel még Gerasban, s valószínűleg 1768 tavaszán került sor a kivitelre. Addigra Kracker ismét Egerben volt. Ez időtől fogva hat éven át megszakítás nélkül dolgozik Egerben Esterházy püspöknek és a különböző szerzetes rendeknek. Gazdag munkásságának emlékeit ma is megcsodálhatjuk a város szép barok templomaiban és kedves palotáiban.

A székesegyház szentélyének kifestése után, Kracker következő nagyobb szabású művét az egykori jezsuita, (ma ciszterci) templomban hozta létre. 1769—70-ben festette meg a szép barok templom mennyezetén a rend védőszentjének, Borgia Szt. Ferencnek történetét. E freskókat a tűzvész elpusztította, s csak a jezsuiták házi naplójának feljegyzéseiből alkothatunk, ha csak szegényesen is, képet róluk.[49] A hat boltívre oszló mennyezetet a következő jelenetek díszítették: az orgonakarzat felett Borgia Szt. Ferenc angyalok közt zsolozsmázik, a továbbiakon a világi hívságokról elmélkedik, ellentáll a bűn és gazdagság kísértésének, s végül angyaloktól kísérve mennybe száll. A templom középső részét s a szentélyt fedő boltozatot látszat-architektura díszítette.

Kracker freskóművével mostohán bánt az idő. Tűz megrongálta, eső lemosta, restauráló keze felismerhetetlenné tette. A jezsuita templom mennyezetéhez hasonlóan nyomtalanul elpusztult Esterházy püspök nyári kastélyában 1772-ben alkotott két falfestménye is. Létezésükről csak a számadáskönyvek adataiból értesülünk, (200 frt.-ot kapott Kracker a két szoba freskóiért).[50] Az egykor nagy műbeccsel bíró, Fellner-tervezte nyári lak teljesen elpusztult, emlékét nem őrzi más, mint néhány fennmaradt faragott kő, rokokó díszű balusztrád, kecses szobor.

Nem ismerjük Krackernek azokat a műveit sem, melyek az 1763—69 közt újjáépített püspöki palota szobáit díszítették. A számadáskönyvek szerint 1769-ben és 1776-ban dolgozott Esterházy püspök lakosztályában. Utóbbi alkalommal a galéria két tornyocskájának kifestéséért 600 frt.-ot kapott. Az összegből ítélve, ez jelentékeny alkotása lehetett.[51]

Egyetlen freskóműve maradt fenn Krackernek ebből az időből Egerben; a kispréposti palota allegorikus mennyezetképe. Az Erény diadala a Bűn felett (X. tábla). Maga a kicsiny palota a barok-rokokó művészetnek arányokban tökéletes, kivitelben páratlanul fínom alkotása. Androvics Miklós kanonok költségén épült, valószínűleg Gerl Mátyásnak, az egri minorita templom építőjének tervei alapján. Emeleti nyolcszögletű ebédlőtermének mennyezetét díszíti Krackernek 1774-ben készült, még tűzvész és renoválás után is melegen ragyogó freskója. Az ábrázolás tárgya a barokban annyira kedvelt vallásos hátterű allegoria. A festett párkány fölött kitáruló sugárzóan kék és borongóan felhős égboltozaton az Erény amazonjának tevéktől és oroszlánoktól vont diadalkocsija tűnik fel. Röpte nyomán, a képsík bal felében a Bűn angyaloktól ostorozott gonosz démonai zuhannak alá kusza gomolyban. Átellenben a menny legfényesebb pontján a Hit fehérruhás géniusza és angyalok várják koszorúval a diadalmas nemtőt. Az átlós szerkezetű, színekben elbájoló, magával ragadó lendületű freskó a barok illuzionisztikus mennyezetfestészetének fényes gyöngyszeme. Kár, hogy az 1827-i tűzvész utáni restaurálás alkalmával néhol elrajzolták, zavarossá vált, (pl. a démonok kezén, lábán).[52] Krackernek ez a műve festői elgondolás, megfogalmazás és kidolgozás szempontjából közel áll a hasonló tárgyú jászói mennyezetvázlathoz. Formailag és kompozíció szempontjából viszont Trogernek egy, a brixeni múzeumban őrzött azonos tárgyú vázlatához kapcsolódik.[53] A kispréposti palota ebédlőtermében a falakat díszítő füzérek és csendéletekkel dús vadászjelenetek nem Krackertől, hanem egy szerény egri festőtársától, a jámbor Huetter Lukács kezétől származnak. Az irgalmasrendi barátnak táji részletekkel, virágokkal, gyümölcsökkel gazdag, kedves olajképei Kracker nagyszerű freskójával szemben nem emelkednek ki a helyi jellegű festészet szűkebb köréből.

Amíg Kracker falfestményeitől az idő, tűzvész, eső, restaurálók és átépítők keze megfosztott bennünket, nagyobb bőségben és épségben fennmaradt tálaképeiben kárpótlást találhatunk.

Eger templomait díszítő festményei közül első helyen érdemel említést az egri minoriták szép barok templomának 1769—1770 telén készült hatalmas főoltárképe.[54] (VIII. tábla.) A sötét, oszlopos csarnok lépcsőin térdeplő páduai Szent Antalt ábrázolja, amint elragadtatott tekintete előtt a felhőkön lebegő Mária és a gyermek Jézus égi jelenése tűnik fel. A magasba vesző boltívek

homályában angyalok fényalakja tekint le a csodás tüneményre. Igazi barok-kép, barok hangszereléssel. Misztikus látomás, ragyogó fényben és nehéz árnyékban. Drámai mozgalmasság, szenvedélyes gesztusok. A bolognai barokhoz közelálló sötét kép komor hangulatát csak a jobbsarokban könyvet lapozgató, igazi Kracker-angyalkák játékos kedvessége enyhíti.

Kracker alkotása a minorita-templom Szent Anna mellékoltára is. Nyitrai Zsófia megrendelésére készült 1775-ben, tehát öt évvel később mint a főoltár, s attól szinte teljesen elütő művészi sajtságokat mutat.[55] A Szent Antal kép sötét és bizonyos fokig nehézkes formaadása helyett, itt világosságot, nagy színfoltokat, fénnyel alakított formákat találunk. Ez a kép ismét közelebb áll Kracker jászói műveihez. Stílusa a XVIII. századi középeurópai festészet főforrásához, Velencéhez vezet. A XVII. századi bolognai és nápolyi fény-árnyék komponálás helyett, itt fényt a fényben találunk és világos tónusokat. A kép belső tartalmával is elfordul az igazi barok követelményeitől, s közvetlenül egyszerű családi jelenetet ábrázol. A nagy rózsaszínű lepelbe burkolt pátriarkai Joachim óvatosan nyujtja karján a kis virágszirom szőke Máriát, az előttük, kék ruhában és sárga köpenyben ülő nagyasszonyi méltóságú Szt. Annának. Fent fényességet árasztó felhőkön az Atyaisten jelenik meg áldón kitárt karral, s egy kedves ifjú angyal. Jobboldalt, mint Krackernek több más képén, dús redőjű függöny zárja le a jelenetet, elől a padlóhoz támasztva könyv és bot. A kellemes, meleg színezésű képen Joachim és Mária köpenyének nagy, világos, rózsaszín és sárga színfoltja uralkodik.

Eddig teljesen elkerülte a figyelmet a Szent Anna-oltár alatt elhelyezett, félkörívű Szent Zsófia-oltárkép. Amint a minoritanapló bejegyzései mutatják, egyszerre készült a Szent Annával, s az alapítónő, Nyitrai Zsófia védőszentjét, Szent Zsófiát ábrázolja.[56] Kétségkívül Kracker alkotása. Homályos, oszlopos templomcsarnokban, díszes kőpadkán ül az agg szent nő, s áhítozva figyel az égből leszálló szent jelenésre. Ragyogó felhőkön három szűzi vértanú leánya tűnik fel, égi fényük ráhull Zsófiára s világosságot áraszt a sűrű homályba.

Míg e három képnek kétségbevonhatatlan hitelességét a szerzetesi naplók bejegyzései bizonyítják, csupán stíluskritikai eszközökre támaszkodhatunk az egri ferencrendi templom gyönyörű Immaculata-főoltárképének megítélésénél.[57] (IX. tábla.) Angya-

loktól körülvéve és kísérve könnyedén lebeg Mária ifjú alakja a földgolyón. Szép arca ég felé néz, hol mennyei világosság fényesedik, s angyalarcok ragyognak. Nagy árnyékfoltjaival, kissé merev rajzával inkább a Szent Antal oltárképhez, a XVII. század barok irányához áll közelebb, semmint a Szent Annához, a festőibb modorhoz. S habár felismerhetünk rokonságot — ha másban nem, Mária alakjában — a jászói Immaculatával, kétségeinket Kracker szerzősége iránt nem tudjuk teljesen elhallgattatni. Kérdésessé teszi e szerzőséget a ferences naplónak azon feljegyzése, mely a főoltárkép keletkezése idejéül az 1761. évet adja meg.[58] Ha a mai főoltárkép azonos az 1761-ben fölállítottal, s nem később a régi helyébe festették, úgy Kracker nem lehet a mestere. Ő 1761-ben még Prágában volt s nem nagyon érthető, miként került egy képe Prágából egyenest Egerbe, a ferenciek főoltárára.

Teljesen ismeretlenül, eddig senkitől sem említve húzódik meg Eger egyik legfinomabb barok oltárképe az egykori jezsuiták (ma ciszterciek) templomának egyik homályos kápolnájában. A kis Mária oktatását ábrázolja és színeinek, vonalainak, formáinak finom összhangja kiváló mester kezére vall. Derengő fényű csarnokban szelíden ül a még ifjú Szent Anna, s elébehajló kisleányát olvasni tanítja. A jobb szélen nyugodt méltóságban, ünnepélyes sárga köpenyben az ősz Joachim áll bottal a kezében. Köröskörül a könnyű felhőkből cherubfejek bukkannak elő. Krackerre vall a tiszta, világos rajz, az alakok tömegének egyszerű megfogalmazása, a jászói Szent Anna képpel annyira rokon arctípusok, a világos, melegen ragyogó színek. Maga a kompozíció pontosan követi a nagy velencei mester, Giov. Batt. Pittoni Szent Anna-vázlatát, illetve az eddig Trogernek tulajdonított, Kapossy által Pittoninak ítélt schönbrunni Szent Anna-oltárképét.[59] Csupán a vázlat legalsó alakja, egy fekvő angyal maradt el. A kép a templom eredeti berendezéséhez tartozik, feltehető, hogy Kracker a templomban végzett nagy freskóművének befejezése után a 70-es években készítette el.

Ugyanebben az időben, tehát a 70-es években festhette Kracker Esterházy püspök megrendelésére, az 1769-ben újjáépített papok menhelyének (ma Szent József-internátus) Szent József halálát. Függönytől keretezett homályos szobában, egyszerű faágyon fekszik Jézus nevelőapja. Haláltusáját a kezét áldásra emelő Üdvözítő megjelenése szelíd, békés elmulássá engeszteli.

Elől, a kép balsarkában, Mária ül imakönyvvel a kezében. Az egész képen valódi Kracker-hangulat, békés megnyugvás s a bibliai jelenetnek igazi átérzése árad.

Ugyancsak Esterházy püspök megrendelésére festette 1773-ban a régi székesegyház két mellékoltárát, miután a főoltárképet az ő gerasi távolléte alatt Franz Wagenschön készítette el. (Sáta, Heves m.) Ez a két mellékoltár, Szent István és Szent László képe maradt fenn egyedüli emlékként a régi egri székesegyháznak Kracker kezétől származó díszéből. Szent István képe a régi templom lebontása után Mezőcsátra került, a másik, Szent László képe az új egri katedrális egyik oltárát díszíti. Viharos, sötét tájban alázatosan térdel a magyarok páncélos, szakállas lovagkirálya a felhőkön trónoló és a kis Jézust karján tartó Szent Szűz jelenése előtt. Az előtérben párnán elhelyezve nyugszik a magyar Szent Korona és Szent László kardja. A kép legfőbb kiválósága a lágy fény-árnyék modellálás, az anyagoknak kifinomult festői eszközökkel való éreztetése, a kiegyensúlyozott, tiszta formaadás. A katedrális hűvös, klasszicista oltárképei közt Kracker Szent Lászlója megkapó melegséget áraszt.

Míg a Szent József-internátus számára készült „Szent József halálát" a kápolna gyertyafüstje egészen feketévé égette, fennmaradt egy másik, sokkal jobb karban lévő, teljesen azonos példány az egri Angolkisasszonyok birtokában. Lehetséges, hogy ez is Kracker kezealkotása. Neki tulajdonítható az Angolkisasszonyoknak egy másik, kis Szent Családot ábrázoló képe. Díszes oszlopcsarnokban ábrázolja az ülő Máriát, a domborműves emelvényen álló kis Jézussal, Szent Józseffel s a háttérben álló más mellékalakokkal. A stílussajátságok, típusok, részletek Krackerre vallanak. Az ő műve továbbá a papi szeminárium rektori szobájában függő „Menekülés Egyiptomba". Árnyas erdő ösvényén halad a szent pár, Mária szamáron, gyalogosan József. Útjukat az égből előbukkanó angyalok irányítják.

Kracker magántulajdonban lévő egri képei közül első helyen érdemel említést Kriston Endre püspöknek Samassa érsektől örökölt kis olajfestménye. Külön helyet biztosít neki Kracker táblaképei közt szokatlan, allegorikus tárgya. A kisméretű kép közepén 2—2 kariatida bronzfigurától közrefogva díszes, lépcsőzetes trónszék helyezkedik el, rajta nyitott könyv, a Szentírás. A trón fölött kígyó és tükör, a világi hiúság jelképei láthatók. Legfelül a Szűzanya lebegő alakja jelenik meg, karján a gyermek Jézussal.

Igazi barok mű, a barok korában annyira kedvelt szimbolikával. Mária és a kis Jézus megjelenése a Hit diadalát jelenti a világi hiúságok felett. Kracker szerzőségét kétségtelenné teszi a tiszta, világos rajz, a meleg színezés s mindenekfölött Mária és Jézus alakja, amely elhelyezés, arctípusok stb. tekintetében feltűnő rokonságot mutat Krackernek a székesegyházban függő Szent László képén szereplő Madonnájával.

Kracker képeinek leggazdagabb gyüjteményét az egri érseki liceum képtárában találjuk. Ez a szerény keretek közt is komoly értékeket fölmutató múzeum Eger művészetkedvelő főpapjainak hagyatékából jött létre. Kracker műveiből főként csak kisméretű képeket, többnyire oltárvázlatokat tartalmaz. A képtár katalógusa kilenc képet sorol fel a mester neve alatt, ezek közül néhány azonban nem állja meg a szigorúbb kritikát.[60] Kétségkívül az ő műve, még hozzá nagyon kedves és finom alkotás, a Debreceni János püspök ajándékaként a képtár birtokába jutott „Pásztorok imádása" és „Királyok imádása". Előbbin Mária boldogan mutat szalmán fekvő gyermekére, kit térdreboruló pásztorok, kendős parasztleány s a háttérben Szent József imádnak alázatos áhítattal. A másikon Mária karján pihen az isteni gyermek, s a három hódoló király ajándékai felé nyúl. A háttérben József áll leemelt kalappal. Mindkét képen az egyszerű népi alakok és zsáner motívumok (pl. tűzzel játszó fiúcska) alkalmazásával közvetlen és bensőséges bibliai hangulatot kelt a művész.

Pánthy Endre püspök hagyatékából került a képtárba, sajnos töredékes állapotban, Kracker egyik legerőteljesebb, legdrámaibb alkotása, Krisztus az olajfák hegyén. Megtörten roskad magába Jézus a gethsemanei kertben, fájdalmasan borul összekulcsolt keze fölé. De az Úr nem hagyta el az ő egyszülött fiát, s angyalát küldi az enyhítő kehellyel, melyet az szelíd mozdulattal nyujt az Üdvözítőnek. Elől a balsarokban egy fa gyökerei látszanak, különben köröskörül széles sáv hiányzik a képből. Nagy, meleg színfoltok, lényegesre egyszerűsített, de kifejező vonalak jellemzik ezt a művet. Trogernek a salzburgi St. Peterben s a bécsi barok-múzeumban lévő hasonló tárgyú ábrázolását követi szabadon.[61] A kép eredeti alakját rekonstruálni tudjuk az egerszalóki templom Krackernek tulajdonított oltárképe alapján, amely az egrivel azonos, de rongált, átfestett állapota ellenére teljes méretében fennmaradt. Rajza, kivitele oly gyenge, hogy nem tarthatjuk a mester eredeti munkájának, csak másolatnak. Értéke

abban áll, hogy Kracker kompozcióját a maga egészében megőrizte.

Méltatlanul viseli Kracker nevét a Pánthy-hagyatékból származó s a Mária előtt térdeplő, Szent Antalt ábrázoló kis kép is. Az egri ferences-templom számára 1756-ban Huetter Lukácstól festett Szent Antal-oltár vázlata ez, s a dagadó arcokról, agyagos, nehézkes formákról könnyen felismerhetjük az irgalmasrendi barát kezét. Inkább neki, mint Krackernek tulajdonítanók a Mária születését ábrázoló képet is, ha nem lenne párdarabja egy kétségtelenül Kracker művészetére való, páratlan finomságú, könnyedén, ragyogó színekkel festett „Pásztorok imádásá"-nak. Mária fénylő alakja a megtestesült báj. Alig érdemel említést egy kicsiny, Krisztust az olajfák hegyén ábrázoló vázlat. Jelentéktelensége, száraz vonalvezetése miatt inkább Kracker tanítványát, Zirckler Jánost tarthatjuk a szerzőjének.

Kracker szép és értékes műve viszont a Lancelotti kanonok gyüjteményéből származó Szent Anna-kép. Kracker szerzőségét itt bizonyossá teszi a jászói Szent Anna-oltárral való szoros egyezése. Jobbra függönnyel keretezett egyszerű szobában, hová csak a baloldali félkörívű ablakon hull be a fény, asztalnál ül Szent Anna és egy nagy könyvből, kis angyal társaságában olvasni tanítja a kis Máriát. Elől a balsarokban, épp úgy mint a jászói képen, kényelmes karosszékben az őszszakállú Szent József ül. A selymesen megcsillanó, derengő fény-árnyék, a finoman metszett arcok, lírai melegség jellemzik itt is Kracker stílusát. E mű értékeit szem előtt tartva nem hihetjük, hogy ő a mestere egy ovális, teljesen elrajzolt, kezdetleges Szent Antal képnek, ellenben az ő alkotásai közé sorozzuk Nepomuki Szent János elfogatását ábrázoló oltárkép-vázlatot s a katalógusban Dorfmeister neve alatt szereplő két putto fejet. Nep. Szent János képén fáklyáktól megvilágított, homályos csarnokból hurcolják el a poroszlók a mártírt, s viszik vértanuságának színhelye, a Moldva hídja felé. Az égből vigyázó angyalok, az előtérbe helyezett staffage alakok, a fény-árnyék és színkezelés kétségkívül Kracker kezére vallanak. Félkörívű lezárása arra mutat, hogy oltárkép-vázlatnak készült, nem tudjuk azonban, hogy a kivitelezett oltárkép megvan-e, s hogy hol van.[62] Kracker többször is megfestette Nepomuki Szent Jánost, a barok népszerű szentjét (Jászó, Szíhalom, Belényes). A két kedves, felhőkön derengő angyalfej műveinek jól ismert motívuma, nincs talán oly alkotása, hol mosolyukkal ne találkoz-

nánk. Ők a tanui a szelíd bibliai jeleneteknek, szörnyű vértanuságoknak. Biztosra vesszük, hogy a liceumi képtár két angyalfeje az ő alkotása. A budapesti Szépművészeti Muzeum letéteként még egy képét láthatjuk az egri képtárban. Pyrker érsek gyüjteményével került egykor Pestre s agg koldúsnőt ábrázol a macskájával.[63] A jelentéktelen kis képről a hagyomány azt tartja, hogy az egri líceum körül kolduló anyókáról festette Kracker, mikoriban a líceum freskóján dolgozott.

Itt említhetjük meg azt a kétségtelenül Egerből származó Kracker képet, mely a budapesti Szépművészeti Múzeumban (a raktáron) egyedül képviseli Kracker művészetét. Tárkányi Béla egri püspök ajándéka volt, s az „Utolsó vacsorá"-t ábrázolja.[64] Homályos háttér előtt, a képsíkkal párhuzamosan helyezkedik el az asztal s körülötte, mintegy félkörben Krisztus a tizenkét apostollal. Művészi tekintetben nem jelentős kép, Kracker alkotásai között nem foglal el fontosabb helyet.

Ipolyi Arnold, akkori besztercebányai püspök adományából az Országos Képtárba került Krackernek, János evangélistát ábrázoló egy másik képe is, nyomát azonban a Szépművészeti Muzeumban nem találtuk.[65]

IV.

VIDÉKI OLTÁRKÉPEK

A barok kor művészei munkásságukban nem voltak egy helyhez kötve, hanem megbízás és megrendelés szerint egész országrészeket utaztak be, s ma itt, holnap amott dolgoztak az uralkodó vagy az egyház, főurak vagy városok szolgálatában. Különösen így volt ez az egykori Osztrák-Magyar Monarchia területén. Kracker működése sem korlátozódik Egerre, műveit hét megye határában fellelhetjük, s egész sor vidéki templom kérkedhetik az ő képeivel. E falusi templomok nagy része Esterházy püspök kegyuraságához tartozott, rendszerint ő rendelte meg a képeket Krackernél, aki azokat vagy a helyszínen dolgozta ki, vagy egri műhelyéből küldte készen.

Belényes (Bihar megye) római katolikus templom; Nepomuki Szent János-oltár, névjelzett és keltezett kép, „Johann Lukas Kracker pinxit 1772".[66] Elsőnek kell említenünk, ha Kracker vidéki oltárképeit — minthogy a keletkezés időpontja nem mindegyikénél állapítható meg, — a helységnevek betűrendjében soroljuk fel. Az oltárkép középpontjában, áhítattal ég felé tekintve, sötét felhőkön ül a szent vértanú, jobbját kitárva. Lábánál erőteljes angyalka helyezkedik el jelképeivel, a kulccsal és könyvvel, s hallgatást jelezve, ajkára illesztett ujjal. A kép balsarkában diadalmas angyal ostorcsapása alatt hatalmas démon, a Bűn, roskad össze s zuhan alá a sötét mélységbe. Legelől sziklán Szent János fogságának emlékei, bilincs és gyertya látszanak. A kép színezése sötét, borongó, a fény-árnyékon áttörő meleg színekkel. Részleteiben rokonságot mutat Kracker tíz évvel korábbi jászói Nepomuk-oltárával. A szent alakja nagyon hasonló, az angyalka, a sziklára helyezett bilincs és gyertya azonos.

Nem tudjuk, miként került Krackernek ez az alkotása a távoli Erdélybe, a belényesi templomba. Föltehetjük, hogy az Esterházy Károllyal kapcsolatban álló Patachich Ádám nagyváradi püspök rendelése.[67] Nem lehetetlen az sem, hogy a képet Hebenstreit József pesti szobrász közvetítette, aki Krackerrel egyidőben 1769-ben az egri minoritáknál dolgozott, s azt követően a belényesi templom szobrait faragta.

Besztercebánya. Kracker 1774-ben Besztercebányán tartózkodott s a plébánia-templom főoltárára megfestette Mária mennybemenetelét. A névjelzett és keltezett hatalmas oltárképért Kracker 226 frt 40 kr-t kapott a megrendelő városi tanácstól.[68] A kép középterét elfoglaló nyitott sír körül ámulva állnak az apostolok és szelid-nyugodtan vagy lázas izgalomban, áhítattal vagy megriadtan néznek ég felé, ahol angyalsereg közepette diadalmasan emelkedik a mennyekbe Istennek anyja. A zsúfolt, barokosan nyugtalan, Kracker higgadt és harmónikusabb képszerkesztésétől eltérő kompozíció Martino Altomonte osztrák barokfestőnek wilheringi Mária mennybemenetele oltárával áll közeli rokonságban.[69] Föltehető, hogy mindakettő egy közös mintaképre megy vissza, hiszen a kompozíciók átvétele a barok művészeti gyakorlatának egyik legáltalánosabb szokása. A plébánia-templom főoltára valószínűleg nem volt Kracker egyetlen besztercebányai alkotása. Erre vall Besztercebánya nagy püspökének, Ipolyi Arnoldnak azon feljegyzése, mely a főtemplom „oltárainak Kracker rubensi iskolája egyes kiválóbb képeivel diszítésé"-ről beszél,[70] valamint az a körülmény, hogy Ipolyi besztercebányai gyűjteményében szerepelt Krackernek, János evangélistát ábrázoló képe, amely azután — amint már említettük — az Országos Képtárba került.[71]

Kracker besztercebányai működésével kapcsolatban meg kell említenünk az 1761 utáni barok stílusban átépített plébánia-templom szentélyének freskóját is. A mennyezet ugyanis Schmidt Antal besztercebányai festő, Kracker tanítványa festette.[72] A freskók valóban Kracker legközvetlenebb hatását mutatják, s még hozzá olyan mértékben, s a művészi értéknek olyan fokán, hogy nemcsak Kracker hatására, hanem esetleg az ő terveire kell gondolnunk. A kivitelező Schmidt Antal festőről eddig semmit sem tud a magyar művészettörténelem. A Thieme-Becker és Éber művészeti lexikonja csak annyit árul el róla, hogy Kracker tanítványa volt és Besztercebányán, valamint Vácott festett falfestmé-

nyeket.[73] Minket elsősorban az érdekel, hogy milyen kapcsolatban állt Krackerrel, mikor és hol volt a tanítványa. Erre nézve érdekes újabb adatokat nyerhetünk az egri minoriták házi naplójának egy bejegyzéséből. Eszerint 1769 január 24-én a konventben ebédelt Schmidt besztercebányai festő, aki a templom kifestésére vállalkozik.[74] Ez a besztercebányai Schmidt minden valószínűség szerint azonos a mi Schmidtünkkel, s feltehető az is, hogy Egerben ismerkedett meg Krackerrel és művészetével, talán mellette is maradt és a tanítványa lett. Együttműködésük ezek után Schmidt szülővárosában már természetes.

Kracker besztercebányai útjával kapcsolatos egy elpusztult művének keletkezése is, valószínűleg ekkor festette a Besztercével szomszédos Körmöcbányán a plébánia-templom freskóit. Minthogy azonban az omladozó templomot az 1900-as években teljesen lebontották, Kracker freskóműve, mint annyi más, nyomtalanul elpusztult.[75]

Devecser (Veszprém megye). Esterházy Károly püspök kegyurasága alá nem csupán az egri egyházmegye községei tartoztak, hanem, mint hitbizomány, két dunántúli helység is: Pápa és Devecser. Pápán Esterházy püspök hatalmas, külső és belső szépségével kiemelkedő templomot építetett. Devecserben az oltárképről gondoskodott, Krackerrel festette meg 1779-ben. Amint a számadáskönyvből értesülünk, Szent Antalt ábrázolta, s a fizetést érte, 150 frt-ot a festő halála után már özvegye vette fel.[76] A devecseri Szent Antal oltárkép tehát Kracker utolsó alkotásai közé tartozik.

Egerbakta (Heves megye). Az Egerhez közeli község egyháza Esterházy püspök kegyurasága alá tartozott. Ő építette szép barok templomát 1773-ban Fellner tervei szerint. A belső díszítés művészi kivitelezéséről is gondoskodott. A faragásokat, tabernákulumot és szószéket Anton Steinhauser egri szobrásszal, a főoltárt s az oldalfalak freskóit Krackerrel készíttette 1775-ben.[77] A hatalmas méretű, sokalakos baktai oltár a bölcsekkel vitatkozó Szent Katalint ábrázolja. Az alexandriai szűz a császár és Eudoxia császárné, magyarázó és érvelő tudósok köréből sugárzó fehéren, mint a Hit és Igazság ragyogó felkiáltójele emelkedik ki. Kinyujtott balja magávalragadó erővel mutat föl a lebegő angyalok karján megjelenő Feszületre. A háttérben legyőzve omlik össze a római bálvány. A baktai főoltárkép, melyet Esterházy püspök 350 frt-tal jutalmazott, Krackernek nagyszabású, de nem

ép kellemes hatású művei közé tartozik. A besztercebányai Mária mennybevételéhez hasonlóan zsúfolt, a teret nagyon is betölti, az egyes alakok közt alig hagy levegőt. Újabb bizonyítéka ez annak, hogy sokalakos oltárképein, a drámaian mozgalmas jelenetek nem mindig sikerülnek. A tudósok pompás rajza és jellemzése, valamint a jászói Immaculatára emlékeztető Szent Katalinnak szűzi szépsége bőven kárpótol azonban a szerkezeti hibákért. A baktai templom oldalfalainak freskódísze, amiért Kracker a számadáskönyvek bejegyzése szerint 80 frt-ot kapott, már nem látható, valószínűleg bemeszelték. Inkább csak díszítés lehetett, semmint összefüggő falfestmény, mert a 80 frt, amit érte kapott, aránylag kicsiny összeg.

Egerszalók (Heves megye). A Baktával szomszédos, Egerhez közelfekvő szalóki plébánia-templom Krisztust az olajfák hegyén ábrázoló mellékoltárát Foltin, s az ő nyomán Szentiványi és Szmrecsányi Kracker művének tartotta.[78] Nem vették azonban figyelembe, hogy ez a nagyon rossz karban lévő, teljesen elfeketedett kép az egri liceumi képtár töredékesen fennmaradt Olajfák hegyének másodpéldánya. Mégpedig, amint a száraz és kemény vonalak, rossz formák, elrajzolások alapján már kifejtettük, másolata, esetleg korabeli utánfestése. A szalóki képet egyébként püspöki számadáskönyvek nem említik, pedig, a templom az Esterházy egyházmegyéjéhez tartozván, a képet okvetlenül ő rendelte volna.

Feldebrő (Heves megye). A preromán altemplomáról nevezetes, később barokosan átépített egyház Krackernek kétségkívül hiteles művével dicsekedhetik. A diadalív jobb oldalán elhelyezett oltáron áll a nagy ovális kép, amely Szent András apostolt ábrázolja fél alakban, dús sárga köpenyben, vállán kereszttel. A szent alakjának megfogalmazása, arca, elhelyezése a jászói Szent Andrásra emlékeztet, s csak a higgadtabb vonalvezetés, fokozott egyszerűség vall a mester későbbi korszakára. Feltehetően Kracker kezétől származik, hozzá mindenesetre közel áll egy vázlatkép a templom szentélyében. A felhőkön lebegő, angyaloktól kisért Máriát ábrázolja, karján a gyermek Jézussal, Kracker kezére valló vonalakkal és színekkel. A feldebrői templomot 1750-ben kegyura, Grassalkovich Antal, a nagy mecénás főúr építette. Nem tudjuk, ő rendelte-e Krackernél a Szent András-képet, vagy hogy mi módon került Feldebrőre.

Járokszállás (Jász-Nagy-Kún-Szolnok megye). Plébánia-

templomának 3 oltárképét 1770—73 közt festette Kracker a kongregáció megrendelésére egyenként 80 frt-ért.[79] A főoltár a felhőkön trónoló Szent Háromságot, a két mellékoltár Szent Antal látomását, illetve Szent Ferenc stigmatizációját ábrázolja. Gerecze Péter Magyarország műemlékeinek helyrajzi jegyzékében Kracker művei közé sorolja a *jászberényi* templom Szent Kereszt oltárképét is, s részben az ő, részben Zach és Maulbertsch keze munkájának tulajdonítja a templom falképeit. Utóbbi állítása mindenképen megdől, mert a jászberényi templomot csak 1782 után festették ki, akkor pedig Kracker már nem élt. Az oltárképről feltehető, hogy az ő alkotása volt, — ma ugyanis már nincs meg —, mert hiszen a templomot Esterházy Károly püspök építtette 1774—82 közt, s oltárait is ő csináltatta.[80]

Kápolna (Heves megye), az egri érseki megyéhez tartozik. Szép, nagy barok egyháza Esterházy püspök idejében épült az Eger-vidéki templomokra jellemző Fellner-stílusban, 1785-ben. Főoltárképe Kracker tanítványának, Zircklernek műve. A mester alkotásai nem a templomban függnek, hanem mint fundus instructus, a plébánián. Foltin és Szentiványi a plébánia két Kracker képéről tud, az egyik Mária látogatása, a másik Szent Anna. Mária látogatása vázlat, oltárképhez készült, amint a felső félkörívű záródás bizonyítja. Csarnokos ház lépcsőjén kitárt karral üdvözli Erzsébet Máriát, s szeretettel átöleli. A háttérben Zakariás áll vörös köpenyben. A két szent asszony mögött lankásan zöldelő táj bontakozik ki, hasonló Eger szelid vidékéhez. Előbukkanó angyalfejek teszik teljessé a képet. Levegős, finom alkotás, ragyogó, könnyű színekkel (Erzsébet köpenye sárga, Máriáé kék, ruhája fehér). Hajlékonyan és mégis biztosan megrajzolt alakok, igazi Krackeri szépségű arctípusok jellemzik. Szóbeli értesülés szerint ezt a vázlatot követi a közeli *Tarna* Szűz Mária- és *Tiszaörs* Mária látogatása-oltára. Utóbbit Esterházy megrendelésére Kracker tanítványa, Zirckler János festette 1785-ben. Fölmerül az a kérdés, hogy a kápolnai vázlat Zirckler műve-e, a tiszaörsi oltárhoz, vagy Kracker alkotása s Zirckler csak felhasználta mintául. Minthogy Zircklert eddig kissé száraz, klaszszicizmus felé hajló, értékben messze Kracker mögött maradó mesternek ismerjük, aligha tulajdoníthatjuk neki az annyi művészi kiválóságot tükröző, rokokó finomságú kápolnai vázlatot. Valószínűbb, hogy Krackernek egy eddig még elő nem bukkant, vagy talán létre sem jött oltárához készült. Hasonlóan kérdéses

a helyzet a kápolnai Szent Anna-képpel. Ez ugyanis, mint eddig észre nem vették, közvetlen kapcsolatban van Zirckler pápai Szent Anna-oltárával, s egyszersmind vázlata a pesti szervita-templom főoltárképének. Az 1773—86 között épült, művészi értékével messze kiemelkedő pápai templom négy mellékoltárát Zirckler János, Kracker tanítványa festette Esterházy püspök megbízásából, köztük a Szent Annát 1784-ben. A püspöki számadáskönyvekből megtudjuk, hogy Zirckler a Szent Anna oltárért járó 80 frt-al egyidőben, a pesti szerviták egy képének lerajzolásáért, s útiköltség fejében 14,95 frt-ot kapott. A kép, melyet lerajzolt, s melyet a pápai Szent Anna-oltár pontosan követ, *a pesti szervita-templom főoltárképe* s a kápolnai vázlat tanusága, valamint a stílussajátságok alapján Kracker alkotása. A Schoen Arnoldtól közölt adatok szerint a főoltárt a szervita atyák megrendelésére 1740-ben bécsi mesterek készítették; a szobrokat Johann Thenny, az oltárképet Joh. Samuel Hözendorf.[81] Johann Samuel Hözendorf tájképfestő volt és minden ismert képén, szentképein is túlsúlyban van a tájképi elem; a XVIII. század második felének stílusát mutató főoltárkép nem lehet az ő alkotása. Tudjuk azonban, hogy a pesti szerviták állandóan kapcsolatban álltak Esterházy püspökkel, aki az ő közvetítésükkel levelezett külföldi művészeivel és megbízottaival. Alighanem a püspök ajándékozta a barátoknak az ő udvari festője, Kracker által készített főoltárképet, s így került az a régebbi Hözendorf-kép helyébe. Szent Annát ábrázolja meghitt családi körben, Krackernek egyik legkedvesebb, leggyakrabban megfestett témája ez. (Jászó, Eger, Sasvár.) Jobbra függönnyel lezárt, oszloppal határolt homályos szobában középen Szent Anna helyezkedik el s baljával egy angyal által tartott Tízparancsolatra mutat. Jobbra tőle a kicsiny Mária áll, az előtérben Joachim olvas elmerülten. Fönt az égben felhők közt nagy szárnyas angyalok lebegnek, lent kicsiny puttók játszadoznak. A barnaköpenyes, kékruhás Szent Anna, a világoskék ruhájában szelíden meghajló, szőke gyermek Mária, a vörös köpenybe burkolt agg Joachim, mind jellegzetes, Kracker képein gyakran előforduló típusok. A biztos kiegyensúlyozott formaadás, a meleg színkezelés, vonalvezetés és a típusok határozottan az egri mester kezére mutatnak. A pesti szervita-templom főoltárképe, a Kápolnán mindig Kracker neve alatt szereplő vázlat, valamint a stílussajátságok alapján minden bizonnyal Kracker alkotása. A kápolnai Szent Anna vázlatnak van egy azonos nagyságú és ki-

dolgozású párdarabja is a kápolnai plébánián, egy Angyali üdvözlet. A két kicsiny vázlatkép, a Szent Anna és ez az Angyali üdvözlet, jó lendületes rajzot, ügyes szerkezetet mutat, azonban annyira kicsi és jelentéktelen, hogy a művészi szerzőségről stiluskritikai alapon nem sokat lehet mondani. Mégis inkább hajlunk arra a nézetre, hogy mindakettő Kracker műve. A kápolnai plébánia birtokában egy harmadik, eddig seholsem említett vázlatkép is van. A Szent Háromságot ábrázolja felhőkön trónolva. Sokkal nagyobb mértékben viseli magán a krackeri művészet jegyeit, mint pl. Szent Anna és az Angyali üdvözlet. Lehetséges, hogy a jászárokszállási Szent Háromság-oltár vázlata.

Kerecsend (Heves megye). Temploma Kápolnához hasonlóan Esterházy bőkezűségének köszönheti létrejöttét. 1772—73-ban épült Fellner tervei szerint. Szobrászati díszének Steinhauser Antal és Höss József a mestere. A diadalívtől jobbra felállított oltárképet egy nyugta bizonysága szerint Kacker festette 1777-ben.[82] Az erősen elsötétedett kép Szűz Máriát ábrázolja sűrű felhőkön lebegve, jobb térdén gyermekével. Mosolygó puttófejek, s kedves angyalok veszik körül. Lent a gomolygó felhők alatt Kererecsend zöldelő tája tárul elénk újonnan épült templomával. Mint tájképfestő, s még hozzá valóságos táj festője, mutatkozik itt be Kracker, s újabb vonással gazdagítja művészetét.

Marosvásárhely. A Székelyföld központjának, Marosvásárhelynek szép, barok plébánia-temploma eddig ismeretlen Kracker-képet őriz. A baloldali második kápolna Szent József oltárát a stílusjegyek, valamint a szihalmi Szent József oltárral való szoros összefüggés alapján Kracker alkotásának kell tekintenünk. A fölül ívben végződő oltárkép jobboldalán az őszszakállú, agg Szent József ül, kék ruhában, bő barna köpenyben. Liliomos botot tartó jobbja szeretettel öleli át az előtte asztalon ülő kis Jézust. Baloldalon az előtérben egyszerű gyalupad mögött két pufók angyalka játszik Szent József ácsszerszámaival. A meghitt hangulatú jelenetet baloldalon behulló fény világítja meg gyéren. Sz. József szakállas feje, a szőke gyermek Jézus, az angyalkák mind jólismert Kracker-típusok, a szín- és formakezelés is Kracker kezére vall. Döntő bizonyság az ő szerzősége mellett a szoros szerkezeti összefüggés a szihalmi Szent József oltárral. A két kép fogalmazása azonos, egyik a másiknak tovább fejlesztése, nem pedig utánzata. A marosvásárhelyi plébánia-templom Szent József oltára minden valószínűség szerint Kracker mun-

* Nem ezt nézte Legenyei Pintér Kupeczkynek?

kája, egyelőre azonban nem tudjuk, miként került a távoli Erdélybe, az 1728—64 között épült egykori jezsuita templomba. Keletkezésének időpontját legalább hozzávetőleg éppen a szihalmi oltárral való összefüggés alapján állapíthatjuk meg, s tehetjük a 70-es évek elejére. (A szihalmi oltár keltezése 1771.)

Mezőcsát (Borsod megye). Névjelzett és keltezett Szent István királyt ábrázoló oltárképe, az egri székesegyházban lévő Szent Lászlónak párdarabja, s Esterházy püspök megbízásából 1773-ban készült a régi katedrális mellékoltárára.[83] A templom lebontásakor eredeti helyéről Mezőcsátra került.

Mezőtárkány (Heves megye). Plébánia-temploma Kracker Szent János evangélista olajbafőzetését ábrázoló oltárképét őrzi. Igazi barok tárgyat, martirumot festett itt meg Kracker. Kinek a megbízásából, mikor, nem tudjuk. A keltezés idejére nézve terminus ante quaem 1773, akkor épült a templom, akkor vagy kevéssel azután készülhetett az oltárkép.[84]

Szihalom (Borsod megye). 1758-ban Komáromy János egri prépost költségén épült templomának két mellékoltárát festette Kracker. Az egyik kép Szent Józsefet a kis Jézussal, a másik Nepomuki Szent Jánost ábrázolja. Egyszerű, jobbról függönnyel lezárt, derengő fényű szobában, hová baloldalt kicsiny ablakon hullik be a fény, Szent József áhítattal csókolja az előtte asztalon ülő isteni gyermek jobbját. A sárga köpenyes, fehérhajú József balkezében liliomos botot tart, az asztalon batyu, elől kosár hever az ácsszerszámokkal. Fönt a felhők között két angyalfej bukkan elő, mint a szent jelenet égi tanuja. Az egri minoriták Szent Anna oltárához közel álló forma- és színkezelés jellemzi a képet. Gazdag és mégis harmónikus, kellemes, de nem édeskés, az egyszerű bibliai jelenet hangulatát igazi vallásos átérzéssel tolmácsolja. Jelzete: „Joh. Lukas Kracker pinxit 1771." Szent József oltárával szemben, hasonló, szép, eredeti rokokó keretben áll Nepomuki Szt. János képe. Különös helyzetben, már mint halottat ábrázolja a szentet, amint teljes ornátusban, halotti sápadtan fekszik a meredek vízparton. Lehullott skapuláréja a vízbe merül. Jobbjában hitének jelképe, a kereszt, baljával előtte térdeplő két kis angyalra mutat. A Kracker képeiről jól ismert erőteljes angyalkák egyike ujját, a szent vértanu néma állhatatosságára emlékeztetve, ajkán tartja, a másik imára kulcsolja kezét. Fönt a felhős égben az Úr hírnöke, lebegő angyal tűnik fel, háttérben Szent János vértanuságának színhelye, a Moldva hídja látszik.

A szelid béke, Istenben való megnyugvás áhítatát sugározza ez a kép, a legnemesebb művészet eszközeivel.

Szt. István (Borsod megye). Plébánia-templomában a község és egyház védőszentjének, Szent István királynak oltárképe függ. Kracker festette, valószínűleg Esterházy püspök megbízásából, hiszen a templom az ő egyházmegyéjébe tartozott, s ő annak szinte minden templomáról gondoskodott. A magyar szentek ábrázolása különben is kedves gondolata volt, s megfelelt hazafias, vallásos törekvéseinek.

Tiszapüspöki (Jász-Nagy-Kún-Szolnok megye). Templomának a betegeket gyógyító Szent Mártont ábrázoló oltárképe Kracker alkotása. Esterházy püspök megbízásából 1770-ben festette, a számadáskönyvek adatai szerint 170 frt-ért.[85] Valószínüleg ez volt az első a vidéki templomok számára készült oltárképei között.

Zserc (Borsod megye). Élete utolsó évében, 1779-ben festette Kracker az Egerhez közeli Zserc falu templomába a Fájdalmas Szűzanya oltárképét, püspöke megbízásából 100 frt-ért.[86]

V.

KRACKER UTOLSÓ KORSZAKA (1777—79)

Aszód — Noszvaj — Tőketerebes — Eger

Kracker életművének utolsó fejezete olyan bőséges, olyan gazdag, hogy alig tudjuk nyomon követni, alig tudjuk elhinni, hogy ilyen rövid idő alatt ő hozta létre mind azokat a nagyszabású műveket, melyek az aszódi és noszvaji kastélyt, a tőketerebesi pálos-templomot, az egri liceum könyvtárát, s az egri szerviták kolostorát diszítik.

1776-ban és 1777 tavaszán s nyarán dolgozott Kracker Aszódon, a Podmaniczky-kastélyban, ekkor kezdte el a liceumi mennyezet tervezését, ekkor volt szó a pápai freskókról is. Valószínűleg 1777 őszén, vagy az év végén ment Tőketerebesre. 1778-ban legnagyobb műve, a liceumi könyvtárterem mennyezetképe készült el, s körülbelül ugyanakkor a noszvaji kastély freskója. 1779-ben, nem sokkal halála előtt jött létre utolsó műve, az egri szerviták refektóriumának két falfestménye.

A Podmaniczkyak aszódi kastélyát, a pestkörnyéki barok kastély-stílusban Jung József, a Grassalkovichok hatvani építőmestere tervezte Podmaniczky Sándor báró megbízásából 1767—1772 közt.[87] „Az egész épület méltóságos, belső készületei pedig figyelmetességet indító ízléssel alkalmaztattak" — írja róla Vályi András, a 18. századi Magyarország leírásában.[88] 1890 óta a kastély az evangélikus leánynevelő intézet székhelye. Dísztermének mennyezetét Kracker pompás allegóriája tölti be, a Kereszténység diadala a pogányság fölött. (XI. tábla.) A tárgy hasonló az egri kispréposti palota freskójához, a kidolgozás azonban teljesen eltér tőle. Ott Kracker lendületes barok-művet, mennyei látomást festett, itt kissé szárazon, a klasszicizmus felé

hajló józansággal helyezi egymás mellé bonyolult szimbolikai értelmű alakjait.[89] A kissé már copf stílusban festett, nagyszerű látszatarchitektura felett megnyilik az égbolt, s rózsaszín felhőkön tanyázó mennyei erények gyülekezete tárul elénk. Legfelül a Hit nemes nőalakja emelkedik ki, kereszttel és rózsaággal, oltárra támaszkodva. Közelében egy nemtő, kezében égő szívvel és lanttal a Szeretetet személyesíti meg. Az elefántra támaszkodó ifjú nő a Szelidség, Mansuetudo (minthogy az elefánt a szelidség állata). Mérséklet, Temperantia kantárszárat és virágcsokrot tart a kezében, míg az oroszlánra támaszkodó, érmet lóbáló nő a Generositas, Nagylelkűség. A sisakos, pajzsos Athene a Bölcsességet képviseli, a bőségszarut tartó s koldus tarisznyájába pénzt dobó nemtő a Jótékonyságot, Munificentiát. A férfi alakok közül a rózsakoszorús, fehérszakállas agg bizonyára az Igazság, s az oroszlán száját kitátó hős a Bátorság. A terem baloldalán, Athene lábainál, a látszatarchitektura keretét áttörve az égi erényektől legyőzött démonok zuhannak alá sűrű gomolyban. Ez a jelenet szorosan kapcsolódik az egri kispréposti palota hasonló ábrázolásához, s a sokkal korábbi jászói könyvtármennyezet alakjaihoz. A mennyezet négy sarkában, boltozatosan kiképzett látszatfülkében négy további allegórikus női alakot találunk. Az egyik szárnyas angyal olajággal és harsonával a Hírnév nemtője, a másik homokórával és sarkantyúval a mindig siető Idő megszemélyesítője. Kezében könyvvel és koszorúval a Tudomány, míg a negyedik, álarccal és világító mécsessel a Művészetet képviseli. Homályosabb a falakat diszítő ábrázolások jelentése és összefüggése. Négy grisaille hermában a négy elem jelképeit ismerhetjük fel. Fölöttük négy mitológiai jelenet foglal helyet. Apollo és Daphne, Apollo és Marsyas, és két további, amorettekkel. A két keskenyebb fal közepét Nagy Sándor, illetve Seneca grisaille alakja diszíti, s Macedóniai Fülöp, valamint Olympias asszony medaillonja.[90] A falközöket szép nagy festett vázák töltik ki, az egyik alatt jól látható a jelzet: „J. L. Kracker et J. Zach pinxit 1776." Az aszódi díszterem freskóját tehát két művész hozta létre, Kracker és segéde, Zach. Kracker festette a művészi értékben kimagasló, lendületes rajzú, meleg színezésű, igazi Kracker-típusú mennyezeti alakokot, míg az architektura kivitelezése és a fali grisaille-ok Zach gyakorlatlanabb, kevésbé tehetséges kezére vallanak. Zach József munkája lehetett a díszteremmel szomszédos szobácskának ma már teljesen tönkrement, exo-

tikus tájat ábrázoló falfestménye. Az aszódi freskó fontos állomás Kracker művészi pályafutásában, a lehiggadás, megnyugvás állapotában mutatják őt. A barok szenvedélyességét, mozgalmasságát levetette, s hűvösebb, józanabb lett.

Kracker eddig ismeretlen alkotásának kell tekintenünk az aszódi plébánia-templom Szent Háromságot ábrázoló főoltárképét. A két újabb szárnytól közrefogott festmény Kracker ismert stílusjegyeit viseli magán. A földgolyóval középen felhőkön lebeg a Szent Háromság, jobbra az Atyaisten, bő sárga köpenyben, balra Krisztus kereszttel a vállán. A kép alján nagyszárnyú angyal tekint fel hódoló áhítattal. A nem nagyméretű oltárkép Kracker szokásos típusait, vonalvezetését és színezését tünteti fel, valószínű, hogy a díszterem freskóival egyidőben rendelte meg Podmaniczky Sándor báró, a templom kegyura.

Kracker valószínűleg Esterházy püspök ajánlatára került Aszódra. Aszódról különben állandóan levelezésben marad nagy megbízójával. Ez a levelezés már a festő következő nagyszabású munkájának, a liceumi könyvtár mennyezetének tervezgetését tartalmazza. 1777 július 27-én írja, hogy augusztus végére készen lesz Aszódon, mert ami még akkor hátra van, azt segédje, Zach is el tudja végezni.[91] A tridenti zsinatnak, a liceumi könyvtárba tervezett megfestése azonban egyelőre halasztást szenved. Esterházy püspök előbb még más, hatalmas mű gondolatával foglalkoztatja kedves festőjét. 1773-ban indult meg Pápán, hitbizományi birtokán, a falusi plébániák sorából messze kiemelkedő templom építése. Pénzt és fáradságot nem sajnált, hogy nagyszabású művészi alkotást hozzon létre. A templom építője, a magyarországi későbarok egyik legnagyobb mestere, Fellner Jakab s az ő halála után segédje, Grossmann József. A főoltárt Maurer Hubert bécsi festő festette, a szobrokat a szintén bécsi Prokop Fülöp faragta. A templom kifestésével kapcsolatban Esterházy kezdettől fogva Krackerre gondolt. 1773-ban, mikor a terveket megkapta, azt írta Fellnernek, hogy miután a templom teljes egészében festve lesz, a belső tér alakítása tekintetében meg kellene egyeznie Krackerrel, vagy más festővel. Válaszában Fellner megírja, hogy a boltozatok mind laposak lesznek, ahogy azt Krackerrel már a mult évben megbeszélték.[92] A templom építése hosszú ideig elhúzódott, a freskókra csak 1777-ben lehetett újból gondolni. 1777 szeptember 20-án a püspök Pápára hívta Krackert, hogy a helyszínen tanulmányozza a lehetőségeket, s ki-

gondoljon valami nagyon szépet, amire a templom igazán méltó.[93] Nem tudjuk, hogy Kracker eleget tett-e a püspök hívásának s járt-e Pápán. A következő hónapban, 1777 október 11-én mindenesetre megkapta Esterházytól a templom kifestésének részletes programmját. E programm szerint, mint ahogy Maulbertsch később meg is valósította, Szent István első vértanu legendája diszítette volna a mennyezetet. Mintaképe a római magyar kollégium templomának, a Santo Stefano Rotondónak azonos tárgyú freskója volt. 1779 augusztus 5-én újabb programmot küldött Krackernek, s felszólította, hogy gondolatait vesse papírra.[94] Mindezek után felmerül a kérdés, vajjon készített-e Kracker terveket, vázlatokat a pápai templom mennyezetéhez, vagy hozzá sem kezdett már ehhez a nagy feladathoz, érezve, hogy ereje fogytán, ideje múlóban. Nem is nagyon juthatott hozzá, annyira el volt halmozva munkával.

Kérdéses az az eddig figyelemre nem méltatott adat, mely szerint Kracker 1777-ben a tőketerebesi pálos-templom mennyezetképeit festette.[95] Az 1776-ban újjáépített templom gótikus bordázatú boltozatát, valamint két fülkéjét diszítik állítólagos Kracker-freskók. A szentély mennyezetén Mária életéből, a hajóban Remete Szt. Pál életéből vett jeleneteket ábrázolnak, a két fülkében Mária Teréziának bemutatott hódolat és Szobieszky János látomása tűnik elő. A freskók különlegességét elsősorban az architektura által létrejött kényszerformák okozzák. Két egymást keresztező ívet két-két jelenet diszít, középütt az ívek találkozásánál rokokójellegű ornamentika. Mindenesetre egyedülálló freskóforma a barok korában, a megnyult, rombuszalakú térbe csak megnyult alakok helyezhetők el, azok is csak szűkösen. A falképek stílusa nem támasztja alá teljesen Kracker szerzőségét. Kétségtelenül rokonságot mutatnak az ő műveivel, részletekben, egyes arctípusokban, az alakok megnyultsága is megtalálható késői művein (Liceum, szerviták). Viszont itt az alakok laposak, rajzuk gyakran kifogásolható, mozgásuk táncoló, kissé elcsavart. Az ábrázolás naivitása, a rokokódiszítés magyaros motívumai provinciális mesterre engednek következtetni. Amennyiben a kassai egyházmegye évkönyvében Kracker szerzőségére vonatkozó adat nem tévedésen alapszik, feltehető, hogy a terebesi freskókat az ő vezetése mellett, vagy tervezése alapján valamelyik tanítványa festette.[96] Lehet, hogy az ő műve az egyik mellékoltáron a Mária látogatását ábrázoló kép.

Tőketerebeshez hasonló vitás kérdés merül fel a noszvaji kastély falfestményeivel kapcsolatban. A borsodmegyei Noszvaj Gallasy-kastélyát De La Motte Antal francia tábornok építette 1778-ban.[97] Kedves rokokó épület, a pestvidéki ú. n. Grassalkovich-stilusban, kicsiny udvarra néző főhomlokzattal, oromzatos középrizalittal. A hagyomány szerint a kastély azoknak a mestereknek alkotása, kik a vele egyidőben épülő egri liceumot létrehozták.[98] Az építészeti sajátságok Fellnerhez közelállanak, a négy terem mennyezetét és falait diszítő freskók feltehetően Kracker alkotásai. Sajnos, azonban mind nagyon rongáltak, repedezettek, sürgős renoválásra szorulnak. A lépcsőháznak Apollo diadalmenetét ábrázoló mennyezetképe ma csak szánalomraméltó rom. A napisten fejénél beesett az eső, s ifjúi alakján nagy esőfolt díszeleg fej helyett. Amennyi a képből még látható, pl. az Apollo diadalszekerét kísérő horák alakja, az mesterkézre vall. A lépcsőház falait köröskörül az olympusi isteneknek stilizált, mértani formákra egyszerüsített grisaille alakjai töltik be. Mind egy-egy sziporkázó persiflage. Jupiter, az istenek atyja villámai helyett fűcsomót hord pléhgyomrában. Venus lábasokkal és tollseprővel felszerelve a háziasság istennője lett. Merkur, az istenek küldöttje elmésen modernizálva, lakájnak lépett elő s pici lakájfrakkot visel, Euterpe, a zene s Diana, a vadászat istennője sem maradt ki a csúfolkodásból. Fölényes humor, találó gúny mindenütt, valaki, aki kineveti a kor magasztos szimbolikáját, a villámokat puffogtató olympusi isteneket. A szatíra eszmei szerzőjében a megrendelő elmés francia grófot sejtjük. Kracker, ha ő volt a festő, a gróf ötleteit dolgozta ki, mert magától soha nem ábrázolt volna ilyesmit. Ez a gúnyorosság idegen volt egész lelki és szellemi alkatától. A lépcsőház mennyezeténél valamivel jobb állapotban maradt fenn az ebédlő freskódísze. A mennyezeten frizként bacchikus jelenetek futnak körül. Vidám szüreti mulatság; Silen a hordója mellett, Bacchus és Ariadne lugasuk előtt, pajkos amorettek kecskével hancuroznak, amely utóbbi jelenet az egyik hasonló tárgyú aszódi grisaillera emlékeztet. Néhol szép, meleg színekkel festett, mesterien rajzolt, kedves, megnyerő kép. Kellemesen hat a finom táj. A falakat, épúgy, mint Aszódon, köröskörül füzéres rokokó vázák diszítik. A következő, ú. n. római szoba nevét a római császárok grisaille mellképeitől kapta. A mennyezeten folytatódnak az idilli mitológiai jelenetek, sajnos, erősen megrongálva. Csak Venus, Ámor és Adonis hármas cso-

portja maradt fenn épen, ragyogó színekben, zöldelő erdő közepette. Az utolsó, ú. n. madaras szoba falain tarka gémek, vadludak, kócsagok diszelegnek, s egy szinte teljes épségben fennmaradt, pompás táj. Smaragdzöld fák közt apró házak fehérlenek, s egy ember piciny alakja papírsárkányt húz a ragyogó kék égen. Közvetlen és megkapó, költőien elgondolt, mesterien odavetett kis alkotás. Hasonlóak lehettek egykor a kerti ház falait diszítő tájkép-freskók; ma már csak elfakult, összekarcolt nyomuk látszik. Bármennyire rossz állapotban vannak is a noszvaji falképek, még romjaikban is elárulják, hogy mesteri kéztől származnak. Kracker volt-e ez a mester, nem állíthatjuk biztosan. Más műveivel, különösen az aszódi kastély freskóival összehasonlítva, valószínűnek látszik az ő szerzősége, amit az időpont is megerősít. 1779-ben szentelték fel ünnepélyesen a noszvaji kastély kápolnáját, ekkor már bizonyára minden készen volt s a festményeket is befejezték, még Kracker életében.

Kracker utolsó, tevékenységében gazdag, de művészi erőben lankadó éveiben készült életének legnagyobbszabású és legnevezetesebb alkotása, az egri líceumi könyvtár mennyezetképe. A mai egri érseki líceum Esterházy Károly püspök építő- és kultúrtörekvéseinek legnagyobbszerű emléke. A magyar Universitas méltó székhelyének készült. Építése Fellner vezetése mellett 1765—1785-ig tartott. A művészek, mesteremberek egész hada dolgozott rajta. A püspök a külső és belső díszítés minden részletére gondot fordított. A művészek, Fellner, az építész, a szobrász Venzeslaus Halblechner, a festők, Kracker, Sigrist, Maulbertsch, pontos utasításokat kaptak tőle. A 70-es évek végére a stílusában klasszicizáló hatalmas épület nagyjában készen állt, s Esterházy püspök a festészeti dísz előkészítéséhez látott.

Az első nagy feladattal, a könyvtár mennyezetének kifestésével, évtizedek óta foglalkoztatott udvari festőjét, Krackert bízta meg. Az ábrázolás tárgyának nem vallásos jelenetet, nem is a barokkban annyira divatos allegoriát, hanem történeti eseményt választott. Könyvtára mennyezetén az Egyház történetében rendkívüli jelentőségű tridenti zsinatot akarta megörökíteni. Részletes és kidolgozott programmot nem adott róla Krackernek, mint ahogyan azt később, Sigrist és Maulbertsch esetében tette, legalább is erre utalnak a festőnek Aszódról Esterházyhoz intézett válaszlevelei. A Podmaniczky-kastély freskóin dolgozó Kracker 1777 július 27-én kelt levelében sajnálkozásának ad kifeje-

zést, hogy a tridenti zsinat vázlatai nem nyerték meg Őexcellenciája tetszését. Kéri, hogy — mivel ő a latinban igen gyenge, németül pedig nem tudja megszerezni — küldjenek neki a zsinat leírásából rövid kivonatot, amiből megtudhatja, hogy kiket és hogyan kell ábrázolnia. Nem szeretne csak úgy a levegőbe komponálni. Esterházy augusztus 2-án válaszol. Szerinte leírással a festő nem sokra menne, abból aligha lehet jó képet alkotni. Ellenben vannak a zsinatról különböző ábrázolások, festmények, vagy metszetek, ahol az egész jól látható, a személyek is név szerint fel vannak sorolva. Nézzen csak körül Bécsben, biztosan talál megfelelőt.[99] A kivitelezett mennyezetkép teljes mértékben valószínűvé teszi, hogy Kracker megfogadta ezt a tanácsot, s ha talán nem is személyesen, de minden bizonnyal szerzett valamilyen mintaképet Bécsből. Kracker 1777 nyár végére tért vissza Aszódról Egerbe, s talán erre az őszre tehető a tőketerebesi freskó elkészítése. A líceum mennyezetére csak 1778-ban került sor. A munkáért járó 1600 frt. első részletét, 300 frt.-ot, 1778 május 2-án kapta, az utolsó 300 frt.-ot november 16-án. Ekkor a nagy mű már körülbelül készen volt.[100]

Az egy év alatt, segédje, Zach József közreműködésével létrehozott alkotás, nagy tükörboltozaton az 1545—1563 között megtartott tridenti egyetemes zsinatnak egy ünnepélyes ülését ábrázolja. (XII. tábla.) A 132 résztvevő egyházi személy magasbatörő ívezetű gótikus csarnokban helyezkedik el, szorosan egymás mellett. A terem bejárati ajtaja felett, a középen Salmeron jezsuita atya szónokló alakja emelkedik ki. Tőle jobbra és balra szigorú rangsorban a császár követe, a bíbornok-legátusok, a nagyhatalmak kiküldöttei, patriárkák, érsekek, püspökök ülnek. A további helyeket a szerzetesrendek főnökei töltik be. A kissé egyhangú sorokat a négy sarkon egy-egy allegorikus illetve liturgikus ábrázolás szakítja meg: a papszentelés, egyházi cenzura, utolsó kenet és Mária tiszteletének jelenetével. Kracker segédje, Zach festette az alakok fölé boruló architektúrát, hatalmas gótikus csarnokot, pillérkötegekkel, bordázatokkal és triforiumokkal. Két zárókövet V. Károly és I. Ferdinánd császárok mellképével díszített. Az egész ábrázolás technikailag, a művészi kivitelezés és bravúr szempontjából igen tiszteletreméltó, de hiányzik belőle a lélek és érzés, amin ilyen ceremoniális képnél nem is csodálkozhatunk. Nem emel fel, s nem ragad magával, nem elevenít meg, csak felsorol. Már a klasszicizmus nagy ma-

gyar kritikusa, Kazinczy is fölismerte a líceumi mennyezetnek ezt a hiányát, s „Magyarországi útirajzában" is szívesebben emlékezik Kracker annyira elütő jászói freskóira. Viszont a mű magas technikai és művészi tudását ő is elismeri, éppúgy mint Maulbertsch, aki éppen az ő feljegyzései szerint a könyvtármennyezet láttán összecsapta a kezét és felkiáltott, hogy ő olyat nem tudna.[101]

A líceumi könyvtár mennyezeti freskója nem annyira művészi, mint inkább tényszerű előadásával, szigorúan egymás mellé sorolt, megnyúlt és merev alakjaival nem a barok szellemiség, s talán nem is Kracker elgondolása. Valószínű, hogy korábbi metszet után készült. Erre a feltevésre utal elsősorban Esterházy püspök és Kracker levelezése. Az első tervek, mint azt a festő leveléből tudjuk, nem feleltek meg, túlságosan lazák voltak, bizonyára Kracker és a korabeli festészet elgondolásában. Esterházy püspök utasítására azonban a zártabb szerkezet és történeti hitelesség érdekében valamely metszetábrázolást kellett mintául vennie.[102] Az a tény, hogy a freskón az alakok szigorú és pontos hierarchikus rendben, hű korviseletben, mozgalmasság és jellemzés nélkül, sematikusan vannak ábrázolva, nem a barokk-festő elképzelésére, hanem az eseményeket regisztráló történeti metszetre látszik mutatni. A festett architektúra is ezt a feltevést erősíti meg. Barok-festő önként nem választott volna gótikus csarnokot, megnyitotta volna az eget, s nem lett volna ennyire részletező, aprólékos. Minthogy azonban a trienti templomok, tehát a zsinat üléshelyei közül egyik sem csúcsíves, valószínűleg nem korbeli, XVI. századi, hanem talán XVII—XVIII. századi, inkább német földön készült metszetre kell gondolnunk.[103] A négy liturgikus jelenet, természetesen nem szerepelt ezen a mintául szolgáló, feltételezett, de mind máig elő nem került metszeten. Azokat Kracker, a barok-elgondolásnak és szimbolikának megfelelően, Esterházy utasítása alapján illesztette a képbe, részben tanító, részben élénkítő célzattal. Ha elfogadjuk azt a feltevést, hogy metszet alapján festette a könyvtár mennyezetét, megérthetjük, miért esik ki ez a mű annyira, nemcsak az ő stílusából, hanem az egész barok festői, átszellemítő, felbontó, mindent megmozgató művészi irányából. Nyugodt, higgadt és ünnepélyes alkotás, egyszerű vonalas formákkal, kissé hűvös színekkel, jól áttekinthető és biztos rajzzal. Meggyőző, de nem megkapó.

Kracker utolsó alkotása a líceumi nagyszabású freskó után

aránylag szerényebb, egyszerű mű, mégis méltó befejezője munkás életének. 1779 nyarán a fáradt és beteges, 62 éves mester, az egri szerviták kolostorában dolgozik, a refektorium falát díszíti két festménnyel.[104] Mikor munkájának jutalmazására került a sor, a szerzetesek megkérdezték, hogy mit fizessenek neki. Kracker azt felelte, hogy semmit, Isten és a Szűzanya tiszteletére ingyen dolgozott.[105] A hálás barátok ezután állandóan megemlékeznek naplójukban Krackerről, följegyzik, hogy akárki más legalább 100 frt.-ot kért volna a freskóért, s hogy egy hordó fínom bort adtak neki köszönetkép. Mikor aztán novemberben Kracker beteg lett és ágynak dőlt, gyakran meg is látogatták. 1779 december 1-én a művész, mint ők írják, jótevőjük, örökre lehunyta szemét s december 2-án kísérték utolsó útjára.[106]

Kracker utolsó műve, a refektoriumi freskó egyszerű palmetta-díszű keretben Krisztust ábrázolja a pusztában s a kútnál a samariai nővel. Lírai hangulatú tájképi elem uralkodik a képen. A két részre osztott falfelület baloldalán, magas fák árnyékában Krisztus ül, dús redőzetű, bő köpenyben. Előtte eszményi szépségű angyal térdel s hódolva nyujt neki kenyeret, táplálékként a pusztában. A két szelíd hajlású, harmonikus alakot egy második, álló angyal kapcsolja zárt, kerek csoportba. Nagy kitárt szárnyával, karján a vizes edénnyel, ég felé néző szép arcával, Kracker legmegkapóbb angyal-alakjai közé tartozik. A háttér zöld lombos erdő, hol sietve tűnik el a kísértő sátán torz alakja. A kép másik részén egyszerű kőkútnál ül a Megváltó, hátradőlve egy fa árnyékában. Előtte a samariai asszony erőteljesen szép alakja áll, korsóval kezében. A háttérben, kies tó partján, vár és város emelkedik. Kracker itt, művészetének utolsó állomásán, tulajdonképpen messze jutott a barokktól. Formaadásában, alakjainak egyszerű lendületű vonalvezetésében a klasszicizmushoz, hangulatban, bensőségben a romantikához jutott közel. Elérkezett tehát annak a művészi folyamatnak a végére, melyet általános és összefoglaló névvel baroknak nevezünk.

Midőn 1779 december 1-én, egy nappal első jótevője, Sauberer prépost halála után, Kracker örökre lehúnyta szemét, egy asszony s egy leánygyermek maradt utána. Felesége, Margareta Klausner, a két tanítvánnyal, Zach Józseffel és Zirckler Jánossal, továbbvezette műhelyét. Ő vette fel Esterházy püspök megrendeléseit, nyugtázta a kifizetéseket.[107] 1783-ban találkozunk utoljára a nevével. Nemsokára ezután valószínűleg meg is halt, mert

mikor Kazinczy 1789-ben Egerben járt, már csak a festő púpos leánya volt életben. Meglátogatta, s Rubens egy állítólagos képét, meg Norbert Grund néhány tájképét találta nála.[108] A Krackercsalád ezután kihalt, s a festő emlékét Egerben, hol élt és dolgozott, művein kívül csak egy emléktábla őrzi egykori Kacsapart-utcai házán, s egy sír a temetőben. Kracker 15 évet élt és dolgozott Magyarországon, itt alkotta művei legjavát, magyar földben is nyugszik. Hantja fölé a Fájdalmas Szűzről nevezett egri temetőben Bezzegh András kanonok emeltetett sírkövet a 19. század 50-es éveiben, Casagrande tanítványával, Bauer Györgygyel.[109] Márványlapján a felirat: „Kracker János Lukács jeles műfestész emlékére a hálás utókor. Született március 3-án 1717. Meghalt Egerben december 1-én 1779."

VI.

KRACKER MŰVÉSZETE

Művészetének gyökerei — Idegen hatások — Stílusa

Kracker János Lukács művészetének megértéséhez, jelentőségének értékeléséhez ismernünk kell azt a nagy művészi áramlatot, melybe tartozott, ismernünk kell az összefüggéseket és kapcsolatokat, melyek helyét a művészettörténetben kijelölik. Kracker a Habsburg-birodalmi barok nagymesterei közé tartozik, művészetében tehát az Itáliával kapcsolatban kialakult, de önálló stílussá fejlődő s szorosan egymásba kapcsolódó osztrák, magyar és cseh barokfestészet részese. A barok egyike minden korok és századok legösszetettebb, legkifejezőbb művészetének. Rembrandt sötéten egyszerű realizmusát, Rubens tobzódó pompáját, a Carracciak hűvösségét és Caravaggio lázát egyaránt magába foglalja. Szülőhazája Itália, de nemzetektől függetlenül, nemzetek fölé emelkedve általánosan európai stíllé lesz. Hordozója és legfőbb istápolója az Egyház, a diadalmasan felújuló katolicizmus. Igazi ideje a 17. század, mégis legpompásabb virágai, — a mennyezetfestés terén — a 18. században nyílnak. Az osztrák-magyar birodalom és a katolikus német területek éppen a 18. században jutnak jelentőségre a barok művészetében. A 17. századi Habsburg-birodalom az évtizedekig pusztító vallásháborúk viszontagságait piheni ki. A gazdasági, szellemi, kulturális élet fellendülése, új virágzás csak a 18. században bontakozik ki. Az ösztönzést, mint a történelem folyamán oly sokszor, Itália adja, a kapcsolatot a közös vallás, az Egyház létesíti. A barok első mesterei a katolikus Közép-Európában olaszok, s az ő példájukon létrejövő új művésznemzedék is még Itáliába jár tanulni. Az a stílusfázis, amelyhez a 18. században kialakuló osztrák és magyar művészet

kapcsolódik, az olasz későbarok. Elsősorban festői jellegű, föloldott művészi irány ez, fő forrásai Itáliában Velence, Bologna és Nápoly. Sajátságait meghatározza az a tény, hogy legfőbb alkotásai mennyezeteken jöttek létre. A későbarokban a monumentális festészet, a freskó viszi a főszerepet, s befolyásolja a táblaképfestészetet is. A Correggión, a Carracciakon, Pater Pozzón, Pietro da Cortonán át kialakult mennyezetfestészet a későbarok idején eléri a teljes illuzionizmust és a teljes festőiséget. A barokmennyezet a barok világnézetének és hangulatának leghivatottabb tolmácsa. A templomokban, palotákban megnyílik az ég, a föld és a túlvilág egybeolvad, a menny lakóinak serege diadalmaskodik a mindennap felett. A cél fölemelni és elragadni, képessé tenni a lelket a megfoghatatlan befogadására. Ezt szolgálja minden eszköz, a szenvedélyesen feldúlt tér, szemetkápráztató pompa, az érzékeket lenyűgöző fény, szín és forma pazarló gazdagsága. Építészet, szobrászat és festészet összefogva és egymásbaolvadva, ámítva és kábítva törekszik a látomás, a felmagasztosulás felé. És itt, a későbarok extatizmusában jut önálló szerep a középeurópai festészetnek; itt lépi túl az olasz határait. Az olasz mennyezetfestészet mindig, még Tiepolonál is, megőrzi a latin szellem szilárdabb formaképzését, az ideális szépség szellemében hajlik a kiegyensúlyozottságra és a mértéktartásra. A német lelkiségen átszűrt, provinciális vonásokkal terhelt Habsburg-birodalmi barok, így kiemelkedő példaként a Maulbertsch művészete, tele van drámával és torz vízióval, a kifejezéstől feldúlt és szétvetett formákkal, féken nem tartott gesztusokkal, s a rajztól, plasztikától elvonatkoztatott, tiszta festőiséggel. Az olasz és Habsburg-barok két kiteljesedése, Tiepolo és Maulbertsch között helyezkedik el lélekben és kifejezésben a kor többi középeurópai festője, ki-ki iskolázottság, vagy vérmérséklet, faj és művelődési környezet szerint, egyikhez vagy másikhoz közelebb. Az alapokat az Ausztriában és Magyarországon dolgozó olasz művészek adták. A második nemzedék már Itáliában tanul, s ezek között jelentőségre és korra a legelső, a kassai származású Spillenberger János. Ide tartoznak a fiatalabbak közül Martino Altomonte, Michael Rottmayr, Daniel Gran és Paul Troger. Ők és a bécsi akadémia nevelik fel a legegyénibb, legérdekesebb harmadik nemzedéket, melynek tagjai közé Maulbertsch, Sigrist és Bergl-el végül Joh. Lucas Krackert is sorolhatjuk. Végső eredményben tehát az a művészet, amiből Kracker kiindul egy nemzedékektől

átformált olasz barok, mely részben a nápolyiakból, (Solimena, Luca Giordano) részben Velencéből, (Tiepolo, Pittoni és Ricci) fakad.[110]

A nagy összefüggéseken túl, figyelemmel kell kísérnünk festőnk művészetét részletekben és hatásokban, a kezdeti kibontakozástól a teljes virágzásig. Ha eredményeit méltatni akarjuk, meg kell állapítanunk, hogy mik stílusának az összetevői; tudnunk kell, mennyi benne az idegen elem, hogy fölbecsülhessük egyéni értékeit. Az első, és legerősebb, élete végéig érezhető hatást Paul Troger művészete gyakorolta Krackerre. Ha nem is tartozott közvetlen tanítványai sorába, mégis Trogert kell igazi mesterének tekintenünk, befolyása elhatározó és döntő volt egész életművére. Csak mint a bécsi akadémia tagjai találkoztak, a hírneves mester és a kezdő festő. Mikor Troger az Akadémia rektora lett, Kracker már egy jelentéktelen vidéki mester, Rotter mellett gyakorolta mesterségét. De még itt is tanult Trogernek, templomokban és kolostorokban látott freskóműveiből, oltárképeiből. Hogy milyen alaposan tanulmányozta ezeket a műveket, bizonyítja a jászói Szent János prédikációját ábrázoló freskó, amely alakról-alakra pontosan követi Troger hradischi mennyezetképét. Máskor is felhasznált Trogeri mintaképeket, például a jászói Immaculata-oltáron egy Troger műve után készült metszetet. Az egri kispréposti palota freskójának kompozíciója is közel áll Trogernek a brixeni múzeumban őrzött hasonló tárgyú ábrázolásához.[111] Ami Krackernél Trogerrel egyes kompozíciókon túlmenően közös, az a formáknak olaszosan tiszta, plasztikus képzése, a világos, kiegyensúlyozott képszerkezet, a meleg fény-árnyék. Viszont Kracker sohasem éri el mestere lendületét, nagyvonalúságát, nem elbeszélő mint Troger, nem is drámai, mint Maulbertsch, hanem lényegében lírai. Legszebb alkotásai nem mozgalmas cselekményt, nem drámai mozzanatot adnak, hanem meghitt, hangulatos, áhítatosan passzív, vallásos jelenetet. Már az elmondottakból következik, hogy a kor legegyénibb osztrák festője, a lázasan szertelen, lobogó képzeletű Maulbertsch csak kevéssé hatott rá. Leginkább még a színezésben, a könnyedén odavetett fények alkalmazásában érezhető az ő befolyása.

A 18. században a hosszú álmából új életre ébredő Velence ismét magához ragadja az európai festészet irányítását. Bűvköréből a Habsburg-birodalom országai sem vonhatják ki magukat. Hatásuk döntő jelntőségű. A velencei festők luminarizmusa, puha

festőisége Kracker művészetének keményebb talajából is gyakran előtör, s hozza létre legszebb alkotásait. Különösen Giovan Battista Pittoni és Sebastiano Ricci áll közel hozzá. E két festő művei metszetek révén gyorsan elterjedtek és igen népszerűek lettek. Nagy szerepükre a habsburgi későbarok-festészetben Kapossy János már rámutatott, itt csupán Krackerrel való kapcsolatukra akarunk kitérni.[112] Pittoni-kompozíciót találunk például az egri ciszterciek Szent Anna-oltárképén, amely egy alak elhagyásával, követi a velencei festő schönbrunni Szent Anna-képét. Pittoni nyomán Pietro Monaconak, Nepomuki Szt. János mennybevitelét ábrázoló metszetéhez kapcsolódik a sasvári Nep. Szt. János-oltár.[113] A velencei mester azonban nemcsak kompozíciókat kölcsönzött szerényebb képzeletű festőtársának, művészi elgondolása, festői kezelése, alakjai és ötletei egyaránt hatással voltak rá. Pittonira vallanak Kracker művészetében a nagy, világos, melegfényű színfoltok, a vonalak lágy hajlása, a sugárzó fénnyel átszőtt felhők, előbukkanó kedves angyalfejek. Pittonira emlékeztet az arcok fínom oválja, s mindig rövidülésben, érdekes hajlásban való ábrázolása. Ha a részleteket vizsgáljuk, még több összefüggést állapíthatunk meg. Kracker éppúgy, mint Pittoni, gyakran helyezi ábrázolásait alacsony padozatra, (pl. Szent Anna-oltár, Jászó és Eger minoriták; Szent Ágoston-oltár, Jászló, stb.) az előtérbe pedig ferdén beállított, térképző és mélységbe vezető attributumokat fest, (pl. liliomos botot Szent József halálánál, könyvet a Szent Anna-képnél.). A másik nagy velencei Settecento-festő, Sebastiano Ricci hatását egyes típusok átvételében találjuk meg Krackernél. Nagy, lebegő, gyors mozgású, éles rövidülésben rajzolt angyalai Ricci égi lényeinek édes testvérei. Riccinél, Pittoninál és Tiepolonál egyaránt gyakran előforduló velencei típusokra mennek vissza azok a különös, keleties ruhájú alakok, melyek Kracker számos képén szerepelnek (pl. Krisztus keresztelése, Jászó; Mária mennybevitele, Besztercebánya, stb.). Ezeknek az összefüggéseknek, kölcsönzéseknek, kapcsolatoknak sora még tovább folytatható, s meggyőző erővel mindenek fölött azt bizonyítja, hogy Kracker művészetében az olasz hatásnak döntő szerepe volt.

Az olasz és olasz forrásokból merítő Troger iránya Kracker művészetének legjelentősebb, de nem egyedüli alkotóeleme. Fölismerhetjük stílusában a legbarokabb festő, Rubens hatását is, s ebben különösképpen eltér kortársaitól. A XVIII. században már

alig tűnik fel Rubens szenvedélyesen pompázó művészetének ihlete. Annál meglepőbb, hogy Krackernél határozottan találunk rubensi formákat és típusokat. Különösen a jászói oltárképek állnak közel a flamand barok nagymesteréhez, az erőteljes formaadásban, gazdagságban, meleg sugárzó színek alkalmazásában. Rubensinek érezzük a jászói oltárok, nagy, erőtől duzzadó pompás alakjait, a Szent András- és Szent Ágoston-oltár angyalát, az eretnekeket Szent Ágoston képén. Rubensiek a nagy, dús redők, az anyagi pompájukban fénylő selymek, végül a képek meleg, sárga-vörös tónusa.

Különböző elemekből, osztrák, olasz és flamand hatások tégláiból épül fel tehát Kracker művészete, mely inkább összegező, mintsem úttörő, inkább kiegyenlítő, mint újító. Egyéni, de nem elég erős ahhoz, hogy egyéniségének új formákkal adjon kifejezést, példaképeit átdolgozza, de sohasem felejti el. Kiváló festő, mert nagy tudása, gazdag képzelete, s meleg szíve van, de nem nagy művész, nem zseni. Művészetének fő sajátságai néhány szóban összefoglalhatók: kerek és szép, plasztikus formák, biztos rajz, világos és legtöbbször egyszerű szerkezet. Ha kevés alakot fest, mindig kiegyensúlyozott és kellemes; sok alaknál gyakran bizonytalan, képszerkesztése zsúfolttá válik. Térérzéke, amint azt mennyezetképei és a mesteri látszatarchitekturák bizonyítják, rendkívül erős. A mélység látszatát nagy festett csarnokainál egy-egy, a nézőnek háttal álló, térbe nyúló staffage-alakkal fokozza (pl. Szt. János születése, Jászó). Oltárképein inkább csak jelzi az architekturát, a környező teret, néhány oszloppal, alakkal, min a fény beárad (pl. Szent Anna, Jászó; Szent József, Szihalom), keretező függönnyel (pl. Szent Katalin, Pány; Szent József halála, Eger, stb.). A mélységbe az előtérben elhelyezett attributumok, szerszámok vezetik a tekintetet. Térképzéséhez hasonlóan erőteljes és határozott a formaadása. Kevés vonallal megrajzolt alakjainak statikája biztos, plasztikusak, karcsúk. Szépségre és fínomságra törekszik, de nem riad vissza a jellemző kifejezésétől sem. Az arcokat rendszerint rálátással, rövidülésben festi, fínom kellemes oválban. Magas, domború homlok, keskeny vágású szem, fínom, egyenes orr és aránylag széles száj a morfológia sajátságai. Férfialakjai erőteljesek, érdekes arcúak, profiljuk élesen metszett. Idősebb szentjeit legtöbbször szakállas pátriárka-fejjel ábrázolja. Különösen kedvesek gyermekalakjai és angyalai; a gyöngéd, fínom testek bájt sugároznak; néhány játé-

kos, göndör puttója elragadó. Az alakok szépségét fokozza a mesteri redő- és anyagkezelés. Rendszerint bő antik lepleket fest, gazdag esésben, s csak ritkán ábrázol korviseletet, vagy meghatározott korbeli kosztűmöt (mint pl. Szent László páncélban és palástban; továbbá az egri líceum alakjai). Kedve telik az anyaggazdagságban, az atlaszok és selymek csillogásában, a nagy redők fénytükrözésében. A legnagyobb szerepet Kracker művészetében, — minthogy lényegében festői festő — a képalkatrészeket összefogó és egymásbaolvasztó szín és fény játsza. Kiváló kolorista, színei a freskókon világosak, gyöngédek, egymást kiegyensúlyozzák és föloldják. Legkiemelkedőbb alkotása, a jászói menynyezet, valóságos színcsoda. Olajfestményeinek színezése már sötétebb, de mindig ragyogó, meleg. Különösen a nagy felületeken odavetett aranysárgát, bíborvöröset, azúrkéket kedveli. A színeket egymáshoz hangolja, képein soha sincs éles világosság, vagy éles sötétség. Fény-árnyékkal mintáz, s a fény a kifejezés egyik legfontosabb eszköze nála. A fény emeli ki az alakokat, köti össze a formákat, s oldja fel a színeket.

Fontos szerepet játszik Kracker művészetében, a 18. századi középeurópai festészetében még mostoha sorsú tájképi elem. Kracker sok hajlammal és romantikus érzéssel festi képein a természet egy-egy részletét. A sudártörzsű, nagy lombú fákat, a hűvösen csillámló víztükröt, sziklás partot, erdei tisztást, vagy ösvényt, megkapó közvetlenséggel, nagy megelevenítő erővel ábrázolja, akár a jászói mennyezeten, akár Krisztus keresztelésén, vagy a szihalmi Nepomuki Szt. Jánoson. Néha a való világ egy-egy tája tárul elénk, mint például a kerecsendi Mária-oltáron a kerecsendi határ dombjaival, újonnan épült templomával. Eger környékét ismerhetjük fel a kápolnai Mária látogatása-vázlaton, s a szerviták refektoriumának freskóin. Ha a noszvaji falfestmények valóban az ő művei, — s minden e mellett szól — akkor tiszta tájképet is bírunk Krackertől, drágakő-színekben ragyogó, pompás alkotást.

Ha művészetének belső, lelki tartalmát akarjuk jellemezni, elsősorban bensőséges lírai felfogására kell rámutatnunk. A szenvedély és dráma kifejezésének képessége hiányzik belőle. Ha erőteljes és hangos akar lenni, hamis lesz a hangja, míg a halk szavakkal igen sokat tud mondani. Barok kortársaitól eltérően, tulajdonképpen pózmentes művész. A biblia egyszerű vallásos, családias jelenetei állnak közel hozzá, igazán közel a szívéhez, s a

szentek legendáiból is inkább a néma szenvedést tudja tolmácsolni, semmint a megrázó vértanuságokat. A kiegyensúlyozott, idilli hangulatok mestere, nem a misztikus, sötét mélységekbe és káprázta tó magasba szálló látomásoké. Mennyezetképein is csak alig érezzük a barok dinamikáját, a nagy lendület, nagy mozgás kifejezése idegen tőle.

Művészetének pontos kialakulásához, részletes fejlődéstörténetéhez ismernünk kellene fiatalkori, Magyarországon kivüli alkotásait is. Ezeknek az Ausztriában, Cseh- és Morvaországban szétszórt műveknek fényképezése és feldolgozása a művészettörténetnek még hátralévő, utazáshoz alkalmasabb időkre váró feladata. Mikor Kracker 1757-ben először jön Magyarországba, már kiforrott, kész művész, kialakult stílussajátságokkal. Fejlődés művészetében azonban ezután is észlelhető, s a barokosabb, erőteljesebb formaképzéstől a könnyebb, festőibb irányhoz közeledik. Első magyarországi művei, a sasvári képek a XVII. századi barok kicsit nehézkes, kicsit zsúfolt modorát követik. Öt évvel később Jászón, még mindig barokosan mozgalmas, de lényegesen világosabb, könnyedebb a stílusa. E változások okát a freskófestészetben kell keresnünk. Nagy mennyezetképeinek hatása alatt oltárképein is önkéntelenül nagy felületeket, világos színeket fest. A barokos, nehézkesebb modor még ezután is vissza-visszatér művészetébe. A 70-es évek elejének oltárképei, Szent József halála, a minoriták Szent Antal-oltára, a belényesi Nepomuki Szt. János ennek a stílusnak jegyeit viselik magukon. A 70-es évek közepén ismét a nagyobb felületekre, világosabb színekre tér át, képeinek szerkezete ekkor a legmozgalmasabb (Szent Anna, egri Minorita-templom; Szent Katalin, Egerbakta). Az évtized végén, élete alkonyán, mint annyi más kortársa, már a klasszicizmushoz, a rajzosabb, megnyúltabb formákhoz közeledik. Ez a leghűvösebb, de technikailag legfejlettebb korszaka (Aszód, Eger, Líceum).

Kracker nagytudású és megnyerő, de nem kiemelkedő jelentőségű művész volt, aki az olasz és a habsburg-birodalmi késő-barok festészetbe kapcsolódva, Magyarországon hozta létre legszebb alkotásait, freskókat és olajfestményeket. Elsősorban egyházi festő volt s csak vallásos, vagy allegorikus ábrázolásokat ismerünk tőle, világi tárgyú műveket nem.

Külső és belső művészi sajátságainak vizsgálatánál emberi alakja is kibontakozik előttünk. Nem érdektelen egy pillanatra

visszatekinteni a multba és megismerkedni ezzel az előtűnő és ismét eltűnő ködképpel. Milyen ember volt Kracker és hogyan élt? Arcvonásait nem ismerjük, nem találkozunk kipillantó tekintetével az oltárképeken, mint más festőknél, a freskók sarkában statisztáló alakok közt sem vélhetjük fölismerni vonásait. Szerény, nyugodt és jómodorú ember volt, legalább is ilyennek mutatják levelei. Ha Esterházy püspökhöz ír, hangja mindig tiszteletteljes, de sohasem alázatos, hízelgést, nagyzolást nem találunk nála. Szerény és egyszerű életmódjára enged bepillantást, mikor első levelében azt írja, hogy étkezéséről nem kell gondoskodni, ami keveset eszik, azt majd a festőállványon fogyasztja el. Leveleinek stílusa és helyesírása iskolázottságra és műveltségre vall, hogy azonban latinul nem tudott, egy aszódi levele bizonyítja. Szeretetreméltó, megnyerő ember lehetett, erről tanuskodik Esterházy püspök tartós pártfogása. A nagy mecenás nem volt kisigényű művészeivel szemben, s nagyon meg kellett becsülnie azt, akit évtizedeken át megtartott szolgálatában. Egerben mindenki kedvelte Krackert, a szerzetesek gyakran látták vendégül, megünnepelték nevenapját, meglátogatták betegágyánál, s mikor meghalt, meghatottan siratták el. Krackernek előttünk kibontakozó emberi alakja, mint művészete is, nem nagyvonalú, nem lenyügöző, de megnyerő és szeretetreméltó. Nem kalandos, határokat ledöntő művészegyéniség, hanem egyszerű polgár, igyekvő és megbízható.

VII.

KRACKER TANÍTVÁNYAI — BAROK FESTŐK EGERBEN

Eger a XVIII. században — Mesteremberek és művészek

A barok-művészetet Európaszerte a nemzetköziség, művészek és stílussajátságok vándorlása jellemzi. Mindent magával söprő áramlata Magyarországot a XVII. század végén éri el, mikor a hosszú háborúk és a török kiűzetése után új fellendülés indul meg és lehetőség nyílik a szellemi és művészi élet kibontakozására. A közreműködő művészek nagyrésze eleinte idegen, olasz, német, francia, s a közeli kultúrközpontból, Bécsből vagy egyenesen távoli hazájából jön Magyarországba. Legtöbbje egy-egy főúr vagy főpap megbízására ideiglenes munkát vállal, s ide-oda vándorol, néhány azonban letelepszik s élete végéig itt dolgozik, mint Dorfmeister vagy Kracker. A XVIII. században a magyarországi barok egyik legfontosabb középpontja Eger. Kiemelkedő művészi színvonalra Barkóczy Ferenc, de különösen Esterházy Károly püspökök emelték. Művészi és barok jellegét mindmáig megőrizte szép templomaiban, palotáiban, hogy szinte azt érezzük, a XVIII. századi Eger külső képe nem sokban különbözött a maitól. Egész művészkolónia dolgozott ott 150 éve, hogy a püspökök, kanonok és szerzetesrendek megbízásainak eleget tegyen. A kiválóbb mesterek körül műhelyek és iskolák alakultak. Krackernek három szorosabban vett tanítványáról tudunk: Zach József, a segédje és architektúra festője, Zirckler János, aki műhelyét továbbvezette, és a besztercebányai Schmidt Antal.

Zach József nem magyar származású. Eredetére, iskolázottságára nincs más adatunk, mint a bécsi Akadémiára való felvételének anyakönyvi bejegyzése 1756 november 13-áról, amely

A Budapesti Királyi Magyar Pázmány Péter Tudományegyetem Művészettörténeti és Keresztényrégészeti Intézetének dolgozatai.
(Igazgató: Gerevich Tibor)

Veröffentlichungen des Instituts für Kunstgeschichte und Christliche Archäeologie an der Königlich Ungarischen Pázmány Péter Universität in Budapest.
(Direktor: Prof. Gerevich)

71.

GARAS KLÁRA

KRACKER JÁNOS LUKÁCS

1717—1779

Adalék a magyarországi barokfestészet történetéhez.

12 táblával

JOHANN LUCAS KRACKER

1717—1779

Beitrag zur Geschichte der Barockmalerei in Ungarn.

(Mit deutschem Auszug)

BUDAPEST, 1941.

Kracker János Lukács

vód

Német Albert: Jászó.
Turisták Lapja 1941.
ápr. képpel.

Fal

Francia, I

Wand

Französisch

Fal

Francia, I

Wand

Französisch,

XX

Foltin János: Kracker János Lukács festőművész emlékének felelevenítése s újabban felfedezett műveinek megismertető jegyzéke.

8°, OK, 55L, Eger, 1909.

Kracker János Lukács

Hittrich Ödön: Az aszódi falfestmények

8°, 1k, 16L, Budapest, 1930.

Kracker János Lukács

HIVATALOS KÖZLEMÉNYEK.

A MAGYARORSZÁGI MŰEMLÉKEK ORSZÁGOS BIZOTTSÁGA 1882. SZEPT. 14-ÉN TARTOTT RENDES ÜLÉSÉNEK

JEGYZŐKÖNYVE.

Jelen voltak: Hegedűs Candid elnöklete alatt Arányi Lajos, Geduly Ferencz, Havas Sándor, Henszlmann Imre, Pulszky Ferencz, Schulek Frigyes, Steindl Imre, Szumrák Pál és Zsigmondy Gusztáv.

1. Olvastatott a június hó 10-én tartott rendes ülésnek jegyzőkönyve (38. sz.) Észrevétel nem történt. 2. Olvastatott a július hó 13-án tartott rendes ülésnek jegyzőkönyve. (47. sz.) Észrevétel nem történt. 3. Havas Sándor b. t. indítványozza, hogy a vallás és közoktatásügyi miniszter ő Excellentiájához, 10 évi miniszteri jubileuma alkalmából bizottságunk részéről is, melynek irányzásában ő nagyméltósága annyi érdemet szerzett, üdvözlő felirat menesztessék. Az indítvány csak most tétetik, mert a kellő időben bizottságunknak nem volt ülése. (67. sz.) Az indítvány közhelyeslessel elfogadtatván, egy üdvözlő adresse szerkesztésével, melynek átadására a bizottság elnöke fog kéretni, megbizatnak: Pulszky Ferencz, az előadó és a titkár. 4. Klasshon Antal vésnök a műemlékek orsz. bizottsága számára készített új pecsétnyomóról és dombornyomó bélyegző vasról szóló s 5 frt 50 krra kitett számláját bemutatja. (39. sz.) A számla június 20-án felterjesztetett. (Lásd e jegyzőkönyv 13-ik pontját.) 5. Vallás és közoktatásügyi m. kir. miniszter Foltin János alesperes és alsó-ábrányi plebános a kácsi templom ügyében adott jelentését megküldi. (40. sz.) E jelentésből kitetszik, hogy az egyszerű templom csakis a régi kácsi apátsági templom helyén épülvén fel, gondozása bizottságunk körébe nem tartozik. 6. Vallás és közoktatásügyi m. kir. miniszter a nógrádi várrom fentartása tárgyában Nógrádmegyéhez intézett határozatának mását megküldi. (41. sz.) Tudomásul szolgál. 7. Vallás és közoktatásügyi m. kir. miniszter Torma Károly b. t. az ó-budai amphitheatrum kiásásának befejezéséről szóló jelentését hivatalos használat végett megküldi. (42. sz.) Használat végett őrzendő. 8. Vallás és közoktatásügyi m. kir. miniszter Divald Károly fényképésznek a hazai műemlékeket ismertető képes füzetek megindítása iránt benyújtott folyamodványát véleményezés végett megküldi. (43. sz.) Kiküldetnek Schulek Frigyes, Steindl Imre és az előadó, hogy Divalddal együtt ez ügyre nézve tüzetes programmot készítsenek és azt a legközelebbi ülés elébe terjeszszék. 9. Vallás és közoktatásügyi m. kir. miniszter a keszthelyi dobokói őstemető területén megindított ásatások folytatására Lipp Vilmosnak 800 frtot engedélyez (300 frtot a múzeum, 400 frtot a bizottság budgetjéből). (44. sz.) Tudomásul szolgál. 10. Vallás és közoktatásügyi m. kir. miniszter Kilián Frigyes könyvárusnak a bizottság részére szállított könyvekért 88 frt 2 krt utalványoz. (45. sz.) Tudomásúl szolgál. 11. Vallás és közoktatásügyi m. kir. miniszter a bizottságot értesíti, hogy a közmunka és közlekedési miniszter az előadó számára kérelmezett szabad vasúti és gőzhajózási jegy ki-

szolgáltatását a szabályrendeletek értelmében nem engedélyezheti. (48. sz.) Tudomásúl szolgál. 12. Vallás és közoktatásügyi m. kir. miniszter az előadó részére július 15-től számítandó hat heti szabadságidőt engedélyez. (49. sz.) Tudomásúl szolgál. 13. Vallás és közoktatásügyi m. kir. miniszter a megrendelt új hivatalos pecsétnyomó és bélyegvas kifizetésére 5 frt 50 krt utalványoz. (50. sz.) Tudomásúl szolgál. (L. e jegyzőkönyv 4-ik pontját.) 14. Vallás és közoktatásügyi m. kir. miniszter a m. tud. Akadémiának Mátyás király születése házának Kolozsvár városától átvétele iránt felterjesztett kérelmét véleményes jelentéstétel végett leküldi. (51. sz.) Az ügynek kettős része lévén, az előadó megbízatik, tudja meg Jakab Elektől, mennyire hiteles azon alap, melyen a kérdéses házat Mátyás király születése házának kell felismernünk; másrészt Schulek Frigyes megbízatik, tekintse meg Harinára teendő útja alkalmával a kérdéses házat, adjon jelentést annak állapotáról és netalán szükséges helyreállítási költségeiről. 15. Vallás és közoktatásügyi m. kir. miniszter a kolozsvári polgármesternek Mátyás király születési házának államköltségen leendő stylszerű restauratiója és valamely közművelési czélra leendő felhasználása tárgyában tett felterjesztését véleményezés végett megküldi. (65. sz.) (Lásd e jegyzőkönyv előbbi, 14 ik pontját.) 16. Vallás és közoktatásügyi m. kir. miniszter a bizottságot értesíti, hogy az aracsi templomrom és a pusztaszeri templom romjainak megvizsgálására gr. Khuen Antal másodépítészt a helyszinére kiküldte. (53. sz.) Tudomásúl szolgál. 17. Vallás és közoktatási m. kir. miniszter a bizottságot értesíti, hogy Geduly Ferencz titkárnak a nógrádi vár megszemlélése alkalmából bemutatott költségjegyzéke 33 frt 22 krról érvényesíttetvén, a 773—1882. sz. a. rendelettel nevezett részére előlegezett 40 frtból 6 frt 78 krnak visszafizetése elrendeltetik. (53. sz.) Lásd e jegyzőkönyv következő (18.) pontját. 18. Geduly titkár a visszafizetett 6 frt 78 krról szóló nyugtát bemutatja (54. sz.). Tudomásúl szolgál. 19. Steindl Imre b. t. a körmöczbányai vártemplom restauratiójára vonatkozó véleményes jelentését beterjeszti. (55. sz.) Steindl kijelentvén, hogy szándéka legközelebb Körmöczbányára kirándulni és a tervrajzok iránt, melyeket már a városnak átküldött, a helyszinén értekezni; az ügy egyelőre tudomásúl vétetik. 20. A nagyszebeni Orsolyarendű zárda-főnöknő a zárdatemplom helyreállítására segélyt kér. (56. sz.) Gróf Khuen, ki jelenleg Vajda-Hunyadon van, kiküldetik a kérdéses templom megvizsgálására és véleményadására, mely czélból a grófnak az Orsolyarendű főnöknő folyamodása is megküldendő. 21. Vallás és közoktatásügyi m. kir. miniszter a veszprémi székesegyház és sz. Anna kápolna, a soproni szentgyörgyi parochialis templom és kismartoni egyház rajzáért Storno Ferencz k. tagnak 360 frtot utalványoz. (57. sz.) Tudomásúl szolgál. 22. Vallás és közoktatásügyi m. kir. miniszter a haraszti, káposztafalvi, nagyszáloki, nagysárosi templomoknak, szent Erzsébet kápolnának, a bártfai városház lépcső-erkélyének, a Ganzaugh és Ferencsievics ház kapuzatának és a Tököly-várnak — végre Szakmáry György czímere és Corvin Mátyás czímer-részletének rajzaiért Myskovszky Viktornak 500 frtot utalványoz. (58. sz.) Tudomásúl szolgál. 23. Vallás és közoktatási m. kir. miniszter a bizottság másodépítészéhez az amphitheatrum ügyében menesztett rendeletet másolatban megküldi. (59. sz.) Tudomásúl szolgál. 24. Vallás és közoktatásügyi m. kir. miniszter Steindl Imre b. t. a varanoi templom és falfestményeiről szóló jelentését beküldi. (60. sz.) A bizottság óhajtandónak tartja, hogy a Krakker által festett falképek fentartassanak; midőn azonban ez a stylre nézve kevésbbé érdekes templomnak mintegy öt, egész hat ezer forintba kerülő restauratiója nélkül nem történhetik, a nm. miniszter bölcs belátása szerinti intézkedését megkéri, ha netalán ezen restauratió más, mint a bizottság pénzalapjából történhetnék. A képek a falhoz erősítése végett teendő kisérletre kéressék meg a nm. miniszter, kegyeskedjék 300 frtot engedélyezni. 25. Vallás és közoktatásügyi m. kir. miniszter a nógrádi várromok tárgyában a váczi püspöki uradalmi felügyelőhez intézett rendeletének másolatát megküldi. (61. sz.) Tudomásúl szolgál. 26. Saszinek V. Ferencz a zniováralyai erdőben levő sz. Margit kápolnájának rovatos leirását megküldi. (62. sz.) A törzsívek gyüjteményébe besorozandó. 27. Vallás és közoktatásügyi m. kir. miniszter a zsámbéki templomromnak tárgyában a közmunka és közlekedési miniszteriumhoz intézett átiratát másolatban megküldi. (63. sz.) Tudomásúl szolgál. 28. Vallás és közoktatási m. kir. miniszterium Dulánszky Nándor pécsi püspököt a műemlékek országos bizottságának tagjává kinevezi. (64. sz.) Örvendetes tudomásúl

Arch. Ért., 1882.



Szent János prédikációja a pusztában - Jászó, Prépostsági templom.
Predigt Johannis in der Wüste - Jászó, Propsteikirche.



Betlehemi gyermekgyilkosság - Jászó, Prépostsági templom.
Bethlehemitischer Kindermord - Jászó, Propsteikirche.

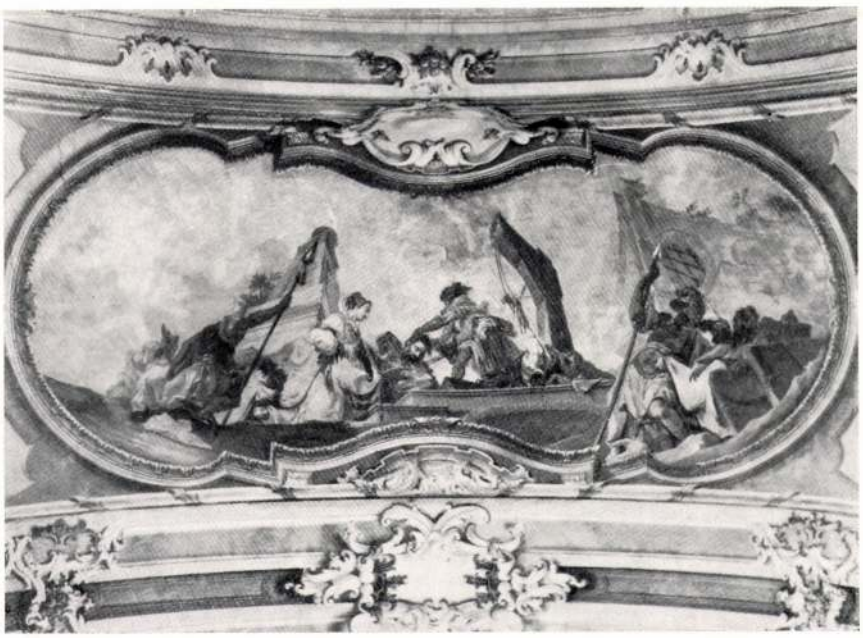

Szent János fővétele - Jászó, Prépostsági templom.
Märtyrertod Johannis d. T. - Jászó, Propsteikirche.



Szent Cecilia az angyalok karával - Jászó, Prépostsági templom.
III. Cäcilie mit Engelchor - Jászó, Propsteikirche.



Szeplőtelen fogantatás - Jászó, Prépostsági templom.
Immaculata - Jászó, Propsteikirche.



Szeplőtelen fogantatás. Metszet P. Troger után
Bécs, Albertina.
Immaculata. Stich nach P. Troger - Wien, Albertina.



Szent Anna - Jászó, Prépostsági templom.
Hl. Anna - Jászó, Propsteikirche.

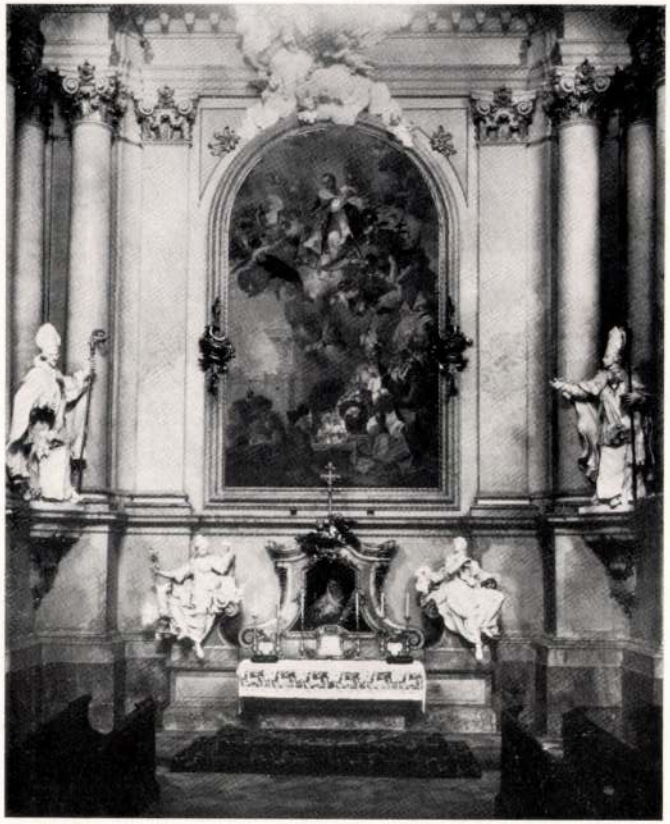

Szent Norbert - Jászó, Prépostsági templom.
Hl. Norbert - Jászó, Propsteikirche.



Szent Ágoston - Jászó, Prépostsági templom.
Hl. Augustin - Jászó, Propsteikirche.





Krisztus keresztelése - Jászó, Prépostság.
Taufe Christi - Jászó, Propstei.



Allegoria. Vázlat egy mennyezetképhez - Jászó, Prépostság.
Allegoria. Skizze zu einem Deckengemälde - Jászó, Propstei.



Szent Antal látomása - Eger, Minorita-templom.
Vision des hl. Antonius - Eger, Minoritenkirche.



Szeplőtelen fogantatás - Eger, Ferences-templom.
Immaculata - Eger, Franziskanerkirche.



Az Erény diadala - Eger, Kispréposti palota.
Sieg der Tugend - Eger, Kleinpröpstlicher Palast.



A Hit diadala - Aszód, Podmaniczky-kastély.
Sieg des Glaubens - Aszód, Podmaniczky-Schloss.

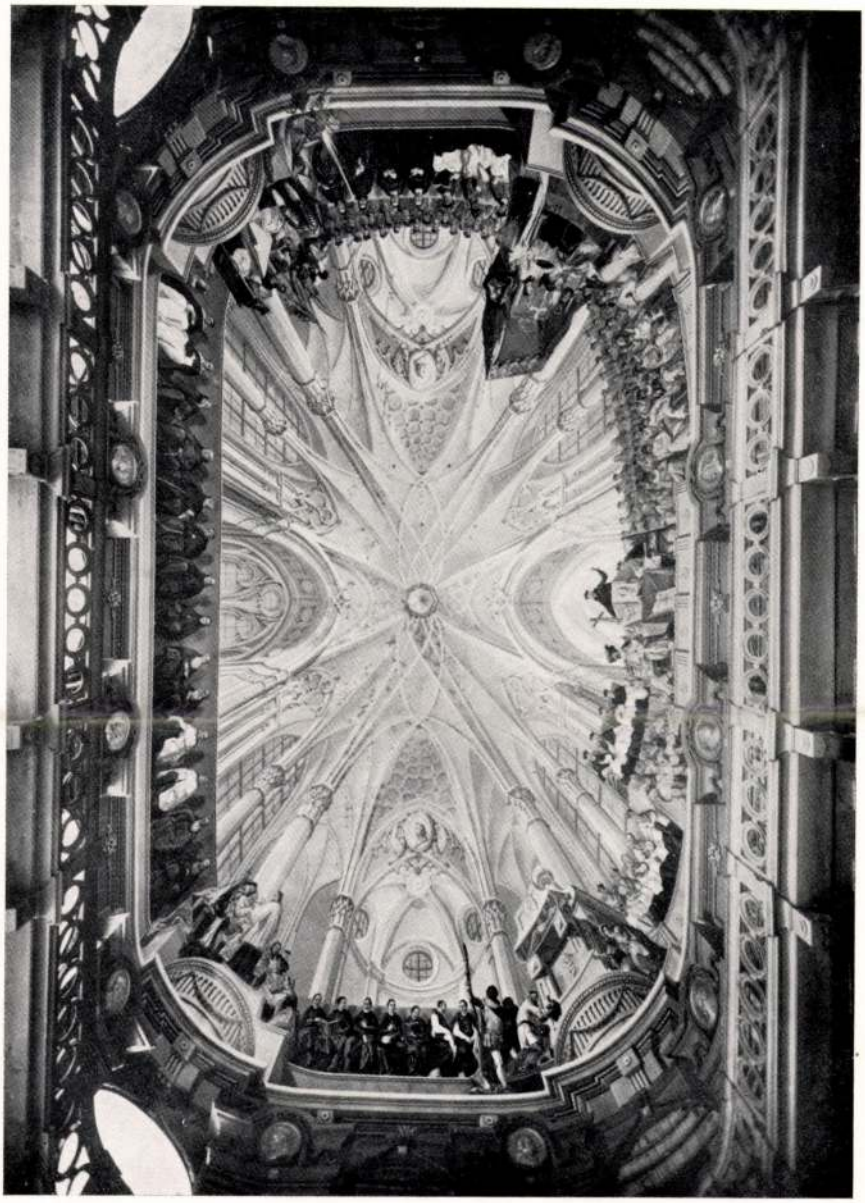

A tridenti zsinat - Eger, Érseki liceum.
Konzil von Trident - Eger, Erzbischöfliches Lyzeum.

wie auch das warme Spiel von Licht und Schatten angeeignet. Die zweite Komponente in Krackers Kunst ist die Malerei Venedigs. Wir finden gar viele Züge, ja auch Kompositionen und Motive in den Werken Krackers, die der Kunst Giov. Batt. Pittonis und Seb. Riccis eng verwandt sind. Es gibt endlich einen dritten stilformenden Faktor bei Kracker, Rubens, von dem hauptsächlich die Altarbilder in Jászó beeinflusst sind.

Joh. Luc. Kracker ist kein bahnbrechender Meister, kein Genie, sondern ein gutgeschulter, ausgezeichneter Maler mit grossem Können und sehr viel Gefühl. Seine Kunst ist nicht episch wie die Trogers, auch nicht leidenschaftlich dramatisch wie jene des Maulpertsch, sondern in tiefstem Grunde lyrisch. Die Haupteigenschaften dieser Kunst sind: runde plastische Formen, sichere Zeichnung, einfache und klare Komposition. Er besitzt ein starkes Gefühl für Raumbildung, seine Typen sind angenehm schön, die Farbengebung warm und weich. Die Figuren sind meist in einem fliessenden Ganzen von Licht und Schatten malerisch aufgelöst. Ein tiefes religiöses Gefühl, idillisch-lyrische Veranlagung kennzeichen den Stimmungsgehalt seiner Bilder, barocke Pose und Drama stehn im ferne. Die Entwicklung, die wir an den in Ungarn entstandenen Werken Krackers beobachten können, führt von einer noch schwerflüssigen dunkeln Manier (Sasvár) zu einer lichten, aufgelösten, bewegten Rokoko-Formensprache. In der letzten Periode nähert er sich dann der Ruhe und Kühle des Klassizismus.

Krackers Leben und Wirken in Eger ist nicht ohne Einfluss auf die zeitgenössischen Künstler der Gegend geblieben. Er hatte drei Schüler in engerem Sinne: es sind Josef Zach, sein Architekturmaler und Gehilfe, Johann Zirckler, der nach seinem Tode die Werkstatt weiterführte und die um Eger liegende Dorfkirchen mit Altarbilder schmückte, und endlich Anton Schmidt, der in Besztercebánya arbeitete.

Die grosse Bautätigkeit Bischof Esterházys hatte in Eger ein aussergewöhnlich reges Kunstleben gezeitigt. Zahlreiche einheimische, eingewanderte, wie auch nur für kürzere Zeit berufene Meister waren an der Arbeit bei der Schmückung von Kirchen, Klöster und Palästen. Die bedeutendsten unter ihnen sind die zwei grossen Wiener Barockmaler, Franz Sigrist und Franz Anton Maulpertsch. Beide arbeiteten im Auftrage Esterházys im Erzbischöflichem Lizeum. Sigrist malte an der Decke

des Festsaals das herrliche Freskenbild der vier Fakultäten. Maulpertsch, der schon früher, 1781-83, bei der Ausmalung der Pfarrkirche von Pápa für den Bischof Esterházy tätig gewesen war, kam nur am Ende seines Lebens nach Eger, wo er das Deckenbild der Hauptkapelle im Lyzeum verfertigte, ein Werk, das schon die klassizistische Wendung in der Kunst des grossen Barockmalers bezeichnet.

KÉPEK JEGYZÉKE

Szent János prédikációja a pusztában
Mennyezetkép. Jászó, Prépostsági templom ..... I. tábla
Bethlehemi gyermekgyilkosság
Mennyezetkép. Jászó, Prépostsági templom ..... II. tábla
Szent János fővétele
Mennyezetkép. Jászó, Prépostsági templom ..... II. tábla
Szent Cecilia az angyalok karával
Mennyezetkép az orgonakarzaton, Jászó, Prépostsági templom ..... III. tábla
Szeplőtelen fogantatás
Oltárkép. Jászó, Prépostsági templom ..... IV. tábla
Szeplőtelen fogantatás
Caspar Schwab metszete Troger után. Bécs, Albertina IV. tábla
Szent Anna
Oltárkép. Jászó, Prépostsági templom ..... V. tábla
Szent Norbert
Oltárkép. Jászó, Prépostsági templom ..... VI. tábla
Krisztus keresztelése
A főoltárkép vázlata. Jászó, Prépostság ..... VII. tábla
Allegoria
Vázlat egy mennyezetképhez. Jászó, Prépostság.... VII. tábla
Szent Antal látomása
Főoltárkép. Eger, Minorita-templom ..... VIII. tábla
Immaculata
Főoltárkép. Eger, Ferences-templom ..... IX. tábla
Az Erény diadala
Mennyezetkép. Eger, Kispréposti-palota ..... X. tábla
A Hit diadala
Mennyezetkép. Aszód, Podmaniczky-kastély ..... XI. tábla
A tridenti zsinat
Mennyezetkép. Eger, Liceum ..... XII. tábla

TARTALOMJEGYZÉK

I. Kracker János Lukács élete és pályafutása 3
II. Kracker Jászóváron 10
III. Kracker Egerben 25
IV. Vidéki oltárképek 37
V. Kracker utolsó korszaka, 1777—79 46
VI. Kracker művészete 56
VII. Kracker tanítványai. Barok festők Egerben 64
Időrendi táblázat 72
Jegyzetek 76
Irodalom 83
Német kivonat 87
Képek jegyzéke 99

A BUDAPESTI KIR. MAGY. PÁZMÁNY PÉTER TUDOMÁNYEGYETEM MŰVÉSZETTÖRTÉNETI ÉS KERESZTÉNYRÉGÉSZETI INTÉZETÉNEK DOLGOZATAI

1. *Péter András:* Árpádházi Szent István, Szent Imre és Szent László a középkori művészetben. 1925. (Kézirat).
2. *Mihalik Sándor:* A kassai dóm Erzsébet-oltára. 1926. (Kézirat).
3. *Stöhr Géza:* Az egyházi ruhák története, különös tekintettel Magyarországra. 1926. (Kézirat).
4. *Genthon István:* Magyar művészek Ausztriában a mohácsi vészig. Budapest, 1927.
5. *Wolf Rózsi:* Gioacchino Pizzoli, a bolognai magyar-illir kollégium freskófestője, Budapest, 1928.
6. *Berkovits Ilona:* A budapesti Egyetemi Könyvtár Dante-kódexe és a XIII. és XIV. századi velencei miniaturafestészet története. Budapest, 1928.
7. *Huszár Lajos:* Körmöcbányai éremvésők és emlékérmek a XVI. és XVII. században. Budapest, 1929.
8. *Ticharich Slava:* A velencei barocchetto festészete. Budapest, 1929.
9. *Edvi-Illés Gyula:* Az esztergomi főszékesegyház, 1822—1869. Budapest, 1929.
10. *Biró Béla:* Kovács Mihály, 1818—1898. Budapest, 1930.
11. *Boócz Ilona:* Az olasz manierista festészet. Budapest, 1930.
12. *Marczievicz Erzsébet:* A pesti Ferenciek-terének kútpályázata. Adatok a pesti szobrászat történetéhez a XIX. század elején. Bpest, 1931.
13. *Kopp Jenő:* Borsos József, 1821—1883. Pécs, 1931.
14. *Biró József:* Nagyvárad barok és neoklasszikus művészeti emlékei. Budapest, 1932.
15. *Móricz Virág:* A bártfai Szent Egyed-templom szárnyasoltárai. Budapest, 1932.
16. *Alcsuti Katalin:* Donato Creti, bolognai festő, 1671—1749. Budapest, 1932.
17. *Balás-Piri László:* A magyar történeti festészet a XIX. században. Budapest, 1932.
18. *Puskás Lajos:* A magyar falfestés árpádkori emlékei. Budapest, 1932.

19. *Benkő Gizella:* Liezen-Mayer Sándor, Budapest. 1932.
20. *Stengl Marianne:* Győr műemlékei. Győr, 1932.
21. *Csernyánszky Mária:* Az esztergomi főszékesegyházi kincstár paramentumai. Budapest, 1933.
22. *ifj. Dercsényi Dezső:* A somogyvári Szent Egyed-apátság maradványai. Budapest, 1934.
23. *Ferdinándy Mihály:* A honfoglaló magyarok művészi kultúrájának nyomai a korai Árpád-korban. Budapest, 1934.
24. *Csabai István:* Az erdélyi reneszánsz-művészet. Budapest, 1934.
25. *Voith Pál:* Az egri főszékesegyház Eger, 1934.
26. *Nagy Zoltán:* A magyar litográfia története a XIX. században, Budapest, 1934.
27. *Schanzer Mária:* Mednyánszky. Bp. 1935.
28. *László Gyula:* Adatok az avarkori műipar ókeresztény kapcsolataihoz. Budapest, 1935.
29. *Gerevich László:* A kassai Szent Erzsébet-templom szobrászata a XIV—XVI. században. Budapest, 1935.
30. *Ernst Mihály:* A dunántúli falfestés árpádkori emlékei. Bp., 1935.
31. *Takács Mária:* Jankó János, 1833—1896. Budapest, 1936.
32. *Domanovszky György:* Magyarország egyházi faépítészete. Bereg megye. Budapest, 1936.
33. *Grandpierre Edit:* A kolozsvári Szent Mihály-templom. Bpest, 1936.
34. *Molnár Ernő:* A nagyjenő-tüskevári páloskolostor. Budapest, 1936.
35. *Szőllősi Magda:* Alessandro Tiarini bolognai festő. Bpest, 1936.
36. *Rudnay Gyula:* Warou Dániel körmöcbányai fővésnök. 1674—1729. Budapest, 1936.
37. *Dutka Mária:* Esztergomi gobelinek. Budapest, 1936.
38. *Péter Kornélia:* Marastoni Jakab, 1804—1861. Budapest, 1936.
39. *Szabó Ferenc:* Borsod-megye árpádkori templomai. Miskolc, 1936.
40. *Müller N. Béla:* A budai-vizivárosi Szent Flórián-kápolna. Budapest, 1937.
41. *Romhányi Károly:* A magyar könyvkötés művészete a XVIII—XIX. században. Budapest, 1937.
42. *Pálinkás László:* Esztergom XVIII. századi művészeti emlékei. Budapest, 1937.
43. *Hunyady József:* A magyar könyvkötés művészete a mohácsi vészig. Budapest, 1937.
44. *Zámborszky Ilona:* A magyar országház. Budapest, 1937.
45. *Tölgyesy Felicia:* A pozsonyi barok-építészet. Budapest, 1937.
46. *Kalmár János:* A magyar kard művészete. Budapest, 1938.
47. *Szekeres Margit:* Jakobey Károly, 1826—1891. Budapest, 1938.
48. *Jendrassik Borbála:* Szepes-vármegye középkori falképei. Bp., 1938.
49. *H. Rapaics Judit:* Ligeti Antal, 1823—1890. Budapest, 1938.
50. *Csánky Miklós:* A szepesi és sárosi táblaképfestészet 1460-ig. Budapest, 1938.
51. *Ruzicska Ilona:* A herendi porcellán. Budapest, 1938.
52. *Supka Magdolna:* A magyar úrihimzés. Budapest, 1938.
53. *Biró Ágnes:* A XIX. század magyar festőnői. Budapest, 1938.

54. *Hubay Ilona:* Missalia Hungarica. Budapest, 1938.
55. *Hlatky Mária:* A magyar gyűrű. Budapest, 1938.
56. *B. Bakay Margit:* Györgyi (Giergl) Alajos. Budapest, 1938.
57. *Homér Lajos:* Benczur Gyula, Budapest, 1938.
58. *Turchányi Erzsébet:* Molnár József 1821—1890. Budapest, 1938.
59. *Kádár Zoltán:* Pannonia ókeresztény emlékeinek ikonográfiája. Budapest, 1939.
60. *Vernei-Kronberger Emil:* Magyar középkori síremlékek. Budapest, 1939.
61. *Dénes Jenő:* Kőrösfői-Kriesch Aladár. Budapest, 1939.
62. *Pewny Denise:* Rippl-Rónai József. Budapest, 1940.
63. *Heincz Katalin:* Hegedüs László, 1870—1911. Budapest, 1940.
64. *M. Takács Marianna:* A budavári Mátyás-templom. Budapest, 1940.
65. *Ambrózy György:* A magyar csatakép. Budapest, 1940.
66. *Móbius Izabella:* Deák-Ébner Lajos, 1850—1934. Budapest, 1940.
67. *Radocsay Dénes:* Madarász Viktor, 1830—1917. Budapest, 1941.
68. *Szalay Karola:* A tánc a művészetben. Budapest, 1941.
69. *Szuchy Tibor:* Liptóujvári Stróbl Alajos. Budapest, 1941.
70. *Szántó Irén:* Császár község plébániatemploma. Budapest, 1941.
71. *Garas Klára:* Kracker János Lukács, 1717—1779. Budapest, 1941.

A KÉPCSARNOK MEGHÍVJA ÖNT

KÖVESI ALBI

FESTŐMŰVÉSZ KIÁLLÍTÁSÁNAK
ÜNNEPÉLYES MEGNYITÁSÁRA
1980. MÁRCIUS 6-ÁN
CSÜTÖRTÖKÖN DÉLUTÁN 5 ÓRÁRA

MEGNYITJA:
KOVÁCS SÁNDOR
FESTŐMŰVÉSZ

KISFALUDI STRÓBL TEREM
ZALAEGERSZEG, KOSSUTH LAJOS UTCA 17.



MEGTEKINTHETŐ: 1980. MÁRCIUS 6—20-IG

HÉTKÖZNAP 9,30—18 ÓRÁIG, SZOMBATON 9—14 ÓRÁIG

Fk.: Köteles István

80-1305 KVNyD



Kövesi Albi

„Lelkem édes, mély mámorba szédült
A természet örök szépségétül."
(Petőfi: A Tisza)

Ez festészetem ars poétikája is lehetne. Szinte fizikai hatást érzek a látvány előtt, ezért — mind a mai napig — tájat szabadban festek. A plein-air kedvéért választottam tanulmányaim egyik állomásául Nagybányát. A táj mellett a figurális — főleg a portré — festészet érdekel. Törekvéseim: a valóság őszinte ábrázolása saját kifejezési eszközeimmel és színvilágommal.

Tanulmányaim: A Képzőművészeti Főiskolát két részletben végeztem. A 20-as években mesterem Bosznay István volt, majd intervallum és a nagybányai tanulmányok után, 1946-tól Bernáth Aurél. Rajztanári oklevelet szereztem.

Kiállítások: Hét gyűjteményes kiállításom volt. Jelentősebbek: 1948 Műcsarnok, Rabinovszky Máriusz rendezésében, 1958 József Attila Művelődési Ház, 1978 Csepel Galéria. Csoportkiállításaim közül: Első Szabad Nemzeti Kiállítás 1945.

Magyar Művészhetek Reprezentatív Kiállítása (Ernst Múzeum 1947) Országos Arckép Kiállítás, Ernst Múzeum 1952, Képzőművésznők Nemzetközi Kiállítása, Műcsarnok 1960. 1971-ben egyik arcképem díjat nyert egy milánói kiállításon.

Három képem a Fővárosi Képtár tulajdonában van.

1957 óta vagyok alaptag.

Kövesi Albi

[95] *A kassai százéves egyházmegye történeti névtára és emlékkönyve.* Kassa, 1904.

[96] *Kunst in der Slovakei.* 1939. Ismeretlen festő műveként szerepelteti, két ábrával. 820., 821. kép.

[97] RADOS JENŐ: *Magyar kastélyok.* Bp., 1939. 55. l., CV. tábla.

[98] Gallasy V. úr szíves közlése.

[99] SZMRECSÁNYI: id. mű. 293. l.

[100] SZMRECSÁNYI: id. mű. 322. l., Az utolsó 100 frt.-nyi részletet Kracker halála után özvegye vette fel 1782-ben, mikor az utolsó, még az ablakokon hátralévő munkálatokat is befejezték.

[101] KAZINCZY FERENC: *Magyarországi utak.* 1789.

[102] SZMRECSÁNYI: id. mű. 293. l.

[103] Korabeli és olasz metszet aligha tért volna el ennyire a történeti valóságtól.

[104] A szervita-rendi napló feljegyzése szerint 1779 júni. 25-én fog hozzá.

[105] SZMRECSÁNYI: id. mű. 241. l. „Fueram heri cum R. P. C. Xaverio apud Dnim. Kraker quesiturus ex eo quid pro imagine nova refectorii petat, quantumve solvere eidem teneamur, ad quae respondit; nihil, gratis pro Deo et Sancta Matre ejus se opus hoc perfecisse. Deus illum benedicat: certo si per alium pingi curassemus, 100 fl. vix suffecissent."

[106] SZMRECSÁNYI: id. mű. 241. l. „Hora 9Na matutina funus defuncti Dni. Joannis Kraker Pictoris famosi Suae Excellae et Benefactoris nostri optimi comitati sumus."

Kracker halálának dátumát az egri plébánia anyakönyve is pontosan feljegyzi, 1779 december. „Die I-a obiit in Urbe Joannes Lucas Kracker annor. 62. Marit. Margareth, Klausznerin."

[107] 1783-ban még ő veszi fel a hejcei oltárért Zircklernek járó 60 frt.-ot.

[108] KAZINCZY: id. mű. Valószínűleg erre a Rubensre vonatkozik a Művészet-ben, 1902. 214. l., közölt azon adat, mely szerint egy sikerült Rubens-másolatát, 1789-ben még látták Egerben lakó leányánál.

[109] A síremlék életnagyságon felüli térdeplő nemtőt ábrázol.

[110] M. DVORAK: *Die Entwicklungsgeschichte der barocken Deckenmalerei in Wien.* Oesterrechische Kunstbücher, 12. Wien.

O. BENESCH: *F. A. Maulbertsch. Zu den Quellen seines malerischen Stiles.* Städel Jahrbuch, XII. 1924.

[111] JACOBS: id. mű., BIERMANN: id. mű.

[112] KAPOSSY J.: id. cikk. Az Orsz. Magyar Régészeti Társaság Évkönyve, II. 250. l.

[113] L. PITTONI: id. mű.

[114] SZMRECSÁNYI: id. mű. 140. l.

[115] SZMRECSÁNYI: id. mű. 240. l.

[116] SZMRECSÁNYI: id. mű. 293. l.

[117] SZMRECSÁNYI: id. mű. 241. l.

[118] SZMRECSÁNYI: id. mű. 256. l.

[119] Foltin, Szentiványi és a Thieme—Becker Kracker művei közé tévesen még felveszi a hejcei freskót és oltárt.

[120] SZMRECSÁNYI: id. mű. 270. —l. nyugták és számadáskönyvbeli bejegyzések alapján.

[121] PIGLER: id. mű. 42. *l.* 18. a), 19. a), 20. a), b) táblák.

[122] SZMRECSÁNYI: id. mű. 3171. Számadáskönyvek. „Pictori Agriensi Joanni Czirkler pro delineatione cujusdam imaginis ad p. Servitas Pestienses expedito titulo itineralium expensarum . . . 14.95."

[123] DIVALD: id. mű. 217. l.

[124] SZMRECSÁNYI: id. mű. 217. l. A minoriták naplói.

[125] SZÁNTÓ IRÉN: *A császári plébániatemplom.* A Budapesti Kir. Magy. Pázmány Péter Tudományegyetem Művészettörténeti és Keresztényrégészeti Intézetének dolgozatai. Budapest, 1941.

[126] A képre dr. Lágyi Kornél jászóvári főkönyvtáros úr volt szíves figyelmemet felhívni

[127] SZMRECSÁNYI: id. mű. Bejegyzések a számadáskönyvekben.

[128] MÜLLER BÉLA: *A Buda-Vizivárosi Szent Flórián-kápolna.* A Budapesti Kir. Magy. Pázmány Péter Tudományegyetem Művészettörténeti és Keresztényrégészeti Intézetének dolgozatai. Budapest, 1936. 40., 63. l. Dolgozott Budán, Vácott, Pozsonyban, Temesvárott, stb.

[129] SZMRECSÁNYI: id. mű. 268. l. Nyugta alapján.

[130] SZMRECSÁNYI: id. mű. 268. l. Nyugta alapján.

[131] PÁLINKÁS LÁSZLÓ: *Esztergom 18. századi művészeti emlékei.* A Budapesti Kir. Magy. Pázmány Péter Tudományegyetem Művészettörténeti és Keresztényrégészeti Intézetének dolgozatai. Budapest, 1937.

[132] SZMRECSÁNYI: id. mű. 217. l.

[133] THIEME—BECKER: XXXI. k., 17. l.

[134] SZMRECSÁNYI: id. mű. 254. l.

[135] SZMRECSÁNYI: id. mű. 274. l.

[136] PIGLER: id. mű.

[137] SZMRECSÁNYI: id. mű. 300. l.

IRODALOM

O. BENESCH: *Maulpertsch. Zu den Quellen seines malerischen Stiles.* Städel-Jahrbuch. III. 1924.

O. BENESCH: *Der Maler und Radierer Franz Sigrist.* Festschrift für E. W. Braun; 1931.

P. BERGNER: *Mitteilungen des Vereins für die Geschichte der Deutschen in Böhmen.* 1914.

G. BIERMANN: *Deutsches Barock und Rokoko.* Leipzig, 1914. Jahrhundertausstellung deutscher Kunst.

BIRÓ JÓZSEF: *A belényesi róm. kath. templom.* Arch. Értesítő, XLVIII. 143. l.

BIRÓ JÓZSEF: *Ismeretlen Kracker-kép a beiusi róm. kat. templomban.* Erdélyi Lapok, 1935. 32. sz., július 7.

BOROVSZKY SAMU: *Magyarország vármegyéi és városai.* Budapest, 1896.

J. CINCIK: *Barokove freska na Slovensku.* (Turóc Szt. Márton.) 1938.

J. von DERSCHAU: *Sebastiano Ricci.* Ein Beitrag zu den Anfängen der venezianischen Rokokomalerei. Heidelberg, 1922.

DIVALD KORNÉL: *Magyarország művészeti emlékei.* Bp., 1927.

G. J. DLABACZ: *Künstlerlexikon für Böhmen.* Prag, 1815.

W. DROST: *Barockmalerei in dem germanischen Ländern.* Handbuch der Kunstwissenschaft. Wildpark-Potsdam.

M. DVOŘAK: *Die Entwicklungsgeschichte der barocken Deckenmalerei in Wien.* Oesterreichische Kunstbücher. 12. Wien.

ÉBER LÁSZLÓ: *18. századi falfestmények Magyarországon.* Arch. Ért. XXX., 193. l.

A. FEULNER: *Skulptur und Malerei des 18. Jahrhunderts in Deutschland.* Handbuch der Kunstwissenschaft. Wildpark-Potsdam, 1929.

A. FEULNER: *Bayerisches Rokoko.* München, 1923.

A. FEULNER: *Die Sammlung Hofrat Sigmund Röhrer im Besitze der Stadt Augsburg.* Augsburg, 1926.

A. FEULNER: *Süddeutsche Freskomalerei.* Münchner Jahrbuch, 1916.

G. FIOCCO: *Die venezianische Malerei des 17. und des 18. Jahrhunderts.* Firenze, 1929.

FLEISCHER GYULA: *Joh. Bergl, a budapesti egyetemi templom mennyezetfestője.* Pápa, 1931.

FOLTIN JÁNOS: *Egy régi egyházi festő.* Képzőművészeti Szemle. 1888.

FOLTIN JÁNOS: *Kracker János Lukács festőművész emlékének feleleventése.* Eger, 1909.

FRIEDLÄNDER—BOCK: *Die Zeichnunken alter Meister im Kupferstichkabinet.* Berlin, 1921.

K. GARZAROLLI—THURNLACKH: *Die barocke Handzeichnung in Oesterreich.* Wien, 1928.

K. GARZAROLLI—THURNLACKH: *Studien zur Österreichischen Barockmalerei.* Belvedere, 1923.

GERECZE PÉTER—FORSTER GYULA: *Magyarország műemlékei.* II. k. — A műemlékek helyrajzi jegyzéke és irodalma. Bp., 1913.

GEREVICH TIBOR: *A barok festészet művészi fejlődése.* Budapest, 1913.

GEREVICH TIBOR : *Antonio Abbondio, Klebelsberg emlékkönyv.* Bp., 1926.

GOROVE LÁSZLÓ: *Eger városának történetei.* Eger, 1876.

F. M. HABERDITZL: *Das Barockmuseum im unteren Belvedere.* Wien, 1923.

H. HAMMER: *Die Entwicklung der barocken Deckenmalerei in Tirol.* Strassburg, 1912.

G. HAWLIK: *Zur Geschichte der Baukunst in Mähren.* Brünn, 1838.

HITTRICH ÖDÖN: *Az aszódi falfestmények.* A Luther könyvtár és múzeum füzetei. 1930.

R. JACOBS: *Paul Troger.* Wien, 1930.

KANDRA—KABOS: *Adatok az egri egyházmegye történetéhez.* Eger, 1885—88.

KAPOSSY JÁNOS: *A szombathelyi székesegyház és mennyezetképei.* Bp., 1922.

KAPOSSY JÁNOS: *A magyarországi barokk európai helyzete.* Magyar Művészet. 1931., 20. l.

KAPOSSY JÁNOS: *Későbarokk építészet Magyarországon.* Magyar Művészet., 1927. 276. l.

KAPOSSY JÁNOS: *Barokk művészetünk olasz kapcsolatainak kérdéséhez.* Az Orsz. Magyar Régészeti Társulat Évkönyve. II. 250. l.

KAPOSSY JÁNOS: *Johann Anton Krauss „Statuarius Jaszoviensis".* Henszelmann Lapok. 9—10. sz. 1930.

KAZINCZY FERENC: *Magyarországi utak.* 1789.

J. KLAUS: *Martino Altomonte.* Wien, 1916.

C. LÜTZOW: *Geschichte der K. K. Akademie der Künste.* Wien, 1877.

N. MICHAILOV: *Österreichische Malerei des 18. Jahrhunderts.* Frankfurt a. M., 1935.

MIHÁLYI ERNŐ: *Dorffmeister és a barok képírás Sopronban.* Sopron, 1916.

E. NEUSTÄTTER: *Joh. Ev. Holzer.* Inaugural Dissertation. München, 1932.

M. OJETTI: *La pittura italiana del seicento e del settecento.* Milano, 1924.

PASTEINER GYULA: *18. századi falfestmények Magyarországon.* Akadémiai Értesítő. 1890.

PIGLER ANDOR: *A pápai plébániatemplom és mennyezetképei.* Bp., 1923.

PIGLER ANDOR: *A győri Szent Ignác templom és mennyezetképei.* Bp., 1923.

PIGLER ANDOR: *Az osztrák barok festők műveihez.* Az Orsz. Magyar Régészeti Társulat Évkönyve. II., 268. l.

PIGLER ANDOR: *18. századi osztrák festők rajzai a Szépművészeti Múzeumban.* Az Orsz. Magy. Szépművészeti Múzeum Évkönyve. IV., 174. l.

L. PITTONI: *Dei Pittoni.* Bergamo, 1907.

PODMANICZKY FRIGYES BR.: *Naplótöredékek.* Bp., 1887.

J. POLAK: *Jan Lucas Kracker malir v. stol. 18. na Slovenskem vychode.* Casopis Matica Moravska. 1921.

A. PROKOP: *Die Markgrafschaft Mähren in kunstgeschichtlicher Beziehung.* Wien, 1904.

RADOS JENŐ: *Magyar kastélyok.* Bp., 1939.

RÉH ELEMÉR: *Adatok a 18. századi építőmesterek működéséhez.* Arch. Ért. XLV., 168. l.

M. RIESENHUBER: *Die kirchliche Barockkunst in Österreich.* Linz, 1924.

SCHOEN ARNOLD: *Kracker magyarországi működésének első festményeiről.* A Cél. 1911.

A. STARZER: *Quellen zur Gesichte der Stadt Wien.* VI. k., Wien, 1908.

SZENTIVÁNYI GYULA: *Kracker János Lukács művei.* Művészet, IX., 209. l.

SZMRECSÁNYI MIKLÓS: *Eger művészetéről.* Bp., 1937.

SZMRECSÁNYI MIKLÓS: *Eger és környékének részletes kalauza.*

SZMRECSÁNYI MIKLÓS: *Az egri érseki liceum múzeumának tárgymutatója.* Eger, 1931.

SZMRECSÁNYI MIKLÓS: *Kracker János Lukács szülőhelye és egri síremléke.* Magyar Művészet, 1931. 121. l.

SZMRECSÁNYI MIKLÓS: *Esterházy püspök és a művészet.* Galanthai gróf Esterházy Károly püspök emlékezetének ünneplése. Eger, 1926.

H. TIETZE: *Joh. Mich. Rottmayr;* Jahrbuch der K. K. Centralkomission. 1906., 81/ 186. l.

H. TIETZE: *Programme und Entwürfe zu den grossen österreichischen Barockfresken.* Jahrbuch der kunsthistorischen Sammlungen des Allerhöchsten Kaiserhauses. 1911.

THIEME—BECKER: *Allgemeines Lexikon der bildenden Künstler.* XXI.

VÁLYI ANDRÁS: *Magyarországnak leírása.* Buda, 1796.

H. VOSS: *Die Malerei des Barock in Rom.* Berlin, 1912.

WICK BÉLA: *Kassa város katolikus műemlékei.* Kassa, 1923.
Z. WIRTH: *Die czechoslovakische Kunst.* Prag, 1926.
WOLNY: *Kirchliche Topographie von Mähren.* Brünn,
WURZBACH: *Biografisches Lexikon des Kaiserthumes Österreich.* Wien, 1865.

A kassai százéves egyházmegye történeti névtára és emlékkönyve. Kassa, 1904.
Österreichische Kunsttopographie. Wien, 1902.
Topographie der historischen Denkmale im Königreich Böhmen. Prag.
Die Kunst in der Slovakei. Prag, 1937.

JOHANN LUCAS KRACKER

1717-1779.

Deutscher Auszug.

Johann Lucas Kracker gehört mit Troger, Maulbertsch und Bergl in die Reihe der grossen österreichischen Barockmaler, aber sein Name ist weniger bekannt, seine Werke sind nicht so geschätzt und sein Lebenslauf ist vergessen. Er arbeitete ferne von den grossen Kulturzentren, in Mähren und dann in Ungarn, und obwohl seinerzeit ein gesuchter und gefeierter Künstler, wurden er und seine Werke von der Nachwelt gänzlich vergessen. Auch die neuere Kunstgeschichte vernachlässigte ihn, und bevorzugte andere, nicht grössere aber mehr im Vordergrund stehende Künstler. Die Erforschung der Werke Krackers, die Würdigung seiner Kunst ist um so mehr Aufgabe der ungarischen Kunstgeschichte, da er ja einen grossen Teil seines Lebens in Ungarn verbracht hat, und seine schönsten Werke ungarische Kirchen und Schlösser schmücken.

Vom Namen, von Ursprung und Schulung Johann Lucas Krackers liefern die Quellen nur wenige, dunkle Angaben. In den alten Künstlerlexiken (Dlabacz, Nagler, Würzbach) kommt er an zwei Stellen vor; einmal als der in Prag lebende Maler Kracker, dann aber als Johann Kracker, der aus seiner Vaterstadt Wien kommend, zuerst in Brünn neben Josef Thaddeus Rotter, sodann in Znaim und Prag gearbeitet habe, und endlich 1772 zu Erlau in Ungarn gestorben sei. Kracker war kein Mährer, wie man es früher annahm, sondern Österreicher. Er wurde am 3. März 1717 in Wien geboren, und stammte, wie es seine Eintragung an der Wiener Akademie bestätigt, aus der berühmten Wiener Bildhauerfamilie Kracker. Sein Grossvater Tobias und sein Vater Josef waren Mitarbeiter Fischer von Erlachs und Johann Lucas Hildebrands. Letzterer war auch der Pate unseres Malers, daher sein Name Johann Lucas.

Nach einem Unterricht in der Familienwerkstatt studierte er an der Wiener Akademie der bildenden Künste. Werke aus

dieser Zeit sind uns, ausser den Fresken in der Martinskirche zu Graz (1742) nicht bekannt. Ungefähr Mitte der 40-er Jahre übersiedelte er nach Mähren, wo er zuerst in der Werkstatt des unbedeutenden Provinzmeisters Jos. Thadd. Rotter arbeitete. Wahrscheinlich als Gehilfe Rotters weilte er 1746-51 im Kloster Hradisch, studierte dort die Wandgemälde Trogers und anderer Barockmaler. Nach dem Aufenthalt in Brünn und Hradisch verfertigte er Altarwerke und Deckenbilder in Znaim, wie auch an vielen anderen Orten Mährens und Böhmens; so in Bistritz, Brenditz, Alt- und Neu-Reisch, Gornjigrad, Gross-Nikolsdorf, Hödnitz, Iglau, Okonina, Troppau und Vrhinka. (Alle diese Werke wie auch Krackers noch wenig bekannte Tätigkeit in Österreich erfordern noch eine eingehende Forschung.) In den Jahren 1760-61 malte Kracker das Deckenbild der schönen Barockkirche St. Nikolaus auf der Kleinseite in Prag, die Apotheose des hl. Nikolaus, das grösste Deckenbild Böhmens. Da er aber mit der Malerzunft der Nikolauskirche in einem Zwist geraten war, verliess er nach Beendigung der Arbeit Prag und Böhmen, und ging einem Rufe des Propstes von Jászóvár, Andreas Sauberer folgend 1762 nach Ungarn, das seine zweite Heimat wurde.

Noch vor der endgültigen Übersiedlung im Jahre 1762 weilte Kracker schon einmal in Ungarn. Drei signierte und datierte Altarbilder (Himmelfahrt des hl. Paulus, die hl. Anna und der hl. Johannes v. Nepomuk) bezeugen, dass er 1757 in der Paulinerkirche zu Sasvár (Sassin) gearbeitet hatte. Wahrscheinlich aus diesem Jahre und nicht, wie früher fälschlich angenommen, aus dem Jahre 1754 stammen die 1873 leider zugrundegegangenen Fresken in der Paulinerkirche zu Varannó.

Das Hauptwerk Krackers ist ohne Zweifel der malerische Schmuck der Premonstratenserkirche in Jászóvár. Die Kirche, eines der schönsten Denkmäler der ungarländischen Barockkunst, ist auch in europäischer Relation hervorragend. Der kunstliebende Propst, Andreas Sauberer, liess sie 1762-66 nach Plänen des Wiener Architekten Anton Pilgram, unter Leitung Anton Salzgebers erbauen. Die einen ausserordentlichen künstlerischen Wert besitzenden Bildwerke stammen von Johann Anton Krauss, von dem ausserhalb Ungarns noch keine Werke bekannt sind. Der Meister der Stuckdekoration ist Johann Hennevogel, ein Angehöriger der berühmten Stuckateur-Familie, der in der

Nikolauskirche zu Prag mit Kracker zusammen gearbeitet hatte. Der ganze malerische Schmuck der Kirche von Jászó (fünf Deckenbilder, sieben grosse und zwei kleine Altarblätter) stammen von der Hand Joh. Luc. Krackers. An der gewölbten Decke sehen wir in vier Szenen die Legende des Titularheiligen, Johannis des Täufers (Geburt Johannis, Bethlehemitischer Kindermord, Predigt Johannis in der Wüste, Märtyrertod Johannis) und über dem Orgelchor die hl. Cäcilie mit Engeln. Dem Kuppelbilde, das die Predigt Johannis des Täufers darstellt, diente ein Deckenbild Paul Trogers als Vorlage. Trogers Brotwunder-Komposition in Kloster Hradisch zeigt fast dieselbe Anordnung, dieselben Motive und Figuren. Die Stimmung der von gemalter Rokokodekoration zusammengefassten Deckenbilder in Jászó ist einheitlich, der Eindruck leicht und angenehm. Es herrschen überall lichte Formen, leicht übersehbare Komposition, warme Farben und Bewegtheit. Ausgeglichenheit und Sinn für Mass kennzeichnen diese Fresken, die jede Gedrängtheit und Schwere entbehren, dagegen aber wirkliche Rokoko-Leichtigkeit und Frische besitzen.

Die Altarbilder stehen in grösstem Einklang mit den Deckenfresken. Das schönste und auch künstlerisch bedeutendste is jenes des Hauptaltars. Es stellt in ruhiger Komposition und warmen Tönen die Taufe Christi dar. Bei dem im Kirchenschiff folgenden Immaculata-Altar nahm Kracker sich eine Komposition Trogers als Vorbild, das heisst einen Stich Caspar Schwabs nach Troger. Wir kennen auch den Entwurf zu diesem Altar, er steht in der Sammlung Röhrer in Augsburg fälschlich unter dem Namen Joh. Ev. Holzers. Die Immaculata wie auch die übrigen Altarbilder in Jászó (die hl. Anna, der hl. Norbert, der hl. Augustin, Anbetung der Hirten, Anbetung der Könige, Märtyrertod der hl. Barbara, der hl. Andreas mit dem hl. Johannes v. Nepomuk) zeigen Kracker auf der Höhe künstlerischen Könnens. Am bestrickendsten ist seine Kunst wenn er anschaulich-religiöse, stille und friedliche Szenen malt, wie z. B. die hl. Anna mit der kleinen Maria und Joachim oder die unbefleckte Empfängnis. Die dramatisch-bewegten, barocken Märtyrererscheinungen stehen ihm und seiner künstlerischen Begabung fern.

Die mit der Kirche gleichzeitig erbaute Propstei von Jászó besitzt auch manches Werk Krackers. Auch die vier allegorischen Giebelfresken über den Eingangspforten stammen von seiner

Hand, sie sind aber vom Regen zerstört und stark übermalt. Krackers Fresken schmücken den grossen Bibliotheksaal und Speisezimmer der Propstei. An der Decke des ersteren sehen wir in zwei Kreiskompositionen die Allegorie der Fakultäten und die Apotheose des Propstes Sauberer. Im pröpstlichem Speisesaal ist das Mahl des Herodes mit prunkvollen Figuren und warmen Farben dargestellt. Auch einige kleinere Werke besitzt Jászó von Krackers Hand. So zwei Ölskizzen zum Hochaltarbild, eine herrliche Allegorie (Allegorie der Künste), Entwurf zu einem bisher unbekannten oder nicht ausgeführten Deckenbild, eine kleine Hl. Familie und eine stark ruinierte Anbetung der Hirten. Vermutlich können wir auch im Jubileumsportrait des Propstes Sauberer (1776) und in den fünf Bildnissen seiner Vorgänger Werke Krackers sehen.

In die Zeit seines Jászóer Aufenthaltes, d. h. zwischen 1762-65 fällt die Ausführung des Altarbildes der kleinen in der Nähe von Jászó stehenden Kirche zu Pány, die Verlobung der hl. Katharina darstellend.

Auf Grund der Überlieferung und der Stilkritik können wir auch die Deckenfresken der Dominikanerkirche in Kassa (Kaschau) zu Krackers Werken rechnen. Ihr Gegenstand ist die Apotheose des hl. Thomas von Aquin. Obwohl von grossem künstlerischem Wert und Können, stehen sie dennoch nicht auf der Höhe der Jászóer Werke, was vielleicht die Mitarbeit eines Gehilfen annehmen lässt.

Das Jahr 1765 ist ein Wendepunkt im Lebenslauf Joh. Luc. Krackers. Nach Beendigung seines Werkes in Jászó übersiedelte er dem Rufe des kunstliebenden Bischofs Gf. Karl von Esterházy folgend, nach Eger (Erlau), wo er dann bis zu seinem Lebensende verblieb, und die schönsten Werke im Dienste des Bischofs und der geistlichen Orden schuf. Eger war im XVIII. Jahrhundert ein blühender Kulturmittelpunkt, wo die grossen Kirchenfürsten Gf. Franz von Barkóczy und Gf. Karl von Esterházy ein reges Kunst- und Kulturleben erweckten.

Die ersten Aufgaben mit denen Bischof Esterházy Kracker betraute, waren die Ausmalung seiner Hauskapelle und jene der Marienkapelle in der Domkirche von Eger. Nachdem aber die bischöfliche Hauskapelle 1800 abgebrannt ist, und die alte Domkirche abgerissen worden ist, ist uns von diesen ersten Werken Krackers in Eger nichts erhalten. Nur aus dem Briefwechsel des

Bischofs mit Kracker können wir uns eine Vorstellung davon machen. Auch besitzen wir von der Hauskapellendecke ein aus dem Jahre 1816 stammende Kopie. Nach Beendigung dieser Aufgabe verliess Kracker Ungarn fürs letztemal. Ende 1765 finden wir ihn in Wien, 1766 arbeitet er im Stifte Neureisch in Mähren, endlich 1767 in der zur Premonstratenserpropstei Geras gehörenden kleinen Pfarrkirche zu Japons in Österreich. Während seines Aufenthaltes in Geras steht er wieder in Verbindung mit seinem grossen Mäzen aus Ungarn, Bischof Esterházy. Ihr Briefwechsel enthält Pläne zur Chordecke der alten, abgerissenen Domkirche von Eger. Diese Fresken wurden nach Krackers endgültiger Rückkehr, wahrscheinlich 1768, ausgeführt. Nur ein Monumentalwerk Krackers ist uns aus dieser Zeit erhalten, das Deckenbild im Kleinpröpstlichen Palast zu Eger (1774). Es stellt den allegorischen Sieg der Tugend dar und ist noch heute ein helleuchtendes, hervorragendes Barockwerk.

Als Ersatz für die zugrundgegangenen Wandmalereien finden wir eine grosse Reihe der schönsten Altarwerke Krackers in den Kirchen und Sammlungen Egers. Als erstes müssen wir das 1769-70 entstandene Hauptaltarblatt der Minoritenkirche erwähnen: dem in einer dunkeln Kirche knienden hl. Antonius von Padua erscheint die Jungfrau Maria mit dem Jesuskind auf Wolken. Der Hl.-Anna-Altar derselben Minoritenkirche (die hl. Anna mit der kleinen Maria, Joachim und Gottvater) gehört ins Jahr 1775, in eine lockere und lichtere Stilphase unseres Künstlers. Ein aus schriftlichen Quellen nicht nachweisliches, also nur vermutetes Werk Krackers ist der schöne Immaculata Hauptaltar der Franziskanerkirche, wie auch ein bisher unbekanntes, die hl. Anna mit der kleinen Maria darstellendes Altarbild in der Zisterzienser- (ehemaliger Jesuiten-) Kirche. Letzterem hat der schönbrunner Hl.-Anna-Altar des venezianischen Barockmalers Giov Batt. Pittoni als Vorlage gedient. Aus der alten, abgerissenen Domkirche stammt das Bild des heiligen ungarischen Königs Ladislaus (1773), das jetzt in der im XIX. Jahrhundert neuerbauten, prachtvollen Domkirche, an einem Seitenaltar steht. Sein Gegenstück, das Bild des hl. Stephan befindet sich in der Pfarrkirche zu Mezőcsát.

Der Tod des hl. Josef im Josefs-Internat, und bei den englischen Fräulein, eine Flucht nach Egypten im Priesterseminar, die Allegorie des Glaubens im Besitze des Bischofs von Eger, und

mehrere kleine Altarbilder und Entwürfe in der Bildergalerie des Erzbischöflichen Lyzeums (Anbetung der Hirten, Anbetung der Könige, Geburt Christi, die hl. Anna, Christus am Ölberg, Gefangennahme des hl. Johann v. Nepomuk stc.) sind die weiteren, weniger wichtigen, immerhin interessanten Werke Krackers in Eger.

Aber Joh. Luc. Krackers Tätigkeit beschränkt sich nicht auf Eger. Wir finden eine grosse Anzahl seiner Werke auch in den kleinen Pfarrkirchen der Provinz. Sie sind zumeist im Auftrage des Bischofs Gf. Esterházy für die von ihm erbauten stilvoll schönen Barockkirchen der Erlauer Diözese entstanden. So der Hl.-Martins-Altar in Tiszapüspöki 1770, der hl. Johann v. Nepomuk und der hl. Josef mit Jesuskind in Szíhalom 1771, der Märtyrertod des hl. Evangelisten Johannes in Mezőtárkány nach 1773, die hl. Dreifaltigkeit, Stigmatisation des hl. Franciskus, Vision des hl. Antonius in Jászárokszállás 1773, die hl. Katharina mit den Weisen in Egerbakta 1775, Maria mit dem Kind auf Wolken in Kerecsend 1777, der hl. Antonius in Devecser 1779, die Mater Dolorosa in Zsérc 1779, wie auch der hl. Andreas in Feldebrő, der hl. Stephan in Szt. István. Die Pfarrei in Kápolna bewahrt einen Heimsuchungsaltar-Entwurf, und weitere drei Skizzen. (Eine ist Entwurf zu dem bisher unbekannten Kracker-Werk, das Hauptaltarbild der Servitenkirche in Budapest.)

1774 weilte Kracker in Besztercebánya (Neusohl), wo er das grosse Hauptaltarblatt der Pfarrkirche verfertigte. Die Komposition dieser Himmelfahrt Maria steht dem Wilheringer Altarbild des österreichischen Barockmalers Martino Altomonte ziemlich nahe. Die einstigen, von Kracker stammenden Fresken der abgerissenen Pfarrkirche zu Körmöcbánya (Kremnitz) sind wahrscheinlich in dem selben Jahre entstanden. Auch in dem fernen Siebenbürgen finden wir Werke von Krackers Hand, so z. B. den mit Jahreszahl (1772) und Signatur versehenen Hl.-Johannes v. Nepomuk-Altar in Belényes bei Nagyvárad, und einen bisher unbekannten Hl.-Josef-Altar in der Pfarrkirche zur Marosvásárhely, der mit dem Hl.-Josef-Altar von Szíhalom eine grosse Ähnlichkeit aufweist. Wir können all diese Altarwerke hier nicht eingehender erörtern. Sie vertreten würdig die Barockmalerei und zeigen in den kleinen bescheidenen Dorfkirchlein nicht nur von einer bedeutenden Künstlerpersönlichkeit, sondern auch von

der Aufnahmefähigkeit und den hohen Ansprüchen der ungarischen Kunst im XVIII. Jahrhundert.

Die letzten Jahre Krackers 1777-1779 sind die reichsten an grossen Aufgaben und monumentalen Werken, die aber, obwohl vollendet in Ausführung und Technik nicht mehr die Frische und den Schwung der jüngeren Jahre besitzen. In den Jahren 1776-77 entstehen die Wandgemälde und das Deckenbild (Sieg der Religion) im Festsaal des Podmaniczky-Schlosses zu Aszód, wo aber schon der Architekturmaler Josef Zach dem Meister Hilfe leistet. Es ist ein Werk, das schon die Kühle und Ruhe des Klassizismus spüren lässt. Gewiss nur zum Teil von Kracker, vielleicht nur nach seinen Entwürfen sind die eigentümlichen Deckenbilder (in gotischen Bogenzwickeln) in der Paulinerkirche zu Tőketerebes gemalt. Sie stellen Szenen aus der Legende des hl. Paulus des Eremiten und dem Leben Marias dar. Auch die Deckenfresken und Wandmalereien des Gallasy-Schlosses in Noszvaj sind keine verbürgten Werke Krackers. Der Stil dieser leider stark beschädigter Fresken (Mythologische Szenen, Olympische Götter, Landschaften etc.) lässt allerdings an Kracker denken, auch das Entstehungsjahr 1778 passt ins Lebenswerk unseres Künstlers.

Der Bau der seit 1773 von Jacob Fellner erbauten schönen Barockkirche in Pápa ist 1777 zum Abschluss gekommen. Bischof Esterházy, dem dieses prachtvolle Denkmal des ungarländischen Barock seine Entstehung verdankt, wollte das Gewölbe der Kirche von seinem Hofmaler Kracker malen lassen. Er schickte ihm auch Pläne und Entwürfe, die aber nachdem Kracker anfangs durch seine zu grosse Beschäftigung, dann aber durch den Tod an der Ausführung gehindert worden war, erst von Franz Anton Maulpertsch, dem grössten österreichischen Maler des XVIII. Jahrhunderts ausgeführt worden sind.

Das letzte grossartiges Werk Krackers, überhaupt sein bedeutendstes ist auch im Auftrag des Bischof Esterházy entstanden. In den Jahren 1778-79 malte Kracker in dem seit 1765 nach den Plänen Fellners erbauten und vom Grafen Esterházy als Universität geplanten Erzbischöflichen Lyzeum die Decke des grossen Bibliotheksaals. Das monumentale Deckengemälde stellt in streng zeremonieller Komposition eine feierliche Sitzung des Konzils von Trident dar.

Die gotische Scheinarchitektur des technisch verblüffenden

Werkes stammt von der Hand Josef Zachs, des Gehilfen Krackers. Die schematische Strenge der Komposition, die knappen und dürren Formen, der eckige Linienzug, wie auch die einschlägigen Stellen des Briefwechsels zwischen Auftraggäber und Künstler lassen vermuten, dass Kracker bei diesem von barockem Geist gänzlich abweichenden Werke nach einer Stichvorlage gearbeitet hatte.

Das letzte Werk unseres Malers ist das im Sommer 1779 gemalte Wandgemälde im Refektorium des Servitenklosters zu Eger (Christus in der Wüste, Christus und die Samaritanerin), das er aus Liebe zu der hl. Jungfrau und Gott Geschenkweise für die Kirchenbrüder verfertigt hatte. Am Ende des Jahres am 1. Dez. 1779 ist der 62-jährige Meister nach langer Krankheit gestorben. Er wurde im Friedhof von Eger bestattet, sein Grab ist noch heute von einem im XIX. Jahrhundert errichteten Grabmal geschmückt.

Von Geburt Österreicher, verbrachte Kracker einen grossen Teil eines Lebens in Ungarn, wo sich seine Tätigkeit und die Kunst seines Mannesalters reich entfaltete. Seine schönsten und bedeutendsten Werke, zugleich nicht unbedeutende Werke der mitteleuropäischen Barockkunst sind im Auftrage ungarischer Mäzene entstanden und schmücken die Decken und Altäre ungarländischer Kirchen und Paläste. Auch sein Körper ruht in ungarischer Erde.

Die Kunst Joh. Luc. Krackers gehört in die Entwicklung der habsburgischen Barockmalerei des XVIII. Jahrhunderts. Sie wurzelt in der italienischen Kunst, hauptsächlich in der Malerei von Bologna—Venedig. Die ersten schaffenden Meister nach dem 30-jährigen Krieg und den Türkenkriegen waren sowohl in Österreich wie auch in Ungarn Italiener. Auch die zweite Generation, Michael Rottmayr, Daniel Gran, Paul Troger hatte noch in Italien studiert. Zu der von ihnen und der Wiener Akademie herangebildeten originellsten und wichtigsten dritten Künstlergeneration gehört mit Maulbertsch, Sigrist und Bergl auch Johann Lucas Kracker.

Seine Kunst steht in so enger Verbindung mit Troger, dass wir diesen als seinen Meister betrachten können. Nicht nur dass er Trogerische Kompositionen oft als Vorlagen benützte, er hat sich auch die Formensprache des grossen Malers, die klare plastische Formgebung, das einfache ausgegleichene Komponieren,

IRODALOM

O. BENESCH: *Maulpertsch. Zu den Quellen seines malerischen Stiles.* Städel-Jahrbuch. III. 1924.

O. BENESCH: *Der Maler und Radierer Franz Sigrist.* Festschrift für E. W. Braun; 1931.

P. BERGNER: *Mitteilungen des Vereins für die Geschichte der Deutschen in Böhmen.* 1914.

G. BIERMANN: *Deutsches Barock und Rokoko.* Leipzig, 1914. Jahrhundertausstellung deutscher Kunst.

BIRÓ JÓZSEF: *A belényesi róm. kath. templom.* Arch. Értesítő, XLVIII. 143. l.

BIRÓ JÓZSEF: *Ismeretlen Kracker-kép a beiusi róm. kat. templomban.* Erdélyi Lapok, 1935. 32. sz., július 7.

BOROVSZKY SAMU: *Magyarország vármegyéi és városai.* Budapest, 1896.

J. CINCIK: *Barokove freska na Slovensku.* (Turóc Szt. Márton.) 1938.

J. von DERSCHAU: *Sebastiano Ricci.* Ein Beitrag zu den Anfängen der venezianischen Rokokomalerei. Heidelberg, 1922.

DIVALD KORNÉL: *Magyarország művészeti emlékei.* Bp., 1927.

G. J. DLABACZ: *Künstlerlexikon für Böhmen.* Prag, 1815.

W. DROST: *Barockmalerei in dem germanischen Ländern.* Handbuch der Kunstwissenschaft. Wildpark-Potsdam.

M. DVOŘAK: *Die Entwicklungsgeschichte der barocken Deckenmalerei in Wien.* Oesterreichische Kunstbücher. 12. Wien.

ÉBER LÁSZLÓ: *18. századi falfestmények Magyarországon.* Arch. Ért. XXX., 193. l.

A. FEULNER: *Skulptur und Malerei des 18. Jahrhunderts in Deutschland.* Handbuch der Kunstwissenschaft. Wildpark-Potsdam, 1929.

A. FEULNER: *Bayerisches Rokoko.* München, 1923.

A. FEULNER: *Die Sammlung Hofrat Sigmund Röhrer im Besitze der Stadt Augsburg.* Augsburg, 1926.

A. FEULNER: *Süddeutsche Freskomalerei.* Münchner Jahrbuch, 1916.

G. FIOCCO: *Die venezianische Malerei des 17. und des 18. Jahrhunderts.* Firenze, 1929.

FLEISCHER GYULA: *Joh. Bergl, a budapesti egyetemi templom mennyezetfestője.* Pápa, 1931.

FOLTIN JÁNOS: *Egy régi egyházi festő.* Képzőművészeti Szemle. 1888.

FOLTIN JÁNOS: *Kracker János Lukács festőművész emlékének felelevenítése.* Eger, 1909.

FRIEDLÄNDER—BOCK: *Die Zeichnunken alter Meister im Kupferstichkabinet.* Berlin, 1921.

K. GARZAROLLI—THURNLACKH: *Die barocke Handzeichnung in Oesterreich.* Wien, 1928.

K. GARZAROLLI—THURNLACKH: *Studien zur Österreichischen Barockmalerei.* Belvedere, 1923.

GERECZE PÉTER—FORSTER GYULA: *Magyarország műemlékei.* II. k. — A műemlékek helyrajzi jegyzéke és irodalma. Bp., 1913.

GEREVICH TIBOR: *A barok festészet művészi fejlődése.* Budapest, 1913.

GEREVICH TIBOR : *Antonio Abbondio, Klebelsberg emlékkönyv.* Bp., 1926.

GOROVE LÁSZLÓ: *Eger városának történetei.* Eger, 1876.

F. M. HABERDITZL: *Das Barockmuseum im unteren Belvedere.* Wien, 1923.

H. HAMMER: *Die Entwicklung der barocken Deckenmalerei in Tirol.* Strassburg, 1912.

G. HAWLIK: *Zur Geschichte der Baukunst in Mähren.* Brünn, 1838.

HITTRICH ÖDÖN: *Az aszódi falfestmények.* A Luther könyvtár és múzeum füzetei. 1930.

R. JACOBS: *Paul Troger.* Wien, 1930.

KANDRA—KABOS: *Adatok az egri egyházmegye történetéhez.* Eger, 1885—88.

KAPOSSY JÁNOS: *A szombathelyi székesegyház és mennyezetképei.* Bp., 1922.

KAPOSSY JÁNOS: *A magyarországi barokk európai helyzete.* Magyar Művészet. 1931., 20. l.

KAPOSSY JÁNOS: *Későbarokk építészet Magyarországon.* Magyar Művészet., 1927. 276. l.

KAPOSSY JÁNOS: *Barokk művészetünk olasz kapcsolatainak kérdéséhez.* Az Orsz. Magyar Régészeti Társulat Évkönyve. II. 250. l.

KAPOSSY JÁNOS: *Johann Anton Krauss „Statuarius Jaszoviensis".* Henszelmann Lapok. 9—10. sz. 1930.

KAZINCZY FERENC: *Magyarországi utak.* 1789.

J. KLAUS: *Martino Altomonte.* Wien, 1916.

C. LÜTZOW: *Geschichte der K. K. Akademie der Künste.* Wien, 1877.

N. MICHAILOV: *Österreichische Malerei des 18. Jahrhunderts.* Frankfurt a. M., 1935.

MIHÁLYI ERNŐ: *Dorffmeister és a barok képírás Sopronban.* Sopron, 1916.

E. NEUSTÄTTER: *Joh. Ev. Holzer.* Inaugural Dissertation. München, 1932.

A Budapesti Királyi Magyar Pázmány Péter Tudományegyetem Művészettörténeti és Kereszténynégészeti Intézetének dolgozatai.
(Igazgató: Gerevich Tibor)

Veröffentlichungen des Instituts für Kunstgeschichte und Christliche Archäeologie an der Königlich Ungarischen Pázmány Péter Universität in Budapest.
(Direktor: Prof. Gerevich)

71.

GARAS KLÁRA

KRACKER JÁNOS LUKÁCS

1717—1779

Adalék a magyarországi barokfestészet történetéhez.

12 táblával

JOHANN LUCAS KRACKER

1717—1779

Beitrag zur Geschichte der Barockmalerei in Ungarn.

(Mit deutschem Auszug)

BUDAPEST, 1941.

művészneve szerint nincs feld.

Felelős kiadó: Garas Klára.
6152.41. Hungária Nyomda Rt. Budapest.
Felelős: vitéz Bánó Lehel igazgató.

I.

KRACKER JÁNOS LUKÁCS ÉLETE ÉS PÁLYAFUTÁSA

Származása — Tanulóévei — Cseh-Morvaországi művei

Kracker János Lukács a nagy osztrák barok festők, Troger, Maulbertsch, Bergl sorába tartozik. Neve mégsem olyan ismert csengésű, művei nem olyan megbecsültek, pályafutását a feledés homálya borítja. A nagy művészi központoktól távol, Morvaországban, majd Magyarországon dolgozott, s míg a saját korában keresett és ünnepelt festő volt, az utókor megfeledkezett róla és mindenfelé szétszórt műveiről. Az újabbkori művészettörténet is mostohán bánt vele, előnyben részesítve sok, nála nem nagyobb, de sokkal inkább szem előtt álló mestert. A magyar művészettörténet annál inkább feladatának tekintheti Kracker alkotásainak felderítését, művészetének méltatását, mert életének nagy részét Magyarországon töltötte s legszebb művei magyar templomokat és kastélyokat díszítenek.

Johann Lucas Kracker nevéről, származásáról, iskoláztatásáról a források kevés és csak homályos adatot szolgáltatnak. Hol mint Krockert, Grockert, Krackert, stb. említik. E bizonytalan névírásból származik az a tévedés, hogy Dlabacz „Künstlerlexikon für Böhmen" (1815) és ezt követően Nagler (1839), majd Wurzbach (1865) művészeti lexikonja két különböző címszó alatt tárgyalja. Eszerint volt egy Kracker nevű egyházi festő, aki 1750 körül Prágában nagy becsben állt és volt egy Krocker János nevű festő. Utóbbi szülővárosában, Bécsben, az akadémián tanult, később Brünnben Josef Thaddeus Rotter vezetése mellett működött. Znaimban is dolgozott, onnan hívták Prágába, ahol Szt. Kelemen templomának freskóit készítette el. Sokat festett

Magyarországon is, ott is halt meg, Egerben 1772-ben. A régi lexikonoknak ezek az életrajzi adatai kétségtelenül a mi Krackerünkre vonatkoznak és bár sok tévedés van bennük, fontos felvilágosításokkal is szolgálnak. Megcáfolják azt a magát sokáig tartó feltevést, hogy Kracker morva születésű.

Kracker János Lukács Bécsben született, egri sírfelirata szerint 1717 március 3-án. Születési helyét és származását a bécsi Akadémia anyakönyvi bejegyzése határozza meg. Eszerint: „Kracker Joan gebürtig in Wien, ein Wiener Bildhauers Sohn, dessen Vater Joseph Kracker ist, logiert in Freyhaus auf dem Getreidemarkt. Eingetragen: 8. November 1738."[1] Ebből a bejegyzésből tudjuk meg egyúttal azt is, hogy ki volt Kracker apja, s így felderíthetjük származását és családját. Élt ebben az időben egy Kracker József szobrász Bécsben, a jónevű Kracker szobrászdinasztia tagja, aki bebizonyíthatóan azonos a mi festőnk apjával. Ennek a Kracker-családnak őse, Tobias, a csehországi Jorgenthalból telepszik le Bécsben, ahol 1650-ben megházasodik. Fia, Tobias, nevezetes szobrász, Fischer von Erlach munkatársa. 1694-ben a Frain-i kastélyban dolgozik a nagy barok mesternek, 1694—97 közt a brünni Parnasszus-kút munkálatainál helyettesíti. 1712-ben I. József császár „castrum doloris"-át készíti el Johann Lucas Hildebrand tervei szerint. Az ő műhelyében tanult Balthasar Permoser is. Tóbias Kracker kétszer házasodik, öt gyermeke születik, s végül 1736-ban hal meg, 81 éves korában, a bécsi polgári kórházban.[2] Legidősebb fia, a mi festőnk édesapja 1683-ban születik s mint apja, szobrász lesz. 1717 aug. 3-án a bécsi Szt. István-plébánián házasságot köt Anna Catharina Wild-el. Tanuja Joh. Lucas Hildebrand, az osztrák barok vezető mestere. Joseph Kracker életéről nem sokat tudunk. 1722-ben mint tanu szerepel egy házasságnál, ugyanakkor apjával a salzburgi Mirabell-kastélynál segédkezik Hildebrandnak, 1728-ban eltemeti ötéves József nevű fiacskáját, 1733 október 4-én ötvenéves korában meghal. Özvegye két évvel később, 1735 jan. 30-án feleségül megy Joseph Pertdl szobrászhoz, „wohnt auf dem Treidmarkt in Stadtfreihaus, Anna Catharina Krackerin, des Joseph Kracker Witwe wohnt im selben Haus."[3] Joseph Kracker özvegyének lakhelye (Getreidemarkt Freihaus) tehát ugyanaz, mint az Akadémián bejegyzett ifjú Joh. Lucas Krackeré. Ez bizonyítja az összefüggést és Johann Lucas származását a Kracker szobrász-családból. De magyarázatként szolgálnak ezek

az adatok festőnk néveredetére is. Kracker József házassági tanuja 1717-ben, tehát abban az évben, mikor fia, Johann Lucas született, Johann Lucas Hildebrand volt. Önkéntelenül is felmerül és mindenekfölött valószínűnek látszik az a feltevés, hogy ő volt Joseph Kracker első gyermekének keresztapja is és így kapta az, a családban öröklődő Joseph és Tobias nevektől eltérően, a szokatlan Johann Lucas nevet.

Tehát nem gyökértelen, ismeretlen ősöktől származó morva, hanem a jónevű bécsi szobrász-dinasztia sarja, a legnagyobb osztrák barok-építésznek a keresztfia Kracker János Lukács. Mindennek természetesen nagy jelentősége van Kracker művészi fejlődése szempontjából is. Bizonyosra vehetjük ilyen körülmények közt, hogy már kora gyermekségétől fogva a leggondosabb művészi nevelésben részesült. Valószínű, hogy a család hagyományaihoz híven szobrásznak szánták s mint ilyent, elsősorban a rajz és mintázás tudományában tették járatossá. Kracker műveiben mindenkor megtaláljuk a rajz pontosságát, világosságát, s a testek tömegének helyes felfogását. Nem tudjuk, hogy miként lett mégis festő és ki volt első tanítója, akadémiai éveit is homály borítja. Az 1738-iki anyakönyvi bejegyzés feltehetően Kracker akadémiai felvételének évét jelzi. Eszerint 21 éves korában került a legfőbb művészeti iskolába, ahol, mint egy levélben sajátmaga kijelentette, 11 éven át tanult, tehát körülbelül 1749-ig.[4]

A bécsi Művészetek Akadémiáját 1726-ban alapította újjá VI. Károly császár.[5] Szerény alapon indult meg. Első elnöke Peter Strudel volt, őt követte a francia származású Schuppen, aki leginkább az arcképfestészetben tüntette ki magát. Az első tanárok: Joh. Adam Loscher (építészet), Christoph Frister (kezdők tanára) és Adam Müller, a metszet tanára. 1739-től anatómiai előadásokat is tartanak. Ezt a kezdet nehézségeivel küzdő, gyakran költözködő akadémiát látogatta Kracker. Első tanárainak neve nem valami sokat ígérő s valóban semmi hatásukat nem látjuk Kracker életművében. Ha magasabb művészi ösztönzéseket nem is kapott, de mindenesetre elnyerte a művészetnek azt a szilárd technikai alapját, amely nélkül nincs biztos továbbfejlődés. Ha tanárai nem is, annál inkább hatással volt Krackerre valószínűleg már ebben az időben az Akadémiának egy nála idősebb tagja, az 1745-ben beiratkozott kiváló festő: Paul Troger. Az Akadémián Kracker semmiképp sem tüntette ki magát. Az 1731-től kiírt, rendszeresen megtartott pályázatoknál egyszer sem találjuk

nevét a nyertesek közt.[6] Munkásságáról akadémiai évei alatt és közvetlenül azután alig tudunk valamit. Egyetlen adatunk, hogy 1742-ben a gráci Szt. Márton-templom freskóit festette. Valószínűleg ebből az időből származik egyetlen ismert rajza, a berlini Kupferstichkabinetben. A kékes papírra vetett szénrajz bacchánsnő fejét ábrázolja s a következő felírás van rajta: „Das muss farbig seyn in Miniatur." „Kracker pictor del. a Vienna."[7] Nem tudjuk, milyen alkalomból, mely műhöz készült. Ausztriai munkásságának alapos felderítése és ismertetése a művészettörténetnek még hátralévő feladata.

Kracker pályafutásának további útja távoli morva vidékekre vezet, homályos és bizonytalan. Mért távozott el Bécsből és Ausztriából, mikor és miért ment Morvaországba? — egyelőre nyilt kérdések.

Morvaország és Csehország a barok művészet korában nem provinciák, nem elhanyagolható mellékterületek. A gazdag főúri osztály, a diadalmasan előretörő katolicizmus és az udvari kapcsolatok által hatalmas méretű művészi tevékenységet hív életre. A barok építészet nagymesterei: Fischer von Erlach, Hildebrand, a Dientzenhoferek, a festők legkiválóbbjai: Gran, Troger, Maulbertsch stb., működtek Cseh-Morvaországban és hozták létre a pompás templomok, kolostorok és kastélyok egész sorát. Művészeti iskolának ez a vidék elsőrangú volt.

Kracker — Nagler művészeti lexikonjának tanusága szerint — először Brünnben, Joseph Thaddeus Rotter műhelyében dolgozott.[8] Jos. Thad. Rotter nem tartozik a festőművészet kiemelkedő nagyjai közé, Kracker legfeljebb a jó festői gyakorlatot sajátíthatta el mellette. Valószínűleg már elejétől fogva messze túlszárnyalta jelentéktelen, provinciális mesterét. Rotter 1701-ben született a sziléziai Troppauban. 1734-ben telepedett le Brünnben, ahol freskókat és oltárképeket festett sötét, zsúfolt, barok modorban. Az ő művei a brünni Ágoston-templom, kapucinus- és Szt. Jakab-templom oltárai, Raudnitzban Krisztus keresztelése oltár 1751-ből és a milotitzi kastély mennyezetképe.[9] Rotter a Hradisch-i kolostorban is dolgozott; ez fontos hely a mi festőnk életében is. Hradisch apátság az osztrák barok művészetnek valóságos múzeuma volt. A prelátusi díszterem mennyezetét Troger festette (a Kenyércsoda, 1726—30), az ú. n. Rundelzimmerben Daniel Gran ábrázolta Szt. Pál megtérését, s ugyancsak ő a kolostor folyosóján a Hét szentséget. Dolgozott Hradischban Joseph

Winterhalder is. Az ebédlő freskóit Joseph Stern, grazi származású, brünni festő és Rotter készítette.[10] Rotter 1746—51 között működött Hradischban s minden valószínűség szerint Kracker is vele dolgozott, mint segéd. Kracker hradischi tartózkodásának döntő bizonyítéka és egyben művészetének és pályafutásának fontos adata, hogy főművén, a jászói templom mennyezetén Ker. Szt. János prédikációját ábrázoló freskója mozzanatról-mozzanatra Troger hradischbeli Kenyércsodáját követi.[11] A fiatal Kracker minden bizonnyal figyelemmel tanulmányozta az akkor élő, legnagyobb osztrák festő alkotását, vázlatot készített róla magának, s ezt a pontos vázlatot használta fel 15 évvel később a jászóvári templom mennyezeténél. Kracker tulajdonképpeni mesterének Trogert tekinthetjük. Őt követi a testek világos megformálásában, az egyszerű és áttekinthető szerkezetben, a levegős, világos szinek használatában. Művészete nem a brünni kismesterek vidékies barok stilusához, hanem a legnemesebb tiepolói festészet főáramlatához kapcsolódik.

Kracker pályafutását Hradischból nem könnyű nyomon követni. Valószínűleg ezután már nem sokáig dolgozott Rotternél, nem volt szüksége tovább gyámkodásra. Önálló munkásságának emlékei ebből az időből a Brünnben fennmaradt oltárképek (Dominikánus-templom: Aquinói Szt. Tamás). Dlabacz szerint Kracker Brünnből Znaimba költözött. Miért, mikor? — nem tudjuk. Ott tartózkodása emlékét e morva kisvárosban néhány festmény őrzi: Szt. Tekla, Szt. Libor és Szt. Borbála oltára a Kreuzkircheben s a főoltár a Krisztus-templomban. Ekkoriban Kracker már jónevű festő volt, akit a cseh-morva kolostorok egymásután hívtak meg s láttak el megbízásokkal. Működésének ez a területe egyelőre terra incognita. Csak néhány helynevet sorolhatunk fel, anélkül, hogy megállapíthatnók: ottani művei hitelesek-e, mikor és kinek a megbízásából készültek, stb. Meg kell elégednünk a régi topografiákból összeállított felsorolással: Bistritz — főoltár, Brenditz — Szt. Margit-oltár, Alt-Reisch — Szt. Rókus és Szt. Sebestyén, Gross-Nikolsdorf — Szt. Miklós, Hödnitz — Szt. Jakab, Iglo — arcképek a kapucinus-templomban, Krassonitz — Szt. Lőrinc 1774, Okonina — Szt. Ignác, Troppau, a Borbálatemplomban — Szt. Anna, Szt. Flórián és Mater Dolorosa oltára, Vrhinka — Saulzin plébános arcképe, Zlabings — Szt. Sebestyén 1757 és Mária mennybemenetele. Nagyobbmérvű munkásságot fejtett ki Gornjigradban, ahol a püspöki palota egyik termének

freskóit festette, és Neu-Reischben, ahol 1753—1760 közt az apátsági templom mennyezetképein dolgozott.[12]

1760-ban Kracker újabb nagy lépést tesz a hírnév és megbecsülés felé. Ekkor ugyanis meghívják, valószínűleg Alt- és Neu-Reisch-i munkája után a cseh fővárosba, Prágába, hogy részt vegyen a Szt. Miklós-templom díszítésében. A prágai Nikolaus auf der Kleinseite szép barok temploma, Christoph és Ignaz Kilian Dientzenhofernek, a nagy bajor építésznek alkotása, 1703—1753 közt épült. Festői dísze, a kupolák, mennyezetek freskói, az oltárképek J. J. Steinfels, Jos. Kramolin, Franz Xaver Palko, Joh. Hager és Joh. Lucas Kracker művei.[13] A templom szobrai Ignaz Platzer alkotásai, míg a márványozás mestre Joh. Hennevogel, akivel később Jászón és Egerben is találkozunk Kracker mellett.

Kracker részvételét a Szt. Miklós-templom díszítésében több okirat világítja meg. Ezek feltárják előttünk azt az áldatlan pört, amelybe Kracker munkája kapcsán a Szt. Miklós-templom festőcéhével keveredett. A Szt. Miklós-templom művészei ugyanis céhbe egyesültek s kizártak maguk közül minden idegen mestert, hacsak nem volt császári védlevele, vagy meg nem egyezett velük. Akadékoskodásuk Franz Xaver Palko sziléziai festőnél célt is ért. Palko 1753-ban kénytelen volt felhagyni munkájával, a kupolák kifestésével a Szt. Miklós-templomban. Krackerrel szemben a barátságtalan céh gáncsoskodása eredménytelen volt. Ő igazának tudatában 1761-ben kelt levelében felpanaszolja a cs. kir. kamarának, hogy bár egy évvel azelőtt meghívásra jött a Szt. Miklós-templom kifestésére, a céh állandóan zaklatja és kényszeríteni akarja, hogy lépjen tagjai közé. Tizenegy évig tanult a bécsi Akadémián, akadémiai polgár s a kamara hatalmas pártfogójára támaszkodva hívták meg. Kéri tehát, hogy nyujtsanak neki védelmet és ne zavarják, ne zaklassák művének befejezéséig. A kamara természetesen azonnal Kracker mellé áll, biztosítja neki a kért védelmet, úgyhogy Kracker még az előzött Palkónak is elégtételt adhat. Maga mellé veszi s ekkor festi ki Palko a Szt. Miklós-templom hat kápolnáját. Magától Krackertől a boltív hatalmas freskója, Szt. Miklós megdicsőülése származik. Ez Csehország legnagyobb méretű freskóműve; rajta a dátum 1760.[14] Kracker alkotása a Szt. Miklós-templom két mellékoltára is, az Immaculata és Szent József halála. Állítólag ő festette ki a prágai újvárosban az Abrbetinák Szt. Tekla kápolnáját is. A Szt. Miklós-

céhhel való kellemetlen pöre bizonyára nem tette Kracker számára kívánatossá a további prágai tartózkodást. Munkája végeztével új terep, új lehetőségek után nézett s boldogan fogadta Sauberer jászóvári prépost meghívását Magyarországra, amely második hazája lett.

II.

KRACKER JÁSZÓVÁRON

Sasvár — Jászó — Kassa

Midőn Kracker 1762-ben Sauberer prépost hívására Jászóra ment, nem először járt Magyarországon. Ez az újabban ismeretessé vált tény három sasvári oltárképen alapszik. A nevével és évszámmal ellátott képek bizonyossá teszik, hogy Kracker 1757-ben Sasvárott, a pálosok templomában dolgozott.

Az egyetlen magyar rend díszes barok temploma 1734 óta épült Sasváron, Vépi Máté pálosbarát vezetése mellett. 1762-ben szentelték fel, két tornyának építését azonban csak a XIX. században fejezték be. Minthogy Sasvár királyi birtok volt, a templom a királyi család bőkezű pártfogását élvezte. Udvari festőt, a lotharingiai származású, Holicson és Köpcsényben is foglalkoztatott Jean Joseph Chamant-t bízták meg a templom mennyezetének kifestésével, 1757-ben. Hogy miképpen került Kracker ugyanakkor Sasvárra, ki ajánlotta s miért esett éppen reá a választás? — egyelőre nem tudjuk. Neve és az évszám tanusága szerint ő festette 1757-ben a három mellékoltárt: Remete Szent Pál mennybevitelét, Nepomuki Szt. Jánost és Szent Annát a kis Máriával. Ezek Kracker első magyarországi ismert művei.

Nehéz, sötét felhőn száll az ég felé a pálosrend őszszakállú alapítója, Remete Szent Pál. Angyalok veszik körül, angyal tartja kitárt balját, nagyszárnyú angyal vállán nyugszik a felhő. Ez az angyal kapcsolja szorosan a főcsoporthoz, a kép alján, a nézőnek hátat fordítva térdeplő nemtőt, aki kezében párnán a magyar Szent Koronát tartja. Előtte, a kép jobb sarkában, a magyar címer látható. Fönt az égben néhány putto lebeg koszorúval. Azonos méretű, hasonló keretű Nepomuki Szt. János oltára. A kép középterében, teljes papi díszben, felhőn trónol a szent vér-

tanu. Két karját kitárja, szeme áhitattal ég felé tekint, ahol angyal jelenik meg a kereszttel. Körülötte játékos angyalkák lebegnek, a kép alján a hitetlenség legyőzött démona kuporog. A kép kompozíciója Pietro Monacónak, Pittoni után készült metszetét követi. A démon alakja 15 évvel később a belényesi Nepomuki Szt. János-oltáron is szerepel. A harmadik oltárkép a függönyös szobában asztal mellett ülő Szent Annát ábrázolja az előtte álló, olvasni tanuló kis Máriával. A kép jobb felén az agg Joachim áll összekulcsolt kézzel ég felé tekintve, ahol mindhármukat elbűvölő látomásként az Úr Angyala jelenik meg. Lehetséges, hogy Kracker alkotása az Őrangyalt és Tóbiást, valamint a Szent Családot ábrázoló, rendkívül rossz karban fennmaradt két oltárkép is. A sasvári oltárok stílusa érdekes bizonyítéka annak, hogy a Jászót megelőző évtizedben Kracker a nehézkes, barokos formaképzéshez állt közel. Sokkal tömörebb, sokkal sötétebb ez a stílus, mint az öt évvel későbbi, feloldott és lazán festői jászói oltárképeknél és freskóknál.

Kracker sasvári működésének részletei a rend feloszlatása után szétszóródott okiratok hiányában nem tisztázhatók. Azonban maga a tény is jelentős és megmagyaráz egy eddig érthetetlennek látszó adatot is. Régi, ki nem deríthető forrásból származó megállapítás szerint ugyanis Kracker festette 1754-ben a varannói pálos-templom freskóit, gróf Barkóczy Imre özvegyének, Szirmay Zsuzsannának megbízásából, 2000 forintért.[15] A templomot 1873-ban tűzvész pusztította el, a falfestmények ezután átáztak, lehullottak. Kracker alkotása nyomtalanul elpusztult. Mert abban nem kételkedhetünk, hogy a varannói freskó az ő alkotása volt. Ilyen pontos adat nem lehet légbőlkapott, valószínűleg régi írásbeli és szájhagyomány az alapja. Az 1754-es évszám azonban alighanem téves olvasásból vagy elírásból ered s tulajdonképpen 1757-et jelent. 1757-ben Kracker mindenesetre Magyarországon dolgozott, Sasváron. Sasváron is, Varannón is pálos-szerzetesek voltak s valószínűleg egyik rendház ajánlotta a másiknak sikeres munkája után a festőt. Hogy hol működött előbb, azt hiábavaló találgatni, annyi bizonyos, hogy Kracker Jászót és Sauberer prépost meghívását megelőzően már járt Magyarországon és két pálos-templomban is dolgozott. A további kutatásnak kell kideríteni, hogy ki és mi hozta őt a távoli Morvaországból hazánkba, s miért, kinek a hívására tért azután vissza előbbi munkahelyére.

27 kilométernyire Kassától, a Boldva völgyében, páratlanul szép tájban emelkedik a jászóvári premontrei prépostság. A rend itteni monostorát Kálmán herceg, halicsi király, 1230 körül alapította. A tatárjárás után IV. Béla király megerősítette. A török hódoltság idején szépen gyarapodó Jászó elvesztette függetlenségét s előbb az ausztriai Pernegg, később a morvaországi Klosterbruck (Luka) fennhatósága alá került s csak Sauberer prépost fennhatósága alatt sikerült visszanyernie önállóságát.

Sauberer András prépost, kinek a mai jászóvári templom és konvent fennállását köszönheti, 1720-ban született Znaimban.[17] A klosterbrucki premontrei rendnek volt tagja s idővel provizora. 1745-ben választották meg jászóvári prépostnak s 1745 június 15-én indult el új székhelyére. Rendkívül tevékeny, energikus és amint az egykori írók megemlékeznek róla, nagyon megnyerő főpap volt. Második hazáját hamar megszerette s ügyeit a magáévá tette, mert pl. késő öregkoráig mindig személyesen vett részt a magyar országgyűlésen. Egyik legkiemelkedőbb tulajdonsága mecenási hajlama. Mikor Jászóra érkezett, évszázadokon át düledező, foltozott, pusztuló monostort és templomot talált. Azonnal hozzálátott a siralmas állapotok orvoslásához. 1745-ben már megindulnak az új építkezések, ekkor teszik le a templom alapkövét. 1766-ban, a felszenteléskor készen áll Magyarország egyik legszebb, legtökéletesebb barok emléke.

A monostor két négyszöget alkotó, sarok- és középrizalitos szárnya közrefogja a kéttornyos, magasan kiemelkedő prépostsági templomot. Homlokzatának lendületes hullámzása, arányainak nemes könnyedsége a későbarok-stílus sajátságait mutatja. Különösen megkapó s a magyar barok művészetben talán versenytárs nélkül álló, a templom fölemelő belső térhatása és gazdag, harmonikus kiképzése. Tágas, levegős, világos hajóját talapzaton álló magas oszlopok tagolják, vagy inkább kötik össze nagyszerű egységbe. A mennyezetfreskók, oltárképek, szobrok, díszítések teljes összhangban vannak s fortissimóra hangolják a templom ünnepélyesen áradó, diadalmasan fölemelő, igazi barok és katolikus hangulatát.

A jászóvári templom elsőrendű műalkotás, mesterei a barok művészet legkiválóbbjai közé tartoznak. Sauberer prépost külföldről, a saját hazájából hívta meg őket. A tervező építész kivételével mindegyikük nevét hitelesen ismerjük a templom feliratáról.[18] Építőmester: Salzgeber Antal, szobrász: Grass Antal, már-

ványozó: Hennevogel János, festő: Kracker János Lukács. Ha ez a felirat és más írás sem említi a székesegyház tervezőjét, a stílusjegyekből szinte teljes bizonysággal felismerhetjük kilétét. A pozsonyi Erzsébet-apácák és a szentgotthárdi ciszterek templomával összehasonlítva megállapíthatjuk, hogy azoknak mestere, a bécsi Anton Pilgram volt a jászói székesegyház építője is. Kapossy Jánosnak ezt a feltevését, minden stíluskritikai bizonyságon túl, alátámasztani látszik az a tény, hogy Pilgram volt Sauberer előbbeni székhelyének, a klosterbrucki monostornak építője is, közvetlenül az előtt, hogy Sauberer prépost Jászóra került.[19]

Pilgram terveinek kivitelezője, a feliraton is említett Salzgeber Antal tiroli építőmester volt. A jászói templom építőmunkálatainak befejezése után Kassán telepedett meg s nyert 1763-ban polgárjogot. Kassán, Sauberer prépost támogatására, a ferences-kolostor építésével bízták meg. 1764-ben tették le az épület alapkövét s az építkezés, melyhez a költséget részben a prépost adta, 1769-ben fejeződött be. Közben, 1766 októberében, Salzgeber résztvett a jászóvári székesegyház ünnepélyes felszentelésén.[20]

A jászói templom művészi szobordíszének alkotójáról, Joh. Anton Kraussról keveset tudunk. Nevének helyes írását Kapossy határozta meg egy nyugtáról; a jászói felirat Anton Grassnak említi. Kapossy szerint ez a névírás tévedésen, vagy elíráson alapszik s Anton Grass nevű mestert törölni kell a magyar szobrászat történetéből.[21] Viszont 1735-ben a Baden melletti Traiskirchen plébánosa szerződést köt Anton Grassal, aki szobrászmester, „zu Loretto in Ungarn".[22] Feltehető, hogy ez az Anton Grass azonos a később Jászón dolgozóval. Az, hogy nevét Grassnak és Kraussnak, tehát többféleképpen írta és írták, nagyon is gyakori eset az ő korában. Jászói művén kívül még egy fontos alkotása van Joh. Anton Kraussnak, s ez az egri ciszterci, egykori jezsuita-templom főoltára. 1769-ben kapta rá a megbízást, kétségkívül Kracker közbenjárására. Kracker ekkor már négy éve dolgozott Egerben s 1769-ben éppen a jezsuita-templom freskóit festette. Krauss életének további folyásáról, működéséről nem sokat tudunk. 1763-ban nősült Jászón, 1773-ban másodszor, 1778-ban birtokot vett és 1779-ben elkészítette a kassai városháza tetőszobrait és homlokzatának domborműveit.[23]

A nagyszerű jászói művészegyüttes harmadik tagja Johann Hennevogel, a stukkátor. Jónevű morva márványozó-család-

ból született 1727-ben, Neuzellben.[24] Résztvett a prágai Szt. Miklós-templom díszítésében, valószínűleg ott ismerkedett meg Krackerrel, s kézenfekvőnek látszik az a feltevés, hogy együtt ment vele Sauberer hívására Jászóra. Azonban biztos adatunk van arra, hogy Hennevogel 1762—1763-ban oltárkereteket készített Raudnitzban, melynek polgára is volt. Valószínű tehát, hogy Sauberer prépost, talán Kracker ajánlására, csak 1763-ban hívta őt meg Jászóra, mikor a templom már készen állt. Kracker bajtársi szellemét bizonyítja, hogy mikor Jászóról Egerbe került Esterházy püspökhöz, Hennevogelt ott is beajánlotta. Együtt dolgoztak Kracker első egri művén, a régi székesegyház szentélyén. A püspöki számadáskönyvek 1765 és 1766-ban említik Johann Hennevogelt.[25] További magyarországi működéséről nincs tudomásunk; később ismét Morva- és Csehországban dolgozott. Az Iglau melletti Seelau, Tepl, Leitmeritz, Kuttenberg, a prágai Hradschin és az ausztriai Geras őrzik működésének emlékeit. 1770-ben halt meg Prágában.

E néhány életrajzi adatot átfutva, úgy tűnik, mintha Sauberer prépost egy jól összehangolt társulatot hívott volna meg Morvaországból; társulatot, melyben a vezető szólamot, a főszerepet mindenesetre a festő Kracker vitte. Az ő kezétől származik a jászóvári székesegyház teljes festői dísze: öt mennyezetfreskó, hét nagy és két kicsiny oltárkép. Ezek az alkotások méretben és művészi értékben egyaránt kiemelkednek nemcsak Kracker munkásságából, hanem az egész magyarországi barokkművészetből. Nagy felületek, erőteljes formák, átfűtött, de nem túlzott mozgalmasság, meleg, ragyogó színek a fősajátságai.

A freskók a templom védőszentjének, Keresztelő Szt. Jánosnak életéből vett mozzanatokat ábrázolnak. A szentélyboltozat kosárívét Ker. János születése tölti be. Magasra ívelő, függönnyel lezárt barok csarnokban balra asszonyok koszorúja íveli körül az újszülött gyermekét tartó Szt. Erzsébetet. Jobbra, mintegy külön jelenetben, Heródes királynak a három keleti bölcs komor jóslatát mondja.[26] A második mennyezetképen vihartól feldúlt, sziklás, erdei tájban jobbra a betlehemi gyermekgyilkosság kétségbeesetten jajduló és már néma áldozatait látjuk (II. tábla). Balra gyermekével a karján Szt. Erzsébet kémleli a menekülés útját. Míg az előbbi mennyezetképen kedves mesehangulat árad, itt a kegyetlen gyilkosság s a gyermekét mentő anyának hősiessége drámai erővel szólal meg. Ezután következik a középső, leg-

nagyobb méretű, lapos kupolaszerű felületet betöltő freskó, Szt. János prédikációja a pusztában (I. tábla). Lankás, zöldelő fáktól övezett tájban áll a Szent, hogy megjövendölje az összegyűlteknek az Úr eljövetelét. A köröskörül figyelő, földre heveredett vagy elmerülve álldogáló hallgatók mögött a távolból föltűnik az Üdvözítő sugárfényes alakja. A mennyből pedig nagy fényesség közepette angyalok égi jelenése száll alá. Igazi barok-felfogású freskó, a látománynak és valóságnak, földi létnek és túlvilágnak csodálatos egybeolvadása. Mintaképe Paul Trogernek Krisztus kenyércsodáját ábrázoló mennyezetképe, a hradischi kolostor dísztermében.[27] Az alakok elrendezésében, egyes motívumokban, mint pl. a két fa között kifeszített lepel, korsót vivő nő, kezét összekulcsoló férfi, köpenyét hátán fölfogó férfi, ülő nő gyermekével stb. szorosan követi Trogert, bizonyára egy vázlat után, amit még annak idején Hradischban készített. A kupola négy csegely-sarkát a négy evangelista zárt kompozíciójú alakja tölti ki. A következő mennyezetkép Ker. Szt. János lefejezését ábrázolja (II. tábla). A vérpad lépcsőin zord hóhér Salomenak nyujtja a bitófához kötött Keresztelőnek levágott, véres fejét. Az előtérben lándzsás, fegyveres katonák figyelik a szörnyű jelenetet. Ennek a képnek igazán barok borzalmával ellentétben áll az utolsó Szt. Ceciliát a zenélő angyalok karával ábrázoló freskónak égi derüje (III. tábla). Az orgonáján játszó Szt. Cecilia, a különböző hangszereket szorongató, kövérkés puttók, nagyszárnyú angyalok szinte rubensi szépséget sugároznak. A nagy mennyezetképet festett dísz, rokokó virágvázák és füzérek foglalják egybe. A hangulat egységes, a benyomás könnyed, kellemes. Mindenütt világos formák, áttekinthető szerkezet, meleg színek, mozgalmasság, de nem a mű rovására. Kiegyensúlyozott mértéktartás jellemzi ezeket a freskókat, nincs zsúfoltság, terhes gomolygás, túlzásba vitt illuzionizmus. Igazi rokokó levegősség és szabadság árad rajtuk. A 18. század festői festészetének jelentős alkotásai.

Az oltárképek teljes összhangba olvadnak a mennyezetképekkel. A nagyméretű képek tónusa nem sötét, homályos, hanem világos, mintha nem is olajjal vászonra, hanem freskóként falra készültek volna. A legnagyobb (9 m magas) és művészileg is a legjelentősebb a Krisztus keresztelését ábrázoló főoltárkép. Sziklás folyóparton áll Ker. Szt. János és vízzel hinti meg a folyóban álló Krisztus fejét. A kezét összekulcsoló Megváltó mögött nagy, szárnyas angyal leplet tart. Az előtérben s hátul a fák mögött

férfiak és nők bámész csoportja álldogál, az égben lebegő angyalok vesznek részt a jelenetben. A környezet, a vadon erdőszéle, az áttetsző víztükör s távolban a zöldelő part romantikus hangulatot áraszt. Az egyszerű és mégis erőteljes kép szerkezete kiegyensúlyozott, a fény kiemeli a középtérben elhelyezett főalakokat, a mozdulatok kifejezőek, bensőségesek. Színezése meleg, ragyogó, sárgás-arany, vörös és barna színakkord viszi a vezető szólamot. Krackernek talán legszebb műve ez a főoltár. A templomhajóban balra elsőnek Mária szeplőtelen fogantatásának képe következik (IV. tábla). Áhítattal leboruló angyalok körében lebeg a szűzien ifjú Mária a földgolyón. Szelíd szépségű tekintetét ég felé emeli, ahol az Atyaúristen jelenik meg, a galamb képében ábrázolt Szentlélekkel. E kép kialakulását pontosan követni tudjuk. Paul Trogernek Immaculatáján alapszik, melyről 1756-ban készített metszetet Caspar Schwab Bécsben (Bécs, Albertina) (IV. tábla). Pontosan ezt a metszetet követi az augsburgi Röhrergyüjteménynek, tévesen Johann Evangelista Holzer neve alatt szereplő, hasonlótárgyú vázlata.[28] Ez a vázlat, amint Ernst Neustätter Holzerről írt doktori értekezésében kimutatta, nem Holzer, hanem valamely későbbi festő alkotása.[29] Nézetünk szerint ez a későbbi festő Kracker s a kép a jászói Immaculata-oltár vázlata. Hogy oltárképvázlat, azt bizonyítja a felső kerek ívzáródás, hogy Kracker munkája, arról tanuskodik a stílus- és típusrokonság. A vázlat és az oltárkép között vannak ugyan eltérések, ezek azonban nem lépik át a vázlat és a kivitelezett mű között magától a festőtől eszközölt változtatások határát.[30] A legnagyobb változás mindenesetre az, hogy Kracker a metszettől eltérően nem Mária, hanem az Atyaisten karjára helyezi a kis Jézust, ami a tárgynak jobban meg is felel. Kracker feloldotta, levegősebbé tette a szerkezetet, alakjai nyulánkabbak, könnyedebbek. Szép formáival, meleg fény-árnyék játékával a jászói Immaculata-oltár a művészi átszellemültség, nemes választékosság remek példája. Hasonlóan magas művészi színvonalon áll a Szeplőtlen fogantatással szemben lévő Szt. Anna-oltár (V. tábla). Jobbról függönnyel keretezett, egyszerű szobában ül Szt. Anna, angyalok társaságában, és a kis Máriát olvasni tanítja. Az előtérben, öblös karosszékben Joachim pátriárkai alakja foglal helyet. Az ablakon beszűrődő fény, a kicsiny Mária virágszirom bájossága, a nemesen komoly Szt. Anna a közvetlen bensőség, meghittség varázsát sugározzák. E két oltárkép hangulata, kifejezésmódja teljes mérték-

ben alkalmazkodik a tárgyhoz. Kracker az áhitat, szelíd nyugalom, szépség hangszereit szólaltatja meg a Szent Szűz életének tolmácsául.

A következő két nagyobbméretű oltárkép egészen más jelleget mutat. Szt. Ágostonnak és Szt. Norbertnek győzelmét az eretnekek felett; ezt az igazán barok tárgyat igazi barok felfogásban ábrázolja. A premontrei rend alapító szentje, Szt. Norbert angyaloktól kísérve, kezében az Oltári Szentséggel, diadalmasan száll mennybe (VI. tábla). Alant, a díszes csarnok lépcsőin, legyőzött démonok és megtért hitetlenek kuporognak, tekintetük a szentet követi. Zsúfolt és mozgalmas kép, gomolygó felhőkkel, sok alakkal. Nem kelti azt a kiegyensúlyozott, kellemes benyomást, mint Kracker más alkotásai. Közelebb áll a XVII. századi barok felfogáshoz, mint a XVII. századhoz, a könnyedebb rokokóhoz, a lazább festőiséghez. A Szt. Norbert-oltár alatt Krackernek egy kisebb képe foglal helyet, a többszörösen átfestett, igen sötét Pásztorok imádása. Félkörívű oltárkeretben a Madonnát látjuk, karján gyermekével, félalakban s az áhitattal előrehajló pásztorok paraszti alakját. Az átelleni fal Szt. Ágoston oltárképén Kracker eljut festői képességének legerőteljesebb kifejezéséhez (VI. tábla). A szent egyházatya, teljes ornátusban, méltóságteljesen trónon ülve, könyvét írja. Lent az előtérben legyőzött démonok sötét csapata fetreng, fönt a magasságos mennyben az Úr alakja jelenik meg s az Üdvözítő teste angyalok karján. A háttér fényárba vezető kapunyílásán át a tenger tűnik fel s Szt. Ágoston egy csodája. A képen áradó, testeket formáló fény és árnyék játéka, a redőzetek suhogó selyemfénye, Szt. Ágoston alakjának csodálatos méltósága, a démonok alakjának merész rövidülése Krackert a barok művészetnek olyan magas szintjén mutatják, ahol csak kevesen, csak a legjobbak versenyezhettek vele. Szt. Ágoston oltára alatt helyezkedik el a szemközti Pásztorok imádásának párdarabja, ugyancsak kicsiny méretben a Királyok imádása. Ez sokkal jobb karban van, az ügyesen összefoglaló képszerkezet, a tisztán rajzolt formák, meleg színek azonnal elárulják Kracker kezét. A következő s egyben utolsó oltárpár Szt. Borbála vértanuságát, illetve Szt. András és Nepomuki Szt. János találkozását ábrázolja. Szt. Borbála térdrehullva várja hóhérjától a halálos csapást. Körülötte bámuló népcsoport, fenn az égben angyal, a vértanuság jelvényeivel: a pálmával és kehellyel. Ezt a jelenetet Kracker Szt. Norbert oltárához hasonlóan mozgalmasan és drámaisággal

akarta ábrázolni, de itt is elárulja, hogy ez nem az ő eleme. Higgadtabb, szelídebb lelkülete akkor találja meg igazi kifejezési formáit, ha a nyugodt szemlélődésnek, áhitatnak kiegyensúlyozott jeleneteit kell ábrázolnia. Ezt bizonyítja a Szt. Borbálával szemközti oltárkép is, mely Nepomuki Szt. Jánost ábrázolja a keresztet vivő Szt. Andrással és angyalokkal. A barok szent megtört és átszellemült alakja, az apostoli méltóságú Szt. András Kracker elsőrendű jellemfestő képességéről tanuskodik. A cselekménynélküli kép szépsége az alakok bensőséges kapcsolatában s a nemes formák összhangjában rejlik.

Jászói művei Joh. Lucas Krackert az osztrák és a hazai barok egyik nagymesterének mutatják. Minden vonása alapos iskolázottságot, nagy technikai tudást árul el. Mestere a rajznak és a színezésnek, képeinek szerkesztése gondos. Ha nem is tör új utakat, az ismertet, a közkincset jól használja s ezenfelül, ami fontos: átérzi, átéli és a saját formanyelvén fejezi ki. A trogeri hatáson túl meglepő az oltárképeken Kracker stílusbeli rokonsága Rubenssel, egyes típusokban, a nagy formák kedvelésében, a színkezelésben. Az oltárképek közelebb állnak a barok művészetéhez, a freskók inkább rokokó sajátságokat tüntetnek fel.

Kracker jászóvári működése nem merül ki a templom freskóival és oltárképeivel. Sor került az újonnan épült konvent díszítésére is. A kellemes architekturájú, vidéki kastélyok felépítését követő kolostor négy bejárati oromzatát is Kracker freskói díszítik, vagy inkább azok nyoma, mert az idő viszontagságai miatt annyiszor átfestették őket, hogy csak sejthetjük s alig látjuk a négy allegorikus ábrázolás eredeti vonalait és szineit.

Nagyobbméretű, eddig nem sok figyelemre méltatott falfestménye díszíti a jászói könyvtárterem mennyezetét. A téglaalakú teret két részre osztja és két, körbe foglalt ábrázolással tölti ki.[31] Az egyik a Négy fakultás allegóriája, a barok könyvtárfreskóknak gyakori tárgya (Bécs, Hofbibliothek, stb.). Itt aránylag egyszerű megjelenítését találjuk; a négy fakultást négy, körbe helyezett alak személyesíti meg. Középen, legfelül felhőkön trónolva a Hittudomány magasztos nőalakja ül, bő fehér ruhában, mellette kőoltáron a nyitott Szentírás. A képtér balfelén tekintélyes női alak, a Jogtudomány jelképeire, a vesszőcsomóra és tízparancsolatra mutat. Lábainál egy gyermek törvénykönyvet ír. Legalant, műszerek közt az Orvostudomány koszorús nemtője helyezkedik el, karjában a kígyós bottal. Előtte szőke leányka

virágot hoz, mellette Aesculap madara, a kakas. Az utolsó fakultás, a Bölcsészet megszemélyesítője, őszszakállú agg, elmélkedve támasztja fejét karjára, s a múlandóság jelképét, a koponyát szemléli. Nagyszárnyú, sisakos, lándzsás angyal koszorút tart feje fölé. A mennyezetfelület másik körét a Tudomány és Művészet, vagy inkább Sauberer prépost apoteozisa tölti be. A prépost eszményített agg képében, a jászóvári templom tervével és modelljével száll föl az égbe, hol angyalok kara és az Úr fogadja. A két falképet festett díszítmény köti össze, melynek közepén, a terem középpontjában Sauberer prépostnak két géniusztól tartott s medaillonba foglalt arcképe foglal helyet. A két oldalfalon barok szokás szerint, a mennyezet kereteit áttörve allegorikus alakok helyezkednek el. Minerva fegyverzetben, mellette a Gorgojelvény s kedves madara, a bagoly, sűrű gomolyban aláhulló démonok, diadalmas nemtők, és tarkaszárnyú angyalok láthatók az egyik oldalon. A szemközti falon a szárnyas agg Halál lebeg kaszával és koponyával, s egy bőleplű, szép angyal az élet könyvével. A jászói könyvtár falfestményei nem mutatják Krackert művészetének magaslatán. Jóllehet, a színek frissek, a formák kellemesek, az egész ábrázolásból hiányzik a lendület, az erő. A minőségbeli hiányokat részben idegen kéznek, a restaurálónak tudhatjuk be, hiszen a képeket a tűzvész erősen megrongálta és teljesen át kellett őket festeni.

A jászóvári kolostor másik, eddig még kiadatlan Krackerfreskója a préposti lakosztály volt ebédlőtermét díszíti. Az ovális mennyezeten, vörös függönyös nagy csarnokban Heródes lakomáját látjuk. A zenészektől és tálaló szolgáktól körülfogott asztalnál ülő Heródes királynak és udvarának a pompás ruhába öltözött Salome diadallal mutatja Szt. János fejét. Tömör, biztos rajzú alakok, meleg, sötétebb árnyalatú színek jellemzik Krackernek ezt az eddig ismeretlen alkotását. Szerzőségét a hagyományok tanúságán kívül bizonyossá teszi a stílusbeli rokonság, a típusok azonossága. Salome alakja majdnem teljesen egyezik a templom János fővételét ábrázoló freskóján szereplő Salomeval.

Sauberer prépost a kolostor több termének kifestését tervezte, a pénz vagy az idő hiánya azonban megakadályozta terve kivitelében. Ha Kracker több freskójában nem is gyönyörködhetünk, nem egy vázlatot és kisebb képet találunk az ő kezétől a prépostság birtokában. Eredetileg sokkal több is lehetett. Mikor azonban II. József idejében a rendet feloszlatták, egész kincse,

az összes ingóságok árverésre kerültek (1787) és szétszóródtak. Újrafelállítása óta a rendnek nem sikerült mindent visszavásárolnia, sok értékük lappanghat még ismeretlen helyen. A prépostság birtokába visszakerült Kracker-képek között van a főoltárkép vázlata is. (VII. tábla.) Két teljesen azonos példány maradt fenn belőle, az egyik éppen csak egy kicsit rongáltabb, viszont kivitelezése fínomabb. Annyi minőségbeli különbség semmi esetre sincs köztük, hogy más kézre, másolóra gyanakodjunk. Mind a kettő Kracker művének látszik, s így fölmerül az a kérdés, miért készült a jászói főoltárhoz két azonos vázlat. Lehetséges, hogy Kracker még Morvaországból küldött egy vázlatot Sauberer prépostnak tudása tanúságaként, Jászón azután, közvetlenül munka előtt még egyet készített. Maga a kivitelezett oltárkép több eltérést mutat a vázlattól. Az Atyaisten alakja az angyaloktól tartott földgolyóval a főoltáron elmaradt, helyette lebegő angyalok kerültek a kép felső terébe. A parton álldogálók csoportja néhány alakkal bővült, Szt. János tartása is megváltozott, a kompozíció szilárdabb, tömörebb lett. A színek ragyogóak, a fény-árnyék, a lágy megmintázás kellemes hatásúvá teszik ezt a vázlatot. A prépostság másik érdekes Kracker-képe egy páratlanul fínom mennyezetkép-vázlat (VII. tábla). Nem Illés próféta mennybevitele látható rajta, mint azt a „Kunst in der Slovakei" kötete közli, hanem allegorikus ábrázolás, valószínűleg a Művészet diadala.[32] Középen, puttóktól vont szekéren Apollo ül, kit egy sisakos alak megkoszorúzni készül. Körülöttük a fényes égben az olympusi istenek tanyáznak: Mars fegyverben, mellette Venus és Ámor, följebb Juno és Jupiter a sassal, Neptun, Minerva és Herkules. Lent a kép alsó terében két sisakos amazon démonokat szúr le, kik kusza csoportban zuhannak alá.[33] A kép hihetetlenül könnyeden, néhány vonással és színfolttal van odavetve. Az ég fent ragyogó, világoskék és halványsárga, arany és rószaszín színfoltokkal. Lent a démonok füstfelhője sötét, gomolygó barna. Igazi rokokó remekmű, levegős, festői, könnyed, csak azt sajnálhatjuk, hogy kivitelezését nem ismerjük, talán nem is került sor rá. Rendeltetési helye aligha lehetett Jászó. Négyzetes mennyezetre készült, s a jászói könyvtár és lépcsőház, ahová pedig tárgyánál fogva megfelelt volna, más mennyezetalakzatot mutat. A mitológiai beállítás valószínűvé teszi, hogy nem egyházi, hanem inkább világi épület díszítésére készült. Lehetséges, hogy míg Kracker Jászón dolgozott,

valamely kastély számára is kapott megbízást és ahhoz készítette ezt a vázlatot.

Kracker művei közé kell sorolnunk Jászón egy Szent Családot ábrázoló kicsiny olajfestményt is. Hangulatos tájban Mária ül ölében a kis Jézussal, mellette kőrakásnál bő kék köpenyben Szt. József, elől a jobb sarokban kosár. E kis kép minden vonásában Kracker stílusjegyeit viseli magán. Az egyszerű szerkezet, világos és plasztikát adó rajz, Mária beállítása, az egyese részletek, mint például a sarokba helyezett kosár, a ruha alól kikandikáló szandálos láb, a kis Jézus testének pirosas színezése, kétségtelenné teszik Kracker szerzőségét. Nem állíthatjuk ezt ilyen bizonyosan a jászói képtár egy Pásztorok imádását ábrázoló olajfestményéről; rendkívül rossz állapotban van, töredezett és teljesen elsötétedett. Mégis, amennyit az előtűnő formák, vonalak elárulnak, Krackerre kell gondolnunk. Oszlopoktól keretezett térben ül Mária a kis Jézussal, mellette Szt. József, előtte a hódoló pásztorok térdelnek, mind igazi Kracker-típusok. A kép jobboldalán szabad teret és kedvesen rajzolt zsáneralakokat (pl. fején korsót vivő nő) látunk.

Teljesen a stíluskritika eszközeire vagyunk utalva néhány jászói arckép meghatározásánál. A kolostor nagy ebédlőtermében függ Sauberer prépostnak 1776-ban, főpapi jubileumára készült arcképe. Főpapi díszben, félalakban, majdnem teljesen szemközti beállításban ábrázolja a nagy mecenást, kezében a templom és kolostor tervrajzával. Valószínű, hogy Sauberer préposti jubileuma alkalmából azzal a művésszel festette le magát, aki őt legjobban ismerte, aki neki hosszú időn át mintegy udvari festője volt. Kracker mellett — ki ekkor már Egerben dolgozott — szól az is, hogy az arcképről annak idején Egerben készült metszet, „Anton Tischler sculp. Agriae" felírással.[34] A ténybeli valószínűséget alátámasztják a stílussajátságok is. Anélkül, hogy Kracker más arcképeit ismernők (bár tudjuk, hogy festett ilyeneket, pl. Iglauban, Neu-Reischben, stb.), könnyen fölismerhetjük az ő kezevonását a világos és tiszta vonalvezetésben, a biztos plasztikában, a selymek anyagszerűségében, színkezelésben. Nagy valószínűséggel állíthatjuk, hogy Sauberer prépost arcképe Kracker alkotása, annál is inkább, mert a kép magas művészi értéke kizárja a jelentéktelen vagy kisebb tudású mestereket. Formátum, stílus, kezelés stb. tekintetében Sauberer arcképével teljesen azonos öt prépostelődjének képe. Mindegyiknek jobb-

sarkában kis, írásos rész helyezkedik el az ábrázoltak nevével és teljes címével. Végeredményben valószínű tehát, hogy 1776-ban főpapi évfordulója alkalmából Sauberer Egerből Jászóra hívta Krackert, lefestette önmagát és egyúttal kegyeletből öt elődjét is régi kép, metszet vagy leírás alapján. Ez a hat főpapi arckép egyedül képviseli Magyarországon Kracker arcképfestészetét.

A jászóvári prépostság egyedülálló és kiemelkedő helyet foglal el Kracker alkotásainak történetében. Ott látjuk művészetét teljes kibontakozásában, pazar gazdagságban, úgy hogy az ő működése Jászóvárt a magyarországi barok egyik legfontosabb színterévé avatják. Három évig dolgozott a templomban és kolostorban. 1761 őszén, mint tudjuk, még Prágában volt. Valószínűleg 1761—62 telén érkezett Sauberer hívására Jászóra és készítette el bizonyára elsőnek Krisztus keresztelését, a főoltárt.[35] Ezt követhették sorban 1762 folyamán a mellékoltárok, s azután kerülhetett sor, talán 1763-ban, a mennyezetképekre. 1763 és 1764 lehetett a kolostori freskók és táblaképek kivitelezésének időpontja. 1765 tavaszáig dolgozott Jászón, akkor távozott el, hogy Egerben Esterházy püspök oldalán fejtse ki művészetét.

1762 és 1765 között, jászói tartózkodása idején festette Kracker a pányi templom Szt. Katalin-oltárát és hihetőleg a kassai domonkosok mennyezetfreskóját. A Jászó közelében fekvő Pány falucska plébániatemplomát, miután a reformátusoktól visszavették, Sauberer prépost szentelte fel 1750-ben Szent Katalin tiszteletére.[36] Valószínűleg ő készíttette el Krackerrel a kegyurasága alá tartozó templom főoltárképét. Az eredeti, szép rokokó-keretben fennmaradt oltárkép Szt. Katalin eljegyzését ábrázolja. Baloldalt függönnyel lezárt, díszes csarnokban, rózsaszín ruhában és kék köpenyben ül Mária, ölében a kis Jézussal, aki gyűrűt nyujt az előtte térdeplő Szt. Katalinnak. Az áhítattal meghajló, sárga atlaszruhás vértanú szűz fölött angyal lebeg, kezében koszorúval. Körüskörül, könnyű felhőkön mosolygós puttófejek, az előtérben Szt. Katalin vértanuságának jelvényei, kard és kerék. A kép, meleg hangulatával, a gomolygó fényben fínoman alakított formáival, suhogó selymeivel, szelíd szépségű, ovális arctípusaival Kracker legkedvesebb, legmegkapóbb oltárképei sorába tartozik.

A pányi oltárnál nem merül fel kétség Kracker szerzősége iránt; annál kérdésesebbek viszont a kassai Domonkos-templom mennyezetképei. A hagyomány itt Kracker nevét említi, s

ha írásbeli adat nem is, a ténybeli lehetőségek megerősíteni látszanak ezt a feltevést.[37] Az 1300 körül gótikus stílusban épült templomot 1753-tól fogva hosszú éveken keresztül átépítették. Kapcsolatban állt Jászóval, hiszen még a tégla is onnan jött az építkezéshez.[38] Azt is tudjuk, hogy Sauberer prépost másik két jászói mestere, Salzgeber és Krauss is dolgozott Kassán. Lehetséges, hogy a kassai dominikánusok a prépost ajánlására hívták meg Krackert. A leghatározottabban Kracker szerzőségére mutat a freskók stílusa. Bár kétségtelen, hogy ezek a mennyezetképek nem érik el a jászóiak kivételesen magas színvonalát, Krackernél kisebb, nála kevésbbé iskolázott, kevésbbé tehetséges festő kezétől nem származhatnak. A templom boltozatának festői dísze három részre oszlik. A szentély fölött kiváló perspektívával festett látszatcsarnokon át tárul fel az égbolt, hol Aquinói Szt. Tamás, a domonkosok egyik védőszentje lebeg, angyaloktól körülvéve, kezében az oltári Szentséggel. A szentély és a hajó közötti teret festett látszatkupola tölti be. Ez után következik az utolsó, legnagyobb méretű mennyezetfreskó. A köröskörül futó festett csarnok pillérein túl megnyílik az ég, hol a Szent Háromság trónol nagy fényesség közepette, s Mária felhőn, angyaloktól tartva. Köröskörül az áhítattal hódoló égeik serege és Szt. Tamás látható rendtársával felhőkön lebegve. A mennyezetet keretező festett csarnoknak pillérei közt négy csoportban, a négy világrész allegorikus alakjai foglalnak helyet. A közbeeső boltcikkelyeket egy-egy dominikánus szent mellképe díszíti. A templomnak a szentélyt a hajótól elválasztó középső szakaszán, az ablakok fölött még két félkörívű freskót találunk. Az egyiken a térdeplő Szt. Tamásnak megjelenik Mária, karján a kis Jézussal. A másikon ugyancsak Szt. Tamás rendtársainak jelenlétében létrán kúszik fel az égi jelenéshez.

Mindezekre a falképekre jellemző a kiváló és biztos rajz, a látszatarchitektura bravúrosan szerkesztett távlata, a tér világos és levegős képzése, kellemes, meleg pasztellszínek; mind olyan sajátságok, melyek Krackerre vallanak. Ha mégis fenntartással említjük itt az ő nevét, úgy az talán csak a freskók bizonyos bágyadtsága, s a jászóiakkal összehasonlítva, az erő és lendület hiánya miatt történik. Ennek viszont az lehet a magyarázata, hogy Krackernek talán csak kevés idő állt rendelkezésére és esetleg segédkezet vett igénybe a kivitelezésnél.

A kassai dominikánusok templomában nemcsak a mennye-

zetképek látszanak Kracker műveinek, hanem még nagyobb bizonyossággal a szentélyben függő Immaculata-oltár is. Angyaloktól körülvett földgolyón lebeg a karcsú, szép Mária, fölötte az Úr áldó alakja. A kép szerkezetben, formaadásban, színben, típusban egyaránt szoros stílusrokonságban áll a jászói Szeplőtelen fogantatással, s így bízvást Kracker művének tarthatjuk.

Kracker kassai tartózkodása rövid közjáték volt. Állandó munkahelye 1765-ig Jászó maradt, ott érte őt a kor legnagyobb magyar mecenásának, Esterházy Károly egri püspöknek meghívása. S ezzel bekövetkezett Kracker életében a döntő sorsfordulat, mely évtizedekre meghatározta jövőjének alakulását, s új lehetőségeket nyitott a magyarországi barok kivirágzására.

III.

KRACKER EGERBEN

Első megbízások — Geras — Falfestmények és táblaképek

1764 szeptember 15-én Kracker levelet ír gróf Esterházy Károly egri püspökhöz, és a jászói prépost közvetítésére hivatkozva, késznek mutatkozik Egerbe menni s ott számára dolgozni. Ez, tudomásunk szerint, az első kapcsolat Kracker és a nagy mecenás között.[39]

Gróf Esterházy Károly püspök, aki a magyar Athent létrehozta, Esterházy Imre hercegprímásnak volt az unokaöccse. 1725-ben született, a nagyszombati szeminárium elvégzése után 1745-től a római Collegium germanico-hungaricumban tanult. 1752-ben lett esztergomi kanonok, 1759-ben váci püspök, s 1762-ben a prímási székbe emelt Barkóczy Ferenc helyébe, egri püspök. Ezeknek a száraz életrajzi adatoknak szűkös vázát egy nagyvonalú élet százféle munkássága, magasröptű törekvése tölti ki. Kiváló főpap, nagy egyéniség és páratlan bőkezűségű mecenás volt. Eger kivirágzott az ő idejében, és ha csak azt tekintjük, amit a művelődésért, a művészetért tett, halhatatlan nevet érdemel. A magyar barok művészetnek nem egy kiváló alkotása köszönheti létrejöttét az ő áldozatkészségének. Építő buzgalma még bámulatraméltóbb, ha meg nem valósult terveit (az egri és váci székesegyház fölépítésére) is számbavesszük. A nagy művészek egész sora állt a szolgálatában. Köztük első helyen kell említenünk Fellner Jakabot, a magyarországi későbarok egyik legkiválóbb építészét. Ő építette Esterházy püspök egyházmegyéjének minden jelentősebb épületét; elsősorban a versenytárs nélkül álló Líceumot Egerben, a kerecsendi, tiszapüspöki, baktai, zserci, maklári stb. templomokat és 1773—86 között a pápai székesegyházat.[40] Esterházy Károly templomainak és palo-

táinak belső díszítésénél is a legkiválóbb mesterkezeket vette igénybe, elsősorban Krackert, majd annak halála után a legnagyobb osztrák barok festőt, Maulbertschet és Sigristet. Szobrászai közt Joh. Georg Leitner, Philip Prokop stb. nevével találkozunk. Esterházy püspök székhelye, Eger a XVIII. század második felében nem elmaradt vidéki városka, hanem friss virágzásnak induló, európai művelődési igényekkel fellépő művészeti központ. Nem csodálhatjuk, ha ezt a különben táj-hangulata által is megkapó kis várost a Jászóról odakerülő Kracker annyira megkedvelte, hogy élete végéig ragaszkodott hozzá.

Hogyan került Kracker Egerbe, mi volt odajutásának előzménye; ez az első kérdés, ami további pályafutásával kapcsolatban felmerül. Mi adta a közvetlen okot Esterházy püspök meghívásához? Kracker neve a maga idejében igen jól csengő, nemes fémjelzett név volt. Az egri püspök, ha nem is járt Jászón, ha nem is látta személyesen Kracker műveit, okvetlenül hallott róluk. Valószínűleg az általa jól ismert Sauberer prépost magasztalása győzte meg a művész elhivatottságáról. Kracker említett első leveléből mindössze azt tudjuk meg, hogy Esterházy püspök személyesen beszélt a jászói prépposttal, (minden valószínűség szerint Pozsonyban, az országgyűlésen)[41] s a püspök éppen készülő házi kápolnájával kapcsolatban Krackerről volt szó. A prépost levélben közvetítette a festőnek Esterházy ajánlatát, s ő azt elfogadva, 1764 október elejére ígérte megjelenését Egerben. Hogy itt egyelőre csak a házi kápolna kifestéséről volt szó, bizonyítja a levélnek az a része, melyben Kracker az oda- és visszautazás módjait tudakolja. Kéri egyúttal a végső árajánlat meghatározását, s hogy Egerben szállás várja. Esterházy püspök szeptember 22-én Pozsonyból értesíti, hogy várja be Mundi építési felügyelő utasítását, s csak akkor utazzon Egerbe.[42] A tárgyalás, levelezés még tovább elhúzódik, de amint a püspöki számadáskönyv bejegyzése jelzi, Kracker már 1764-ben 600 frt. előleget kap. Ekkor már nemcsak a házi kápolna, hanem a székesegyház Mária kápolnájának kifestéséről is szó van. Kracker 1765 január 14-én Jászón keltezett levelében elküldi a kész terveket mindkettő számára. Esterházy püspök a terveket széljegyzetekkel látta el, kijavította és visszaküldte a festőnek, egyúttal meghatározva a végső árajánlatot.[43] Kracker Egerbe való költözését tehát hosszas és körültekintő tervezgetések előzték meg. Végül is 1765 június 20-án értesülünk a számadáskönyvekből, hogy „Joan Kracker

jászói festőnek a házi kápolna kifestéséért 250, a székesegyház kápolnájáért 500, és útiköltség fejében 27 frt-ot fizettek ki."[44] Ezek szerint Kracker 1765 tavaszán érkezett Egerbe, egyelőre azzal a tervvel, hogy csak ideiglenesen dolgozzon ott. Az alkalmi munkából azonban állandó megbízatás, a rövid időzésből egy életre szóló ott-tartózkodás lett. Kracker ezután kisebb-nagyobb megszakításokkal 14 éven át, haláláig Egerben élt. Olyan nagyszerű munkaalkalom, olyan lebilincselő környezet adódott számára, melynél jobbat egy művész sem kívánhat.

Krackernek a levelekben is említett két első egri alkotása, sajnos, nem maradt fenn. Az 1766-ban szeptember 7-én felszentelt püspöki házi kápolna mennyezete 1800-ban leégett. Krisztus feltámadást ábrázoló mennyezetképéről csak egy 1816-ban Franz Hauptmann festőtől készített vízfestménymásolat ad valamelyes fogalmat.[45]

Még kevesebbet tudunk a régi, lebontott székesegyház Mária kápolnájának freskójáról. Itt még a tárgy sem ismeretes és elképzelésünkben csupán az Esterházy—Kracker levelezés tervezgető utasításaira támaszkodhatunk. E szerint a kápolna mennyezetét, falait, valamint a Mária-főoltárkép keretét *al fresco* Kracker festette. Kár, hogy a levélben említett tervek, mint Kracker minden más terve, nyomtalanul eltűntek. 1765 végére Kracker mindkét munkáját már befejezte, mert december 4-én 400 frt.-t, mint a püspöki házi kápolnáért járó összeg utolsó részletét nyugtázza Bécsben.[46] Ez az adat különben sajnálatosan tovább bonyolítja Kracker életének nem mindenütt kibogozható fonalát. Eddig csak egy külföldi tartózkodásáról volt tudomásunk, mikor is a japonsi templomban dolgozott 1767-ben. Most ez a nyugta bizonyossá teszi, hogy 1765 telén Bécsben volt. Miért, kinek a megbízásából, mit dolgozott, és dolgozott-e egyáltalán, mennyi ideig volt ott, mind olyan kérdések, melyekre egyelőre nem tudunk válaszolni. Ha elfogadjuk azt az adatot, hogy a morvaországi Neu-Reisch kolostor 7 oltárképét 1766-ban készítette el a helyszínen, akkor ez a külföldi tartózkodás meglehetősen hosszúra nyulhatott. 1766-ban mindenesetre nem találjuk nyomát Egerben, 1767-ben pedig arról értesülünk, hogy az ausztriai Gerasban dolgozik.

Geras, épúgy mint Jászó és Neu-Reisch, premontrei monostor. Ezek egymással állandó kapcsolatban álltak, s ajánlották sorba az egyiknél már bevált művészeket. Így kerülhetett Kracker

annak idején Jászóra, s így jutott 1767-ben Gerasba, valószínűleg nem Jászó, hanem Neu-Reisch, közvetítésére, ahol közvetlenül előtte dolgozott. Csak a helyszínen való kutatással lehetne pontosabban tisztázni, mily körülmények közt hívta meg Krackert Gratschmayr Pál gerasi prépost. Megbízatása tulajdonképpen nem is Gerasra szólt, melynek szép barok templomában és kolostorában a legkiválóbb osztrák mesterek dolgoztak, a prelátusi terem mennyezetén például 1738-ban Paul Troger festette meg a Kenyércsodát. Kracker a Geras kegyuraságához tartozó kis japonsi templom mennyezetét díszítette freskókkal. A három fínom rocaille keretű mezőben a négy evangelistát, a négy egyházatyát, illetve Dávid királyt ábrázolta az orgonázó Szent Ceciliával.[47] Fínom, levegős tónusú képek. A gomolygó felhők, a könnyed, lebegő alakok a legkedvesebb rokokó-látomás hangulatát adják. Troger hatása itt is meglátszik, az emberi testek megformálásában, kellemes, kerek plasztikájukban, színezésben. A nagy barok mozgalmasság azonban hiányzik, Troger dinamikájának helyét lírai kiegyensúlyozottság foglalja el. A mennyezetképeket keretező díszítés keleti részén Geras és Gratschmayr prépost címerei láthatók, a nyugati részen mesterjelzés: „Joann Lucas Kracker pinx. Ao. 1767". Feltehető, sőt szinte bizonyosra vehető, hogy Kracker gerasi tartózkodásának magában a gerasi apátságban is kell nyomának lennie, s valószínűleg lappang ott néhány műve, ismeretlenül vagy félreismerve, más festő neve alatt.

Gerasi tartózkodása alatt Kracker továbbra is kapcsolatban maradt Magyarországgal és legmagasabb megbízójával, Esterházy Károly püspökkel. Ezt bizonyítja, és egyben további munkásságára is fontos világot vet levelezésük. Krackernek 1767 október 16-án Gerasból Esterházyhoz írt levele már korábbi tárgyalásokra mutat. Ekkor ugyanis Kracker az egri székesegyház szentélymennyezetének kért freskótervét küldi meg a püspöknek, megígéri, hogy egy részletes olajvázlatot is készít, s egyben megállapítja az utolsó árat 2700, vagy arany mozaikdíszítés esetében 3000 frt. Késznek mutatkozik arra, hogyha sürgős a dolog, még abban az évben hozzákezdjen. Minthogy válaszában Esterházy püspök elsősorban az árat sokalta, következő, november 22-ikén Gerasban kelt levelében Kracker hajlandó a püspök úr tetszése szerinti összeget elfogadni „denn ich verlange nichts als mich in grössere Gnaden und Vertrauen zu setzen".

Március végén kezdhetné meg a munkát, akkor már szép idő van és a mész könnyen szárad. Ajánlja, hogy meszet Jászóról szerezzenek, ott nagyon jó van s Sauberer prépost bizonyára szívesen adja.[48]

Krackernek erről a munkájáról, a régi egri székesegyház szentélyének mennyezetéről többet nem tudunk. 1767 őszén kezdett róla tárgyalni Esterházy püspökkel még Gerasban, s valószínűleg 1768 tavaszán került sor a kivitelre. Addigra Kracker ismét Egerben volt. Ez időtől fogva hat éven át megszakítás nélkül dolgozik Egerben Esterházy püspöknek és a különböző szerzetes rendeknek. Gazdag munkásságának emlékeit ma is megcsodálhatjuk a város szép barok templomaiban és kedves palotáiban.

A székesegyház szentélyének kifestése után, Kracker következő nagyobb szabású művét az egykori jezsuita, (ma ciszterci) templomban hozta létre. 1769—70-ben festette meg a szép barok templom mennyezetén a rend védőszentjének, Borgia Szt. Ferencnek történetét. E freskókat a tűzvész elpusztította, s csak a jezsuiták házi naplójának feljegyzéseiből alkothatunk, ha csak szegényesen is, képet róluk.[49] A hat boltívre oszló mennyezetet a következő jelenetek díszítették: az orgonakarzat felett Borgia Szt. Ferenc angyalok közt zsolozsmázik, a továbbiakon a világi hívságokról elmélkedik, ellentáll a bűn és gazdagság kísértésének, s végül angyaloktól kísérve mennybe száll. A templom középső részét s a szentélyt fedő boltozatot látszat-architektura díszítette.

Kracker freskóművével mostohán bánt az idő. Tűz megrongálta, eső lemosta, restauráló keze felismerhetetlenné tette. A jezsuita templom mennyezetéhez hasonlóan nyomtalanul elpusztult Esterházy püspök nyári kastélyában 1772-ben alkotott két falfestménye is. Létezésükről csak a számadáskönyvek adataiból értesülünk, (200 frt.-ot kapott Kracker a két szoba freskóiért).[50] Az egykor nagy műbeccsel bíró, Fellner-tervezte nyári lak teljesen elpusztult, emlékét nem őrzi más, mint néhány fennmaradt faragott kő, rokokó díszű balusztrád, kecses szobor.

Nem ismerjük Krackernek azokat a műveit sem, melyek az 1763—69 közt újjáépített püspöki palota szobáit díszítették. A számadáskönyvek szerint 1769-ben és 1776-ban dolgozott Esterházy püspök lakosztályában. Utóbbi alkalommal a galéria két tornyocskájának kifestéséért 600 frt.-ot kapott. Az összegből ítélve, ez jelentékeny alkotása lehetett.[51]

Egyetlen freskóműve maradt fenn Krackernek ebből az időből Egerben; a kispréposti palota allegorikus mennyezetképe, Az Erény diadala a Bűn felett (X. tábla). Maga a kicsiny palota a barok-rokokó művészetnek arányokban tökéletes, kivitelben páratlanul fínom alkotása. Androvics Miklós kanonok költségén épült, valószínűleg Gerl Mátyásnak, az egri minorita templom építőjének tervei alapján. Emeleti nyolcszögletű ebédlőtermének mennyezetét díszíti Krackernek 1774-ben készült, még tűzvész és renoválás után is melegen ragyogó freskója. Az ábrázolás tárgya a barokban annyira kedvelt vallásos hátterű allegoria. A festett párkány fölött kitáruló sugárzóan kék és borongóan felhős égboltozaton az Erény amazonjának tevéktől és oroszlánoktól vont diadalkocsija tűnik fel. Röpte nyomán, a képsík bal felében a Bűn angyaloktól ostorozott gonosz démonai zuhannak alá kusza gomolyban. Átellenben a menny legfényesebb pontján a Hit fehérruhás géniusza és angyalok várják koszorúval a diadalmas nemtőt. Az átlós szerkezetű, színekben elbájoló, magával ragadó lendületű freskó a barok illuzionisztikus mennyezetfestészetének fényes gyöngyszeme. Kár, hogy az 1827-i tűzvész utáni restaurálás alkalmával néhol elrajzolták, zavarossá vált, (pl. a démonok kezén, lábán).[52] Krackernek ez a műve festői elgondolás, megfogalmazás és kidolgozás szempontjából közel áll a hasonló tárgyú jászói mennyezetvázlathoz. Formailag és kompozíció szempontjából viszont Trogernek egy, a brixeni múzeumban őrzött azonos tárgyú vázlatához kapcsolódik.[53] A kispréposti palota ebédlőtermében a falakat díszítő füzérek és csendéletekkel dús vadászjelenetek nem Krackertől, hanem egy szerény egri festőtársától, a jámbor Huetter Lukács kezétől származnak. Az irgalmasrendi barátnak táji részletekkel, virágokkal, gyümölcsökkel gazdag, kedves olajképei Kracker nagyszerű freskójával szemben nem emelkednek ki a helyi jellegű festészet szűkebb köréből.

Amíg Kracker falfestményeitől az idő, tűzvész, eső, restaurálók és átépítők keze megfosztott bennünket, nagyobb bőségben és épségben fennmaradt tálaképeiben kárpótlást találhatunk.

Eger templomait díszítő festményei közül első helyen érdemel említést az egri minoriták szép barok templomának 1769—1770 telén készült hatalmas főoltárképe.[54] (VIII. tábla.) A sötét, oszlopos csarnok lépcsőin térdeplő páduai Szent Antalt ábrázolja, amint elragadtatott tekintete előtt a felhőkön lebegő Mária és a gyermek Jézus égi jelenése tűnik fel. A magasba vesző boltívek

homályában angyalok fényalakja tekint le a csodás tüneményre. Igazi barok-kép, barok hangszereléssel. Misztikus látomás, ragyogó fényben és nehéz árnyékban. Drámai mozgalmasság, szenvedélyes gesztusok. A bolognai barokhoz közelálló sötét kép komor hangulatát csak a jobbsarokban könyvet lapozgató, igazi Kracker-angyalkák játékos kedvessége enyhíti.

Kracker alkotása a minorita-templom Szent Anna mellékoltára is. Nyitrai Zsófia megrendelésére készült 1775-ben, tehát öt évvel később mint a főoltár, s attól szinte teljesen elütő művészi sajtságokat mutat.[55] A Szent Antal kép sötét és bizonyos fokig nehézkes formaadása helyett, itt világosságot, nagy színfoltokat, fénnyel alakított formákat találunk. Ez a kép ismét közelebb áll Kracker jászói műveihez. Stílusa a XVIII. századi középeurópai festészet főforrásához, Velencéhez vezet. A XVII. századi bolognai és nápolyi fény-árnyék komponálás helyett, itt fényt a fényben találunk és világos tónusokat. A kép belső tartalmával is elfordul az igazi barok követelményeitől, s közvetlenül egyszerű családi jelenetet ábrázol. A nagy rózsaszínű lepelbe burkolt pátriarkai Joachim óvatosan nyujtja karján a kis virágszirom szőke Máriát, az előttük, kék ruhában és sárga köpenyben ülő nagyasszonyi méltóságú Szt. Annának. Fent fényességet árasztó felhőkön az Atyaisten jelenik meg áldón kitárt karral, s egy kedves ifjú angyal. Jobboldalt, mint Krackernek több más képén, dús redőjű függöny zárja le a jelenetet, elől a padlóhoz támasztva könyv és bot. A kellemes, meleg színezésű képen Joachim és Mária köpenyének nagy, világos, rózsaszín és sárga színfoltja uralkodik.

Eddig teljesen elkerülte a figyelmet a Szent Anna-oltár alatt elhelyezett, félkörívű Szent Zsófia-oltárkép. Amint a minoritanapló bejegyzései mutatják, egyszerre készült a Szent Annával, s az alapítónő, Nyitrai Zsófia védőszentjét, Szent Zsófiát ábrázolja.[56] Kétségkívül Kracker alkotása. Homályos, oszlopos templomcsarnokban, díszes kőpadkán ül az agg szent nő, s áhítozva figyel az égből leszálló szent jelenésre. Ragyogó felhőkön három szűzi vértanú leánya tűnik fel, égi fényük ráhull Zsófiára s világosságot áraszt a sűrű homályba.

Míg e három képnek kétségbevonhatatlan hitelességét a szerzetesi naplók bejegyzései bizonyítják, csupán stíluskritikai eszközökre támaszkodhatunk az egri ferencrendi templom gyönyörű Immaculata-főoltárképének megítélésénél.[57] (IX. tábla.) Angya-

loktól körülvéve és kísérve könnyedén lebeg Mária ifjú alakja a földgolyón. Szép arca ég felé néz, hol mennyei világosság fényesedik, s angyalarcok ragyognak. Nagy árnyékfoltjaival, kissé merev rajzával inkább a Szent Antal oltárképhez, a XVII. század barok irányához áll közelebb, semmint a Szent Annához, a festőibb modorhoz. S habár felismerhetünk rokonságot — ha másban nem, Mária alakjában — a jászói Immaculatával, kétségeinket Kracker szerzősége iránt nem tudjuk teljesen elhallgattatni. Kérdésessé teszi e szerzőséget a ferences naplónak azon feljegyzése, mely a főoltárkép keletkezése idejéül az 1761. évet adja meg.[58] Ha a mai főoltárkép azonos az 1761-ben fölállítottal, s nem később a régi helyébe festették, úgy Kracker nem lehet a mestere. Ő 1761-ben még Prágában volt s nem nagyon érthető, miként került egy képe Prágából egyenest Egerbe, a ferenciek főoltárára.

Teljesen ismeretlenül, eddig senkitől sem említve húzódik meg Eger egyik legfinomabb barok oltárképe az egykori jezsuiták (ma ciszterciek) templomának egyik homályos kápolnájában. A kis Mária oktatását ábrázolja és színeinek, vonalainak, formáinak finom összhangja kiváló mester kezére vall. Derengő fényű csarnokban szelíden ül a még ifjú Szent Anna, s elébehajló kisleányát olvasni tanítja. A jobb szélen nyugodt méltóságban, ünnepélyes sárga köpenyben az ősz Joachim áll bottal a kezében. Köröskörül a könnyű felhőkből cherubfejek bukkannak elő. Krackerre vall a tiszta, világos rajz, az alakok tömegének egyszerű megfogalmazása, a jászói Szent Anna képpel annyira rokon arctípusok, a világos, melegen ragyogó színek. Maga a kompozíció pontosan követi a nagy velencei mester, Giov. Batt. Pittoni Szent Anna-vázlatát, illetve az eddig Trogernek tulajdonított, Kapossy által Pittoninak ítélt schönbrunni Szent Anna-oltárképét.[59] Csupán a vázlat legalsó alakja, egy fekvő angyal maradt el. A kép a templom eredeti berendezéséhez tartozik, feltehető, hogy Kracker a templomban végzett nagy freskóművének befejezése után a 70-es években készítette el.

Ugyanebben az időben, tehát a 70-es években festhette Kracker Esterházy püspök megrendelésére, az 1769-ben újjáépített papok menhelyének (ma Szent József-internátus) Szent József halálát. Függönytől keretezett homályos szobában, egyszerű faágyon fekszik Jézus nevelőapja. Haláltusáját a kezét áldásra emelő Üdvözítő megjelenése szelíd, békés elmulássá engeszteli.

Elől, a kép balsarkában, Mária ül imakönyvvel a kezében. Az egész képen valódi Kracker-hangulat, békés megnyugvás s a bibliai jelenetnek igazi átérzése árad.

Ugyancsak Esterházy püspök megrendelésére festette 1773-ban a régi székesegyház két mellékoltárát, miután a főoltárképet az ő gerasi távolléte alatt Franz Wagenschön készítette el. (Sáta, Heves m.) Ez a két mellékoltár, Szent István és Szent László képe maradt fenn egyedüli emlékként a régi egri székesegyháznak Kracker kezétől származó díszéből. Szent István képe a régi templom lebontása után Mezőcsátra került, a másik, Szent László képe az új egri katedrális egyik oltárát díszíti. Viharos, sötét tájban alázatosan térdel a magyarok páncélos, szakállas lovagkirálya a felhőkön trónoló és a kis Jézust karján tartó Szent Szűz jelenése előtt. Az előtérben párnán elhelyezve nyugszik a magyar Szent Korona és Szent László kardja. A kép legfőbb kiválósága a lágy fény-árnyék modellálás, az anyagoknak kifinomult festői eszközökkel való éreztetése, a kiegyensúlyozott, tiszta formaadás. A katedrális hűvös, klasszicista oltárképei közt Kracker Szent Lászlója megkapó melegséget áraszt.

Míg a Szent József-internátus számára készült „Szent József halálát" a kápolna gyertyafüstje egészen feketévé égette, fennmaradt egy másik, sokkal jobb karban lévő, teljesen azonos példány az egri Angolkisasszonyok birtokában. Lehetséges, hogy ez is Kracker kezealkotása. Neki tulajdonítható az Angolkisasszonyoknak egy másik, kis Szent Családot ábrázoló képe. Díszes oszlopcsarnokban ábrázolja az ülő Máriát, a domborműves emelvényen álló kis Jézussal, Szent Józseffel s a háttérben álló más mellékalakokkal. A stílussajátságok, típusok, részletek Krackerre vallanak. Az ő műve továbbá a papi szeminárium rektori szobájában függő „Menekülés Egyiptomba". Árnyas erdő ösvényén halad a szent pár, Mária szamáron, gyalogosan József. Útjukat az égből előbukkanó angyalok irányítják.

Kracker magántulajdonban lévő egri képei közül első helyen érdemel említést Kriston Endre püspöknek Samassa érsektől örökölt kis olajfestménye. Külön helyet biztosít neki Kracker táblaképei közt szokatlan, allegorikus tárgya. A kisméretű kép közepén 2—2 kariatida bronzfigurától közrefogva díszes, lépcsőzetes trónszék helyezkedik el, rajta nyitott könyv, a Szentírás. A trón fölött kígyó és tükör, a világi hiúság jelképei láthatók. Legfelül a Szűzanya lebegő alakja jelenik meg, karján a gyermek Jézussal.

Igazi barok mű, a barok korában annyira kedvelt szimbolikával. Mária és a kis Jézus megjelenése a Hit diadalát jelenti a világi hiúságok felett. Kracker szerzőségét kétségtelenné teszi a tiszta, világos rajz, a meleg színezés s mindenekfölött Mária és Jézus alakja, amely elhelyezés, arctípusok stb. tekintetében feltűnő rokonságot mutat Krackernek a székesegyházban függő Szent László képén szereplő Madonnájával.

Kracker képeinek leggazdagabb gyüjteményét az egri érseki liceum képtárában találjuk. Ez a szerény keretek közt is komoly értékeket fölmutató múzeum Eger művészetkedvelő főpapjainak hagyatékából jött létre. Kracker műveiből főként csak kisméretű képeket, többnyire oltárvázlatokat tartalmaz. A képtár katalógusa kilenc képet sorol fel a mester neve alatt, ezek közül néhány azonban nem állja meg a szigorúbb kritikát.[60] Kétségkívül az ő műve, még hozzá nagyon kedves és finom alkotás, a Debreceni János püspök ajándékaként a képtár birtokába jutott „Pásztorok imádása" és „Királyok imádása". Előbbin Mária boldogan mutat szalmán fekvő gyermekére, kit térdreboruló pásztorok, kendős parasztleány s a háttérben Szent József imádnak alázatos áhítattal. A másikon Mária karján pihen az isteni gyermek, s a három hódoló király ajándékai felé nyúl. A háttérben József áll leemelt kalappal. Mindkét képen az egyszerű népi alakok és zsáner motívumok (pl. tűzzel játszó fiúcska) alkalmazásával közvetlen és bensőséges bibliai hangulatot kelt a művész.

Pánthy Endre püspök hagyatékából került a képtárba, sajnos töredékes állapotban, Kracker egyik legerőteljesebb, legdrámaibb alkotása, Krisztus az olajfák hegyén. Megtörten roskad magába Jézus a gethsemanei kertben, fájdalmasan borul összekulcsolt keze fölé. De az Úr nem hagyta el az ő egyszülött fiát, s angyalát küldi az enyhítő kehellyel, melyet az szelíd mozdulattal nyujt az Üdvözítőnek. Elől a balsarokban egy fa gyökerei látszanak, különben köröskörül széles sáv hiányzik a képből. Nagy, meleg színfoltok, lényegesre egyszerűsített, de kifejező vonalak jellemzik ezt a művet. Trogernek a salzburgi St. Peterben s a bécsi barok-múzeumban lévő hasonló tárgyú ábrázolását követi szabadon.[61] A kép eredeti alakját rekonstruálni tudjuk az egerszalóki templom Krackernek tulajdonított oltárképe alapján, amely az egrivel azonos, de rongált, átfestett állapota ellenére teljes méretében fennmaradt. Rajza, kivitele oly gyenge, hogy nem tarthatjuk a mester eredeti munkájának, csak másolatnak. Értéke

abban áll, hogy Kracker kompozcióját a maga egészében megőrizte.

Méltatlanul viseli Kracker nevét a Pánthy-hagyatékból származó s a Mária előtt térdeplő, Szent Antalt ábrázoló kis kép is. Az egri ferences-templom számára 1756-ban Huetter Lukácstól festett Szent Antal-oltár vázlata ez, s a dagadó arcokról, agyagos, nehézkes formákról könnyen felismerhetjük az irgalmasrendi barát kezét. Inkább neki, mint Krackernek tulajdonítanók a Mária születését ábrázoló képet is, ha nem lenne párdarabja egy kétségtelenül Kracker művészetére való, páratlan finomságú, könnyedén, ragyogó színekkel festett „Pásztorok imádásá"-nak. Mária fénylő alakja a megtestesült báj. Alig érdemel említést egy kicsiny, Krisztust az olajfák hegyén ábrázoló vázlat. Jelentéktelensége, száraz vonalvezetése miatt inkább Kracker tanítványát, Zirckler Jánost tarthatjuk a szerzőjének.

Kracker szép és értékes műve viszont a Lancelotti kanonok gyüjteményéből származó Szent Anna-kép. Kracker szerzőségét itt bizonyossá teszi a jászói Szent Anna-oltárral való szoros egyezése. Jobbra függönnyel keretezett egyszerű szobában, hová csak a baloldali félkörívű ablakon hull be a fény, asztalnál ül Szent Anna és egy nagy könyvből, kis angyal társaságában olvasni tanítja a kis Máriát. Elől a balsarokban, épp úgy mint a jászói képen, kényelmes karosszékben az őszszakállú Szent József ül. A selymesen megcsillanó, derengő fény-árnyék, a finoman metszett arcok, lírai melegség jellemzik itt is Kracker stílusát. E mű értékeit szem előtt tartva nem hihetjük, hogy ő a mestere egy ovális, teljesen elrajzolt, kezdetleges Szent Antal képnek, ellenben az ő alkotásai közé sorozzuk Nepomuki Szent János elfogatását ábrázoló oltárkép-vázlatot s a katalógusban Dorfmeister neve alatt szereplő két putto fejet. Nep. Szent János képén fáklyáktól megvilágított, homályos csarnokból hurcolják el a poroszlók a mártírt, s viszik vértanuságának színhelye, a Moldva hídja felé. Az égből vigyázó angyalok, az előtérbe helyezett staffage alakok, a fény-árnyék és színkezelés kétségkívül Kracker kezére vallanak. Félkörívű lezárása arra mutat, hogy oltárkép-vázlatnak készült, nem tudjuk azonban, hogy a kivitelezett oltárkép megvan-e, s hogy hol van.[62] Kracker többször is megfestette Nepomuki Szent Jánost, a barok népszerű szentjét (Jászó, Szíhalom, Belényes). A két kedves, felhőkön derengő angyalfej műveinek jól ismert motívuma, nincs talán oly alkotása, hol mosolyukkal ne találkoz-

nánk. Ők a tanui a szelíd bibliai jeleneteknek, szörnyű vértanuságoknak. Biztosra vesszük, hogy a liceumi képtár két angyalfeje az ő alkotása. A budapesti Szépművészeti Muzeum letéteként még egy képét láthatjuk az egri képtárban. Pyrker érsek gyüjteményével került egykor Pestre s agg koldúsnőt ábrázol a macskájával.[63] A jelentéktelen kis képről a hagyomány azt tartja, hogy az egri líceum körül kolduló anyókáról festette Kracker, mikoriban a líceum freskóján dolgozott.

Itt említhetjük meg azt a kétségtelenül Egerből származó Kracker képet, mely a budapesti Szépművészeti Múzeumban (a raktáron) egyedül képviseli Kracker művészetét. Tárkányi Béla egri püspök ajándéka volt, s az „Utolsó vacsorá"-t ábrázolja.[64] Homályos háttér előtt, a képsíkkal párhuzamosan helyezkedik el az asztal s körülötte, mintegy félkörben Krisztus a tizenkét apostollal. Művészi tekintetben nem jelentős kép, Kracker alkotásai között nem foglal el fontosabb helyet.

Ipolyi Arnold, akkori besztercebányai püspök adományából az Országos Képtárba került Krackernek, János evangélistát ábrázoló egy másik képe is, nyomát azonban a Szépművészeti Muzeumban nem találtuk.[65]

IV.

VIDÉKI OLTÁRKÉPEK

A barok kor művészei munkásságukban nem voltak egy helyhez kötve, hanem megbízás és megrendelés szerint egész országrészeket utaztak be, s ma itt, holnap amott dolgoztak az uralkodó vagy az egyház, főurak vagy városok szolgálatában. Különösen így volt ez az egykori Osztrák-Magyar Monarchia területén. Kracker működése sem korlátozódik Egerre, műveit hét megye határában fellelhetjük, s egész sor vidéki templom kérkedhetik az ő képeivel. E falusi templomok nagy része Esterházy püspök kegyuraságához tartozott, rendszerint ő rendelte meg a képeket Krackernél, aki azokat vagy a helyszínen dolgozta ki, vagy egri műhelyéből küldte készen.

Belényes (Bihar megye) római katolikus templom; Nepomuki Szent János-oltár, névjelzett és keltezett kép, „Johann Lukas Kracker pinxit 1772".[66] Elsőnek kell említenünk, ha Kracker vidéki oltárképeit — minthogy a keletkezés időpontja nem mindegyikénél állapítható meg, — a helységnevek betűrendjében soroljuk fel. Az oltárkép középpontjában, áhítattal ég felé tekintve, sötét felhőkön ül a szent vértanú, jobbját kitárva. Lábánál erőteljes angyalka helyezkedik el jelképeivel, a kulccsal és könyvvel, s hallgatást jelezve, ajkára illesztett ujjal. A kép balsarkában diadalmas angyal ostorcsapása alatt hatalmas démon, a Bűn, roskad össze s zuhan alá a sötét mélységbe. Legelől sziklán Szent János fogságának emlékei, bilincs és gyertya látszanak. A kép színezése sötét, borongó, a fény-árnyékon áttörő meleg színekkel. Részleteiben rokonságot mutat Kracker tíz évvel korábbi jászói Nepomuk-oltárával. A szent alakja nagyon hasonló, az angyalka, a sziklára helyezett bilincs és gyertya azonos.

Nem tudjuk, miként került Krackernek ez az alkotása a távoli Erdélybe, a belényesi templomba. Föltehetjük, hogy az Esterházy Károllyal kapcsolatban álló Patachich Ádám nagyváradi püspök rendelése.[67] Nem lehetetlen az sem, hogy a képet Hebenstreit József pesti szobrász közvetítette, aki Krackerrel egyidőben 1769-ben az egri minoritáknál dolgozott, s azt követően a belényesi templom szobrait faragta.

Besztercebánya. Kracker 1774-ben Besztercebányán tartózkodott s a plébánia-templom főoltárára megfestette Mária mennybemenetelét. A névjelzett és keltezett hatalmas oltárképért Kracker 226 frt 40 kr-t kapott a megrendelő városi tanácstól.[68] A kép középterét elfoglaló nyitott sír körül ámulva állnak az apostolok és szelid-nyugodtan vagy lázas izgalomban, áhítattal vagy megriadtan néznek ég felé, ahol angyalsereg közepette diadalmasan emelkedik a mennyekbe Istennek anyja. A zsúfolt, barokosan nyugtalan, Kracker higgadt és harmónikusabb képszerkesztésétől eltérő kompozíció Martino Altomonte osztrák barokfestőnek wilheringi Mária mennybemenetele oltárával áll közeli rokonságban.[69] Föltehető, hogy mindakettő egy közös mintaképre megy vissza, hiszen a kompozíciók átvétele a barok művészeti gyakorlatának egyik legáltalánosabb szokása. A plébánia-templom főoltára valószínűleg nem volt Kracker egyetlen besztercebányai alkotása. Erre vall Besztercebánya nagy püspökének, Ipolyi Arnoldnak azon feljegyzése, mely a főtemplom „oltárainak Kracker rubensi iskolája egyes kiválóbb képeivel diszítésé"-ről beszél,[70] valamint az a körülmény, hogy Ipolyi besztercebányai gyűjteményében szerepelt Krackernek, János evangélistát ábrázoló képe, amely azután — amint már említettük — az Országos Képtárba került.[71]

Kracker besztercebányai működésével kapcsolatban meg kell említenünk az 1761 utáni barok stílusban átépített plébánia-templom szentélyének freskóját is. A mennyezet ugyanis Schmidt Antal besztercebányai festő, Kracker tanítványa festette.[72] A freskók valóban Kracker legközvetlenebb hatását mutatják, s még hozzá olyan mértékben, s a művészi értéknek olyan fokán, hogy nemcsak Kracker hatására, hanem esetleg az ő terveire kell gondolnunk. A kivitelező Schmidt Antal festőről eddig semmit sem tud a magyar művészettörténelem. A Thieme-Becker és Éber művészeti lexikonja csak annyit árul el róla, hogy Kracker tanítványa volt és Besztercebányán, valamint Vácott festett falfestmé-

nyeket.[73] Minket elsősorban az érdekel, hogy milyen kapcsolatban állt Krackerrel, mikor és hol volt a tanítványa. Erre nézve érdekes újabb adatokat nyerhetünk az egri minoriták házi naplójának egy bejegyzéséből. Eszerint 1769 január 24-én a konventben ebédelt Schmidt besztercebányai festő, aki a templom kifestésére vállalkozik.[74] Ez a besztercebányai Schmidt minden valószínűség szerint azonos a mi Schmidtünkkel, s feltehető az is, hogy Egerben ismerkedett meg Krackerrel és művészetével, talán mellette is maradt és a tanítványa lett. Együttműködésük ezek után Schmidt szülővárosában már természetes.

Kracker besztercebányai útjával kapcsolatos egy elpusztult művének keletkezése is, valószínűleg ekkor festette a Besztercével szomszédos Körmöcbányán a plébánia-templom freskóit. Minthogy azonban az omladozó templomot az 1900-as években teljesen lebontották, Kracker freskóműve, mint annyi más, nyomtalanul elpusztult.[75]

Devecser (Veszprém megye). Esterházy Károly püspök kegyurasága alá nem csupán az egri egyházmegye községei tartoztak, hanem, mint hitbizomány, két dunántúli helység is: Pápa és Devecser. Pápán Esterházy püspök hatalmas, külső és belső szépségével kiemelkedő templomot építetett. Devecserben az oltárképről gondoskodott, Krackerrel festette meg 1779-ben. Amint a számadáskönyvből értesülünk, Szent Antalt ábrázolta, s a fizetést érte, 150 frt-ot a festő halála után már özvegye vette fel.[76] A devecseri Szent Antal oltárkép tehát Kracker utolsó alkotásai közé tartozik.

Egerbakta (Heves megye). Az Egerhez közeli község egyháza Esterházy püspök kegyurasága alá tartozott. Ő építette szép barok templomát 1773-ban Fellner tervei szerint. A belső díszítés művészi kivitelezéséről is gondoskodott. A faragásokat, tabernákulumot és szószéket Anton Steinhauser egri szobrásszal, a főoltárt s az oldalfalak freskóit Krackerrel készíttette 1775-ben.[77] A hatalmas méretű, sokalakos baktai oltár a bölcsekkel vitatkozó Szent Katalint ábrázolja. Az alexandriai szűz a császár és Eudoxia császárné, magyarázó és érvelő tudósok köréből sugárzó fehéren, mint a Hit és Igazság ragyogó felkiáltójele emelkedik ki. Kinyujtott balja magávalragadó erővel mutat föl a lebegő angyalok karján megjelenő Feszületre. A háttérben legyőzve omlik össze a római bálvány. A baktai főoltárkép, melyet Esterházy püspök 350 frt-tal jutalmazott, Krackernek nagyszabású, de nem

ép kellemes hatású művei közé tartozik. A besztercebányai Mária mennybevitelához hasonlóan zsúfolt, a teret nagyon is betölti, az egyes alakok közt alig hagy levegőt. Újabb bizonyítéka ez annak, hogy sokalakos oltárképein, a drámaian mozgalmas jelenetek nem mindig sikerülnek. A tudósok pompás rajza és jellemzése, valamint a jászói Immaculatára emlékeztető Szent Katalinnak szűzi szépsége bőven kárpótol azonban a szerkezeti hibákért. A baktai templom oldalfalainak freskódísze, amiért Kracker a számadáskönyvek bejegyzése szerint 80 frt-ot kapott, már nem látható, valószínűleg bemeszelték. Inkább csak díszítés lehetett, semmint összefüggő falfestmény, mert a 80 frt, amit érte kapott, aránylag kicsiny összeg.

Egerszalók (Heves megye). A Baktával szomszédos, Egerhez közelfekvő szalóki plébánia-templom Krisztust az olajfák hegyén ábrázoló mellékoltárát Foltin, s az ő nyomán Szentiványi és Szmrecsányi Kracker művének tartotta.[78] Nem vették azonban figyelembe, hogy ez a nagyon rossz karban lévő, teljesen elfeketedett kép az egri liceumi képtár töredékesen fennmaradt Olajfák hegyének másodpéldánya. Mégpedig, amint a száraz és kemény vonalak, rossz formák, elrajzolások alapján már kifejtettük, másolata, esetleg korabeli utánfestése. A szalóki képet egyébként püspöki számadáskönyvek nem említik, pedig, a templom az Esterházy egyházmegyéjéhez tartozván, a képet okvetlenül ő rendelte volna.

Feldebrő (Heves megye). A preromán altemplomáról nevezetes, később barokosan átépített egyház Krackernek kétségkívül hiteles művével dicsekedhetik. A diadalív jobb oldalán elhelyezett oltáron áll a nagy ovális kép, amely Szent András apostolt ábrázolja fél alakban, dús sárga köpenyben, vállán kereszttel. A szent alakjának megfogalmazása, arca, elhelyezése a jászói Szent Andrásra emlékeztet, s csak a higgadtabb vonalvezetés, fokozott egyszerűség vall a mester későbbi korszakára. Feltehetően Kracker kezétől származik, hozzá mindenesetre közel áll egy vázlatkép a templom szentélyében. A felhőkön lebegő, angyaloktól kisért Máriát ábrázolja, karján a gyermek Jézussal, Kracker kezére valló vonalakkal és színekkel. A feldebrői templomot 1750-ben kegyura, Grassalkovich Antal, a nagy mecénás főúr építette. Nem tudjuk, ő rendelte-e Krackernél a Szent Andrásképet, vagy hogy mi módon került Feldebrőre.

Járokszállás (Jász-Nagy-Kún-Szolnok megye). Plébánia-

templomának 3 oltárképét 1770—73 közt festette Kracker a kongregáció megrendelésére egyenként 80 frt-ért.[79] A főoltár a felhőkön trónoló Szent Háromságot, a két mellékoltár Szent Antal látomását, illetve Szent Ferenc stigmatizációját ábrázolja. Gerecze Péter Magyarország műemlékeinek helyrajzi jegyzékében Kracker művei közé sorolja a *jászberényi* templom Szent Kereszt oltárképét is, s részben az ő, részben Zach és Maulbertsch keze munkájának tulajdonítja a templom falképeit. Utóbbi állítása mindenképen megdől, mert a jászberényi templomot csak 1782 után festették ki, akkor pedig Kracker már nem élt. Az oltárképről feltehető, hogy az ő alkotása volt, — ma ugyanis már nincs meg —, mert hiszen a templomot Esterházy Károly püspök építtette 1774—82 közt, s oltárait is ő csináltatta.[80]

Kápolna (Heves megye), az egri érseki megyéhez tartozik. Szép, nagy barok egyháza Esterházy püspök idejében épült az Eger-vidéki templomokra jellemző Fellner-stílusban, 1785-ben. Főoltárképe Kracker tanítványának, Zircklernek műve. A mester alkotásai nem a templomban függnek, hanem mint fundus instructus, a plébánián. Foltin és Szentiványi a plébánia két Kracker képéről tud, az egyik Mária látogatása, a másik Szent Anna. Mária látogatása vázlat, oltárképhez készült, amint a felső félkörívű záródás bizonyítja. Csarnokos ház lépcsőjén kitárt karral üdvözli Erzsébet Máriát, s szeretettel átöleli. A háttérben Zakariás áll vörös köpenyben. A két szent asszony mögött lankásan zöldelő táj bontakozik ki, hasonló Eger szelid vidékéhez. Előbukkanó angyalfejek teszik teljessé a képet. Levegős, finom alkotás, ragyogó, könnyű színekkel (Erzsébet köpenye sárga, Máriáé kék, ruhája fehér). Hajlékonyan és mégis biztosan megrajzolt alakok, igazi Krackeri szépségű arctípusok jellemzik. Szóbeli értesülés szerint ezt a vázlatot követi a közeli *Tarna* Szűz Mária- és *Tiszaörs* Mária látogatása-oltára. Utóbbit Esterházy megrendelésére Kracker tanítványa, Zirckler János festette 1785-ben. Fölmerül az a kérdés, hogy a kápolnai vázlat Zirckler műve-e, a tiszaörsi oltárhoz, vagy Kracker alkotása s Zirckler csak felhasználta mintául. Minthogy Zircklert eddig kissé száraz, klaszszicizmus felé hajló, értékben messze Kracker mögött maradó mesternek ismerjük, aligha tulajdoníthatjuk neki az annyi művészi kiválóságot tükröző, rokokó finomságú kápolnai vázlatot. Valószínűbb, hogy Krackernek egy eddig még elő nem bukkant, vagy talán létre sem jött oltárához készült. Hasonlóan kérdéses

a helyzet a kápolnai Szent Anna-képpel. Ez ugyanis, mint eddig észre nem vették, közvetlen kapcsolatban van Zirckler pápai Szent Anna-oltárával, s egyszersmind vázlata a pesti szervita-templom főoltárképének. Az 1773—86 között épült, művészi értékével messze kiemelkedő pápai templom négy mellékoltárát Zirckler János, Kracker tanítványa festette Esterházy püspök megbízásából, köztük a Szent Annát 1784-ben. A püspöki számadáskönyvekből megtudjuk, hogy Zirckler a Szent Anna oltárért járó 80 frt-al egyidőben, a pesti szerviták egy képének lerajzolásáért, s útiköltség fejében 14,95 frt-ot kapott. A kép, melyet lerajzolt, s melyet a pápai Szent Anna-oltár pontosan követ, *a pesti szervita-templom főoltárképe* s a kápolnai vázlat tanusága, valamint a stílussajátságok alapján Kracker alkotása. A Schoen Arnoldtól közölt adatok szerint a főoltárt a szervita atyák megrendelésére 1740-ben bécsi mesterek készítették; a szobrokat Johann Thenny, az oltárképet Joh. Samuel Hözendorf.[81] Johann Samuel Hözendorf tájképfestő volt és minden ismert képén, szentképein is túlsúlyban van a tájképi elem; a XVIII. század második felének stílusát mutató főoltárkép nem lehet az ő alkotása. Tudjuk azonban, hogy a pesti szerviták állandóan kapcsolatban álltak Esterházy püspökkel, aki az ő közvetítésükkel levelezett külföldi művészeivel és megbízottaival. Alighanem a püspök ajándékozta a barátoknak az ő udvari festője, Kracker által készített főoltárképet, s így került az a régebbi Hözendorf-kép helyébe. Szent Annát ábrázolja meghitt családi körben, Krackernek egyik legkedvesebb, leggyakrabban megfestett témája ez. (Jászó, Eger, Sasvár.) Jobbra függönnyel lezárt, oszloppal határolt homályos szobában középen Szent Anna helyezkedik el s baljával egy angyal által tartott Tízparancsolatra mutat. Jobbra tőle a kicsiny Mária áll, az előtérben Joachim olvas elmerülten. Fönt az égben felhők közt nagy szárnyas angyalok lebegnek, lent kicsiny puttók játszadoznak. A barnaköpenyes, kékruhás Szent Anna, a világoskék ruhájában szelíden meghajló, szőke gyermek Mária, a vörös köpenybe burkolt agg Joachim, mind jellegzetes, Kracker képein gyakran előforduló típusok. A biztos kiegyensúlyozott formaadás, a meleg színkezelés, vonalvezetés és a típusok határozottan az egri mester kezére mutatnak. A pesti szervita-templom főoltárképe, a Kápolnán mindig Kracker neve alatt szereplő vázlat, valamint a stílussajátságok alapján minden bizonnyal Kracker alkotása. A kápolnai Szent Anna vázlatnak van egy azonos nagyságú és ki-

dolgozású párdarabja is a kápolnai plébánián, egy Angyali üdvözlet. A két kicsiny vázlatkép, a Szent Anna és ez az Angyali üdvözlet, jó lendületes rajzot, ügyes szerkezetet mutat, azonban annyira kicsi és jelentéktelen, hogy a művészi szerzőségről stiluskritikai alapon nem sokat lehet mondani. Mégis inkább hajlunk arra a nézetre, hogy mindakettő Kracker műve. A kápolnai plébánia birtokában egy harmadik, eddig seholsem említett vázlatkép is van. A Szent Háromságot ábrázolja felhőkön trónolva. Sokkal nagyobb mértékben viseli magán a krackeri művészet jegyeit, mint pl. Szent Anna és az Angyali üdvözlet. Lehetséges, hogy a jászárokszállási Szent Háromság-oltár vázlata.

Kerecsend (Heves megye). Temploma Kápolnához hasonlóan Esterházy bőkezűségének köszönheti létrejöttét. 1772—73-ban épült Fellner tervei szerint. Szobrászati díszének Steinhauser Antal és Höss József a mestere. A diadalívtől jobbra felállított oltárképet egy nyugta bizonysága szerint Kacker festette 1777-ben.[82] Az erősen elsötétedett kép Szűz Máriát ábrázolja sűrű felhőkön lebegve, jobb térdén gyermekével. Mosolygó puttófejek, s kedves angyalok veszik körül. Lent a gomolygó felhők alatt Kererecsend zöldelő tája tárul elénk újonnan épült templomával. Mint tájképfestő, s még hozzá valóságos táj festője, mutatkozik itt be Kracker, s újabb vonással gazdagítja művészetét.

Marosvásárhely. A Székelyföld központjának, Marosvásárhelynek szép, barok plébánia-temploma eddig ismeretlen Kracker-képet őriz. A baloldali második kápolna Szent József oltárát a stílusjegyek, valamint a szihalmi Szent József oltárral való szoros összefüggés alapján Kracker alkotásának kell tekintenünk. A fölül ívben végződő oltárkép jobboldalán az őszszakállú, agg Szent József ül, kék ruhában, bő barna köpenyben. Liliomos botot tartó jobbja szeretettel öleli át az előtte asztalon ülő kis Jézust. Baloldalon az előtérben egyszerű gyalupad mögött két pufók angyalka játszik Szent József ácsszerszámaival. A meghitt hangulatú jelenetet baloldalon behulló fény világítja meg gyéren. Sz. József szakállas feje, a szőke gyermek Jézus, az angyalkák mind jólismert Kracker-típusok, a szín- és formakezelés is Kracker kezére vall. Döntő bizonyság az ő szerzősége mellett a szoros szerkezeti összefüggés a szihalmi Szent József oltárral. A két kép fogalmazása azonos, egyik a másiknak tovább fejlesztése, nem pedig utánzata. A marosvásárhelyi plébánia-templom Szent József oltára minden valószínűség szerint Kracker mun-

kája, egyelőre azonban nem tudjuk, miként került a távoli Erdélybe, az 1728—64 között épült egykori jezsuita templomba. Keletkezésének időpontját legalább hozzávetőleg éppen a szihalmi oltárral való összefüggés alapján állapíthatjuk meg, s tehetjük a 70-es évek elejére. (A szihalmi oltár keltezése 1771.)

Mezőcsát (Borsod megye). Névjelzett és keltezett Szent István királyt ábrázoló oltárképe, az egri székesegyházban lévő Szent Lászlónak párdarabja, s Esterházy püspök megbízásából 1773-ban készült a régi katedrális mellékoltárára.[83] A templom lebontásakor eredeti helyéről Mezőcsátra került.

Mezőtárkány (Heves megye). Plébánia-temploma Kracker Szent János evangélista olajbafőzetését ábrázoló oltárképét őrzi. Igazi barok tárgyat, martirumot festett itt meg Kracker. Kinek a megbízásából, mikor, nem tudjuk. A keltezés idejére nézve terminus ante quaem 1773, akkor épült a templom, akkor vagy kevéssel azután készülhetett az oltárkép.[84]

Szihalom (Borsod megye). 1758-ban Komáromy János egri prépost költségén épült templomának két mellékoltárát festette Kracker. Az egyik kép Szent Józsefet a kis Jézussal, a másik Nepomuki Szent Jánost ábrázolja. Egyszerű, jobbról függönnyel lezárt, derengő fényű szobában, hová baloldalt kicsiny ablakon hullik be a fény, Szent József áhítattal csókolja az előtte asztalon ülő isteni gyermek jobbját. A sárga köpenyes, fehérhajú József balkezében liliomos botot tart, az asztalon batyu, elől kosár hever az ácsszerszámokkal. Fönt a felhők között két angyalfej bukkan elő, mint a szent jelenet égi tanuja. Az egri minoriták Szent Anna oltárához közel álló forma- és színkezelés jellemzi a képet. Gazdag és mégis harmónikus, kellemes, de nem édeskés, az egyszerű bibliai jelenet hangulatát igazi vallásos átérzéssel tolmácsolja. Jelzete: „Joh. Lukas Kracker pinxit 1771." Szent József oltárával szemben, hasonló, szép, eredeti rokokó keretben áll Nepomuki Szt. János képe. Különös helyzetben, már mint halottat ábrázolja a szentet, amint teljes ornátusban, halotti sápadtan fekszik a meredek vízparton. Lehullott skapuláréja a vízbe merül. Jobbjában hitének jelképe, a kereszt, baljával előtte térdeplő két kis angyalra mutat. A Kracker képeiről jól ismert erőteljes angyalkák egyike ujját, a szent vértanu néma állhatatosságára emlékeztetve, ajkán tartja, a másik imára kulcsolja kezét. Fönt a felhős égben az Úr hírnöke, lebegő angyal tűnik fel, háttérben Szent János vértanuságának színhelye, a Moldva hídja látszik.

A szelid béke, Istenben való megnyugvás áhítatát sugározza ez a kép, a legnemesebb művészet eszközeivel.

Szt. István (Borsod megye). Plébánia-templomában a község és egyház védőszentjének, Szent István királynak oltárképe függ. Kracker festette, valószínűleg Esterházy püspök megbízásából, hiszen a templom az ő egyházmegyéjébe tartozott, s ő annak szinte minden templomáról gondoskodott. A magyar szentek ábrázolása különben is kedves gondolata volt, s megfelelt hazafias, vallásos törekvéseinek.

Tiszapüspöki (Jász-Nagy-Kún-Szolnok megye). Templomának a betegeket gyógyító Szent Mártont ábrázoló oltárképe Kracker alkotása. Esterházy püspök megbízásából 1770-ben festette, a számadáskönyvek adatai szerint 170 frt-ért.[85] Valószínüleg ez volt az első a vidéki templomok számára készült oltárképei között.

Zserc (Borsod megye). Élete utolsó évében, 1779-ben festette Kracker az Egerhez közeli Zserc falu templomába a Fájdalmas Szűzanya oltárképét, püspöke megbízásából 100 frt-ért. [86]

V.

KRACKER UTOLSÓ KORSZAKA (1777—79)

Aszód — Noszvaj — Tőketerebes — Eger

Kracker életművének utolsó fejezete olyan bőséges, olyan gazdag, hogy alig tudjuk nyomon követni, alig tudjuk elhinni, hogy ilyen rövid idő alatt ő hozta létre mind azokat a nagyszabású műveket, melyek az aszódi és noszvaji kastélyt, a tőketerebesi pálos-templomot, az egri liceum könyvtárát, s az egri szerviták kolostorát diszítik.

1776-ban és 1777 tavaszán s nyarán dolgozott Kracker Aszódon, a Podmaniczky-kastélyban, ekkor kezdte el a liceumi menynyezet tervezését, ekkor volt szó a pápai freskókról is. Valószínűleg 1777 őszén, vagy az év végén ment Tőketerebesre. 1778-ban legnagyobb műve, a liceumi könyvtárterem mennyezetképe készült el, s körülbelül ugyanakkor a noszvaji kastély freskója. 1779-ben, nem sokkal halála előtt jött létre utolsó műve, az egri szerviták refektóriumának két falfestménye.

A Podmaniczkyak aszódi kastélyát, a pestkörnyéki barok kastély-stílusban Jung József, a Grassalkovichok hatvani építőmestere tervezte Podmaniczky Sándor báró megbízásából 1767—1772 közt.[87] „Az egész épület méltóságos, belső készületei pedig figyelmetességet indító ízléssel alkalmaztattak" — írja róla Vályi András, a 18. századi Magyarország leírásában.[88] 1890 óta a kastély az evangélikus leánynevelő intézet székhelye. Dísztermének mennyezetét Kracker pompás allegóriája tölti be, a Kereszténység diadala a pogányság fölött. (XI. tábla.) A tárgy hasonló az egri kispréposti palota freskójához, a kidolgozás azonban teljesen eltér tőle. Ott Kracker lendületes barok-művet, mennyei látomást festett, itt kissé szárazon, a klasszicizmus felé

hajló józansággal helyezi egymás mellé bonyolult szimbolikai értelmű alakjait.[89] A kissé már copf stílusban festett, nagyszerű látszatarchitektura felett megnyilik az égbolt, s rózsaszín felhőkön tanyázó mennyei erények gyülekezete tárul elénk. Legfelül a Hit nemes nőalakja emelkedik ki, kereszttel és rózsaággal, oltárra támaszkodva. Közelében egy nemtő, kezében égő szívvel és lanttal a Szeretetet személyesíti meg. Az elefántra támaszkodó ifjú nő a Szelidség, Mansuetudo (minthogy az elefánt a szelidség állata). Mérséklet, Temperantia kantárszárat és virágcsokrot tart a kezében, míg az oroszlánra támaszkodó, érmet lóbáló nő a Generositas, Nagylelkűség. A sisakos, pajzsos Athene a Bölcsességet képviseli, a bőségszarut tartó s koldus tarisznyájába pénzt dobó nemtő a Jótékonyságot, Munificentiát. A férfi alakok közül a rózsakoszorús, fehérszakállas agg bizonyára az Igazság, s az oroszlán száját kitátó hős a Bátorság. A terem baloldalán, Athene lábainál, a látszatarchitektura keretét áttörve az égi erényektől legyőzött démonok zuhannak alá sűrű gomolyban. Ez a jelenet szorosan kapcsolódik az egri kispréposti palota hasonló ábrázolásához, s a sokkal korábbi jászói könyvtármennyezet alakjaihoz. A mennyezet négy sarkában, boltozatosan kiképzett látszatfülkében négy további allegórikus női alakot találunk. Az egyik szárnyas angyal olajággal és harsonával a Hírnév nemtője, a másik homokórával és sarkantyúval a mindig sietö Idő megszemélyesítője. Kezében könyvvel és koszorúval a Tudomány, míg a negyedik, álarccal és világító mécsessel a Művészetet képviseli. Homályosabb a falakat diszítő ábrázolások jelentése és összefüggése. Négy grisaille hermában a négy elem jelképeit ismerhetjük fel. Fölöttük négy mitológiai jelenet foglal helyet. Apollo és Daphne, Apollo és Marsyas, és két további, amorettekkel. A két keskenyebb fal közepét Nagy Sándor, illetve Seneca grisaille alakja diszíti, s Macedóniai Fülöp, valamint Olympias asszony medaillonja.[90] A falközöket szép nagy festett vázák töltik ki, az egyik alatt jól látható a jelzet: „J. L. Kracker et J. Zach pinxit 1776." Az aszódi díszterem freskóját tehát két művész hozta létre, Kracker és segéde, Zach. Kracker festette a művészi értékben kimagasló, lendületes rajzú, meleg színezésű, igazi Kracker-típusú mennyezeti alakokot, míg az architektura kivitelezése és a fali grisaille-ok Zach gyakorlatlanabb, kevésbé tehetséges kezére vallanak. Zach József munkája lehetett a díszteremmel szomszédos szobácskának ma már teljesen tönkrement, exo-

tikus tájat ábrázoló falfestménye. Az aszódi freskó fontos állomás Kracker művészi pályafutásában, a lehiggadás, megnyugvás állapotában mutatják őt. A barok szenvedélyességét, mozgalmasságát levetette, s hűvösebb, józanabb lett.

Kracker eddig ismeretlen alkotásának kell tekintenünk az aszódi plébánia-templom Szent Háromságot ábrázoló főoltárképét. A két újabb szárnytól közrefogott festmény Kracker ismert stílusjegyeit viseli magán. A földgolyóval középen felhőkön lebeg a Szent Háromság, jobbra az Atyaisten, bő sárga köpenyben, balra Krisztus kereszttel a vállán. A kép alján nagyszárnyú angyal tekint fel hódoló áhítattal. A nem nagyméretű oltárkép Kracker szokásos típusait, vonalvezetését és színezését tünteti fel, valószínű, hogy a díszterem freskóival egyidőben rendelte meg Podmaniczky Sándor báró, a templom kegyura.

Kracker valószínűleg Esterházy püspök ajánlatára került Aszódra. Aszódról különben állandóan levelezésben marad nagy megbízójával. Ez a levelezés már a festő következő nagyszabású munkájának, a liceumi könyvtár mennyezetének tervezgetését tartalmazza. 1777 július 27-én írja, hogy augusztus végére készen lesz Aszódon, mert ami még akkor hátra van, azt segédje, Zach is el tudja végezni.[91] A tridenti zsinatnak, a liceumi könyvtárba tervezett megfestése azonban egyelőre halasztást szenved. Esterházy püspök előbb még más, hatalmas mű gondolatával foglalkoztatja kedves festőjét. 1773-ban indult meg Pápán, hitbizományi birtokán, a falusi plébániák sorából messze kiemelkedő templom építése. Pénzt és fáradságot nem sajnált, hogy nagyszabású művészi alkotást hozzon létre. A templom építője, a magyarországi későbarok egyik legnagyobb mestere, Fellner Jakab s az ő halála után segédje, Grossmann József. A főoltárt Maurer Hubert bécsi festő festette, a szobrokat a szintén bécsi Prokop Fülöp faragta. A templom kifestésével kapcsolatban Esterházy kezdettől fogva Krackerre gondolt. 1773-ban, mikor a terveket megkapta, azt írta Fellnernek, hogy miután a templom teljes egészében festve lesz, a belső tér alakítása tekintetében meg kellene egyeznie Krackerrel, vagy más festővel. Válaszában Fellner megírja, hogy a boltozatok mind laposak lesznek, ahogy azt Krackerrel már a mult évben megbeszélték.[92] A templom építése hosszú ideig elhúzódott, a freskókra csak 1777-ben lehetett újból gondolni. 1777 szeptember 20-án a püspök Pápára hívta Krackert, hogy a helyszínen tanulmányozza a lehetőségeket, s ki-

gondoljon valami nagyon szépet, amire a templom igazán méltó.[93] Nem tudjuk, hogy Kracker eleget tett-e a püspök hívásának s járt-e Pápán. A következő hónapban, 1777 október 11-én mindenesetre megkapta Esterházytól a templom kifestésének részletes programmját. E programm szerint, mint ahogy Maulbertsch később meg is valósította, Szent István első vértanu legendája díszítette volna a mennyezetet. Mintaképe a római magyar kollégium templomának, a Santo Stefano Rotondónak azonos tárgyú freskója volt. 1779 augusztus 5-én újabb programmot küldött Krackernek, s felszólította, hogy gondolatait vesse papírra.[94] Mindezek után felmerül a kérdés, vajjon készített-e Kracker terveket, vázlatokat a pápai templom mennyezetéhez, vagy hozzá sem kezdett már ehhez a nagy feladathoz, érezve, hogy ereje fogytán, ideje múlóban. Nem is nagyon juthatott hozzá, annyira el volt halmozva munkával.

Kérdéses az az eddig figyelemre nem méltatott adat, mely szerint Kracker 1777-ben a tőketerebesi pálos-templom mennyezetképeit festette.[95] Az 1776-ban újjáépített templom gótikus bordázatú boltozatát, valamint két fülkéjét diszítik állítólagos Kracker-freskók. A szentély mennyezetén Mária életéből, a hajóban Remete Szt. Pál életéből vett jeleneteket ábrázolnak, a két fülkében Mária Teréziának bemutatott hódolat és Szobieszky János látomása tűnik elő. A freskók különlegességét elsősorban az architektura által létrejött kényszerformák okozzák. Két egymást keresztező ívet két-két jelenet diszít, középütt az ívek találkozásánál rokokójellegű ornamentika. Mindenesetre egyedülálló freskóforma a barok korában, a megnyult, rombuszalakú térbe csak megnyult alakok helyezhetők el, azok is csak szűkösen. A falképek stílusa nem támasztja alá teljesen Kracker szerzőségét. Kétségtelenül rokonságot mutatnak az ő műveivel, részletekben, egyes arctípusokban, az alakok megnyultsága is megtalálható késői művein (Liceum, szerviták). Viszont itt az alakok laposak, rajzuk gyakran kifogásolható, mozgásuk táncoló, kissé elcsavart. Az ábrázolás naivitása, a rokokódiszítés magyaros motívumai provinciális mesterre engednek következtetni. Amennyiben a kassai egyházmegye évkönyvében Kracker szerzőségére vonatkozó adat nem tévedésen alapszik, feltehető, hogy a terebesi freskókat az ő vezetése mellett, vagy tervezése alapján valamelyik tanítványa festette.[96] Lehet, hogy az ő műve az egyik mellékoltáron a Mária látogatását ábrázoló kép.

Tőketerebeshez hasonló vitás kérdés merül fel a noszvaji kastély falfestményeivel kapcsolatban. A borsodmegyei Noszvaj Gallasy-kastélyát De La Motte Antal francia tábornok építette 1778-ban.[97] Kedves rokokó épület, a pestvidéki ú. n. Grassalkovich-stilusban, kicsiny udvarra néző főhomlokzattal, oromzatos középrizalittal. A hagyomány szerint a kastély azoknak a mestereknek alkotása, kik a vele egyidőben épülő egri liceumot létrehozták.[98] Az építészeti sajátságok Fellnerhez közelállanak, a négy terem mennyezetét és falait diszítő freskók feltehetően Kracker alkotásai. Sajnos, azonban mind nagyon rongáltak, repedezettek, sürgős renoválásra szorulnak. A lépcsőháznak Apollo diadalmenetét ábrázoló mennyezetképe ma csak szánalomraméltó rom. A napisten fejénél beesett az eső, s ifjúi alakján nagy esőfolt díszeleg fej helyett. Amennyi a képből még látható, pl. az Apollo diadalszekerét kísérő horák alakja, az mesterkézre vall. A lépcsőház falait köröskörül az olympusi isteneknek stilizált, mértani formákra egyszerüsített grisaille alakjai töltik be. Mind egy-egy sziporkázó persiflage. Jupiter, az istenek atyja villámai helyett fűcsomót hord pléhgyomrában. Venus lábasokkal és tollseprővel felszerelve a háziasság istennője lett. Merkur, az istenek küldöttje elmésen modernizálva, lakájnak lépett elő s pici lakájfrakkot visel, Euterpe, a zene s Diana, a vadászat istennője sem maradt ki a csúfolkodásból. Fölényes humor, találó gúny mindenütt, valaki, aki kineveti a kor magasztos szimbolikáját, a villámokat puffogtató olympusi isteneket. A szatíra eszmei szerzőjében a megrendelő elmés francia grófot sejtjük. Kracker, ha ő volt a festő, a gróf ötleteit dolgozta ki, mert magától soha nem ábrázolt volna ilyesmit. Ez a gúnyorosság idegen volt egész lelki és szellemi alkatától. A lépcsőház mennyezeténél valamivel jobb állapotban maradt fenn az ebédlő freskódísze. A mennyezeten frizként bacchikus jelenetek futnak körül. Vidám szüreti mulatság; Silen a hordója mellett, Bacchus és Ariadne lugasuk előtt, pajkos amorettek kecskével hancuroznak, amely utóbbi jelenet az egyik hasonló tárgyú aszódi grisaillera emlékeztet. Néhol szép, meleg színekkel festett, mesterien rajzolt, kedves, megnyerő kép. Kellemesen hat a finom táj. A falakat, épúgy, mint Aszódon, köröskörül füzéres rokokó vázák diszítik. A következő, ú. n. római szoba nevét a római császárok grisaille mellképeitől kapta. A mennyezeten folytatódnak az idilli mitológiai jelenetek, sajnos, erősen megrongálva. Csak Venus, Ámor és Adonis hármas cso-

portja maradt fenn épen, ragyogó színekben, zöldelő erdő közepette. Az utolsó, ú. n. madaras szoba falain tarka gémek, vadludak, kócsagok diszelegnek, s egy szinte teljes épségben fennmaradt, pompás táj. Smaragdzöld fák közt apró házak fehérlenek, s egy ember piciny alakja papírsárkányt húz a ragyogó kék égen. Közvetlen és megkapó, költőien elgondolt, mesterien odavetett kis alkotás. Hasonlóak lehettek egykor a kerti ház falait diszítő tájkép-freskók; ma már csak elfakult, összekarcolt nyomuk látszik. Bármennyire rossz állapotban vannak is a noszvaji falképek, még romjaikban is elárulják, hogy mesteri kéztől származnak. Kracker volt-e ez a mester, nem állíthatjuk biztosan. Más műveivel, különösen az aszódi kastély freskóival összehasonlítva, valószínűnek látszik az ő szerzősége, amit az időpont is megerősít. 1779-ben szentelték fel ünnepélyesen a noszvaji kastély kápolnáját, ekkor már bizonyára minden készen volt s a festményeket is befejezték, még Kracker életében.

Kracker utolsó, tevékenységében gazdag, de művészi erőben lankadó éveiben készült életének legnagyobbszabású és legnevezetesebb alkotása, az egri líceumi könyvtár mennyezetképe. A mai egri érseki líceum Esterházy Károly püspök építő- és kultúrtörekvéseinek legnagyobbszerű emléke. A magyar Universitas méltó székhelyének készült. Építése Fellner vezetése mellett 1765—1785-ig tartott. A művészek, mesteremberek egész hada dolgozott rajta. A püspök a külső és belső díszítés minden részletére gondot fordított. A művészek, Fellner, az építész, a szobrász Venzeslaus Halblechner, a festők, Kracker, Sigrist, Maulbertsch, pontos utasításokat kaptak tőle. A 70-es évek végére a stílusában klasszicizáló hatalmas épület nagyjában készen állt, s Esterházy püspök a festészeti dísz előkészítéséhez látott.

Az első nagy feladattal, a könyvtár mennyezetének kifestésével, évtizedek óta foglalkoztatott udvari festőjét, Krackert bízta meg. Az ábrázolás tárgyának nem vallásos jelenetet, nem is a barokban annyira divatos allegoriát, hanem történeti eseményt választott. Könyvtára mennyezetén az Egyház történetében rendkívüli jelentőségű tridenti zsinatot akarta megörökíteni. Részletes és kidolgozott programmot nem adott róla Krackernek, mint ahogyan azt később, Sigrist és Maulbertsch esetében tette, legalább is erre utalnak a festőnek Aszódról Esterházyhoz intézett válaszlevelei. A Podmaniczky-kastély freskóin dolgozó Kracker 1777 július 27-én kelt levelében sajnálkozásának ad kifeje-

zést, hogy a tridenti zsinat vázlatai nem nyerték meg Őexcellenciája tetszését. Kéri, hogy — mivel ő a latinban igen gyenge, németül pedig nem tudja megszerezni — küldjenek neki a zsinat leírásából rövid kivonatot, amiből megtudhatja, hogy kiket és hogyan kell ábrázolnia. Nem szeretne csak úgy a levegőbe komponálni. Esterházy augusztus 2-án válaszol. Szerinte leírással a festő nem sokra menne, abból aligha lehet jó képet alkotni. Ellenben vannak a zsinatról különböző ábrázolások, festmények, vagy metszetek, ahol az egész jól látható, a személyek is név szerint fel vannak sorolva. Nézzen csak körül Bécsben, biztosan talál megfelelőt.[99] A kivitelezett mennyezetkép teljes mértékben valószínűvé teszi, hogy Kracker megfogadta ezt a tanácsot, s ha talán nem is személyesen, de minden bizonnyal szerzett valamilyen mintaképet Bécsből. Kracker 1777 nyár végére tért vissza Aszódról Egerbe, s talán erre az őszre tehető a tőketerebesi freskó elkészítése. A líceum mennyezetére csak 1778-ban került sor. A munkáért járó 1600 frt. első részletét, 300 frt.-ot, 1778 május 2-án kapta, az utolsó 300 frt.-ot november 16-án. Ekkor a nagy mű már körülbelül készen volt.[100]

Az egy év alatt, segédje, Zach József közreműködésével létrehozott alkotás, nagy tükörboltozaton az 1545—1563 között megtartott tridenti egyetemes zsinatnak egy ünnepélyes ülését ábrázolja. (XII. tábla.) A 132 résztvevő egyházi személy magasbatörő ívezetű gótikus csarnokban helyezkedik el, szorosan egymás mellett. A terem bejárati ajtaja felett, a középen Salmeron jezsuita atya szónokló alakja emelkedik ki. Tőle jobbra és balra szigorú rangsorban a császár követe, a bíbornok-legátusok, a nagyhatalmak kiküldöttei, patriárkák, érsekek, püspökök ülnek. A további helyeket a szerzetesrendek főnökei töltik be. A kissé egyhangú sorokat a négy sarkon egy-egy allegorikus illetve liturgikus ábrázolás szakítja meg: a papszentelés, egyházi cenzura, utolsó kenet és Mária tiszteletének jelenetével. Kracker segédje, Zach festette az alakok fölé boruló architektúrát, hatalmas gótikus csarnokot, pillérkötegekkel, bordázatokkal és triforiumokkal. Két zárókövet V. Károly és I. Ferdinánd császárok mellképével díszített. Az egész ábrázolás technikailag, a művészi kivitelezés és bravúr szempontjából igen tiszteletreméltó, de hiányzik belőle a lélek és érzés, amin ilyen ceremoniális képnél nem is csodálkozhatunk. Nem emel fel, s nem ragad magával, nem elevenít meg, csak felsorol. Már a klasszicizmus nagy ma-

gyar kritikusa, Kazinczy is fölismerte a líceumi mennyezetnek ezt a hiányát, s „Magyarországi útirajzában" is szívesebben emlékezik Kracker annyira elütő jászói freskóira. Viszont a mű magas technikai és művészi tudását ő is elismeri, éppúgy mint Maulbertsch, aki éppen az ő feljegyzései szerint a könyvtármennyezet láttán összecsapta a kezét és felkiáltott, hogy ő olyat nem tudna.[101]

A líceumi könyvtár mennyezeti freskója nem annyira művészi, mint inkább tényszerű előadásával, szigorúan egymás mellé sorolt, megnyúlt és merev alakjaival nem a barok szellemiség, s talán nem is Kracker elgondolása. Valószínű, hogy korábbi metszet után készült. Erre a feltevésre utal elsősorban Esterházy püspök és Kracker levelezése. Az első tervek, mint azt a festő leveléből tudjuk, nem feleltek meg, túlságosan lazák voltak, bizonyára Kracker és a korabeli festészet elgondolásában. Esterházy püspök utasítására azonban a zártabb szerkezet és történeti hitelesség érdekében valamely metszetábrázolást kellett mintául vennie.[102] Az a tény, hogy a freskón az alakok szigorú és pontos hierarchikus rendben, hű korviseletben, mozgalmasság és jellemzés nélkül, sematikusan vannak ábrázolva, nem a barokk-festő elképzelésére, hanem az eseményeket regisztráló történeti metszetre látszik mutatni. A festett architektúra is ezt a feltevést erősíti meg. Barok-festő önként nem választott volna gótikus csarnokot, megnyitotta volna az eget, s nem lett volna ennyire részletező, aprólékos. Minthogy azonban a trienti templomok, tehát a zsinat üléshelyei közül egyik sem csúcsíves, valószínűleg nem korbeli, XVI. századi, hanem talán XVII—XVIII. századi, inkább német földön készült metszetre kell gondolnunk.[103] A négy liturgikus jelenet, természetesen nem szerepelt ezen a mintául szolgáló, feltételezett, de mind máig elő nem került metszeten. Azokat Kracker, a barok-elgondolásnak és szimbolikának megfelelően, Esterházy utasítása alapján illesztette a képbe, részben tanító, részben élénkítő célzattal. Ha elfogadjuk azt a feltevést, hogy metszet alapján festette a könyvtár mennyezetét, megérthetjük, miért esik ki ez a mű annyira, nemcsak az ő stílusából, hanem az egész barok festői, átszellemítő, felbontó, mindent megmozgató művészi irányából. Nyugodt, higgadt és ünnepélyes alkotás, egyszerű vonalas formákkal, kissé hűvös színekkel, jól áttekinthető és biztos rajzzal. Meggyőző, de nem megkapó.

Kracker utolsó alkotása a líceumi nagyszabású freskó után

aránylag szerényebb, egyszerű mű, mégis méltó befejezője munkás életének. 1779 nyarán a fáradt és beteges, 62 éves mester, az egri szerviták kolostorában dolgozik, a refektorium falát díszíti két festménnyel.[104] Mikor munkájának jutalmazására került a sor, a szerzetesek megkérdezték, hogy mit fizessenek neki. Kracker azt felelte, hogy semmit, Isten és a Szűzanya tiszteletére ingyen dolgozott.[105] A hálás barátok ezután állandóan megemlékeznek naplójukban Krackerről, följegyzik, hogy akárki más legalább 100 frt.-ot kért volna a freskóért, s hogy egy hordó fínom bort adtak neki köszönetkép. Mikor aztán novemberben Kracker beteg lett és ágynak dőlt, gyakran meg is látogatták. 1779 december 1-én a művész, mint ők írják, jótevőjük, örökre lehunyta szemét s december 2-án kísérték utolsó útjára.[106]

Kracker utolsó műve, a refektoriumi freskó egyszerű palmetta-díszű keretben Krisztust ábrázolja a pusztában s a kútnál a samariai nővel. Lírai hangulatú tájképi elem uralkodik a képen. A két részre osztott falfelület baloldalán, magas fák árnyékában Krisztus ül, dús redőzetű, bő köpenyben. Előtte eszményi szépségű angyal térdel s hódolva nyujt neki kenyeret, táplálékként a pusztában. A két szelíd hajlású, harmonikus alakot egy második, álló angyal kapcsolja zárt, kerek csoportba. Nagy kitárt szárnyával, karján a vizes edénnyel, ég felé néző szép arcával, Kracker legmegkapóbb angyal-alakjai közé tartozik. A háttér zöld lombos erdő, hol sietve tűnik el a kísértő sátán torz alakja. A kép másik részén egyszerű kőkútnál ül a Megváltó, hátradőlve egy fa árnyékában. Előtte a samariai asszony erőteljesen szép alakja áll, korsóval kezében. A háttérben, kies tó partján, vár és város emelkedik. Kracker itt, művészetének utolsó állomásán, tulajdonképpen messze jutott a barokktól. Formaadásában, alakjainak egyszerű lendületű vonalvezetésében a klasszicizmushoz, hangulatban, bensőségben a romantikához jutott közel. Elérkezett tehát annak a művészi folyamatnak a végére, melyet általános és összefoglaló névvel baroknak nevezünk.

Midőn 1779 december 1-én, egy nappal első jótevője, Sauberer prépost halála után, Kracker örökre lehúnyta szemét, egy asszony s egy leánygyermek maradt utána. Felesége, Margareta Klausner, a két tanítvánnyal, Zach Józseffel és Zirckler Jánossal, továbbvezette műhelyét. Ő vette fel Esterházy püspök megrendeléseit, nyugtázta a kifizetéseket.[107] 1783-ban találkozunk utoljára a nevével. Nemsokára ezután valószínűleg meg is halt, mert

mikor Kazinczy 1789-ben Egerben járt, már csak a festő púpos leánya volt életben. Meglátogatta, s Rubens egy állítólagos képét, meg Norbert Grund néhány tájképét találta nála.[108] A Krackercsalád ezután kihalt, s a festő emlékét Egerben, hol élt és dolgozott, művein kívül csak egy emléktábla őrzi egykori Kacsapart-utcai házán, s egy sír a temetőben. Kracker 15 évet élt és dolgozott Magyarországon, itt alkotta művei legjavát, magyar földben is nyugszik. Hantja fölé a Fájdalmas Szűzről nevezett egri temetőben Bezzegh András kanonok emeltetett sírkövet a 19. század 50-es éveiben, Casagrande tanítványával, Bauer Györgygyel.[109] Márványlapján a felirat: „Kracker János Lukács jeles műfestész emlékére a hálás utókor. Született március 3-án 1717. Meghalt Egerben december 1-én 1779."

VI.

KRACKER MŰVÉSZETE

Művészetének gyökerei — Idegen hatások — Stílusa

Kracker János Lukács művészetének megértéséhez, jelentőségének értékeléséhez ismernünk kell azt a nagy művészi áramlatot, melybe tartozott, ismernünk kell az összefüggéseket és kapcsolatokat, melyek helyét a művészettörténetben kijelölik. Kracker a Habsburg-birodalmi barok nagymesterei közé tartozik, művészetében tehát az Itáliával kapcsolatban kialakult, de önálló stílussá fejlődő s szorosan egymásba kapcsolódó osztrák, magyar és cseh barokfestészet részese. A barok egyike minden korok és századok legösszetettebb, legkifejezőbb művészetének. Rembrandt sötéten egyszerű realizmusát, Rubens tobzódó pompáját, a Carracciak hűvösségét és Caravaggio lázát egyaránt magába foglalja. Szülőhazája Itália, de nemzetektől függetlenül, nemzetek fölé emelkedve általánosan európai stíllé lesz. Hordozója és legfőbb istápolója az Egyház, a diadalmasan felújuló katolicizmus. Igazi ideje a 17. század, mégis legpompásabb virágai, — a mennyezetfestés terén — a 18. században nyílnak. Az osztrák-magyar birodalom és a katolikus német területek éppen a 18. században jutnak jelentőségre a barok művészetében. A 17. századi Habsburg-birodalom az évtizedekig pusztító vallásháborúk viszontagságait piheni ki. A gazdasági, szellemi, kulturális élet fellendülése, új virágzás csak a 18. században bontakozik ki. Az ösztönzést, mint a történelem folyamán oly sokszor, Itália adja, a kapcsolatot a közös vallás, az Egyház létesíti. A barok első mesterei a katolikus Közép-Európában olaszok, s az ő példájukon létrejövő új művésznemzedék is még Itáliába jár tanulni. Az a stílusfázis, amelyhez a 18. században kialakuló osztrák és magyar művészet

kapcsolódik, az olasz későbarok. Elsősorban festői jellegű, föloldott művészi irány ez, fő forrásai Itáliában Velence, Bologna és Nápoly. Sajátságait meghatározza az a tény, hogy legfőbb alkotásai mennyezeteken jöttek létre. A későbarokban a monumentális festészet, a freskó viszi a főszerepet, s befolyásolja a táblaképfestészetet is. A Correggión, a Carracciakon, Pater Pozzón, Pietro da Cortonán át kialakult mennyezetfestészet a későbarok idején eléri a teljes illuzionizmust és a teljes festőiséget. A barokmennyezet a barok világnézetének és hangulatának leghivatottabb tolmácsa. A templomokban, palotákban megnyílik az ég, a föld és a túlvilág egybeolvad, a menny lakóinak serege diadalmaskodik a mindennap felett. A cél fölemelni és elragadni, képessé tenni a lelket a megfoghatatlan befogadására. Ezt szolgálja minden eszköz, a szenvedélyesen feldúlt tér, szemetkápráztató pompa, az érzékeket lenyűgöző fény, szín és forma pazarló gazdagsága. Építészet, szobrászat és festészet összefogva és egymásbaolvadva, ámítva és kábítva törekszik a látomás, a felmagasztosulás felé. És itt, a későbarok extatizmusában jut önálló szerep a középeurópai festészetnek; itt lépi túl az olasz határait. Az olasz mennyezetfestészet mindig, még Tiepolonál is, megőrzi a latin szellem szilárdabb formaképzését, az ideális szépség szellemében hajlik a kiegyensúlyozottságra és a mértéktartásra. A német lelkiségen átszűrt, provinciális vonásokkal terhelt Habsburg-birodalmi barok, így kiemelkedő példaként a Maulbertsch művészete, tele van drámával és torz vízióval, a kifejezéstől feldúlt és szétvetett formákkal, féken nem tartott gesztusokkal, s a rajztól, plasztikától elvonatkoztatott, tiszta festőiséggel. Az olasz és Habsburg-barok két kiteljesedése, Tiepolo és Maulbertsch között helyezkedik el lélekben és kifejezésben a kor többi középeurópai festője, ki-ki iskolázottság, vagy vérmérséklet, faj és művelődési környezet szerint, egyikhez vagy másikhoz közelebb. Az alapokat az Ausztriában és Magyarországon dolgozó olasz művészek adták. A második nemzedék már Itáliában tanul, s ezek között jelentőségre és korra a legelső, a kassai származású Spillenberger János. Ide tartoznak a fiatalabbak közül Martino Altomonte, Michael Rottmayr, Daniel Gran és Paul Troger. Ők és a bécsi akadémia nevelik fel a legegyénibb, legérdekesebb harmadik nemzedéket, melynek tagjai közé Maulbertsch, Sigrist és Bergl-el végül Joh. Lucas Krackert is sorolhatjuk. Végső eredményben tehát az a művészet, amiből Kracker kiindul egy nemzedékektől

átformált olasz barok, mely részben a nápolyiakból, (Solimena, Luca Giordano) részben Velencéből, (Tiepolo, Pittoni és Ricci) fakad.[110]

A nagy összefüggéseken túl, figyelemmel kell kísérnünk festőnk művészetét részletekben és hatásokban, a kezdeti kibontakozástól a teljes virágzásig. Ha eredményeit méltatni akarjuk, meg kell állapítanunk, hogy mik stílusának az összetevői; tudnunk kell, mennyi benne az idegen elem, hogy fölbecsülhessük egyéni értékeit. Az első, és legerősebb, élete végéig érezhető hatást Paul Troger művészete gyakorolta Krackerre. Ha nem is tartozott közvetlen tanítványai sorába, mégis Trogert kell igazi mesterének tekintenünk, befolyása elhatározó és döntő volt egész életművére. Csak mint a bécsi akadémia tagjai találkoztak, a hírneves mester és a kezdő festő. Mikor Troger az Akadémia rektora lett, Kracker már egy jelentéktelen vidéki mester, Rotter mellett gyakorolta mesterségét. De még itt is tanult Trogernek, templomokban és kolostorokban látott freskóműveiből, oltárképeiből. Hogy milyen alaposan tanulmányozta ezeket a műveket, bizonyítja a jászói Szent János prédikációját ábrázoló freskó, amely alakról-alakra pontosan követi Troger hradischi mennyezetképét. Máskor is felhasznált Trogeri mintaképeket, például a jászói Immaculata-oltáron egy Troger műve után készült metszetet. Az egri kispréposti palota freskójának kompozíciója is közel áll Trogernek a brixeni múzeumban őrzött hasonló tárgyú ábrázolásához.[111] Ami Krackernél Trogerrel egyes kompozíciókon túlmenően közös, az a formáknak olaszosan tiszta, plasztikus képzése, a világos, kiegyensúlyozott képszerkezet, a meleg fény-árnyék. Viszont Kracker sohasem éri el mestere lendületét, nagyvonalúságát, nem elbeszélő mint Troger, nem is drámai, mint Maulbertsch, hanem lényegében lírai. Legszebb alkotásai nem mozgalmas cselekményt, nem drámai mozzanatot adnak, hanem meghitt, hangulatos, áhítatosan passzív, vallásos jelenetet. Már az elmondottakból következik, hogy a kor legegyénibb osztrák festője, a lázasan szertelen, lobogó képzeletű Maulbertsch csak kevéssé hatott rá. Leginkább még a színezésben, a könnyedén odavetett fények alkalmazásában érezhető az ő befolyása.

A 18. században a hosszú álmából új életre ébredő Velence ismét magához ragadja az európai festészet irányítását. Bűvköréből a Habsburg-birodalom országai sem vonhatják ki magukat. Hatásuk döntő jelntőségű. A velencei festők luminarizmusa, puha

festőisége Kracker művészetének keményebb talajából is gyakran előtör, s hozza létre legszebb alkotásait. Különösen Giovan Battista Pittoni és Sebastiano Ricci áll közel hozzá. E két festő művei metszetek révén gyorsan elterjedtek és igen népszerűek lettek. Nagy szerepükre a habsburgi későbarok-festészetben Kapossy János már rámutatott, itt csupán Krackerrel való kapcsolatukra akarunk kitérni.[112] Pittoni-kompozíciót találunk például az egri ciszterciek Szent Anna-oltárképén, amely egy alak elhagyásával, követi a velencei festő schönbrunni Szent Anna-képét. Pittoni nyomán Pietro Monaconak, Nepomuki Szt. János mennybevitelét ábrázoló metszetéhez kapcsolódik a sasvári Nep. Szt. János-oltár.[113] A velencei mester azonban nemcsak kompozíciókat kölcsönzött szerényebb képzeletű festőtársának, művészi elgondolása, festői kezelése, alakjai és ötletei egyaránt hatással voltak rá. Pittonira vallanak Kracker művészetében a nagy, világos, melegfényű színfoltok, a vonalak lágy hajlása, a sugárzó fénnyel átszőtt felhők, előbukkanó kedves angyalfejek. Pittonira emlékeztet az arcok fínom oválja, s mindig rövidülésben, érdekes hajlásban való ábrázolása. Ha a részleteket vizsgáljuk, még több összefüggést állapíthatunk meg. Kracker éppúgy, mint Pittoni, gyakran helyezi ábrázolásait alacsony padozatra, (pl. Szent Anna-oltár, Jászó és Eger minoriták; Szent Ágoston-oltár, Jászló, stb.) az előtérbe pedig ferdén beállított, térképző és mélységbe vezető attributumokat fest, (pl. liliomos botot Szent József halálánál, könyvet a Szent Anna-képnél.). A másik nagy velencei Settecento-festő, Sebastiano Ricci hatását egyes típusok átvételében találjuk meg Krackernél. Nagy, lebegő, gyors mozgású, éles rövidülésben rajzolt angyalai Ricci égi lényeinek édes testvérei. Riccinél, Pittoninál és Tiepolonál egyaránt gyakran előforduló velencei típusokra mennek vissza azok a különös, keleties ruhájú alakok, melyek Kracker számos képén szerepelnek (pl. Krisztus keresztelése, Jászó; Mária mennybevitele, Besztercebánya, stb.). Ezeknek az összefüggéseknek, kölcsönzéseknek, kapcsolatoknak sora még tovább folytatható, s meggyőző erővel mindenek fölött azt bizonyítja, hogy Kracker művészetében az olasz hatásnak döntő szerepe volt.

Az olasz és olasz forrásokból merítő Troger iránya Kracker művészetének legjelentősebb, de nem egyedüli alkotóeleme. Fölismerhetjük stílusában a legbarokabb festő, Rubens hatását is, s ebben különösképpen eltér kortársaitól. A XVIII. században már

alig tűnik fel Rubens szenvedélyesen pompázó művészetének ihlete. Annál meglepőbb, hogy Krackernél határozottan találunk rubensi formákat és típusokat. Különösen a jászói oltárképek állnak közel a flamand barok nagymesteréhez, az erőteljes formaadásban, gazdagságban, meleg sugárzó színek alkalmazásában. Rubensinek érezzük a jászói oltárok, nagy, erőtől duzzadó pompás alakjait, a Szent András- és Szent Ágoston-oltár angyalát, az eretnekeket Szent Ágoston képén. Rubensiek a nagy, dús redők, az anyagi pompájukban fénylő selymek, végül a képek meleg, sárga-vörös tónusa.

Különböző elemekből, osztrák, olasz és flamand hatások téglájából épül fel tehát Kracker művészete, mely inkább összegező, mintsem úttörő, inkább kiegyenlítő, mint újító. Egyéni, de nem elég erős ahhoz, hogy egyéniségének új formákkal adjon kifejezést, példaképeit átdolgozza, de sohasem felejti el. Kiváló festő, mert nagy tudása, gazdag képzelete, s meleg szíve van, de nem nagy művész, nem zseni. Művészetének fő sajátságai néhány szóban összefoglalhatók: kerek és szép, plasztikus formák, biztos rajz, világos és legtöbbször egyszerű szerkezet. Ha kevés alakot fest, mindig kiegyensúlyozott és kellemes; sok alaknál gyakran bizonytalan, képszerkesztése zsúfolttá válik. Térérzéke, amint azt mennyezetképei és a mesteri látszatarchitekturák bizonyítják, rendkívül erős. A mélység látszatát nagy festett csarnokainál egy-egy, a nézőnek háttal álló, térbe nyúló staffage-alakkal fokozza (pl. Szt. János születése, Jászó). Oltárképein inkább csak jelzi az architekturát, a környező teret, néhány oszloppal, alakkal, min a fény beárad (pl. Szent Anna, Jászó; Szent József, Szihalom), keretező függönnyel (pl. Szent Katalin, Pány; Szent József halála, Eger, stb.). A mélységbe az előtérben elhelyezett attributumok, szerszámok vezetik a tekintetet. Térképzéséhez hasonlóan erőteljes és határozott a formaadása. Kevés vonallal megrajzolt alakjainak statikája biztos, plasztikusak, karcsúk. Szépségre és fínomságra törekszik, de nem riad vissza a jellemző kifejezésétől sem. Az arcokat rendszerint rálátással, rövidülésben festi, fínom kellemes oválban. Magas, domború homlok, keskeny vágású szem, fínom, egyenes orr és aránylag széles száj a morfológia sajátságai. Férfialakjai erőteljesek, érdekes arcúak, profiljuk élesen metszett. Idősebb szentjeit legtöbbször szakállas pátriárka-fejjel ábrázolja. Különösen kedvesek gyermekalakjai és angyalai; a gyöngéd, fínom testek bájt sugároznak; néhány játé-

kos, göndör puttója elragadó. Az alakok szépségét fokozza a mesteri redő- és anyagkezelés. Rendszerint bő antik lepleket fest, gazdag esésben, s csak ritkán ábrázol korviseletet, vagy meghatározott korbeli kosztűmöt (mint pl. Szent László páncélban és palástban; továbbá az egri líceum alakjai). Kedve telik az anyaggazdagságban, az atlaszok és selymek csillogásában, a nagy redők fénytükrözésében. A legnagyobb szerepet Kracker művészetében, — minthogy lényegében festői festő — a képalkatrészeket összefogó és egymásbaolvasztó szín és fény játsza. Kiváló kolorista, színei a freskókon világosak, gyöngédek, egymást kiegyensúlyozzák és föloldják. Legkiemelkedőbb alkotása, a jászói mennyezet, valóságos színcsoda. Olajfestményeinek színezése már sötétebb, de mindig ragyogó, meleg. Különösen a nagy felületeken odavetett aranysárgát, bíborvöröset, azúrkéket kedveli. A színeket egymáshoz hangolja, képein soha sincs éles világosság, vagy éles sötétség. Fény-árnyékkal mintáz, s a fény a kifejezés egyik legfontosabb eszköze nála. A fény emeli ki az alakokat, köti össze a formákat, s oldja fel a színeket.

Fontos szerepet játszik Kracker művészetében, a 18. századi középeurópai festészetében még mostoha sorsú tájképi elem. Kracker sok hajlammal és romantikus érzéssel festi képein a természet egy-egy részletét. A sudártörzsű, nagy lombú fákat, a hűvösen csillámló víztükröt, sziklás partot, erdei tisztást, vagy ösvényt, megkapó közvetlenséggel, nagy megelevenítő erővel ábrázolja, akár a jászói mennyezeten, akár Krisztus keresztelésén, vagy a szihalmi Nepomuki Szt. Jánoson. Néha a való világ egy-egy tája tárul elénk, mint például a kerecsendi Mária-oltáron a kerecsendi határ dombjaival, újonnan épült templomával. Eger környékét ismerhetjük fel a kápolnai Mária látogatása-vázlaton, s a szerviták refektoriumának freskóin. Ha a noszvaji falfestmények valóban az ő művei, — s minden e mellett szól — akkor tiszta tájképet is bírunk Krackertől, drágakő-színekben ragyogó, pompás alkotást.

Ha művészetének belső, lelki tartalmát akarjuk jellemezni, elsősorban bensőséges lírai felfogására kell rámutatnunk. A szenvedély és dráma kifejezésének képessége hiányzik belőle. Ha erőteljes és hangos akar lenni, hamis lesz a hangja, míg a halk szavakkal igen sokat tud mondani. Barok kortársaitól eltérően, tulajdonképpen pózmentes művész. A biblia egyszerű vallásos, családias jelenetei állnak közel hozzá, igazán közel a szívéhez, s a

szentek legendáiból is inkább a néma szenvedést tudja tolmácsolni, semmint a megrázó vértanuságokat. A kiegyensúlyozott, idilli hangulatok mestere, nem a misztikus, sötét mélységekbe és káprázta tató magasba szálló látomásoké. Mennyezetképein is csak alig érezzük a barok dinamikáját, a nagy lendület, nagy mozgás kifejezése idegen tőle.

Művészetének pontos kialakulásához, részletes fejlődéstörténetéhez ismernünk kellene fiatalkori, Magyarországon kivüli alkotásait is. Ezeknek az Ausztriában, Cseh- és Morvaországban szétszórt műveknek fényképezése és feldolgozása a művészettörténetnek még hátralévő, utazáshoz alkalmasabb időkre váró feladata. Mikor Kracker 1757-ben először jön Magyarországba, már kiforrott, kész művész, kialakult stílussajátságokkal. Fejlődés művészetében azonban ezután is észlelhető, s a barokosabb, erőteljesebb formaképzéstől a könnyebb, festőibb irányhoz közeledik. Első magyarországi művei, a sasvári képek a XVII. századi barok kicsit nehézkes, kicsit zsúfolt modorát követik. Öt évvel később Jászón, még mindig barokosan mozgalmas, de lényegesen világosabb, könnyedebb a stílusa. E változások okát a freskófestészetben kell keresnünk. Nagy mennyezetképeinek hatása alatt oltárképein is önkéntelenül nagy felületeket, világos színeket fest. A barokos, nehézkesebb modor még ezután is vissza-visszatér művészetébe. A 70-es évek elejének oltárképei, Szent József halála, a minoriták Szent Antal-oltára, a belényesi Nepomuki Szt. János ennek a stílusnak jegyeit viselik magukon. A 70-es évek közepén ismét a nagyobb felületekre, világosabb színekre tér át, képeinek szerkezete ekkor a legmozgalmasabb (Szent Anna, egri Minorita-templom; Szent Katalin, Egerbakta). Az évtized végén, élete alkonyán, mint annyi más kortársa, már a klasszicizmushoz, a rajzosabb, megnyúltabb formákhoz közeledik. Ez a leghűvösebb, de technikailag legfejlettebb korszaka (Aszód, Eger, Líceum).

Kracker nagytudású és megnyerő, de nem kiemelkedő jelentőségű művész volt, aki az olasz és a habsburg-birodalmi késő-barok festészetbe kapcsolódva, Magyarországon hozta létre legszebb alkotásait, freskókat és olajfestményeket. Elsősorban egyházi festő volt s csak vallásos, vagy allegorikus ábrázolásokat ismerünk tőle, világi tárgyú műveket nem.

Külső és belső művészi sajátságainak vizsgálatánál emberi alakja is kibontakozik előttünk. Nem érdektelen egy pillanatra

visszatekinteni a multba és megismerkedni ezzel az előtűnő és ismét eltűnő ködképpel. Milyen ember volt Kracker és hogyan élt? Arcvonásait nem ismerjük, nem találkozunk kipillantó tekintetével az oltárképeken, mint más festőknél, a freskók sarkában statisztáló alakok közt sem vélhetjük fölismerni vonásait. Szerény, nyugodt és jómodorú ember volt, legalább is ilyennek mutatják levelei. Ha Esterházy püspökhöz ír, hangja mindig tiszteletteljes, de sohasem alázatos, hízelgést, nagyzolást nem találunk nála. Szerény és egyszerű életmódjára enged bepillantást, mikor első levelében azt írja, hogy étkezéséről nem kell gondoskodni, ami keveset eszik, azt majd a festőállványon fogyasztja el. Leveleinek stílusa és helyesírása iskolázottságra és műveltségre vall, hogy azonban latinul nem tudott, egy aszódi levele bizonyítja. Szeretetreméltó, megnyerő ember lehetett, erről tanuskodik Esterházy püspök tartós pártfogása. A nagy mecenás nem volt kisigényű művészeivel szemben, s nagyon meg kellett becsülnie azt, akit évtizedeken át megtartott szolgálatában. Egerben mindenki kedvelte Krackert, a szerzetesek gyakran látták vendégül, megünnepelték nevenapját, meglátogatták betegágyánál, s mikor meghalt, meghatottan siratták el. Krackernek előttünk kibontakozó emberi alakja, mint művészete is, nem nagyvonalú, nem lenyügöző, de megnyerő és szeretetreméltó. Nem kalandos, határokat ledöntő művészegyéniség, hanem egyszerű polgár, igyekvő és megbízható.

VII.

KRACKER TANÍTVÁNYAI — BAROK FESTŐK EGERBEN

Eger a XVIII. században — Mesteremberek és művészek

A barok-művészetet Európaszerte a nemzetköziség, művészek és stílussajátságok vándorlása jellemzi. Mindent magával söprő áramlata Magyarországot a XVII. század végén éri el, mikor a hosszú háborúk és a török kiűzetése után új fellendülés indul meg és lehetőség nyílik a szellemi és művészi élet kibontakozására. A közreműködő művészek nagyrésze eleinte idegen, olasz, német, francia, s a közeli kultúrközpontból, Bécsből vagy egyenesen távoli hazájából jön Magyarországba. Legtöbbje egy-egy főúr vagy főpap megbízására ideiglenes munkát vállal, s ide-oda vándorol, néhány azonban letelepszik s élete végéig itt dolgozik, mint Dorfmeister vagy Kracker. A XVIII. században a magyarországi barok egyik legfontosabb középpontja Eger. Kiemelkedő művészi színvonalra Barkóczy Ferenc, de különösen Esterházy Károly püspökök emelték. Művészi és barok jellegét mindmáig megőrizte szép templomaiban, palotáiban, hogy szinte azt érezzük, a XVIII. századi Eger külső képe nem sokban különbözött a maitól. Egész művészkolónia dolgozott ott 150 éve, hogy a püspökök, kanonok és szerzetesrendek megbízásainak eleget tegyen. A kiválóbb mesterek körül műhelyek és iskolák alakultak. Krackernek három szorosabban vett tanítványáról tudunk: Zach József, a segédje és architektúra festője, Zirckler János, aki műhelyét továbbvezette, és a besztercebányai Schmidt Antal.

Zach József nem magyar származású. Eredetére, iskolázottságára nincs más adatunk, mint a bécsi Akadémiára való felvételének anyakönyvi bejegyzése 1756 november 13-áról, amely

azt is feltünteti, hogy „Maler aus Brünn".[114] Valószínű, hogy Kracker még Brünnben ismerkedett meg vele, s az sem lehetetlen, hogy az ő ösztönzésére ment Bécsbe, az Akadémiára. Nincs tudomásunk arról, hogy miként kerültek megint össze, s hogy mikor jött Zach Magyarországra. Minthogy nem önálló művész volt, hanem csak architektúra-festő, segéd, nem csodálkozhatunk, hogy a korbeli irodalomban nem találunk róla említést. Egerben először 1771-ben találkozunk a nevével, amikor a szerviták naplóbejegyzése szerint, vendégük volt mesterével, Krackerrel.[115] Ebben az időben már bizonyára állandó segédje Krackernek, jelentősebb szerepet azonban csak a mester utolsó éveiben játszik, Aszódon és az egri líceum mennyezetén. Mindkét művön tőle származik a festett architektúra és a dekorációs rész. Közreműködését ezeknél a freskóknál a névjelzés is tanúsítja. (Pl. „J. L. Kracker et J. Zach pinxit".) Kracker egyik aszódi levelében is említi, hogy ami még hátra van, azt „az ő Józsefe " egyedül is elvégezheti.[116] Az architektúrán kívül, valószínűleg ő festette Aszódon és Noszvajon a mellékes grisailleokat. A beteges és öregedő mester mellett egyre nagyobb szerep jut Zachnak. A díszítő és a pusztán technikai részek teljesen reá maradnak, mint pl. az egri liceum mennyezetén a hatalmas látszatarchitektura. 1779-ben az egri szerviták refektóriumában dolgoznak együtt. Itt a munkát — minthogy Kracker haláláig csak az alsó két freskóval készült el — Zach folytatja 1780 tavaszán.[117] Ezzel a munkával kapcsolatban hallunk utoljára róla. Ezután eltünt nyomtalanul, mint ahogyan jött.

Zachoz hasonlóan keveset tudunk Kracker másik munkatársáról, Zirckler Jánosról, aki nem freskóban dolgozott, mint Zach, hanem olajfestő volt. Származása, ifjúsága teljesen ismeretlen. 1750-ben született, s 1797-ben halt meg január 11-én, 47 éves korában Egerben. Műveinek egész hosszú sorát ismerjük, de csak a Kracker halála utáni évekből. Mesterének életében nem dolgozott önállóan, inkább csak segédkezett, kisebb munkákat végzett. Mikor 1779-ben Kracker meghalt, s műhelyét az özvegy folytatta tovább, Esterházy püspök megrendeléseinek Zirckler igyekezett eleget tenni. Esterházy eleinte nem sok bizalommal volt iránta. Mikor a hejcei (Abaúj m.) püspöki palota kápolnájának mennyezetfestésével megbízta, részletes és pontos utasításokat adott neki, részletes és pontos terveket készíttetett, s még ezután is kiemelte, hogy csak ha jónak és szorgalmasnak találja a mun-

kát, fizet érte 600 frt-ot.[118] A hejcei kápolna Krisztus mennybemenetelét ábrázoló freskóit azelőtt Kracker művének tartották, s csak az előkerült nyugták és levelek igazolják Zirckler szerzőségét, épp úgy, mint a hejcei kápolna Szent István főoltáráét.[119] Utóbbit 1783-ban festette Zirckler 60 frt-ért. 1783-ig Kracker özvegye volt a műhely tulajdonképeni vezetője, ő vette fel a megrendeléseket, nyugtázta a kifizetést, pl. a Zircklertől 1782-ben Deméndre festett Szent Antal-oltárért. 1783 után Zirckler már teljesen önálló, (valószínűleg ekkor hal meg Kracker özvegye.) Esterházy püspök állandó megrendelésekkel halmozza el, s Zirckler festi gyors egymásutánban az újonnan felépülő egervidéki templomok oltárképeit. 1784-ben készül Kömlőre Mária mennybevitele, 1785 Szirákra ugyanaz, 1786-ban festi Tiszaőrs számára Mária látogatását, 1787-ben a kápolnai nagy Immaculatát.[120] Zircklerrel készíttetti Esterházy püspök a pápai templom négy mellékoltárát, egyenként 180 frt-ért. Minthogy azonban nem nagyon bízott festője képzelőerejében, egy-egy mintaképhez utasította. Az első, a Szent József oltár (1783) Pittoni igen elterjedt Szent József halálát követi. A Szent Anna oltárnak valószínűleg egy Kracker-kép az alapja. (1784) Borromei Szt. Károly képének mintájáért Vácra küldi Zircklert Esterházy, hogy a váci szeminárium Szent Károly-képét megtekintse.[121] (1785). Az utolsó, Nepomuki Szt. Jánost ábrázoló oltárkép (1786) bizonyos szerkezeti rokonságot mutat a pesti szerviták egyik oltárával. A Szt. Anna képre vonatkoztathatjuk a püspöki számadáskönyveknek azon adatát, hogy Zirckler a szerviták egy képének lerajzolásáért, s útiköltség fejében 14.95 frt-ot kapott.[122] Legjelentősebb műve, az egri minoriták egyik mellékoltárát díszítő Pietà 1792-ben készült. Ez egyetlen nagyobb művészi értéket képviselő alkotása. Halála előtt egy évvel, 1796-ban festette utolsó ismert alkotását, az egri gimnázium Mária látogatását. Zirckler János jó példaképre támaszkodó vidéki mester. Rajzban gyakran bizonytalan, szerkesztésben nem mindig önálló. A mesterétől, vagy idegen művészektől átvett szerkezeti sémákat felhigítja vagy túlzsúfolja. Formái, bár szorosan Krackert követik, szárazak, színei hűvösek, földesek, Kracker nagysága, művészetének igazi értéke, éppen Zircklerrel, a hű követővel összevetve tűnik ki.

Divald Kornél Kracker tanítványaként említi a besztercebányai plébánia-templom barok szentélyének mennyezetkép-festőjét, Schmidt Antalt.[123] Adatát a freskók stílusa tökéletesen alá-

támasztja. Schmidt valószínűleg Egerben ismerkedett meg Krackerrel. Ő lehet az a Schmidt besztercebányai festő, akit a minoriták naplója, mint 1769-ben templomukban dolgozó mestert említ.[124]

Kracker hatása szélesebb körre is kiterjed. Befolyását Dorfmeister Istvánon is megfigyelhetjük. A soproni mester egyik császári (Komárom m.) freskóján pl. a Szt. János prédikációját ábrázoló jászói falkép hatása érezhető.[125] Valószínű, hogy Dorfmeister járt Jászón, s a saját szemével látta Kracker mennyezetképeit. Erre vall az a körülmény, hogy Dorfmeisternek van Jászón egy eddig ismeretlen, nevével és évszámmal jelzett műve, Krisztus levétele a keresztről, az apátság házi kápolnájában, („Stephanus Dorfmeister pinxit 1779").[126] Sötét, nehéz, barokos kép, Dorfmeisternek nem legszerencsésebb alkotása.

A XVIII. században Egerben dolgozó festők egy része hazai mester. A legjelentősebb közülük Huetter Lukács, az Irgalmasrend tagja, jámbor, szorgalmas s nem minden művészi tudás nélkül való mester. Művei az egri irgalmasrend kolostorában arcképek, (gf. Erdődy Gábor, Barkóczy Imre primás, Androvics Miklós kanonok) és szentképek (Szent János, Szent József és Szent Anna), s egy nagy, Lábmosást ábrázoló kép a refektóriumban. Ő festette a szerviták Szent Peregrinus képét, Szent Ferenc és Szent Antal oltárát a ferencesek templomában. Végül is az ő művei a kispréposti palota dísztermében ábrázolt vadászjelenetek és tájak. Mind kedves, ügyes alkotások. Huetter 1760-ban halt meg, évekkel mielőtt Kracker Egerbe érkezett.

A helyi mesterek sorába tartozott Huszár Ferenc, Nits István, Vittmann János és Szikora György. Huszár festette a kömlői templom két mellékoltárát, a felsőtárkányi Magdolna-oltárt, s a liceumi kápolna Szent István képét.[127] Szikora művei a minoriták refektóriumának falképei. A minoriták naplói egy eperjesi festőt is említenek Egerben, egy bizonyos Tertinát, aki a templom freskóinak elkészítésére jelentkezett.

Krackeren kívül néhány más külföldi festő is meghívást nyert Egerbe, köztük a Habsburg-birodalmi baroknak két oly további kiemelkedő mestere, mint Maulbertsch és Sigrist, akik közül az elsőnek működése jórészt épúgy Magyarországra esik, mint a Krackeré. Azonban mielőtt az ő munkásságukat tárgyalnók, meg kell emlékeznünk két, ha nem is Egerben, de Eger számára dolgozó kisebb bécsi mesterről. Az egyik Franz Wagen-

schön, akinek több műve is van Magyarországon.[128] Ő festette Esterházy püspök megbízásából, 1767-ben Kracker gerasi távolléte alatt a régi székesegyház Szent János evangélistát a latiumi kapu előtt ábrázoló főoltárképét.[129] Ez a kép, mely régebben Kracker neve alatt szerepelt, ma a sátai plébánia-templomot díszíti.

A másik bécsi festő, a „Hoftheatermaler"-ként említett, Joh. Georg Tobentz 1751-ben Androvics kanonok megrendelésére egy nagy Utolsó vacsora képet festett az egri irgalmasoknak. Valószínűleg ugyancsak az ő műve a barátréti nazarénusok „Mater boni consilii" festménye (ma a liceumi képtárban). Bécsi festő, Franz Mösner készítette el 1768-ban Esterházy püspök arcképét 24 aranyért.[130] Hogy melyik ez a kép, s jelenleg hol van, nem tudjuk biztosan.

Reinel (vagy Raindl) Márton, az egri minoriták s az esztergomi plébánia-templom mennyezetének festője. 1759-ben Grassalkovich herceg ajánlatára meghívják az esztergomi plébánia-templom mennyezetének kifestésére.[131] Szent Pál vértanuságát ábrázoló s csak később kivitelezett freskója stílusban közel áll Maulbertschhez, jóminőségű, de nem kiemelkedő alkotás. Az esztergomi írások pestinek említik „pesthiensi Martinus Raindl"; pesti működéséről azonban egyelőre nincs tudomásunk. 1769-ben az egri minoriták a templomuk mennyezetének festését elvállaló Raindlt, mint pozsonyi festőt tartják számon, ami annyit jelent, hogy az Esztergom és Eger közti tíz évben Pozsonyban élt és dolgozott. 1769—1771 közt festi az egri minorita-templom mennyezetére a templom védőszentjének, Szent Antalnak legendáját, a rendtársaknak nem éppen nagy megelégedésére. A szentély képeit ki is kellett javítania. A rendi naplók ebben a három évben sűrűn megemlékeznek róla, s a bejegyzésekből kitűnik, hogy nem nagyon kedvelték.[132] Munkája végeztével el is távozott, s életének további folyásáról nem tudunk. A minoriták templomának mennyezetén csupán egyetlen freskóképe maradt fenn, a többit a tűzvész elpusztította. Hatalmas látszatarchitekturán át megnyilik előttünk az égbolt, s szemünk elé látomás tárul, Szent Antal karján az égi kisdeddel, körülötte angyalok. A festett kupola négy sarkában Szent Antal négy csodatétele látható. A festmény jól iskolázott, de nem nagy képzelőerejű művészre vall, kissé száraz, aprólékoskodó ábrázolás. Az egri festők sorában találjuk ebben az időben a bécsi származású Joseph Michlt is.

A XVIII. sz.-ban Egerben dolgozó mesterek közül kimagaslik két név, Sigrist és Maulbertsch. Mikor Kracker 1779-ben meghalt, az Esterházy püspöknek annyira kedves Liceum festői dísze még alig volt megkezdve. A liceumi nagyterem és házi kápolna mennyezetének kifestéséhez kiváló és nagytudású művészeket hivott meg. Nem tudjuk, miként esett választása éppen Franz Sigristre. A festő és rézmetsző Franz Sigrist 1727-ben született az ausztriai Alt-Breisachban. A bécsi Akadémián tanult, s 1752-ben Jób szenvedését ábrázoló képével az akadémiai pályázat második díját nyerte el. Dolgozott Augsburgban is, ahol vallásos művekhez metszetsorozatokat készített és házhomlokzatokat festett. Vázlatokon és metszeteken kívül néhány nagyobb freskóműve ismeretes Seekirchben, Zwiefaltenben, s a bécsi Liechtentali plébániatemplomban. Magyarországon is dolgozott. Valószínűleg ő, vagy valamelyik fia festette a somorjai pálos-templom freskóit, s három oltárképet Ruszton.[133] Bizonyos azonban, hogy más, nagyobbszabású művekkel is példáját adta művészi tudásának, különben Esterházy püspök aligha bízta volna meg olyan nagy és fontos feladattal, mint a liceumi nagyterem mennyezetfreskója. A terv, a tudományok és művészetek, tehát az egyetemi fakultások ábrázolása már régen készen állhatott Esterházy agyában, pontos és részletes programmot is dolgozott ki róla. 1780 július 22-én jött létre a szerződés Sigristtel Bécsben. Eszerint a festő 3500 frt-ért elvállalja az egész nagyterem kifestését a helybenhagyott tervek alapján. Minthogy azonban a jogi fakultást ábrázoló vázlatok nem feleltek meg, kötelezi magát, hogy résztvesz a hétszemélyes tábla egy ülésén, a dolgok tanulmányozása végett.[134] A nagy mű 1781-ben elkészült, de nem nyerte meg teljesen a püspök tetszését. Több hibát talált benne, s 1782 június 26-án részletes bírálatában ezeknek kijavítására utasította Sigristet. Ez a bírálat Esterházy éles szeméről, mélyreható művészi érzékéről és nagy tudásáról tanuskodik. A rövidülésekben, beállításban, viseletben, kifejezésben mutatkozó hibákat Sigrist kijavította, s 1783-ban fölvette a munkájáért járó utolsó részletet. Műve remekmű lett. A sokalakos ábrázolást ügyesen szerkesztette csoportokba, formái kellemesek, színei frissek. Az egész alkotás a rokokó kissé játékos, de behízelgő hangulatát árasztja.

Miközben Sigrist a liceumi nagyterem mennyezetén dolgozott, Esterházy püspök egy másik bécsi festővel is kapcsolatba lépett, s ez a festő korának egyik legkiválóbb festője, a Habsburgi

barok kimagasló, vezető egyénisége, Franz Anton Maulbertsch. E helyütt nem terjedhetünk ki teljes monografiát igénylő élete, s nagy művekben annyira gazdag pályája tárgyalására. Még az ország nagyrészét behálózó magyarországi munkásságát sem ismertethetjük; itt csupán Esterházy püspökkel való kapcsolatáról akarunk megemlékezni. A nagy magyar mecenásnak összeköttetése az egész Habsburg birodalomban híres, munkákkal elárasztott művésszel jóval a liceumi megbizatás előtti időkbe nyulik vissza. 1768 áprilisában Esterházy állandó építésze, Fellner levelében megemlíti a püspöknek, hogy személyesen beszélt Maulbertschel Bécsben, s az kész a dolgot elvállalni, a vázlatokat is hamarosan elküldi, s a legalkalmasabb lenne neki a munka a tavasszal.[135] Hogy milyen munkára, milyen megbizatásra céloz itt Fellner, nem tudjuk. A liceumról nem lehet szó, az épület akkor még nem volt olyan állapotban, hogy freskókra lehessen gondolni, a pápai templom építése pedig még el sem kezdődött. Lehet, hogy a püspöki palotába tervezett Esterházy valamilyen freskót, ami azonban nem valósult meg. Hosszú szünet után, 1780-ban lép Esterházy püspök újból összeköttetésbe Maulbertschel, valószínűleg ismét Fellner közvetítésére. Ekkor, az időközben elhúnyt Kracker helyett a pápai plébánia-templom mennyezetének kifestésével bízza meg. A rendkívül elfoglalt művész előbb befejezi munkáját Pozsonyban (a primási palota Szent László kápolnájának mennyezetképe, Szent László a sziklából vizet fakaszt) és a győri székesegyházban. 1781-ben végre sor kerül a pápai freskókra is, s ez a nagyszerű munka 1783 őszére el is készült.[136] A következő évben Esterházy Egerbe hívja Maulbertschet, hogy a Liceum házikápolnájának mennyezetét megfestesse. Maulbertsch ekkor éppen Kalocsán dolgozik Patasich érsek palotájában.[137] (Maulbertsch pozsonyi és kalocsai freskóinak ismertetésével és méltatásával még adós a magyar művészettörténet). 1784 júniusában a mester már kész elküldeni az egri házikápolna terveit, s már-már úgy látszik, hogy a mű megvalósul. Hogy mégis csak 9 évvel később, 1791-ben került sor az egri freskókra, azt legalább is érthetőnek fogjuk találni, ha tekintetbe vesszük, hogy mennyire elhalmozták a mestert munkával. Évekkel előre minden ideje le volt foglalva. Egyik főpap a másiknak adta tovább, a szerzetesrendek is vetekedtek érte, a határidőket állandóan el kellett tolnia, s a megbízók, mint pl. Szily szombathelyi püspök, inkább belenyugodtak a végtelenbe húzódó

halogatásba, semhogy más művészhez forduljanak. Mikor Maulbertsch végre 1792—93-ban megfesti a liceumi házikápolna mennyezetén a mennyek lakóit, pontosan Esterházy püspök tervei szerint, már fáradt, kimerült művész. Művészete már elérkezett a lehiggadt, kissé száraz klasszicizmushoz. Ezért s mert segédjei, főleg Martin Michl erős igénybevételével dolgozott, a liceumi mennyezet nem tartozik legjobb művei közé. Lendülete megtört, a zsúfolt, száraz ábrázolás nem árulja el, hogy a barokfestészet egyik legnagyobb mesterének alkotása.

Kracker, Sigrist és Maulbertsch közreműködése biztosítja az egri Liceumnak és Egernek kiemelkedő helyét a magyarországi barok festészetben. Jellemzően rámutat arra is, hogy mily nagy mértékben belekapcsolódott Magyarország a XVIII. századi Európa művészeti áramlatába, s mennyire kivette részét a művészi és kultúrigények terén.

Mély hálával mondok köszönetet Főtisztelendő Kriston Endre püspök Úr Őexcellenciájának, Főtisztelendő dr. Spilka Lőrinc jászóvári perjel Úrnak, Főtisztelendő dr. Lágyi Kornél jászóvári főkönyvtáros Úrnak és mindazoknak, akik nagybecsű tanácsaikkal és útmutatásaikkal munkámban támogatni szívesek voltak.

IDŐRENDI TÁBLÁZAT

1683 születik Bécsben Joseph Kracker szobrász, Johann Lucas Kracker apja.

1717 aug. 30 Joseph Kracker feleségül veszi Bécsben Anna Catharina Wildet. Házassági tanu Johann Lucas Hildebrand.

1717 márc. 3 születik Joh. Lucas Kracker Bécsben. (Az egri sírfelirat szerint.)

1728 meghal Kracker öt éves testvéröccse, Joseph.

1735 okt. 4 meghal Joseph Kracker szobrász, Joh. Lucas Kracker apja Bécsben.

1735 jan. 30 Anna Catharina Krackerin, Kracker özvegy anyja feleségül megy Joseph Perdtl szobrászhoz Bécsben.

1736 meghal 81 éves korában Tobias Kracker szobrász, Joh. Lucas Kracker nagyapja.

1758 Kracker bejegyzése a bécsi Akadémián a növendékek névsorába.

1742 Graz, Márton-templom, freskok, 12 apostol.

1745 ? Kriz Auersperg gróf arcképe.

1749 után Brünn, Joseph Thaddeus Rotternél.

1751 körül Hradisch, Jos. Tad. Rotterrel.

1754 ? Varanno, Pálos-templom, freskók, gr. Barkóczy Imréné megbízásából.

1757 Sasvár, Pálos-templom. Oltárképek; Szent Pál remete, Nepomuki Szt. János, Szent Anna.

1760 előtt Neu-Reisch, apátsági templom mennyezete.

1760 Alt-Reisch, apátsági templom. Oltárképek; Szent Rókus és Szent Sebestyén.

1760—61 Prága, St. Nikolaus auf der Kleinseite templom. A főhajó mennyezetén Szent Miklós megdicsőülése. Oltárképek; Immaculata és Szent József halála.

1761 okt. 25. Pör a Szt. Miklós céhhel, utolsó említés Krackerről.
1762 Jászó, prépostsági templom. Krisztus keresztelése, főoltár.
1762—65 Jászó, prépostsági templom. Mennyezetképek; Keresztelő Szt. János születése, Betlehemi gyermekgyilkosság, Keresztelő Szt. János prédikációja, Szent János fővétele, Szent Cecilia az angyalok karával.
Oltárképek; Szent Anna, Immaculata, Szent Ágoston, Szent Norbert, Pásztorok imádása, Királyok imádása, Szent András és Nepomuki Szt. János, Szent Borbála vértanusága.
1762—65 Jászó, Prépostság. Freskók; négy allegória a bejáratok felett, a könyvtár mennyezetén a Négy fakultás, Sauberer prépost apoteozisa. Préposti ebédlő, Herodes lakomája. Olajfestmények; Vázlat a főoltárhoz, mennyezetvázlat, allegória. Szent Család, Pásztorok imádása.
1762—65 Pány, plébánia-templom. Főoltár, Szent Katalin eljegyzése.
1764 szept. 15, Kracker első levele Esterházy Károly egri püspökhöz, Jászóról, a püspöki házikápolna ügyében.
1764 szept. 22, Esterházy püspök válasza.
1764 előleg Krackernek a püspöki házikápolnára (számadáskönyvek bejegyzése).
1765 jan. 14, Kracker újabb levele Esterházyhoz Jászóról a házikápolna és a székesegyház Mária kápolnája ügyében.
1765 jún. 20, Fizetés Krackernek a házikápolnáért, a Máriakápolnáért, s a Jászóról való útért.
1765 dec. 4, Kracker Bécsben nyugtázza a házikápolna mennyezetéért járó utolsó részletet.
1766 Neu-Reisch, Apátság; 7 oltárkép és a szerzetesek arképei.
1767 Bistricz, főoltár.
1767 Japons plébánia-templom, mennyezetfreskók; a négy evangélista, négy egyházatya, Dávid király és Szent Cecilia az angyalok karával.
1767 okt. 16, Kracker levele Gerasból Esterházy püspökhöz, a régi székesegyház mennyezetének freskója ügyében.
1767 nov. 22, Kracker újabb levele Gerasból a székesegyház szentélymennyezete ügyében.
1769 körül Eger Szent József internátus, Szent József halála, oltárkép.
Festmények a püspöki palotában.

1769 szept.—1770 jún. Eger, Jezsuita (ma Ciszterci ta)-templom elpusztult mennyezetfreskói; Borgia Szent Ferenc legendája.

1769—1770 telén Eger, Minorita-templom, főoltár; Szent Antal látomása.

1770 Tiszapüspöki, plébánia-templom, főoltár; Szent Márton.

1771 Szihalom, plébánia-templom, mellékoltárok; Szent József a gyermek Jézussal, Nepomuki Szt. János.

1772 Belényes, plébánia-templom, Nepomuki Szt. János oltára.

1772 Az elpusztult egri püspöki nyári palota két termének falfestménye.

1770—73 Jászárokszállás, plébánia-templom. 3 oltárkép; Szent Háromság főoltár, Szent Antal látomása, Szent Ferenc stigmatizációja.

1773 Eger, székesegyház, két mellékoltár; Szent László és Szent István (ma Mezőcsát).

1773 után Mezőtárkány, plébánia-templom, Szent János olajban főzése.

1774 Besztercebánya, plébánia-templom, főoltár; Mária mennybevitele.

Körmöcbánya, a lebontott plébánia-templom freskói.

1774 Eger, Kispréposti palota mennyezetfreskója; Az Erény diadala a Bűn fölött.

1775 Egerbakta, plébánia-templom, Szent Katalin a bölcsekkel és elpusztult falfestmények.

1775 Eger, Minorita-templom, Szent Anna-oltár, Szent Zsófia-oltár.

1775 Eger, püspöki palota két elpusztult galériájának freskója.

1776 Jászó, Prépostság, Sauberer prépost és öt elődjének arcképe.

1776—77 Aszód, Podmaniczky-kastély, díszterem; mennyezet- és falfreskók, A Hit diadala.

Aszód, plébánia-templom, Szent Háromság, főoltár.

1777 Kerecsend, plébánia-templom, mellékoltár, Mária a gyermek Jézussal.

1777 júl. 27, Kracker levele Esterházy püspökhöz Aszódról, a liceumi könyvtármennyezet ügyében.

1777 aug. 2, Esterházy válasza Krackernek a könyvtármennyezet ügyében.

1777 szept. 20. Esterházy Egerből Pápára hívja Krackert.

1777 okt. 2. Esterházy püspök programmja Kracker számára a pápai freskókhoz.

1777 Tőketerebes, Pálos-templom, mennyezetfreskók; jelenetek Mária életéből és Remete Szent Pál legendájából.

1778 Eger, Érseki Líceum, a könyvtár mennyezete; A tridenti zsinat.

1778 Noszvaj, Gallasy-kastély, falfestmények.

1779 Zserc, plébánia-templom, Fájdalmas Szűz oltárkép.

1779 Devecser, plébánia-templom, Szent Antal oltárkép.

1779 jún.—aug. Eger, Szervita-kolostor refektoriuma, freskók: Krisztus a pusztában, Krisztus és a samariai nő.

1779 aug. 15. Esterházy püspök új programmja Kracker számára a pápai freskókhoz.

1779 nov. Kracker súlyosan beteg (bejegyzés a szerviták naplójában).

1779 dec. 1. 62 éves korában meghal Johann Lucas Kracker festő Egerben.

1779 dec. 2. Eltemetik a Fájdalmas Szűzről nevezett egri temetőben.

JEGYZETEK

[1] Verzeichnis der akad. Schüler v. J. 1726—1753. I/A., köt. 91. old. SZMRECSÁNYI MIKLÓS: *Eger művészetéről.* Bp., 1937. 140. l.

[2] THIEME—BECKER: *Allgemeines Lexikon der bildenden Künstler.* 1927. XXI. köt. 374. l.

[3] A. STARZER: *Quellen zur Geschichte der Stadt Wien.* 1908. Wien, VI. k.

[4] JAN POLAK: *Jan Lucas Kracker malir v. Stol. XVIII. na Slovenskem vychode.* Caspis Matice Moravske. 1921

[5] C. LÜTZOW: *Geschichte der K. K. Akademie der bildenden Künste.* Wien, 1877.

[6] A. WEINKOPF: *Beschreibung der Akademie.* Wien, 1873.

[7] FRIEDLÄNDER—BOCK: *Die Zeichnungen alter Meister im Kupferstichkabinet.* Berlin, 1921.

FR. STELE: *Monumenta Artis Slovenicae II.* Ljubljana, 1938, közöl Krackertől egy férfiarcképet, mely az Auersperg grófok Kriš-i várában van, 1745?-ből.

[8] NAGLER: *Künstlerlexikon.* 1839.

[9] THIEME—BECKER: XXI., 99. l.

A. PROKOP: *Die Markgrafschaft Mähren in kunstgeschichtlicher Beziehung.* 1904.

[10] Berichte über das in dem Archiv der Stadt Brünn befindlichen kunsthistorischen Quellenmaterial. Mitteilungen der dritten Archiv Section.

[11] ROMANUS JACOBS: *Paul Troger.* Wien, 1930. 45. l. Vázlata a bécsi Barok-múzeumban, a Belvedereben.

[12] THIEME—BECKER: XXI. 375. l.

[13] WIRTH: *Die czechoslovakische Kunst.* Prag, 1926. 32. l.

[14] J. POLAK: id. cikk.

[15] J. CINCÍK: *Barokové freská . . . na Slovensku.* (Turócz Szt. Márton), 1938. 16. l.

[16] BOROVSZKY S.: *Magyarország vármegyéi és városai.* Zemplén vármegye. Budapest, 133. l.

GERECZE: *Magyarország műemlékei.* A műemlékek helyrajzi jegyzéke és irodalma. 1913. 1065. l.

A kassai százéves egyházmegye történeti névtára és emlékkönyve. Kassa, 1904.

[17] AE. HERMAN: *Andreas Sauberer erster Abt von Jászó.* Analecta Praemonstratensa. 1926.

[18] A főoltár hátlapjára illesztett felirat a következő: „Splendidae huius Ecclesiae praeposituralis cum Conventu et Praelatura Illmus D. Andreas Sauberer praepositus quondam Jaszoviensis fundamenta iecit 1745, tandem Anno 1765, consummavit. Murarius (forte architectus) fuit Antonius Salzjeber, Sculptor Antonius Grass, Marmorisator Joannes Hennefogt, Pictor Joannes Lucas Kracker. (Adnotatum invenit 1878 in parochia Jaszoviensi, et posteritati ad non obliterandam memoriam tradidit) A. K. Curator Ecclesiae.

[19] KAPOSSY JÁNOS: *Későbarok építészet Magyarországon.* Magyar Művészet, 1927. 276. l.

[20] KEMÉNY LAJOS: *Mű- és művelődéstörténeti adatok Kassa város életéből a rokokó korában.* Arch. Ért., XXXVI., 210. l.

[21] KAPOSSY JÁNOS: *Johann Anton Krauss, Statuarius Jaszoviensis.* Henszlman-lapok. 9—10. 1930.

[22] *Oesterreichische Kunsttopographie.* XVIII. k. Die Denkmale des politischen Bezirkes Baden. 231. l.

[23] KEMÉNY LAJOS: *A renaissance és rokokó Kassán.* Arch. Ért. XIX., 110. l.

[24] H. ANKERT: *Die Marmoriererfamilie Hennevogl.* Mitteilungen des Vereins für die Geschichte der Deutschen in Böhmen. 1905. Hennevogl különben apjával, Joh. Wilh. Hennevogllal a potsdami Sansouci kastély díszítésében is résztvett.

[25] SZMRECSÁNYI: id. mű. 313. l.

[26] DIVALD KORNÉL: *Magyarország művészeti emlékei.* Budapest, 1927. 265. kép.

[27] ROMANUS JACOBS: *Paul Troger.* Wien, 1930.
HABERDITZL: *Das Barockmuseum im unterem Belvedere.* Wien, 1923. A Trogertól közölt Kenyércsoda-vázlat nem Gerashoz, hanem Hradischhoz készült, amint a pontos összevetés mutatja.

[28] A. FEULNER: *Die Sammlung Hofrat Sigmund Röhrer.* Augsburg, 1926. Abb. 40.

[29] E. NEUSTÄTTER: *Joh. Ev. Holzer. 1709—40.* Inaugural Dissertation München, 1933. 150. l.

[30] Hogy az oltárkép nem követi mindig pontosan magának a festőnek vázlatát, bizonyítja a jászói főoltár és ugyancsak Jászón lévő vázlatának összevetése.

[31] A könyvtármennyezet ábrázolásának meghatározásáért dr. Lágyi Kornél jászóvári főkönyvtáros úrnak tartozom hálás köszönettel.

[32] *Die Kunst in der Slovakei.* 1939. 808. kép. A mennyezetvázlat, valamint a főoltárkép vázlata szerepelt az 1937-i szlovenszkói művészeti kiállításon Prágában.

[33] Ehhez hasonló elemekből felépített ábrázolása van Trogernek a göttweigi kolostorban, mint A Művészet és Tudomány diadala.

[34] Anton Tischler, aki Sauberer prépost arcképét metszette, valószínűleg a nevezetesebb dresdai Anton Tischler rézmetszőnek a fia.

1773-ban Esterházy püspök az egri Foglár-intézetben, mint a rajz-, rézés fametszet tanárát alkalmazta. Ekkoriban készített a püspökről is metszetet. 1788—93 között Pesten élt, főleg arcképeket és könyvillusztrációkat metszett.

[35] Az egyetlen Kracker nevével jelzett mű Jászón, a főoltár az 1762-es évszámot mutatja.

[36] *A kassai százéves egyházmegye történeti névtára és emlékkönyve.* Kassa, 1904.

[37] BOROVSZKY: *Magyarország vármegyéi és városai.* Abauj-Torna vm. és Kassa. 156. l.

WICK BÉLA: *Kassa város katolikus műemlékei.* Kassa, 1923. 65. l.

KŐSZEGHY ELEMÉR: *Kassa műemlékei.* Budapest, 1939., szerint 1755-ben készültek a freskók Trtina Kajetán modorában.

[38] KEMÉNY LAJOS: *Mű- és művelődéstörténeti adatok Kassa város életéből a rokokó korában.* Arch. Ért. XXXVI., 210. l.

[39] SZMRECSÁNYI: id. mű. Jegyzetek és források. 289. l. Esterházy püspök és Kracker levelezése; Eger Főegyházmegyei Levéltár, Arch. vetus 2777.

[40] *Galánthai gr. Esterházy Károly egri püspök emlékének ünneplése.* Eger, 1925.

[41] Esterházynak Fellnerhez intézett leveléből (1765 március 5) tudjuk, hogy a soká húzódó országgyűlés tartotta Pozsonyban; s azt is tudjuk, hogy Sauberer prépost személyesen vett részt az országgyűlésen, valószínűleg ott találkoztak és beszéltek Krackerről.

[42] SZMRECSÁNYI: id. mű. Jegyzetek és források. 289. l.

[43] SZMRECSÁNYI: id. mű. Jegyzetek és források. 291. l.

[44] 1765 júni 20. „Pictori Jaszoviensi Joanni Kraker pro pictura oratorii 250, pro pictura Sacelli Cathedralis a. C. 900 f. 500, In sortem expensarum itinerarium 27."

SZMRECSÁNYI: id. mű. Jegyzetek és források. 312. l.

[45] Érseki gazdasági Levéltár, It. delineationes 100.

[46] SZMRECSÁNYI: id. mű. Jegyzetek és források. 267. l. A 400 frt.-nyi összeget Esterházy püspök bécsi ügynöke, Fabsich István juttatta el Krackernek.

[47] *Oesterreichische Kunsttopographie.* V. I. Teil, Die Denkmale des Gerichtsbezirkes Eggenburg und Geras. 2301. l. Fig. 261. és 262.

[48] SZMRECSÁNYI: id. mű. Jegyzetek és források. 291. és 292. l.

[49] SZMRECSÁNYI: id. mű. Jegyzetek és források. 235. és 236. l.

Historia Domus Societatis Jesu Agriensis . . .

Kracker 700 frt.-ot kapott a mennyezetképekért.

[50] SZMRECSÁNYI: id. mű. Számadáskönyvek. 325. l. 1772. „Pictori Joanni Krakker pro pictura duorum cubiculorum in domo aestivali . . . 200."

[51] SZMRECSÁNYI: id. mű. Számadáskönyvek. 311 .l. és 326. l.
1769 február 11. „Pictori Kraker pro pictura piliar a. c. exoluti . . . 86."
1779. „Pictori Joanni Kraker pro reparatione Cubiculi piliar dicti . . .30."
1776. „Pictori Joanni Krakker pro pictura duarum turrium . . . 600."

[52] Foltin János, Kracker első életrajzírója, a kispréposti palota akkori lakója restauráltatta.

[53] G. BIERMANN: *Deutsches Barock und Rokoko.* Leipzig, 1914.

[54] SZMRECSÁNYI: id. mű. Jegyzetek és források. 228. l. A minoriták naplói: „Imago quoque ad aram majorem per famosum Pictorem Kraker hac hyeme pingitur."

[55] Foltin szerint szignálva: „Invenit et pinxit Joh. Luc. Kracker..." A minoriták naplói: 1775 december 26. „A. R. P. Minister Provincialis solenniter decantavit Sacrum ad Aram S. Annae ex munificentia Dnae. Sophiae Nitrai noviter erectam".

SZMRECSÁNYI: id. mű. 222. l.

[56] SZMRECSÁNYI: id. mű. 229. l. A minoriták naplói: 1775. „Erecta est ara lateralis S. Annae . . . infra quam S. Sophia locata."

[57] Sem Foltin, sem Szentiványi nem említi Kracker művei közt, viszont Szegedy Kilit, a ferences templom első monografusa, és újabban Szmercsányi Miklós az ő alkotásának tartják.

[58] SZMRECSÁNYI: id. mű. 231. l. A ferencesek naplói: „imagine Anno 1761 sub Gvardianatu P. Josephi Teleki picta repraesentante Patronam Ecclesiae nimirum Immaculatae conceptam Virginem Mariam."

[59] L. PITTONI: *Dei Pittoni.* Bergamo, 1907. — KAPOSSY J.: *Barokk művészetünk olasz kapcsolatainak kérdéséhez.* Az Orsz. Magyar Régészeti Társulat Évkönyve. Budapest, II. 250. l.

[60] SZMRECSÁNYI: *Az egri érseki líceum képtárának tárgymutatója.* Eger, 1931.

[61] R. JACOBS: id. mű. 101. l.

[62] Valószínűleg ez az a Nepomuki Szt. János-kép, amit Foltin és utána Szentiványi mint Bydeskuthy Gyula kanonok birtokában lévőt említ. Viszont nem tudjuk, hogy mi lett az ugyancsak tőlük felsorolt Szent Ferenc halálával, Begovcsevics kanonok gyüjteményében.

[63] MÁTRAY GÁBOR: *Bildersammlung des Johann Lad. Pyrker.* Pest, 1851.

[64] TÉREY: *A régi képtár katalogusa.* Budapest, 1907.

[65] Foltin idejében még Besztercebányán volt Ipolyi Arnold birtokában.

[66] BIRÓ JÓZSEF: *Ismeretlen Kracker-kép a beiusi r. k. templomban.* Erdélyi Lapok. 1935. 32. szám, júli 7.

[67] BIRÓ JÓZSEF: *A belényesi r. k. templom.* Arch. Ért., 1935. 143. l.

[68] FOLTIN JÁNOS: *Kracker János Lukács festőművész emlékének felelevenítése.* Eger, 1909.

[69] GARZAROLLI—THURNLACK: *Die barocke Handzeichnung in Oesterreich.* Wien, 1928. Vázlatrajz. Fig. 23.

[70] IPOLYI ARNOLD: *Besztercebánya műveltségtörténeti vázlata.* 1874. 157. l.

[71] FOLTIN: id. mű., SZENTIVÁNYI GYULA: *Kracker János Lukács művei.* Művészet, IX. évf., 1908. 209. l.

[72] DIVALD K.: id. mű. 217. l.

[73] THIEME—BECKER: XXX, 134. l. és ÉBER LÁSZLÓ: *Művészeti lexikon.*

[74] SZMRECSÁNYI: id. mű. 217. l. A minoriták naplói: „Prandet in Cvtu. Dnus. N. Schmid pictor Neosoliensis, qui se pro Ecclesia pingenda insinuat."

[75] GERECZE: id. mű. 155. l., Művészet, 1904. 178. l.

[76] SZMRECSÁNYI: id. mű. 315. l. Számadáskönyvek. 1779. Viduae Pictoris D. Joannis Kraker pro depicta Imagine Sancti Antonii . . . 150." (Ecclesiae Devetseriensis.)

[77] SZMRECSÁNYI: id. mű. 314. l. Számadáskönyvek. 1775. Ecclesiae Baktensis: „Pictori Joanni Kraker pro picta Imagine ad magnam Aram . . . 350, Et pro Pictura Fresko Murorum Lateralium . . . 80".

[78] FOLTIN: id. mű., SZENTIVÁNYI: id. cikk., 209. l., SZMRECSÁNYI: id. mű. 56. l.

[79] FOLTIN: id. mű.

[80] *A jászberényi jászmúzeum évkönyve.* Jászberény, 1937. KOMÁROMY: *A jászberényi főtemplom.* 60. l.

[81] SCHOEN ARNOLD: *A budapesti központi városháza.* Budapest, 1933.

[82] SZMRECSÁNYI: id. mű. Jegyzetek és források. 268. l.

[83] SZMRECSÁNYI: id. mű. Számadáskönyvek. 314. l. 1773. Cathedralis Agriensis: „Pictori Joanni Kraker pro duabus imaginibus ad duas aras laterales Sancti Stephani et Ladislai . . . 160".

[84] BOROVSZKY: id. mű. Borsod vármegye.

[85] SZMRECSÁNYI: id. mű. 313. l. Számadáskönyvek. 1770. Tiszapüspöki: „Pictori Joanni Kraker pictura Iconis majoris exolvitur . . . 180."

[86] SZMRECSÁNYI: id. mű. 315. l. Számadáskönyvek. 1779. Ecclesiae Zsercziensis: „Pictori Agriensi D. Joanni Kraker pro pictura unius imaginis B. V. Mariae Dolorosae . . . 100."

[87] RÉH ELEMÉR: *Adatok a 18. századi építőmesterek működéséhez.* Arch Ért. XLV., 168. l.

[88] VÁLYI ANDRÁS: *Magyarországnak leírása.* Buda, 1796.

[89] Az aszódi freskók jelentésének magyarázatával szolgál:

ÉBER LÁSZLÓ: A bányai ág. hitv. ev. egyházközség aszódi leánynevelő intézetének értesítőjében. 1908—9.

HITTRICH ÖDÖN: *Az aszódi falfestmények.* A Luther-könyvtár és múzeum füzetei. 1930. Hittrich túlságosan elszakad a tárgytól, többet magyaráz bele, mint amennyi látható. Szerinte nem egyszerűen a Kereszténység győzelme látható a Pogányság fölött, hanem a dionysosi világnézet bukása.

[90] Nagy Sándor és Seneca grisaille alakja valószínűleg antik szobor mintaképén alakul.

[91] SZMRECSÁNYI: id. mű. 293. l.

[92] SZMRECSÁNYI: id. mű. 274. és 275. l.

[93] SZMRECSÁNYI: id. mű. 293. l.

[94] PIGLER: id. mű. 61. l.

KRACKER, Johann Lucas

Jávor Anna: A tridenti zsinat. Johann Lucas Kracker és Joseph Zach freskói az egri líceumban + Johann Lucas Kracker rajzainak katalógusa. = M. Ét. 1993/3-4. 160-185. ill

Új Auróra (Békéscsaba) 1985
Új Élet (Budapest) 40 1985
Új Ember (Budapest) 41 1985
Új Forrás (Tatabánya) 17 1985
Új Irás (Budapest) 26 1985
Új Látóhatár (München) 36 1985
Új Symposion (Novi sad) 20 1985
Új Tükör (Budapest) 22 1985
Umění (Praha) 33 1985
Ungarn-Jahrbuch (München) 13 1984-1985 (1985)
Unsre Heimat (Wien) 56 1985
Utunk (Kolozsvár) 40 1985
Üvegipar (Salgótarján) 17 1985
Üzenet (Subotica) 15 1985
Valóság (Budapest) 38 1985
Várkerület (Budapest) 1985
Városépítés (Budapest) 21 1985
Varstvo spomenikov (Ljubljana) 27 1985
Vasámapi Hírek (Budapest) 1 1985 | Vas m. Múzeumi 3.
Vasi Honismereti Közlemények (Szombathely) 1985
Vasi Szemle (Szombathely) 39 1985
VEAB Értesítő [Iparrégészet II.] (Veszprém) 1984 (1985) | Veszprém m. Honvéd tan. 12
A Veszprém Megyei Múzeumok Évkönyve (Veszprém) 17 1984 (1985)
Vigilia (Budapest) 50 1985
Vijesti muzealaca i konzervatora Hrvatske (Zagreb) 1985
Világosság (Budapest) 26 1985
Vlastivedné študie Gemera (Rimavska Subota) 3 1985
Vlastivědný věstník Moravský (Brno) 37 1985
Volk und Heimat (Eisenstadt) 40 1985
Výtvarnictvo, fotografia, film (Bratislava) 23 1985

KRACKER János Lukács

Katolikus templomok Magyarországon. Szerk. Dercsényi Balázs. Irta: Török József, Marosi Ernő. Bp. : Hegyi és Tsa., 1991 [1]

Kracker János Lukács, festő

KRACKER JÁNOS LUKÁCS, a XVIII. század barokk festészetének kiemelkedő egyénisége műveiből nyílt emlékkiállítás tegnap a Nemzeti Galériában. A tárlat az Egerből kölcsönzött oltárképeken kívül a művész múzeumi és magángyűjteményekben őrzött kis méretű alkotásait mutatja be.

8.

— Hír

Népszabadság, Bp. 1970. szept. 7.

Kracker János Lukács

Kracker János Lukács barokk festőművész emlékkiállitása a Magyar Nemzeti Galériában november 4.-ig,

Szentirmai Zoltán szobrász kiállitása az egri városi tanács aulájában október 31-ig,

Solti Gizella gobelinművész kiállitása a Helikon Galériában november 11.-ig tart nyitva,-közli a lap kulturális eseményeket ismertető rovatában.

Élet és Irodalom, Bp. 1979. okt. 20.
XXIII. évf. 42. sz. 8. lap.

Kracker János Lukács

A Nemzeti Galériában

Kracker János Lukács emlékkiállítása

Az 1700-as évek egyik legkiválóbb festőművésze, *Kracker János Lukács* műveiből nyílt emlékkiállítás csütörtökön a Nemzeti Galériában. A barokk festészet kiemelkedő egyénisége 1717-ben született Bécsben, élete nagy részét azonban Magyarországon töltötte.

A kiállítás — amelyet *Voit Pál* művészettörténész nyitott meg — október 7-ig várja az érdeklődőket.

979/209/ö

Kuchen

Mária vzülelesé 0. réz. 34. 0

Jézus —"— 0. réz

A három kiraly imádasá 0. v. 11. 0.

Az emausi vacsora 0. v. 35. 0.

A pásztorok imádása 0. v. —"—

SAV – ÚSV

~~Krézc~~/ Kracker János Lukács.

festő

MD K

A becskei r.k. templom oltárképe /Kracker modorában/ "Angyali üdvözletet" ábrázolja, a festő jelzése: "Johan ....."/Zirckler?/ majd alatta "pinxit 1801".

141.o.

Genthon:Nógrád. 1954.

Kracker János Lukács

festő MDK

A bárnai r.k. templom főoltárképe, mely állitólag Rozsnyóból került ide talán az Ő műve./Mária mennybemenetele/.

140.o.

Genthon:Nógrád. 1954.

K. D. K.

KRACKER János Lukács festő

1759. ~~ja~~ 1761 és 1766 között a gyöngyösi ferencesekhez kiszített oltárszobrokat Hebenstreit – ittől rezdve munkássága Kracker egyes vidéki oltárkép szállításaihoz kapcsolódik

Krauss (Grass) szobrász neve vele együtt szerepel Jánon, főoltáron

Aggházy. Barokk szobrászat ... Bp. 1959.

I. 8. 114. 136. 143. l.

Kracker János Lukács
festő MDK

a bárnai r.k. templom Mária mennybemenetele képe.

Talán az ő műve a mátraszentimrei Királyok imádása.

92.

Genthon:Nógrád. 1954.

MDK

KRACKER JOHANN LUCAS

Egri barokk építészeti adatok.

Gerő László:Eger. Budapest 1954.p.38.

Képzőművészeti Alap kiadása.

M. D. U.

KRACKER J. L. festő

Eger Kacsapart u. 14. lakása és műterme

Gerő László: Magyar építészet kalodó hagyományai Bp. 1957. 44.

ve. D. K.

KRACKER J. L. festő

Eger v. érseki liceum (ma Ped. Főisk.)

mennyezetkétek

Eger Szaic Leó u. 5. Szervita rend-

ház falképei

Gerő László: Magyar építészet haladó

hagyományai Bn. 1951. 45. l

Kracker János

püspöki udvari festő

az egri Lyceum könyvtárának mennyezetfreskóját, – melyaz 1545-től 1563-ig tartott trienti zsinat ünnépelyes ülését ábrázolja, – 1778-ban fejezte be a művész. (emlétve.)

Nemzeti Ujság, 1928. Júl. 29.

M.D.K.

Johann Lucas Kracker, bécsi festő

nevét említi a könyv "Szépművészet" c. fejezetének szerzője /Németh Lajos/, az egri [Lyceum könyvtár mennyezetét díszítő] mesterművével kapcsolatban, melyről részletesen beszámol.

Hongrie 66, Bp. 1966. Szerk.: Gárdos, Miklós
Kd.: Pannónia 187. old.

Kracker János Lukács festő

Szörcy az 1779-ben elhunyt
műrész egyi működését emliti.
Műreit nem emliti

Idegenforgalom, 1864. dec. 29.

MDK

Krabber és Zatsch bécsi pikterek

"A kereszténység diadala a pogányság felett" a tárgya az aszódi Podmaniczky-kastély négyszögletes terem kupolaboltozatának festményének.

Emlékezzünk régiekről. -Az aszódi Podmaniczky-kastély.
Epitö Ipar. 2e.sz. 19e9. máj.16. 18e.l.

M.D.K.

Krakker .... festő Jácról

festette a balassagyarmati r.k. templom mennyezet Anna képét.

Balassagyarmat városképi és műemléki vizsgálata. Bp. 1953. 11.

Krakker

idegenszármazásu festő, de munkásságának leg
javát nálunk értékesitette.
A jászói és az egri Lyceum könyvtárának freskói.

Mirovi Lyskovszky Ernő: A magyar képzőművészet
története. Bp. 1906.
72.l.

Kraker J. Lukács festő (17[illegible]

Pesti Hirlap 1886. ápr. 16. 4.

Egy kamarot művészi hagyatéka

2-1774

Festinet freskó
1767. Krakker János Lukács Jason a premontrei könyvtár freskói

Magyar Minerva T. 1900
165 l.

MDK

Krakker Lukács festő

Szabó Adorján: A kassai ferencesek a régmult századokban. Felvidéki Ujság 194e. nov. 29.

Krakker

és Siegrist számára az egri Liceum freskóinál Esterházy Károly egri érsek a kompozíció fővonalaitól kezdve a szereplők ruhájáig mindent apróli-kosan megszabott

Cifka Péter: Ferenczy István. Bp. 1969. Corvina, 46 l., ill., 30 kép /A művészet kiskönyvtára 37./

26.c

Johann Lucas KRACKER (1717-1779)

(1)

a jászói Premontrei prépostság és temp-
lom mennyezet és oltárképeit az 1760-
as érek elején készítette, s mintegy 15 éven
át az egy egyházmegye területén Es-
terházy Károly megbízásából oltárképek
egész sorát festette

Aggházy Mária: Magyarországi barokk
művészet, Bp. 1960. TIT József A. szabad. előad. 42

M.D.K.

Kracher János, festő

1765-ben falirépsekkel diszítette az ceri Szt. Király templom kápolnáját.

Művészettörténeti Értesítő, 1968. XVII.évf. 3-4.sz.
Szabó Erzsébet: Joannes Battista Carkone.
216-old.

Iktatószám:
Ügyintéző:
Tárgy:

M.D.K.

Kracker Janos Lukács, festő

nevét említi szerző-különböző szakbírók nagy hérülővel követhető stiluskritikai összevetése után – az edelényi kastély freskósra vonatkozólag, melyek keletkezési idejét Garas Klára az 1760-as évek végére teszi

Művészettörténni Ércesitő, 1968. XVII.évf. 3-4.sz.

Dr. Joó Tibor: Az edelényi kastély. 198-199.old.

Iktatószám:
Ügyintéző:
Tárgy:

KRACKER

JÁVOR Anna: Kracker Bécsben 1719 - 1744/46. = Müvészet-
történeti Értesitő, XXXIII.3.sz. 1984 197 - 211. p. ill. G

Ministerialengeschlecht im Hunsrück. Stammväter sind die Ritter v
aus dem Geschlecht von Steinkallenfels[16].

Unter dem Bildnis des hl. Hieronymus eine kleine Scheibe mit
Donators im weißen Chorhemd mit violetter Kappe vor blauem G
reich verschlungenen Spruchband ist zu lesen:

Domine celi ad amaena me mater Helena domina.

Steffen[17] hat schon darauf hingewiesen, daß diese Scheibe unt
hl. Helena im gegenüberliegenden südlichen Seitenschiff gehört. Der
fenster wäre dagegen die Wappenscheibe des Daniel von Kellenbach z
sich jetzt unter dem Agathabild befindet (s. o.).

Die Trierer Fenster im südlichen Seitenschiff

I

Im südlichen Seitenschiff findet man im dritten Fenster links das Bil
lena. Vor rotem Grund zwischen zwei Säulen stehend in langem g
trägt sie auf dem Haupt eine Krone. Der Nimbus ist grün gehalten.
hält sie ein Buch; links hinter ihr das Kreuz. Am unteren Bildran
Helena.

Unter dieses Bild dürfte, wie schon oben erwähnt, die genau
nördlichen Seitenschiff unter dem Hieronymusbild befindliche L

KRACKER János

ŠUJANOVÁ, Olga: Technické a technologické poznatky o Krackerových malbách- Monumentorum tutela, 11. (1984) 276 - 303.p.ill. R.G.F.

Jászó (Jasov) Szt.János evang. templom

Kracker

vmelyik követőjének műve a mátramindszenti templom oltárának festménye.

Újlaki Ede: A mátramindszenti r.k. templom barokk oltárának restaurációjáról

Műemlékvédelem 1964 1sz. 28.1

dőiv

ok művészetéről:

Milyen pályázatokon vett részt: . . . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

Milyen megbizásai voltak (vannak): . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

Jelentősebb müvei:. . . . . .

. . . . . .

KRACKER János festő

ASZTALOS István: Aszód, müemlékek. Bp., TKM, 1986 8.p. és ill.

Podmaniczky kastély diszterme

Ebergényi Amadil 1880
Ebhert, Isaac 1008
Ecsery Elemér 1460, 1928, 2
Égerházi Imre 1881
Egly Tibor 2296
Egri Mária 1314, 1608, 1651
Egry József 1331
Egyed László 1882
Ehrenberg, Johann Georg 936
Eisler János 847
Ekler Dezső 2352
Elek Artur 1327
Elek Lenke 1978, 2322
Elekes László 1943
Éles Csaba 68
Ember Ildikó 532, 954

KRACKER János festő

GALAVICS Géza: A barokk művészet Magyarországon.
In: A barokk kor műemlékei. Bp., 1991

18.

KRACKER János

ZÁLEZÁKOVÁ, Gabriela: Sastín kláštorný komplex paulínov s pútnickým kostolom Panny Panny Márie Sedembolestnej. = Pamiatky a Múzea, 41, 1992, 2. 36 - 38. ill. E g

kötözött, hántolt ágdarabok nekem az öreg fejedelem civódó, önállósulni akaró fiainak elmondott példázatát juttatták eszembe. A széteső birodalmat halálos ágyán is összetartani akaró agg uralkodó tanmeséje szerint ugyanis a csenevész ágacskák külön-külön eltörhetők, de több pálcika összekötözve szálfaerős is lehet. Ezt a történetet Stuart Smith valószínűleg nem ismerhette, mert tipikusan közép-európai (és ma is aktuális) történet.

A történelemtől csak egy ugrás a politika, mert bármilyen furcsán, sőt anakronisztikusan hangzik, a társadalmi változásokra reagáló, elsősorban még a fióka diktatúrákat kritizáló vagy azokon ironizáló minitextilekkel is találkozhattunk a bemutatón. Ilyen volt a pozsonyi *Alžbeta Brezinová Tomori* szív alakúra hajlított szögesdrótba horgolt piros cérnaszíve, *A vasfüggöny mögött*. Ugyancsak tartalmazott politikai utalásokat *Cser Andor* teniszpályadarabot jelképező zöld, fehér, barna textiltalapzata, rajta a vonalon kívül egy sarlós-kalapácsos teniszlabda (*Out!*). Jelentős volt a jobb híján képzőművészeti stílusok ihlette alkotásoknak nevezhető minitextilek száma. Közülük is kiemelkednek a könyvmunkák, például az osztrák *Renate Maak Szemtanúk* című alkotása. A lapozható könyvecskében a betűket különböző színű pamutfonalak helyettesítették, és az oldalak közepére lepusztult épületek színes fotóit nyomtatta a művész. Másféle kivitelű, de ugyancsak könyvtárgy *Széles Judit Bélyeggyűjteménye*, melynek lapjain vidám színű textilbélyegek láthatók, továbbá ugyancsak könyvobjekt a lodzi *Jolanta Wagner* papírból és a betűsorokra utaló pamutszálakból készült *Naplócskám*ja is. Külön csoportba gyűjthetők az objekt jellegű minitextilek. Ide sorolható többek között a német *Rita Kämmerer* tepsikbe rakott, sült nyúl- vagy békacombra emlékeztető lenvá-

szon, fa, drót alkot
Kelemen Kata ócsk
bálája, a *Cucc*, va
Korcsa. A sátortém
említést, minisátrat
indián sátorimitáci
Mieke Dieusaert v

Természetesen a
eszközök, gomb, s
gős Anna például k
formált, egymásra
nikus *Kockocka-go*
ciaország) rétegesr
tett, kis mérete elle
talán a legtextilebb
alkotások között (
maradt néhány, újf
A barlangrajzoktó
Zucchi archaizáló,
Neghev i.e. 3000-e
nyérnyi gyapjú fali

A kollekciót szer
zőművészeti jellegű
tilobjekt — került
felmerül a kérdés,
tók le a minitextil
meg mibenléte? H
rájövünk, hogy jell
a kis méret, a fon
bármilyen anyagga
kák mibenlétének
megválaszolni; akk
dáshoz, a textilmű

KRACKER, Johann Lucas festő

Pamiatky a Múzea, 41, 1992, 5/6.
Tematikus szám: Barock in der Slowakei.
24, 26, 59, 74, 75, pp.

29, 39, 61, 66, 67, 135, 208–212, 214, 215, 217–225. kép.

KRACKER János festő

Jászóvár, Premontrei templom és kolostor, oltárkép

SZILÁRDFY Zoltán: "Le-ült Szent Borbála már vachorához, az örök élet nagy lakodalmához" : Szent Borbála ikonográfiájához. = Művészettörténeti értesitő, 40,1991,3-4. 195.p.



Kracker János
fest.

A jászói premontrei templ. oltárképeit festette.

A magyarországi műv. tört. I. 299.
Corvina 1970.

Krackes, J. L.

munkásságát érintő kérdésekről tartotta kongresszusi előadását A. Pelrová-Pleskotová

Prokopp Mária: XXXII. nemzetközi művészettörténeti kongresszus /Bp. 1969.IX.15-20./ - Művtört.Írt. 1971.1.sz. 38-46. l.

43. l.

Kracker

díszíti freskóival a Francz József egyi építész által épitett püspöki palota „lusztházát".

Deresényi Dezső, Gólya József, Entz Géza: Magyar Műemlékvédelem II. (1959-1960) Budapest, 1964.

239 l.

Kracker János Lukács

festőműcész Franz Anton Pilgrammal jött hazánkba.

Dercsényi Dezső, Entz Géza, Havassy Pál, Merényi Ferenc; Magyar műemlékvédelem V. (1967-68) Budapest, 1970.

1951.

Kracket

Esterházy Károly kértefel az egri líceum belső díszítésére.

Horányi István: Eger és a műgyűjtés; Műgyűjtő, 1970. 1. sz. 24. l.

M.D.K.

Kracker János Lukács.festő

1769-70-ben festette az egri jezsuita templom mennyezetén Borgia Szent Ferenc ciklusát.167.o.

Voit Pál: Az egri fetészet barokkellenes törekvései.165.o.

Az Egri Múz.Évkönyve.III.Eger,1965

M.D.K.

Kracker János Lukács, festő

1771.febr.7-ről egy feljegyzés az egri szerviták Historia Domusába. Kracker Zachhal együtt a vendégük volt. Itt "D.Medico Zach" néven szerepelt Zach.167.o.

Voit Pál: Az egri festészet barokkellenes törekvései.165.o.

Az Egri Múz.Évkönyve.III.Eger,1965

M.D.K.

Kracker János Lukács, festő

Az Egri Liceum könyvtárának mennyezetét ő festette 166.o.

Voit Pál: Az egri festészet barokkellenes törekvései. 165.o.

Az Egri Múz.Évkönyve.III.Eger,1963

M.D.K.

Kracker János Lukács, festő

1764-ben jött Bécsből Egerbe. A Püspöktől sok megbizást kapott a palota munkáinál. Bejárati kapú, diszkút, dekorációk, stb. 166.o.

Voit Pál: Az egri festészet barokkellenes törekvései. 165.o.

Az Egri Múz. Évkönyve. III. Eger, 1965

M.D.K.

Kracker János Lukács,festő

1766-ban festette az aszódi Podmaniczky kastély dísztermének freskóját.Jelzés:J.L.Kracker et J.Zach pinxit".167.o.

Voit Pál: Az egri festészet barokkellenes törekvései. 165.o.

Az Egri Múz.Évkönyve.III.Eger,1965

MDK

KRACKER

Az egri érseki palota mennyezetképét festette.
Tüzvész áldozata lett.

Gerő László:Eger. Budapest 1954.p.56.

Képzőművészeti Alap kiadása.

MDK

KRACKER

1773-ban festett egyházi képe az egri székes-egyházban szerepel.

Gerő László:Eger. Budapest 1954.p.64.

Képzőművészeti Alap kiadása.

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

Milyen kitüntetéseket kapott: . . . . .

. . . . . .

Mikor és hol volt külföldi tanulmányuto

. . . . . .

Kracher, Maulbertsch, Bergl, Troger MDK
festik

Magyarországi dolgozat.

Győry Aranka: Müalkotások ismertetése. I. rész.
Debrecen, 1945.

55. l

MDK

Kresics festő

az egri liceumban dolgozott

Győry Aranka: Müalkotások ismertetése. I. rész.
Debrecen, 1945. 55. l

NOM

Prénoms, Profession

Né à [illegible]

[illegible]

M.D.V.

KRACKER J festő

Noszvaj (Borsod - Abauj - Zemplén)

Kastély (1774-76) falképei

Gerő László: Magyar építészet haladó hagyományai Bu. 1951. 46. l.

. Sauberer János Ágost jászói prépost,
Kracker J. festőt megbizza a
jászói templom oltárképének és
freskóinak elkészitésével.

Ld.: Müvészet VII. 1908. 209-211.

Eszterházy Károly egri püspök, Kracker J-t bizza meg az egri székesegyház oltárképének és freskóinak elkészitésével.

Ld.: Müvészet VII. 1908. 209-211.

Podmaniczky Sándor aszódi kastélyának Kracker J.képe.

Ld.:Müvészet VII.1908.209-211.

Bezzegh András kanonok siremléke Krac-
ker J.festő egri sirján.

Ld.:Müvészet VII.1908.209-211.

Festészet. XVIII. sz. Táblakép. „Az utolsó vacsora!" (Krakker)

Pesti Hirlap. 1886. ápr. 16. 4.

Egy kanonok művészi hagyatéka

M. R. K.

KRACKER J. Jestő

Eger Nőrös Hadsereg u. 4. Kispréposti palota falképei
(1758)

Gerő László: Magyar építészet kolodi
nagyományai Bp. 1951. 34. l.

KRACKER János

ungvári rk. templom főoltára, 1763

DESCHMANN Alajos: Kárpátalja müemlékei.
Bp. : TKM, 1990 55.p.

MDK

Kracker János Lukács, Morvao. 1717-79 Eger

Szüz Mária

A szent család menekülése Egyptomba

Szent Antal a kis Jázussal

Angyalok

Az Egri Kaszinó kiáll. kat. Eger, 1924. aug.

14. l.

M. D. K.

KRAKKER (KRAKKEL!) Janos festő

Eger, Liceumi Könyvtár tridenti

zsinat, balkén

Gorove László: Eger városának története

Eger. 1876. 247. l.

M. D. U.

KRACKER János festő

Aszód (Pest m.) v. Podmaniczky kastély

dísztermének freskói (1776-77)

~~munkatárs: Zoch József~~

Gerő László: Magyar építészet kalauz

hagyományai Bp. 1951. 31. l.

M.D.K.

J. Lukas Kracker festő
1717 ~~–~~

1762-65 években Prágából Jászóra jött, ahol a premontrei templomot freskókkal s oltárokkal díszítette. (repr: 223 o.)

Később Egerben a liceumban megfestette a tridenti zsinatot (repr: 212-13)

K. Divald: Old Hungarian Art. London 1931
214

M. D. K.

J. L. Kracker festő

Az egri liceum freskója (a tridenti zsinat) repr.: 164.

Zádor A: Some problems of the development of classicism in architecture. Acta Historiae Artium. 1959 VI. 164.

Johann Lukas Kracker M.D.K.

festő

Szül. 1717 Bécs. Dolgozott Grazban, Brünnben, Prágában.
Varranó, falképek a pálos tplom részére
1757 sasvári pálosoknál freskók.
1762-64 a jászói prémontrei tplom freskós
1765 – haláláig Egerben dolgozott (püs
pöki palota, jezsuita tplom, nyári palota,
kisprépositi palota, liceum könyvtárterme
1778.)

Kanyús, hagy. műv. Bp. 1960 449

Johann Lukas Kracker festő M.D.K.

1779 az egri szerviták ebédlőjének freskói.

1776-77 az aszódi Podmaniczky kastély menyezete.

Komáromban Haulbertsch freskóit restaurálja

Számos oltárképe Egerben, Tiszapüspöki, Szihalom, Belényes, Bentercebánya, Egerbakta, Kerecsend, Bükkszére, Jászárokszállás, Devecser, Feldebrő. 1779 ben halt meg Egerben.

Kanyus, hag. műv. Bp. 1960 449.

M. D. K.

J. L. Kracker festő

emlitve:

Gerevich T.: Művészettörténet. Klny. A Magyar Tör-
ténetirás uj utjai c. Zötetből. (Hómann nek).
Bp. 1931, 111

MDK

Kracker János Lukács

Szül. Bécs 1683. Megh. Eger 1779.

"Mária születése"
o. réz.
34.o.

"Jézus születése" O.réz.
"A három király imádása" O.v. U.o.

/Czobor-Bodnár/: Az egri képtár. Bp. 1960.

Kracker János Lukács

"Az emmausi vacsora." O.v.
" A pásztorok imádása" o.v.

35.o.

/Czobor-Bodnár/: Az egri képtár. Bp. 196[illegible].

Johann Lukatz, ~~festő~~ Kracker, festő

Talán Pécs gyzdasági helyzete akadályozta meg, a vá rost abban, hogy a kor gyakran foglalkoztatott osztrák és hazai festőegyéniségei, mint Maulbertsch, Troger, Kracker, Sigrist, Cimbal, Sambach és Schaller nem szerepelnek alkotásaikkal a pécsi müértékek sorában.
271.old.

Boros László: Tanúlmanyok. Dorffmaister Baranyában
269.old

Müv.Tört.Ért. 1974. XXIII. 4.sz. Bp

Kracker János Lukács, festő

L: Fellner Jakab

Kovács Gy. A: A noszvaji – De la Motte-kastély 11

Nepszabadság, Bp. 1981. jún. 21.

Bracker János Lukács jestő

L.: Gerl J.

Dr. Zélényi E.: Sigrist .... 1615-1618.

Élet és Tudomány, Bp. 1981. dec. 18. XXXV/[36.]/51.

Kracker János Lukács, festőművész

A Magyar Nemzeti Galéria kiállítása

Kracker János Lukács

halálának kétszázadik évfordulója alkalmából

A tárlatot 1979. szeptember 6-án
csütörtökön délután 4 órakor

Voit Pál

a művészettörténet-tudományok doktora
nyitja meg

Budavári Palota „C" épület földszint
1979. szeptember 6 – október 7-ig.

Meghívó



Kracker János Lukács

Kracker János Lukács és segédje Zach József falkípei az 1801-ben pusztított egri tűzvész során csaknem teljesen megsemmisültek.

Javor Anna: Az egri volt jezsuita templom főoltára. Művészet, 1979. augusztus – 13. lap.

Kracher János Lukács
festő

A premontreiek jászói épületegyüttesén közösen dolgozott Kracher János Lukács, Lach József festő és még mások.

Voit Pál: Eger nagy korszaka.
MŰVÉSZET, 1979. augusztus - 7. lap.

Kracher János Lukács

Kracher elpusztult munugeret-
kipcit są templom Historia Do-
musa wja le.

Jávor Anna: Az egrivolt jezsuita templom főoltára.
MŰVÉSZET, 1979. augusztus - 13. lap.

Kracker János Lukács

Az egri Líceum könyvtártermének freskója, részlet, 1779. (1779.)

(rézk.)

Művészet, Bpest, 1979. aug. 11. old.

Kracker János Lukács, festő

• EMLÉKÜNNEPSÉG lesz ma délután négy órakor Egerben, Kracker János Lukács tiszteletére. A festőművész 200 évvel ezelőtt hunyt el.

– 10 Emlékünnepség

8.

Esti Hírlap Bp. 1979. okt. 3.

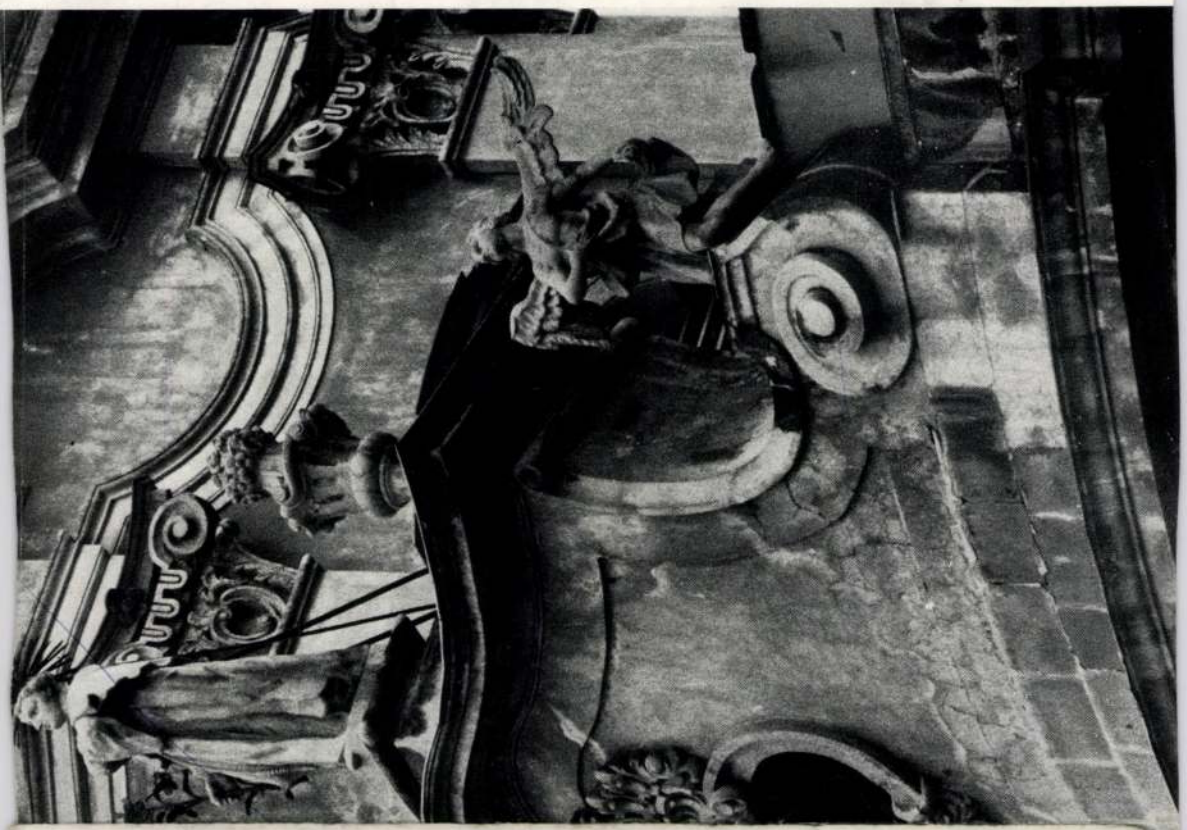

Kracker János Lukács

~~Voit Pál~~:

Az egri LICEUM Könyvtártermének
freskója,részlet, 1779

Voit Pál: Eger nagy korszaka.
MÜVészet,1979.augusztus - 7.lap.

MTI SAJTÓFIGYELŐ
1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726

Kracker János Lukács,
osztrák festőművész

VAS NÉPE

1982. MÁR 6

1021

A De La Motte kastélyban





A noszvaji De La Motte kastély helyreállított értékei közül egy 18. századi díszítmény (balról) és Kracker János Lukács egyik freskója.

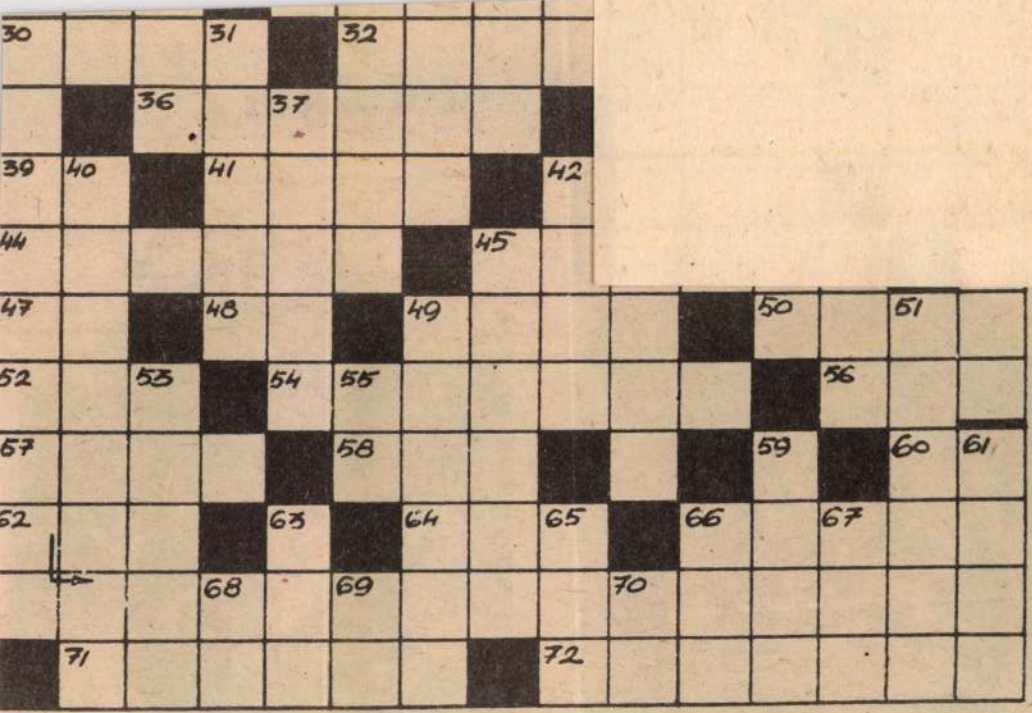

zló, 1704—1764). 37. Hajómaány. 38. Történelmi cirkáló. A vadászat istennője a gömitológiában. 42. Község Bava megyében. 45. Deák Fegykori pátriája. 46. Ének. 49. Baj, zavar. 51. „A a . . .". Dohnányi Ernő ope. 53. Nagyobb teher mérésére szolgal. 55. Kettőzve: cukorka. 59. Hint. 61. Inni ad. 63. Sérülés. 65. Többszörös bajnok vízipóló-csapat. 66. Kártékony rovar. 67. Fehérnemű. 68. A Szigeti veszedelem írójának névjele. 69. A bizmut vegyjele. 70. Egyforma betük.

E. B.

Beküldendő: a vízszintes 14. és függőleges 19. számú sorok megfejtése.

Kérjük kedves olvasóinkat, hogy a rejtvények megfejtését legkésőbb szerdai beérkezéssel — lehetőleg postai levelezőlapon — küldjék meg szerkesztőségünk címére.

Kracker

is vál-alkozott. Ezeket helyette Sigrist (a főteremben) és Maulpertsch (a kápolnában) festették meg. 1777-ben enged Podmaniczky Sándor, a későbbi báró meghívásának, s hűséges barátjával, Zach József egri festővel Aszódra megy, hogy e műszerető magyar mágnás kastélyát freskóival ékesítse.** Legnagyobb művét az egri líceum könyvtárának hatalmas falfestményében 1778-ban alkotta meg, mely nagy arányaival s csaknem másfélszáz alakjával kortársait bámulatba ejtette s Egernek még máig is egyik nevezetessége, melyről már a mult század eleji irodalom is magasztalólag emlékezik.***) Nagy művének befejezését nem sokkal élte túl. Az egri plébánia halottainak anyakönyve szerint meghalt 1779. december 1-én. A Fájdalmas Szűzről nevezett temetőben helyezték örök nyugalomra, a hol a mult század 50-es éveiben Bezzegh András kanonok sírja fölé márvány emléket emeltetett. Egerben még máig is áll az a rózsa-utcai ház, amely állítólag Krackeré volt.

**) Jeöldy Doby Antal: Podmaniczky-család. II. kiad. Budapest. 1901. 32. l.

***) Gorové László, gattáji: Eger városának történetei. Pesten. 1828. 229. l.

Kracker János Lukács a német iskola befolyása alatt állott, az olasz művészet ismerete azonban ennek több hibájától megmenté. Képeinek, amelyek aránylag nagy számban maradtak az utókorra, főbb sajátságai: egyszerű, világos szerkezet, ragaszkodás az iskola szabályaihoz, mély vallásosság és összhangzatosság. Alakjai kifejezésükben, mozdulataikban, csoportosulásaikban életteljesek, természetesek. Színezése erőteljes, s inkább az olasz iskola felé hajlik, ámbár nagy mintaképéhez, Tiziánohoz arányítva úgy ebben, mint a rajzolásban gyengébbnek, modorosabbnak tűnik fel. Mindamellett, hogy hatalmas vásznai vannak, főművét al-frescó alkotta, az egri líceum könyvtárának boltozatos mennyezetén a

Tridenti zsinat"-ot ábrázolva. Műveit lelkiismeretesen hol „invenit"-, hol „pinxit"-tel jegyzi. Az invenittel jelzett képek eredeti kompozíciók, a többiek nagy olasz és németalföldi mesterek remekeinek másolatai vagy átdolgozásai.

Ismert művei: a) Olajfestmények.

1. Jézus, Mária és Szt. József. Oltárkép a prágai Szt-Miklós-templomban. Készült 1750 táján.

2. Mária látogatása Erzsébetnél. Oltárkép u. ott. 1750. tájáról.

3. Szt Miklós. Készült 1750 táján. Főoltárkép a nagy-nikolsdorfi (Csehország) plébánia-templomban.

4. Keresztelő Szt. János. Szt. János Jézust a Jordán folyóban megkereszteli. Két oldalt álló és térdelő alakok; Jézus mögött egy angyal látható fehér lepellel. A Megváltó feje felett a Szentlélek galamb képében van ábrázolva; a fellegek közt angyalok látszanak. Jelzése: J. L. Kracker pinxit anno 1762. Mag. 6 méter. Főoltárkép a jászói prépostsági templomban.

5. András apostol és Nep. Szt János. Az apostol vállán kereszttel van ábrázolva, ki az ülő Nep. Szt. Jánossal találkozik. A jászói prépostsági templomban.

6. Szt. Anna.

7. Immaculata.

8. Szt. Ágoston. (Püspöki díszben, ülőhelyzetben, elmélyedve ábrázolja a szentet; előtte nyitott könyv. Felette, a fellegekben a földgolyóra támaszkodó Atyaisten látható, kinek lábaihoz angyalok hozzák a földről a megkínzott Megváltót. A kép alsó részén az eretnekek megsemmisülése ábrázoltatik. A kép hátterében Szt. Ágoston s a tengert kimeríteni akaró gyermek ismert jelenete van.

9. Szt. Norbert.

10. Szt. Borbála.

11. A betlehemi pásztorok.

12. A napkeleti bölcsek imádják Jézust. 5—12. Mellékoltárképek a jászói prépostsági templomban. Készültek 1762—1765. között.

Kracker

13. János evangelista a latiumi kapu előtt. Az első kép, melyet egri tartózkodása alatt, 1765-ben, festett. Az egri régi bazilikának volt főoltárképe, jelenleg a sátai templom főoltárán. A bazilika oltárképe nem férvén a kis falusi templomba, szélei levágattak.

14. Szt. István.

15. Szt. László. Eredetileg e két oltárkép az egri régi főtemplom számára készült. Jelenleg az egri székesegyházban.

16. Szt. Antal. Szerzetes öltönyben térdel Mária előtt, kinek karján a gyermek Jézus áldólag terjeszti feléje egyik kezét, míg a másikban feszületet tart. Két angyal is van a képen, kik közül az egyik fehér liliomot nyujt a szent felé. Készült 1770-ben. A minorita atyák templomának főoltárán Egerben.

17. Szt. Anna. Oltárkép u. ott.

18. Szt. József halála. Oltárkép. A fiúnevelde házi kápolnájában, Egerben.

19. Szt. Katalin. Oltárkép a baktai templomban.

20. Jézus a Getsemáné-kertben. Oltárkép az egerszalóki templomban.

21. Szt. András. Oltárkép a feldebrői templomban.

22. Olajbafőtt Szt János. Oltárkép a mező-tárkányi templomban.

23. Szt. István király. Oltárkép a szt-istványi templomban.

24. Szt. József.

25. Nepomuki Szt. János, a szihalmi templomban.

26. Szt. Márton, A szent püspöki ruhában van ábrázolva, ki karját áldólag terjeszti az eléje hozott beteg fölé. A kép előterét a beteg rokonai — áhítatos férfiak s nők csoportja — élénkíti. A háttérben a püspök szerpapjai láthatók. Főoltárkép a tisza-püspöki templomban.

27. A Bold. Szűz mennybevitele. Nevével és 1774. évszámmal ellátott főoltárkép a besztercebányai parochiális templomban. Egykorú feljegyzésből tudjuk, hogy a képért 226 frt 40 kr. tiszteletdíjat kapott.

28. Szt. István király, Oltárkép a hejcei (Abaujm.) templomban.

29. A szt. család menekülése Egyiptomba. Egerben; a papnevelde tulajdona.

30. Assisi Szt. Ferenc halála. 1879-ben, Egerben, Begovcserich Róbert kanonok tulajdona volt.

31. Nepomuki Szt. János. 1879-ben, Egerben, Bydeskuthy Gyula c. kanonok tulajdona volt.

32. A szt. család, 1879-ben, Egerben, Zancelotti úr tulajdona volt.

33. Szűz Mária születése.

34. Jézus születése.

35. Jézus a Getsemáné-kertben. 1879-ben, Egerben, Panthy kanonok tulajdona volt.

36. Szűz Mária látogatása Erzsébetnél.

37. Szt. Anna. A kápolnai (Hevesm.) plébánia tulajdona.

38. Szt. János evangelista. 1879-ben Ipolyi Arnold képtárában, Besztercebányán volt.

39. Egy agg koldúsnő macskájával. Vászon, Méretei: 25: 19 cm. A Pyrker-képtárból 1868-ban ment a M. N. Múzeum tulajdonába.*) Jelenleg a Szépművészeti Múzeumban.

*) Peregriny János dr: A M. N. Múz. képtárának leíró katalogusa. Budapest. 1900. 433. l.

40. Az utolsó vacsora. Vászon. Méretei 82: 62 cm. Tárkányi Béla ajándékából került az országos képtárba.**) Jelenleg a Szépművészeti Múzeumban.

**) Peregriny János dr: Az orsz. képtár műtárgyainak leíró lajstroma. Budapest. 1901. 245. l.

b) Falfestmények:

1. Herodestől búcsúzó napkeleti bölcsek.

2. A három király imádja a gyermek Jézust. Parallel képek a szentély fölötti boltíven a prépostsági templomban, Jászón.

3. A szt. család futása Egyiptomba.

4. A betlehemi csecsemők meggyilkolása. Parallel képek. U. ott, a szentélyt követő boltíven.

Kracker

5. Ker. Szt. János, amint a pusztában a népnek prédikál. U. ott, a kereszthajó fölött.

6. Szt. János lefejeztetése. U. ott.

7. Angyalok kara, a karzat fölötti boltíven. U. ott.

8. Az igazság diadala a bűn felett. Allegorikus kép. Az 1827-iki tűzvész alkalmával megrongálódott. Nevével és 1774. évszámmal jelzett mű. A kispréposti lakban, Egerben.

9—16. Ugyanott, az előbb említett mű kiegészítéseként 8 különböző tárgyú kép.

17. A kereszténység győzelme a pogányság felett. Készült 1777-ben. Megfestésében Zach József segédkezett Krackernek. A báró Podmaniczkyak kastélyában, Aszódon.

18. Tridenti zsinat. A zsinat száznál több alakkal van ábrázolva, akik nagyobbrészt főpapok s itt-ott nehány világi követ. A gyűlés tagjai a csucsíves stílű templomban köröskörül ülnak s a szószéken beszélő papra figyelnak. Kracker e freskón nehány kiváló egyházi férfiú arcképét örökítette meg. E műve megalkotásában segítségére volt Zach József egri festő, ki a kép építészeti részeit festette.*)

*) Vahot Imre. Eger egyházai, vallásos, jótékony, tudományos és művészeti intézetei stb. Magyar- és Erdélyország képekben. Pest. 1854. IV. köt. 46—47. l.

A szóhagyomány szerint e hatalmas alkotásról Maulpertsch is nagy elismeréssel szólt. Jelzése: Joannes Lucas Kracker et Josephus Zach. Pinx. anno 1778. Az érseki lyceum könyvtárának boltívén, Egerben.**)

**) Foltin János: Egy régi egyházi festő. (Kracker János Lukács százados emlékezete). Képzőművészeti szemle. 1880. évf. 5—7, 22—24, 40—42, 57—59, 98—100. ll. — V. Ő.: Müller-Klunzinger: Die Künstler aller Zeiten und Völker. Stuttgart. 1856. II. kötet 518. l. — Nagler G. R. dr. Neues allgemeines Künstler-Lexikon. München. 1838. VII. köt 146. l. — Egri festők a XVIII. században. Művészet. 1904. évf. 343—344. l.

Szentiványi Gyula

Kracker János Lukács XII folyt.

Letisztázva

Mielőtt azonban műveinek ezen szép sora közül egyik vagy másik nagyobb szabású műveről tüzetesebben szólanék, elmondom, hogy mely helyeken milyen tárgyú művei maradtak fel a mai napig.

És itt először is Jászót kell említenem, hol Krackernek együttesen legtöbb műve, mondhatom egész iskolája van. Így a csak most említett öt darab falfestményen kívül a rend templomában még hat darab oltárképet számítunk tőle, melyek a következők: A szentélyben a főoltáron: ker. sz. János. A hosszajtó (?) mellékoltárain: sz. Anna és az Immaculata. A kereszthajóban sz. Ágoston és sz. Norbert. A hosszhajó záródásában pedig: sz. András és sz. Borbála. Ezeken kívül a kereszthajó két oltárán, a szentségházat pótlólag még két kisebbszerű kép vonja magára figyelmünket: egyik a betlehemi pásztorok, a másik pedig a napkeleti bölcsek imádását ábrázolva. Ezekkel együtt tehát ~~Kra~~ Krackernek Jászón összesen 9 darab vászonfestménye van.

Jászó után egyházmegyénk területén, különösen pedig Egerben találunk Krackertől legtöbb oltárképet. Ilyenek a székesegyházban a régi főtemplomból ide áthelyezett sz. István és sz. László királynak oltárképei. A minorita atyák templomában a főoltárkép; sz. Antal ugyanott egy másik oltárkép: sz. Anna. A finövelde házi kápolnájában pedig: sz. József halála.

./.

Mesir 5 ? 0

9 l. XVII l. — 1)

2) 3)

Γ l. XVII l.

4) 5)

6) 7)

6 kép

5+6 = 11

8)

9)

10. 11

T l. XVII. l. 12

13

14

Kracker János Lukács XIII folyt.

T(?) [illegible]-tázva

?

lásd 3-ast

⊥ l. XIX l.

P(?)

Ismét tovább fömegyénk területén mint oltárképek még következő művei ismeretesek: ~~Bakatán~~ Bak-
15. tán sz. Katalin, Eger-Szalakon: Jézus
16 a Getszemáné kertben, Feldebrön:
17 sz. András. Mezőtárkányon: olajban
18 fött sz. János. Sátan; ismét sz. János
19 a latium kapu előtt, melyről kü-
lömben már fennebb is megemlé-
keztem. Szentistványon. Szent István
20 Király. Szihalmon: sz. József és Nepo-
21 muki sz. János. Tiszapüspökiben:
22 Szt. Márton. Ezekhez járul az egri
egyházmegye határán túl Besztercebányán a parochiális templom fő-
23 oltárképe; Szűz Mária mennybevitele
és Hejezén (: Abanj vin) ismét sz. Ist-
24 ván Király.

Az elszámláls oltárképekhez sorakoznak továbbá Kracker kisebb művei, intézetek és magányosok birtokában, melyek ujra a következők: Egerben a papnövelde egyik termében:
25 a szent család menekülése Egyiptomba. Begoveserich Róbert oldalkanonok urnál, assizi sz. Ferencz halála.
26 Rydeskuthy Gyula cz. kanonok
27 urnál: a szent Nepomuk János.
Ugyancsak Egerben Zancelotti
28 urnál: a szent család. Pánthy
kanonok urnál 3 db: Szűz Mária
29. 30. 31 születése. Jézusszül. és getszemáni
jelenet. Eger közelében Kápolnán,
a plébánia tulajdona 2 darab
Szűz Mária látogatása Erzsébetnél
32. 33 és Szent Anna. Besztercebányán
Ipolyi Arnold püspök ur képtá-
34 rában: Szent János evangelista;

./.

Kracker J. L.

festō

l. Kapossy jegyzetek

228, 235, 240, 241.
(többnör) 257, l.
267. l. (többnör)
268, 269. l.
289, 290, 291. l.
292, 293, 311. l.
312. l. (többnör)
313. l. 314 (többnör)
315. l. 316, 322. l.
324, 325. l. 326. l.

Kracker Janos Lukács

l.

Kapossy jegyzetek

328, 329 l.

3818. Karl Haider:
Sz. Münchenben 1846 feb

Hegyes táj.

A Berchtesgaden vidékén
ban ~~ábrázoló festmény~~ gyepes e
balról egy, középütt pedig két
~~egy~~ hátrakanyarodó keskeny út
peznek csoportot részben már r
fenyvesek boritják és a fenyőf
lak válnak ki. A középtérben s
háttérben ~~hasalt szirtek~~ a
kozik ki. Jelzése alól jobbra:

Fa, mér. 114.5:120.5 cm.
Vétetett az 1908. juniu
a Nemzeti Szalon útján 4000 K-

Vét. 67184-908

Kracker, Johann Lucas

festő

l.

Kapossy jegyzetek

196, 199 (többször)
204. l. 206. l. (Vigyázz Pigler tévedésének helyreigazítása!)
207. l. (többször)
208. l. 216, 217. (többször)

Vágnedeczi Kastély VI. 247

40 sz.

Vonatkozással az 1
latt az évi jelentések tárgy
hivom, hogy az abban foglalt
mellékelt nyomtatványok felh
zólag megszerkesztendő jelen
nuár hó 31-ik napjáig föltét

Kracker Janus Lukáš

erod
z
Kazniczy utak

23, 24. l.

m.

. . . . . .

Felhivom figyelm

segédszemélyzetük/:mérlegszolgá

lombiztositónak betegség, rokkan

pontjából bejelentendők.-

Utasitom enncl fo

balépése alkalmaval szonnal a c

a szükséges adatokat következők

1.,Családi és utónév
2.,Születési éve,helye /:k
3.,Anyjanak szulotési /:cs
4.,Alkalmazásának minősége

5.,Munkábalépésének napja
6.,Előző munkaadójának nev
a munkaviszonyának rendi

Kracker János Lukács

l.

Lyka emlékkönyv

181. l.

A ládában lecz

4 drb. alsó állvány
8 " anyás csavar
2 " ketágu állvány
1 " egyenlítő súly
1 " első kengyel
4 " tartó kengyel
4 " vánkos öntvény
1 " tartó gömbvas

A darabonként

1 drb. óriási, négyszögletes

2 drb. nagy, vas mérlegemel

1 drb. vas mérlegrud

Mindezt ha

Kracker J. L.

egri liceum
falképe

Dívald Magyarüvenel

227 l
23/1. l. (képpel)
jászói prem templom
falképei

M. o. 228, 229. l.
képpel
230. l. képpel

Kracker János Lukács

festette a beszterce-
banyai várbeli plébá-
nia templom főoltár-
képét

Dávald Magyarnuvenul.

217. l.

Kracker J. Lukács

MAGYAR MŰVÉSZET

1925. 58. l
1926. 540.
1931. 23, 26-27, 121-123
1932. 243, 248, 250



Könyvtárterem az egri érseki líceumban. A mennyezeten Kracker János Lukács freskója 1778-ból, mely a tridenti zsinatot ábrázolja.

Gerevich—Genthon
A magyar történelem képes
könyve. Bp. 1935



Mária Terézia királynő. Meytens képe után készült rézmetszet, mely a királynőt a magyar szent koronával ábrázolja.

Kracker J. Lukács

négy oltárkép vázlata az egri érseki liceum múzeumában.

Szeger 23. l.

folio

Spree / IV. 41, 42,

~~[illegible]~~ v. Stracker János

Életrajza:

Ligeti Antal: A Nemzeti Múzeum Képesarnokának is mortető lajtroma
Buda. 1870. 122. l.

Doszkár János és Ferenc

Háztatarozási, építési és átalakitási

vállalata

Budapest.

Iroda:
IV. Veres Pálné-u. 40.
Telefon 117-04

Telep:
IX. Márton-u. 3/B.
Telefon József 8-53.

Kracker János Lukács

A besugöi kapucinus zárda refektoriumában van fentinek az utolsó vacsorát ábrázoló képe, melyet a XVIII. században ajándékul festett a zárdának. Az 1870-es érekben durván átmázolták

Dr Szönyi Ottó úr szives közlése

1934. VI. 7.

m !

obb szakmabeli gyárával kötött megállapodás
tmányu irógépszalagot fekete, lila vagy kék
behelyezve, darabonként 2.60 P-ért; carbon-
tütéséhez alkalmas, loo lapos dobozonként 6.-
itésére alkalmasat P 6.5o árban szállithatok.

lvül jó minőségü, belföldi gyártmányu irógép-
gépbe behelyezve P 2.20.

ak mellett is megtakaritást jelent, ha szol-

lést fenti cikkeimből és meg vagyok győződve,

Teljes tisztelettel

Kelejános

Kracker J. Lukács

valószínűlegtőle való a pápai plébánia templom Szt. Anna oltárának képe. 1777 (ból vag 1778)

Pigpáp. ~~41. l.~~ 41–42. l.

Kracker 1769-ben az alsóausztriai Eggenburg közelében lévő Japonsban ~~is~~ dolgozott.

Pigpáp 42. l.

Stuttgarti művészeti iskola III. 144.

Kracker János Lukács

irod

Pigpáp. 11 — 14. l.
Esetleg lásd is; mert röviden
összefoglalja magyarországi
működését is.

irod

Schoen Arnold: Kracker
magyarországi működésének
első festményei. A Cél
1911. 379. 428. l.
Ezt okv. lásd is!

Stuttgarti Kir. nyilvános könyvtár

III. 161.

Kracker János Lukács

A komáromi szent András
jesuita templom Maul-
pertsch által festett s az
1763 földrengés alkal-
mával részben tönkrement
freskóit restaurálta és
kiegészítette.

l. A komáromi kath.
gimn. tört. 37. l.

Riba Lajos, múzeumi szolga

IX. 27.

Kracker János Lukács

Az egri érseki licen
könyvtára nagytermének
freskóját 1778 ban festette.
Ez a trienti zsinat ünne-
pélyes ülését ábrázolja, az
architekturát állandó segéd-
je Zach József festette.
Krackert Esztsházy 1764 te-
lepítette Egerbe Jászóról, hol
a prépostság templomában és
könyvtár termében más fiz év-
nél hosszabb időn át falfestmeyek-
kel és oltárképekkel tanúsítottá
Ausztriából, az ott virágzó barokk-
festészet köréből magával hozott
kiváló képességét, Esztsházy ot
állandó megrendelésekkel foglal-
koztatta, háza, műterme volt
Egerbe, itt is halt meg 1799. ben.

Szeger 20-21 l

IV. 44.—

Secrétan faukerió IV. 44. — hagyaték IV. 44.

Kraker János Lukács

17. Nep. János. u. ott.
18. Sz. János martyrium. Mező Törkány. Heves m.)
19. Sz. István király. (Sz. István Borsod m.)
20. Jezus a getsemani kertben (Eger Szalokon. Heves m.)
21. Sz. András. (Fel-Debrőn Heves m.)
22. Sz. Katalin (Bokrán, Heves m.)
23. Sz. János a latinni kapu előtt (Sátá, Borsod vm.)
24. Sz. Mária mennybevitele. (Besztercebánya Zólyom vm.) Föltár kép a parochiai templomban)
25. János evangelista. (u. ott Ipolyi A. püspök tulajd).
26. A sz. család menekülése Egyptomba. Eger, a papnövelde tulajd.
27. Sz. Mária születése. (u. ott Pánthy Endre kanonok tulajd.
28. Jézus születése. u. ott.
29. A getsemani jelenet. u. ott.
30. A sz. család. (u. ott Lanceloki hagyatéku közt)
31. Sz. Mária és Erzsébet (Kápolnán Heves m. a plébánia bürt).
32. Sz. Anna u. ott
33. Egy öreg anyó. Pyrker kijstér

—

Kraker János Lukács egyh. festőművész emlékezete. Egyi Egyhon. Közlöny. 1873. 21-4 sz.

Foltinyi János. Adalékok a magyar képzőművészet sorozatához. Szárádok 1874. 425-427. l.

Kracker János Lukács

Szent Katalint ábrázoló
oltárkép az egerbaktai
templomban festette.
(1789-ből?)
Szeged 56-l.

Erzsébetfalvai gard. Kat. V. 301

Kracker J. Lukács

Az egri szerviták rendháza refektoriumának egyik oldalára Kracker két gyönyörű szinezésű freskó-képben Jézust festette, egyfelől a szamariai nővel, másfelől a pusztában. Két hónappal halála előtt fejezte be, 1779. ben.

Szeger 43 l.

Sátánok és a nő, ólomplakett TV. 153

Kracker J. Lukács

Pig papi szerint a papai templom mellék oltasképeit fenti festette. Nem Ö, hanem Zirckler János, Kracker tanítványa festette ezeket.

Szeger 39. l.

Sedelmayer-féle árverés IV.166.

Kvacker J. Lukács

Az egri minorita templom fő oltárképe; A Mária ölében ülő kis Jézust padnai St. Antal tisdelve imádja, festette 1771.

Szeger 39 l.

Solutré IV. 213.

Kracker J. L.

Az egri jezsuita (ma cisztercita) templom falképei fentiöl 1770-ből. Elpusztultak.

Szeger 34. l.

Società promotrice della cultura popolare) IV. 205.

(Milano).

Kracker János Lukács

Művészeti lexikon

414 l.

[illegible] s balra visszanéz. Hajá, szemöldöke, bajusza s szakálla
[illegible]na. Atillája zöld s rajta a diszgombok szá-
[illegible]rata alól:
[illegible]rso turbine
[illegible]esco
[illegible]l:
[illegible]l Kemeny Comit. Doboka Supremus
Anno 1623.
[illegible]etei 18·6:14·4. cm.
[illegible]ápló ajándéka 1824.

Krackés Lukács

IROD.

Tarcrai. 47 l.

Kracker János Lukás

1758 körül jött hazánkba. Egerbe
1767 táján költözött. meghalt
1779. dec. 1-én.

Freskói

1. A Herodestől bucsuró és a gyermek Jézust imádó bölcsek. Parallelkép. (Vászon)
2. A sz. család Egyptomba futása és a betlehemi csecsemők öldöklése. Paralelkép. u. ott.
3. A pusztában prédikáló ker. János u. ott.
4. Ker. János lefejeztetése. u. ott.
5. A Glória éneket zengő angyalok kara. u. ott.
6. A trienti egyházi zsinat. Eger. lyceum könyvtár. 132. életnagyságu alak.
7. Csendéletféle képek az egri kis préposti lak ebédlőjének boltivén.

Vászonfestmények.

1. Jézus kereszteltetése János által. Pöoltárkép. Vászó.
2. Sz. Anna. u. ott.
3. A szeplő nélkül teg. szüz. u. ott.
4. Sz. Ágoston. u. ott.
5. Sz. Norbert. u. ott.
6. Sz. András és Nep. János u. ott.
7. Sz. Borbála. u. ott.
8. A betlehemi pásztorok ~~[illegible]~~ Jézus jászol bölcsőjénél u. ott.
9. A napkeleti bölcsek imádása u. ott.
10. Sz. István király (Egerben, az érseki basilicában).
11. Sz. László király. u. ott.
12. Sz. Antal. u. ott. a minorita atyák templomában.
13. Sz. Anna. u. ott.
14. Sz. József halála. u. ott a finövelde kápolnájában.
15. Sz. Márton. Tisza Püspökiben. Külső Szolnok vm.
16. Sz. József. (Szihalom. Borsod vm.

Kefenyomat a „Művészet"-ben legközelebb megjelenő cikkemről.

KRACKER v. KRAKER JÁNOS LUKACS, festő. Született 1717. március 3-án Morva vagy Csehországban, talán Prágában, hol 1750 táján él. A feljegyzések hiányos és szűk volta miatt csaknem egész életét homály borítja, annyi azonban bizonyos, hogy első küzdelmei, s férfikorának eleje nem a mienk. Csehországban szétszórtan feltalálható festményei igazolják, hogy a művész életéből e korszak a cseh művészettörténeté.

Kracker csehországi tartózkodásáról Dlabacz Gottfried János*) a cseh művészek életrajzának írója is alig tud valamit. Egy, Prágát a XVIII. század végén ismertető mű**) adata alapján csak annyi látszik bizonyosnak, hogy 1750 táján Prágában működött, s egyebek közt a prágai Szt-Miklós-templom számára két oltárképet festett. Ez időből ismeretes egy másik oltárképe is, amely a nagy-nikolsdorfi (Csehország) plébánia-templom részére készült.***)

*) G. J. Dlabacz: Allgemeines historisches Künstler Lexikon für Böhmen und zum Theile auch für Mähren und Schlesien. Prag. 1815. II köt. 120. l.

**) J. Schaller: Beschreibung der kön. Haupt- und Residenzstadt Prag stb. Prag. 1795. II. köt. 17. l.

***) Dr. Const v. Wurzbach: Biographisches Lexikon. Wien. 1865. XIII. köt. 96. l.

1755—1760 között Magyarországon már mint kiforrt, megállapodott művész jelenik meg. Talán nem is végleges letelepedési szándékkal ekkor költözik Jászóra, hova az 1745-ben megválasztott, morva származású Sauberer András jászói prépost hívja meg, hogy az általa épített prépostsági templom számára freskókat és oltárképeket fessen. Kracker tehát Csehországban már oly hírű festő volt, akit e magyarrá lett főpap méltónak tartott arra, hogy nagy művének foganatosításában részese legyen. Sajnos, magyarországi működéséről úgyszólván egyedül képei alá jegyzett neve és évszámai tájékoztatnak némileg.

Hazánkban alkotott művein látható legrégibb évszám 1762, a jászói prépostsági templom főoltárképén. Ugyanez az évszám jelzi azt az időt, mikor itt a templomot ékesítő freskóival elkészülvén, az oltárképek festéséhez fogott. Kilenc oltárképet készített, amelyek, úgy látszik, 1764 végéig foglalkoztatták, mert 1765-ben már Egerben van, hova az 1762-ben egri püspökké kinevezett gróf Eszterházy Károly hívására megy. E feltevést támogatja az egri bazilikának régi s általa festett oltárképén lévő 1765. évszám. Egerben úgy a mecenás püspök, mint a káptalan tagjai sok munkával halmozzák el, ami Krackert, miután Egerben valószínűleg meg is házasodott, teljesen hazánkhoz köti s végleges letelepedésre bírja. Ugyanott mintegy 10 freskója s nehány oltár- és szentképe van, amelyeket művészünk a régi főtemplom, a minorita atyák temploma, a fiúnevelő házi kápolnája, a kisprépositi lak és a líceumi könyvtár terme számára festett. Az egri egyházmegye területén Bakta, Eger-Szalók, Felső-Debrő, Mező-Tárkány, Sáta, Szent-István, Szihalom és Tisza-Püspöki községek templomai bírnak Krackertől oltárképeket, amelyeket Egerben is megfesthetett ugyan, de nincs kizárva, hogy onnan esetről-esetre kiszállva, az említett községekben tett eleget a megrendeléseknek.

Egy ilyen kirándulás alkalmából 1774-ben Besztercebányán találjuk, hol az újonnan átalakított parochiális templom főoltárképét a bold. Szűz mennybevitelét festi, amelyért, mint az a plébánia jegyzőkönyveiből megállapítható, 226 frt 40 krt kapott*)

*) Ipolyi Arnold: A besztercebányai egyházi műemlékek története és helyreállítása. Budapest. MDCCCLXXVIII. 56. l.

Az oltárkép megfestése után visszatért Egerbe, hol a líceum főtermének, kápolnájának és könyvtárának freskókkal való díszítésének nagy feladata várta. E feladat teljes megoldásában azonban részint öregsége, részint betegeskedése gátolta, elannyira, hogy a főterem és kápolna freskóinak elkészítésére nem

Kracker, Johann Lucas

13.k96.l.

28 bv

1904 art. 344 l.

Univ. cat.

Letisztázva

Kracker auch Kraker J.L. Er war ein Zeitgenosse des Malers Franz Balko (Bd. I. S. 133) und arbeitete um 1750 in Prag, wo sich in den dortigen Kirchen, wie auch in anderen Ortschaften Böhmens Werke seines Pinsels vorfinden. Ueber seinen Bildungsgang und seine Lebensverhältnisse weiss selbst Dlabacz nichts Näheres zu berichten. Von seinen Gemälden befinden sich zwei Seitenaltarblätter Jesus Maria und Joseph, und eine Heimsuchung Maria in der h. Nikolauskirche auf der Kleinseite in Prag und die Pfarrkirche zu Gross Nikolsdorf an der sächsischen Grenze besitzt ein Altarbild den H. Nikolaus. Vorstellend.

2) Schaller (Jaroslaus), Beschreibung der kön. Haupt- und Residenzstadt Prag u. s. w. (Prag. 1795.) II. k. 17. l. — 1) Dlabacz (Gottfried Johann), Allgemeines historisches Künstler Lexikon für Böhmen und zum Theile auch für Mähren und Schlesien (Prag 1815.) II. k. 120. l. — Müller — Klunzinger: Die Künstler aller Zeiten und Völker (Stuttgart 1856.) II. k. 518. l. — Nagler (G. R. dr) Neues allgemeines Künstler Lexikon (München 1838. VII. k. 146. l. 1)

3) 1) Dr. Const. v. Wurzbach. Biographisches Lexikon 1865. Wien. XIII. köt. 96. l.

1904 aug 26

II
8
f.
W

Siketnémák váczi
orszag. int. alap

53400 frt. n. cl. 4% os m. foldtur
Pitvány elad. iránt nyomd.
1904 IX/10. Mechtz

245871 E. Rogobol
Rivét.
26.550 K.

66.

14.356.
II. 904.

24090 Községi nyomda Budapest.

Kraker János Lukács:

29 lap

Letisztázva

Tridenti gyűlés.

A gyűlés tagjait kik többnyére fő papok, s közöttük néhány világi követ, a mint a teremben köröskörül ülnek sa szónéken beszélő papra hallgatnak

Zach József emlétve

Vahot Imre: Eger egyházai, vallásos, jótékony, tudomájos, és művészeti intézetei sorok alapítói és fentartói. Magyar- és Erdéjország képekben Pest. 1854. IV. K. 46-47 l.

Csáktornyai m. kir. Állampénztár

Érk: 1904 év június hó 7 nap.

2892 szám. II

24090 Községi nyomda Budapest.

Krakker János Lukács

írod

Lepold Antal

Szent István király
ikonográfiája.
Sz. István emlékk. III

140. l.

Feladó: Szilárd Károly, Bp. V. Sziget utca 26.

KRAKKER, *János Lukács*, * valószínűleg Prága 1717., † Eger 1779. Csehországi működéséről alig tudunk valamit (két oltárkép a prágai Szt. Miklós-templomban, főoltárkép a nikelsdorfi plébániatemplomban), Ausztriában a japonsi plébánia templom menynyezetképeit festette. 1755—60 közt Sauberer András jászói prépost meghívására Jászón telepedik le, ahol az új prépostsági templom részére 1762—65 között 9 koltárképet és 7 freskóképet készít. 1765. gróf Eszterházy Károly egri püspök hívására végérvényesen Egerbe költözik, ahol mintegy 10 freskó- és néhány oltárképét találjuk (a régi főtemplom, 1765, a minorita-templom, 1770, a fiúnevelő házi kápolnája, a kispréposti lak, 1774 és a líceumi könyvtár terme, 1778). Utóbbinál, valamint a Podmaniczky bárók aszódi kastélyában lévő falfestményeknél (1777) *Zach József* egri festő segédkezett neki, ki a kép építészeti részeit festette. A líceumi könyvtárterem freskóképe K. legjelentősebb műve és száznál több alakkal a trienti zsinatot ábrázolja. 1774. Besztercebányán az új plébániatemplom főoltárképét (Mária mennybemenetele) festette. Az egri egyházmegye területén még Bakta, Egerszalók, Feldebrő, Mezőtárkány, Sáta, Szihalom és Tiszapüspöki községek templomaiban találunk K.-től oltárképeket. Több olajfestménye magántulajdonban, két képe (Az utolsó vacsora, Koldusnő macskával) a budapesti Szépműv. Múz.-ban. K. színeinek finomsága Joh. Berglre emlékeztet, akinek művészetével egyéb tekintetben is erős rokonságot árul el. *Fleischer*

Le. G. I. 596 l

Tisza Kálmán:

Derékon alól, kissé jobb
dalt előre fésüli, s bajusza s
jának markolatát fogja s j
hajtott, csokorra kötött nyak
tett mentéjé prémes. Mentekö
alatt két sorban:

„Tisza K

Debreczen Város

alól balra: „Kiadra Vereby Som
középütt: „Nyomt. Pollák
s jobbra: „Az utánnyom

Könyomat, az alak

Ltpa 8057. (chi

Kracker János Lukács XXVI.

Csak azt kell felettébb sajnálni, hogy Kracker testi ereje egészen megtört. E mű az utolsó töle. Ez volt, hogy ugy mondjam, hattyu dala, mert alighogy e festményét 1778-ban befejezte, az erre következett 1779-ében már sirba dölni látjuk ót.—

Az egri plébánia halottainak anyakönyvében 1779 december 1-en e szavak vannak bejegyezve: Die prima obiit in Urbe Joannes Lucas Kracker Annor 62. Maret. Margareth. Klausznerin. Innen tudjuk, hogy Krackernek neje is volt, kit özvegyül hagyott maga után, de hogy gyermekei voltak-e, avagy maradtak-e? Arról semmi biztos tudomásunk nincs. — Egerben a Rossa utca szögletén mutatnak egy házat, mely Krackerré volt. Ezt a ház javitása alkalmával egy bádog gombon talált irat derltette fel.

Besztercebánya város tanácsa az általa festett oltárképert 140 frt 40 kr művészeti díjat biztositott részére (: Ipolyi a besztercebányai egyházi műemlékek története "561:)

Oly összeg, mely ettekintve a mult századi pénzviszonyokat, óriási.—

A művész porai Egerben pihennek. Emlékkövén ez áll: K. J. L. jeles műfestészemlékére. A hálás utókor. Született március 3-án Meghalt 1779 december 1-én Egerben.

Foltin János.

Kracker János Lukrécia 276.

17 lap

[Kracker János Lukrécia arcképe miniatűrje]

Letisztázva

Foltin János: Egy régi egyházi festő. [Képzőművészeti szemle 1880. évf. 6–7, 22–24, 40–42, 57–59, 98–100, ll.

A pásztói premontrei prépostság templomképén készítő ifj. János élete [illegible] ismertebb vonásaival.

A bestercebányai olvasható név előtt az 1774. év. [illegible] plébániai jegyzőkönyvektől a festő [illegible] 226 ft és 40 krajcárt [illegible]

Erősebb színekre Rubens modorra következtetnek. Képe kitűnő tulajdonait a besztercebányai egyházra átalakításának oppelőbb és nemileg műbecsű alkotásai, és ugyanazon csak az első ihletés kiválóbb sikerült. A főoltár képe festését előtt valami [illegible] nevű konkurrensre bízták, de a festő [illegible] és mészek nélküli [illegible] és rosszak és botrányosnak látszott, hogy azt elvesztették, mint az [illegible] portól képek [illegible] a templom cappa [illegible] Kracker kínek [illegible] már akkor elhíresedett [illegible] nyal képe festésével. A templom régi [illegible] [illegible] nemis a bálai hír. [illegible] volt elő állítandó, mint Kracker a [illegible] és [illegible] [illegible] [illegible]

Lwów 1903 September 24.

L. 3431

903

~~[illegible]~~

Kracker János Lukács XX. folyt.

Letisztázva

Azö magasröptü szelleme nagyobb emotiokhoz voltszokva s önkény telenül ragadtatott azon térre, hol szabadon alakithatta dusképzeletéhez mért müvészi csoportjait. Így a mondott oltárképen is sz. Mártont már mint püspököt élettörténetéből vett amaz adat után rajzolja, midőn élőhittel mondott imádságaira meg adja Isten neki a kegyelmet, hogy egy a halálaz közel állott sulyos betegnek egészségét adhassa vissza: Íme a képszerkezete. — A püspök főpásztori jelvényeivel díszitve áll temploma magas boltive alatt. Kemeit saz imádságban átszellemült arcát kevéssé az égre emelve, kezét áldolag terjeszti ki a hozzá vitt beteg felett. A főpap háta mögött szerpapjai láthatok; a beteget pedig az egybegyültek csoportja: a férfiak és nők ó francia öltözetben veszik körül, talán mindannyian szenvedő rokonai, kik annak életéért a szent férfiuval együtt esedezvén, az érzelmek különféleségét tüntetik fel arcaikon. Mindenütt élet. Itt és ott a szorulósziv sebeslüktetése kifejezve szemben ésajkakon csak a szenvedő alakja képez kivételt, mely a betegség sulya alatt megtört testnek, oly hü képmását adja, a milyet csak eredetiségben a természettel versenyző müvészet képes előállitani. —

-/-

Kracker János Lukács XXI. folyt.

Letisztázva

Ezek után szólók még falfestményeiről, melyek Krackert nem kisebb művésznek hirdetik, mint az előbbinek s méltán megérdemlik, hogy egy kevés időre figyelmünket ezektől se vonjuk meg. Kracker festményeiben az e fajta művekben gyakorlatban lévő több rendbeli festési módor közül a frescót használta. Nem mondók vele ujat, ha fölemlitem, hogy a frescót már a rómaiak is ismerték és nagy sikerrel alkalmazták. A kereszténység első századaiban, a rómaiaktól ment át az csakhamar az ó keresztény, vagy basilikai műépitészetbe, s valamint az ezen, ugy az erre következett román s góthstylü egyházakban is a tempera modorral sok ideig fel váltva használták. A XIV. század kezdetével azonban a frescó, a tempera felett általánosan uralkodová lett, s a keresztény eszmék termékenyitő és nemesbitő talajában a szép művészetek ezen ága is, a tőkély oly magas fokára emelkedett, a milyennel más különben talán soha senki sem dicsekedhetett volna. S igy hóditott tért megtartotta a frescó egész a mult század végeig, a midőn aztán az egyházi művészet s ezzel kapcsolatban

./.

Kracker Ferenc Lukács XVIII. folyt.

Letisztázva

tart, azzal figyelmeztetvén a
Könyörgöt pályája töviseire és
talán az apostol a ma mondá-
sára is: „Solum Jesum Christum
praedicamus". Két angyal is van
a képen: egyik a magasból ~~[illegible]~~
örvendve tekint le a Könyörgö-
re, a másik pedig az ártatlanság
fehér liliomát nyujtja feléje.-

Ez a kép szerkezete, mely, mint
mondám egyszerü, világos s könnyen
érthető. De a mi hatását egyszerü
szerkezete mellett is fölöttébb
emeli: az a sokat mondó kifeje-
zés az arcokban, a szép arányos-
ság s zavartalan összhangzás a
b erendezésben, a fény és árny-
csillogó szövevénye a szinezésben,
melyek együttvéve Kracker mü-
vészetét itt teljes erejében állit-
ják szemeink elé. Milyesendes
nyugalom, méltósággal páros kel-
lem, szeretet és könyörület ül pl.
az Isten anyja jóságos arcán, mily
gyermekded öröm s ártatlanság
a kis Jézus szemeiben mennyi
áhitat, törhetlen bizalom és
ragaszkodás a szent Szüz és
isteni gyermeke iránt Szent Antal
arcki fejezésében! És minde tökély
a psychologiai észlelet ennyi
eredménye, a kép központja
körül összehalmozva együttesen
és egyszerre szólnak lelkünkhez,
s arra oly kellemesen hatnak,
hogy, ugyhiszem alig van figyel-

-/.

Kracker János Lukács XIX. folyt.

Letisztázva

mes szemlélő, akit a mű dicséretre nem inditna Kracker ecsete iránt. –

E méltán magasztalt mű iránti érdeklődésből, a minorita atyák sok érdekes adatot tartalmazó házitörténeti naplójában kutatva, a templom építése történetének elbeszélése közben az 1770-ik évről e feljegyzést találtam: „Imago quoque ad aram maiorem per famosum pictorem Kracker, hac ~~hyeme~~ hyeme pingitur" És ez azon Krackerre vonatkozó egy sornyi adat Tirott ~~tot~~ kortársaitól, melyről fönnebb megemlékeztem, melyből ha egyéniséget illetőleg más egyebet meg nem tudhatunk is, annyit mégis kiolvashatunk, hogy őt már kortársai is hirneves festőnek tekintették. –

Képirónk eddig ismertetett jeles műveihez szépségre nézve méltán sorozható a tiszapüspöki templom főoltárképe, melyszent Mártou püspököt ábrázolja. –

A keresztény festőművészetbe a legrégibb idő óta megszokott a gyakorlat sz. Mártout a tőle alamizsnát kérő koldussal öltönyét megosztó vitéz alakjában állitani elő. Ez alakitási móddal aztán a tárgy egyoldalusága mellett a gyengébb ecset is inkább arathat sikert. Ám de Kracker itt sem választotta a könyebb utat. –

l. XIII l.

/.

Kracker János

festő

festette a sátai és szi-
halmi rk. templomok
oltárképét.

Csíkó Borsod

146. l.

A noszvaji, eredeti-
leg De la Motte kastély
lépcsőházának mennyeze-
tén fenti freskója. Való
szimileg tőle a nagytérem falké-
pei is. u. o. 146. l.

Kracker János

lásd

Okv

Wick Béla dr.: Adatok a kassai domonkosok történetéhez. Košice, 1932. 43. l.
46. l.

A fenti templomban levő XVIII. századbeli freskók nem Kracker, művei.

Szófia h. n. II. 126.

1904. VI. 17.

Pozsony ktár

Kettős példányok (339/1904.)

Kracker János
Lukács

Gröd

—

Szederk
IV. 270-l.

let
ga
hi
cu
m

len
biz
po
az
és
jel

ez kiterjedésükben kell
ósni, hogy a tudomá-
os világ és a régészet
ent oly nagy érdeklő-
t tanusító közönség
minden tekintetben
gyszerü, s hazánkban
ig egyetlen müemlé-
t maga előtt egészen
tárva lássa.-

Tiszteletteljes vélemé-
ünk ez alkalommal
kis a magas kormány

/.

Kracker János Lukács

cród

Horváth Pápa

64. l.

A pápai pléb. templom freskóinak elkészítésével fenti volt megbízva. Közbe jött halála miatt a megbízást Maulbertsch kapta meg.

Feltételeim

után 3% jutalék. E

A posta és sürgön

vöiknél levő köve

végzem. A behajt

számolom el.

Megbizhat

szolálnak felvilág

Kérem sz

vagyok

Ajánló cégek:

Fekete Péter, Kecs

Kiss Ferenc, Kapo

gukhoz közel: Tisza Istvánnak és Bethlen Istvánnak, akiknél egyébként is a legnehezebb feladat volt félhivatalosnak lenni, mert nem szoktak egyenes utasitásokat adni, hanem intenciókat ugy kellett kitalálni.

Nadányi Emil régóta lehetne képviselő, bankvezér vagy más diszes pozició tulajdonosa, de még az ismételten felkinált méltóságos cimet is visszautasitotta. Maradt és marad azon a pályán, amelyen nincsenek cimek és rangok, ahol még vagyont sem lehet szerezni és a marsallbotot csak a cél elismerése adja meg. Nadányi ezt a marsallbotot régen megkapta.

[illegible] 1917 nyarán a lapok egyre emelkedő háborus konjunktúrája érlelte meg a Déli Hirlap megalapitásának gondolatát, a lap háttérben maradt tulajdonosának látható képviselője, Komlós Jenő, a Schwartzer-féle szanatórium azóta tragikus-fiatalon elhunyt vezérigazgatója volt. A Déli Hirlap az utána másfél óra mulva megjelenő Az Est félelmetes konkurrenciája folytán — ekkor volt Az Est fényes pályája delelőjén, példányszáma már közeljárt a félmillióhoz — nehezen tudott levegőhöz jutni és a közönségnek csak arra a rétegére támaszkodhatott, amelyik már korán délben is tudni akarta, mi ujság a harctereken, a politikában, az élet más területein. Harmincezer körül járt a Déli Hirlap példányszáma, mikor Lázár Miklós helyetteseként leültem a szerkesztői asztalhoz december hó elsején. Igen nagy élvezettel végeztem ezt a munkát, amely nagyon illett a temperamentumomhoz. Először is korán kellett felkelni, amely szokást már katonakoromban müvészi tökéletességre sikerült emelnem. Akkor ugyanis a szerkesztőségi munka miatt sohasem fekhettem le éjfél előtt, viszont télen legkésőbben hat órakor, tavasz-

Kracker János Lukács

b.

Forum - (magyar rév)
1936. 39. l.

~~Tizian IV. 46.~~

Kracker János Lukács

20 képe

lásd

Iml

A Magyarországi

PROHÁSZKA KÖRÖK

alakuló ülése 1935. október 2-án, (szerdán) délután 1/2 5 órakor a SZENT ISTVÁN-TÁRSULAT díszter-mében. (Budapest, VIII., Szentkirályi-utca 28. szám.)

Felelős kiadó: Kézai Béla.

Stephaneum r. t. Budapest.

Kracker János Lukács

rod
2

Szabómagyfest

112, 113. l.

1"

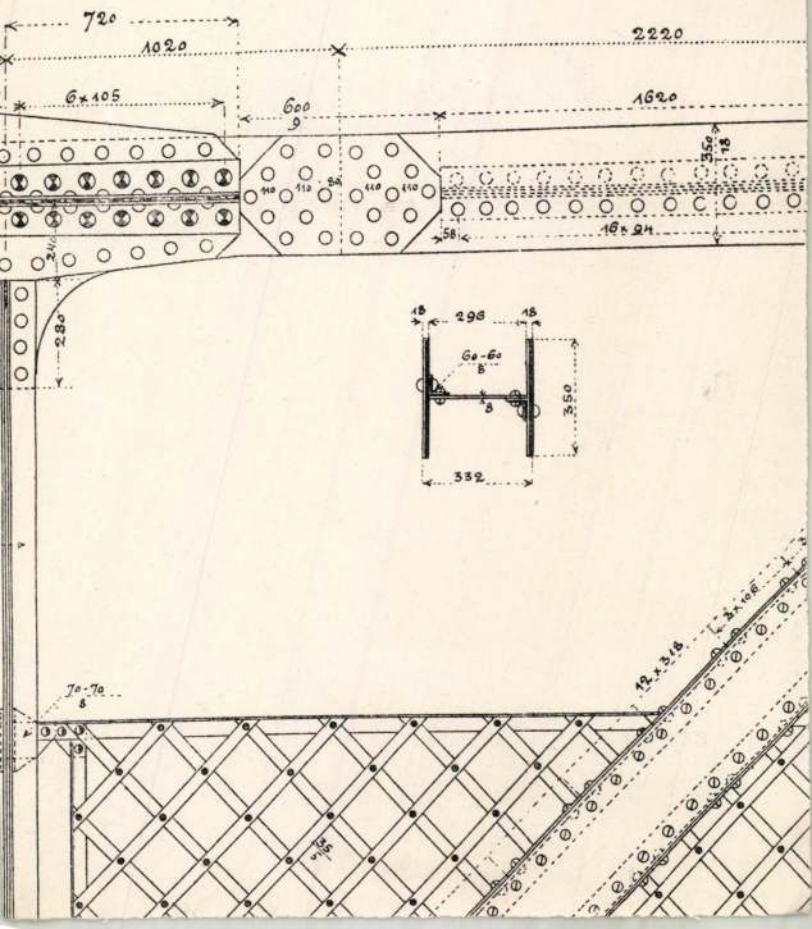

720
1020
2220
6×105
600
9
1620
350
18
110
110
80
110
110
58
16×94
240
280
18
296
18
60-60
8
8
350
332
3×106
12×318
70-70
8

Kracker János Lukács

vród

Hekler Antal:

Művészet és világ-
nézet. 1916–1940.
Bpest, 1943. 32. l.
33. l.



23. ÖREG PARASZTASSZONY



11. KISLÁNY PIPACSOKKAL

Kracker János Lukács

l.

Cincik

8, 16. 60. l.

Kracker János Lukács

Lód

Magyar Vilmos: Emlékezzünk régiekről. (Az asódi Podmaniczky-kastély.) Építő Ipar 1909. 180, 181. l.

Kracker János Lukács

l.

Arch. Ért. 1931.

179. l. 180, 181. l.

Mezőkövesdi néprajzi gyűjtés

VI. 167

Kracker János Lukács

íród

Éber László: Az intézet díszterme. A bányai ág. hitv. evang. egyházker. aszódi leány-nevelőintézet-) ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ Értesítője az 1908–1909. iskolai évről.

Mammutha

Agyardarabok VI. 167

Kracker János Lukács

l.

Radoskastély II.

47, 56. l.

ve (Bezeichnet): Knopp Imre, 96.

ezve (Bezeichnet): K. Károly 861.

Jelezve (Bezeichnet): Wilhelm V. Krauss 12.

S POHÁRRAL (Bildnis eines Mannes mit Pokal und

Illusztr. XXVIII. tábl.

n). Jelezve (Bezeichnet): László F. E.

geb.) 1869.



674

Kracker Lucas: Mária
mennybemenetele.
Magyar Studio anke. II.

596

707

Krakker Lucas Lukas

Kracker János Lukács



irod.

Barát – Eber –

Takács: A mű-
veszet története.

II. Europa művészete
Bp. 1934. 286-l

DR

ANDA

BUDAPEST X, KERESZT
LEVÉLCÍM: 100. POST
TELEFONSZÁM: JÓZ
SÜRGÖNYCÍM: OVO

LUX
RINSO
SUNLIGHT
TWINK

Kracker J. L.

Oltárképei a besztercebányai rk. templomban

l.

Forum

1935. 134 l.

Felkai Museum VII. 286.

Kraker J. L.

festette tőketerebes
pléb. templom mennyezet
képét 1777-ben

Velvánd

184. l.

Kracker János Lukács

Szerepe a Komárom
Szent András templom
kifestésében (1771) részben a
1760-ban Maul-
bertsch falkiger restau-
rálásában

Nemeth Vilmos A Ko-
márom kath. gymná-
sium története a Jézus-
társaság vezetése alatt.
Komárom 1894. 37. l.

Kracker János Lukáci

vred.

Pétermagyarnuv

Verecke V. 64. l.

70. l.

71. l.

72. l. (képpel)

KIRÁLYI MAGYAR EGYE
BUDAPEST VIII MÚZEU

Ng.J.
ifj.Szentivany
mükeresk

XI.Lágymányosi

Kracker János Lukács

a töketerebesi rk. templom falképei fentitől

A freskomű szent Pál remete életének jeleneteit ábrázolja. 1933-ban Kern J. Péter restaurálta a szlovenszkói műemlékvédő hivatal megbízásából

Forum. 1934. 184. l.

(A szlovenszkói állami műemlékvédelem tavalyi mérlege.)

NTAL KF

s töltőtollszaküzletek

ŰT 2. ~ TEL. 1-399

et krt. 16. • V., Lipót krt. 5. • VII., Rákó

anyagok kigyártója és forgalombahozój
zági vezérképviselete.

7

SZEPT.

Napok		Kath. napt.
1	Szerda	Egyed
2	Csüt.	István
3	Pént.	Manszvét
4	Szomb	V. Róza
5	Vasár.	J. Lőrinc
6	Hétfő	Ida
7	Kedd	Kassai vtk.
8	Szerda	Kis B. A.
9	Csüt.	Kl. Péter
10	Pént.	T. Miklós

Kracker János
Lukács

l.

Breznay Egri Kaszinó
121. l.

14 drb

Árpád baptista Egyenlet	7 drb	50 fillér
Varós parancsnokság	10	50 fillér
Esti kurir	3 drb	40 fillér

[illegible]

A küldeményünkhöz csatolt ***postatakarékpénztári chequekönyv*** segitségével, miután annak ***értékét*** 20 fillérrel és az egyes befizetési és átutalási műveletekért a postatakarékpénztár által felszámított 4—4 fillérrel, ***összesen 60 fillérrel számlába tettük*** — a havi részletek ***teljesen dijmentesen*** fizethetők be.

8286 sz.

Kérjük levelezésnél és fizetéseknél szívesen e számra hivatkozni.

KÖLCSEY KÖNYVKERESKEDÉSI R.-T.

EZELŐTT

GÁRDONYI ÉS TÁRSA

BUDAPEST, VIII., ÜLLŐI-ÚT. 52/B.

Postatakarékpénztári chèque-számla 7969.

Budapest, 1907 VIII 30

Tek Szentevanyi Gyula ur

munszteri tisztviselő

Budapest

Krakker János Lukács

festő

vöd

Hekler M M Tóst

14 g. l.

Szabó János IX. 57.

Kracker János Lukács

falhejei a tőke-terebesi rk. plébánia templom gótikus szentélyének és a hajó boltozatán, 1777-ben készült s/ Remete szt. Pál életéből vett jeleneteket ábrázolnak.

Emlkassaiegyhm

II. 539. és kv. ll.

3 képpel.

a szentély boltozatán a Boldogságos Szűz, a hajó boltozatán

A templom hajó egyes fülkéiben törzeneti jelentek vannak festve.

Példányszám

55 felvétel 55 drb. 18x24-es k
55 drb. 18x24-es kép
Kiszállási költség

Számlabélyeg

azaz Egyezerháromszéznyolcvan

Ezen számlában feltüntetett ár a 4
számu rendelet értelmében ARAN
értendő.

A másolat hiteléül:

Budapest, 1943. dec. 22.

MAGYAR FI
FÉNYK

Fizetendő: számla vételekor.

Vi.

Kracker János Lukács

festő

írod

s

Hekler M.M. Tori

1941. l.

lásd Krakker

alatt is.

Sz.-Mária, r. k. te
Szent-Márton (Ma
Sz.-Mihály, r. k. t
Sz.-Péter, r. k. tem
Szlécs, r. k. templ
Vasecz, r. k. temp
Vichodna, r. k. ter

Kracker János Lukács

Brod

2

Fürsthangos

34 l.

A Kassai szárévés egyházmegye történeti nértára és emlékrönyve. II. Kassa 1904. (633. l

Krakher János festőművész

A Varanno-i (Zemplén vm) plebánia tpl fedélzete 1873-ban tüzvész áldozata lett. Elmulasztották a tpl. azonnali befedését sigy az őszi esőzések következtében a tpl. boltozata megrongálodott, elvált a vakolat, helyenkint lehullott és magával rántotta az 1754-ben Szirmay Zuzsanna, gr. Barkóczy Imre ötvegyének költségein fordítva!

Krakher János festőművésszáltal 2000 Rfotért festett vennek freskórat.

Kracker János [illegible]

fordít

A kassai 100 éves egyhanmegye tört. vertára és emlékkönyve II. k. (733 l. képpövege hört)

Krakker János

A kassai domonkosrendiek tplmennyezetének festménjei a híres Krakker, bécsi festő művei.

Kracker János Lukács

fordít

(Kracker János Lukács)

Foltin János:

Egy régi egyházi
festő. [ ] szárados
emlékezete.
Képzőművészeti Szemle
1880. II. évf. 1. sz.

folytatása a
sík számban



Schikedanz

Művészet és mesterség. *Gregu*
János-tól. — Mátyás király er
trált mű. *Peterdi József*-től. —
Japánban. (Gr. Zichy Ágost k
két levele. — Tiszai halászok
termekből
Illustratiók: Ipolyi Arnold ar
— Rajzok az „Aranyország"-
szépség, — Amor. Rajzo

Egész évre . .
Fél évre . .

Szerkesztőség: Bud
Kiadó-hivatal: Budapes
(Zipser és

B
ZIPSE

Kracker János Lukács

l.

Kapbarokk.

Reg. Tars. Évk.

II. 261. l.

Kvacker János Lukács

az arsódi Podmaniczky kastély falképei

Ezer év Pest vármegye földjén. H. és év n. (1942?) 165. l.



Kracker J. Lukács

l.

Petőfi tér

13. l.

ar 1938-39 Költs. cöben
e 1890 P

u számlák

/39. Költs. cöben.

721.— ✓
24.80 ✓
30.24 ✓
224.60 ✓
301.62 ✓
276.70 ✓
167.78 ✓
94.50 ✓
260.70 ✓
49.— ✓

Kracker János Lukács

Erőd
2

Lyka művtört. II.

235, l.



PIANT

1. Vestib

5.

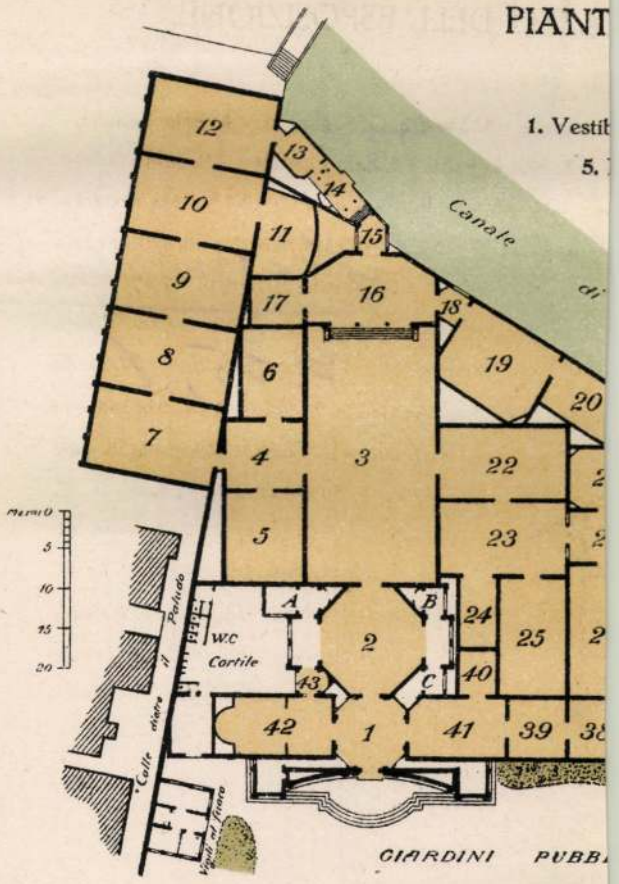

Kracker J. Lukács

vod
2

Ybl képrőm

320 l

Kracker J. Lukács

erőd

Entzfőpapok

257. l.
264. l.
266. l.

Kracker J. Lukáš

(1717 - 1779)

vod

Pig Mühel

559. l.

BUDAPEST
7-6-1123

Kracker J. Lukács

Erőd
2

Pig Müvel

529. l.



BAGI LIPOT
könyv, papír, irószer, hirlapok
folyóirat- és dohánytőzsdéje
IÁSZÁROKSZÁLLÁS.

Kracker János Lukás

[illegible] az egri liceum
2 könyvtárának
freskoja

Magyarországtört
IV. 491. l. (Keppel) 650. l

Kracker János Lukás

Az 1763-ban elpusztult Maulbertsch freskök helyében az ujjá épitett Komarom Szent András templom falképeit festette 1770-71-ben (?)

Bierbjezsuiták

59,60 l.

Kracker János Lukács

Pest

vrd

Rupp Jakab. Magyar-
ország helyrajzi törté-
nete. II. k. Pest, 1872
27. l.

NYOMTATVÁNY.

Nagyméltóságú
Méltóságos
Nagyságos

MEGHÍVÓ

A

MŰEMLÉKEK ORSZÁGOS BIZOTTSÁGÁNAK

19 ..... évi ..... hó ..... n ..... napján

.....

délelőtt / délután ..... órakor megtartandó végrehajtó-bizottsági / rendes / albizottsági ülésére.

Tárgy: .....

Elnök megbízásából:

.....

Hornyánszky V. R.-T. Budapest.

Kralker Janos Lukács

a besztercebányai r.k. plib. templom (fő?) oltárképét fenti festette.

Jurkovich Emil

Besztercebánya és vidékének kalauza.

Besztercebánya [1902]

73. l.

Kracker Johann Lukas

festő

l. Péter II. 68. l.

69. l. képpel

Kracker Janos L.

vod
z

Höldy Doby An-
tal: Podmaniczky
család. II. kiad.
Bp. 1901.
32. l.

Kracker János Lukács

1.

Zlittrich Ödön dr

az arádi falfestmé-
nyek
Byz. 1930
képpel

Kracker János Lukács

d.

Tolnai: Régi magyar
főurak.
135. l.

Vasárnap
18
Efrém ea

Protestáns
Arnold
Görög
Leonc
Izraelita
Szivan 24

Hétfő
19
Gyárfás és Pr.

Protestáns
Gyárfás
Görög
Judás ap.
Izraelita
Szivan 25

Kedd
20
Szilvér p. vt.

Protestáns
Ráfael
Görög
Metód
Izraelita
Szivan 26

Szerda
21

Protestáns
Alajos
Görög

<Kracker János
Lukács>

l.

Foltin J. < > festő-
nüvész / Eger, 1909.

/ emlékének feldeve-
nitése.

Kracker Taus

Ivod
i
Gerevich L'arte

XXVII. table

1023. Ismeretlen festő. A XIX. száza

Feleky Miklós.

látható

Mellig, kissé jobbra
öldöke és szeme barna, arcz
koronás érdemkereszt díszit
lehajtott nyakkendőjét ara
ros atillája fekete.

Vászon, méretei 63.3
Feleky Pál és Feleky
(1805-906)

Sz. n. 148

Kracker Lukács

festő

C.

Kondra Kabos

Adatokaz egri egy-
házmegye történelmehez I. f.
Eger 1885. 75. l.

MOB 1973. 41

lom mai festése javitásra és bizon
re szorul. Nem tartanám azonban ki
egész templom polichrom ornamentik
elöszöris azon oknál fogva, mert s
ujabb templom ilyennel nem birt, m
rütlen lenne s külömbenis ellenté
egyházmüvészet évezredes hagyomány
a templomoknak teljes ornamentális
nem ismeri, s e helyett az alakos
kal, egyes alakokkal, vagy jele net
ti a templom sima falfelületeit, m
célzat folytán is, ami egyébként k
jut Eminenciád azon magas óhajába
a diadalív fölötti nagy falmezőn i
gü falfestmény készüljön. Egyébkén
a két templomnak oly nagyszerü az

Kracker János Lukács

vod

Schoen A.: Kracker
első magyar festmé-
nyei. A Cél 1911.

megszörödni!

HELYSÉG

Kassa.

VÁRMEGYE

Abauj-Torna.

ŐRZÉSI HELYISÉG

Székesegyház.

TULAJDONOS

SZAKCSOPORT

Ötvös

KOR

177

MÉRET

m: 54

TÁRGY

Feszület.

LEÍRÁS (ANYAG, ALAK, MEGMUNKÁLÁS, DÍSZÍTÉS, FELIRAT, JEL

Ezüst, aranyozva. Vert
Szórian vésve: Civitatis Ca

FÉNYKÉP, RAJZ

Kracker János

Lukács

l.

Wagdej

198, 201, 203, 204. l.

Nemz. Muz.

és legye

bra fordul. Széles karimájú puha
szemöldöke, ~~és~~ bajusza barna; sza-
lehajtott, kabátja sárgásbar-

.
r János hagyománya.) Átvétetett, (1897: II.
/97.)
ntést tudomásul vette 1898: II. 17-

II: 674

Kracker János Lukács

cvód festő

a

Dan Kaz

51. l.

törekvéseket, amelyek az olasz jogtörténet és a kánonjogtörténet összefüggéseinek értékesítését tűzték ki célul, közben megismerkedett a világi jogtörténet főbb problémáival is. Gondot fordított a magyar és olasz jogtörténet kapcsolataira. A kánoni jogtörténet „dekretalisztika" elnevezésű ágában a vonatkozó magyar kapcsolatok feltárásának előmunkálatait végezte el, főleg a vatikáni levéltárban és a Biblioteca Vittorio Emanuele-ben. Ezenfelül látogatta a Corte di Cassazione és a Corte d'Appello üléseit. A Palazzo di Giustizia, valamint a Ministero di Grazia e Giustizia könyvtárában megismerkedett az olasz bírói és ügyvédi szervezettel. Többször meglátogatta a Galgano professzor vezetése alatt működő Istituto di studi legislativi-t és az olasz minisztériumoknak egyházjogi ügyekkel foglalkozó osztályait. Kiküldetése alatt jelentek meg „Megjegyzések az egyházi jog két kérdéséhez", „Az egyházi perjogtörténet és feladatai" című dolgozatai, ezenfelül több bírálatot és kisebb dolgozatot készített el, amelyek sajtó alatt vannak.

Dr. Pongrácz Alajos (1909, Budapest, róm. kat.), magyar-német szakos középiskolai tanár, a budapesti VI. kerületi állami Kölcsey Ferenc gimnázium rendes tanára (Zambra professzor). Azzal a feladattal ment Rómába, hogy kidolgozza olasz irodalmi szakdolgozatát „Vespasiano da Bisticci ed i suoi clienti ungheresi". Olasz nyelvi és

Kracker Johan Lukas

1717-79

erod

Bar Ebtah

286.1

Kracker János Lukács

falkejei a varannói (Templen vm) rh. templomban

Gereczefalkejek

544. h.

Főoltárkép s Mária-mennybemenetele a bestercebányai (Zólyom vm) plébánia templomban.

mo. 543. h.

| | | |

Kracker János

Szt Márton, oltár-
kép

Tiszapüspöki vk.
templom

l.

Gerecze falképek
506. h.

tudom, melyik isten fogja a harminc év sorompóját tul életemet kormányozni, utaimat egyengetni, az ut szikláit felrobbantani és a jövő virágait dus televénybe elültetni, ijedten, néma elérzékenyüléssel nyulok Hipnosz puha köntöse után, de már elment, elmenekült előlem s már az uj Marsok harcos alakjai hivnak az uj életre és az uj küzdelmekre.

Budapest, 1930 május hava.

[illegible] fognak a kitűnő szerző által közölt adatai, az ő hozzájárulásával nagyon sok érdekes és a nagyközönség előtt eddig ismeretlen adatot használtam fel munkámban.

Köszönetet kell mondanom kedves és régi barátaim közül Balassa Józsefnek, Bán Ferencnek, Berkes Imrének, Faragó Miklósnak, Fehér Árpádnak, Halász Sándornak, Kőrözsy Bélának, Kulcsár Miklósnak, Lázár Leónak, Müller Menyhértnek, Pál Tamásnak, Reichardt Lászlónak, Ujvári Péternek és Walikovszky Károlynak, akik igaz kollegialitással és szeretettel álltak rendelkezésemre munkám egy-egy részletének feldolgozásában és igen becses kutfőül szolgáltak az ősz Barabás Béla képviselőnek nemrég megjelent örökbecsü, történelmi értékü emlékiratai. A Hungária-nyomda a mü harminchárom munkanapon történt pompás, tökéletes előállitásával a technikai készültség és az ipari kultura káprázatos teljesitményét produkálta.

Az ujságiró pályájának minden percében, munkájának min-

Kracker János

festmenyei

egri templomokban

l.

Gereczefalkepek

501, 502. h.

503, 504. h.

wód

Pasteiner Gyula-

Akad. Ert. 1896. 199. l.

1905. március 14.

Nyílt ajánló levél: Csallóczy Gábor szentesi múzeumi igazgatóra a bécsi és berlini múzeumokhoz a szentesvidéki germánkori leletek analogiáinak tanulmányozása céljából. (193/1905.)

Kracker János Lukács

Képei hevesmegyei templomokban

l.

Gerecsefalképek

504. l.

Márkus László

Pécsi Dani
Péchy Tamás
Pérely Imre
Péterffy Tamás
Piasovszki József
Pickner Aurél
Piller Artur
Pillich Kálmán
Platz Bonifác
báró Podmaniczky Frigyes
Pogány Béla
Pogány József
Pogány Móric
Pokoly József
Pokorny Richárdné
Polczner Jenő
Polgár Péter
Politzer Sándor
Pollák Lipót
Polnay Jenő
Polónyi Dezső
Polónyi Géza
Polyák szerb földmivelésügyi min.
gróf Pongrácz Jenő
Radó Richárd
Radó Sámuel
Rainer József
Rainprecht Antal
Rajnai Gábor
Rakovszky István
Rakovszky Iván
Ranschburg Sándor
Rasin
Rassay Károly
gróf Ráday Gedeon
Rákosi Gyula
Rákosi Jenő
Rákosi Viktor
Ráskay Ferenc
Rátkai Károly
Rátkay Márton
Rátz Sándor
Reich Árpád
Reiniger Jakab
Reisner János
Reisz Gyula
Relle Pál
Renner Karl
Rex Henrik Tivadar
Révész Adolf
Rózsa Lili
Rózsavölgyi Gyula
Röder ezredes
Rudnay Béla
báró Rudnyánszky Antal
Rudolf trónörökös
Ruppert Rezső
Russu-Sirianu János
Ruttkay György
Sacelláry György
Sajó Sándor
Sal Ferenc
Salacz Gyula
Salanszky József
Salgó Jenő
Salgó Sándor
gróf Salm Hermann
Salusinszky Gyula
Salusinszky Imre
Sarlay János
Sarlott Domokos
Sarolta mexikói császárné
Sas Ede
Say Rudolf

Kracker János
Lukács

wód
z

Gereczefalhegék

485, 486. h.

	A m ü t á r g y													
	méretei		volt az		átadás előtt			átadás után			Található most			
van	magas	széles	új	régi	év	ter.	sor	év	ter.	sor	OK.	TK.	Graf.	
	cméterben		dep. is		sz. a. volt kifüggesztve						szám alatt			lapon
	65.–	45.–	–	–	1883	VIII	376	1884	II	34	–	37	–	559
	215 ~~212~~	129.–	–	–	–	–	–	1884	II	35	–	36	–	559
	60.–	47.–	–	–	1883	VIII	380	1884	II	36	–	38	–	559
	138.–	104.–	–	–	1883	VIII	336	1884	III	40	–	40	–	560
	130.–	90.–	–	–	1883	VIII	350	1884	III	42	–	42	–	560
	115.–	88	–	–	1883	VIII	329	1884	III	44		44		[illegible]

Kracker János

Nep. szent János és
Sz. József c. olajképe
a szihalomi templom-
ban (Bossod vm)

Gerecze falképek

494. h.

HIO
HICHTE
DER
TSCHEN
NST

T

BIBLIOTEKA

Kracker János

Szent István király c.
olajfestménye a
szentistványi (Borsod
vm) templomban

Gerecze falképek

494. h.



v. Schlosser
versität Wien

chaft Athenaion m. b. H.
Babelsberg

Kracker János

Szent János a latinni kapu előtt c. olaj-festménye a sátai* (Borsod vm) templomban

Gereczefalkepek

494. h.

* Gerecze Sátán-nak írja a helyneve

Die sechs Büc

Herausgegeben von Prof. Dr.

I. Buch: **Die Kunst der Antike**
Prof. Dr. A. v. Salis-Münster i. W.

II. Buch: **Die Kunst des Orients**
Dr. E. Kühnel-Berlin

III. Buch: **Die Kunst des Mittelalters.**
Prof. Dr. J. von Schlosser-Wien

IV.

V.

VI.

Niemals ist im Volke das Bedürfnis so dringend gewesen wie he
heit und Gegenwart teilzuhaben. Mit dem Anspruch auf Allgem
Kultur- und Kunstgut zu vertiefen und es sich zum geistigen Besit
weitert den Gesichtskreis, entwickelt das Verständnis für neue Best
das Menschengeist in Jahrhunderten hervorbrachte, in sinnlicher
mit so hohem Genuß verknüpft wie die Kunstbildung, die dem M
der Bauwerke, Skulpturen und den ganzen fabelhaften Reichtum de
und genießen lernt und so den vergeistigenden, veredelnden Schim
Gestützt auf eine große Erfahrung hat nun der Verlag sein Augenm
als auch dem schon Vorgebildeten etwas vollständig Neues und
nach sorgfältiger Vorbereitung neu heraus: Die sechs Büche

Folgende Gesichtspunkte sind berücksichtigt: Nicht der Text, son
größten Raum ein. Denn der Sinn der Kunst erschließt

Kracker János Lukács

irvá
z

Dívald 1927

140. l.

Министерство Просвещения

Отдел министерства в Буде официально удостоверяет, что

Др. Чентмиваки Дюла

в качестве секретарь в Пеште

явился на работу. Теперь он идёт на место своей должности.

Министерство рекомендует его русским и венгерским властям.

Буда 29/III. 1945.



Kracker J. Lukács

zvód
z
Mysk Ernő
71. l.

bizás utján hajtod be
pedig írd meg és én
akarnám, hogy kellem

1 váltó.
1 óvás.

Kracker János Lukács

Cásd

Dehio-Ginhart

257, 266, 570,
571. l.

~~1897: VII. 29-én az Iparmú~~

Madonna nak balján a palast~~ja~~tal félig betakart ~~balján~~ ~~[illegible]~~ (~~[illegible]~~ lit.)
~~[illegible]~~ szopt. Mária fejét kissé jobbra hajtja
a ~~gyermekének~~. Öltözete: derékon megkötött ru-
~~[illegible]~~ Koronáját és leomló fátyolját két

nű, méretei 29.7 : 25.3 cm.
~~ad.~~ Ára 138 ft 75 kr.

*)

Kracker Janos
Indian

l.

Arch. Ert
1910-202, 203. l.

JK. 264.

II
593

264. *Forgács István.* Mellig, kissé jobbra fordult, tojásdad medaillonban. Haja, szemöldöke, hegyesre pödrött hosszú bajusza sötétbarna, szeme barna. Atillája piros, zöld mentéjének bélése fehér. Az előbbin hét, az utóbbin pedig öt nagy gomb van. Felirata alól: »*Virtuum viribus vincenda voluptas*« és a kép körül: »*Stephanus Forgáts de Gymes Liber Baro Anno 1651*«.

Vászon, méretei 18·4 : 14·2 cm. — Át. Képt. 149 (4). — Gróf Csáky László ajándéka 1824.

Kracker Janos Lukács

1717 - 1779 -

wód

Lyka - Muther

II - 235 . l -

Kamaradenbrief 1848

Kgl. Kap. 230.

[illegible]

[illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [

Kracker János Lukács

festő

erőd

v

Szmrecsányi Nova

36. l.

Rubens Pieter Paulus

2972

33. F. Lenbach.

(Sz. Schrobenhausenben 1836. deczember 13-án. München ben 1904. május 6-án.

Bismarck hg. arczképe.

A mellig ábrázolt kanczellár szembe néz. Feje kopasz, haja és bajusza őszbeborult, szemöldökének egyes szálai hosszak, szeme kékes-szürke, szakálla leberetvált. Homloka és arcza ránczos. Körülcsavart nyakkendője fehér, begombolt kabátja fekete. Jelzése alól jobbra: »*F. Lenbach 1893.*«

Carton, méretei 80: 60·5 cm. — hg lelt. sz. 434. —

1893: V. 331. — 1894: V. 22. — 1895: V. 31. — 1896: V. 33. — 1897: V. 33. — 1898: V. 33.

~~Vétetett 1893-ban. — Ltsza 434.~~

745

Kracker János Lukács

festő

cród

z

Myskovszky Viktor:

Kassa város középkori és renaissance stílű műemlékei Bp. é. n.

14 l.

Kracker Lukás

l.

Ybl Lotz

372 l.

A növény neve: Köris

Kracker Janos Lukács

l

Leopold Stefano

33. l

Bünker Rajnárd VII. 280.

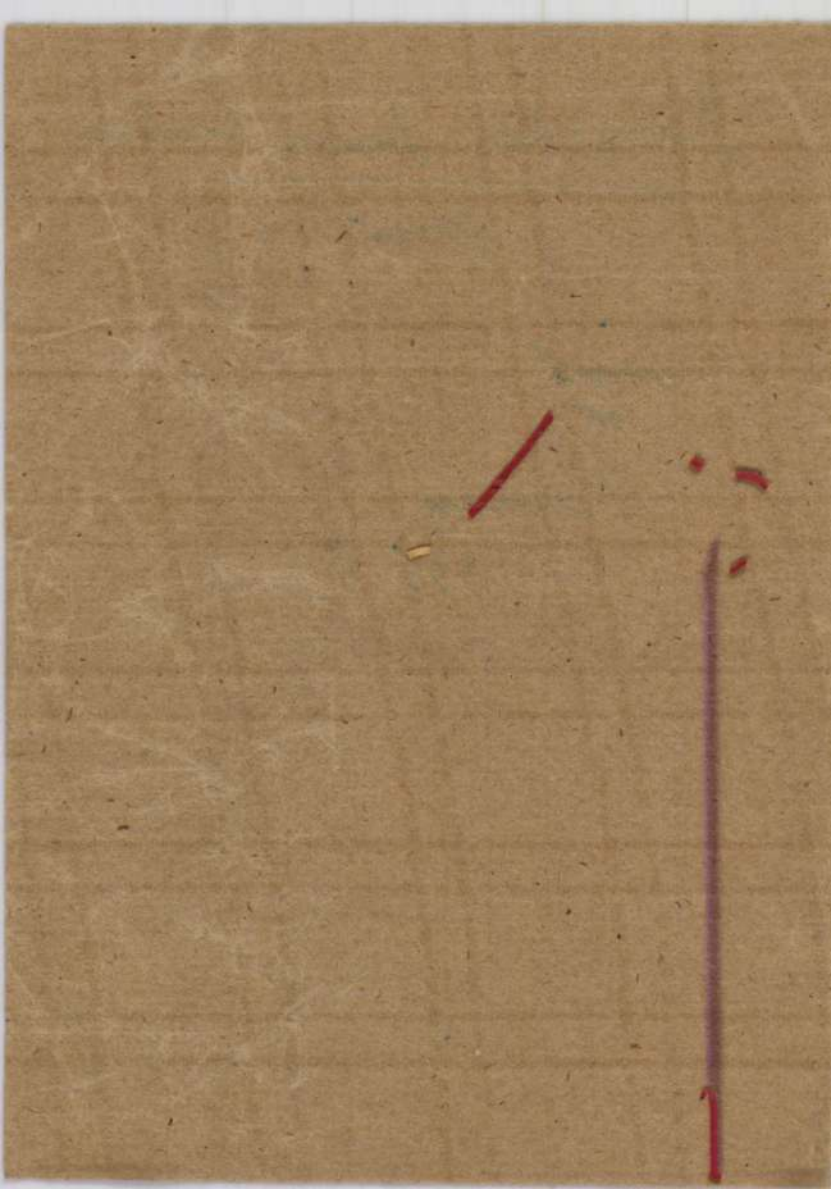

Kracker Janis Lukács

fest

wird

=

Toman

331. l.

Kracker J. Lukás

1) falképei a jászóvári premontrei ~~rend~~ monostor könyvtárában,
2) a perjel (?) szalonjának menyezetén (Veronese után)
3) Egy igen szép vázlata a perjel lakásán (repr. szinesen Schourekben)
4) Vázlat a perjel halószobájában.

Láttam 1941. V. 25.

Kracker János Lukács

festő

l

Luveszpr püspvár

203. l.

Csütörtök **24** Bertalan ap.	
Péntek **25** Lajos kir.	
Szombat **26** Zefirin p. vt.	

Kracker Lukács

Lakóháza Egerben

Br Kar Egri Kepesk

56 l. Keppel

Visegrád

241, 252,

Kracker János Lukács

a hejcei püspöki
kastély kápolnájá-
nak menyezetképei
fentitol. Ugyanitt
4 dob olajfestmény,
köztük 2 dob rossz
állapotban. Madarász
Tovan kassai püspök
megkért, hogy alkalmi-
lag vezzem meg a
képeket, s közöljem
mibe kerülne helyre-
állításuk.

Kracker János Lukács

Oltárképe van a belé-
nyesi (Bihar m.) vk.
templomban.

Uj Idők Lex. IV.
813. l.

Kracker János Lukács

l.

Szm Egerműv

30, 46, 76, 87, 93, 109,
111, 113, 114, 122, 140–
143. l.

Kracker János Lukács

l.

Szm Egerszög

204/205. l.


M. K. MINIS


A VALLÁS ÉS KÖZOKT. M. K. MINIS

Kracker János Lukács

l.

Szm Egerszám

207. l.

208. l.

Sötb hegen
is emlékre-

műveinek kiegészítő
felsorolása.

m. kir. vallás- és közoktatásügyi minisztertől.

323 szám.

Műemlékek orsz. Bizotts. ter. Elv.

BUDAPEST.

IX. Rákos u 10

Hivatalból.
szolgálati ügyben.
Díj átalányozva.

Kracker János Lukás

Szt. Anna oltárhejét
a pápai plébánia
templomban Pigler
tevésen tulajdonítja
fentünk. Festője
segédje Zirckler
János.

l. Szm Egermüv

206. l.

MDK

Kracker

Az egri barokk-emlékek. Épitő Ipar- Épitő Müvészet 1926. 17.l.

Thrakker egri képíró.

Tud. gyűjt.
1819., V., 3-32. l.

Kracker J. L.

A lenti díszterem freskóit
fenti festette Zach J.-
vel együtt 1776-ban.
Részletesen leírva; ha kell
lásd e forrást!

Eber László dr. Az intézet
díszterme. Értesítője, A
bányai ág. hitv. ev. egyház
kerület aszódi leánynevelő
intézetének —, az 1908-9.
tanévről. Aszód 1909.

MOB Könyvtár

Kracker János Lukács

Maulbertsch Antal vázlatai alapján festette a komaromi szent András templom freskóit 1771.?-ben. Ezek a freskok részben (?) elpusztultak az 1848. szept. 17-ikei tűzvészkor, minkor a templom boltozata is öszeomlott.

Gyulai Rudolf: A komáromi bencés templom eredete. A pannonhalmi főapátság története. V. Bpest 1907. 725. l.

Németh Vilmos A komaromi kath. gimnázium 1894/5. évi értesítője


BUDAPEST
1913 JUL 18-8

Kracker Imre Lukács

mód

Vayk: Régi magyar mecenások. Művészet 1902. 214. l.

Kracker János Lukács

Lentszerű szerint öfestette a szt. ferencrendiek egri templomának Mária-főoltárképét. Valószínűleg tole u. o. Lt. Antal és szt. Anna-oltárok képei.

Szmrecsányi Miklós

A Szent-Ferenc-rendiek templomná-, IV. Egri Népujság.

1922. jul. 30.

Kracker János Lukács

erőd

Szmrecsányi Miklós: Esterházy és a művészet – Galanthai gróf Esterházy Károly egri püspök emlékének ünnepélye. Eger 1926. 15, 16. l. 17. l. 19 l. 20. l. 21, 22, (23) 24. l. 27 l. 35 — 37. l.

Ez a forrás okv. felhasználandó!!

1764 – 1779 dec. 1. élt

Egerben, mint a püspök udvari festője.

a fiúról a MOB Könyvtárában –

a, Morea és Ungaria fekvő varo-
RISTIANOR és a CONCORDIA PRINCI-
ot jelképezo női alakot tartják,
l van abrazolva és a melynek fel-
continuit diu. Felirata fölül:

CIA

ae, C. in Croatia" és befejezése:

a rl. 15.8:22.5 cm.

187-906
-906-8

Kracker János Lukán

vöd
2

Ipolyi, Arnold: Geschichte der Stadt Neusohl. Wien 1875. 130. l.

A besztercebányai
főtemplom kupolafest-
mége fenti öl-

A Soproni Ág. Hitv. Evang. Egyházközség Elnökségétől

330/1935 sz.

A Miemlékek Országos Bizottságának

Méltóságos Elnöksége



Budapest

~~VI. Állatkerti út 1.~~

IX Rákóczi tér 10 sz

Krakker Janos Lukács

festő

1901

Rupp Jakab. Magyar-
ország hegy. tört.
II. 27. l.

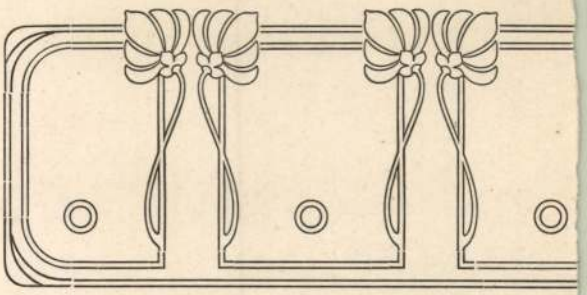

IGEN TISZTELT

Van szerencsénk becses tu
JÁNOS dr., a Magyar
történész és SZENTIV
már megirták az első n
kont, mely a XII-ik szá
képzőművészeink életrajzát magában
a nagyméltóságú vallás- és közokta

MAGYAR MŰVÉS

Krakker

Kettonyn pleb. temploma
Krakker falkepcivel (Le-
romboltatok.
Körmöczbányán

..... *műhely.*

főnökség!

.....hó.....n történő kifize-

.....indokából személyesen meg nem

.....szamu .....

n.

vi ..... hó.....

.....

sajátkezű aláírás és munkásszám.

Krakker Louis

Grod

Om. V(a) 172 l.

Krakker Jaim Lukacs

irodalmához

Egri szerepléset és gr. Eszterházyhoz való viszonyát emliti röviden. Majd: A besztercebányam (nagyoltár képen) olvasható neve mellett az 1774 évfeljegyzésel, míg a plébánia jegyzőkönyvéből a festmegnek 226 frt 40 krba került ára felől is értesülünk. A templom négy hires oltárának képe szerint a boll. Szűz megbeszélelet volt előállítandó, mit K. a megbeszélnek tiziani és rubensi képei mintájára, kisebb mérvben és kevesebb alakkal, szengébb művészettel és modorosabban sétesitett.

Ipolyi Arnold. A besztercebányai egyhan műemlékek története és helyreállítása. Bpest. 1878. 53. l. 56 l.

Letisztázva

(1)

Kracker János Lukács, Egerben élt, működött s ott halt meg is. –

Kracker Jánosról, akár műveinek számát, akár belbecsét tekintjük, be kell ismernünk, hogy az ecset hivatott s nagy készültségű mestere volt. Különben e kedvezőitélettel neki, most halála után 100 évvel, napjaink tekintélyes és szakavatott műbírálói egyaránt adóznak. És még azzal, hogy őt az ecset hivatott mesterének nevezzük nem is mondunk sokat, vagy legalább nem mondottuk azt, a mi őt joggal megilleti. – Mert ha különösen Krackert, mint vallásos szellemű keresztény festőt tekintjük, ha továbbá tekintetbe vesszük, hogy a mult században élt és működött, tehát oly időszakban, midőn a keresztény festőművészet csak névben létezett, valóságban pedig üres, ihlettség nélküli, szellemtelen, érzékiséggel teljes, még technikára nézve is silány korcs műveket hozott létre, főleg hazánkban, hol köztudomás szerint, épen Kracker évei folyamában, nemcsak a festőművészet terén, hanem kulturális viszonyainkat tekintve, sok más egyébben is teljes pangás és tétlenség uralkodott, ha mindezeket tekintetbe veszük, s azután szemlét tartunk művei felett s látjuk szép compozicióit a vallásos lélektől áthatott alakjait s művei egyébb jelességeit, azt kell mondanunk hogy Kracker nemcsak kitűnő képző, hanem mint ilyen hazánkban korának valodi tüneménye volt. –

S még is, ha egyénisége és életviszonyai körül vizsgálodunk, azt tapasztaljuk, hogy kortársai őt sem elégge

/.

Kracker

Krakker János Lukács

Vallás és közoktatásügyi m. kir. miniszter Steindl Imre b. t. a varannói templom és falfestményeiről szóló jelentését beküldi. A bizottság óhajtandónak tartja, hogy a Krakker által festett falképek fentartassanak; midőn azonban a stylre nézve kevésbé érdekes templomnak unteg öt-6 ezer forba kerülő restaurációja vélkül nem történhetik, a miniszter bőles belátása szerinti intézkedését megkéri, ha netalán ezen restauratio más, mint a bizottság pénzalapjából történhetnék. A képek a falhoz erősítésre végett teendő kiséretre kéressék meg a miniszter, hegyeskedjék 300 frtot engedélyezni.

Henszlmann Imre: A magyarországi műemlékek orsz. bizottsága 1882. szept. 14-i tartott rendes ülésének jegyzőkönyve. Arch. Ert. 1882. Ujf. II. K. XI. TV l.

Kracker

festő MDK

egyik követője

festette a Mátramindszenti r.k. templomnak a "Három királyok imádásá"-t ábrázolo képét.

266.o.

Genthon:Nógrád. 1954.

MDK

Kracker

festő

Az egri liceumi könyvtárterem /A tridenti zsinat. 1778/

60.o. 55. jegyzet.

ZÁDOR ANNA: POLLACK MIHÁLY, BP. 1960.

MDK

KRACKER

Két freskója egri müemlékeken szerepel. Adatok.

Gerő László:Eger. Budapest 1954.p.4o.

Képzőművészeti Alap kiadása.

Kracker

Pilgram Jászói kolostora Krauss és Kracker közreműködésével valósult meg+.."egy olyan osztrák értelmü "Gesamtkunstwerk", mely a legjobb ausztriai példák között is megállhatná a helyét.."

+mint

/Magyar Művészet Lexikona/

Mojzer Miklós: A váci barokk rezidencia
Müv. Ert. 1960. 4. sz. 282. old.

So.

M.O.K.

Kracker

24. ábra: Az egerbaktai főoltár 1775.
Az ábra alatti további aláírások: Steinhauser, Nits.

/Magyar Művészet Lexikona/

Voit Pál: Tervek, mesterek és a mü.
Müv. Ért. 1960. 4. sz. 277 old.

So.

MDK

KRACKER

Mária oktatása c. képe az egri ciszterci templomban.

Gerő László:Eger. Budapest 1954.p.4o.

Képzőművészeti Alap kiadása.

MDK

KRACKER

Freskóját láthatjuk az egri kispréposti paoltában.

Gerő László:Eger. Budapest 1954.p.42.

Képzőművészeti Alap kiadása.

MDK

KCRA

MDK

KRACKER

Az egri ciszterci templomban festett mennyezetképei az 1800 és 1827 évi tűzvész alkalmával elpusztultak

Gerő László:Eger. Budapest 1954.p.4o.

Képzőművészeti Alap kiadása.

MDK

KRACKER

Az egri görög templom oltárképének festője.

Gerő László: Egger. Budapest 1954. p. 45.

Képzőművészeti Alap kiadása.

MDK

KRACKER

Vázlatrajzai Eger képzőművészeti anyagát gazdagitják

Gerő László:Eger. Budapest 1954.p.46.

Képzőművész ti Alap kiadása.

MDK

KRACKER

Freskója disziti az egri liceum könyvtárát.

Gerő László: Eger. Budapest 1954. p. 52.

Képzőművészeti Alap kiadása.

Jan van den Kerchove Heyse

363. Frans Porbus I

Kracker I. L.

az arszódi Podmaniczky kastély mennyezetének freskói –

Arch. Ért. 1928. 198.

Letisztázva 2 Kracker

nem ismerték, sem kellőleg nem méltatták, vagy legalább a becsülés azon fokára nem emelték, melyet jeles tulajdonainál fogva méltán megérdemelt volna. Mert ha ma tudni akarnók, hogy születésére nézve magyar volt-e avagy beköltözött idegen? s ha ez utobbi, tehát honnén jött? milyen körülmények közt élt? ki volt a mestere a művészetben? volt e családja, voltak-e gyermekei? mind-e kérdésekre alapos feleletet senkitől sem nyerünk. Kortársai emlékét veszni engedték. Gondos körültekintés után irhatom, hogy egy árvasornál többet nem hagytak, s ez egy sor is távol attól, hogy fönnebbi kérdéseink iránt csak valamenyire is tájékozna bennünket. Ha esetleg Kracker János Lukács nem jegyzegeti föl nevét műveire, ma meglehet, nem tudnók azokat kinek tulajdonitani.

És bár ez igy történt a művész azért él műveiben, melyek ma már hozzánk fordulnak s hangosan követelik tőlünk, hogy mesterüknek a szellemi djat: a méltatást, mely még mindig hátrálékban van fizessük le az által, hogy a mit még most egyenységére s életviszonyaira érdekeset s feljegyzésre méltót, részint a szóhagyományból, részint felmaradt műveiből az adatok egybevetésének segélyével kiolvashatunk, összeböngésszük s a jövő nemzedéknek tájékozásul megirva hagyjuk, mely bizonyára Kracker műveiben épen ugy fog gyönyörködni mint mi, s azokat érdemök szerint becsülésben is fogja tartani.

/.

Letisztázva

Művészünk születése körülményei s gyermekkora teljesen ismeretlenek előttünk. Mindössze egy pár száraz szám az, a mit ez idő ből róla tudunk, születése éve és napja, ezeket is sirkövéről olvassuk le. –

Eger városának a „fájdalmas szüzről" nevezett sirkertjében magaslik Kracker díszes siremléke, melyet az 50-es években, az egri főkáptalan egyik emelkedett szellemű tagja, Bezzegh András állíttatott, mint első róván le ezzel a művész szelleme iránt a kegyelet adóját. E siremlék márványlapján olvassuk többek között: Született március 3-án 1717. Honnan vette a művelt lelkű kanonok ez adatot? minden törekvésem mellett sem sikerült felderíteni. Meglehet, hogy ő mint a régibb kor embere, birtokában volt valamely irott adatnak, vagy talán azoktól értesült, kik Krackert még ismerték, s az igy nyert adatot azután feljegyezte, vagy emlékezetében tartott a meg, hogy sirkövére irja. Bármiképen volt is nem kutatom, teljesen megbizván az adat hiteleszégében, melynek semmi más körülmény nem mond ellene.

A művész születése événél sokkal nagyobb jelentőséggel birna ránk nézve ismerni a helyet, a hol világot látott és a kört, a melyben ~~nevelkedett~~ növekedett; de a teljes bizonyosságot máritt sürü homály fedi. Minden jel odamutat azonban, hogy nem vala hazánk szülöttje. A szóhagyomány, német festészetnek technikája, s egyébb

/.

Letisztázva

mellékes körülmények arról győznek meg bennünket, hogy nemzetiségére nézve német volt s igen valószínű, hogy Cseh- vagy Morvaországban született, ott növekedett; a festészetben pedig, meglehet, szülőföldjén, vagy annak határán tul, de minden kétségen felül a német iskola befolyása alatt képezti ki magát, s hazánkba már férfi korának delén, mint teljesen kiképzett festész költözött be, hol művével először Jászon, a prémontrei kanonok rend ritka díszü templomában találkozunk. –

Hogy mily viszonyok közt jött Kracker Jászóra s költözött be Magyarországba, melynek azután élte végéig állandó lakosa s polgára lett, s ki hivta be s miképp volt eszköze beköltözésének: ezt alaposan kimutatni annyival is inkább szükségesnek tartom, mert az a mit-e tárgyban mondani fogok, nemcsak világot vet nemzetiségéekre, hanem s ok tekintetben az iránt is tájékoz, hogy merre kelljen szülőföldjét keresnünk. Hanem itt felvilágositásért a jászói prémontreiek történetéhez kell fordulnunk s abból néhány adatot átirnunk.

A m-országi prémontrei rend összes házai és igy a jászói is, a XVII. század végéveitől kezdve egy egész századon át, majd az Ausztriában létező perneczi, majd, pedig a morvaországi lukai apátság joghatósága alá volt helyezve, s e joghatóság abba állott, hogy a rend magyarországi házaiba prépostot, a mondott apátságok kápstalanra választott. – Igy történt, hogy a lukai kápstalan prépost választási jogával élvén, 1745 ben

/.

Letisztázva

kebeléből Fászora prépostul, a morva születésű Sauberer Andrást küldötte.

Sauberer azonban alig foglalta el Fászon préposti székés, s már is nagyszerű tervekkel lépett fel, melyek kivitelére nála a szellemi tulajdonok sem hiányoztak. Különösen dicséretére legyen mondva, morva eredetét csakhamar elfelejtve, oly jó magyarnak bizonyult, ki a jászói prépostságnak a lukai apátságtól valóteljes függetlenitésés sok nehézség után keresztül is vitte. De minket Saubererneк nem annyira ez ügyben kifejtett tevékenysége, mint lúkább azon nagyszerű épitkezései érdekelnek, melyekes székhelyén Fászon, kivivott függetlenitése után, már tervbe vett vols és foganatosittatott, mert ezekben ismerjük fel a körülményeket, melyek Krackert Magyarországba vezették.

Fászó épületeinek mai fényét Sauberer Andrásnak köszöni. Hogy pedig Sauberer mindazon tervét, melyeket Fászó ujjáalakitásánál célba vett vols, kivihesse, s hogy különösen a templom belső decoratioját az épület külsején elömlő csinnal arányos emelkedésbe hozhassa: igen természetes jeles művészekről, s ezek közt mindenek előtt egy jó hirben álló képiróról is kellett gondoskodnia, a ki majdnem a magasan felszökő boltiveket, művészete által a szinösszhangzatos varázspompájából szülemlett alakokkal népesitse be, oltárait pedig maradandó becsü képekkel éklitse.—

A jeles művészt, ki Sauberer e tervét megvalósitani hivatva volt, Krackerben ismerjük fel.—

Kracker János Lukács (VI. folyt.

Letisztázva

Az ecset azon számos alkotásai, melyeket a jászói templom több rendbeli festményében s oltárképében szemlélünk egytől-egyig Kracker ecsetének termékei. Hogy Krackerben egy kitünő hazai képirót mutatha tunk fel s müveivel kérkedhetünk: azt kétségkivül első sorban Sauberernek köszönhetjük. Mert habár a prépostság házi levéltárában s naplójegyzeteiben semmi nyoma annak, hogy ki által honnét s mikor hivták müvészünket Jászora mégis kétségkivül bizonyosnak kell tekintenünk, hogy Sauberer hivta Jászóra. Ezen állitásunkat leginkább igazolja azon tényállás, hogy első müveivel hazánkban nem máshol, hanem Jászon a Sauberer által épitett prépostsági templomban találkozunk, a mint erről elég alaposan értesitenek bennünket itteni müvein található sajátkezü feljegyzései, igy többek közt a főoltárképen olvassuk. J. L. Kracker pinxit anno 1762. – A többi általam ismert müvei mind későbbi keletüek. –

És az eddigiekben tárgyalt történeti adatok, azt hiszem eléggé megvilágitják már ama fenebb kifejezett nézetünket, hogy Kracker szülőföldjeül Cseh-vagy Morvaországot kell tekintenünk. Mert alig lehet kételkednünk, hogy őt Saulterer előbbeni hazájából ismerte, és mint jól ismert müvészt hozta aztán magával ujabb hazájába Magyarországba. Sőt igen valószinü, hogy a müvészt a főpaphoz

/.

Kracker János Lukács VII. folyt.

Letisztázva

F XVIII. nagyd. rózsajen

a baráti viszony gyöngéd kötelé-
ke is füzte volt.–

Ha Kracker hazánkba költö-
zésének idejét is tudni kivánnók,
azt, látva, hogy Pászon a prépost-
sági templom főoltárképet 1762 ben
fejezé be, hozzávetőleg 1755 körül
történtnek kell mondanunk, ha
idegondoljuk, hogy valószinüleg
előbb a templom boltiveit látta
el fresco-képekkel, és azután fo-
gott az oltárképek festéséhez, ~~és csak~~
~~azután fogott az oltárképek festésé-~~
~~hez~~ –

Pászó azonban, bármily kedves
otthont szolgáltis Krackernek
Sanbererhez való viszonyánál fogva,
még sem sokáig mondhatta őt
magának, mert csakhamar Eger
hivta őt meg. Hogy pedig a meg-
hivó kinek ajkáról hangzott fe-
léje s kié volt a kéz mely őt Pászó-
ról egyházmegyénk központjába,
mint vándorutja megállapodá-
sa helyére vezérelte, azt könnyü
már felismernünk.–

Sanbererneк nemcsak kortár-
sa hanem a monumentális épit-
kezésben méltó vetélytársa is volt
gróf Eszterházy Károly, a halhatatlan
emlérü utolsó egri püspök, a ki rit-
ka egyéni tulajdona mellett, dús
jövedelemmel is lévén az isteni
gondviseléstől megáldva, a személyé-
ben öszpontosult eme két hatalmas
tőkét, köztudomás szerint, ama bá-
mulatos épitészeti müvek létreho-
zására fordi~~totta~~, melyeket legna-
gyobb részben az egri érsekség vall büz-
kén a magácinak, s melyek közt a
leginkább az egri lyceum, vonja ma-
gára figyelmünket. –

/.

Kracker János Lukács VIII folyt.

Letisztázva

Mint fennebb láttuk, Kracker, Fászon, 1762-ben a prépostsági templom, részére a főoltárképet festé, s ugyanczen évben foglalta el Eszterházy Egerben püspöki székét, s ría három évre pedig már a lyceum alapkövét tette le.

Ezt megelőzőleg azonban alig csalodunk, ha feltételezzük, hogy Eszterházy, tervelései közben hirét vevén Sauberer Fászói épitkezéseinek, személyesen is megfordult Fászon, megtekintendő annak már akkor a befejezéshez közel állott müvét; s igen valószinű, hogy ott, talán épen munka közben ismerkedett meg a püspök Krackerrel kiben óriási terve keresztülviteléhez azonnal egyik keresett emberére, a müvész pedig a püspökben még Saubererné is nagyobb maccenásra talált. Innentul tehát jó csillagzata ellenálhatatlanul vonzotta a müvészt Eger felé.–

Hogy melyik évben jött azonban Kracker Egerbe: ezt alaposan kimutatni ismét nem tudjuk, de feltételezhetjük, hogy nem előbb, hanem csak akkor, mikor már Fászon feladatának teljesen megfelelt. Prott feljegyzések hiányában: müvei s azokon feltalálható évszámok volnának legink ább hivatva bennünket tájékozni, s müvei közt a sátai templom jelenlegi főoltárképe: Szent János evangelista a latiumi kapu előtt, mely az egri basilikának volt főoltárképe, s Krackernek Egerbe jöttével Eszterházy megbizásából minden bizonnyal első müve, és ebből lehet következtetni, hogy 1765-körül Kracker már egri lakos volt.–

F (?)

3)

De bármikor is jött müvészünk Egerbe, annyi bizonyos, hogy

Kracker János Lukács IX. folyt.

Letisztázva

Fázon megbízatást teljesítvén, sokáig már nem igen késhetett, mert Egerben, a püspök-maccenás kezeiből s ennek felvillanyozó példája által lelkesülten a káptalan egyes műpártoló tagjaitól is, megrendelések hosszu sora, a munka ujabb halmaza várt reája, melynek sulya alatt talán, testi ereje is korábban megtörött, hogy sem itt feladatának, különösen az épülő lyceumot illetőleg, mindenben megfelelhetett volna. De, hogy mégis rövid 14 év alatt a kitünő képiró Egernek lakosa volt, mit tett, milyen munkakört fejtett ki s dús örökségül mit hagyott ránk: erre már akként vélek leginkább megfelelhetni, ha a következőkben a művészről s műveiről részletesen szólunk.

Ha Kracker műveit behatóbban vizsgáljuk, ugy találjuk, hogy német iskolához közel áll. Ezt természetesnek kell tartanunk, ha meggondoljuk, hogy már szülőföldjén, a festőművészetben tett első kisérletei hez német mesterek művei szolgáltak mintaul. –

A vallásos tárgyu műveknél pedig a német iskolák főismertető jellege volt: az egyház hagyományos szabályaihoz való szigoru ragaszkodás a szerkezetben, mély érzés és bensőség a kifejezésben erő a szinezésben, szoros összhangzás a fő és mellékrészletek között a kivitelben, távol a minden érzékiségre hatni akaró külsőségtől, ellenben a

/.

Kracker Janos Lukács X folyt.

Letisztázva

hathatós törekvéssel minden mód és eszköz által arra, hogy a mű a lélekhez szólva, abban nemes érzelmek~~tól~~ et költsönfel. És a német iskolák ez ismertető jellegűhet az átmeneti korszakban még akkor is sok ideig megtartottták, mikor olasz, francia és spanyol földön az egyházi festés már rég a divat szolgálatába állt. –

Az ó és ujabb német iskolák festési irányának jelzett sajátságait találjuk fel többé kevésbe Krackernél is. Művei szerkezetében látjuk mindenütt: mikép rendel alá mindent amaz egy a hitéletben vett tényneh, vagy eszméneh, melyet érzékit. Ez eloszerű eljárás aztán kizár nála minden mesterkéltséget vagy érzelgést a felfogásban és kivitelben: azért alakjai arcki fejezésében mindig a lélek bensőségét igyarkodik visszatükröztetni. A berendezést, a csoportok alakitását, a mellék részletek alkalmazását pedig mindig oly magasztos egyszerüsséggel eszközli, mely műveit könnyen érthetőkké világosakká s oly vonzókká teszi, hogy szemlélésük alatt figyelmünket lekötik s lelkünket csöndes merengésbe ringatják. –

A mű szerkezetének gelességével és sajátosságaival lépést tart továbbá Krackernél a szinezés is, mert nem tulárado változatos, mint inkább egyszerű, de erőteljes szinekkel domboritja ki alakjait. A német iskolák modorától épen a szinezésben

./.

Kracker János Lukács XI. folyt.

Letisztázva

észlelhető itt-ott némi eltérés (s ez inkább utóbbi műveinél s falfestményeiben) a mi már némely tekintetben az olasz iskolákra emlékezteti a szemlélőt. Mert egészben véve Krackert ama német és olasz iskolák közrehatásából kifejlődött mult századi iskola hivének kell tekintenünk, melyet copfos iskolának nevezünk. Ez iskolát hazánkban majdnem kizárolag külföldi képvíók falfestményeiben van képviselve s ama francia ujabb átmeneti izlésű épületekkel egy időben jelen meg mindenütt, melyeknek kiválóbb példányai: a budavári királyi palota, a péceli, gödöllői, aszódi, halvani, egri és jászói kastélyszerü és más épületek. A mondottakban röviden jellemezvén Kracker irányát a festészetben, s kijelölve a helyet, melyet a különböző iskolák közt elfoglal, rendre sorolhatom elé már itt az általam ismert műveit.

Könnyebb áttekintés végett műveit két osztályba kell sorozmunk: a vászon és falfestmények osztályába.

Mindkét rendbeli képeiből összesen 52 darabot ismerek, vászonfestményt (37) darabot, falfestményt pedig 15-öt.

Vászon festményeinek legnagyobb része különböző helyeken mint oltárképek ismeretesek; de van néhány kisebb festménye egyesek birtokában is. Fresco-képei Eger és Jászó között oszlanak meg, oly formán, hogy mig amaz tiz különálló darabot mutathat fel közülök; addig ez öt darabbal di csekedhetik. —

./.

Kracker János

A nervita rendház (Egerben) ebédlőjébe két falfestmény tőle:
1. Jézus Jákob kutjánál
2 A gonosz lélek megkísérti Jézust.

Cód

BHe 97 l

Jelentem, hogy .....

távolmaradását.

Tudomásul vette:

.....

az osztályfőnök aláírása.

Engedé

.....

a műhelyfőnök
al

8. sorsz. Műhelyi minta

Kracker János

Az egri minorita templom falképei és Pádnai szent Antalt ábrázoló oltárkép tőle

irod

BHe 97 l.

Jelentem, hogy .....

távolmaradását.

Tudomásul vette:

.....

az osztályfőnök aláírása.

Engedé

.....

a műhelyfőnök v
alá

8. sorsz. Műhelyi minta.

Kracker János

festo

ind

BHe 95. l

..... *mühely.*

yfőnökség!

év ..... hó ..... n történő kifize-

..... indokából személyesen meg nem

..... szamu .....

am.

évi ..... hó .....

.....

sajátkezü aláirás és munkásszám.

Kracker Janos

festo

Szent Laszlo

irod

oltárkép az
gyi szökes erphaich

BJle 94. l.

Jelentem, hogy .....

távolmaradását.

Tudomásul vette:

.....

az osztályfőnök aláírása.

Engedély

.....

a műhelyfőnök va
aláír

Kracker Janos Lukács

Jestö

Irod

Szikl. Borov. 156. l.

..... nevü munkás igazolta

.....

a művezető aláírása.

lyezem:

.....

agy helyettesének
rása.

— Endrényi Imre, Szeged.

Kracker János Lukács

festo

336, 337
338, 339

irod

Szikl. Borov 343.

344. l.

ezt a két oldalt
lásd is a fel-

dolgozásnál.

Jelentem, hogy .....

távolmaradását.

Tudomásul vette:

.....

az osztályfőnök aláírása.

Enged

.....

a műhelyfőnö

8. sorsz. Műhelyi minta

Kracker Lukács

lásd

Nátafalussy. A Keresztelő szt Jánosról nevezett jászóvári Ghász prépostjai, Rozsnyó 1883.

_____ *műhely.*

főnökség!

_____hó____n történő kifize-

_____indokából személyesen meg nem

_____számu _____

n.

vi _____ hó_____

_____

sajátkezü aláirás és munkásszám.

Kracker János Lukács

erod és lásd is.

Foltin János. Kracker János Lukács festőművész emlékének felelevenítése s ujabban felfedezett műveinek megismertető számbavétele. Eger, 1909.

55 l.

..... *műhely.*

főnökség!

..... hó ..... n történő kifize-

..... indokából személyesen meg nem

..... számu .....

m.

évi ..... hó .....

.....

sajátkezü aláirás és munkásszám.

Kracker Lajos

Sáta. (borsod m.)
oltárkép

Szent István (borsod m.)
oltárkép.
Schem. Agriens. 1903. 20.

Szikalom (borsod m.)
Sz. Lajos és Sz. József. vaszon-
képek.

Gerecze P. A mincz-
lékek: 248 l. 249. l.

Bota: Adatok az egri egyh-
m. történetéhez 1885-I. f.
Schem. Agriensis 1903.
376.

Kracker Lukács

140 frt. 40 k

teljeg megj. v. 226 frt 40 k.

van Ipoly Arnold.

beszkszebenjen mümlének

3 bl.

Toltin 140 frt 40 kr

állit, bár ugyan

ennek idei, honnan

ein

Kracker János Lukács

lásd

Foltin János: Kracker János Lukács festőművész emlékének fölelevenítése s újabban fölfederett műveinek megismertető számba-vétele. Eger 1910.

Ismertetve

Egyházi Műnyar

1910. 56. l.

...agyar királyi államvasutak.

T. Műhely

Miután keresményemnek 191..... év

tésénél.....

jelenhetek, keresményemnek átvételére .....

nevü munkástársamat szóbelileg megbiztar

Kelt ....., 191..... é

.....

tanu.

.....

tanu.

Kracker János Lukács

Érdi

Mit ábrázol az egri érseki lyceumi könyvtár terem boltozatának frescofestmege?

Egri Egyh. mezei Közlöny

1893. 109–110 l.

Kracker

Brod

Tare 25.

Kracker János Lukács

Cróa.

Regélő. 1842. 486. l.

Kracker Lukács

Laird

Arch Ek

1910. 202.

Kracker János Lukács

irod

Pasteiner Gr. Akad. Értesítő 1896. 198. Ez a cikk okvetlenül felhasználandó.

Lásd még:

M.o. vm. Abauj. 333-344.

idézendő:

Dr. Gerecze Péter. A műemlékek befrajzi jegyzéke és irodalma. Bpest 1906. 72. l.

Kracher Janos Lukács

Erva

Ent Tört. Ubl.

Jelentem, hogy .....

távolmaradását.

Tudomásul vette:

.....

az osztályfőnök aláírása.

Engedé

.....

a műhelyfőnök v
aláí

8. sorsz. Műhelyi minta. –

Kracker-Lukacs

A jászberényi r. k. templom ½ Kreszt oltárképe Krackertól s állítólag a falfest nagyak alp vesse is)

Egyöss tört. ér. r. fiz. IV. 8.

Gerecze A műemlékek 413 l

Kracker János Lukács

irod

F. J. Kracker János Lukács egyházi festőművés emlékezete. Egyi Egyházmegyei Közlöny. 1873. 168, 173, 183, 189 ll.

lásd neg. Danielik: A premontréiek. 349–352 ll.

Kracker Jacob

ród

BHe 107. l.

..... *műhely.*

yfőnökség!

év ..... hó ..... n történő kifize-

..... indokából személyesen meg nem

..... számu .....

am.

évi ..... hó .....

.....

sajátkezü aláirás és munkásszám.

Kracker Lukács

láid

Művészeti Lexikon

75. l.

MÁJUS

8

Kracker

Freskói vannak az Egri Tanásképző Főiskolában

Péteri István: Húsz esztendő a kétszáz éves boltívek alatt

Magyar Hírlap 1969 XI. 19

Kracker Lukács

vrd

Schoen A. ~~[illegible]~~

Kracker magyarország működésének első festményeiről. A Cél.

1911. 379-383, 428-433

C

..... nevü munkás igazolta

.....

a müvezető aláírása.

délyezem:

.....

ik vagy helyettesének
aláírása.

Kracker János Lukács XXIV.

Letisztázva

tözetét is elhamvasztott 1827. évi emlékezetes tüzvész által vagy részben elvesztette. Kracker e művét, mint ismét önmaga mondja 1774-ben fejezte be.–

Műbecsre nézve azonban képvivink minden eddig ismertetett művét tulszárnyalja az a terjedelmes falfestmény, mely az egri érseki lyceum könyvtáranak messze felszökő boltivén 118 életnagyságu alakkal a ~~trienti~~ trienti Zsinatot megjelenitve szemlélhető s Eger egyik ritka nevezetességét képezi.–

A mű ismertetése egy külön cikket igényelne. Részemre birálatul s belérteke kellő méltatásaul egy érdekes eseményt beszélt el, meg világitva annak körülményeit is, melyet Kracker e most dicsért művére vonatkozólag a szóhagyomány tartott fel szamunkra.–

Hinnilehet, hogy Eszterházy az általa épitett lyceumnak nemcsak könyvtárt hanem kápolnáját s főtermét is Kracker festményeivel kivánta feldisziteni, ha ebben öt előrehaladott kora s megtört testi ereje meg nem gátoljak s másképintezkedninem kényszeritik, és igy a püspök a kápolna és a főterem frescofestéséhez, a mit különben is a belső diszités összhangja, ama kor általanos müizlése s az épület mű formája egyaránt követelt tőle, külföldről

/.

Kracker János Lukács XXV.

Letisztázva

hivta be az ezen festés irányban legnagyobb hírre emelkedett művészeket: Sigristet es Maulpertschet kik közül az elsőnek művével csakugyan a főteremben az utóbbiéval még pedig a kápolnában találkozunk. Meglehet, hogy a meghivott művészek közül előbb Maulpertsch érkezett Egerbe, és ez meglátván Krackernek akkor talán már befejezett, vagy legalább a befejezéshez közel állott frescoját a könyvtár teremben, a műszépégetől – mint a szóhagyomány beszéli – meglepetve felkiáltott: „Én ilyet nem tudok" és e néhány szó, e röpke nyilatkozat a külföldi hírneves művészétől, azt hiszem a legjobb bírálat s a legszebb dicséret volt akkor Kracker művére a kortársak előtt.

Zach József

Kracker ezen művét 1778 ban fejezte be s a munkában Zach József festész volt segitségére. Tanuskodik arról a felirat: Joannes Lucas Kracker et Josephus Zach Pinx. Anno 1778. Zach tulajdonképp a képnek csak keretét, a terem alsó falait s a mennyezett csucsives ékitményeit festé, melyek a zsinatszékhelyére, a trienti góthmodoru széres egyházra emlékeztetik a szemlélőt. Ennyi az, a mit a műből Zach csinált.

./.

Kracker János Lukács XV. folyt.

Letisztázva

máskép bármilyen ügyes
szinező, csak egyszerű után-
zónak, vagy másolónak
tünik fel előttünk. S hogy
milyen a mű, melyet a
képiró létrehozott, s mi-
lyen fokán áll művésze-
tének? Gyakran az első
pillanatra megmondja
nekünk a kép szerkeze-
te. Mert minél nagyobb
mélységet tüntet fel a
mű szerkezete, érzelmé-
ben és felfogásában, s
minél inkább eltér a kö-
zönségestől: annál jelenté-
kenyebb a szellemi élvezet,
melyet nyújt, s állandóbb az
érdeklődés a szép mű iránt.
Épen ezek azok a tulajdo-
nok Krackerben, melyek
őt jeles képiróvá avatták
fel. Őnemcsak hogy nagy-
számú, hanem kivitelre
nézve is műbecscsel biró
képeket hagyott maga után
miért is úgy hiszem, hogy őt
mindinkább fejlődő műtör-
ténetünk is eme szép művei
után itélve meg a korabe-
li hazai képirók közt, mint
iskolája egyedüli s maradan-
dó nevet kivivott képvise-
lőjét fogja mindenkor tekin-
teni. Méltó tehát épen a-
zért, hogy itt tovább na-
gyobb szabású művei kö-
zül néhányat szerkezete je-
lenségeinél fogva is bemu-
tassak s bővebb mélta-
tásban részesitsek.

Menjünk vissza Jászóra.
Előttünk a templom föol-
tárképe. Jézus a Jordán
habjaiban áll, kezeit össze-
kulcsolva s fejét gyengén

l. XII l. 1.

./.

Kracker János Lukács XVI-folyt.

Letisztázva

meghajtva fogadja János kezéből a keresztséget, János félelemmel párosult tisztelettel közeledik az isteni mesterhez, akinek ő, mint mondá „saruja kötelékét sem méltó megoldani," arckifejezésében s egész testállásában igen jellemzően van kifejezve a vonakodás, mintha mondaná: „Nékem kellene általad megkereszteltetnem s te jösz énhozzám," két oldalról, a jelenet által meghatott álló és térdreeső alakokat szemlélünk, Jézus háta mögött egy angyal áll ki fehér lepelt tart, hogy azzal Jordán habjaiból kilépő Jézust fogadja.

Az üdvözítő feje fölött dicsfényben a szent lélek galambképe lebeg, fönt pedig megvilágositott felhőkben uszó angyalok éhes csoportja látszik.

A kép magassága 6 méter s akár a csoportok alakitását, akár az egyenes beszédes arcokat, akár pedig a szinezést tekintjük is, kétségkivül egyike Kracker legszebb és legsikerültebb müveinek. Nem kevesebb hatásu képe továbbá ugyanott Kt. Ágoston a kereszthajóban. Az egyházatya teljes püspöki diszben, mély gondolatokba merülve ül. Előtte nyitott könyv, kezében pedig tolla melylyel a pelágiának tévtanát (2) cáfolja. Fönt a föld-

l. XII l.

/.

Kracher János Lukács XVII. folyt

Letisztázva

XII l.

golyóra könyöklő atyaisten fenségtől sugárzó alakja. Lábainál lebegő angyalok, kik az eretnek tévtanai által sebekkel boritott Megváltot karjaikra vévo hozzák a földről s bemutatják tronusa előtt. A kép alsó részében bösz eretnek alakjai láthatok, kik a fönnebbi megrenditő kettős látvány szemléletére megzavarodva alá hullanak s esésökben egymást zuzzák össze. A kép háttérében a tenger partján sétáló Szt. Ágoston s a tenger vizét kanállal meritgető angyal kisded alakjai láthatok. Igazán jól átgondolt s mély érzésről tanuskodó alkotás ez.

XII l.

De ismét tovább, képirónk művész tehetségét ragyogó fényben tünteti föl Egerben, a minóriták templomának főoltárképe Szt. Antal Szerkezetre ugyan e kép, tárgyánál fogva, egyszerű. Szent Antal szerzetes öltönyében térdel a gyermek Jézust karjás tartó szens szűz előtt, s balkezét mellén nyugtatva, jobb kezével a könyvek könyvére, az evangeliumra mutat, s áldásért esedezik az ige sikeres hirdetéséhez a pogány népek között. A szent szűz kegyteljesen tekint alá az esedezőre, az isteni gyermek pedig, egyik kezét áldásra emeli, a másik kezében kisded feszületet

/.

Kracker János Lukács XXII. folyt.

Letisztázva

a vallásos hitelet nem csekély kárára).

Kracker fresco művei egytől — egyik mind igen szépek talvék a kivitel mindazon előnyeivel, melyeket művei ismertetésében már eddig is kiemeltem. E téren valóban csak nagyott és jeleset alkotott.

Itt mindig művészete kellő magaslatán áll és a mit e nemben tőle birunk, már az elég volna arra, hogy nevének nemcsak a hazai, hanem a külföldi művészek sorában is kiváló helyet biztósitson. —

Már emlitém, hogy Krackertől 15 darabonálló frescót ismerek, melyek közül ~~[illegible]~~ ötöt Pászó vall magáénak, hol azok a már többször emlitett prépostsági templomban találhatók fel. Igy mindjárt a szentély fölötti boltiven egy szép parallel kép tünik szemeinkbe, ábrázolván a Heródestől bucsuzó s a gyermek Jézust imádó napkeleti bölcseket. A szentélyt követő boltiven hasonló parallel képben a szent család Egyptomba futását s a betlehemi csecsemők öldöklését látjuk. — A keresztháló fölött a pusztában nagy népsokasságnak prédikál Szent János, majd ismét ennek felejestetését, mig végre a karzat fölötti boltiven a glorra éneket zengedező angyalok karát szemléljük.

./.

Kracker János Lukács XXIII.

Le'i-tázva

Mind megannyi szebbnél szebb alakítások, melyekben a művészi berendezés a szín variázs pompájával versenyre kelve gyönyöködtetik szemeinket. De nemcsak tászó, hanem mükincsei közt Eger is mutat fel Krackertől frescokat, melyeket itt a díszes kisprépositi lakban s az érseki lyceum könyvtár termében szemlélünk. A kisprépositi lakot a mult s záradban, a lyceumnál egyidőben s ugyanazon müizlésben Androvics Miklós kanonok az egervári prépostépitette Kracker ez épület főtermében mutatta be először Egernek nem közönséges jártasságát a frescó festésben. A terem boltivén egy szép allegorikus képben az igazságnak a bün feletti diadalót ábrazolja, míg a boltiv tövében s ennek petogon tagozatában ugyanannyi tehát 8 db. különböző tárgyu s vonzó szépségü életképet, mind meg annyi mester müvetad, melynek mégma is oly élénk szinüek, mintha csak most kerültek volna ki a müvész ecsete alól. De nem igy a mennyezet allegorikus rajza, mely örökre kár, hogy szép szinét a kisprépositi lak te-

./.

A Garabonciás Diák naptára
1863-ra. Hímes albalmi és
alkalmatlan Képpel és Ép-
telenséggel. Pest, Emich Gusztáv
Tulajdona. Eredeti borítólappal.
Pest, 1862.

Föv. Kvt.
Ks. Ⓐ. 987.

Kracker Janis Lukács

Erod

Bónisné Vác

24. 1

Krakker Louis Lukács

nód.

Kovinszky F. Pályám emlékezete. Tud-Gyűjt 1828. XI. 73-74 l.

Ebből csak az az ő dekes, hogy a pápai templom több oltárkép-et Krakker festette.

Krakker János Lukács

A varannói temp-
lom freskói 1754-
ben keszultek-
1873 ban tüzveszt
pusztitotta el-
részletesebben
ezett. lásd
is

ivid

BZe II 133.1.

Jelentem, hogy .....

távolmaradását.

Tudomásul vette:

.....

az osztályfőnök aláírása.

Engedélye

.....

a műhelyfőnök vagy
aláírása.

Krakker Tanos Lukács

Irod

Adatok az egri egyházmegye történelmeter. I. 75 l.

A szihalmi templomban
Nepomuki szt. Tanos
és szent ~~[illegible]~~ József a gyermek
Jérussal.
ez. Eger.

Krakker Lukács

wod

Gerecze P. A mumlerek

368-369 l

-370 l

371 l

373 l

374 l

Krakker János Lukács

festő

Töke Terebesen freskók,
nagyobb 1777 be Kracker
festett.

az alábbi mű bírálatában
Kemény L. Arch Ert 1907
Nyf XXVIII. 375 l

Lasd

A Kassai Házéves egyház
megye történeti névtá-
ra és emlékkönyve Kas
sa 1904

Krakker Lukács

festő

irodalmához

Elfelejthetetlen emlékezetű Egri Püspök Galanthai Gróf Eszterházy Károlynak jeles Élete, közhasznu épitési, és különössen az általa szerzett, utánna pedig nevekedett, megyebéli Könyv-Gyüjtemeny-nek leirása. Tud Gyüjt 1819.

V. K. 12 Cop

Krakker Lukács

Martinuzinak Krakker
Egri Festő által olaj ban
dolgozott s egy ölnyi
nagyságu képét megholt
barátom és rokonom
Fráter István ur Asszony-
vásaron (Biharm) Er-
kesérü mellett, tőlem
vette.

Kazinczy Ferenc: Cardi-
nális Martinúzi. Tud
Gyűjt. 1820. XI. k 97 l.

Kraker

festette az egri minorták
templ. főoltárképét.
(Paduai Szt Antal)

az egri ferenczik templomaban a főoltárképet
(Immaculála).

Irod

Istvan báesi naptára
Pest. 1864. 102-104 l.

Krakker Sanios

A varannói templom
falképei 1754-ben
Szirmay Zsuzsanna
gr. Barkóczy Imre özvegyének nőtesége
festette.

Ezek 1873-ben
elpusztultak

Lvod

A Kass II. 6331.

Krakker Lukácsi

A töke terebesi (Templom) plebániai templom hajójának freskói 1777-ből.
Kemete Szt Pál életéből vett jelenetek ábr.
U ott a szentély freskói Boldogsagos szűz életéből vett jelenetek

Vród

A Rass. II 543. l

A templom hajó füllei ezen tök-eszegeket abrázolnak, ifj Mária Terézia kirajnak bemutatott bydolatot, ~~Sz~~ Bicsky Beis ostromat megelőző látomást stb.

Magyar királyi államvasutak.

T. Műhel

Miután keresményemnek 191....

tésénél.....

jelenhetek, keresményemnek átvételére

nevü munkástársamat szóbelileg megbiz

Kelt ....., 191....

.....

tanu.

.....

tanu.

Krakker J. Lukács

wód

Gorove - Trud. Gust

1828. VII. 15 l.

Krakker.

1) Szent József, karján a kisded Jézussal. Oltárkép.

2) Nepomuki szt. János. Oltárkép. A szibalmi templomban. Mindakettő 1771 évszámmal.

Kandra Kabos. Adatok az egri egyházmegye történelmélhez. Eger. 1885. I. K. 75. l.

Krakker Jaius Lukais

Urod

Mryr. 1846 9 i. l.

Jelentem, hogy .....

távolmaradását.

Tudomásul vette:

.....

az osztályfőnök aláírása.

Engedély

.....

a műhelyfőnök vag
aláírás

8. sorsz. Műhelyi minta. —

Kracker J. Lukás

Művészet 1904. 344

– 1908. 209–211.

– 1913. 123

Magyar Művészet

1925. 58.

1926. 540

Gillig J. A.: Halesendélet 180
(613), 4066 (587).

Kracker J. Lukais

Müvenet 1902 214

ch- L9(1006),

Kracker egri működése

Dr Szmrecsányi Miklós. Esterházy és a nudvéfet.
Egy. 1926. Ism. Arch. Ert. 1923-26. 266. l.

János evangelista jelképe VII. 124.

Kracker János Lukács

1717 – 1779

ired feldolgozásnál erethet
lásd is.

Egri érseki 4. l.

Az egri érseki liceum képtárában következő képei:

1) A pásztorok imádása, olaff.
2) A három király imádása, olaff.
3) Jézus a gethsemani kertben, megszentett részlet egy tömkrement képből, olaff.
4.) Páduai szent Antal leborul a kisded Jézus előtt, tanulmány a sz. ferencrendiknek egri templomában levő egyik oltárképéhez, olaff. rézvi.
5.) Mária születése, olaff.
6) Jézus születése, olaff.
7) Szent Anna oktatja a kis Máriát, olaff.
8) Páduai szent Antal, olaff.

Másolási

. Barkes An

részére a . régi . .

sz. Domenico Feti: Alvó

című festmény másolására.

Budapest, 1928. évi aug.

Kraćker János Lukács

Jászóvár XVIII sz

Ląd

Abaujtorna vm. es

Kassa monogr.

343 l

Kracker János Lukács

Eddig azt hitték, hogy a gyöngyöstarjáni rk. templom falképeit fenti festette.

A falképeket 1938-ban Sándor Béla restaurálta

Két helyen is Dietrich János Miklós nevével vannak szignálva a falképek, tehát nem fenti mivel

Rozatól 2435 frtért, — *Martinengo gróf*, arcz-
p Buovicino Morettotól (da Brescia) 2040
ért, — *Ifjú nő a Medici családból*, arczkép
simo Bronzinotól 1135 frtért, — *Sz. Kata-*
eljegyzése Giulio Romanotól 3000 frtért,
Krisztus születése Peruginotól 630 frtért, —
lencze látképe Canalettotól 1590 frtért, —
llandiai paraszlszoba Adrian van Ostadetól
50 frtért, — *A pipázó* ifj. David Teniers-
1205 frtért, — *Lovaglóiskola* Wouvermans-
1015 frtért, — *Erdei táj* Jacob von Ruis-
ltől 8390 frtért, — *Épület és tengeri táj*
non de Vliegertől 1400 frtért, — *Parti táj*
rckemtől 1300 frtért. Az árverés összesen
5,000 forintot jövedelmezett.

Krakker Lukaci

A Varannoi rk. templom falképeit festette.

Arch. Ert. 1883. XLIV/4

Gerecze A nüncz-lekek

1063 l

1067 l.

Kracker János Lukács

Kracker magyarországi működésének első festményei.
Írta: Schoen Arnold. A Cél, 1911. 9 és 10. sz.

(Művészet 1913.
123. l.)

26327.63
2734.49
23593.14

25000
1327.63
26327.63
2734.49
23.593.14



Suky Benedek kelyhe, az esztergomi székesegyház kincstárában. XV. század.



Jézus Jákob kutjánál. Gobelin az esztergomi primási muzeumból.

potukban is egy hajdani aranykor bizonyságai. Négy primás alatt épült hatalmas neoklasszikus bazilikája hazánk legnagyobb temploma, amelybe beépitett Bakócz-kápolna a legszebb fennmaradt reneszansz interieur-ünk, 1507-ből. A főoltár feletti „Mária mennybemenetele" a világ egyik legnagyobb méretü oltárképe Grigolettitől. Az egyiptomi sirokra emlékeztető, megkapó hangulatu székesegyházi kriptában igen érdekes művészi értékü primási síremlékek sorakoznak egymás mellett. Kinn, a régi bástya falában román kápolna őrzi Szent István születési helyét. A primási Keresztény Muzeum egész sor, nemzetközi viszonylatban is elsőrangu művészegyéniség alkotásait tartalmazza. Ezek sorában a nagynevü vezetőmestereken kivül hazai festőink és szobrászaink nagyszámu becses és jellemző művét



Széchi Dénes biboros-érsek siremléke Esztergomban. XV. század.

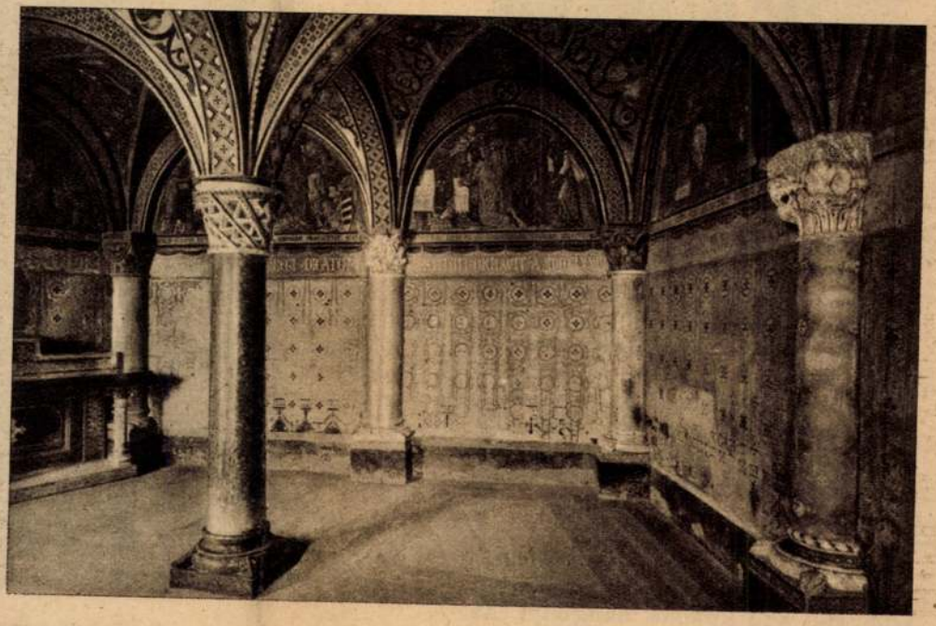

A Szent István-kápolna Esztergomban. Épült 1200-ban.

találjuk a régebbi és ujabb időkből. A primási muzeum jelentős részei a Simor-féle Bertinelli-gyüjtemény, Ipolyi Arnold hagyatéka, a régiséggyüjtemény, a metszetek és kéziratok tára s a pénz- és éremgyüjtemény. A primási könyvtár 40.000, a székesegyházi 70.000 kötetet számlál. A főszékesegyházi kincstár pedig a régi magyar és külföldi ötvösség és textilmüvesség világhirü drágaságait egyesiti magában. Képeink között bemutatjuk a kincstár egyik büszkeségét, a magyar ötvösmüvészet remekét, a Suky-kelyhet, amelyet kompoziciójánál, diszitésének gazdagságánál fogva előkelő hely illet meg a világ ötvösségében. Ismeretlen mestere, aki

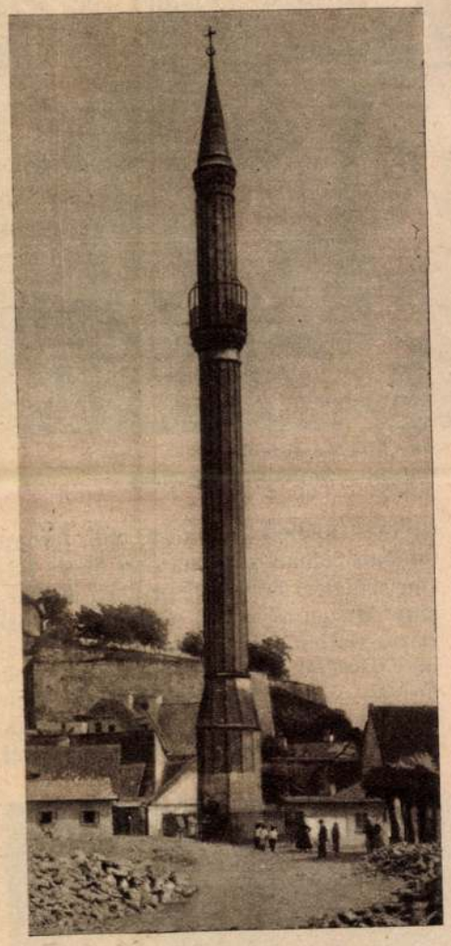

Az egri minaret.

valószinüleg erdélyi ötvös volt, mintha csak rápazarolta volna erre a pompás kehelyre a magyar gótikus ötvösség diszitőelemeinek összességét, melyben a sodronyzománc és vésési technikán kivül a figurális plasztikai dekoráció is nagy szerepet kap. Elnevezését a kehely Suky Benedek erdélyi nemestől kapta, akinek nevét egy belevésett felirat őrizte meg.

★

EGER müvésztörténeti jelentősége a XVIII. században történt ujjáépitésétől kap különös hangsulyt. Az ezt megelőző időkből, a török megszállás nem sok emléket hagyott meg: egy pillérköteget a gót székesegyházból a várban és egy karcsu minaretet. Eger a nagy reneszansz mübarát egyházfejedelmekre emlékeztető lelkességü püspökeinek s különösen kettőnek köszönheti ujjászületését: Barkóczy Ferenc grófnak és Esterházy Károly grófnak, akik nem csupán kimondottan egyházi rendeltetésü épületeket emeltettek, hanem — mint az előbbi a vármegyeházát, az utóbbi a liceumot — világi célokat szolgálókat is. Emellett ekkor épül a minoriták temploma, amely egyik legszebb barokk templomunk. Freskódiszitésüket jobbára a kor legkiválóbb osztrák diszitőfestőire bizták. A



A tridenti zsinat. Kracker freskója az egri liceumban.

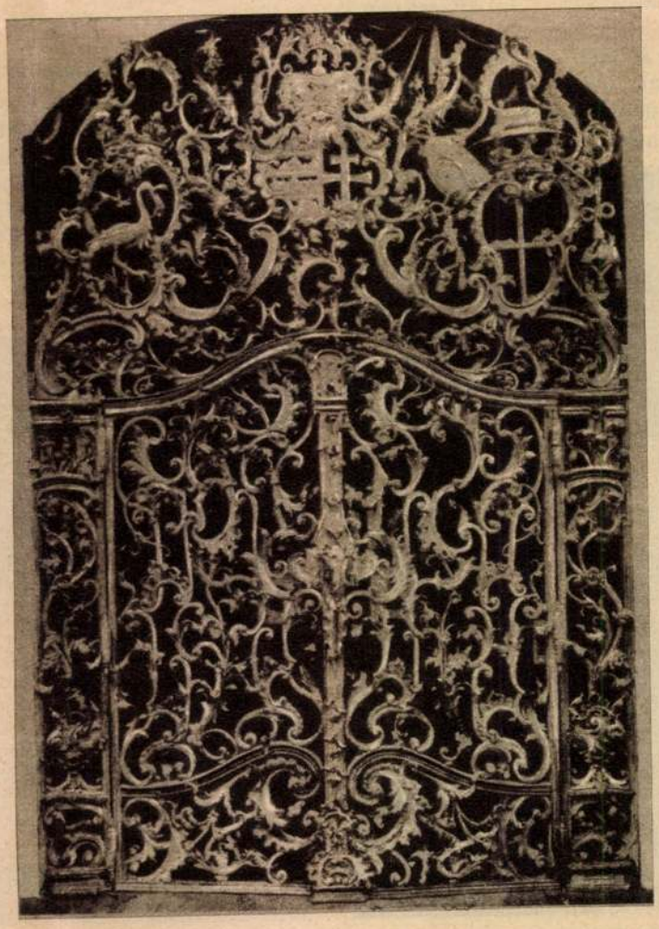

Az egri vármegyeház rokokó kapuja.

Magyarság jubileumi évkönyve.
1920 – 1930.

~~Jászó~~ ~~[illegible]~~ Freskok

Jászó 5 Eger 10

paralell képek

1) Herodestól bücsuró / s a gyermek Jézust
2 imádó napkeleti bölcsek

A szentély fölötti boltiven Jászói prepost-
sejt semplomban.

---

3) a szent Család Egyptomba futása
4) s a betlehemi csecsemők öldöklése
A szentélyt követő boltiven n. ott

---

5) A keresztháyos fölött a pusztában nagy
6 nepszavagnak prédikál sz. János
sz. T. lefejeztetése
7) A karzat fölötti boltiven a glóriát énekló
angalok kara.

---

8) Az igazságnak a bűn feletti diadalát
allegorikus kép
Az 1827 ik Tűzvész alkalmával megrongálódott.
A boltivtöveben a
ennek octogon tagozatban
1-16 ugyanannyi, tehát 8 db. különböző tárgyú
ebetkép.

(Kétés lásd Sigrist)

A kis prépositi lakban
nevével és 1774 évszámmal
jelzett nin.

1/8) Tridenti zsinat. Az érsek lyceum 8)
könyvtárában messe felszöki boltivén

Letisztázva

A szóhagyomány szerint e képről Maulpertsch
és nagy elismeréssel szólt.
E mellékes Zach József festő volt
szerint egyik, ki a kép épitészeti részeit
a csucsivek templomot festé, mígy
a zsinatot tartják.

Tehrése: Joannes Lucas Kracker et
Josephus Zach Pinx. anno 1778.

Kracker János Lukács

Letisztázva.

Falfestés

Zoltán nem mert a különben nélkülözhetetlen kávéházba bekukkanni.

Harmadnapon Tóth nagy szorongások között haladt Wernerék lakása felé, ha ugyan haladásnak lehet nevezni, a mikor az ember minden második lépésnél megáll, töpreng és nem is megy addig tovább, a míg két-három embert el nem ereszt maga mellett. A szorongása erősödött a lépcsőházban jártakor, de az előszobában már egyenesen a rémületig fokozódott. A mitől oly igen rettegett, szerencséjére nem következett be: a lányt egyedül találta. Ám szerencséjének egyáltalában nem tudott örvendeni, sőt nagyon messzi szeretett volna lenni a szalontól, a hová pedig oly igen vágyódott. Ekkor azonban Kadosa lépett be olyan szelesen, olyan otthonosan, a mi a legrosszabb sejtésekkel kinozta Tóth szivét. A szék, a melyen ült most még jobban kinozta, ám nem mozdult volna a helyéről ha a világot kínálják is díjul. Pillanatig farkasszemet néztek s azután Kadosa úgy tett, mintha Tóth jelen sem lenne és keményen, bátran, mindenféle kedvességet mondott a lánynak, a kinek piroslott arcza a gyönyörűségtől, a szeme pedig úgy tapadt Kadosa alakjára, mint az igézett őzé. Ezt már nem tudta elviselni Tóth és szemrehányó pillantást küldve Lilla felé eltávozott.

Kadosa alkalmasint erre várt csupán, mert alig csukódott be poéta barátja mögött az ajtó térdrehullott Lilla előtt és addig áradozott a végtelen szerelméről, a míg Lilla lehajolt hozzá és türte, hogy végigcsókolják az ajakát, a szemét, az arczát. Rögtön megtudta a kövér mama is, a ki miután Kadosa sok pénzt keresett, ellenkezés nélkül beleegyezett a házasságba.

Kadosa a kávéházba sietett; arcza sugárzott a gyönyörűségtől, de azért keményen és rendreutasitóan tiltakozott a föltevések ellen, mintha vőlegénye lenne Werner Lillának. — Eszemágában sincsen elvenni a lányt! — magyarázta. Tóth úgy szeretett volna hinni ezeknek a szavaknak, de hiába, nem tudott és gyűlölködve nézte Kadosa elégedett arczát. Zoltán is előkerült nemsokára és első szavát Kadosához intézte:

— Szép?

— Elég volt! — pattant föl ingerülten Kadosa. — Nem tűröm az éretlen gúnyolódásaid tovább. Az annál inkább sem engedett és Kadosa minél keményebben fenyegette, röhögő szájjal annál súlyosabb eseteket talált ki Wernerék múltjáról és annál hangosabban kérdezgette: Szép? Szép? Szép?

Kadosa fölállt, remegett a teste, de azért nyugodt tónusban tartva a hangját, igy szólt:

— Az úrral nem ülök egy asztal mellett!

Kijelentése után átült a szomszédos asztalhoz és szegény Tóthnak okozott nagy gyötrelmeket ezzel, mert nem tudta, mi a helyes: ott maradni Zoltán mellett, vagy átülni Kadosához.

Kadosa vőlegénységéről való hirek egyre erősödtek, de Kadosa egyre csökönyösebben tagadta a valóságot. Tóth szegény hitt neki és elhatározta, hogy fölmegy Wernerékhez és ha alkalom nyilik rá vallani fog. Nagyon kiöltözött, bár mindig gúnyolódott az ünnepieségen is miután a tükre előtt, igy szemtől-szemben többször gyávának nevezte magát, megindult végre kerülő utakon Wernerék lakása felé. Már mindent nagyon szépen kitervelt magában, pompásan ment minden, Lilla boldogan ugrott a nyakába, sok-sok csók, a nászút . . . és Wernerék kapujában beleütközött Kadosába.

— Hová? — kérdezte Kadosa.

— Én, én, sehova, azaz, hogy oda . . . odamegyek. Pelsőcziékhez. Igen, Pelsőcziékhez! és rámutatott a harmadik házra.

Rá se nézett, a kezét alig merte érinteni és lehorgasztott fejjel megindult hallgatva a szive sirdogálását. Szörnyűségesen szerencsétlennek érezte magát és végül, a mikor már fojtogatta a keserűség, egyszerre kifakadt maga ellen: Te marha, tulajdonképen mért nem mentél föl!

Bár nem hitt a kósza hireknek, bár készpénznek vette Kadosa czáfolatát, ettől a naptól kezdve mégis gyűlölte Kadosát. Erőszakos, durva ember! állapította meg róla és úgy találta, hogy igen okos és felette szellemes ember Zoltán, a ki valahányszor meglátta Kadosát soha el nem mulasztotta jó hangosan megjegyezni: Szép?

Az indulatai kitörtek egy este. Valahogyan megint egymás mellé sodródtak és Kadosa arról beszélt, hogy kultúrember csak olyan lehet, a ki megvet mindent, a mi természetes. Tóthból a nélkül, hogy rágondolt volna, kitört a gyűlölködés és megvetőn azt felelte: ostobaság! Kadosa tiltakozott erre sokkal erélyesebben, háromszor is elismételte: Ostobaság! Ostobaság! Ostobaság! Kadosa elrohant, Tóth magára maradt Zoltánnal. Szidták, szapulták a barátjukat a tehetségtelent, az üres strébert és Zoltán gondoskodott arról, hogy elsüssön néhány «Szép?» kiszólást, közben meglehetősen lerántva a kövér mamát. Igen nehezen váltak el egymástól és hazamenet Tóth egyre azon gondolkodott, vajjon idáig miért bánt ridegen Zoltánnal, a ki alapjában igen nemes, melegszivű fiú.

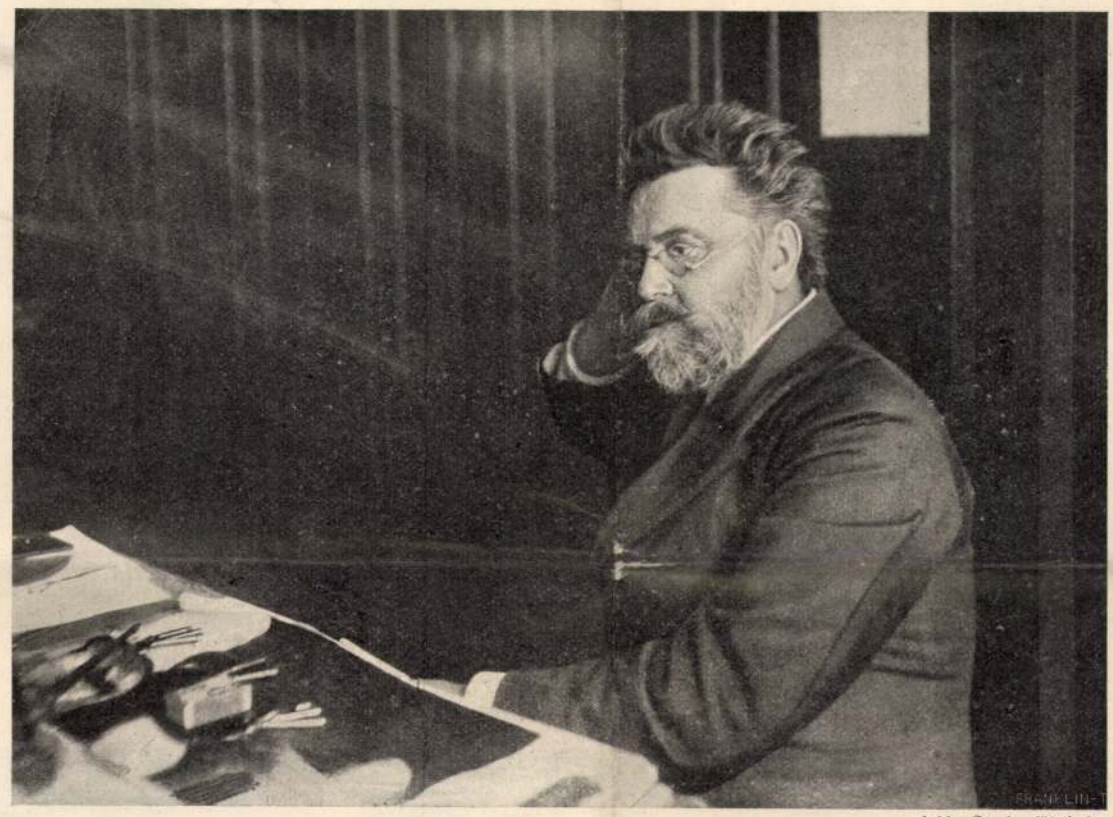

Jelfy Gyula fölvétele.

DR RÉTHY LÁSZLÓ, A MAGYAR NEMZETI MUZEUM IGAZGATÓÓRE, KIVÁLÓ NUMIZMATA ÉS KÖLTŐ MOST ÜNNEPELTE HIVATALI MŰKÖDÉSÉNEK HARMINCZADIK ÉVFORDULÓJÁT.

VILÁGNYILÁS.

Tavaszkorom idejében
A világot én úgy néztem,
Mint virágbimbót a gyermek.
— Állt előttem kelyhe-zártan,
Hogy kinyiljék, alig vártam,
Izgattak nagy, szent rejtelmek . . .

Kivül olyan szépnek láttam,
Hogy megnyiljék várva-vártam:
— Pattanjatok irigy zárak!
Ah, ott belül bizonyára
Csupa édes csuda várna . . .
Hagyjátok, hogy belélássak!

Egy vágyam volt, az a vágy csak:
Hogy megnyiljék s belélássak
Lázban égő szomju szemmel . . .
S mi után már eltikkadok
S mit ott kapok: szint, illatot,
Mind föligyam a lelkemmel!

Tavaszom tűnt . . . Nyárba érve
Egyszer csak azt veszem észre:
Tárva im a csudák kelyhe,
Mégsem látom szent rejtelmét.
. . . Lepik dongók, méhek, lepkék
S viaskodnak — mézért benne.

Lampérth Géza.

HŰSÉG ARANYOS KORA.

Most már megjött az áhitatnak
S hűségnek aranyos kora.
Hivőn s hitetőn borulok le
Előtted,
Jövőmnek kikedvelt asszonya.

Szerelmemnek frigy-követsége
Hűséget, békét visz eléd,
Arany-pirját nyárvégi napnak
S lelkemnek
Forrott nektárját, nyugodt hevét.

Hadd nevezlek téged Adának
Nevem olvasztván és neved,
E titkos, drága asszony-névvel
Ne tudják
Soha, hogy én kit keresztelek.

Szemednek jó intését hozza
Hozzám már minden alkonyat
S már indulunk lassan egymáshoz
Álmodva,
Mint nyugodtak, bölcsek, boldogok.

Robajos viharok elültek,
Csöndes, tiszta, derűs az ég
S szemeink bátrak és vidámak,
Nem önti
Könnyel el csókos keserűség.

Vár bennünket minden boldogság,
De örjöngőn nem rohanunk.
Biztos, hogy megtaláljuk egymást
S kinyujtva
Már távolról ölel a karunk.

Oh, nagyszerű közeledésünk,
Béke és boldog áhitat,
Nagy virág-szemei Adának,
Melyekből
Szent mézzel és halk tűzzel itat.

Ady Endre.

KERESTEM HARMINCZ ÉVIG...

(Maurice *Maeterlinck* után francziából.)

Kerestem harmincz évig, húgaim:
Hol bujdos rejtekén?
Bolyongtam harmincz évig, húgaim,
És föl nem lelhetém.

Vándoroltam harmincz évig, sziveim,
Lábam már leomol . . .
Volt mindenütt, de, sziveim,
Nem létezik sehol . . .

Bús óra ez végre, édesim,
Jaj, vetkőztessetek!
Meghal az alkony, édesim,
És lelkem is beteg.

Ti még ifiak vagytok, húgaim,
Menjetek messzebb mint én;
Vegyétek vándor-batyum, húgaim,
És keressétek szintén.

Zempléni Árpád.

AZ EGRI LYCEUMBÓL. — Balogh Rudolf fölvételei.

A KÖNYVTÁR A TRIDENTI ZSINATOT ÁBRÁZOLÓ KRACKER-FÉLE FRESKÓVAL.

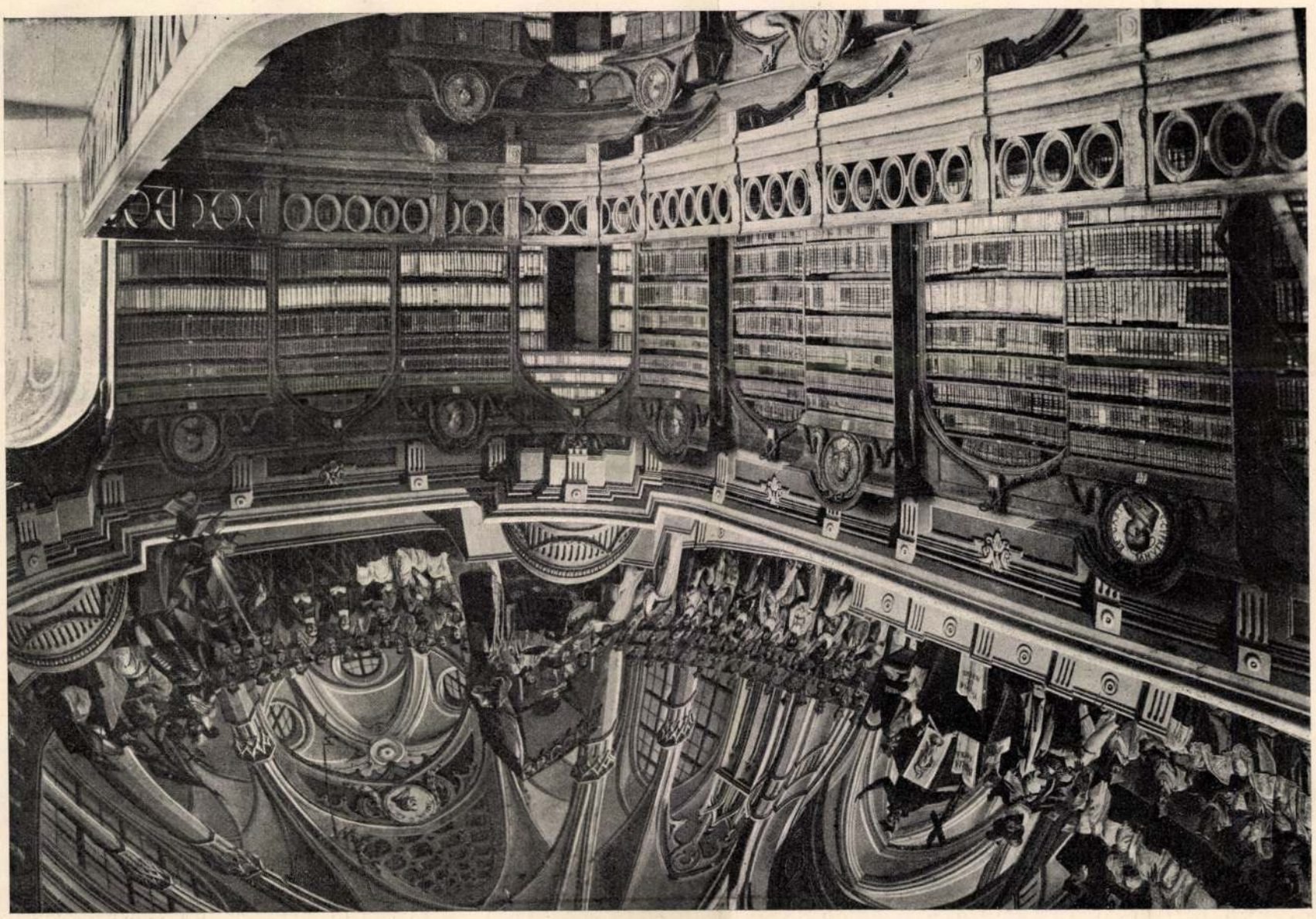

CSILLAGÁSZATI MŰSZEREK.

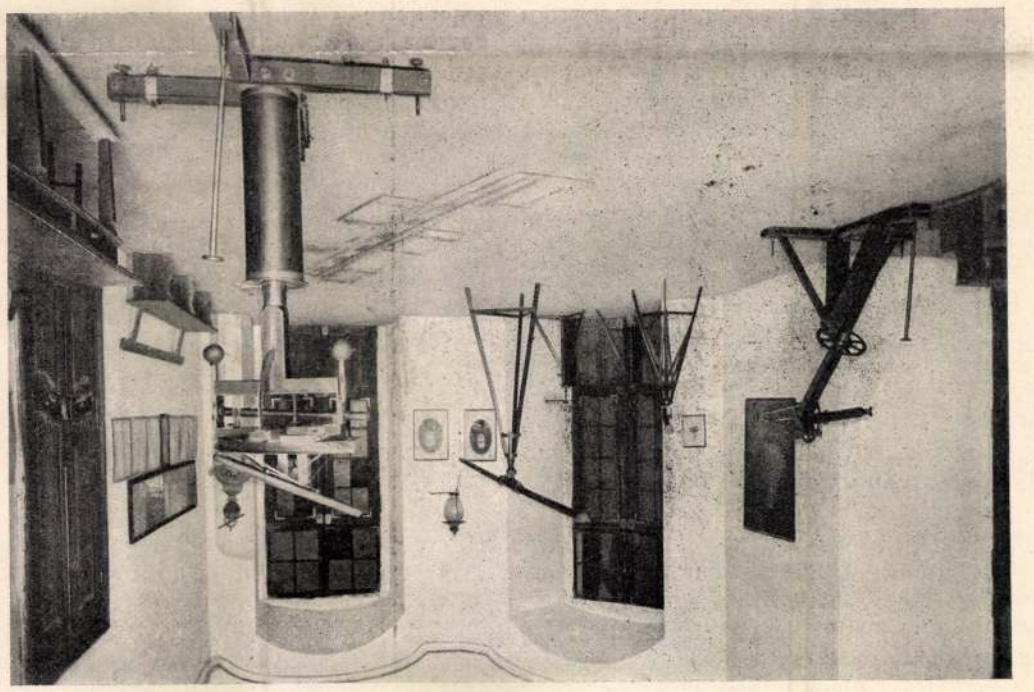

A CSILLAGVIZSGÁLÓ TORONY DÉLKÖRI LÁTCSÖVE



A RÉGI CSILLAGVIZSGÁLÓ TORONY.

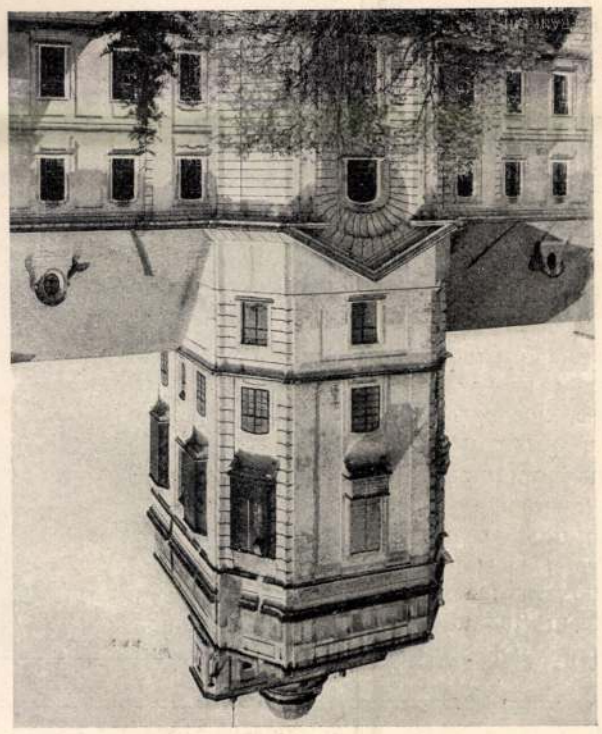

A KÖNYVTÁR RITKASÁGAI.



Kracker János Lukács

Freskója az egri
kispreposti palota
ebédlőtermében 1774.

Said

Magyar Művészet

1932. 7-8 sz.



A LUTHER-KÖNYVTÁR ÉS MÚZEUM FÜZETEI
SZERKESZTI D. KOVÁCS SÁNDOR
14.

Lyceum.

AZ ASZÓDI FALFESTMÉNYEK

IRTA
DR. HITTRICH ÖDÖN

A LUTHER-TÁRSASÁG KIADVÁNYAI

ÚJ SOROZAT V. 14.

KIADJA A LUTHER-TÁRSASAG
BUDAPEST, VIII., ÜLLŐI-ÚT 24
1930



Az aszódi falfestmény egy részlete.

A LUTHER-KÖNYVTÁR ÉS MÚZEUM FÜZETEI
SZERKESZTI D. KOVÁCS SÁNDOR
14.

AZ ASZÓDI FALFESTMÉNYEK

IRTA
DR. HITTRICH ÖDÖN

A LUTHER-TÁRSASÁG KIADVÁNYAI

ÚJ SOROZAT V. 14.



KIADJA A LUTHER-TÁRSASÁG
BUDAPEST, VIII., ÜLLŐI-ÚT 24
1930

AZ ASZÓDI FALUFESTMÉNYEK

DR. HETTRICH ODÖN

A LUTHER-TÁRSASÁG KIADVÁNYAI

GY. SOROZAT V. 14.

KIADJA A LUTHER-TÁRSASÁG
BUDAPEST, VIII., ULLŐI-ÚT 24.
1930

Az aszódi falfestmények.

Ezelőtt körülbelül húsz évvel láttam először ezt a díszteremet. Már akkor meglepett e régi terem festői díszítménye s azóta többször is láttam, de mindig bántott a bizonytalanság érzése, mert amik itt e falakon tárultak szemeim elé, úgy tűntek fel, mint rejtélyek s egyre növekedett bennem a vágy, hogy e falképeket megértsem s ezért három év előtt elhatároztam magamat erre a mai előadásomra.

Előre is bocsánatot kell kérnem, hogy ily merész dologra vállalkoztam, hogy az itt látható falképeket megmagyarázzam és értelmezzem. Ez inkább műarcheológusnak és eszthetikusnak volna feladata. Én inkább csak a classica philológiával foglalkozó műkedvelő szemével nézem e képeket és ebből a szempontból eredő felfogással fogok törekedni arra, hogy kimutassak bizonyos összefüggéseket és ellentéteket az alakoknak és díszítményeknek itt összehalmozott, heterogénnek látszó csoportjában. Lehet, hogy magyarázataim bizonyos tekintetben túlzottak lesznek; talán olyant is bele akarok magyarázni az egyes alakokba, amire a művészek maguk sem gondoltak, de mi már 150 év távolságából nézzük e műalkotást s ez idő alatt az ókori események felfogása is nagy változásokon ment át.

E díszterem leírása már évekkel ezelőtt megjelent az intézet értesítőjében dr. Éber Lászlótól, aki az egész épület és e terem stílusával alaposan foglalkozott, de a festmény részleteinek megbeszélésébe nem bocsátkozott. Az egész kompozíció értelmezésében számomra Deissmann „Licht vom Osten" és Bauer „Vom Griechentum zum Christentum" című munkái adtak irányító gondolatokat. Ez eszmék mellett az egyes allegorikus alakok megfejtésében nagy segítségemre volt egykori derék tanítványom, dr. Pigler Andor barátom, aki a Szépművészeti Múzeumban a szükséges irodalmi anyagot a legnagyobb készséggel bocsátotta rendelkezésemre. Nagyban támogattak dr. Oravecz Ödön és Velten Armand kollegáim is, velem együtt figyelve meg az egyes adatokat, sőt utóbbi változatokat is készített a problematikus részletekről. Fogadják ez alkalommal is mindhárman hálás köszönetemet. Sajnálattal kell bevallanom, hogy előadásomnak sok hiánya lesz, amit magam érzek legjobban. Levéltári és könyvtári kutatásokat nem végezhettem, mert erre nem volt időm, alkalmam és érkezésem. Talán később lesz még módom rá, hogy ezzel az érdekes tárggyal alaposabban és részletesebben foglalkozhassam.

*

A terem leírását Éber ismertetése alapján közlöm s egyúttal belőle idézem azokat az adatokat, melyek a terem méltatásához szükségesek. A díszterem a kastély nyugati pavillonjában van; körülbelül 11 méter magas, 13 méter hosszú és 11 méter széles. Elliptikus, lapos kupolával van fedve, mely a négy sarkon enyhe hajlással bemélyedő fülkékbe megy át; jellemző a terem belsejében az egyenes vonalak, élek kerülése. A terem déli oldalán nagy szárnyas, üveges ajtó van. Ezt a terem főbejáratának kell tekintenünk, mivel a festő úgy alkotta meg kompozícióját, hogy a néző, amint itt belép, az egészet áttekinthesse és megérthesse. A déli falon az ajtótól jobbra és balra van egy-egy hatalmas ablak, úgyszinte a keleti és nyugati oldalon. Az északi oldal két ajtaja között van a kandallófülke, ahonnan azonban hiányzik az eredeti kályha. (Ez most mint ritkaság, az Országos Iparművészeti Múzeumban van elhelyezve.)

A terem oldalfalait és boltozatát elborítják a festett díszítmények, arcképek, festmények és allegorikus alakok; a művész a síma felületeket architektónikus és plasztikus részletekkel tagolta, az első emeletet fantasztikus építészeti kerettel választja el a földszinti résztől, távolba húzódó balüsztráddal, oszlopcsarnokokkal, a kupolát pedig ellipszis alakban megnyitja és csodás égi látomást varázsol a meglepett néző elé; mennyei alakok jelennek meg a ragyogó napfényben a rózsaszínű felhőkön, sőt az akkori festők szokása szerint a felhő behatol két helyen is a terem architektúrájába. A terem festményeinek az volt a hivatása, hogy a nézőben felemelő csodálatot, meghatott hangulatot keltsenek. A csodálatot a barokk művészek a pazar színpompával, a selyem és bársony bőséges alkalmazásával iparkodtak elérni, a meghatottságot pedig az alakok és jelenetek mélyebb értelmével, amiben főeszközük volt az allegórikus ábrázolás. Elvont fogalmak ügyes ábrázolása szélesen elterjedt szokás volt abban az időben s e divat szülöttei voltak azok a kézikönyvek, melyek írásban és képben magyarázzák az akkor szokásos allegórikus rajzokat és képeket. A művészek ahogy túlzásba mentek az oszlopcsarnokok, lépcsők, erkélyek egybekapcsolásával, úgy túloztak gyakran az allegóriákban is, elvont dolgokat úgy ábrázolnak, hogy a mai néző alig képes megérteni jelentésüket és kideríteni rejtett céljukat.

A továbbiakban Éber a következőket mondja: A nagyméretű elliptikus terület, mely felhők közé helyezett allegóriai kompoziciót ábrázol, a festészeti dísz főalkatrésze. Összesen kilenc alakot látunk itt — női és férfialakokat — a felhők között szabadon, festői módon csoportosítva. A női alakok egy részének jelentősége azonnal világos előttünk:

a keresztyén erények személyesítői, élükön az egész kompozíció csúcspontján álló alakkal, a Hittel, aki nagy keresztet tart jobb kezében, bal kezében rózsaágat és oltárra támaszkodik, amelyre egy lebegő angyal a szentírást helyezi, a keresztyén hit kútforrását. Ugyancsak azonnal megértjük annak a női alaknak jelentőségét, aki egyik kezében égő szívet tart: a Szeretet az. Az ülő női alak, fején keresztes sisakkal, bal karján Medúza-fejes pajzzsal, jobbjában íjjal és nyíllal, mellette oroszlánnal (csak oroszlánbőr van rajta, az aegis helyett!), kétségtelenül az Erő. Könnyűszerrel sikerül még egyéb alakok értelmét is kideritenünk, míg mások szimbolikus célzatának megfejtése jóval nehezebb.

A kupolafestményből a falakra való átmenet — eszmei szempontból is — a belső hosszú fal jobb sarkán van meg, ahol a mélységbe zuhanó fantasztikus alakok, szatírok, szirének, pompás mozgalmas csoportban vannak ábrázolva. Egyikük tamburint tart kezében. Az e csoport alatt levő fülkében női alak ül, egyik kezében álarc, másik kezében lámpás, égő gyertyával. A szemközti fülkét harsonát és olajágat tartó női alak foglalja el; a másik két fülkében szintén egy-egy női alak van, egyik szárnyas homokórával és sarkantyúval, a másik könyvekkel és koszorúval. Éber szerint a sok alakból álló allegóriai ábrázolás jelentőségét apróra kideríteni csak beható összehasonlítás és forrástanulmányok alapján lehetne, a főeszme azonban alighanem a keresztyén szellemi tevékenység diadala a pogány művészet és világfelfogás felett. A négy sarokban lévő női alak valószínűleg a gyorsan lepergő időt, vele szemben az időn diadalmaskodó hírnevet és ennek útjait, a tudományt és művészetet jelképezi.

Ezzel összhangban van a falak festése, mely monochróm, a szobrászatot utánzó. A két hosszú falon két-két herma van, a négy elem: föld, víz, tűz és levegő személyesítőivel, fölöttük egy-egy domborműszerű grisaille Apolló és Daphne, Apollo és Marsyas történetével és két amorette-jelenettel. A keskeny oldalak közepén festett fülkében egy-egy férfialak áll: nyilván Nagy Sándor és Seneca, a harcias erő és bölcseség képviselői. A fülkék fölé egy-egy medaillon van festve, Macedoniai Fülöp és Olympias királyné arcképeivel.

A festmények kivitelén észrevehető, hogy azok nem egy, hanem két mester kezétől származnak. A kupola alakjai, bár jók és kifejezők, lendület és kolorisztikus hatás szempontjából nem érik el a lezuhanó csoport és a sarokfülkében ülő női alakok igazán pompás, megkapó hatását. A terem egyik sarkában csakugyan sikerül is egy kopott,

szerényen elhelyezett feliratot kibetűznünk: I. L. Kracker, I. Zach. Pinxi. Ao. 1776.

E szerint Kracker János Lukács és Zach József az a két mester, aki Aszódon dolgozott. A két festő egyebütt is együtt működött. Kracker volt a vezető, tervező művész; különben a legkiválóbbak egyike amaz osztrák festők sorában, akik a XVIII. században Magyarországon dolgoztak. Életrajzi adatait alig ismerjük; Egerben halt meg 1779-ben. A magát különben császár-királyi és hercegi festőnek nevező művész igen egyszerű ember volt, aki freskófestés közben a festőállványokon szokta elkölteni szerény ebédjét, hogy munkája mellett maradhasson.

Igen sokat festett — dekoratív műveket és oltárképeket — az egri egyházmegyében. Legkiválóbb művei a jászói prépostsági templomban és könyvtárban, továbbá az egri kispréposti lakban és a liceumi könyvtár mennyezetén maradtak reánk. Méltó módon sorakozik ezek mellé az aszódi díszterem, melynek kompozíciója és részben kivitele tőle való, míg a kupolát és falakat valószínűleg Zach festette, aki Krackernek Egerben is segédkezett.

A XVIII. századbeli festészet emlékei hazánkban nagyrészt templomokban maradtak fenn. Azok a dekorativ festmények, amelyek főuraink kastélyait díszítették, a legtöbb esetben elpusztultak, az ízlés, divat változásának estek áldozatul. Annál inkább megbecsülendő emlék az aszódi díszterem, mely megkapó példája a XVIII. század pompaszeretetének, ízlésének, művészi virtuózitásának.

Ennek tudatában annak idején a Bányai Evangélikus Egyházkerület a megrongálódott festmények méltó helyreállítása céljából a Műemlékek Országos Bizottságához fordult. E lépés sikerre is vezetett, amennyiben a bizottság javaslatára a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium a festmények helyreállításának költségét engedélyezte. A munkával Barsy Adolf Ágost festőművész bizatott meg, aki 1909-ben a freskókat (ezelőtt 20 évvel) megtisztította s a hiányokat gondosan és kegyeletesen kijavította. Kívánatos volna, ha a dísztelen kályha és a zavaró csillár megfelelőkkel cseréltetnének fel.

Egyrészt, hogy a meglevő szakszerű leírást felhasználjam, másrészt, hogy az előzményeket ismerjék tisztelt hallgatóim, szükségesnek tartottam, hogy az eddigieket részben szószerint közöljem Éber ismertetéséből.

Azonban a falfestmény restaurálásáról egészen más véleménye volt Foltin János egri prépost-kanonoknak, aki Kracker János Lukácsról szóló könyvének (1909) 39. lapján így ír: „A freskóképnek felújítása olyannyira rosszul sike-

rült, hogy sem a képnek egyes alakjait jól felismerni, sem pedig tartalmát megállapítani nem lehet. Szerintem a freskó szerkezetét tekintve allegórikus és amennyiben egyszeri látás után ítéletet mondhatunk felette, úgy vélem, hogy az hazánkban a kereszténységnek a pogányság feletti győzelmét van hivatva jelképezni".

Foltin nézetével nem érthetünk egyet, mivel a festmény renoválását eléggé sikerültnek tartjuk s az alakokat is elég jól felismerjük, de azt az állítását sem fogadhatjuk el, hogy a keresztyénségnek hazánkban való győzelmét ábrázolja a kép, mivel hazai vonatkozást nem találunk az egész képen, legfeljebb csak néhány családi reminiszcentiát, melyekről később fogunk szólani.

Saját nézeteimet a következőkben adom elő.

Kiindulok abból a régi feliratból, mely e pavillon homlokzatán olvasható: Mortalibus Hic Nisi Hospitium — Domus In Coelo Est. Mi halandók itt csak vendégszállást élvezünk, házunk, örök lakásunk azonban az égben van. A földi élet és a mennyei élet közti különbségnek plátói gondolatát Krisztus urunk idealizálva a keresztyénség közkincsévé, hitbeli meggyőződésévé tette. A földi élet és mennyei élet közti ellentétet érzékeltette a művész ezen terem festői kompoziciójában is. A földszinti rész az ő zöldesszürke, egyszínű, majdnem fakó falaival, képeivel, szobraival az emberi multat, az emberi isteneket, a földi hospitiumot jelképezi. A négy ülő alaktól felfelé eső résznek a szivárvány minden színében ragyogó pompája az égi jelenségeket tárja szemünk elé, hol a művész merész fantáziával ábrázolja a megnyilatkozott eget, az égi domus-t. A földszint keleti ablakközében Seneca szobra van lefestve, amint bal kezével különös módon felszúrja bal kezének ereit. Az öreg fájdalmas arckifejezése is Senecára vall, akinek saját hirhedt tanítványa, Néró kegyetlensége folytán kellett így befejeznie életét. Valószínű, hogy a kép valamely szobor vonásait akarja megörökíteni, bár az arc Seneca megmaradt szobraival nem egyezik. Vele szemben a nyugati falon egy ifjú heroikus szobrát látjuk. Mivel a felette levő medaillon képe Fülöpöt, Macedónia királyát ábrázolja s a szemközti medaillon Olympias királynét, világos, hogy a képszobor Nagy Sándort, a világhódítót mutatja. Ez is, úgy látszik, valamely hellenisztikus korbeli szobor után készült festmény. Feltűnő a szobor jobb lába mellett levő fatörzsszerű támasz a különös, hármas, csavarodó emelkedéssel. A szobor alakja és testtartása azonos azzal a szoboréval, melyet Clarac (367) a római Vatikánban levő Mercuriusnak, vagy az úgynevezett Belvederi Antinousnak jelez. Így a két, egymással szem-

közt lévő szoborkép, mintegy kettejüknek tragikus sorsa által bizonyos kapcsolatban állhatna egymással. A művész csak a fiatal hős görög királyt és az öreg római tudóst akarta egymással szembeállítani. Mi azonban valamivel többet látunk bennük. Nevezetesen a hellenisztikus kor két fő képviselőjét. Ezt a kort csak egy század óta ismerjük közelebbről, csak azóta tudjuk, hogy ennek állami, politikai élete mennyire közel van és hasonlít a modern állami és politikai viszonyokhoz. Ennek a kornak világfelfogásából és gondolkodásmódjából fejlődött a keresztyén világnézet kifejezésmódja, amint Deissmann kimutatja a Kr. e. 9. évből származó két halikarnassosi feliraton, melyek oly frazeológiával ünneplik Augustus császár születését, mintha csak az evangélium szavait hallanók. Seneca a Plátó és Aristoteles utáni, hellenisztikus filozófiai iskoláknak, a sztoikusoknak és epikureusoknak volt tanítványa s ezek tanításait közvetítette, átadta a római világnak s ezen az úton nekünk is. Azt mondhatnók tehát, hogy e teremben a hellenisztikus műveltségből fejlődött keresztyénség apotheozisát kell látrunk. Éber a földszinten levő négy hermán elhelyezett szobrot a négy elemnek értelmezi, azt hiszem, közelebb járunk a művész egész koncepciójához, ha e négy szoborban a legyőzött négy pogány istent látjuk: Jupitert, Neptunust, Plútót és Cerest. Megadást, lemondást mutató arckifejezésük arra céloz, hogy maguk is belátják legyőzetésüket egy magasabb, világot kormányzó új hatalomtól: a keresztyénségtől.

A terem déli oldalán levő két grissailleben két epizódot látunk Apolló életéből. Apolló és Daphne jelenetét, valamint Apolló és Marsyasét. Velük szemben szintén két kép van az északi oldalon, e két képben Éber csak amorette-jeleneteket lát, pedig ha jobban szemügyre vesszük, egyes dolgokat látunk, melyek a gyermek Dionysosra vonatkoznak, akit a nymphák, Lamos leányai neveltek. Az egyik képen civakodó három gyermek látható, a másikon a thyrsussal diszített bak elől menekülő kis Dionysost láthatjuk. Átkutattam Roscher mythológiai lexikonát, de az itteni jelenetekre példát nem találtam, csak Nonnos Dionysiaka című eposzában van egy rész, hol a költő leírja (X. 347—377.) hogyan birkózik Dionysos gyermektársával Ampelosszal (a szőlőtővel). A második képen Dionysos szent állatja a thyrsussal diszített bakkecske látható s a nympha mellett ott van egyik állandó kísérője a szatír, fején két szarvval. E két istennek, Apollónak és Dionysosnak volt legnagyobb hatása a régi görögök lelki életére, sőt azt mondhatnók, hogy két fő vallásuk volt: Apolló és Dionysos vallása.

Apolló a világosság szelleme, azé a világosságé, amely látóvá teszi a költőt s megmutatja a jósnak a jövendőt, megszabadít a bűntől, a szépség és harmónia megvalósítója a természetben és az ember lelkében. Vele szemben egy fiatalabb isten jött később az Olymposra, aki a társadalmi renden kívül állóknak, a szerencsétleneknek ígért lelki szabadulást, felejtést a szent önkívületben; ez volt Dionysos, aki a síp és dob vad zenéjével és az ő mámorító italával adott vigaszt és reménységet hívőinek. Apolló kultusza az ének és zene fejlesztésével tett mély hatást a görögség lelki világára, Dionysos kultusza pedig a dráma kitermelésével hagyott mély nyomot a görög műveltségben. Delphiben az Apolló-templom déli oromfalán Apolló volt kifaragva a Múzsákkal, az északin pedig Dionysos, amint körülrajongják az ő bacchansnői az éj csendjében tartott ünnepen, amit a művész a lemenő Heliosszal szimbolizált. Az Apolló és Dionysos-kultuszban az egyistenhívés alapelemei vannak meg. Apolló a világosságban uralkodó nap megszemélyesítése, Dionysos a testtől elváló, extázisban levő léleknek ura, aki hívőjével megláttatja a túlvilágot s neki ott is boldogságot ígér. Feltűnő, hogy itt is a déli oldalon, a világosság oldalán Apolló életéből van két jelenet, az északin, a sötétség oldalán pedig Dionysosra céloz két epizód. A Daphne-jelenetben a fiatal isten a végzettől azt az okulást kapja, hogy ne a testi szépség, hanem a lelki szépség legyen a vágyak célja. A Marsyas-képen pedig a lanton játszó Apolló a fuvolázó Marsyasszal versenyez, mely alkalommal a szamárfülű Midas a durva zenének ítéli a győzelmet; e kép a művészi zene fölényét jelenti a primitív durva muzsika felett. A két keleti szemközti kép közül az egyik Apolló szent növényére, Daphnére, a babérra vonatkozik, a másik pedig Dionysos szent állatjára, a tragosra, a kecskebakra. Ha végignézünk e termen, azt vesszük észre, hogy e két isten szimboluma: a babérfüzér és a bakfej látható itt a földszinttől a mennyezetig. A földszint szürke falán, a mindennapi élet szürkeségében mindenütt ott látjuk Apolló babérfüzérét, mely üdítő zöld színt, a remény színét hozza az egyhangúságba. A mennyezet ellipszise alatt az emeleti csarnok keleti és nyugati oldalán éppen úgy ott látjuk a babérfüzért és kosfejet, mint azon az arany oltáron, amelyre a mennyezet fő alakja, a Hit megszemélyesítője támaszkodik, a két legyőzött vallást szimbolizálva, amelyeken győzelmet nyert a Szentírás új vallása: a keresztyénség. Ezek után előbbi tételünket úgy módosítjuk, hogy e falfestmény tárgya a hellenisztikus műveltségből fejlődött

keresztyénség apotheozisa és diadala az ősrégi görög Apolló és Dionysos-kultusz felett.

A földszint felső részén, a négy sarokban négy művésziesen megrajzolt és megfestett szép női alakot helyezett el a festő gazdag, lobogó selyemruhákban egy-egy absztrakt fogalmat szimbolizálva. A délnyugati sarokban ülő nő jobbjában sarkantyút és balkezében szárnyas homokórát tartva a Diligentiát, a szorgalmat jelenti. Ennek rajza látható némi változattal a Páriz Pápai szótár címlapján, melyről Tóth Béla az Anekdotakincs első kötetében írja le azt a kedves, romantikus történetet a tudós professzor feleségéről. Az északnyugati sarok alakja a foliánsokkal és két babérkoszorúval a Scientiát, a tudományt valósíthatja meg; a délkeleti sarokban babérágat és trombitát tartó nő a Fama, a hír és dicsőség megszemélyesítése.

Az északkeleti sarokban félig fekvő nő balkezében a lámpát, jobbjában a fekete szemálarcot tartja s megdöbbenő csodálkozással tekint a lezuhanó, zavarosan összegabalyodott alaktömeg felé. Ez a nő a Probitast, a becsületességet személyesíti meg. Az álarcot kezéből kiejteni készül, ami arra mutat, hogy az alakoskodó képmutatást megveti. A balkezében tartott lámpa mint szimbolum valószínűleg abból az újtestamentomi hasonlatból ered, mely az okos és balga szűzekről szól és a festő célzatossággal helyezte ezt az alakot a szűz Minerva alá s így a lezuhanó tömeg egyik tagját, a bekötött szemű szép leányt az okos szűz testvérének, a balga szűznek tarthatjuk.

Térjünk át végül a mennyezet lakjaira. Az ember futólag végignézve első tekintetre azt gondolhatná, hogy a három keresztyén (hit, remény, szeretet) és a négy görög filozófiai erényt (bölcsesség, bátorság, önuralom, igazságosság) megszemélyesítő alakokkal van dolgunk; azonban, ha alaposabban szemléljük az egyes szimbolumokat, azt vesszük észre, hogy a művész nem egészen ezt akarta kifejezni. A főalak, aki bizonyos önkívületi boldogsággal néz a menny felé, kétségkívül a hitet képviseli. A túlvilági lelki hatalmat jelezte a művész a nő hajának két szarvalakú kiképzésével és azzal, hogy éppen feje felett áll a ragyogó nap sugaraival elárasztva az eget és a rózsaszínű fellegeket. Jelentőséget kell annak is tulajdonítanunk, hogy a Hit alakja ballábát kék szalaggal átkötött vesszőnyalábra helyezi, a keresztyénségnek a római birodalom felett való győzelmét akarva szemléltetni. Az alak jobbjával elragadtatással emeli a keresztet, mely mozdulat a keresztyénség diadalmas emelkedésére vall. A Hit lábai előtt ülő nő, aki balkezében két égő szívet, jobbjában pedig lantot tart: a Szeretet. Őhozzá tar-

tozik a Hit lábainál lévő fészekben az önfeláldozó szeretetet jelentő pelikán három fiókájával. E két főalak mellett azonban hiába keressük a harmadik keresztyén erény: a Remény alakját; helyette más két fogalmat kívánt a művész hangsúlyozni. A Hit lábaitól balra ülő nő oroszlánra támaszkodik s jobb kezében aranyláncon függő érmet lóbál; az allegória-magyarázó könyvek szerint e nő a nagylelkűség, Generositas, aki jutalmat, kitüntetést ígér az érdemesnek. A Szeretettől jobbra egy csendesen álló elefántra támaszkodó nő a Mansuetudo, a szelídség. A nő végtelen szeretettel néz az elefánt gyeplőjét tartó gyermekre.

A mennyezet aljában két nő között két férfi van elhelyezve. A jobboldal szélén ülő nő Pallas Athenae, a Bölcsesség, Sapientia Christiana képviselője. Sisakján büszkén emelkedik a kereszt, pajzsán a nyelvetöltő, kígyóhajú Medúzafej látható, jobbjában íj és nyíl, testét a szokott aegis helyett oroszlánbőr fedi. A másik, szélső női alak jobbjában menyegzői csokor, baljában gyöngyökkel diszített kantárszár; ez a nő Temperantia, a Mértékletesség. Az egész kompozíció aljában egy hatalmas, sisakos férfi bottal akarja kinyitni a két lábra álló oroszlán száját; ez a férfi a Bátorság, Fortitudo megtestesítője. Különben az oroszlán száját kinyitó hatalmas férfi a hagyomány szerint Lysimachos, Agathokles fia, Nagy Sándor egyik barátja, aki egyúttal egyike volt a király nyolc testőrének. A király környezetében volt Kallisthenes bölcs is, akit szókimondó nyiltsága miatt a heves, ifjú király börtönbe vetetett. Lysimachos megszánva a börtönben sínlődő bölcset, mérget adott neki s így szabadult meg a börtön és az élet nyomorúságaiból. Mikor ezt megtudta Nagy Sándor, nagy haragra lobbant Lysimachos ellen és arra ítélte, hogy egy oroszlánnal vívjon meg. A bátor férfiú ezt meg is tette; kinyitva az oroszlán száját, nyelvét kiszakította, úgyhogy az rögtön élettelenül terült el lábai előtt. A király ezután megbocsátott Lysimachosnak és újból barátságába fogadta. A hőstől jobbra ülő nagyszakállú bölcs, aki jobb kezét könyvön nyugtatja, bal kezével pedig rózsakoszorút tart, valószínűleg Kallisthenes, aki elismerőleg néz Lysimachosra s talán az Igazságosság megszemélyesítőjének is vélhetjük, mert balkezében tartja a rózsakoszorút az élő győztes számára. E két alak ilyenformán, t. i. Lysimachos és Kallisthenes bizonyos kapcsolatban van a földszinten festett két szoborképével: Nagy Sándorral és Senecával. A művész a két uralkodó környezetének ellentétét akarja megéreztetni velünk. Nagy Sándor is börtönbe, majd halálra juttatta az őt nevelni akaró, szókimondó bölcset, de a macedon király ud-

varában volt oly bátor férfi, mint Lysimachos, aki nemcsak segíteni tudott bajbajutott barátján, hanem még az oroszlánnal is bátran szembeszállt és megküzdött vele. Seneca Néró udvarában egészen magára hagyatva, kénytelen kivégezni magát; ott nincs oly hős, aki segíteni merne rajta; innen is magyarázhatjuk az ellentétet, mely feltűnik előttünk, ha egybevetjük a két bölcs arckifejezését; a fájdalmas, kétségbeesett Senecáét és a vidám nyugodtsággal Lysimachosra tekintő Kallisthenesét. Néró udvarában mindenkit elfogott a fatalis omnium ignavia, a végzetes közgyávaság; nem volt férfiú, akiben meg lett volna a bátorság, hogy szembeszálljon azzal a szörnyeteggel, Néróval, aki az állam nyakára ült.

A művész a hypaethrális ellipszist két helyen megszakítja az ég felhőjével, úgyhogy a felhő lenyúlik az épület belsejébe a bal és a jobb oldalon. A két felhő-nyúlvány ellentétes pályául szolgál; a baloldali az égbe bevezető utat mutatja, a jobboldali pedig az égből száműzött szerencsétlenek levezető meredek ösvénye. A baloldalon a bőség szarúját tartó jótékonyság, Munificentia kap utat az égbe, azáltal, hogy jót cselekedve pénzt juttat az égben levő koldus sapkájába. A jó cselekedet úgy tűnik itt fel, mint a Krisztusban való hit természetes gyümölcse, mely megnyitja ugyan az eget de nem főszemély, mert az egész kompozició főszereplője a Hit. Ez szerzi a megigazulást, ami a protestáns vallási felfogás alapvető tétele.

A jobboldali felhő-nyúlványon lezuhannak az égből azok, akik a mennyei boldogságból mindörökre kizárattak. Egy kegyetlen tekintetű, kígyólábú, szárnyas ördögi alak tereli őket lefelé, elzárva előlük denevérszárnyaival mindörökre a visszatérés lehetőségét. A baloldali felhő-nyúlvány a gazdag és szegény ellentétének színhelye, akiket azonban egybekapcsol a jóakarat és a hála szívből fakadó érzése. A jobboldali felhőnyulványon a szűz Minerva lábai alá helyezte azokat, akik bűneik által elvesztették az eget, a Hit által való üdvözülést.

A lezuhanó alakok között van Dionysos kíséretéből: a kecskelábú szatír, akit egy kis kobold szarvánál fogva ránt le a mélységbe, a másik pedig az állatiasan hosszúfülű bacchansnő. Utóbbi bal kezében a csörgős dobot tartja s jobbjával elhárító mozdulatot tesz Athéna és a Medúzafej felé. Dionysos e két kísérője eredetileg a vegetatív élet démona volt; a keresztyén felfogás mint a bűnök, rossz szokások, vétkek képviselőit tekinti. A szatírok még a középkor ördögképzetébe is több vonást juttattak, jeléül annak, hogy mily szívósan élt a babonás néphitben Dionysos kísérőinek

vad, állatias képe. Még három alak van e csoportban; közülök az egyik különösen kiválik, a bekötöttszemű hófehértestű leány; aki sikoltva fordul el a Medúza arctól. A bekötött szemmel a művész az elvakult szenvedélyt akarja jelképezni; mint előbb említettük e szép leányzót a bibliai balga szűznek nevezhetjük, ellentétben az okos szűzzel, a lámpát tartó Probitásszal. Kívülök még egy szfinkszszerű szárnyas nő és egy-egy fejjel lebukó szárnyas fehér női alak egészíti ki a csoportot. Apolló és Dionysos versenyében Apollót tekinthetjük némileg győztesnek, mert szimboluma a nap ott ragyog az ég közepén, míg Dionysos hívei a jobb sarokban a mélységbe hullanak.

Az egész kompozicióban három jelenséget veszünk észre, amit kapcsolatba hozhatunk a Podmaniczky-családdal. A hypaethrális ellipszisalakú tetőnyílás keleti és nyugati végén egy-egy művészi plasztikával megfestett kék szalagcsokrot látunk, amelyek a falfestmény alsóbb részeiben vörös színben ismétlődnek. E két színt ott látjuk a Podmaniczky-család ősi nemesi címerében, a korona feletti sisakszalagot jelképező kék és vörös girlanddíszítményben.

Az 1782-ben, tehát a kép festése után kelt, bárságot adományozó diplóma címerén a címerfeletti hármas sisak jobboldali koronájából páncélos vitéz emelkedik ki. Ez balkezében levágott török fejet tart, jobb kezében pedig kihúzott kardot, amelyből babérlevelek zöldülnek ki. A kék és vörös szalagcsokrok s az egész kompozición végigvonuló babérfüzér alkalmazásában láthatunk célzást a festményt készíttető Podmaniczky I. Sándor családjára. Hozzáfűzhetjük még azt is, hogy a Sándor nevű főúr neve is összekötő kapocs lehetett, hogy éppen a hasonló nevű nagy macedon királyt és szüleit akarta dísztermében megörökíttetni. Tudjuk, hogy Kracker egyes templomi képein is van névkapcsolat az illető szent és a kép megrendelője közt. Mindezekből megállapíthatjuk, hogy e rejtett vonatkozásokat azért alkalmazta a művész, hogy a késő utódok, ha belépnek e terembe és értenek az allegóriákhoz, rögtön megtudják, hogy e termet báró Podmaniczky I. Sándor festette.

Befejezésül megemlítjük, hogy ellentétet látunk abban is, hogy a barokk az ellenreformáció stílusa lévén, mégis itt a protestáns világfelfogás ábrázolását látjuk abban, hogy az egész kompozíció középpontjában az oltáron a Szentírás van elhelyezve, azt hirdetve, hogy az embernek hivatása az, hogy Isten országának tagjává váljék, aminek útja a megtérés, vagyis a bűntől való eltérés, elfordulás és az erények gyakorlása által a nemes példák követése és az erkölcsi tökéletesedés

valamint a hit által való megigazulás és üdvözülés után való törekvés, amiben egyedüli kalauz a Szentírás.

Feltűnő, hogy Kracker, aki gróf Esterházy Károly, egri érseknek volt udvari festője, itt ecsetét protestáns főúr rendelkezésére bocsátva, ily protestáns szellemű művészi alkotást hozott létre.

Mindenesetre rendkívül érdekes volna, ha még valamikor adatokat találhatnánk a kép tervezésére és megrendelésére vonatkozólag, hogy világosabban ismernők a megrendelő főúr és a művész terveit és céljait.

Mindamellett így is méltányolva és lelki gyönyörűséggel élvezve a művész remek alkotását, hálával gondolunk a művészre, aki e terem országos értékű díszét megalkotta és arra a művészetet és tudományt pártoló, iskolaalapító, protestáns főúri családra, mely kastélyát ily nagyértékű kinccsel tette értékesebbé, végül Bányai Egyházkerületünkre, hogy e kastélyt és dísztermet az evangélikus leánynevelés nemes céljaira a Podmaniczky-nemzetség tagjainak és rokonainak adakozása segítségével megszerezte.

E terem festői díszítményét Podmaniczky I. Sándor festette, kiről unokája, Frigyes, Naplótöredékeiben ezt írja: „Nem hiában járt herceg Esterházy Miklós kíséretében külföldön; ott szerzett ismereteit átültette az „ősi fészek" talajába".

A dicső, nagyműveltségű nagyapának méltó utóda volt báró Podmaniczky Frigyes. A nagyapa e kastélynak ezen örökbecsű termében alkotott egy díszes helyet; méltó unokája báró Podmaniczky Frigyes az egykori bányakerületi felügyelő pedig hazánknak alkotott egy díszes helyet: Budapestet, a mi szép fővárosunkat. Mert ő volt az, aki 1868-ban megindított politikai lapjában a Hazánkban először sürgette, hogy londoni példára nálunk is fővárosi közmunkatanács létesíttessék és tartalmas cikksorozatában fel is sorolta ennek legszükségesebb teendőit, melyek szerinte a következők: csatornázás, utcakövezés, vízvezeték, a Dunapart kikövezése, boulevardszerű befásított széles utcák és utak, körutak nyitása. A várkert alatti dísztelen kis házak eltávolítása, a várkert kibővítése a díszes várbazárral, hidak építése, színházak alapítása, minden kerületben a primitiv nyilt piacok helyett vásárcsarnokok építése, végül a budai várkert-rakpartnak vadgesztenyefákkal való beültetése.

És ezen javaslatai egytől egyig megvalósultak; az 1870. évi X. törvénycikk felállította a fővárosi közmunkák tanácsát, melynek 1873-tól kezdve ő lett alelnöke. Ebbeli munkás-

ságáról így emlékszik meg (Naplótöredékek III. 326): „A közmunkák tanácsának létesítése által életem legfőbb vágya teljesült; ez oly fényes jutalom, melynél szebbet fogyatékos emberi lény a sorstól remélhetni sohasem bátorkodott. Ezekhez hasonló gondolatok cikáznak végig agyamon, ahányszor Budapest fejlődését örömtől áthatottan szemlélem".

Amik miatt mi most büszkék vagyunk gyönyörű fővárosunkra, az mind báró Podmaniczky Frigyesnek nagyatyjától öröklött művészi érzékű lelkében fogamzott meg, mint nemes terv és művészileg szép gondolat. A család azonban anyagi bajok miatt kénytelen volt e díszes kastélyát eladni. Hogy ez mily fájdalmas volt a család tagjaira nézve, azt élénken világítják meg Podmaniczky Frigyes következő szavai: Naplótöredékek IV. 293. (1875-ben) ... „Drezdában pedig 75. évét járó nővéremet (Julia) özv. báró Jósika Miklósnét keresvén fel, nagy örömöm telt abban, nővéremet 18 év után ismét egyszer — még pedig friss egészségben viszontláthatni.

A családunkat ért lesujtó események beállta, vagyis 1869 október hava 28-ika óta szomorú és lehangoló búcsú után reménytelenül s lehangoltan tekintve a jövőbe mindketten, nem találkozám vele.

Elbeszélém neki, annyira kedvelt aszódi ősi fészkünk mi szomorú változáson ment át, mióta azt száműzöttek módjára, 18 évvel ezelőtt elhagytuk.

Az ősi fészekből községháza lett, — törvényt mondanak most ott kegyetlen igazságossággal, s helyeznek el toloncokat, hol éltünk legszebb s legkellemesebb napjait éltük le, — hol a bennünket ért csapások is könnyebben valának eltűrhetők, mert hisz otthon, ismert négy falaink által körítve, családi körben, mennyivel könnyebben tűrünk s feledünk, mint elhagyottan, elszigetelten egy-egy idegen helyen, bérházban vagy szállodában, szokatlan viszonyok által környezve s hozzánk semmi kedélyesebb kötelékkel nem fűzött bérencek által lelketlenül ápolva s kiszolgálva.

Ősi fészkünkben a község ügyei mellett Aszód és környékének pénzügyei is elhelyezkedésre találtak, amennyiben a testvéröcsém által alapított takarékpénztár a kastély egyik szárnyát vette bérbe. E hatóságokon kívül nyáron át a község a családunklakta szobasort kisebb szállásokra osztván el, azokat a fővárosiaknak adja bérbe villeggiatura gyanánt. Azóta nem mertem benézni a kertbe, nem tudom mi lett az apám által házassága évében ültetett s általunk annyira szeretett s ápolt terebélyes vadgesztenyefából?

Elmesélém nővéremnek, hogy most már ősi fészkünkben nincs mit keresnünk, csak családi sírboltunk maradt

meg a templom alatt, ahová betérhetünk, ha akarva, vagy nem akarva, leszámoltunk e világgal.

Elmondám egyetlen, még megmaradt testvéremnek, hogy mikor mult évi december 1-én Ármin öcsémnek megadtuk a végtisztességet s Ilona hugom kertje mentén a hegynek fel tartottunk a sírboltba, ismét szemembe ötlének a kert hídján már elhalványult ama szavak: „Minden csak átmenet!" —

Kevés leánynevelőintézetnek van hasonló művészies díszterme, hol a növendékek ünnepélyeiket, hangversenyeiket ily felemelő környezetben tarthatják. Adja Isten, hogy e díszterem, melyhez oly nagynevű evangélikus főúri család emléke fűződik, sok éven át legyen evangélikus leánynövendékeink kedves emlékű sikereinek, örömeinek áldott színhelye és sok éven át nevelkedjenek itt a Podmaniczky-családtól öröklött hazaszeretetben és egyházszeretetben s az ő életük is legyen az ifjúságból a felnőtt korba való boldog átmenet.

Felhasznált művek:

Cesare Ripa: Iconologia. Padova, 1631.
Chr. Samback: Iconologie. Wien, 1807.
Winkelmann: Versuch einer Allegorie, besonders für die Kunst. Dresden, 1766.
Doby Antal: A Podmaniczky-család. Budapest, 1892.
Allgemeines Lexikon der Bildender Künstler.
Foltin I.: Kracker János Lukács. Eger 1909.
Podmaniczky Frigyes: Napló-Töredékek.
Kallós Ede: Görög vallástörténet és mitológia. Bp. 1927.

Hornyánszky V. R.-T., Budapest.

A Luther-Könyvtár és Múzeum füzetei.

*

Szerkeszti D. KOVÁCS SÁNDOR.

*

1. **Luther a wormsi gyűlésen.** Emlékezés 1521-re. Írta *Kovács Sándor.* Ára 60 fillér.
2. **Optimizmus és pesszimizmus az evangyélium világításában.** Írta *dr. Pröhle Károly.* Ára 50 fillér.
3. **Báró Radvánszky Albert egyetemes felügyelő székfoglaló beszéde 1923. márc. 22-én.** Ára 60 fillér.
4. **Magyar költők hitvilága.** Írta *dr. Tolnai Vilmos.* Ára 60 fillér.
5. **Cordatus Konrád budai pap, Luther jó barátja.** Írta *Payr Sándor.* Ára 1 pengő 50 fillér.
6. **Mit akarnak a magyar protestánsok?** Írta *D. Raffay Sándor.* Ára 30 fillér.
7. **A haladás törvénye a keresztyénség történetében.** Írta *Kovács Sándor.* Ára 60 fillér.
8. **Család, otthon, nemzet.** Írta *D. Raffay Sándor.* Ára 50 fillér.
9. **Az egyház és a munkásmozgalom Svédországban.** Írta *Lutteman Axel.* Fordította *dr. Szeberényi Lajos Zs.* Ára 80 fillér.
10. **Cordatus Konrád könyvecskéje Magyarország és Ausztria romlásáról.** Írta *Payr Sándor.* Ára 50 fillér.
11. **Ócsai Balogh Péter emlékezete.** Írta *dr. Mágocsy-Dietz Sándor.* Ára 60 fillér.
12. **A Speyeri birodalmi gyűlés történelmi jelentősége.** Írta *D. Kovács Sándor.* Ára 50 fill.
13. **Luther Kiskátéja.** Írta *D. dr. Pröhle Károly.* Ára 70 fillér.

Hornyánszky Viktor R.-T., Budapest. — 87.794

Kracker János L.

MAGYAR MŰVÉSZET

1931. 121.

Szmrecsányi Miklós

Kracker János Ludács szülőhelye és egyi síremléke

KKA
OLNÁR UCCA 2.
N: 83-5-07 ÉS 85-2-88.

szában kérjük
71. számra
enül hivatkozni.



Nagyságos

dr. Szentiványi Gyula

urnő

titkár

ur

Budapest.

I.Lenke - tér 7.

Kracker Janos Lukács

festette az egri püspöki palota kápolnája ~~[illegible]~~ mennyezetének ~~[illegible]~~ falképét 1766 (?), ~~[illegible]~~ Tárgya: Krisztus felsámadása volt. Megsemmisült.

Szeger 31. l.

Società promotrice delle biblioteche popolari TV. 203, 205, 206,

Kracker

Arch. Ed. 1923–26.
266. l.

No 46.

Josephus

4305. Jan van Goyen:
Sz. Leydenben 1596 január 13-án.

Tengeri ~~halászok~~ Táj ~~Kal.~~

Egy öblös abrázol, a hol a ~~a csak~~ kissé hullámzó tengeri kóvályog és a ~~mélynek partján~~ hol job vitorlás hajó és halászbárka élén ben ~~pedig~~ kiköt vék. Balról, a pó felhúzták, ~~egy~~ dereglye van három dolgozik, mig kettő a kivetett há ten beszélgetnek; jobbról pedig e kal. Az égbolt felhős és fönt a bárkán

Fa, méretei ~~35.8:32.3~~ 36.1:32.2 cm.
~~Gróf Pálffy János hagyoman~~

Jegyzet. Száma a törzslelt

„Clichée"

VC

~~Jegyzet. A leltár szerint:~~
~~Jan van Goyen: Fischer gekauft zu Wien bei Plach cabinet No. 7)~~

35 (5)

Kracker

Az egri minorita templom
szt Anna oltárképe 1775.
ből fentitől.

Szeger 39 l.

Silex - artefaktak TV. 215.

Kracker

Szt József halála oltár-
kepe az ~~[illegible]~~ egri sz.
József érseki finevelő inté-
zet kapolnájában.

Szeger 32. l.

Speziai kir. haditengerészeti zenekar

TV. 210.

Kracker

Az egyi szekesegyházban
Szt. László lebonul Maria
s a Szo Jezus alatt, festette
1773 ban. Ide hozatok
át a régi szekesegy-
házból

Szeger 28 l

Sárospataki ref. főiskola
Könyvtára IV. 176.

Kracker

Az egri ferencik templomában a szephötlen szüzet ábrázoló oltárkepe

Szeger 14. l

Tegesvár IV. 50

Kracker

Az egri kispreposti lak emeleti termeben. Az ereiny diadala a bun felett.

Fresko. 1774

~~[illegible]~~ (Átfestve)

Az egyik szoba kandallója felett ugyanitt eg allegoria. szentén Krakerhol.

Szeger 15. l.

Schäuffelin, meinet festo IV. 43.

Kracker János Lukács

l.

Szm Egerminv

267. l.
268. l.
269. l.

MŰVÉSZETI ÉLET ÉS IRODALOM

Karácsony óta a szaporán váltakozó kiállítások egész serege tárult a közönség elé. A meglevő kiállítási helyiségek nem bizonyultak elégségeseknek, néhány kisebb magánvállalkozás új s újabbakat nyitott meg. Ha a kínálat e szaporasága igazi fokmérője lenne az általános érdeklődésnek, örömöt szerezne nekünk ez a nagy sürgés-forgás. Ámde éppen az ellenkezője áll: a művészeti vásár elérte a mélypontot. Mindjárt megjegyezhetjük, hogy ennek nem a művészek az okai. Mert soha még sokfélébb választék nem került kiállításokra, mint éppen a mi időnkben: könnyen megtalálhatja kiki az ízlésének megfelelőt. Láttunk tél kezdete óta a nagy sokaságban oly képeket is, amelyek stílusa szinte a száz év előtti festészet visszhangja s láttunk olyanokat is, amelyeket szerzőik minden jel szerint a jövendő teoretikusai számára festettek, mintegy — fejtörőnek. E két szélsőség közé sikerrel iktathatók az összes elkönyvelt *izmusok* tallójáról szedegetett kalászok. A választék tehát igen nagy. Épp akkora nem irányok, hanem minőségek dolgában is. A téli hónapoknak nem is egy kiállításán általános feltűnést keltett egy sor pompásan viruló művésztehetség, fiatalok, idősebbek, egyaránt; viszont, akinek éppen tetszett, találhatott ott annyi *giccset,* amennyit csak akart. Semmi sem látszik tehát igazolni azt a föltevést, hogy ne akadt volna bármely ízlés számára elégséges műtárgy. Nagyon jól tudjuk, hogy a művészeti vásár megcsappanása párhuzamos jelenség minden mai vásár megcsappanásával, ami gazdasági okok következménye. Ámde nem vagyunk hajlandók elfogadni azt az állítást, hogy a különböző kategóriájú vásárok egyforma jelentőségűek s egyforma fontosságúak. Mert az átlagos kereskedelemnek, ha meg is csappant, kontinuitása hetek alatt helyreállítható a viszonyok változásával. A művészeti termelés kontinuitása azonban éppen nem állítható helyre, ha javulnak is a viszonyok. Az időközben elsorvadt tehetségeket honnan fogjuk pótolni? A friss nekilendülésnek, amelynek ma tanui vagyunk, hol lesz a beteljesülése, ha a lendítőmotorok helyrehozhatatlanul elrozsdásodnak? Nemcsak kultúránknak oly területén vész el tevékenységük, amely ma a nagyvilágban a zenén kívül az egyetlen, amelyet érték dolgában sikerrel mérhetünk össze a világ bármely nemzetével, hanem kiejtjük kezünkből a leghathatósabb, mindenütt könnyen értékelhető, nemzetközi tolmácsoló erejű eszközt is, amely a magyarság létéről, jellemérőll, kultúrerejéről a világ bármely pontján félreérthetetlenül számol be. Ha így állnak a dolgok, mint ahogy meggyőződésünk, hogy így állnak, súlyos felelősséget vállalnak azok, akik mai viszonyaink közt is tehetősek, vagy legalább majdnem tehetősek és mégis közömbösen mennek el művészetünk gyümölcsöskertje mellett. Eszünkbe sem jut, hogy valamely szent áldozatot kérjünk tőlük. Ez hamis és sokszor megcáfolt minősítés lenne. Hiszen rég ismert dolog, hogy *jó művészetet venni jó befektetés.* Nem is ezt a húrt akarjuk pedzeni, hanem a művészet szeretetéét. Alig hisszük, hogy ez valóban kialvófélben lenne. Talán csak néhány jó példa kellene. Annál is inkább, mert a magyar művészet legnagyobb, legigazibb mecénása, a *Székesfőváros,* tőle nem függő intézkedések következtében, most abba a szomorú helyzetbe került, hogy szinte kikapcsolták mecénási munkálkodásából, aminek eddig oly sok jót köszöntünk. Nagy ür marad utána, bár remélni szeretnők, hogy rövidesen ezt az ürt megint csak ez a nemesen gondolkozó tényező fogja betölthetni. Egyelőre azonban keserűen fogjuk érezni azt, hogy *keze,* amely *oly gyakran hozott áldást,* tehetetlenné van kötözve. Az állam művészeti vásárlásaira, legalább a költségvetés alapján, alig gondolhatunk. Így ma szinte az a kép tárul elénk, hogy a művészet végkielégítés nélkül elbocsátott munkása a kultúrának, miután ez a két hathatós tényező elvonult mellőle. Maradt a magyar közönség, mint végső remény. Figyelemmel fogjuk kísérni, hogy ennek különféle kategóriái hogyan igyekeznek majd pótolni azt, ami erőforrás ama fentjelzett faktorok félreállása következtében annyira megapadt. Érdekelni fog minket, hogy a főurak, főpapság,

nekem megírni. A vonatkozó bejegyzés szószerint a következő: „Kracker Joan gebürtig in Wien, ein Wiener Bildhauers Sohn, dessen Vater Joseph Kracker ist, logiert in Freyhaus auf dem Getreidemarkt. Eingetragen: 8. November 1738." (Verzeichniss der akad. Schüler v. J. 1726—1753. I/A. köt. 91. old.).

Ennek a fontos és eddig még ismeretlen életrajzi adatnak első közlése volt az egyik oka annak, hogy a Magyar Művészetben Kracker emlékét felidézni óhajtottam.

Fleischer tanár Kracker állandó segédjének, Zach Józsefnek felvételéről a bécsi akadémiába szintén megtalálta az anyakönyvi bejegyzést, 1756 november 13-ról „Maler aus Brünn" hozzáadásával.

Számos Kracker nevű szobrász volt akkor Bécsben s ha közülük a mi művészünk festő lett, ez arra enged következtetést, hogy arra kezdettől fogva különösen hivatottnak érezte magát és éveken át volt a bécsi akadémia növendéke.

Halála dátumát pontosan tudjuk az egri plébánia anyakönyvének 1779 december 1-i bejegyzéséből: „Die 1-a obiit in Urbe Joannes Lucas Kracker, annor. 62. Marit. Margareth. Klauszner in." (Közli Foltin is: i. m. 51. old.).

A szerzetesrendek házi történetei közül, melyek napról-napra pontos feljegyzéseket tartalmaznak, csak a szervitákéban találtam a nagy művészről ezt a megemlékezést: „1779. dec. 1. ma meghalt Kracker festő úr." — „1779. dec. 2. reggeli kilenc órakor Kracker János Lukácsnak, ő excellenciája híres festőjének, a mi nagy jóltevőnknek temetét kísértük, én Januarius Bonaventura és Xaverius, a többi páterekkel".

Nem csoda, hogy az egri szerviták különös kegyelettel emlékeztek meg Krackerről. Alig egy-két hónap előtt fejezte be az ő új refektóriumuknak egyik oldalfalán kettős festményét, Krisztus megkísértését a pusztában és találkozását a szamáriai asszonnyal Jákob kútjánál. Foltin is közölte azt, amit a szerviták házi naplója Krackernek erről az utolsó művéről elmond, de szélesebb körben is szeretném, ha olvasnák, mert oly kedvesen jellemzi a derék művész széplelkűségét.

Ezt írja Perghoffer házfőnök a házi történetbe: „1779. augusztus 3. Tisztelendő Xaver atyával ma Kracker festő úrnál voltam és megkérdeztem, hogy az új refektórium festményéért mit kell fizetnünk. Erre azt felelte, hogy semmit. Ő Istenért és szent anyjáért ingyen festette ezt a művét. Áldja meg az Isten érte. Ha mással festtettük volna ezt, biztos, hogy 100 forint sem lett volna elég érte.

Aug. 7. Ma rendházi gyűlést tartottunk. Megkérdeztem, hogy Kracker festő úrnak azért, mert a kép megfestéséért semmit sem kívánt, ne adjunk-e legalább egy hordó jobbminőségű bort? Azt a választ kaptam, hogy igenis adjunk."

Az akkori 100 forint, különösen a szegény szerzetesek szemében, igen nagy összeg volt s ez a nagylelkű művészi ajándék méltóan jellemző befejezése volt Kracker magasztos alkotásokban eltelt életének.

A fájdalmas Szűzről nevezett egri temetőben áll a síremléke, melyet mintegy félszázaddal halála után Bezegh András apátkanonok (1844—1859.) megrendelésére *Bauer György egri szobrász*, Casagrande-nak egyik segédje faragott deméndi kőből. A keresztet tartó, valamivel életnagyságon felüli, térdeplő nemtő alakja kerekded, símán kezelt formáival szerény művészi értékű, de megérdemli a nagy művész, hogy tudomást vegyünk róla s fentartásáról gondoskodjunk. A régi szöveggel megújított márványlapján a felírás a következő: „Kracker János Lukács jeles műfestész emlékére a hálás utókor. Született március 3-án 1717. Meghalt Egerben december 1-én 1779".

Eger város 1929-ben emléktáblával jelöltette meg azt a házat (Kacsapart 14.), mely a Krackeré volt. Az 1800-iki tűzvész után emeleti nagy műtermét padlássá alakították át.

SZMRECSÁNYI MIKLÓS



KRACKER J. L. SIREMLÉKE EGERBEN

lyén állott régi székesegyháznak főoltárképe nem Krackertől való volt, hanem *Franz Wagenschön*-től, mely nevével és 1766. évszámmal szignáltan a sátai templomban kapott helyet. Megvan a Bécsben, 1767. július 8-ról kelt eredeti nyugtája 450 forintról, amennyit Esterházy ezért az oltárképért fizetett. Foltintól kezdve minden eddigi életrajz és még Thieme—Becker Künstlerlexikonja is azt mondja valószínűnek, hogy Kracker cseh vagy morva születésű volt. Fleischer Gyula tanárnak köszönhetjük, hogy a bécsi képzőművészeti akadémia anyakönyvéből bennünket érdeklő adatok kijegyzése közben Kracker származásáról teljes bizonyítékot szerzett s azt szíves volt

KRACKER JÁNOS LUKÁCS SZÜLŐHELYE ÉS EGRI SÍREMLÉKE

Sauberer, a derék jászói premontrei prépost, aki függetlenítette magát és utódait a morvaországi lukai apátság fenhatósága alól, kevéssel 1750 után hívta meg Prágából Kracker János Lukácsot, a kiváló festőt, újonnan épült nagyszerű templomának és rendházának művészi díszítésére. Kracker azontúl Magyarországon maradt, a művészete egészen a mienk lett. Jászóról gróf Eszterházy Károly, a nagy alkotó püspök, 1764-ben Egerbe telepítette Krackert és elhalmozta nagyszabású megrendeléseivel. Még csak egyszer, 1767-ben volt távol az országon kívül, mikor a premontreiek meghívására Ausztriában a gerasi apátsághoz tartozó Japons templomát al fresco festményekkel díszítette. Különben mindvégig magyar légkörben és magyar földön fejlesztette ki rendkívül gazdag és magas színvonalú művészetét. Gróf Eszterházy Károly, alighogy 1762-ben elfoglalta egri püspöki székét, alkotási szándékainak megvalósítására Fellner Jakabot, a nagytehetségű tatai építészt és Kracker János Lukácsot, a Jászón fényesen bevált festőt szemelte ki magának és éltük fogytáig lekötötte úgyszólván egész tevékenységüket. S bár mindketten a késői barokk s a belévegyült rokokó művészet dúsan virágzó bécsi iskoláján fejlesztették ki mesteri felkészültségüket, távol a közvetlenül ható idegen befolyástól, művészetüknek egyéni sajátsága mindinkább kibontakozott. Eszterházynak monumentális alkotásain erre bőven nyilt alkalmuk s a finoman kiművelt művészi ízlésű püspök-mecénásnak is része volt abban, hogy két művészének stílusa az uralkodóvá lett klasszicizmus befolyása alá került. Eszterházy egyetemnek szánt palotáján, a mostani érseki líceumon a téralkotás barokk nagyszerűségét már a XVI. Lajos stílusának antikosan szabályos fűzérei és koszorúi díszítik, melyek Fellner üde felfogású, francia mintákból merített változataiban Eger egykorú épületein helyi jellegűekké váltak. És Kracker, az ő főművében, a líceum könyvtártermének mennyezetét már nem bontja szét a felhők közt lebegő alakok szemfényvesztő, földöntúli allegóriájával, hanem úgy, amint az Eszterházy művészeti programmjának is megfelelt, a katholikus egyházat a maga élethű valóságában, a trienti zsinaton egybegyűlt legfőbb egyházi méltóságok ünnepélyes sorrendjével reálisan ábrázolta s ezzel feladatát szintén már a klasszicizmus szellemében oldotta meg. S úgy Fellner, mint Kracker is nemcsak Egerben, hanem Eszterházy idejéből az egyházmegye számos jelentékeny templomában is művészetüknek javát hozták létre. Az ő magyarországi oeuvre-jök, egybefoglalt képsorozat közzétételével, művészettörténetünknek oly elhatárolt fejezetét ismertetné, mely szervesen belekapcsolódik művelődésünk egyik fényes korszakába, melynek a nagy Eszterházy volt a helyi vezérlő szelleme. Mind a két kiváló művészről már elég bő adatgyüjtés áll rendelkezésre. Kracker életrajzát először Foltin János prépost-kanonok írta meg (Eger, 1909.). Műveinek sorozatát Szentiványi Gyula állította össze, eddig a legteljesebben (Művészet, 1908. 209—211. old.), de ez is még helyreigazításra és kiegészítésre szorul. Így például a mostaninak he-

Magyar Művészet
1931. 22.

Kracker János Lukács

l.

Szm Egermüv

289 l.
290. l.
291 l.
292. l.
293. l.
313. l.

Kracker János Lukács

l.

Szm Egerben

311. l.
312. l.
313. l.
314. l.
315. l.

Kracker János Lukács

---

l.

Szm Egerminv

---

316. l.
322. l.
324. l.
325. l.
326. l.


BUDAPEST
1922

Kralker János Lukács

l.

Szen Egerman

257. l.

Kracker János Lukács

l.

Szm Egerszeg

216, 217-l.

Kracker János Lukács

l.

Szm Egerszeg

228. l.
235. l.
240. l.
241. l.

Kracker János Lukács

festette a gyöngyöstarjáni
rk. templom freskóit
gróf Brettenheim megbízásából
a XVIII. század 70-es (?)
évtiben. A freskókat
1938. Istókovics Kálmán
nal 5000 P-ért át akarodák
festetni. En azt az állás-
pontot vallottam, hogy a
kepek fenntartandók és
restaurálandók; átfeste-
sükről szó sem lehet.
A helyszínen voltam 1938 máj. 21.

1938 máj. 22

Szentiványi

Kracker, festő

Művészet, III., 1904. 178-182.

Myskovszky Ernő: Felvidéki müemlékeink sorsa.

Kracker, festőművész, 1776.
Aszódon dolgozott.

Archaeologiai Értesítő
XLV, 1931, 174–186.
Réh Elemér: Adatok a 18. századi
építőmesterek működéséhez.

Festészet, táblakép
másolat Rubens után, Kracker, J. L.

Művészet, I., 1902. 213-214.

Vayk: Régi magyar mecenások.

Festészet, falkép

a jászói templom egy falképe, Aracker

Művészet, I., 1902. 213-214.

Vayk: Régi magyar mecenások.

Falkép. „Tridenti zsinat." Krakkai János.

Egri Lyceum.

Tud. gyűjt.

1828., VII., 2-24.

Festészet, falkép

a trienti zsinat az egri érseki könyvtár mennyezetén, Lyracker

Müvészet, I., 1902. 213-214.

Vayk: Régi magyar mecenások.

Festészet, alkalmazott táblakép
a besztercebányai templom oltárképei,
Kracker, 18.sz.

Forum, 1935. 134.

Szalatnai Rezső: Müemlékvédelem Szlovenszkón.

Festészet, alkalmazott táblakép
a besztercebányai templom oltárképei
Kracker, 18.sz.

Forum, 1935. 134.

Szalatnai Rezső: Müemlékvédelem Szlo+e
venszkón.

Festészet, táblakép,
II. András a leleszi konvent alapitóle
velével, Kracker

Hasznos Mulatságok, 1838.I.135-136.

Jeles régi festvények.

Festészet, táblakép
Boleszláv megalapitja a leleszi konventet, Kracker

Hasznos Mulatságok, 1838.I. 135-136.

Jeles régi festvények.

Kracher J. „Forbö"

Erdélyi Múr

1937. 292.

Kracker, festő

Forum, 1935. 134.

Szalatnai Rezső: Müemlékvédelem Szlovenszkón

Kracker, festő

Forum, 1935. 134.

Szalatnai Rezső: Müemlékvédelem Szlovenszkón.

Kracker, festő

Győri Szemle, 1930.I. 215-216.

Régi győri kályhák az egri liceumban.

Kracker egri képiró.

Tud. gyüjt.
1819. V. 3-32.

Krakker egri kápitó.

Ind. gyűjt.

1819., V., 3-32.

K r a c k e r Janos Lukács festő

M Ű V É S Z E T
I.évf. 1902.
213-214.
"Régi magyar mecenások"

Kracker, festő

Hasznos Mulatságok, 1838. I.135-136.

Nunák
Jeles régi festmények.

Krakker János Lukács
1767 jákói premontrei konjgtár tárom freskói.

Magyar Minerva I. 1900
165 l.

Kracker János Lukács, festő

Művészet, III., 1904. 344.

Adatok művészetünk történetéhez

Kracker János - Lukács művén, festő,
XVIII. szd., Egerben dolgozott,

Archaeologiai Értesítő
XLIV., 1930., 259.
Fleischer Gyula ismertetése.

M.D.K.

Kracker János Lukács, festő

1778-ban festette az Egri Liceum tridenti zsinatot ábrázoló mennyezetképét. Jelzet: "J.L.Kracker et J.Zach pinxit" 167.o.

Voit Pal: Az egri festészet barokkellenes törekvései. 165.o.

Az Egri Múz. Évkönyve. III. Eger, 1965

M.D.K.

Kracker János Lukács, festő

Első vázlatai az Egri Liceum Tridenti zsinatról nem nyerték meg Eszterházy tetszését, ezért Bécsbe utazott metszetek, stb. tanúlmányozására. 168.o.

Voit Pál: Az egri festészet barokkalbeli törekvései. 165.o.

Az Egri Múz. Évkönyve. Pál. Egr, 1965

M.D.K.

Kracker ,festő
-------- A Magyarországon letelepedett művész sem igen dolgozott portréban,mivel freskófestő volt. 225.o.

Galavics Géza: Az arcképfestő Dorffmeister István. 225.o.

Folia Archaeologica.XVII.1965.Múzeumi Ismeretterjesztő Központ.Bp.

J. L. Kracker, festő (1719-1779) M.D.K.

kb. 15 évig dolgozott Magyarországon, főleg Egerben, akol a Lyceum falfestményén a Tridenti Zsinatot ábrázolta, továbbá a jászói premontrei templomban s az egyházi aszódi Podmaniczky kastélyban.

Information Hungary, Szerk. Erdei Ferenc,

Akadémiai Kiadó, Bp. 1968, 906. old.

M.D.K.

Kracker, Johann Lucas, festő

Az egri székesegyház déli mellékhajójában látható a régi templomból származó képe: Szt.László leborul Mária és a kis Jézus előtt, melyet 1773-ban festett.

Gerő László: Eger, Bp. 1957. /Magyar Müemlékek/ 60.old.

M.O.K.

Kracker János Lukács

A terv, a mester és a mü összefüggéseivel kapcsolatban a tanulmány beszél az egerbaktai főoltáron Kracker óriási méretü festményéről, amely 350.- forintba kerül.

/Magyar Müvészet Lexikona/

Voit Pál: Tervek, mesterek és a mü.
Müv. Ért. / 1960. 4. sz. 275. old.

So.

M.D.K.

Kracker János Lukács,festő

Eszterházy éllenvetései az Egri Liceum Tridenti zsinat terveire nem stilusváltoztatásra vonatkoztak,erre az öreg festő már nem lett volna képes,hanem hiteles közérthető ábrázolást kivánt. 168.o.

Voit Pál: Az egri festészet barokkellenes törekvései.165.o.

Az Egri Múz.évkönyve.III.köt.,1965

M.D.K.

Kracker János Lukács, festő

A noszvaji Almásy kastélyban "Apolló diadala"c. mennyezetfestményét valószinüleg Zach József fejezte be. 170.o.

Voit Pál: Az egri festőszet barokkellenes törekvései. 165.o.

Az Egri Múz. Évkönyve. III. Eger, 1965

M.D.K.

Kracker János Lukács, festő

A megrongálódott Maulbertsch által festett komáromi jezsuita freskókat 1768-71 között ő restaurálta, de egri elfoglaltsága miatt a legtöbb munkát társa Zach végezte. 167.o.

Voit Pál: Az egri festészet barokkellenes törekvései. 165.o.

Az Egri Múz. Évkönyve. III. Eger, 1965

M.D.K.

Kracker [Johann Lucas] festő

egri liceum könyvtártermének freskójáról előadó megállapítja, hogy a Pozzotól indított látszatfestésnek "Európában - tudtommal - legkésőbbi és legészakibb példája (1778.)"

Zádor Anna vitaindító előadása a MTA ankétján "Az ujkori magyar művészet periodizációjának problémái"-ról Művészettörténeti Értesitő, Bp. 1967. XVI. évf. 1. sz. 2. old.

M.D.K.

Kracher, Johann Lucas
(1717-1779)

Bécsi származásu, de Egerben halt meg, ahol 1765-1778 között, Esterházy Károly püspök megbizásából sok freskót készitett. Sajnos ezek legtöbbje elpusztult. Legnagyobbszabásu müve az egri Liceum könyvtár termének freskója, mely a Tridenti zsinatot ábrázolja

Allgemeine Kunstgeschichte, Leipz.Veb.Seemann.I.Aufl. 1966.Bd.V. Die Kunst des 17.und 18.Jahrhunderts, 864 o.
Magy.fejezt: A.N.Tichomirov, 516. old.

M.D.K.

Kracker, Johann Lucas, festő

egyik müve az egri Ferences templom főoltárának képe.

Gerő László: Eger, Bp. 1957. /Magyar Müemlékek/ 43.old.

M.O.K.

Kracker János Lukács

A pápai templom oltárainak vázlatát készíti Eszterházy rendeletére Egerben. A vázlatokat Eszterházy Bécsbe küldi Melchior Hefele építészhez, hogy a pápai oltárok számára terveket rendeljen Kracker Vázlatai alapján.

A tanulmány 24. sz.-az egerbaktai főoltárt ábrázoló- képmellékletén Steinhauser és Nits mellett szerepel Kracker neve.

/Magyar Művészet Lexikona/

Voit Pál: Tervek, mesterek és a mű.
Müv. Ért. 1960. 4. sz. 269. oldal

So.

M.D.V.

KRACKER, Johann Lukas festo

Eger - Liceum discurrem, memyent

„Tridentiner Konzils"

Garas: Maulbertsch Bp. 1960. 153. l

153.

M. D. K.

KRACKER, Johann Lukas

Pápa, plébánia templom freskodiszítésével eredetileg öt bírta meg Esterházy K. püspök, a korvezet el is részítette, a kivitelezésben 1779-ben bekövetkezett halála megakadályozta

Garas: Maulbertsch. Bk. 1960. 130. l.

KRACKER, Johann Lukas festó M.D.M

Gavas: Kaulbertsch Fr. 1960.

M. D. K.

KRACKER, Johann Lukas festő

Komárom (Komarno) Jezsuita t. kupolaripáner (Neszítette Maulbertsch (1760) 1763-ban a földrengészor megrongalódott) restaurálása M. vázlatai alapján de 1848-ban ezt is Teirnesz pusztította el

Garas: Maulbertsch Bp. 1960. 61. l.

Kracker, Johann, Lucas, festő MDK

méltatása a

Garas Klára :Kracker János, Lukács 1719-79./Bp.1941/
cimü munka

A magyarországi müvészet története I.
Bpest, 1961. II. kiadás. 474.l.

MDK

Kracker, Johann, Lucas, festő

Jászó-i premontrei templom főoltárfestményét készit tette.

A magyarországi müvészet története. I.
Bpest, 1961. II. kiadás. 445.1.

MDK

Kracker, JohannLucas, festő

1765-79.-ig, haláláig Egerbem dolgozott. Müve: az egri liceum könyvtárának mennyezetképe a tridenti zsinatr ról ésaz aszódi Podmaniczky kastély freskója.

A magyarországi művészet története I Bpest, 1901. II. kiadás. 440.l.

MDK

Kracker, Johann Lucas, festő

A tridenti Zsinat .Mennyezetkép. Ege. Liceum, könyvtár.
/foto/ 1778.

A magyarországi müvészet története I.
Bpest, II. kiadás. 1961. 439.1.

MDK

M.D.K.

Kracrer, János Lukács, fotó

nevét cmlitik Halblecrner Vencellel kapcsolatban

Heves megye müemlékei I. irta Voit Pál,
Magyarország müemléki topográfiája VII. köt.
Szerk.: Dercsényi Dezső.
Bp. 1969. Akadémiai Kiadó,

336. old.

M.D.K.

Kracker János Lukács, festő

nevét több helyen ismét említik:

Heves megye műemlékei I. írta Voit Pál,
Magyarország műemléki topográfiája VII. köt.
Szerk.: Dercsányi Dezső.
Bp. 1969. Akadémiai Kiadó, 252-254. old.

M.D.K.

Kracker [Janos Lukács], festő

nevét említik

Heves megye müemlékei I. irta Voit Pál,
Magyarország müemléki topográfiája VII.köt.
Szerk.: Dercsényi Dezső.
Bp. 1969. Akadémiai Kiadó, 282. old.
+289. "
290. "

M.D.K.

Kracher János Lukács, festő

nevét a noszvaji kastély boltozatán mari tulajdonított, de nem hitelesítheti „Apollo diadalmenete" c. feskményével kapcsolatban említi a szerző

Heves megye müemlékei I. irta Voit Pál,
Magyarország müemléki topográfiája VII. köt.
Szerk.: Dercsényi Dezső.
Bp. 1969. Akadémiai Kiadó,

258. old.

281. a

M.D.K.

Kracker [János Lukács], festő

nevét cmlitik:

Heves megye müemlékei I. irta Voit Pál,
Magyarország müemléki topográfiája VII.köt.
Szerk.: Dercsényi Dezső.
Bp. 1969. Akadémiai Kiadó,

273. old
+278. "

M.D,K.

Kracher [János Lukács], festő

hára is leégett az 1801 évi nagy egri tűrvész alkalmából. Az 1827 évben behövetherett tűrvészben, számos barokk és rokokó épülettel együtt elpusztult a ciszterciták klasztroma és temploma, benne Kracher freskóival.

Heves megye műemlékei I. irta Voit Pál,
Magyarország műemléki topográfiája VII.köt.
Szerk.: Dercsényi Dezső.
Bp. 1969. Akadémiai Kiadó, 287. old.

M.D.K.

Kracher, Johann Lucas, festő

nevét említik:

Heves megye műemlékei I. írta Voit Pál,
Magyarország műemléki topográfiája VII. köt.
Szerk.: Dercsényi Dezső,
Bp. 1969. Akadémiai Kiadó,

161. old.

+ 181

Kracher „János Lukács, festő" M.D.K.

1764. októberéig elhészült az egri püspöki képolna mennyezet-festményeivel. Ezidőben Eszterhazy püspök várlatokat készittet vele a püspöki palota hapubejárata és díszudvara számára.

Heves megye műemlékei I. irta Voit Pál,
Magyarország műemléki topográfiája, VII. köt.
Szerk.: Dercsényi Dezső.
Bp. 1969. Akadémiai Kiadó,

186. old.
353-55. "
+190. "

M.D.K.

Kracher, Ferios Lukács, festő

... Eszterházy, püspökhöz Egerbe, ahol Kracher másfél éltized alatt alkotta művei jó részét és kisebb megszakításokkal egészen haláláig élt s dolgozott. Igen nagy megbecsülésben részesül, tanácsait szobrászati, sőt építészeti kérdésekben is kikérik. Ig tervet készít a püspöki rezidencia díszudvarához, ahol a szökőkút és az alábajtó az ott elhelyezendő kadonna szoborral, feltehetőleg az ő várlata alapján épült. Első megbírása ./.

Heves megye müemlékei I. irta Voit Pál,
Magyarország müemléki tppográfiája VII. köt.
Szerk.: Dercsányi Dezső.
Bü. 1969. Akadémiai Kiadó,

210 old.

-3-

M.D.K.

Kracker János Lukács, festő

... a püspöki kápolna kifestése és a siékesegyház Mária-kápolnájának kifestése. Kracker mincs megelégedve a püspöki hárikápolna oltárának kiszítőjével. (Schnattmann Ruperttel) és ez a levele (1765. márc. 11-ről) érdekes fájékoztatást nyújt Kracker művészeti és technikai ügyekben való jártasságáról és tekintélyéről, sőt sejteti az egri művészeti életre, művésztársaira gyakorolt hatását és irányító szerepét. Mindezt a barokk siékesegyház főoltárkepével kapcsolatban közli, melyet nyilván neki ajánlottak fel.

./.

Heves megye müemlékei I. irta Voit Pál,
Magyarország müemléki topográfiája VII. köt.
Szerk.: Dercsényi Dezső.
Bü. 1969. Akadémiai Kiadó,

210-211. old.

M.D.K.

Kracker, János Lukács, festő

... de amelyből a művész visszalépett. Jászói művei befejezés előtt állottak s ezer tisztelet-díjával egy időre visszavonult szülővárosába, Bécsbe. Ismét ajánlotta magja hetyett Franz Wagenschönt, akinek 1768. jul. 8-án ki is utaltak a Szt. János evangélistát ábrázoló nagy egyi oltárképéért járó 450 forintot. Kracker bécsi tartózkodása átmeneti jellegű: ott és a környéken vállalt munkáiban csalódott és 1767. novemberi levelében már a székes egyház szentélyének kifestéséről alkudozik Eszterházy val. Érután végleg visszatér Egerbe.

Heves megye műemlékei I. irta Voit Pál,
Magyarország műemléki topográfiája VII. köt.
Szerk.: Dercsényi Dezső.
Bü. 1969. Akadémiai Kiadó,

213 old.
+ 417. "

-5-

Kracher János Lukács, festő

M.D.K.

...A falkép elhasznültéről nincs adat, de nyilván ennek munkadíjából tudott Kracher 1700 ft-ért házat vásárolni. Szerző hosszan vitatja e hiszen. sőt még egy korrátartozó emeletes háznak helyét: szerinte ez nem ahonos arrak a épülettel, amelyet - Szmrecsányi teves következtetése alapján - emlektáblával jelöltek meg. Viszont maga is elismeri, hogy a városfalakon kívül álló, valóságos palotaszámba menő Kracher-kárban műteremnek nyoma sincs. Kracher 3 segéddel dolgozott, akik közül Zach József, később veje, tiváló architektura-festő, megbecsült társa volt. Két nagy mű: az aszódi Podmaniczky kastély díszterme és az egri liceum könyvtára közös szignatúrájukat viseli.

Heves megye müemlékei I. irta Voit Pál,
Magyarország müemléki topográfiája VII. köt.
Szerk.: Dercsényi Dezső.
Bp. 1969. Akadémiai Kiadó,

213. old.

-6-

M.D.K.

Kracker, János Lukas, festő

... 1779-ben vállalta a minoritár főoltárképét, de még ugyanebben az évben a jezsuitár templomnál menyezetén is dolgozik. 1769-től a hat járomszakra kupolaboltozatán Borgia Szt. Ferenc történetét festi meg. E legnagyobb szabásu egri művét az 1801 évi tűzvész megsemmisítette - ugyanezzel pusztultak el a püspöki palotában és a házi kápolnában lévő freskói. A baroth szerés egyház Mária kápolnája, freskói a a püspöki kerti ház falképei a bontócsatány áldozatai lettek. Kracker egri oeuvrejéből törölni kell az eddig neki tulajdonitot ferences templombeli főoltárképet, az Immaculata Conceptio-t, melyet az ujab

./.

Heves megye müemlékei I. irta Voit Pál,
Magyarország müemléki topográfiája VII. köt.
Szerk.: Dercsényi Dezső.
Bp. 1969. Akadémiai Kiadó,

bld.

M.D.K.

Kracker János Lukács, festő

... Mutatások szerint 1761-ben festettek; s a szerzetesek Historia Domusaban több helyütt Kronowetter festő neve szerepel. Kracker egri főműve a liceum könyvtárában levő s a tridenti zsinatot ábrázoló mennyezetkép. A püspök 1778-ban Bécsbe küldi Krackert, hogy a nagyszabásu műrőr kösztüm történeti tanulmányokat folytatkosson. E művén érzekelő meg az a határozott stilusváltozás, mely az illuzionisztikus barokk formavilággal szembefordul. Kazincry jelzőjzése szerint „Maulbertsch... midőn a Bibliotheca ajtaján belépett... öszve tsapta kezeit ... s megvallotta, hogy ő ennyit nem tud."

./.

Heves megye müemlékei I. irta Voit Pál,
Magyarország müemléki topográfiája VII. köt.
Szerk.: Dercsényi Dezső.
Bp. 1969. Akadémiai Kiadó,

217. old.

M.D.K.

Kracker János Lukács, festő

... meghalt 1779. dec. 1-én 62 éves korában.
Szerző következő művert körli:

217. á. Az Erény diadala, mennyezetfestmény a
hisprépositi palota dísztermében. 1774.

218. á. Szt. József halála. Szihalom, r.k. templom
oltárhép 1771.

219. á. Kossuth u. 4. hajdani hisprépositi palota. Kandalló
fölött Kracker (?) boiseriebe foglalt festménye, 1779.

220. á. Egész oldalas hép az egri líceum könyvtár termé-
vel. Felső bal sarokban a Tridenti zsinat egy részlete.

./.

Heves megye müemlékei I. irta Voit Pál,
Magyarország müemléki topográfiája VII. köt.
Szerk.: Dercsényi Dezső.
Bp. 1969. Akadémiai Kiadó,

209-220. old.

M.D.K.

Kracker János Lukács, festő

223.á. az egri ex-jezsuita templom mennyezetképe
225.á. részlet a tridenti zsinat freskójából
226.á. " " Loyolai Szent Ignác arcképe, jobbra Xavéri Szent Ferenc
228.á. részlet a lyceum könyvtártermének mennyezet-freskójából, 1778. Az egri papnevelde [illegible] vezető jezsuiták portréja.
378.á. Szt. Anna, Szűz Mária és a gyermek Jézus. Eger, ex-jezsuita templom.

— Heves megye müemlékei I. irta Voit Pál,
Magyarország müemléki topográfiája VII. köt.
Szerk.: Dercsányi Dezső.
Bp. 1969. Akadémiai Kiadó,

209-220 old.
mennyezet említve 221. old. + 353-355. "

M.D.K.

Kracher János Lukács, festő

freskói díszítettér az egri püspöki rezidencia együtteset délről, lezáró „Lusthaus" pavillonjait, s a két pavillon körött húzódó, franciatetős, földszintes épületet. A „lusthár"-at, szerző szerint 1775-ben Francz terverte.

Heves megye müemlékei I. irta Voit Pál,
Magyarország müemléki topográfiája VII. köt.
Szerk.: Dercsényi Dezső.
Bp. 1969. Akadémiai Kiadó,

241. old.

M.D.K.

Kracher János Lukács, festő

nevét említik, az egri építkerések művészi irányításával kapcsolatban. Ugyanúgy a pápai kegyúri templom, főoltárának történetével kapcsolatban.

Heves negye müemlékei I. irta Voit Pál,
Magyarország müemléki topográfiája VII. köt.
Szerk.: Dercsényi Dezső.
Bp. 1969. Akadémiai Kiadó,

232 old.
+ 233 "

KRACKER János egri festő. 1761-ben a ferences templom főoltárképét festi Szegedi-Kilit szerint /Az egri szent ferencrendi kolostor történelmi vázlata.Egri Egyházmegyei Közlemények V.köt.1873.31. és 121.laptól, Szmrecsányi 199/. 1773-ban festi Kracker a székesegyház Szent László? Képét. /Szmrecsányi 183./ Kracker „Dominus Joannes Pictor" Egerben 1764-ben a szervitáknál ebédel —+ Antonius nevü segédjével, 1771-ben pedig —+ Zach Józseffel /Szmrecsányi 240./. 1765 december 4-én Bécsben „ad manus

A Hevesmegyei Topográfia adatgyüjtéséből.Voit.

Materialistae Babics /Fabits?/ depositi sunt Joanni Kracker erga Quietantiam 4oo Rf" /Szmrecsányi 267./. 1765 december 4-én az érseki magánkápolna mennyezetképért járó 4oo forintos összget nyugtázza. /Szmrecsányi 267./ 1769-ben a minoritáknál vacsorázik január 15-én „Dominus Kracker pictor" /Szmrecsányi 216-217/. 177o-ben festi a minoriták főoltárképét /Szmrecsányi 228/. Ugyanebből az évből való Kracker

A Hevesmegyei Topográfia adatgyüjtéséből. Voit.

nyugtája a jezsuita templom boltmezőinek kifestéséről /Szmrecsányi 235./. 1777 március 14-én számlázza a kerecsendi templom mellékoltárképét: „Unser Frau mit dem Jesulein" /Szmrecsányi 268./. 1779-ben festi a szerviták fölső ebédlőjét. /Szmrecsányi 241./ Kracker János egri piktor a Brády Sándor u.8., ill.Orgonás tér 4.sz. kettős ház /Hrsz.2523/ tulajdonosa 1768-76 között, majd haláláig 1779-ig ugyanott „vőstül", azaz -"+ Zach festővel együtt lakik. 1880-88,között Kracker Jánosné özvegy egymagában lakik itt, majd

A Hevesmegyei Topográfia adatgyüjtéséből.Voit.

1789-től --+ Zirckler egri képiróval együtt. Kracker Teréz a Széchényi u.16.sz.házban /Hrsz. 292/, un.Spetz-ház, mint lakó szerepel 1792-96 között. Margareta Krackerin festő özvegye 1781-től egyben Zirckerrel a hejcei falképekről kötött szerződés záradékában szerepel /Szmrecsányi 257/.

A Hevesmegyei Topográfia adatgyüjtéséből. Voit.

KRACKER János Lukács egri festő. Még mint jászói festő 1764-65-ig szerepel az egri főszékesegyház főoltárának véleményezése alkalmából. /A felsorolt adatok az irodalomban nem szerepelnek, vagy helyszini, illetve más levéltári adatokból meritett forrásanyag./ Az adóösszeirások 1771-80 között emlitik nevét, éspedig a Szent János külvárosban, ahol háztulajdonos. Az ~~1771-80 közötti~~ 1780 előtti adóösszeirásban három segéddel szerepel,

A Hevesmegyei Topográfia adatgyüjtéséből. Voit

/egykor a Foglár internátus kápolnájában lévő/ Szent József halála c. oltárképét /Voit kézirat 1958./. 1769-ből való németnyelvü festő számlája az egri jezsuita rector számára a templom kifestéséről, majd 177o március 12-től junius 27-ig terjedő időközben összesen 7oo forintot vesz erre a munkára. 177o május 25-én nyujtja be 18o forintról szóló számláját a tiszapüspöki rk. templom főoltárára festett oltárképről.

A Hevesmegyei Topográfia adatgyüjtéséből. Voit.

A minorita templom főoltárképét 1771-ben festi meg és az Szent Ferenc és Szüz Mária jelenését ábrázolja /Voit kézirat 1958./. Ugyanezen évben készül a szihalmi rk. templom Szent József mellékoltára, amelynek jelzése: „JOAN: LUCAS KRACKER PINX. 771". Ugyanide ugyanekkor megfesti a Nepomuki Szent Jánost ábrázoló másik mellékoltár képet is /Voit kézirat 1956./. Egerbaktán 1775-ben festi az rk. templom fő-

A Hevesmegyei Topográfia adatgyüjtéséből.Voit.

oltárképét, amikor a kép vászonra 350 forintot, az oldalfalak festésére 80 forintot, az oratórium kijavitására 20 forintot vesz fel. A főoltárképet, amelyet --+Ranold Lajos restaurált, az alábbi jelzés hitelesiti: „JOHANN LUCAS KRACKER PINXIT 1775"./Voit kézirat 1956./ Ugyanezen évben készíti a püspöki palotában a galéria kifestését, amelynek épitését --+ Francz József épitőmester végzi. Ugyancsak 1775-ben festi a minorita templom Szent Anna képét, a mezőtárkányi

A Hevesmegyei Topográfia adatgyüjtéséből. Voit.

A mezőtárkányi rk. templom főoltárképe, amely Olajbafőtt Szent Jánost ábrázolja, feltehetően az egykori barokk székesegyház főoltárképex volt Egerben, Ugyanott átfestett mennyezetképek vannak Krackertől. /Voit kézirat 1956./ 1783-ban fejezi be tanitványa --+ Zirckler egri festő Kracker János özvegye segédjeként a hejcei püspöki kastély kápolnájában és szobáiban a mester által felvállalt képeket, valamint a kápolna Szent István oltárképét.

A Hevesmegyei Topográfia adatgyüjtéséből.Voit.

Kracker 8.

A kápolnai rk. plébániaház őriz két festményt 1./ Angyali üdvözlet, 2./ Szent Anna tanitja a gyermek Máriát, amelyet a szakirodalom Kracker müvének tart. Megállapitható, hogy utóbbi --+ Zirckler egri festő egyik oltárképéhez /Pápa/ készült vázlat /Voit kézirat 1956./. A ferences templom Szent Anna oltárképét --+ Kiss Lajos festette át 1884-ben, majd --+ Ramold Lajos 1930 körül ujra átfestette /Voit kézirat 1958./.

A Hevesmegyei Topográfia adatgyüjtéséből. Voit.

lékoltár-képét, amely 1944-ben elpusztult a templommal együtt. 1776-ban még folyik a püspöki rezidenciában a galérián tett freskójának festése, amelyért 600 forint tiszteletdijat kapott. Ugyanekkor --+ Halblechner Velcel egy kocsmai verekedés alkalmából felvett tanuvallomási jegyzőkönyvében elmondja, hogy őt Kracker „a nagytudásu festőművész ur" Jászóról hivta magával és épp oly szabad művész ő is, mint Kracker.

A Hevesmegyei Topográfia adatgyüjtéséből. Voit.

Kracker 6.

Szent Anna mellékoltárt és ez év körül készül az egri papi szeminárium Menekülés Egyiptomba c. festménye, amelyet --+ Endrődy S.restaurált /Voit kézirat 1956-58./. A mezőtárkányi rk. templomot 1775-77-ig festi ki, illetve annak szentélyét freskókkal diszíti. A ferences rendház refectóriumának képeiért 1777-ben a ferencesek „Kracker urnak 12 forintot fizetnek ki". Ugyanezen évben festi a kerecsendi rk. templom Miasszonyunk a gyermek Jézussal c.mel-

A Hevesmegyei Topográfia adatgyüjtéséből.Voit

M.D.K.

Kracker János Lukács, festő

... művéből vett idézetek bőséges felsorolásával védi meg álláspontját.

Voit Pál: "Eger művészetföldrajza és a középkori barokk" c. kandidátusi értekezésének vitája 1967.II.17-én a Magyar Tudományos Akadémián
Művészettörténeti Értesítő, 1968. XVII.évf. 1-2.sz.

Garas Klára oppponensi véleménye 147. old.
C. Voit Pál válasza 152-153. o

M.D.K.

Kracker [Johann Lukas], festő

capi kisnovitia templombeli oltárképét említi:

Pethő Tibor: Budapest - Eger - Szilvásvárad
Bp. /1959/, Panoráma, /Magyarország írásban és képben
4.köt./ 68. old.

Kracher [János Lukács] festő

M.D.K.

1773-ban festett képe látható az egri szérescsghár déli mellérhajójában, mely a régi templomból került át a szérescsghárba.

Pethő Tibor: Budapest - Eger - Szilvásvárad
Bp. /1959./, Panoráma, /Magyarország irásban és képben 4,köt./ 56. old.

M.D.K.

Kracker János Lukács, festő

, műve az egri Líceum könyvtárának egész mennyezetét borító freskó, mely az 1545-ben megnyílt tridenti zsinatot ábrázolja s amely-nek elkészítésében segédje Zach Fe-renc is közreműködik.

Pethő Tibor: Budapest - Eger - Szilvásvárad
Bp. /1959./ Panoráma, /Magyarország írásban és képben 4.köt./ 57 old.
+ 1 kép 53. "

Kracker Lukács

festette 1788-ban az egri liceum könyvtárának mennyezethépét (Tridenti zsinat, 133 szereplő, gótikus hálóboltozat).

Artner Tivadar: A barokk müvészete. Bp. 1968.
Móra k., ~~12~~ 129 l., képes.

126- 127. l.

Johann Lukas Kracker

Magyarországon megtelepedett osztrák festő.

1717-ben működött Bécsben, ott tanult az Akadémián. Grácban, Brünnben, Prágában dolgozott, a század 50-es éveiben Magyarországra költözött. A pálos rend templomaiban /Varannó, Jászvár/ kapott munkákat.

Kampis Antal: A magyar művészet a XIX. századig. Bp. 1968. 167 l., képes. /Minerva zsebkönyvek/

140. l.

2.

Johann Lukas Kracker

Megbízták a jánói premontrei templom kifestésével (1762-64). Innen került 1765-ben Egerbe a püspök házikápolnájának kifestésére. Esterházy Károly állandó volgálatába fogadta. Ettől 1779-ig, haláláig egri lakos maradt.

Kampis Antal: A magyar művészet a XIX. századig. Bp. 1968. 167 l., képes. /Minerva zsebkönyvek/

140-141-l.

Johann Lukas Kracker

Egerben és környékén minte minden templomban és főúri palotákban (Arnód) is festett. Fő műve az egri Liceum könyvtártermének mennyezet-festménye (Tizidenti szimat 1778). Eger közéleti személyiségeit örökítette meg rajta valószínűleg.

Kampis Antal: A magyar művészet a XIX. századig. Bp. 1968. 167 l., képes. /Minerva szebkönyvek/ (41. l.

4.

Johann Lukas Kracker

Az egri Lyceum ünnyerethéne (repr.)

Kampis Antal: A magyar müvészet a XIX. századig. Bp. 1968. 167 l., képes /Minerva zsebkönyvek/

141. l.

M.D.K.

Kracker [János Lukács], festő

műve az egri volt ferences templom Madonnát ábrázoló oltárképe.

Pethő Tibor: Budapest - Eger - Silvásvárad

Bp. /1959/, Panoráma, /Magyarország irásban és képben, 4.köt./

61 old.

M.D.K.

Kracher Lukács János, festő

„... idegen származású, de egri működése alapján joggal tartható egrinek...”

Voit Pál: "Eger művészetföldrajza és a középkori barokk" c. kandidátusi értekezésének vitája 1967.II.17-én a Magyar Tudományos Akadémián.

Művészettörténeti Értesitő, 1968. XVII.évf. 1-2.sz.

Entz Géza opponensi véleménye 149. old.
150. "

A Magyar Nemzeti Galéria Régi Magyar Gyűjteményének restaurátorműhelye

1992–93 folyamán az alábbi művek restaurálását végezte el a „Közép-Európai Barokk Éve" alkalmából megrendezett kiállításokra, azok költségvetéséből:

a „Zsánermetamorfózisok" című kiállításra (Szent István Király Múzeum, Székesfehérvár - V. 16–X. 10.):

- *Johann Kupezky követője: Férfiképmás. MNG Régi Magyar Gyűjtemény, ltsz.: 5.140 – Eisenmayer Tiborné*

az „Utak és találkozások" című kiállításra (Budapesti Történeti Múzeum, Budapest – VI. 11–X. 10.):

- *Martino Altomonte köre: Szent Lipót megdicsőülése, 1750 körül. MNG Régi Magyar Gyűjtemény, ltsz.: 5.097 – Takácsné Szabó Marianne (megkezdett restaurálás befejezése): új keretét Németh Gábor készítette*
- *Ignaz Raab: Szent György megdícsőülése, 1770-es évek. MNG Régi Magyar Gyűjtemény, ltsz.: 82.10 M – Zsolnay Krisztina (megkezdett restaurálás befejezése)*
- *Nyugat-magyarországi (?) szobrász, 1740 körül: Pieta. MNG Régi Magyar Gyűjtemény, ltsz.: 8100 – Zsámboki Orsolya és Lakatos József*
- *Soproni szobrász: Angyal, 1750 körül. MNG Régi Magyar Gyűjtemény, ltsz.: 9210 M – Laurentzy Mária*
- *Soproni szobrász: Angyal koponyával és kígyóval, 1750 körül, MNG Régi Magyar Gyűjtemény, ltsz.: 92.10 M – Menráthné Hernády Szilvia*
- *Dorfmeister István: A Jótanács Anyja, 1781. Sopron, Szent György dóm – Juhász István*
- *Johann Lucas Kracker: Solanói Szent Ferenc, 1770. Eger, Érseki Szeminárium – Kázik Márta és Szutor Katalin, keretét Németh Gábor restaurálta*
- *Johann Lucas Kracker: Nepomuki Szent János, 1770 Eger, Érseki Szeminárium – Menráthné Hernády Szilvia és Takácsné Szabó Marianne, keretét Németh Gábor restaurálta*
- *Joseph Ignaz Mildorfer (?): Krisztus siratása. Sopron, Szentlélek templom – Juhász István és Kázik Márta, keretét Lakatos József restaurálta*
- *Girolamo Pesce: Szent Januarius, 1725 körül. Vác, Püspöki Palota – Juhász István és Szentgyörgyi Edit, keretét Németh Gábor restaurálta*
- *Weber József Lénárd: Harsonázó angyal, 1761. BTM, Kiscelli Múzeum, ltsz.: 16.194.4 – Laurentzy Mária*

A fenti művekkel együtt a Régi Magyar Gyűjtemény a székesfehérvári „Zsánermetamorfózisok" című kiállításra hét festményt, a budapesti „Utak és találkozások" című kiállításra négy festményt és tíz szobrot kölcsönzött. A gyűjtemény további három képe és egy szobra szerepel a „Szentek Közép-Európában" című, ugyancsak a barokk éve alkalmából a pozsonyi Slovenská Národná Galéria termeiben 1993. október 12. és november 30. között megrendezésre kerülő kiállításon.
A két magyarországi barokk kiállítás katalógusai számára a színes és a fekete-fehér fényképek nagy részét Hasznos Zoltán készítette.

SAJTÓFIGYELŐ

ÉRTÉKMENTŐ; 1993./5.

A Magyar Olajipari Múzeum
(Technikatörténeti, műszaki múzeumaink)
Kivonat

Az emberek jelentős része még mind a mai napig kétkedve fogadja a műszaki múzeumokat. A múzeum szó hallatán legtöbben olyan intézményre gondolnak, melyben az elmúlt századokban élt emberek életmódjával, életével összefüggő tárgyakat, dokumentumokat őrzik. Az ugyan természetes számunkra, hogy ebben benne foglaltatik az adott kor „primitív" technikai színvonalát reprezentáló tárgyi és egyéb emlék is. Ezt példázzák a helytörténeti múzeumok. Az életkörülmények és a technika fejlődésével, újabb és újabb használati tárgy feltalálásával, újabb iparág kialakulásával egyes szakterületek önálló bemutatás tárgyává váltak. A specializálódás révén külön gyűjtő-, feldolgozó- és kiállítóhelyei lettek a mezőgazdaságnak, a közlekedésnek, később az ipar, a mindennapi élet egy-egy szűkebb területének.
A történelem minden téren folyamatosan igazolja, hogy a régmúlt és a közelmúlt, különösen az utóbbi tárgyilagos ismerete, tanulsága alapvető feltétele nemcsak a fejlődésnek, továbblépésnek, hanem egy elért élet- és műszaki színvonal megőrzésének is. A lezajlott események, kordokumentumok alapos, torzításmentes ismerete szükséges a reményteljes, korrekt jövő kialakításához. Egy nemzet történetének, önbecsülésének fontos része a termelési eszközök és a termelőerők, valamint a kulturális örökség históriájának kellő ismerete. A valós információ előrelépést, a torzított tények alapján kialakított stratégia visszafejlődést, hanyatlást eredményez.
Magyarország a világ olajtermeléséből kevesebb mint egy ezrelékkel részesedik, mégis büszkélkedhet nemzetközileg is figyelemre méltó olajipari múzeummal. Az amerikai tőkével 1933-ban megindult kutatáshoz a legkorszerűbb technológiát és berendezéseket használták. Az olajipar a működési területén, annak vonzáskörzetében óriási gazdasági, társadalmi fejlődést, jólétet eredményezett. A munka nehézsége, szépsége, jól szervezettsége kialakított egy fizikai és szellemi munkásokból álló összetartó dolgozó réteget. A kutatás, fúrás és termelástechnológiák korszerűsödésével az elavult eszközök és gépek mintegy kínálták magukat a megőrzésre. Az önzetlenül lelkes szakemberek még viszonylag időben megszervezték a szénhidrogénipar műszaki emlékeinek összegyűjtését, múzeumi elhelyezését. Cselekedetük, gondolkodásmódjuk fő mozgatója az volt, hogy megőrizzék az utókornak munkahelyük, környezetük egy szeletét, azt, ami jót hozott az életükbe.
A múzeum előfutárának a Nehézipari Műszaki Egyetem Olajtermelési Tanszékének eszközgyűjteményét és a Központi Bányászati Múzeum „A magyar kőolajbányászat története" című kiállítását tekintjük.
A Műemlékvédelmi Felügyelőség Műszaki Emlékeket Gyűjtő és Nyilvántartó Csoportja elvi irányításával az 1960-as évek közepétől megindult a gyűjtő- és szervező munka. Számtalan kérdést kellett megvitatni és eldönteni, melyek a leendő múzeum profiljára, hatáskörére,

tevékenységére, kiállításának tematikájára, az elhelyezésre vonatkoztak. Ennek eredményeként 1969. szeptember 27-én megnyílt Zalaegerszegen a Dunántúli Olajipari Múzeum, a Göcseji Falumúzeum (Skanzen) szomszédjában. A bővüléssel, fejlődéssel országos hatás- és gyűjtőkörűvé vált a múzeum. Így 1970-től ideiglenes, 1971-től végleges működési engedély alapján tevékenykedett a már „Magyar Olajipari Múzeum".
A Magyar Olajipari Múzeum ipar- és technikatörténeti múzeum.

Feladata:

- kutatja, gyűjti és rendszerezi (nyilvántartja) a szénhidrogénipar történeti, műszaki-technikai, tárgyi, írásos és képi emlékeit;
- gyűjti a vállalati irattárak nem levéltári jellegű anyagát;
- gyűjti a személyi hagyatékokat;
- csere és vásárlás útján is gyarapíthatja a gyűjteményeket;
- didaktikus szemléletű, korrekt kiállításokon (állandó-, időszaki és vándorkiállításokon) bemutatja az iparág, a szakmai múltját, annak fontos eseményeit, a legkiválóbb - elhunyt - szakemberek életútját, tevékenységét.
- Pályázatok kiírásával ösztönzi, visszaemlékezések készítésével elősegíti az iparág múltjának mind teljesebb feltárását;
- a tudományos kutató- és feldolgozó munka eredményeit - múzeumi kiadványokban - közkinccsé teszi;
- múzeumi feldolgozások és előadások tartásával segíti a diákok, érdeklődők ismereteinek bővítését;
- tudományos és szakegyesületekkel karöltve ápolja az iparág, a szakmai hagyományait, megemlékezik a jeles évfordulókról;
- gyűjteményeit az iparvállalatok szolgálatába állítja gazdaságtörténeti, technológia- és alkalmazástörténeti kutatásaikhoz, vállalattörténeti monográfiák összeállításához; üzem- és vállalattörténeti - jubileumi - kiállítások rendezéséhez.

A múzeum gyűjteményei

A két és fél évtizedes fejlődés nagyjából három egyenlő szakaszra bontható. A megnyitást követő első hat évben látványos volt a fejlődés, több „új" gépet, szerszámot szállítottak be. Fontos feladatot jelentett a terület rendezése, a tárgyak telepítése. Több objektum került végleges helyére, körvonalazódtak az első részgyűjtemények. Létrejött a Technikatörténeti - tárgyi - gyűjtemény (műszaki emlék gyűjtemény), Archívum, Adattár, Történeti gyűjtemény, Könyvtár és Fotótár.
Az Országos Kőolaj- és Gázipari Tröszt, a Budapest Bank Részvénytársaság, a Magyar Szénhidrogénipari Kutató- Fejlesztő Intézet 1991-ben létrehozta a Magyar Olajipari Múzeum Alapítványt, mely az 1991. június 24-i cégbírósági bejegyzés óta tevékenykedik. Az olajiparban lezajlott átalakulást követően ma a Magyar Olaj- és Gázipari Részvénytársaság a múzeum legfőbb támogatója. A Magyar Olajipari Múzeum az elmúlt, közel két és fél évtized alatt az egyik leglátogatottabb vidéki műszaki múzeummá fejlődött.

Tóth János

NEMZETKÖZI KAPCSOLATOK

Tanulmányút

1993. szeptember 20. és október 2. között Illyés Endréné, a székesfehérvári Szent István Király Múzeum munkatársa a Holland Kulturális Minisztérium vendégeként tanulmányútja során megtekintette a legfontosabb múzeumok kiállításait és restaurátorműhelyeit.

Tanácskozások, konferenciák

8. Nemzetközi Restaurátor Szeminárium

Sárospatak, 1993. július 12–17.
AdR-aktuell 1993/3. 27–29. p. (Kivonat)
(Fordította T. Bruder Katalin)

A nemzetközi szemináriumot nagyon jól előkészítették, és annak ellenére, hogy 16 országból mintegy 100 résztvevő volt, családias jelleggel bírt, amely még kiegészült a magyar vendéglátók rendkívüli kedvességével és segítőkészségével.
Nagy segítség volt a három nyelvű (magyar, angol és német) szinkrontolmácsolás. Még, ha maga az ember ismeri is az idegen nyelvet, mégis kellemesebb saját anyanyelvén beszélnie. Ez a fordítási szolgáltatás egy konferencián nagyon nagy kiadás.
A szervezést és a helyi lebonyolítást Bruder Katalin, a Magyar Nemzeti Múzeum Restaurátor Osztályának helyettes vezetője irányította, akinek a német résztvevők nevében mondunk köszönetet.

A konferencia megnyitóján a résztvevőket üdvözölték:
a sárospataki polgármester, dr. Jánosdeák Gábor úr, valamint a Magyar Nemzeti Múzeum helyettes főigazgatója, dr. Gedai István úr.

Dr. Dankó Katalin, a sárospataki múzeum igazgatója értékelte a város szerepét, jelentőségét a magyar történelemben és kultúrában. Sárospatak mintegy 300 km-re fekszik Budapesttől, kis, vonzó, vendégszerető város a szlovák határ közelében, részben nagyon modern, különleges építészettel.
Az előadások rövid időn belül konferenciakötetben kerülnek kiadásra.
Csörge Csaba úr – műkereskedő – területének elvárásairól, a műkereskedelemben lévő tárgyak restaurálásáról beszélt.
Kerekasztal-beszélgetés volt a műkincsek védelméről. Ezt a beszélgetést Francesca von Habsburg a „The Art Restoration for Cultural Heritage, Lugano-Castagnola, Switzerland" elnöke szervezte. Ebből az alkalomból bemutatta azt a két éve működő alapítványt, amely a veszélyeztetett műtárgyak megmentését szolgálja. Beszámolt arról, hogy ez a művészeti alapítvány mások mellett a volt Jugoszlávia területén is segít. A háborús események következtében már most látható, hogy felmérhetetlen károk keletkeztek, belövések, tűz, lopás és

M.D.K.

Kracher, János Lukács, festő

klasszicista beállítását - Maulbertsch-sel szemben - helyteleníti az opponens, viszont értékelőbb elemzést és behatóbb vizsgálatot tartana fontosnak a helyi követők és tanítványokra tett hatását illetőleg. Voit Pál válaszában különböző külföldi szerzők, sőt magának az opponensnek./.

Voit Pál: "Eger művészetföldrajza és a középkori barokk" c. kandidátusi értekezésének vitája 1967.II.17-én a Magyar Tudományos Akadémián.

Művészettörténeti Értesitő, 1968. XVII.évf. 1-2.sz.

Garas Klára opponensi véleménye 147. old.

KRACKER EGERBEN

Kracker János Lukács bécsi akadémiai festő, 1764. szeptember 15-én — 200 évvel ezelőtt — levelet írt Esterházy Károly egri püspöknek.[1] Kracker ekkor Jászón dolgozott, s Sauberer Andrásnak, a jászói premontrei konvent művészetpártoló prelátusának ajánlására jelentkezett a püspöknél, hogy az egri rezidencia házikápolnájának mennyezetfestményéről személyesen tárgyalhasson Egerben. E levél keletkezése adja Kracker egri szereplésének első időpontját; ettől kezdve kisebb megszakításokkal egész haláláig Egerben élt és dolgozott. E másfél évtized alatt alkotta művei jórészét, itt szerzett barátokat, vagyont és új hazát. De itt érte a sugaras felhőket tovaragadó, a színes kelméket egyre lobogtató érzelmi vihar elcsendesedése, a barokk dagályos formalizmusának elapadása is.

*

Kracker 1761-ben bravúros freskókkal díszítette a St. Niklas-templomot — Christoph és Kilian Ignaz Dientzenhofer prágai főművét — amelyet a középeurópai barokk egyik vívmányának tekintünk. Johann Lucas Kracker, a bécsi festő innen, ezzel a nagyszerű nyitánnyal indult pályájára, a természeti formák keresésére, de csak Egerben vált a realizmus és a romantika érzelgő művészévé, itt lett belőle az, akit mi olyan sokra becsülünk: Kracker János Lukács „Dominus Pictor Agriensis."[2]

Ott látjuk a 44 éves festőt a prágai Szent Miklós templom középhajójának mennyezetén, hanyag pózban, vállán széles kék selyemszalag, oldalán díszes művű kard, térdnadrágján színes csokrok. Fürtjei még szőkén omlanak szét, de markáns, itt-ott gyűrött arca kissé borvirágos már, és pocakja nagyon is jelentkezik.

Szenvelgő arc, mégis közömbös fölénnyel tekint a messzibe: ím megnyerte hát az áldatlan pert a prágai Szent Miklós-templom munkáit szorosan kézbetartó céh ellen; befejezhette a nagy művet, amely a maradandóságot örökre biztosította számára.[3] Kracker 1761 őszén távozik Prágából, s ez ugyanaz az esztendő, amely Franz Anton Pilgram — a klosterbrucki (Louka) és a jászói premontrei prépostságok érzékenykezű tervezőmesterének — halálozási éve is. Pilgram egyik pártfogója, Sauberer prépost hívja meg őt is a Szent Miklós stukkátorával együtt a jászói kolostor és templom díszítésére. A jászói művek a festő képességeinek legjavát nyújtják, s Sauberer ajánlására jut a stukkátorral, Johann Hennevogellel együtt tovább Esterházy szolgálatába. Kracker ekkor áll pályája delelőjén. A jó hírű bécsi szobrász fia megnyerte és meg is tartja a nagyhatalmú mecénás rokonszenvét: amint láttuk, nemcsak jó festő, de kellemes megjelenésű világfi is. Személyes ismerkedésük után Esterházy Károly gróf festőnkhöz intézett leveleinek megszólítása: „Monsieur..."

Még 1764 őszén megállapodnak a püspöki házikápolna kifestésében, s Kracker számára előleget folyósítanak. Esterházy átadja Krackernek a palota bizonyos terveit, s december 27-én arról értesülünk, hogy vele készíttet terveket a kocsiáthajtó előtti főkapu Madonna-szobrához, s megtervezteti a rezidencia előkertjének díszkútját is. 1765 januárjában pedig a székesegyház Mária-kápolnájának kifestéséről leveleznek.[4]

Esterházy valósággal mohón kap fölfedezettje után, mindenképpen munkával akarja ellátni, s Egerhez kötni. A barokk székesegyház főoltáránál is szán neki szerepet, legalábbis ez tűnik ki az egri plébános 1764. szeptember 25-én kelt leveléből.[5] A jelentés szerint az oltárt a szobrász bemutatott tervrajza alapján az egri mesterek képesek lesznek kivitelezni, csupán a felső képkeretbe illesztendő Szent Mihály és az alsó nagy keretbe készítendő Szent János képét kellene egy kiváló festőművészre bízni. Ugyanő jelenti 1765. március 11-én, hogy Esterházy utasítására „A jászói festőnél (Kracker) érdeklődtem arra nézve, hogy véleménye szerint milyen anyagból készüljenek a főoltár azon részei, amelyek márványból nem készíthetők. Véleménye az, hogy rézből legyenek és tűzben aranyoztassanak meg. A festő nincs jó véleménnyel az itteni márványfaragó (Schnattmann Rupert) képességei felől, sajnálja, hogy rábízták a püspöki palota házikápolnájának oltárát . . .. . . Ha rézzel nem tud jól bánni a művész — írja tovább — akkor készítsék a főoltár kérdéses részeit fából . . . . . s aranyoztassák meg a festővel . . . Miután alabástrommal nem rendelkezünk — mondja — faragják az angyalokat fából és alabástrom utánzatú fényes festékkel fessék be. Az angyalok alakját és elhelyezését igen helyesli, úgy, ahogy a tervrajzon van, de a tabernákulum rézből vagy fából készüljön, mert a márvány anyaga nedves, minden időváltozásra csepeg . . ."

A levél igen érdekes tájékoztatót nyújt Kracker technikai és művészeti ügyekben való jártasságáról és tekintélyéről, és további következtetéseket is sejtet arról az irányító szerepről, amelyet a későbbi évek folyamán az egri művészeti életre, művésztársaira gyakorolhatott. A szóban forgó oltár festményeinek elkészítését is nyilvánvalóan neki ajánlotta fel a püspök. Elvállalta és utóbb visszalépett, vagy már eleve elhárította magától e feladatot, nem tudni. Jászói művei ekkor befejezés előtt állottak, s nyilván ezek tiszteletdíjával vonult vissza szülővárosába, Bécsbe. Ez év december 4-én már onnan nyugtázza az egri házikápolna mennyezetéért járó utolsó részletet. Feltehető azonban, hogy gondoskodása továbbra is kiterjedt az egri székesegyház oltárképére, s ő ajánlhatta maga helyett a csehországi születésű, a bécsi akadémián volt festőtársát, Franz Wagenschönt. Utóbbi számára már 1767. július 8-án ki is utalták a Szent János evangélistát ábrázoló nagyméretű egri oltárképért járó 450 forintot.[6]

Kracker visszatérése Bécsbe, úgylátszik csak átmeneti jellegű volt. Feltehetően Sauberer ajánlására vállalt ismét munkát a premontreieknél, előbb a morvaországi Neu-Reisch, majd az osztrák-cseh határon lévő Geras apátság megbízásából. Előbbi helyen 1766-ban két oltárképet készített: itt ismét megfestette önarcképét.[7] Lehet, hogy a telet újból Bécsben töltötte, s a következő év nyarán átkelve az osztrák Waldviertel dús fenyvesein, a gerasi apátság kegyurasága alá tartozó kicsiny faluba, Japonsba utazott. Ennek plébániatemplomát kellett kifestenie. Mesterünket csalódás érhette: nem a Paul Troger által díszített pompás gerasi kolostor nagyszabású temploma várta, hanem egy eldugott falu dísztelen templomocskája. Az itt készült freskó bágyadt színei, erőtlen, meggyőződés nélküli előadása, mintha ugyanazt a csüggedést fejezné ki, mint a kopár, agyagos halmokba vesző, északi táj, amely a dombtetőn terpeszkedő plébániaház ablakából eléje tárult. Innen írt levelet a szőlőhegyek koszorúzta Egerbe, ősszel, a víg szüretek idején, és az egri székesegyház számára készítendő szentélyfreskóról tárgyalásba bocsátkozott a püspökkel. Esterházy keményen alkuszik, és már sötét ősz van, amikor Kracker — 1767. november 22-én — Gerasban kelt levelében enged és végső, életreszóló elhatározásra jut. Mesterünk ekkor már betöltötte az ötvenedik esztendőt, házas, két leánygyermek atyja, közülük egyik nyomorék. Márciusra igéri, hogy Egerben lesz és megkezdi a munkát.

*

A falkép elkészültéről nincs hírünk, de bizonyosra vehető, hogy a püspök által alaposan lealkudott munka árából kitelt az 1700 forintos vételár, amelyért 1768. julius 19-én Dienes István



Kracker János Lukács: S. Niklas, Prága. Kupolafestmény
S. Niklas, Prague. Peinture de la coupole
Роспись купола. Св. Никола, Прага

nemesrendű belső hajdú, volt piacbíró féligkész házát megvásárolta. Kracker közli Esterházyval a szerencsés vásárlás hírét s azt, hogy csak az alsó és felső szobák beboltoztatása után költözik be a már teljesen kész házba. A püspök szerencsét kíván az új otthonhoz, amely „egészséges helyen áll." E ház azonban nem azonos azzal épülettel, amelyet — Szmrecsányi Miklós téves következtetése alapján — emléktáblával jelöltek meg és a legújabb időkig Kracker házának tartottak.[8] A festő háza a Civitas Carolinumban épült, ahol 1765 előtt még kertek és kaszálók voltak, s ahol a püspök házhelyeket méretett ki, hogy belső embereit, művészeit oda letelepítse. A ház, bár a városfalon kívül állott, a nagyjában egy időben épült emeletes házak sorában mégis valóságos kis palota számba ment. Jellemző, hogy később gróf Keglevich Károly, gróf Buttlerné, báró Berzeviczy József és özv. Sztárayné Esterházy grófnő is bírta. Kracker családjával nemigen foglalhatta el az egész emeletes házat, amelyhez az Orgonás tér felőli bejárattal még egy másik nagy emeletes ház is tartozott, így nyilvánvaló, lakókat is fogadott. A kettős házban zeg-zugos folyósóról nyíló faragott kőkarfás, szűk, de elegáns lépcsőház, szokványos méretű szobák és ablakok, de műteremnek nyoma sincsen. Itt lakott vele felesége: Margaretha Klauserin, aki Kracker halála után a céget neve alatt tovább vitte két leánya, Anna és Teréz, utóbbi férjével, a brünni születésű Zach József festővel együtt.

Zach 1771-ben tűnik föl Egerben, amikor — a szerviták házi naplója szerint — mesterével, Krackerrel náluk ebédel. Zach architektúra-festő, és Kracker hűséges, megbecsült társa. Két nagy mű is közös szignatúrájukat viseli: az aszódi Podmaniczky-kastély díszterme és az egri liceum könyvtártermének freskója. Zach, akit Kracker talán még a Josef Taddeus Rotter festő mellett Brünnben töltött legényéveiből ismert, csak 29 éves korában iratkozott be a bécsi Akadémiára, és már 50 éves, mikor oltár elé vezeti mestere 25 éves leányát. Ekkor beköltözik ő is a családi házba. Kracker azonban két év múlva már meghalt, s néhány hónap múlva, 1780 március 26-án követi őt az „ifjú vő" is. Az árván maradt „Domus Krackeriana"-ban együtt él a három magányos nő. A nagy mester özvegye 1786-ban halt meg, Kracker Teréz — özv. Zach Józsefné — pedig 1790-ben 5000 forintért eladja a becses családi ingatlant. Ezután 1797-ben, 45. életévében bekövetkezett haláláig az ún. Spetz-házban, a régi kaszinó épületében lakik. Huga, Kracker Anna feltehetően innen költözött át az eddig Kracker-háznak tartott Kacsapart utca 14. számú földszintes épületbe. Az 1801. évi tűzvész után húzták azt a védőfalat a leégett házra, amely mögött Szmrecsányi Miklós Kracker, „műtermét" vélte felfedezni. A házat Miller József a liceum egyik tehetős kőfaragó mestere építette magának, s az 1801. évi adóösszeírás itt említi Kracker Annát mint bérlőt. Mikor Kazinczy Egerben járt, még a Spetz-házban fordulhatott meg, de „ekkor már csak a festő púpos leánya volt életben, s Rubens egy állítólagos képét és Norbert Grund néhány tájképét találta nála."[9]

A „Domus Krackeriana" 1789—1792 között otthona volt Zirkler János egri piktornak, Kracker egyik segédjének is. Zirkler fejezte be mestere félbemaradt műveit és az özvegy, a „Verwitwete Krackerin" neve alatt tovább folytatta a mesterséget. Zirkler, a közepes tehetségű tanítvány csak Kracker halála után jelentkezett mint önálló egyéniség. Hűen követi mesterének korai stílusát, kevesebb erővel, szárazabb, konvencionálisabb kolorizmussal, átvett kompozíciókkal, de becsülettel fest. Már 1792-ben elkészíti végrendeletét. Vagyona néhány ingóság: ruha, zsebóra, puska; ezeket mind Kracker Terézre hagyja viszonzásul, mert betegségében ápolta. A végrendeletet aláírni sem tudta, keze ekkor már béna volt.[10] Nőtlen maradt, szegényen és elnyomorodott állapotban halt meg 1797 január 11-én, 47 éves korában, Egerben.

⁂

Kracker János Lukács a városi adóösszeírásban 1771—1779 között, mint három segéddel dolgozó festő szerepel.[11] Segédei azonban változhattak is, cserélődhettek időről-időre. Zach Józsefen, vején és Zirkler Jánoson kívül legkorábbi nyomát egy Antonius nevű segédjének találjuk, aki már 1764-ben, tehát Kracker első egri útja alkalmával együtt ebédel vele a szervitáknál.[12] 1769-ben ismét feltűnik egy festő, ezúttal a minoritáknál, bizonyos Schmid Pictor Neusoliensis, aki talán azonos a bécsi Akadémiára 1734-ben beiratkozó Schmid Antallal. Schmid Antal hol mint selmecbányai, hol mint besztercebányai festő szerepel: ismert főműve a körmöcbányai plébániatemplom mennyezetképe. 1769 január 24-én az egri minoritáknál találjuk, ahol a templom kifestéséről tárgyal. Miután Kracker is gyakran megfordul ekkor náluk, feltehető, hogy azonos Antal nevű egykori segédjével, akit éppen ő ajánl a szerzeteseknek saját maga helyett.[13] A minoriták azonban — ismeretlen okokból kifolyólag — nem őt, hanem Reindl Márton pozsonyi festőt bízzák meg a munkával.[14] Reindl fiával együtt szerződik Egerbe, ahol azonban elégedetlenek a részegeskedő piktor munkájával, 1779-ben pedig kijavíttatják vele a megbotránkoztató ábrázolásokat. Kracker ugyanakkor itt a templom főoltárképét vállalta, de még ebben az évben a jezsuiták templomának mennyezetén is dolgozik. 1769-től ugyanis a 6 járomszakasz kupolaboltozatán Borgia Szent Ferenc történetét festi meg. Kracker e legnagyobbszabású egri művét az 1801. évi tűzvész megsemmisítette. Ugyanakkor pusztultak el a püspöki palotában és a házikápolnában levő freskói is. A barokk-kori székesegyház Mária-kápolnája, szentélyfreskója és a püspöki kerti-ház falképei pedig a bontócsákány áldozatául estek. Talán lappang még a Francz József egri építőmester által emelt „luszthaz" két sarokpavillonjának díszítése, mert ezeket a tornyokat Pyrker János László érsek a képtára számára

Kracker János Lukács: Részlet a minorita templom főoltárképéről. Eger
Tableau de l'autel principal de l'église des frères mineurs d'Eger. Détail
Деталь композиции главного алтаря церкви миноритов. Эгер





Kracker János Lukács
A 44 éves festő önarcképe. S. Niklas, Prága
Autoportrait du peintre âgé de 44 ans. S. Niklas, Prague
Автопортрет художника в 44 года. Св. Никола, Прага



Kracker János Lukács: Önarckép. A liceumi könyvtár mennyezetképének részlete. Eger
Portrait de l'artiste par lui-même. Détail du plafond de la bibliothèque de lycée à Eger
Автопортрет. Деталь росписи потолка в библиотеке лицея, Эгер

emelt palotaszárny kialakításánál felhasználta. Ugyancsak elkallódtak, vagy meszelés alatt lappanganak Kracker képei, amelyeket a ferencesek rendháza számára festett. Szintén mészréteg alatt lehetnek az „agg papok" házikápolnájának freskói, mert Kracker egy 1770. december 3-i tudósítás szerint ígéretet tett, hogy 100 mise ellenében a kápolnát teljesen kifesti.[15]

Kracker János Lukács — még mindig gazdag — egri oeuvrejéből a legújabb kutatásnak viszont törölnie kell a ferencesek templomának hatásos szépségű főoltárképét. A Historia Domus azon adata, amely szerint az Immaculata Conceptio c. képet 1761-ben készítették, elfogadható ugyan, de annak szerzője nyilván nem Kracker, mert ő ekkor Prágában dolgozott, és csak 1764-ben jött először Egerbe.[16] A jelenlegi főoltár szobordíszeiért Steinhauser Antal egri szobrásznak 1778-ban 400 forintot, Spórer József egri márványozónak közel 600 forintot adtak a szerzetesek. Ugyanakkor a főoltáron dolgozó Kronowetter „bécsi festőnek" 1779-ben 600, s még több részletben 400 forintot fizetnek ki.

A művész az egri ferencesek Historia Domusában több helyen mint „Dominus Pictor Paulus Kronowetter, Colocza", tehát Kalocsáról való festőként szerepel. Egy másik Kronowetterről, Gáborról pedig tudjuk, hogy a bécsi Akadémián végzett művész s már 1761-ben dolgozott a gyöngyösi ferencesek számára (meghalt 1774 előtt). Az A. L. Kronowetter jelzésű kalocsai palota-terv Antal Lipót kalocsai püspöki építész személyét fedi.[17] Kronowetter Pál kalocsai szereplése, s az Egerbe számára kifizetett hatalmas összeg arra mutat, hogy egyrészt a Pesten letelepedett Kronowetterekben ezen oltártípus szerzőit, másrészt Pálban az egri oltár vállalkozó mesterét is lássuk. Az ő tervezői invenciójuk jelentkezik a gödöllői kastély-kápolna, a zsámboki templom és a csak leírásokból ismert, kalocsai székesegyház főoltárainak hasonló építményében is: a szenzitiven lebegő kupolás építmény gondolata — a kalocsai székesegyház tervezőjének tartott — Mayerhoffer András nehézveretű formavilágába amúgy is bajosan illeszthető.

A nagy egri festő egri alkotásain kívül — mint többek között

a kispréposti palota mennyezetképe és a liceumi könyvtárterem freskója — számos, még közre nem adott művét őrzik az Eger környéki falusi templomok. Az alig hozzáférhető remekműveken végigkísérhető a mester művészi fejlődésének útja. Kracker néha enged a megrendelők ízlésének s a színek üdesége, a részletek finom megfogalmazása, a tetszetősség, illetve a hatásos érzelmesség felé viszi.

⁂

Kracker egri főművén, a tridenti zsinatot ábrázoló mennyezetképen az egyház diadalmas teológiai reformjait higgadt és értekező stílusban fogalmazta meg. Itt festette meg utoljára önmagát: a bajszos veterán szkeptikus tekintettel méri fel megtett életútját. A freskó újszerű előadását azonban nem lehet csak az esetleges előképül szolgáló régi metszetek zárt ábrázolási rendszerére visszavezetni. Határozott stílusváltásról van itt szó, amely az illúzionisztikus barokk tárgy-, szín- és formavilágával határozottan fordul szembe. Az ábrázolás hideg klasszicizmusán kívül igazolja ezt a barokk-gótikus festett architektúra, Zach József remeke. A gótikus csarnok boltívei, de különösen azok kazettarendszere cseh-morva példákra utalnak. Igen feltehető, hogy Kracker, esetleg Zach ismerte és lerajzolta a Kutna Hora-i Barbara-templom, de főként Kladruby (Kladrau) kolostortemplomának Santini Aichel által 1712-ben konstruált pszeudo-gótikus mennyezetét,[18] s bizarr látszatarchitektúra alakjában ez ismétlődik az egri liceum mennyezetén is.

Utolsó — erősen átfestett állapotban ránkmaradt falképe — Krisztust ábrázolja a szamariai nővel. A fáradt, betegeskedő mester műve erőtlen, de még így sem ismétlése az a barokk szokványainak: bensőséges és leegyszerűsített, mint maga a természetet, barátságot, bort szerető művész egyénisége. Gyakori vendég volt az egri szerzeteseknél, a minoriták, a szerviták, a ferencesek, a jezsuiták sűrűn megemlékeznek arról, hogy asztaluknál ült. Néhány év alatt hat ízben vállalt keresztapaságot,[19] és még hány lakomát, tort, áldomást vígadhatott végig! A „Kacsá"-hoz címzett csapszékbe járt társaival, legényeivel, a püspök művészeivel együtt. Itt fordult meg ekkor Krauss Antal, a „statuarius Jasoviensis" és sok bécsi, prágai művész, stukkátor, márványozó s néhány egri kismester is. A szomszéd, Fazola Henrik házának pincéjében a ma is álló faragott kőkandalló rőzselángja mellett, vagy a Kacsában gyűltek össze, s az új munkákról, az új feladatokról, a nagyvilágban látott változásokról, az „antik" érkezéséről folyt a szó. A híres művek, a híres művészek s a híres egri bor emelték e kis művészeti központot a többi hazai fölé.

Család, vagyon, barátok s megbecsülés övezi, mikor utolsó munkáját — a szerviták refektóriumának festményét — befejezi. A szerzetesek — mert Kracker ez esetben pénzt nem fogadott el tőlük — egy hordó finom borral jutalmazták. A jó mester ekkor rövidesen ágynak esett és 1779. december 1-én, 62 éves korában meghalt. Markhot Ferenc, aki egykor az egri Universitas professzora volt, évek mulva pert indított versenytársa, Doslern megyei orvos ellen azon a címen, hogy halálba küldte Krackert.[20] Az orvostörténetileg is érdekes irat elmondja, hogy „a festő előzőleg mindig Markhot kezelése alatt állott. Jó borivó volt, álmatlanságban szenvedett. Markhot kétszer is tanácsot kért kezelése felől a budai orvosi egyetemtől. E tanács ellenére Doslern álmatlanság ellen ópiumot adott a mesternek, akinek erre karja és nyelve megbénult s rövidesen meghalt."

Kracker János Lukács bécsi festő egrivé és az egri föld porává lett. Fáradhatatlan ecsetje a magyar festészet útját készítette elő, művei pedig a közép-európai barokk művészet becses kincseivé váltak.

Voit Pál

(1) Szmrecsányi, Eger 289. — (2) Garas Klára, Kracker János Lukács 1717—1779. Bp. 1941. p. 1—103. A kitűnő monográfia adatait nem óhajtjuk ismételni — szívesebben sorakoztattunk föl itt olyan tényezőket, amelyek újabb levéltári kutatásokon alapulnak. Utóbbiakat a Heves megyei Topográfia Kutatócsoportja tette számunkra hozzáférhetővé. — (3) Sip—Koreczky, Wandmalereien des Spätbaroks. Ein Werk Johann Lucas Krackers. Prag, 1958. — (4) EÁL. Érs. Gazd. L. I. 44. Prot. Agr. p. 529, 552, 555. 1764. A Mária-kápolnára ld: Szmrecsányi, Eger 290—291. — (5) EÁL. Érs. Egyh. L. Arch. vetus. 714. 1764/65) Soós. — (6) Szmrecsányi, Eger 268. — (7) Viktor Kotorba úr szíves közlése. — (8) Szmrecsányi, Hol volt Krackernek az egri nagy művésznek háza és műterme? Egri Népújság 1924. március 27. 1962-ben a szóban forgó (Kacsapart u. 14. sz.) ház tatarozása alkalmával javaslatunkra az emléktáblát eltávolították. Soós Imre kutatása szerint az 1768-ban megvásárolt ház a mai Bródy Sándor u. 8. és Orgonás tér 4. sz. kettős házzal azonos, amely eddig, mint Zach József festő háza szerepelt. (Breznay—Karcos, Egri képeskönyv. Eger, 1937. p. 56. Ld. még Kracker levelét Esterházyhoz s a püspök válaszát 1768. július 21. Ld. 4. sz. jegyz. Prot. Agr. p. 135.) — (9) Garas, im. p. 55. — (10) EÁL. Eger város iratai 1842. évi 2095. sz. (Soós. — [11) EÁL. Eger város adóösszeírásai.] Soós. — (12) Szmrecsányi, p. 240. — (13) Garas, i. m. p. 66—67. és u. ő, Magyarországi festészet a 18. században. p. 248—249. EÁL. Minoriták Hist. Dom. 1769. — (14) U. ott. 1769. — (15) EÁL. Egri ferencesek: exitus eleemosyal. 1726. „Kracker úrnak 12 Ft" az utána következő tétel 1778 május: „a rendház pénztárából a piktor kielégítésére 300 Ft." Az agg papok kápolnájára ld. 4. sz. jegyz. Prot. Agr. p. 681. — (16) Szmrecsányi, Eger. 231. — (17) EÁL. Egri ferencesek: exitus eleemosyal. Szmrecsányi. p. 233. — Garas, Magyarországi festészet a 18. sz.-ban. p. 230. ugyanő előbb idézett művében már utal arra, hogy a ferencesek főoltárképe Kracker oeuvrejébe nem illeszthető. Mojzer M., Adatok Mayerhoffer András működéséhez. MÉ. 1956. p. 141. — (18) Franz, Bauten und Baumesiter der Barockzeit in Böhmen. Leipzig, 1962. p. 115. 188—192. ábra. — (19) OL. Filmtár. A. 1256. Az egri plébánia anyakönyve 1769. jan. 11 — 1777. febr. 1-ig. (Jankovich. — (20) OL. Htt. Dep. Sanitatis. 1785/86. fons. 10. fol. 67/Soós. —

Kracker János Lukács: Jászói kupolafestmény
Peinture de la coupole à Jászó
Роспись купола в Ясо





Goya: Inkvizíció – Inquisition – Инквизиция

GOYA

Halála 135. évfordulója idején Londonban alkalmi kiállítást rendeztek a világ minden tájáról összegyűjtött képeiből; ez a tárlat is azt bizonyította, hogy több mint másfél évszázada kivirágzott életműve a nagy időtávolság ellenére úgy él közöttünk, mint a művészettörténet egyik legérdekesebb problémája. Nemcsak művészi értékének maradandósága miatt, de a szó legtisztább értelmében vett időszerűsége következtében is. A „halhatatlanok" valamennyien jelen vannak egy kicsit a mi életünkben is, jelenlétük hódolatot és tiszteletet parancsoló, sokukat inkább a tekintélyesség és utánozhatóság távolából ismerjük. Stílusuk elvi megállapításokat példáz, teljesítményüket a tudósok munkája és a turisták kíváncsisága hidegragyogású fogalommá vonatkoztathatja el. Viszont akadnak kezdeményezők, a születő újnak a prófétái, akik a csodálatra késztető tökéletességen túl megrendülést, felindulást is okoznak, borzongó bőrrel érezzük személyi varázsukat, s közvetlen benyomásokat nyerünk tanulmányozásuk által. Rembrandt esetében jelentkezik talán legerősebben ez a leplezhetetlen lelkesség, de Velazquez, Daumier, Munkácsy, Repin is a legbelsőbb lényegig nyúl a fogékony lelkekbe. Goya rendkívüli hatását még fokozza az is, hogy a mai ember számára külön mondanivalója van, alkatilag, szemléletileg köze van mindenhez, ami a közelebbi múltban történt s ami a modern észjárást foglalkoztatja. Sőt nemcsak a festészetre vonatkozóan, de világnézet és gondolkodásmód tekintetében is.

Művészete az újabbkori történelem egyik legválságosabb korában alakult ki, a felvilágosodás átható sugárzásában és a forradalmak fenyegető izgalmában. Visszatükrözte a hamisan csillogó múltat és ítélkező szigorral mutatott a jövő felé. A barokk világból indult s a modern időkhöz érkezett, rokokó tapasztalatokon épült és közösségi lelkiismeretet követelt. Udvari szolgálatnak készült és társadalomkritikává fejlődött, spanyol sorsot illusztrált és európai tanulságul szolgált. Feletetet ad mindazokra a kérdésekre, melyek a kultúra, a művészet szerepét a valósághoz viszonyítják s eloszlatja azoknak a kételyeit, akik a művész erkölcsi felelősségétől oly idegesen irtóznak.

Hoffmann Edith írta Goyával kapcsolatban: „nagy művésznek érdemévé válhat, ha olyan kérdések foglalkoztatják, melyek egy nemzet, vagy az emberiség kiáltó problémái." Az óvatos fogalmazás még az elefántcsonttorony lakóit is megnyugtathatja, hogy a jó festőnek igenis fáj a nyomorúság, tiltakoznia kell az elnyomatás szégyene ellen, s harcol a haladásért. De mégcsak nem is jelenti az esztétikai elvek elárulását, megalkuvást a körülményekkel, engedményességet az úgynevezett tömegízlésnek, ha egy festő festményei a szépségükkel az igazságot szolgálják, működése a gondolat szabadságát, a népek jogait, az emberiesség és jóság igéit hirdeti.

Nem túlzás azt állítani, hogy a XVIII. század teoretizálása nyomán Goya volt az első, aki a művelődés eszközeivel mérleget készített a letűnt korszak életformájáról és félreérthetetlen állásfoglalásával a helyes fejlődést sürgette. A progresszív nézetek áramlata már addig is általánossá vált, a humánus hajlandóságok igaz megértést tanúsítottak a szegények iránt, írók, bölcselők és enciklopédisták őszinte szívvel óhajtották a nemtelenek, a jogtalanok, a kizsákmányolt rétegek felemelkedését, mégis az egész szociális tüntetés egy kicsit elmélet maradt csupán, az értelem spekulációja a helyzet fölött, az elmélkedők erőfeszítése a megváltó tervekért. Még Voltaire is — két gúnyirat között — szívesen bókolt a királyoknak, Rousseau, a természetesség zabolátlan apostola, árkádiai idillt szőtt társaságbeli hölgyekkel — felháborodásai szünetében, Baumarchais kénytelen volt hízelegni az udvari heccmestereknek egy-egy színpadi bemutatóért. Eszes, sokszor hitetlen entellektüelek kifinomult irodalma készítette elő a földrészt egy haladottabb politikai álláspont kialakítására, mely már a milliók érdekeit és a gazdasági erők kibontakozását is figyelembe veszi. Kezdeményezésük utóbb a felvilágosultak, az öntudatraébredők és forradalmárok kezén hatalmas, harcos tömegmozgalmakká bővült. Goya is ingadozások után jutott el az egyértelmű állásfoglalásig, de a pályájának második felében megmutatkozó kritikai vélemény már a forradalom, a nemzeti érzés új eszméiből táplálkozik.

A különleges tehetség jellemvonása, hogy a történelmi fejlődés

KRACKER, JOHANN LUCAS

Bodnárné Jávor Éva: Ujx adatok F. A. Pilgram magyarországi működéséhez

Művészettörténeti Értesitő 1995, 192-210

LYKA Károly

Nagybánya bölcsőjénél, Müv.Szal. V-193o. 3-4.sz. 4-7.l.

[14,) ⇒

KRACKER, Johann Lucas

Deveeser, plébániatemplom

Páduai Szent Antal emlékezete.
Szőnegy, 1995 86-87. ll

ERNYEY Gyula: Zeisel Éva. A modern amerikai kerámia úttörője. = Művészet, 27, 1986, 1. 53-55. ill.

2298. Zilahy György

ZILAHY György festőművész emlékkiállítása, Tata, Vár, 1986. A kiáll. rend. a kat. írta Láncz Sándor. Tata, 1986 28 p., ill. (A Kuny Domokos Múzeum képzőművészeti kiállítása, 58.) SZERÉNYI Győző: Zilahy György emlékére. = Népművelés, 33, 1986, 4. 42. ill.

2299. Zimán Vitályos Magda

SZEKERNYÉS János: "Tévedés, hogy a textilben nem lehet gondolat" [beszélgetés]. = A Hét, 1986. március 6. 5. ill.

2300. Zoltán Mária Flóra

kiáll. Székesfehérvár, Mészöly Géza Terem, 1986. K.A.[KENESSEI András]: A rózsaszín létjogosultsága. = Magyar Hírlap, 1986. szeptember 5. 9.

2301. Zoltánfy István

kiáll. Szeged, Csontváry Terem, 1986 **ism.** TANDI Lajos: Zoltánfy István képei. = Új Tükör, 1986. október 12. 3. ill.

2302. Zsakó István

kiáll. Bp., Helikon Galéria, 1985 > 1985. 2802. **ism.** GYETVAI Ágnes: Bálványok, neonpiramisok, fénybarlangok. = Magyar Nemzet, 1986. január 7. 7. VIGH Tamás: Zsakó István szobrai. = Művészet, 27, 1986, 3. 61. ill.

2303. Zsibrita Katalin

LÁZÁR Zsuzsa: Keramikusok. = Ipari Forma, 10, 1986, 2. 18-19. ill.

Zur Frage des Wirkens Johann Lukas Krackers und seines Kreises in der Slowakei

ANNA PETROVÁ-PLESKOTOVÁ

Der vor kurzem verflossene 190. Todestag Johann Lukas Krackers (1717—1779) erinnert abermals an die Schuld, die die Kunstgeschichte diesem prominenten Repräsentanten der mitteleuropäischen spätbarocken Malerschule gegenüber trägt.[1] Kracker, der Sprosse einer wiener Bildhauerfamilie, seinen Vorfahren nach aus Jiřetín (Georgental) in Böhmen stammend, Autor monumentaler Fresken und Altarbilder des mährischen, tschechischen und slowakischen Barocks, war in der Schlussphase seiner künstlerischen Laufbahn hauptsächlich im Dienste des Bischofs von Eger, dem grosszügigen Mäzen Karl Esterházy tätig. Er hinterliess Werke, die sich praktisch in allen Ecken und Enden des ehemaligen habsburgischen Reiches befinden, einschliesslich in Slowenien, Siebenbürgen und auch im eigentlichen Österreich. Mit seiner Auffassung, die auf Umwegen durch Vermittlung der Wiener Schule und der trogerschen Lektion bis zur Lehre an die grossen Werke der venezianischen Meister des Settecento — ja bis Piazetta, Sebastiano Ricci, Benkovich, Pittoni und dem seiner Kompositionen nach an den schöpferisch grosszügigen Giovanni Bapt. Tiepoli reicht, repräsentiert Kracker mit



1. Johann Lukas Kracker, *Der hl. Josef, der Pflegevater*, Tondo am Altaraufsatz des Altars des hl. Johann von Nepomuk in der ehemaligen Minoritenkirche in Nižná Šebastová, um 1754, Öl



2. Johann Lukas Kracker, *Der Prophet Elias auf dem von Löwen gezogenen Wagen*, Freskenfragment aus dem Treppenaufgang des ehemaligen Paulinerklosters in Vranov nad Topľou 1765

seinen Spitzenleistungen einen ehrwürdigen Epilog des monumentalen mitteleuropäischen Barocks.

Der Schuld Kracker gegenüber gedachte bloss die ungarische Kunsthistoriographie und dies insbesondere mit der beachtenswerten Monographie von Klara Garas, die jedoch begreiflicherweise in erster Linie vom Aspekt jener Arbeiten ausgeht, die sich auf dem Gebiete Ungarns, bezw. des ehemaligen Ungarns befinden.[2] Wie bekannt, inklinieren diese Werke durch ihren Stil schon zum Teil zur sterilen Kompromisskonzeption des Rokoko-Klassizismus, der zwei entgegengesetzte, schwer zu vereinende Tendenzen zusammenfasst und der die nachträgliche Kulminationszeitspanne in der persönlichen Entfaltung des Malers und zugleich den Epilog des Erlöschens einer gesamten grossen Kunstperiode darstellt.

Eine würdige Veröffentlichung im repräsentativen Album mit einer entsprechenden Einführung von Jaromír Šíp und Miroslav Korecký wurde in den letzten Jahren auch Kracker's chef d'oeuvre — den Fresken in der St. Nikolauskirche an der Prager Kleinseite[3] gewidmet. Bis jetzt wurde Krackers mährisches[4] und slowakisches Wirken

zeitgemäss im Einklang mit der intensiven Invasion der österreichen Kunst in den angrenzenden Ländern eines sich zentralisierenden Staates nicht gebührend gewertet. Von Seiten slowakischer Autoren, bis auf Teilwertungen von Josef Cincík[5] und Alžbeta Güntherová,[6] wurde dem Schaffen des Meisters in der Slowakei seit der ersten unkompletten Zusammenfassung von Josef Polák[7] keine besondere Aufmerksamkeit gewidmet.

Die Arbeiten an einer gesamten Geschichte der slowakischen bildenden Kunst und das neuerwachte Interesse am Barock, dass besonders in letzterer Zeit dazu beitrug, die Barockmalerei in der Slowakei tiefer zu ergründen, machten u. a. auch auf einige bisher unbekannte Kracker'sche Beziehungen aufmerksam und brachten uns so auf die Spur einiger, bis jetzt unbekannter Werke des Meisters. Heute kann schon gesagt werden, dass neue Feststellungen besonders den ostslowakischen Barock beleuchten. Auch wenn Analyse und Forschung dieser Beziehungen noch nicht beendet sind, erlauben wir uns diese hier kurz zusammenzufassen.

Drei indentifizierte Altarbilder, die Krackers Werk erweitern, sind Arbeiten von mittelmässigen Niveau, die überdies auch nicht ganz einwandfreien Restaurationseingriffen unterlagen. Das zeitlich früheste Werk, datiert im Jahre 1754,[8] ist die Glorifizierung des hl. Johann von Nepomuk (Abb. Nr. 2) am Seitenaltar der Minoritenklosterkirche in Nižná Šebastová, in der Ostslowakei. Die diagonale Komposition mit dem auf üblicherweise ikonographisch dargestellten Heiligen, der sich mit einer Gebärde extatischer Erregung und Hingebung der Quelle des imaginären hellgelben Lichtes zuwendet und mit für Kracker so typischen pausbäckigen schelmischen, alle dazugehörigen Attribute tragenden Engelchen umgeben ist, ergänzt die flott gemalte kleine Szene vom Tod des Märtyrers. Der Aufbau des Bildes, die unbestimmte Charakterisierung der Beziehung von



3. Johann Lukas Kracker, *Die Glorifikation des hl. Johann von Nepomuk,* Bild aus dem Seitenaltar der ehemaligen Minoritenkirche in Nižná Šebastová 1754, Öl

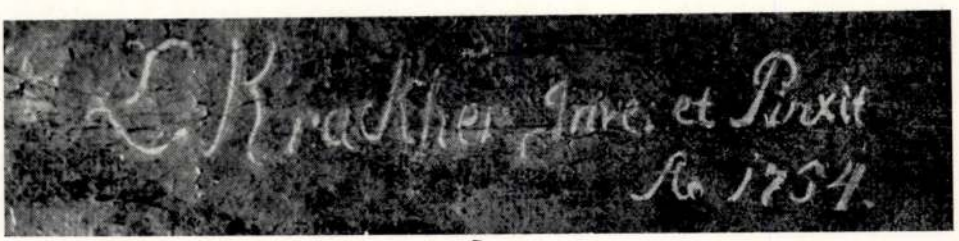

4. Die Signatur Johann Lukas Krackers vom Altargemälde des hl. Johann von Nepomuk aus der Minoritenkirche in Nižná Šebastová



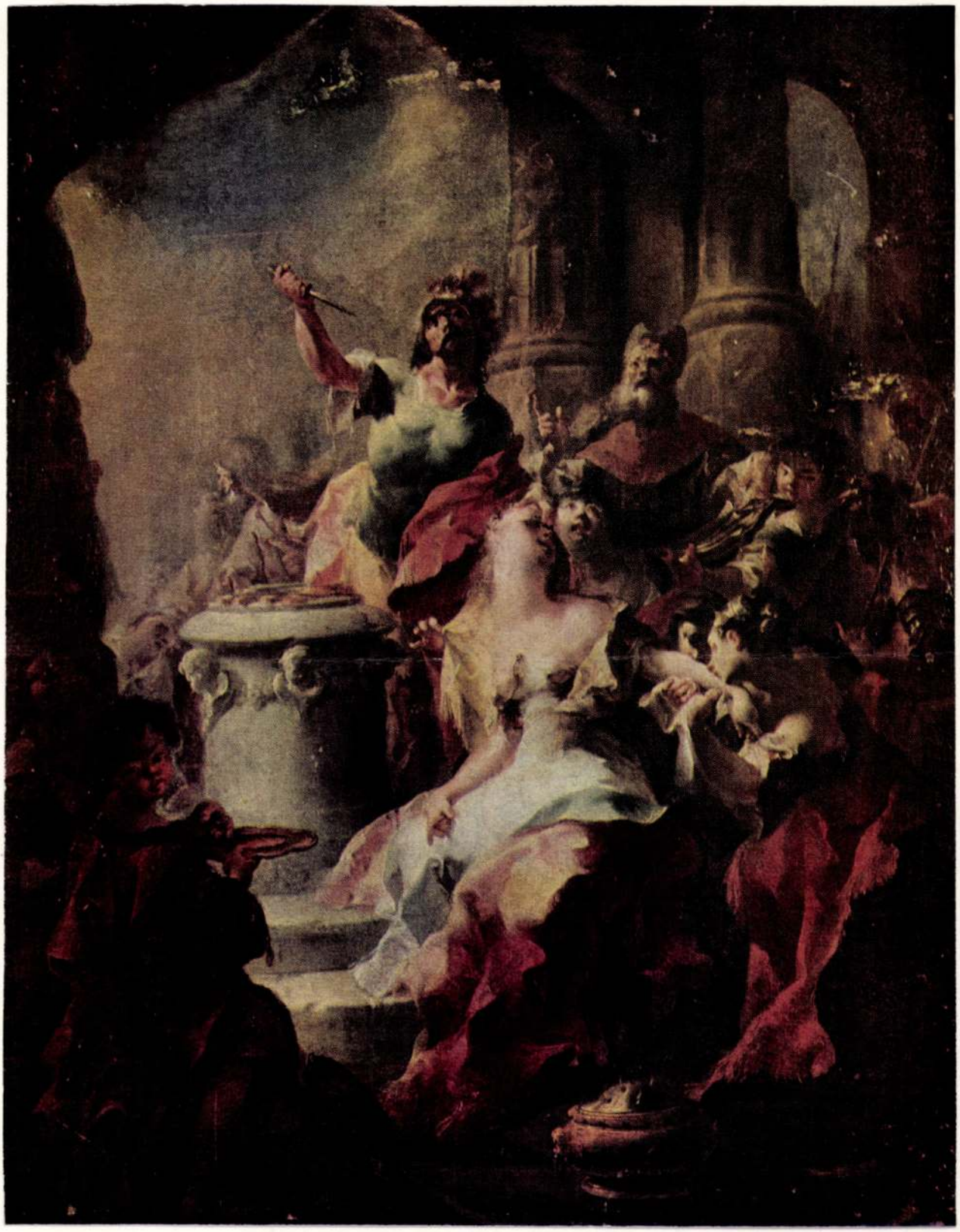

III. Johann Lukas Kracker, *Die Opferung der Tochter Jephtes,* links: Detail aus dem Mittelteil des Bildes. Um 1762—1765. Öl, Leinwand, 94 × 74 cm. Unsigniert. In der Sammlung des Museums für Heimatkunde in Sabinov. Foto F. Hideg 1969

Figur und Raum, der helleuchtenden bläulich warm durchflutete Kolorit korrespondiert voll und ganz mit Krackers Arbeiten aus der Hälfte der fünfziger Jahre, in denen sich Pathos und Affekt des Barocks wechselartig mit der Welle des trogerschen Rokokomanierismus diffundiert, was aus einigen mährischen Arbeiten bekannt ist. (Z. B. Der hl. Sebastian in der Mährischen Galerie in Brünn, die hl. Barbara aus der Dominikanerkirche des Hl. Kreuzes in Znaim, u. a.). Das Bild ergänzt an dem Altaraufsatz ein rundes, verhältnismässig intaktes Gemälde, das den hl. Josef den Pflegevater darstellt (Abb. Nr. 1), das allen seinen Stilmerkmalen und symptomatischen, öfters wiederholten Kinderphysiognomien zufolge, auch ein Werk Krackers ist.

Zwei weitere Altarbilder Krackers von denen das signierte, im Jahre 1778 datierte Bild der hl. Jungfrau Maria mit dem Jesukind (Abb. Nr. 8) vor kurzer Zeit von Mitarbeitern des Slowakischen Instituts für Denkmalpflege[9] identifiziert wurden, sind Werke, die aus der Zeit des Lebensabend des Künstlers stammen und sich am Seitenaltar der katholischen Pfarrkirche in Vyšný Medzev befinden. Die Komposition der Jungfrau situiert die junge Mutter mit dem blonden Kind und assistierenden Engel in ein sachlich konkretes, bescheidenes bürgerliches Interieur, das mit einem Tische, einem Stuhl und einer repoussoirartig geneigten Wiege eingerichtet ist. Dass der Raum bewohnt ist, deuten ein Nähzeug und notwendige Dinge zum Einwickeln des Kindes an. Der Farbdreiklang des hellrosa Kleides und blauen Mantels der Maria, die goldgelbe Draperie die seitlich rechts in harten blechartigen Falten auf den Tisch herabfällt, bewegt spielerisch der eindringende helle Wolkenschimmer in grössere und kleinere schattierte Flächen. Der in den Raum, von der rechten Oberseite eindringende Schimmer, vereinigt zugleich die irdische Szene mit den überirdischen Höhen. Das Pendantbild, das wohl um etwas frühere Gemälde des hl. Johann von Nepomuk (Abb. Nr. 10), das den von den Moldauwellen getriebenen Leib des Heiligen darstellt, füllt die in minutiöser Detailmalerei traktierte Brückenszene aus. Das Bild ist in dünkleren Tönen, mit einem dominierenden Akzent eines grünlich schimmernden Lichts gehalten. Die Physiognomie des Heiligen erinnert an den hl. Johann aus Krackers jasover Komposition, der Begegnung des hl. Andreas mit dem hl. Johann von Nepomuk, die im Geiste der Barockallegorie die glückliche Begegnung des



5. *D e Geburt der hl. Jungfrau Maria,* Ausschnitt aus der übermalten Freskenkomposition Johann Lukas Krackers aus dem Jahre 1754, im Sanktuarium der ehemaligen Paulinerkirche in Vranov nad Topľou



6. Johan Lukas Kracker, *Die Geburt des hl. Johannes des Täufers,* Fresko aus dem Gewölbe über dem Hauptaltar der Prämonstratenserkirche in Jasov, um 1762—1764

Auftraggebers, des Abtes Andreas Sauberer mit Johann Lukas Kracker paraphrasiert.[10] In diesem Sinne kann man auch im medzever Bild gewisse Züge eines Autoporträts identifizieren.

Die einfache statische Komposition, frei von barocker Erregung, die Eliminierung des überschwänglichen Pathos, ätherisch wirkende Gestalten, beruhigende Linien und Pinselführung, belegen an beiden Arbeiten, besonders aber am signierten Bild der Jungfrau Maria, den schon umbildenden Einfluss des Klassizismus in Krackers künstlerisch-ästhetischer Konzeption. Es ist der Ausdruck der Anpassungsfähigkeit des alternden Meisters an neue Kunstströmungen — an den sich verändernden sozialen Hintergrund der Epoche un seiner Bereitwilligkeit sich dem Einfluss seines damaligen Gönners — dem Bischof Karl Esterházy zu unterwerfen. Das mindere Niveau beider Bilder, besonders die konventionelle Auffassung der dazugehörigen auf der Altarmensa in dem Vordergrund stehende Kompositionen mit der Thematik des hl. Josef und hl. Johann von Nepomuk, deuten gleichzeitig die wahrscheinlich ausgiebige Mitbeteiligung an deren Realisierung eines oder gar mehrerer Gehilfen an.

Krackers Auffassung in der medzever Kirche steht noch ein Staffeleigemälde, das den hl. Isidor darstellt, nahe, jedoch befindet sich dies heute leider in solch einem desolaten Zustand, dass es unmöglich ist, sich über seine Attribution genauer zu äussern.

Im Zusammenhang mit dem Altarbild des hl. Johann von Nepomuk aus Nižná Šebastová, muss noch Krackers Wirken im naheliegenden Vranov



7. Johann Lukas Kracker, *Der hl. Josef, der Pflegevater,* der untere vorgeschobene Teil des Altardiptychons vom Altar der Jungfrau Maria aus der römisch-katholischen Kirche in Vyšný Medzev, um 1778, Öl

n/Topľou erwähnt werden. Die Datierung des angeführten Bildes im Jahre 1754 zeugt von der glaubwürdigen Eintragung der Historia domus der gewesenen Paulinerkirche in Vranov, der zufolge Kracker hier schon im Jahre 1754 die Freskenmalerei in der Stiftskirche realisierte und nicht erst im Jahre 1757, wie dies in Hinsicht auf die šaštiner Arbeiten die Literatur irrtümlicherweise anführt.[11] Das Kirchenfresko, die Geburt der. hl. Jungfrau Maria (Abb. Nr. 5), das im Jahre 1873 einem Brand zum Opfer fiel, erinnert an Kracker nur noch durch seine kompositionelle Lösung, die mit ihrer vertikalen architektonischen Einlage und der Figuralgruppe — Mutter mit Kind und dienenden Frauen — mit der Szene der Geburt des hl. Johannes des Täufers aus dem jasover Deckenzyklus fast übereinstimmen, was jedoch in die spätere Tätigkeit des Künstlers fällt. Es ist leicht möglich, dass eben im Gegenteil die Kirchenmalerei in Vranov dem Künstler auch weitere Konnexionen mit dem Paulinerorden vermittelten und ihm auf diese Weise den Weg zu späteren Bestellungen aus der Westslowakei ebneten — zu den Paulinern in Šaštín. In der kracker'schen Literatur blieb unbeachtet auch das bis jetzt nicht evidierte Freskenfragment, das den Propheten Elias auf einem von Löwen gezogenen Wagen darstellt (Abb. Nr. 4) und sich im Treppenaufgang des vranover Konvents be-

8. Johann Lukas Kracker, *Jungfrau Maria mit dem Jesukind,* Gemälde vom linken Seitenaltar der römisch-katholischen Kirche in Vyšný Medzev 1778, Öl





9. Johann Lukas Kracker, *Der hl. Johann von Nepomuk,* der untere vorgeschobene Teil des Altardiptychons des Altars vom Tode des hl. Johann von Nepomuk aus der römisch-katholischen Kirche in Vyšný Medzev, um 1778, Öl

findet.[12] In die Jahre von Krackers Wirken in Jasov (1762—1765), in die Zeitspanne, die knapp der Verfertigung der monumentalen Fresken in der St. Nikolauskirche in Prag erfolgte, versetzen wir die Entstehung der Komposition von alttestamentarischer Thematik „Die Opferung der Tochter Jephtes" (Abb. Nr. I und 13), die zweifellos zu Krackers schönsten Ölgemälden zählt. Es ist ein Bild von hevorragendem Niveau und delikater Farbenpracht. Bis daher war es als Werk eines unbekannten Meisters in der Sammlung des Museums für Heimatkunde in Sabinov geführt. Diese, in der spätbarocken Malerei, seit G. P. Pittonis Zeiten, dem Buch der Richter entnommene öffters traktierte biblische Begebenheit[13] stellt die Opferung der einzigen Tochter des israelischen Feldherrn dar. Dieses Geschehen situiert der Meister in Schein-Arkaden und Wölbungen, die den Opferplatz des Temples bis an den freien Vorhof führen. Eine für Kracker so ungewohnte dramatisch exponierte Inszenierung hält die psychische Spannung des Augenblicks der vorangegangenen Vollbringung der Opferung fest. Die nächsten Mitbeteiligten der Begebenheit, zu einem Halbkreis gruppiert, richten ihre Blicke zum Himmel, als

10. Johann Lukas Kracker, *Der Tod des hl. Johann von Nepomuk,* Gemälde des rechten Seitenaltars der römisch-katholischen Kirche in Vyšný Medzev, vor 1778 (?), Öl





11. Johann Lukas Kracker, *Der Sieg der Aurora,* Studie zur Deckenmalerei für den Treppenaufgang der jasover Prälatur, um 1762—1765, Öl

wie in Erwartung eines Warnungszeichens, das diesem ritualen Blutvergiessen Einhalt geben würde. Eine breite Scala psychologischer Bewegung, von der unbeteiligten Assistenz des Komparses über das erregte Interesse und kundgetaner Mitbeteiligung, weckt ein tiefempfundenes Gefühlsinteresse. Der Farbakzent des Bildes, das überhaupt eine koloristische Spannung hat, liegt auf dem hellblauen ins grüne spielende Gewand und den gelben Mantel des schicksalsergebenen anziehenden blonden Mädchens. Der blaugrüne Ton ihres Kleides und die gelbe Farbe ihres Mantels wiederholen sich in dünklerer Schattierung an der Kleidung des muskulösen Soldaten — Jephte — und vereinigt so beide, in diesem Drama Hauptgestalten auch als logisches, farbiges Ganzes. Der Kontrast zu dieser leuchtenden Farbenpracht, auch der atmosphärisch entmaterialisierte Hintergrund, den die weich in die Atmosphäre übergehenden traktierten Figuren charakterisiert, schaffen die dunklen Töne der Gewänder der beweinenden Frauen, besonders aber die mit trogerscher Konkretheit modellierten, die Hände des Mädchen liebkosenden Frau, wie auch das dunkelbraune Gewand des Hohepriesters den Jüngling an dessen Seite und den links im Vordergrund repoussierten Gestalten.[14]

Für Kracker spricht hier nicht nur sein bezeichnender Unteranblick mit gewagten Abbreviaturen, was von des Künstlers Erfahrungen mit der Deckemalerei zeugt, aber auch die Farbenkomposition, die empfindsam warmen braunen, gelben, rosa und roten Töne mit kaltem blau-grün verbindet. Die Attribution unterstützt die handschriftliche Faktur die in vielen an die mit reicher Handschrift gemalte Freskenstudie erinnert, die für den Treppenaufgang für das jasover Prämonstratenserkloster vorbereitet war (Abb. Nr. 12). Schliesslich unterstützt noch diese Zuschreibung die Typik der plastisch modellierten Gestalten, die die breiten, rundlichen Gesichter und die Üppigkeit, bzw. bei den Männern die sehnigen Züge charakterisieren. Die Gestalt des Jephte knüpft z. B. typologisch wie auch bildnerisch an die Gestalt des robusten Zenturios der Freskenmalerei in der Wölbung der St. Nikolauskirche in Prag an (Abb. Nr. 12), während das Antlitz des Hohepriesters den Zügen des hl. Nikolaus aus der nämlichen Zentralszene ähnelet (Abb. Nr. 20). Die Beziehung zu dem grosszügig konzipierten sanktnikolaus'chen Fresko belegen auch einige sekundäre Details, wie z. B. die reliefartigen plastischen Köpfe beflügelter Putti, die das Steingefäss am Opferplatz schmücken. Der Ursprung des Bildes, das in die Sammlung des sabinover Museums aus dem Besitz der Scharischer Adelsfamilie der Bornemisser überging, unterstützt nur Krackers Autorschaft. Falls wir einerseits durch die Komparation mehrere gemeinsame Merkmale mit den prager Fresken des Künstlers feststellen, scheint es in der gesamten Zusammenfassung, dass Kracker während seiner Prager Zeit eine laxere Beziehung zur Wiener Schule unterhielt. Zur Zeit seiner Jasover Tätigkeit band er sich abermals intensiver an die Trogersche Lehre und das in dem Sinne, dass er in erster Linie aus der Kompositionsquelle seines Lehrers schöpfte. Nicht allein zeugt das neue Sujet, die jasover Freskenmalerei, die Predikt, des hl. Johannes des Täufers davon, die durch ihre Komposition Tro-

12. Johann Lukas Kracker, *Stehender Zugsführer* — Detail aus der Szene der aus dem Gefängnis befreiten Kompanie, Wandmalerei im Gotteshaus des hl. Nikolaus in Prag, im 1760—1761



gers „Die wunderbare Brotvermehrung" aus dem Kloster in Kopeček bei Olomouc adaptiert. Eine engere Bindung beweist auch die brillant gemalte Skizze; „Der Sieg der Aurora", die als Verzierung des Treppenaufganges der Jasover Prälatur[15] vorbereitet war. Die Studie symbolisiert den Sieg des Lichtes über Dunkel und Rückständigkeit. Sie steht nahe Troger's Apotheose Karls VI. als den Patron der Wissenschaft und Kunst aus der Götweigschen Abtei in Österreich. Hier soll noch bemerkt werden, dass eigentlich auch der feste Aufbau von „Die Opferung der Tochter Jephtes" an Troger erinnert. Die Komposition der „Opferung" weist auch gleichzeitig auf neue Momente in das Schaffen des Künstlers hin. Die Dramatisierung des Themas, die gelockerte Handhabung des dünnen Farbaufstriches der Handschrift (was noch ausdrucksvoller am pastosen Sieg der Aurora zur Geltung kommt, wo der Künstler die Paste mit energischer Bravour durchfurcht) und besonders auch der Versuch einer Zersetzung der plastischen Form durch Farblicht im Hintergrund des Bildes, was den Meister mit dem Bemühen Franz Maulbertschs (1724—1796), dem jüngeren, spirituell mehr veranlagten Repräsentanten der österreichischen Malerschule, verbindet. In diesen kleineren, bzw. Studienskizzen, denen in der Epoche des Spätbarocks ihren Verdiensten nach hohe Anerkennung zuteil wurde,[16] versucht der Künstler verschiedene Arten einer malerischen Darstellung, verschiedene Modalitäten von Farb-Licht- und Handschriftgestaltung. Das Jasover Behagen mit dem Bildhauer Johann Anton Kraus und die Verbindung mit dem antischolastischen und später antijesuitisch orientierten Prämonstratenserorden und seinem aufgeklärten Vorstand, mit dem den Künstler aufrichtige Freunschaft verband, in Krackers Oeuvre bedeutende bildnerische Bereicherung und Reife. Die Tatsache, dass der Künstler in seiner sovielversprechend entfaltenen Bestrebung nicht forsetzte, kann man einerseits seiner immer mehr abnehmenden schöpferischen Kräfte zuschreiben, andererseits dem neuen Milieu in Eger und besonders aber der Unterordnung den Ansprüchen seines neuen Mäzens, dem dortigen Bischof Karl Esterházy, einem Verfechter klassizistischer Ideale, der allen Anzeichen nach die Neigung des Künstlers zu neuen Stiltendenzen beschleunigte.

13. Johann Lukas Kracker, *Bildnis des Jasover Prämonstratenserabtes Andreas Sauberer,* um 1778 (?), Öl



Wie wir vermuten, beleuchtet im gesamten, bisher bekannten Kontext im Werk Krackers diesen Umstand auch eine aussergewöhnliche Lage und eine gewisse Isolierung des Sabinover Bildes und der Ölskizze „Der Sieg der Aurora". Gleichzeitig aber reiht sich Kracker eben durch diese Werke enger und vielseitiger in den Zusammenhang der mitteleuropäischen spätbarocken Malerei ein, in der er sich als einer ihrer führenden Meister erweist.

Ohne nähere Erforschung ist es nicht möglich die Zugehörigkeit des Sabinover Bildes zur gleichnamigen Komposition eines unidentifizierten Autors zu bestimmen, das sich in der grazer Joanneumsammlung befindet.[17] Zweifellos besteht in der Situierung und der Bewegungsauffassung der Hauptfigur und dem Weib zu ihrer Linken eine auffallende Ähnlichkeit, was sich auch auf die



14. Johann Lukas Kracker, *Bildnis eines Edelmannes im Harnisch,* um 1755 (?), Öl

Attitude und Gebärde des Feldherrn, wie auch auf das gesamte Kompositionsprojekt bezieht. Dieses variiert jedenfalls gewisse Figuren und in unserem Falle vermehrt er auch die Figurenanzahl, nur ist die Situierung des Hohepriesters im wesentlichen unterschiedlich variiert. Das Grazer Bild ist im Vergleich zu Sabinover Komposition eine Arbeit minderen Niveaus; das Aneinanderreihen seiner Figuren ist additiv, ohne innerlichen Zusammenhang und entbehrt auch die dramatische Zuspitzung und Erregtheit. Ob es sich hier um eine Variierung einer gemeinsamen Vorlage, oder um eine andere, eventuelle nähere Abhängigkeit handelt, kann erst eine weitere Forschung entscheiden.

15. Anton Schmidt, *Die Verlobung der hl. Katharina,* Detail aus dem Altarbild der ehemaligen Kirche der Jungfrau Maria in Kremnica, um 1762, Öl



Von den neufestgestellten Porträts ist das Bildnis eines Edelmannes im Harnisch, das vor kurzer Zeit die Slowakische Nationalgalerie[18] anlässlich ihrer Ausstellung „Zwölf Jahrhunderte bildender Kunst in der Slowakei" zeigte. Est it ein repräsentatives Porträt, von betont französischem Einschlag. Das Pompöse und Offiziöse von dem die Haltung des Porträtierten zeugt, wie auch die Wahl der Darstellung in Dreiviertelgestalt unterdrücken in gewisser Hinsicht das Kammerformat, die ungezwungene Noblesse, das leicht seitwärts geneigte Haupt mit dem nach rechts gehefteten Blick der nachdenklichen Augen und auch das Durchdringen der Naturszenerie in das Bild, der lebendig gelöste Hintergrund, all das schwächt die herausfordernde Pose des Porträtierten.

Dieses Porträt bildet eine Entwicklungsstufe zwischen der Rubens-Rigaudischen Tradition, dem Porträt des Grafen Auersperg aus dem Jahre 1744, von Christian Salm publiziert[19] un der fast schon nüchternen Porträtskonzeption des Meisters aus den sechziger und siebziger Jahren. An Stelle des schwerfälligen Pomps in Auersperks Porträt herrscht hier rokokohafte Grazie, das Arrangement der schweren Brokatdraperie ersetzt hier der, von gräulich-violetten Wolken durchfurchte Himmel. Das Exterieur im Hintergrund deutet auch eine belaubte Baumgruppe an und eine durch geteilte Handschrift in Kleinmalerei dargestellte bewegte Schlachtszene, in der das Bleiweiss des sich ringelnden Rauches und die Gestalten der Soldaten sich mit den roten Flammenzungen vermengen. Der schwarzglänzende Harnisch des Kürassiers, an dessen schimmernder Oberfläche ein breiter reflektierender helleuchtender Streifenschein entlangsinkt, kontrastiert diskret zu dem Inkarnat der geschmeidig barbierten weissen Haut des fleischigen von einer kastanienbraunen Allongeperücke umrahmtes Antlitz. Die um die linke Schulter gebundene orangefarbene Schleife, die schwere goldgelbe Kravatte und das teuere Brokatgewand, das durch den geöffneten Harnisch zu sehen ist, trägt zu einer ausgeglichenen Harmonie bei. Der auffallende leuchtende Blickfang des Bildes ist der grosse Straussfedernbusch, der den abgelegten Helm schmückt. Die gesellschaftliche

16. Anton Schmidt,
Die Krönung der Jungfrau Maria,
Fresko im Presbyterium der römisch-katholischen Kirche in Banská Bystrica 1767



Typisierung bringt die sachlich individuelle Charakteristik ins Gleichgewicht, die ohne Verschönerung und Schmeichelei und dank einem scharfen Beobachterblick über den Dargestellten berichtet. Die Standesüberheblichkeit wird betont, aber Langweile und Lebensskepsis werden angedeutet, körperliche Verfettung, die das Doppelkinn und die schlaffen Gesichtszüge ausdrücken, wird auch nicht verheimlicht.

Von Krackers Autorschaft zeugt nebst der flotten Handschrift, die die kleine Schlachtszene kennzeichnet, auch die Art mit der er das Bleiweiss ansetzt und auch die Modellierung der fettgepolsterten Hand mit rundlichen bis in die sich auffallend schmälernden Fingerspitzen. Die Provenienz dieses so elegant dargestellten Porträts, das aus der Slowakei in eine mährische Privatsammlung gelangte[20] und von dort im Jahre 1963 in den

Besitz der Slowakischen Nationalgalerie überging, unterstützt die Datierung des Bildes, die in die fünfziger Jahre des 18. Jahrhunderts fällt.

In Krackers Spätwerk — das mit den siebziger Jahren anfängt — in die von der Praxis der Freskenmalerei gekennzeichneten Ölbildern, reihen wir auch das Porträt des Jasover Prämonstratenserabtes, Andreas Sauberer, ein, das sich in der Sakristei der römisch-katholischen Kirche in Vyšný Medzev befindet (Abb. Nr. 14). Das Bildnis (es befindet sich heute in einem schadhaften technischen Zustand, was nicht allein die Craquelage verursachte aber auch das sich Abschälen der Farbschicht, besonders jedoch das zu Staub gewordene Bleiweisspigment), verewigt diesen kunstliebenden Prämonstratenser, als den Gründer der Medzeveer Kirche. Das Porträt wiedergibt ihn in halber Gestalt, einem Mann in mittleren Jahren, in einem Armstuhl sitzend mit in S-Form gewendeten Haupt und Rumpf. Die ehrwürdige Pose betont auch die Linke des Abtes, die sich ruhend auf einem kleinen ellipsenförmigen Tisch liegenden Buch stützt. Die



17. Anton Schmidt (?), *Bild des hl. Nikolaus—Bischof*, Ausschnitt aus dem oberen Mittelteil des Hauptaltars der St. Nikolauskirche in Stará Ľubovňa, um 1765 (?), Öl



18. Erasmus Schrött, *Der hl. Norbert übergibt die Fundationsliste dem Vorstand des Prämonstratenserordens in Jasov,* Deckenfresko in der Prälatskapelle des jasover Klosters, um 1790

Rolle mit den Bauplänen, die teilweise die Marmorplatte des Tisches bedeckt, weist auf Sauberers Funktion — auf die Funktion eines Erbauers hin. Im ganzen charakterisiert das Bild eine bedeutende Vereinfachung in Modellation und Handschrift, die wesentliche Abwendung vom Aufbau der Dimensionen durch Farbe und Licht. Die fast glatte Malart übergeht in eine feine Pinselhandschrift am plastischen Muster des weissen Gewandes, dem ziselierten Bucheinband und am Emblem der Jasover Präpositur. Den 'Abt, — der mit dem Künstler in freundschaftlicher Beziehung stand, hielten allen Umständen zufolge nur finanzielle Schwierigkeiten davon ab, weitere monumentale Bestellungen realisieren zu lassen und in des Künstlers Abschied aus Jasov einzuwilligen,[21] — liess sich von Kracker sogar zweimal porträtieren. Das erste Mal an dem analysierten Bildnis, das zweite Mal an seinem und des Künstlers Lebensabend. Das zweite Porträt ist jedoch schon von Resignation, vergeblicher Lebensmühe und unerfüllten Hoffnungen gekennzeichnet. Die allgemeine, mehrminder nur an der Oberfläche schwebende Charakteristik des Medzeveer Porträts schliesst auch die



19. Johann Lukas Kracker, *Der segnende von Engeln getragene hl. Nikolaus,* Detail aus der Zentralszene des Fresko in der St. Nikolauskirche in Prag, um 1760—1761

Möglichkeit nicht aus, dass das Porträt erst später gemalt wurde, vielleicht in der zweiten Hälfte der siebziger Jahre und dass der Künstler sich Sauberers Ähnlichkeit aus jüngerer Zeit, aus der Zeit seines lebenslustigen Elans und Optimismus nur im Gedächtnis wachrief.

Die Zusammenfassung der neufestgestellten signierten, oder Johann Lukas Kracker hypothetisch zugeschriebenen Arbeiten, bedeuten nicht nur eine quantitative aber auch eine qualitative Erweiterung seiner Werke. Das alles wiederspiegelt im grossen und ganzen das bekannte schwankende Niveau im Schaffen des Künstlers, die Wechselhaftigkeit der Werke voller Invention und schöpferischer Spannung in konventionelle und beziehungsweise Werkstattarbeiten. Die Komposition — Die Opferung der Tochter Jephtes — enthüllt neue Ausdrucksmöglichkeiten in bezug auf die Genesis der künstlerischen Entfaltung Krackers, sie demonstriert einige, bis heute unbekannte Elemente in seinem Schaffen und repräsentiert im bisher unbekannten Gesamtwerk des Künstlers eines seiner Spitzenwerke. Das beweist, dass nicht einmal Kracker in seiner Entwicklung abseits von dem stand, was die künstlerische Atmosphäre im zeitgemässen Mitteleuropa bewegte.

Die identifizierten Porträts vervollkommnen gleichzeitig Krackers Charakteristik als bewundernswerten Porträtisten (wovon in erster Linie das Porträt des Edelmannes im Harnisch zeugt), für den die Abstecher ins Bereich der Bildnisschöpfung keineswegs nur peripherische Episoden waren. Sicherlich hielt sich dabei der Künstler eher an die modische, oberflächliche Version der

Bildnismalerei, als an ein Streben nach tieferer psychologischer Analyse und Aussage.

Parallel mit der Verbreitung und dem näheren Kennenlernen von Krackers Oeuvre, zeigt sich, dass es nötig sein wird aus diesem einige ältere, wie auch neuere falsche Attributionen auszugliedern. Vorallem soll dabei an die Freskenausschmückung der heute schon demolierten Pfarrkirche in Kremnica[22] gedacht werden, weiter an das Fresko und Gemälde „Die Heimsuchung der Jungfrau Maria" aus der Trebischover Pfarrkirche,[23] wie auch an das Fresko in der Sakristei der einstmaligen Prämonstrantenserkirche in Leles.[24] Die Bedeutung von Krackers Werk in der Slowakei wird dadurch keineswegs geschmälert werden, im Gegenteil, im Lichte der unzähligen anonymen und nicht anonymen Epigonen und Nachfolger, die die neuere Forschung entdeckt, tritt die Antriebs- und Anziehungskraft seines Beispieles und die Radiation seines Einflusses nur bedeutender hervor.

In den slowakischen Bedingungen ist zweifellos Anton Schmidt (1718— um 1773, bzw. 1784)[25] der bedeutendste dem krackerschen Kreis angehörende Schüler und Zeitgenosse des Meisters, auf den schon Klara Garas, vorläufig jedoch nur im Zusammenhang mit den mittelslowakischen Bergwerkstädtten, hinwies. Neue Feststellungen weisen auf die Tatsache, dass die Spuren seines Werkes bis in die Ostlowakei reichen, besonders in das entfernte Gebiet der Zips und in jenes des Scharischer Komitats (Vrbov, Veľká, Podolínec, Stará Ľubovňa, Tvarožná, Sabinov u. a.). Es ist nicht ausgeschlossen, dass Schmidt eine gewisse Zeit einer der mehreren Mitarbeitern in Krackers Werkstätte war. Sein lyrischer, empfindsam unterfärbter, im slowakischen Milieu so verankerter Vortrag, wie dies z. B. das sich in der Sammlung des Museums der Stadt Kremnica befindende zarte, farbig-dezent Gemälde „Die Verlobung der hl. Katharina" bezeugt (Abb. Nr. II und 16), steht Krackers Malerstil sehr nahe. Aus Krackers Beispiel schöpfte Schmidt auch für sein monumentales Schaffen, dessen ausdrucksvollste Arbeit die grosse Freskenmalerei „Die Krönung der Jungfrau Maria", in der Pfarrkirche in Banská Bystrica (Abb. Nr. 17) ist. Durch die immer fortschreitende Loslösung von Kracker, verliert Schmidt den Kontakt mit dem zeitgenössischen künstlerischen Geschehen. Sein künstlerischer Ausdruck nimmt durch den Verlust der Inspirations- und Regenerationsquelle an Konvention zu; als Maler von keiner breitbemessenen Invention ausgestattet, fällt er durch stetes Wiederholen der Typen- und Kompositionsschemen einer Stereotype und Schemenhaftigkeit anheim. Krackers künstlerischer Nachlass reicht auch bis an Schmidts Kreis und mit seinem Namen kennzeichnet er auch die bis jetzt noch nicht identifizierten Mitarbeiter dieses Kreises.

Ohne jedwede Auffälligkeit war Krackers Einfluss auch an das Werk des um eine Generation jüngeren Erasmus Schrött (1755—1804) gedrungen, den ersten Restaurator der Arbeiten des Künstlers in Jasov[26] und den Autor, der die spätbarocke Konzeption seiner Fresken in die Lagen des Klas-

20. Erasmus Schrött, *Apotheose des ungarischen Rechts,* Deckenfresko aus dem Treppenaufgang des ehemaligen alten Rathauses in Košice 1781



sizismus transponierte. Ausdrucksreich illustriert ihn nicht allein das bekannte Fresko, die Allegorie des ungarischen Rechts aus dem ehemaligen Rathaus in Košice (Abb. Nr. 21), sondern auch die bis daher nicht registrierte Deckenmalerei aus der Prälatenkapelle des Jasover Klosters, die in der Gestalt des hl. Norbert, der die Fundationsliste dem dortigen Vorstand des Prämonstratenser übergibt, typologisch die bei Kracker so oft bewährte charakteristische Physiognomie des hl. Nikolaus aus dem Fresko im Gewölbe des prager Gotteshauses an der Kleinseite wiederholt (Abb. Nr. 20). Man kann annehmen, dass Schrött, gebürtig aus Gbely bei Prag, auf Krackers Spuren in die Ostslowakei kam.

Lockerer und weniger nachweisbar schöpft aus Krackers kompositionellen und figuralen Repertoire noch stark auf Pozzo orientierte Andreas Ignaz Kajetan Trtina (tätig von den 50-er bis den 90-er Jahren des 18. Jahrhunderts), der Autor der umgangreichen, kühn konzipierten illusiven Fresken in der Leutschauer Minoritenkirche (Abb. Nr. 22). Seine Signatur auf dem Fresko in der Kapelle der Familie Zamojsky-Wengersky in Nižná Šebastová, datiert mit 1776, bestätigt, dass dieser Maler allen Anzeichen nach ein Ordensbruder oder Priester, Krackers Werk der Autopsie her nach kannte. Sicherlich waren ihm auch die Fresken des Künstlers in Vranov n/Topľou, wie auch der berühmte Jasover Komplex wohl bekannt, jedoch scheint es, dass Kracker auf seinen Malerstil, den er vermutlich während eines Italienaufhaltes aufbaute, am

21. Andreas Ignaz Kajetan Trtina, *Die Herabsendung des Heiligen Geistes*, Detail aus dem Gewölbefresko im Sanctuarium der Minoritenkirche in Levoča 1765





IV. Anton Schmidt, *Die Verlobung der hl. Katharina,* Detail des Altarbildes in der ehemaligen Kirche der Jungfrau Maria in Kremnica, um 1762, Öl

ehesten in bezug auf die Lösung des Kolorits wirkte.

Von den anonymen Nachfolgern soll hier wenigstens der Autor der Komposition „Die Taufe Christi" in Paňovce erwähnt werden, weiter auch der schon weitaus klassizistisch orientierte Autor einer Komposition ähnlichen Sujets in der katholischen Kirche in Jelšava, wie auch der dortige, auf das Rokoko orientierte Maler des Staffeleigemäldes „Die Jungfrau Maria mit dem Jesukind".[27] Ein Epigone, ein Maler, bescheidenerer Prätentionen ist vorläufig nur durch die Ölgemälde des Seitenalters in der katholischen Kirche in Žákovce in der Zips bekannt. Eine spezielle Archiv- und Materialforschung erfordert zur Beleuchtung von Werk, Profil und grundlegenden biographischen Daten, der fabulierende und inventionsreiche, auch wenn in der Anatomie weniger geläufige und dem Namen nach bisher unbekannte Autor des



22. Johann Lukas Kracker — Kreis, Werk eines unbekannten Freskenmeisters, *Der Bischof mit der Monstranz segnend,* Detail aus der Deckenmalerei in der Sakristei der ehemaligen Prämonstratenserkirche in Leles 1787

erwähnten Gewölbe- und Wandzyklus und des Altarbildes in Trebišov, der seinen Ausdruck farb- und formreich in ein zartes Rokoko gesteigert spielen lässt. Seiner, bis zu einer anekdotisch gleichenden Genreauffassung und seinem reich differenzierten anmutigen Kolorit begegnen wir auch in weiteren Lokalitäten der Ostslowakei (Die Deckenmalerei in der Sakristei der Prämonstratenserkirche in Leles. Abb. Nr. 23).

Neue Forschungen beweisen eindeutig, dass Kracker mit seinem Wirken und seinem Oeuvre in der Kunstgeschichte der Slowakei eine viel tiefere und breitere Furche hinterliess, als man dies bisher annham. Seine Tätigkeit hatte eine aussergewöhnliche Bedeutung und das betrifft hauptsächlich die Ostslowakei, die abseits von den mitteleuropäischen Hauptströmungen liegt; als deren verlängerter Arm im Rahmen dieses



23. Johann Lukas Krackers — Kreis, Werk eines unbekannten Freskenmeisters, *Ein Türke Wein kostend*, Detail aus der Verzierung des Wandfreskos im Chor der ehemaligen Paulinerkirche in Trebišov, um 1778

Gebietes praktisch der einzige bedeutende Kontakt zu der mitteleuropäischen Malerschule war. Die von Kracker überlieferte Auffassung eignete sich hier eine ganze Plejade lokaler spätbarocker Meister an, sie exploitierte, instrumentierte sie und stimmte sie auf Grund ihrer Qualitäten, Talente und persönlicher Dispositionen nach ihrer Eigenart um, oder zerkleinerte und zerbröckelte sie im Rahmen eines sehnsüchtigen epigonischen Empfangens. Allen Anschein zufolge nimmt Krackers Werk eine der wichtigsten Schlüsselpositionen zum Erfassen und Eindringen in die Problematik der inneren und äusseren formalen Tendenzen der ostslowakischen Barock- und Rokokomalerei in der zweiten Hälfte des 18. Jahrhunderts ein.

Auf Grund der heutigen Archivforschungen setzt sich — und das begreiflicherweise — unser Beitrag nicht zum Ziel und beansprucht auch nicht, das ganze Thema erforscht zu haben. Er ist nur der erste Impuls und Versuch Krackers Tätigkeit umzuwerten und seine Bedeutung, wie auch seinen bezwingenden Einfluss im Kontext des slowakischen spätbarocken Schaffens zu beleuchten.

Anmerkungen

[1] Dieser Beitrag wurde in seiner ursprünglich kürzeren Version am XXII. internationalen kunsthistorischen Kongress, im September 1969, in Budapest vorgetragen. Seine jetzige, um den Anmerkungsapparat erweiterte Variante, bereichert gleichzeitig das faktographische Material, vertieft Analysen und präzisiert auch einige Datierungen. Auf Grund des neuen Materials führt er auch zu neuen teilweisen Schlussfolgerungen von breiterer Gültigkeit.

[2] Garas, Klára, *Kracker János Lukács,* Budapest 1941. Wahrscheinlich waren es die Kriegsjahre, die die Autorin verhinderten das gesamte mährische und tschechische Material ihrer Dissertationsarbeit aus der Autopsie kennenzulernen. Ein vertrauteres Bekanntwerden mit diesem Material hätte sicher gewisse Änderungen in den proportionellen Anordnungen, wie auch in einigen Wertungsausmassen zur Folge.

Neuestens trug Pál Voit zur Erklärung vom Wirken Johann Lukas Kracker bei. Siehe seinen Beitrag: *Kracker Egerben* (Kracker in Eger), Művészet Nr. 12, S. 1—7, weiters *Az egri festészet barokkellenes törekvései* (Die Malerei in Eger und ihre antibarocken Bestrebungen), Az Egri Muzeum Évkönyve (Jahrbuch des Museums in Eger) 1965, S. 165—172, wie auch sein Aufsatz: *Kracker Egerben* (Kracker in Eger) und das Stichwort Kracker János Lukács in der Publikation *Heves megye műemlékei* (Kunstdenkmäler im Heveser Komitat) I, Budapest 1969, S. 209—220; S. 353—355.

[3] Šíp, Jaromír — Korecký, Miroslav, *Wandmalereien des Spätbarocks — Ein Werk Johann Lukas Krackers,* Artia, Praha 1958. Im breiteren Kontext der Barockkunst in Böhmen, widmete u. a. auch Oldřich J. Blažíček in der Arbeit: *Rokoko a konec baroku v Čechách* (Praha 1948, 54) (Das Rokoko und das Ende des Barocks in Böhmen), eine kurze Passage Kracker. Im Rahmen einiger Rezensionen die Publikationen und Ausstellungen des tschechischen und mährischen Barocks betreffen, befasste sich auch Pavel Preiss in der Zeitschrift Umění (Die Kunst), mit dem Werk des Künstlers (Jg. 1962, No. 4, 402 und 405; Jg. 1967, Nr. 4, 402; Jg. 1969, Nr. 1; 101). In allerneuester Zeit wertete Jaromír Neumann den Künstler in einer umfangreichen repräsentativen Publikation *Český barok* (Praha 1969) (Das Barock in Böhmen).

[4] An Krackers Wirken in Mähren erinnerte in letzterer Zeit die Mährische Galerie in Brünn mit der Ausstellung *Malířství 18. století na Moravě* ze zbírek Moravské galerie (Die Malerei des 18. Jahrhunderts in Mähren, aus den Sammlungen der Mährischen Galerie). Siehe den gleichnamigen Katalog in der Bearbeitung von Vlasta Kratinová (Brno 1968), der Autorin des Librettos der genannten Ausstellung.

[5] Cincík, Josef, *Barokové freská J. J. Chamanta a A. F. Maulbertscha na Slovensku* (J. J. Chamants und A. F. Maulbertsch Barockfresken in der Slowakei), Turč. Sv. Martin 1938.

[6] Güntherová, Alžbeta, *Jasov,* SVKL, Bratislava 1958.

[7] Polák, Josef, *Ján Lukáš Kracker, malíř v století XVIII. na slovenském východě.* Časopis Matice Moravské XXXV (1921), Brno, 70—75 (Johann Lukas Kracker, Maler des 18. Jahrhunderts, im Osten der Slowakei. Zeitschrift Matice Moravská).

[8] Für den Hinweis auf das angeführte Bild, danke ich Herrn Dr. Jozef Fabini, akad. Maler. Mittlerweile registrierte es als Werk Krackers auch *Súpis pamiatok na Slovensku* (II. diel, Bratislava 1968, 385) (Verzeichnis der Kunstdenkmäler in der Slowakei, Teil II), das jedoch die Krackersche Attribution des Gemäldes am Altaraufsatz als fraglich bezeichnet.

[9] Kolektív autorov, *Súpis pamiatok na Slovensku,* II. diel Bratislava 1968, 308 (Autorenkollektiv: Verzeichnis der Kunstdenkmäler in der Slowakei, Teil II).

[10] Siehe z. W. von A. Güntherová, 42—43. Auf Grund der Komparation mit dem medzeveer Altarbild des hl. Johann von Nepomuk, betrachten wir mit A. Güntherová übereinstimmend, die Jasover Komposition die Begegnung des hl. Andreas mit dem hl. Johann von Nepomuk zusammen mit dem Gemälde die hl. Barbara, als zeitlich das

letzte Ölgemeldepaar, das Kracker für das angeführte Kloster verfertigte.

[11] Siehe z. W. von Klara Garas, 11 und 62.

[12] Vladimír Wagner in seinem Werk: *Vývin výtvarného umenia na Slovensku* (Die Entwicklung der bildenden Kunst in der Slowakei), SAVU, Bratislava 1948, 70. Von der weiteren Literatur blieb jedoch das Vranover Fragment unbeachtet. Dr. Josef Fabini machte uns darauf aufmerksam.

[13] Die Reproduktion von Pittonis Kompostion, siehe im umfangreichen Werk von Rudolf Pallucchini, *Die venezianische Malerei des 18. Jahrhunderts,* Bruckmann, München 1960, Abb. Nr. 301. Im Jahre 1751 wurde das alttestamentarische Thema *Die Opferung der Tochter Jephtes,* zum Gegenstand eines sich alljährlich wiederholenden Wettbewerbes der Wiener Akademie der bildenden Künste. Den ersten Preis erwarb für seine Komposition der ansonsten unbekannte Franz Scopoli, den zweiten, der auch in der Slowakei wirkende tschechisch-österreichische spätbarocke Freskenmaler Ján Bergl (1718—1789). Siehe Weinkopf, Anton, *Beschreibung der kaiserlich-königlichen Akademie der bildenden Künste,* Wien 1783, 99.

[14] Die repoussoire Gestalt des im Vordergrund zum Zuschauer gewendeten knieenden Knaben, zeugt von der zweifellosen, direkten oder vermittelten Inspiration am Werk G. B. Pittonis, durch seine Situierung und Geste erinnert es stark an die analoge Figur aus dessen Komposition Antonius und Kleopatra. Siehe z. W. von Rudolf Pallucchini, Abb. Nr. 303.

[15] Das Thema dieser Ölstudie im Ausstellungskatalog der Slowakischen Nationalgalerie (Bratislava o. J., 138 und in der älteren Literatur (Šourek, Karel, *Umění na Slovensku* (Die Kunst in der Slowakei), Praha 1938, nicht numerierte Farbreproduktion), irrtümlicherweise als die Fahrt des Propheten Elias angeführt, bestimmte die Autorin dieses Beitrages in der Rezension über die obenerwähnte Ausstellung, als Sieg der Aurora. Siehe Výtvarný život, 1968, Nr. 2, 68. Die mündliche Überlieferung, die im Jasover Kloster erhalten blieb, belegt, dass es sich um eine Studie des Deckenfresko des Hauptaufganges der Jasover Prälatur handelt. (Bericht von Dr. L. Lágyi.)

[16] Siehe Studie von Bruno Bushart, *Die deutsche Ölskizze des 18. Jahrhunderts als autonomes Kunstwerk.* Münchner Jahrbuch der bildenden Künste, Jg. XV (1964), 160 ff.

[17] Siehe die gleichnamige Komposition eines nicht identifizierten Autors, abgebildet in der Publikation von Kurt Woisetschläger, *Meisterwerke der Barockmalerei im Landesmuseum Joanneum in Graz* (Wien 1961, S. 90), ursprünglich Adam Mölk zugeschrieben.

[18] Inv. Nr. O 2454. Siehe Katalog der gleichnamigen Ausstellung (S. 138), zitiert in der Anmerkung Nr. 15.

[19] Salm, Christian, *Über ein Bildnis von Johann Lukas Krackher.* Pantheon, Jg. XVIII (1960), 204—208.

[20] Auf Grund einer schriftlichen Mitteilung des gewesenen Eigentümers Dr. Miroslav Samohýl aus Uherské Hradiště, erwarb dieser das Bild aus der Sammlung des Schuldirektors Josef Pospišil, der während der ersten Tschechoslowakischen Republik in der Slowakei wirkte. J. Pospišil gab angeblich bekannt, dass das Bild aus der Slowakei stamme und dass auf dessen rechten Seite sogar einen Bruchteil von der Signatur des Künstlers zu sehen glaubte. Heute ist diese Signatur mit freiem Auge nicht feststellbar. Die nachträgliche Anschrift an der Rückseite des Bildes, die mich mit dem Charakter der Handschrift, an die Schrift des gewesenen Direktors des Ostlowakischen Museums in Košice Jozef Polák erinnert, gibt an, dass das Porträt ein Werk Krackers ist. Bisher ist es noch nicht gelungen festzustellen, wen das Porträt darstellt. Im Sinne der Mitteilungen von Dr. Samohýl und auf Grund einer präziesen Analyse des Bildnisses, gelangen wir zur Schlussfolgerung, dass im Gegensatz zu unserer in Budapest ausgesprochenen Vermutung, eher die Versetzung der Datierung in die fünfziger Jahre des 18. Jahrhunderts entspricht. Eine genauere Zeiteinstufung wird wahrscheinlich erst ein Vergleich mit denen Porträts des Künstlers erlauben, die in Mähren entstanden sind.

[21] Es ist leicht möglich, dass Kracker den Abt Sauberer schon zur Zeit seiner Tätigkeit in Mähren kennenlernte. Ihre intime Beziehung und gleichzeitig auch die bedrückende Lage des durch die Realisierung des grosszügigen jasover Objektes finanziell erschöpften Prämonstratenser, gibt Zeugnis von der Tatsache, dass sich Sauberer vom Maler Geld auslieh, bzw. ihm eine grössere Geldsumme schuldtete. Seine Ratenzahlungen bestätigte Kracker durch Quittungen, die in Eger datiert waren. Siehe Beitrag von František Sedlák, *K baroknej prestavbe jasovského kláštora* (Zum barocken Umbau des jasover Klosters). Vlastivedný časopis XVI (1967), 35.

[22] Klara Garas z. W. 39, 74. Die Autorschaft von Krackers Schüler Anton Schmidt, hier belegte E. Lintnerová durch Archivdokumente. Siehe ihr Beitrag: *Nové poznatky k životu a dielu barokného maliara Antona Schmidta na Slovensku,* — Neue Feststellungen zum Leben und Werk des Barockmalers Anton Schmidt in der Slowakei. Zborník FFUK IX (1958), 77, S. 233—239 (Sammelband der Phil. Fakultät der Komenský Universität).

[23] J. L. Kracker schreibt diesem u. a. das folgende Gedenkbuch zu: *A kassai száz éves egyházmegyei története névtára és emlékkönyve* (Gedenkbuch und Namensregister der hundertjährigen Kirchengemeinde in Kaschau), Teil II, 1904, 539, weiter Hekler, Antal in der Übersicht *A magyar művészet története* (Die Geschichte der ungarischen bildenden Kunst), Budapest 1934, 184. Für fraglich betrachtet diese K. Garas u. V. Wagner schon in den zitierten Werken (S. 49, bzw. S. 70). Laut mündlicher Information der akad. Restauratorin Maria Spoločníková, die im Jahre 1969 die vorrestauratorische Analyse der Fresken im Sanktuarium vollzog, unterstützt der Abschluss sowohl unsere stilkritische als auch die technologische Analyse. Die positiv bewiesene intensive Voreingenommenheit des alternden Meisters in Eger und seine Umgebung und allerneuest auch im Zusammenhang mit Medzev, schliesst schon aus zeitlichen Ursachen die Möglichkeit aus, dass er sich solch einer umständlichen und anspruchsvollen Aufgabe hätte widmen können, wie dies die kompositionelle Lösung der Fresken auf der spät gotischen Netzgewölbe der Trebišover Pfarrkirche (der gew. Paulinerkirche) ist.

[24] Siehe *Súpis pamiatok na Slovensku* (Verzeichnis der Kunstdenkmäler in der Slowakei), Teil II, Bratislava 1968.

[25] Siehe z. W. von Klara Garas, wie auch z. W. von Eva Lintnerová. Im Zusammenhang mit den unzähligen aufgetauchten Dokumenten über die Tätigkeit des Künstlers in der Ostslowakei, wird es notwendig sein die Verlässlichkeit einiger hypothetisch angeführten biographischer Daten Schmidts zu überprüfen. Es wird auch wohl notwendig sein, sich für einige der bis nun angebotenen Hypothesen oder zu neuen Bestimmungen der zuständigen Daten zu entschliessen.

[26] Siehe Beitrag von František Sedlák, zitiert in der Armerkung Nr 21.

[27] Auf die Gemälde beider Jelšaver Epigonen machte uns schon das zitierte Verzeichnis der Kunstdenkmäler in der Slowakei, Teil I, S. 524, aufmerksam.

Verzeichnis der Abbildungen

1. Johann Lukas Kracker, *Der hl. Josef, der Pflegevater,* Tondo am Altaraufsatz des Altars des hl. Johann von Nepomuk, in der ehemaligen Minoritenkirche in Nižná Šebastová, Um 1754, — Öl, Leinwand, 0 = cca 110 cm. Unsigniert. Foto J. Čeněk 1968
2. Johann Lukas Kracker, *Der Prophet Elias auf dem von Löwen gezogenen Wagen,* Freskenfragment aus dem Treppenaufgang des gewesenen Paulinerklosters in Vranov nad Topľou 1765. — Foto J. Čeněk 1968
3. Johann Lukas Kracker, *Die Glorifikation des hl. Johann von Nepomuk,* Bild am rechten Seitenaltar der ehemaligen Minoritenklosterkirche in Nižná Šebastová 1754. — Öl, Leinwand, cca 210 × 125 cm. Signiert links unten: „J. L. Krackher Inve: et Pinxit Ano 1754", darunter: „Renov. Anno Dom. 1930 Prešovensis Nicolaus Jordán." Foto J. Čeněk 1968
4. Die Signatur von J. L. Kracker am Altarbild des hl. Johann von Nepomuk aus der Minoritenkirche in Nižná Šebastová. Foto J. Čeněk 1968
5. *Die Geburt der Jungfrau Maria,* übermaltes Detail der Freskenkomposition von Johann Lukas Kracker aus dem Jahre 1754, im Sanktuarium der ehemaligen Paulinerkirche in Vranov nad Topľou. Foto J. Čeněk 1968
6. Johann Lukas Kracker, *Die Geburt des hl. Johannes des Täufers,* Fresko aus dem Gewölbe über dem Hauptaltar der Prämonstratenserkirche in Jasov. Um 1762—1764. Foto F. Hideg 1967
7. Johann Lukas Kracker, *Der hl. Jozef,* der untere vorgeschobene Teil des Altardiptychons vom Altar der Jungfrau Maria mit dem Jesukind aus der römisch-katholischen Kirche in Vyšný Medzev. Um 1778.—Öl, Leinwand, 53 × 64 cm. Unsigniert. Foto F. Hideg 1969
8. Johann Lukas Kracker, *Jungfrau Maria mit dem Jesukind,* Bild vom linken Seitenaltar der römisch-katholischen Kirche in Vyšný Medzev 1778. — Öl, Leinwand, cca 420 × 190 cm. Signiert rechts unten: „Johann Lukas Kracker Pinxit Ano 1778." Foto F. Hideg 1969
9. Johann Lukas Kracker, *Der hl. Johann von Nepomuk,* der untere vorgeschobene Teil des Altardiptychons aus dem Altar vom Tode des hl. Johann von Nepomuk aus der römisch-katholischen Kirche in Vyšný Medzev Um 1778. — Öl, Leinwand 53 × 64 cm. Unsigniert. Foto H. Hideg 1969
10. Johann Lukas Kracker, *Der Tod des hl. Johann von Nepomuk,* Bild vom rechten Seitenaltar der römisch-katholischen Kirche in Vyšný Medzev. Vor 1778? — Öl, Leinwand, cca 420 × 190 cm. Unisgniert. Foto F. Hideg 1969
11. Johann Lukas Kracker, *Der Sieg der Aurora,* Studie zur Deckenmalerei des Treppenaufganges der jasover Prälatur. Um 1762—1765. Öl, Leinwand, 94,5 × 86 cm. Unsigniert. In der Sammlung der Slowakischen Nationalgalerie in Bratislava. Fotografisches Atelier der Slowakischen Nationalgalerie
12. Johann Lukas Kracker, *Stehender Zugsführer* — Detail aus der Szene der Befreiung der Kompanie aus dem Gefängnis, aus der Deckenmalerei im Gotteshaus des hl. Nikolaus in Prag. Um 1760—1761. Foto Č. Šíla — Fotoarchiv des Staatl. Instituts für Denkmal- und Naturschutz in Prag
13. Johann Lukas Kracker, *Porträt des Jasover Prämonstratenserabtes Andreas Sauberer.* Um 1778 (?). — Öl, Leinwand, 96,7 × 66 cm. In der Sakristei der römisch-katholischen Kirche in Vyšný Medzev. Foto F. Hideg 1969
14. Johann Lukas Kracker, *Porträt eines Edelmannes im Harnisch.* Um 1755 (?) — Öl, Leinwand 52,5 × 43,3 cm. Unsigniert. In der Sammlung der Slowakischen Nationalgalerie in Bratislava, Fotoatelier der Slowakischen Nationalgalerie
15. Anton Schmidt, *Die Verlobung der hl. Katharina,* Detail des Altarbildes aus der ehemaligen Kirche der Jungfrau Maria in Kremnica, heute im Museum der Stadt Kremnica. Um 1762. Öl, Leinwand, 225 × 121 cm. Unsigniert. Foto F. Hideg 1969
16. Anton Schmidt, *Die Krönung der Jungfrau Maria* — Fresko aus dem Presbyterium der römisch-katholischen Kirche in Banská Bystrica 1767. Foto F. Hideg 1967
17. Anton Schmidt (?), *Bild des hl. Nikolaus, Bischof* — Ausschnitt aus dem Ober- und Mittelteil des Bildes vom Hauptaltar der St. Nikolauskirche in Stará Ľubovňa. Um 1765 (?), Öl, Leinwald, cca 450 × 190 cm. Unsigniert. Foto F. Hideg 1969
18. Erasmus Schrött, *Der hl. Norbert übergibt die Funda-*

tionsliste dem Vorstand des Jasover Prämonstratenserordens — Deckenfresko aus der Prälatskapelle des jasover Klosters. Um 1790. — Foto J. Čeněk 1968

19. Johann Lukas Kracker, *Der segnende von Engeln getragene hl. Nikolaus,* Detail aus der Zentralszene des Fresko im Gotteshaus des hl. Nikolaus in Prag. Um 1760—1761. Foto V. Obereigner — Fotoarchiv des Staatlichen Instituts für Denkmal- und Naturpflege in Prag
20. Erasmus Schrött, *Apotheose des ungarischen Rechts,* Antrittsfresko aus dem Treppenaufgang des ehemaligen Rathauses (heute Volksbibliothek) in Košice 1781. — Foto Braun 1949
21. Andreas Ignaz Kajetan Trtina, *Die Herabsendung des Heiligen Geistes,* Detail aus dem Gewölbefresko im Sanctuarium der Minoritenkirche in Levoča 1765. — Foto F. Hideg 1962
22. Johann Lukas Kracker — Kreis, Werk eines unbekannten Freskenmeisters, *Der Bischof mit der Monstranz segnend,* Detail aus der Deckenmalerei in der Sakristei der ehemaligen Prämonstratenserkirche in Leles 1787. — Foto F. Hideg 1969
23. Johann Lukas Kracker — Kreis, Werk eines unbekannten Freskenmeisters, *Türke Wein kostend,* Detail aus der Verzierung des Wandfreskos im Chor der ehemaligen Paulinerkirche in Trebišov. Um 1778. — Foto F. Hideg 1969

III. Johann Lukas Kracker, *Die Opferung der Tochter Jephtes.* Um 1762—1765. — Öl, Leinwand, 94 × 74 cm. Unsigniert. In der Sammlung des Museums für Heimatkunde in Sabinov. Farbfoto F. Hideg 1969

IV. Anton Schmidt, *Die Verlobung der hl. Katharina,* Detail Altarbild aus der ehemaligen Kirche der Jungfrau Maria in Kremnica, heute im Museum der Stadt Kremnica. Um 1762. Öl, Leinwand 225 × 121 cm. Unsigniert. Farbfoto F. Hideg 1969

K otázke pôsobenia Jána Lukáša Krackera a jeho okruhu na Slovensku

Postava maliara a freskára Jána Lukáša Krackera (1717—1779), významného predstaviteľa stredoeurópskej neskorobarokovej maliarskej školy, nie je už dávno v umeleckohistorickej literatúre neznámym pojmom. Vďaka oživenému záujmu o barok dostáva sa umelcova aktivita, zasahujúca územie bývalého rakúskeho mocnárstva vrátane krajín českej koruny a dotýkajúca sa dnes viacerých štátnych celkov, opäť do popredia pozornosti jednotlivých národných umeleckohistorických literatúr.

Časť Krackerovej vrcholnej a neskorej tvorivej aktivity sa viaže ku Slovensku. Globálne hodnotenia slovenského baroka ju síce viackrát registrovali, no jej rozsah a dosah sme dosiaľ v celej šírke nepoznali ani náležite neocenili. Výskum slovenského výtvarného umenia v rámci prác na jeho komplexných dejinách, ktorý v poslednom čase prispel aj k prehĺbenejšiemu poznaniu barokového maliarstva na Slovensku, priviedol nás o. i. na stopu niekoľkých doteraz neznámych, neevidovaných Krackerových diel. Nové zistenia ozrejmili aj niektoré vzťahy širšieho domáceho výtvarnoumeleckého zázemia ku Krackerovi a postavili umelcovu tunajšiu aktivitu do nového svetla.

Tri identifikované oltárne obrazy, o ktoré sa rozširuje Krackerov oeuvre, predstavujú iba práce priemernej úrovne. Časovo najranejším je obraz *Glorifikácie sv. Jána Nepomuckého* z bývalého kláštorného kostola minoritov v Nižnej Šebastovej na východnom Slovensku, datovaný do roku 1754. Diagonálová kompozícia, neurčité charakterizovanie vzťahu figúr k priestoru, svetelné riešenie i farebná skladba plne korešpondujú s Krackerovou tvorbou z prvej polovice päťdesiatych rokov. Obraz dopĺňa v nadstavci oltára okrúhle, pomerne intaktne zachované plátno sv. Jozefa Pestúna, ktoré je podľa všetkých štýlových znakov rovnako Krackerovým dielom.

Dva ďalšie oltárne obrazy, neoznačený obraz sv. Jána Nepomuckého, zobrazujúci svätcovo telo unášané vlnami Vltavy, a signovaný obraz Panny Márie s Ježiškom, datovaný do roku 1778, ktorý indentifikovali pracovníci Slovenského ústavu pamiatkovej starostlivosti, sú dielami zo sklonku umelcovho života. Nachádzajú sa na bočných oltároch katolíckeho farského kostola vo Vyšnom Medzeve. Jednoduchá statická kompozícia bez barokového vzruchu, eliminácia nadneseného pátosu, zoštíhlenie postáv, upokojenie línie a ductusu štetca dokladajú najmä na obraze Panny Márie už pretvárajúci vplyv klasicizmu na Krackerovu umelecko-estetickú koncepciu. Slabšia úroveň oboch prác naznačuje spoluúčasť pomocníka pri ich realizácii.

Datovanie oltárneho obrazu sv. Jána Nepomuckého z Nižnej Šebastovej do roku 1754 upresňuje súčasne ďalšie súvislosti Krackerovho účinkovania na východnom Slovensku; potvrdzuje hodnovernosť záznamu v Historii domus bývalého paulánskeho kostola vo Vranove nad Topľou, podľa ktorého tu Kracker už roku 1754, a teda nie roku 1757, ako to predpokladá literatúra, realizoval výmaľbu rehoľného kostola a kláštora. Z kostolnej fresky pripomína dnes Krackera už iba jej kompozičné riešenie. Jedinou zachovanou ukážkou tejto práce je fragment fresky zo schodišťa kláštora, predstavujúci proroka Eliáša.

Do rokov Krackerovho jasovského pôsobenia, do obdobia tesne po dokončení monumentálnej fresky pražského kostola sv. Mikuláša, do rokov 1762—1765 kladieme vznik biblickej kompozície *Obetovanie Jephteho dcéry.* Je to plátno vynikajúcej úrovne a delikátnej farebnosti, evidované dosiaľ v zbierkach Vlastivedného múzea v Sabinove ako dielo neznámeho autora. Za Krackera hovorí v tomto prípade nielen charakteristický prudký podhľad, rukopis a farebná skladba, pripomínajúca v mnohom

odvážne, bohatým rukopisom maľovanú štúdiu k freske schodišťa jasovského kláštora, ale aj typy postáv, širokých okrúhlych tvárí a oblých, resp. u mužov šľachovitých foriem. Proveniencia obrazu, viažúca sa k šarišskej šľachtickej rodine Bornemissovcov, domnienku o Krackerovom autorstve len podporuje.

Z novozistených portrétov *Podobizeň šľachtica v brnení*, ktorú pred nedávnom vystavila Slovenská národná galéria, tvorí vývojove akýsi medzistupeň medzi monumentálno-barokovou tradíciou podobizne grófa Mikuláša Auersperga z roku 1744 a už takmer meštiansky striezlivou koncepciou portrétov zo šesťdesiatych a sedemdesiatych rokov.

Do Krackerovho neskorého oeuvru, medzi olejomaľby poznamenané freskárskou praxou autora, zaraďuje sa *Podobizeň jasovského premonštrátskeho opáta Andreja Sauberera* zo sakristie r. k. kostola vo Vyšnom Medzeve. Plošná, takmer hladká maľba portrétu, ktorá prechádza do jemného štetcového rukopisu iba v detailoch plastického vzoru bieleho rúcha, na cizelovanej väzbe knihy a na embléme jasovskej prepozitúry, spodobuje opáta ako muža stredného veku. Pomerne všeobecná, na povrchu lipnúca charakteristika nevylučuje však možnosť, že si umelec na nej vybavoval mladšiu podobu svojho priaznivca iba podľa pamäti a portrét maľoval súčasne, alebo iba máločo skôr ako známu Saubererovu podobizeň, ktorá vznikla na sklonku Krackerovho i opátovho života.

Súhrn novozistených prác signovaných, alebo J. L. Krackerovi hypoteticky pripísaných, svedčí o vcelku známej kolísavej úrovni umelcovej tvorby; o striedaní diel plných invencie a tvorivého vypätia s konvenčnými dielenskými prácami. Kompozícia *Obetovania Jephteho dcéry* je odkrývaním nových výrazových možností dôležitá z hľadiska genézy umelcovho osobného vývinu. Dokladá, že Kracker vo svojom vývoji nezostával bokom od toho, čo hýbalo umeleckým ovzduším strednej Európy. Identifikované podobizne predstavujú zasa umelca ako pozoruhodného portretistu.

Súbežne s lepším poznávaním Krackerovho diela sa na druhej strane ukazuje, že z umelcovho oeuvru bude treba definitívne odpísať niektoré staršie i novšie mylné atribúcie (fresky a obraz *Navštívenia* z trebišovského farského kostola, freska v sakristii bývalého premonštrátskeho kostola v Lelesi atď.). Krackerovo pôsobenie na Slovensku tým nijako neutrpí na význame, skôr naopak, vo svetle početných epigónov a nasledovateľov, ktorých činnosť sa začína objasňovať, iba vynikne podnetnosť jeho príkladu.

V regionálnych podmienkach Slovenska nepochybne najvýznamnejším žiakom a príslušníkom Krackerovho okruhu je umelcov rovesník Anton Schmidt (1718—1773, resp. 1784), známy dosiaľ iba v spojitosti so stredoslovenskými banskými mestami. Naše zistenia nasvedčujú, že stopy jeho pôsobenia vedú aj na východné Slovensko, najmä do širokej oblasti Spiša a Šariša (Vrbov, Veľká, Podolínec, Stará Ľubovňa, Tvarožná, Sabinov a i.). Posledné výskumy dokladajú vplyv umelca aj na Erazmusa Schrötta (1755—1804), prvého reštaurátora Krackerových jasovských prác a autora, ktorý Krackerovu neskoro barokovú koncepciu transponoval do polôh klasicizmu. Laxnejšia je závislosť ešte značne pozzovsky orientovaného Andreja Ignáca Kajetána Trtinu (pôsobil v druhej polovici 18. storočia), autora monumentálnej fresky levočského minoritského kostola.

Z anonymných nasledovníkov treba spomenúť aspoň autora kompozície *Kristovho krstu* v Paňovciach, ďalej tvorcu už klasicisticky akcentovaného, námetove podobného dielka z katolíckeho kostola v Jelšave, tamojšieho rokokovo orientovaného maliara voľného obrazu *Panny Márie s Ježiškom*, skromného epigóna — autora plátien bočných oltárov katolíckeho kostola v Žákovciach na Spiši, najmä však fabulačne a invenčne nadaného rokokového žánrového rozprávača — autora spomínaných trebišovských prác, ktorý je podľa všetkého identický s pôvodcom leleskej fresky.

Nové výskumy jednoznačne dokladajú, že Kracker svojím pôsobením a svojimi dielami zanechal oveľa širšiu a hlbšiu brázdu v dejinách umenia na Slovensku, ako sa to doteraz predpokladalo. Jeho účinkovanie malo mimoriadny význam najmä pre východné Slovensko, ležiace bokom od hlavných stredoeurópskych prúdení, kde predstavovalo prakticky jediný významnejší kontakt so súvekou stredoeurópskou maliarskou školou.

Kb. 1971/4-2.

KRACKER, Jakub Lucas

mak

Kracker János Lukács festőm.

képein szabályszerű a „Felajánlás".

Hoffmann Edit: A felajánlás a Szent István ábrázolásokon.

181. l

MDK

Kracker János Lukács

Jézus születése, o.

A Három Királyok imádása, o.

Az Egri Képtár vezetője. Dobó I.Vármuz. 1966.

Kracker, Johann Lucas festő

M.D.K.

Fresk-k Egerben.

Lyka: A művészetk törőéneto, Bp. 1965. 174.l.

MDK

Kracker János Lukács /?/

Az emmausi vacsora, o.

Az Egri Képtár vezetője. Dobó I.Vármuz. 1966.

MDK

Kracker János Lukács

A pásztorok imádása, o.

Az Egri Képtár vezetője. Dobó I.Várnuz. 1966.

MDK

Kracker János Lukács /Bécs,1683-Eger,1779/

Mária születése, o.

Az Egri Képtár vezetője. Dobó I.Vármuz. 1966.

Kracker János Lukács festő M.D.K.

társascégben müködik vele "ach József,
Közös munkájuk: Eger, liceum fal- és mennyezetképei,
Aszód, kastély fal-menneyezetképei.
Noszvaj kastély lépcsőházának freskóit vlsz. halála / 1779/ után Zách fejezte be.

Müemlékvédelem 1966/4. 210. l. .

M.D.K.

Kracker János

éstanitványai

Aszód, volt Podmanichky-kastély kupolás diszterménének mennyezetfreskóu.

Müemlékvédelem 1966-/1. 42.1.

MDK

Kracker, Johann Lucas, festő

freskói a főuri kastélyokban is megtalálhatók.

A magyarországi müvészet története I.
Bpest, 1961. II. kiadás. 455.1.

M.D.K

KRACKER János Lukács festő

(1717–79)

német festő Magyarországon mű-
ködött

1778. Zách Jánossal: A tridenti
zsinat, mennyezetkép az egri liceum-
ban

Müvészettörténeti A B C Bp. 1961. 511, 552. l.

Kracker János Lukács

círód

Szmrecsányi Miklós:
Kracker János Lukács
szülőhelye és egyi szerzi-
léke. Magyar Művészet
1931. VII. 2. sz.

Nyra közölve
Szm Egerminb

gatási tíróság elnökétől

szágos Bizottsága

Kracker Lukács

cród

Szmrecsányi Miklós:

Hol volt Krackernek,
az egri nagy művésznek
háza és
műterme?

Egri Népújság

1924. márc. 27.

SANCTE PATER BENEDICTE
ORA PRO NOBIS
BUDAPEST
935 SEP. 25-8





Újra közölve
Szm Egermúzeum

i Értesitő

i Pázmány Péter Tudományegyete

i és Kereszténytrégészeti Intézetének

1925-1947

Bp. 1957--

k.k. Central-Comission zur Er-

haltungder Baudenkmale. Wien 1856-1918

Bécs. 1792-1803

Bp. 1892-1903

Bp. 1941-44

s, 1786-1834

eum Évkönyvei. Szeged 1957-

Pozsony 1930-38

KRACKER, Jojann Lucas

FARBAKY Péter: Pálos könyvtár vagy nemzeti könyvtár?
= MNG Évkönyve 1991 (1991) 238.p.

Jászó, premontrei prépostság, könyvtárterem - ikongrfiai program

Kracker János Lukács

l.

Sz m Egerünv

199. l.



SIGILLUM JUSTI
CARD. SERELLI PRINC. PRIM. R. HUNG. A. EPPI STRIGON

KRAKKER János Lukács festő M.D.K.

Eger. A Liceum könyvtárterme-
nek ~~freskója~~ mennyezetfreskója.
(Tridenti Szinat) 1778. (Repr.)

Rados Jenő: Magyar építészettörténet Bp. 1961. 224 T
226.

M. D. K.

KRACKER János festő

eger. Kispréposti palota falképei

magyar építészet. Bp. 1954. 74. l.

M. D. K.

KRACKER, J. L. festő

Eger. Volt érseki liceum mennyezet-
képei
Eger. Szervita rendház fachépei

Magyar építészet. Bp. 1954. 86. l.

M. D. K.

KRACKER, J. L. festő

Egykori lakása és műterme Eger.
Kacsapart 14. Földszintes barokk ház.

Magyar építészet. Bp. 1954. 86. l.

KRACKER JÁNOS LUKÁCS MDK

festőművék

- Szt. család menekülése, Egyiptomba olajp.
- Assisi szt. Ferenc halála, olajp.
- Betlehemi pásztorok imádása olajp.
- Napkeleti bölcsek imádása olajp.
- Jézus a getsemani kertben olajp
- Szűz hária születése olajp.
- Jézus születése olajp.
- A getsemani jelenet, olajp.

Foltin János: Kracker János lukács festőművék
.... Eger. 1909. 27 l.

Kracker J.L. MDK
festő

Festette a jászói premontrei templom főoltárát / J.A .Krauss szobraival/.

Magy.Müv. Tört. I. /szerk. Dercsényi/ 402.o.

M.D.K.

Kracker János Lukács
festő

A liceum könyvtárának mennyezetének
freskóit készíti

Budapest und Umgebung. Budapest. 81b

Kr/K Kracker, Johann Lucas/1717-1779/

MDK

festő

1765-től haláláig Egerben dolgozott.

Az egri liceum könyvtártermének a tridenti zsinatot ábrázoló mennyezetképe./repr.393.o. 302. kép./
Aszódi Podmaniczky kastély diszterménék freskója.

Magy.Müv. Tört. I. /szerk. Dercsényi/ 394.o.

KRACKER JÁNOS LUKÁCS MDK

festőművész

1774-ben festette Egerben az egervári, prépositi, lakás dísztermének freskóját. A fresko az igazságnak a bűn feletti diadalát ábrázolja.

A boltív tövében, sannak octogon, tagozatában 7 db. különböző tárgyú élet-képet ábrázoló freskót festett még, a nagy freskónak, mintegy keretéül.

Foltin János: Kracker János Lukács festőművész
... Eger. 1909. 41-42 l.

K. D. C.

KRACKER János festő

Aszód. Vak Podmaniczky-kastély
dísztermének képei (1776-77)

magyar épületei. Bp. 1954. 75. l.

MDK

Kracker János Lukács

festő

(1717 - 1779)

A belényesi oltárkép idejében
(1772 körül) megyés Nepomuki Szt.
János oltárképet festett a szihalmi
kpl. számára.

Bíró József: A belényesi r. k. templom
Bp 1935
50.o

M.D.K.

Kracker János Lukács festő

Művei: A jánói apátság kolostor-templomának az egri líceum kápolnájának freskói.

Czigler Ignác: Művelődéstörténet. Bp. 1902, 195.

M. D. K.

Kracker J. Lukas festő

A benterebányai vár templom főoltárának festője. Az egri liceum freskóinak egy részét ő festette

K. Divald: Old Hungarian Art. London 1931
204, 213

KRACKER JÁNOS LUKÁCS, MDK

festőművek

- Szt. János a latinmi kapa dőt oltárkép: Sáta
- Szt. Márton püspök " : Tisza püspöki
- Szűz Mária menybemenetele a plébánia templom főoltárképe: Besztercebánya
- Szt. István király oltárkép: Hejce (Abauj m.)
- Szt. Katalin vértanu " : Pány (Abauj m.)

Foltin János: Kracker János Lukács festőművek
... Egér. 1909. 26 l.

KRACKER JÁNOS LUKÁCS MDK

festőművek

- Oltárképei az egri egyházmegye területén:
  Kentháromság, főoltárkép
  Szt. Antal látomása mehékolt.
  Szt. Ferenc
  } Jászárok-szállás
- A templom számadáskönyvei szerint 1770 és 1773. években festette.
- Szt. Katalin vértanu: Egerbakta

Foltin János: Kracker János Lukács festőművén
... Eger. 1909. 25, 26 l. 28 l,

KRACKER JÁNOS LUKÁCS, MDK

festőművek

- Jézus a getsemani kertben, oltárkép: Egerszalók.
- Szt. András apostol " : Feldebrő.
- Olajban főtt szt. János " : Mezőtárkány.
- Szt. István király " : Mezőcsát
- Szt. József és Nep. szt. János " : Szihalom
- Szt. István király " : Szentistvány

Foltin János: Kracker Lukács János festőművek

... Eger. 1909. 26 l, 28 l,

KRACKER JÁNOS LUKÁCS, MDK

festőművész

- Szt László oltárképe a régi főtemplomból áthelyezve a székesegyházba. Eger
- Szt. Antal főoltárkép a minoriták templomában. Eger
- Szt Anna oltárkép a minoriták templomában Eger.
- Szt József halála, a Toglár féle finnevelőintézet házikapolnájában. Eger.

Foltin János: Kracker János Lukács festőművész — Eger. 1909. 25 l, 28 l,

KRACKER JÁNOS LUKÁCS MDK

festőművék

- Szűz Mária látogatása, Erzsébetnél olajf
- Szt. Anna olajf. Kapolna flébánia (Heves m.)
- Szt. János evangélista olajf.
- korosabb női arckép olajf. (Pyrker hagyaték)

Foltin János: Kracker János Lukács festőművék. – Eger. 1909. 27 l.

KRACKER JÁNOS LUKÁCS / MDK

festőművek

Egerben a kerviták rendházának nagyobbik bédlőtermében, ennek két mezőre, beoktott jobboldali falán két freskót festett. Öregkori alkotások, kokásától eltérőleg nem jegyezte fel a hevét:

1.) Krisztus megkísértése a puktában

2.) A samaritánus asszonnyal való találkozás

Foltin János: Kracker János Lukács festőművek.

Eger. 1909. 45-47 l.

KRACKER JÁNOS LUKÁCS/ MDK

festőművek

„A tridentizsinat" az egri liceum könyvtárának menyeset freskója.

Felirása: Joannes Lucas Kracker et Josephus Zach Pinx. anno 1778.

Zach József valószínűleg a tevem alsó falait és a menyeset csúcsíves ikítmenyeit festette,

Follin János: Kracker János Lukács festőművén ... Eger. 1909. 43-45 l,

KRACKER JÁNOS LUKÁCS festőművek MDK

Az asódi Ráday, később Podmaniczky kastély diszterminek boltáveitnek freskóit festette. Feliras: Pinxit J.L. KRACKER 1774.

A fresko erősen megrongálódott, valószínűleg allegorikus témát ábrázolt.

Foltin János: Kracker János Lukács festőművek — Eger. 1909. 40-41 l.

KRACKER JÁNOS LUKÁCS, MDK

festőművek

A jászói prépostság középpönti könyvtártermének mennyezetén a hit és a tudományok együttmunkálkodásának apotheozisát ábrázolja freskója kapcsolatban Sauberer ünneplésével.

Foltin János: Kracker János Lukács festőművek ... Eger, 1909. 39 l.

KRACKER JÁNOS LUKÁCS MDK

festőművész

A jászói prépostsági templomban 6 freskót festett:

- a Herodestől bincsúzó napkeleti bölcsek
- a gyermek Jézust imádó "
- a kt. család futása Egyiptomba
- a bellehemi gyermekek öldöklése
- a pusztában prédikáló kt. János
- Glóriát énekló angyalok

Toltin János: Kracker János Lukács festőművész

.... Eger. 1909. 38 l.

KRACKER JÁNOS LUKÁCS MDK

festőművén

- Sauberer András jászói premontrei prépost kiöta be hagyarorszáppa.
- kapcsolata Eszterházy károly egri püspökkel

Föltin János: Kracker János Lukács festőművén emlékének .... Eger. 1909. 12, 16-19,

KRACKER JÁNOS LUKÁCS MDK

festőművész

– A jászói prépostsági templomban 9 olajfestmény van: 1.) Keresztelő szt. János a főoltáron. 1762.

— 2-3.) szt. Anna és Immakuláta a hosszhajóban

— 4-5.) szt. Ágoston és szt. Norbert a keresztházban

— 6-7.) szt. András nepomuki szt. Jánossal és szt. Borbála.

— 8-9.) A keresztházó két oltárán kisméretű olajg. A betlehemi pásztorok és nepkeleti bölcsek imádása.

Foltin János: Kracker János Lukács festőművész ..... Eger. 1909. 24-25 l.

Kracker János Lukács M.D.K.

Jestő

Devecser, r.k. Lt. Antal oltárkép

1779.

Genth. hücml. 1959 I. 67

Morvaország, Kracke
itt.

Ld.: Művészet VII. 1908.



Eger, Kracker J. oltárképe és freskói.

Ld.: Müvészet VII. 1908. 209-211.

Besztercebánya, Kracker J. oltárképe a plébánia templomban.

Ld.: Művészet VII. 1908. 209-211.

Aszód.Kracker J.képe a Podmaniczky kastélyban.

Ld.:Müvészet VII.1908.209-211.

Jászói premontrei templom, Kracker J. oltárképe és freskói.

Ld.: Müvészet VII. 1908. 209-211.

Jászó

Kracker János Lukács képei

Művészet, III., 19o4. 344.

Adatok művészetünk történetéhez

Prága, 1750 körül itt él Kracker J. festő.

Ld.: Müvészet VII. 1908. 209-211.

Csehország, Kracker János született itt

Ld.: Müvészet VII. 1908. 209-211.

Nagynikolsburg, Kracker J. oltárképe.

Ld.: Művészet VII. 1908. 209-211.

M.D.K.

Kracker János
festő

A templom képeinek elkészítését neki tulajdonították, míg 1943-ban ez a hiedelem megdőlt.

Jakó László: A gyöngyösi templomok története 115l.
Szent Erzsébet templom története.

Kracker János Lukács (1717 - 1779) MDK

magyarországi barokkfestő

1772 ben festette a belényesi szt János oltárlépet.

(repr 116 - 117 lép)

Bíró József: A belényesi r. k templom

Kp 1935.

1480

Kracker János Lukács MDK

festő

(1717 – 1779)

irodalma: Thieme-Becker, Künstlerlex. Bd XXI. p. 375. Újabb irodalom: Divald: Magyarország műveneti nulékei pp 228–231.; Arch Ért. XLV. Köt. 1931. pp 179–181 (Réh Elemér) itt hivatkozik Éber és Dittrich idevágó cikkeire; Magyar Művészet VII. 1931 p. 23. (Kaposy János); Hóman-Szekfű, Magyar Történet Bp 1935 II Kiad IV Köt. p 397.

Bíró József: A belényesi r. k. templom Bp 1935 148. o.

M. D. K.

KRACKER, János Lukács festő
(1717–1779).

Eger, Liceum könyvtárterem mennyezetkére: a tridenti zsinat (1778) (állandó segédjével Zach Józseffel együtt festette)
(16. kép)

Gentbon István: Az egri liceum 26., 25., 31.

M. D. K.

KRACKER János Lukács festő

Menthon István: Az egyi liceum 12. l.

M.D.K.

Dr KRACKER János Jenő

Művért 1955. 1. n.

Soós Imre: Fazola Henrik és Lénárd
egri vasművesek 33. l.

33.

MDK

Kracker János Lukács, festő

munkássága első felében a rokokóhoz tartozik, de tématikájában formanyelvében az osztrák barokk formanyelvén szólal meg.

1776-ban A Podmaniczkyaktól megrendelt Kracker-freskó sem jelent "haladó" rokokót.

226.o.

Aggházy Mária ism. Garas Klára: Magyarországi festészet a XVIII. században.
Müv. ért. 1956. V. évf. 2é3. sz. 225-227.o.

~~Kr~~ ~~a~~k

Kracker János Lukács, sz.Morvaorsz.1717, +Eger 1779

Szüz Mária
A szent család menekülése Egyptomba
Szent Antal a kis Jézussal
Angyalok

Egri Kaszinó kiáll. Eger, 1924. 14 **l.**

M. D. K.

Kracher J. Lukács festő XVIII. n.

Az egri lyceum s a minorita templom
Náměra dolgozott. Repr.: 30 l.

Balogh György: Eger története. Eger
1954. 28.

M.D.K.

KRACKER, J. L. festő

Az Iparművészeti Múzeum Kiskönyvei II 1955.
Sternegg Mária: XVIII. sz.-beli minorita szer-
zetes munkája az Iparművészeti Múzeum-
ban 153. l.

MDK

Kracker János Lukács festőm.

Jászón lévő képei:

Szent Norbert

Szent András és Nepomuk János

Egri festők a XVIII. században. Művészet, 1904. 344. l.

MDK

Kracker János Lukács festőm,

Jászón lévő képei:

Szent Anna

A szeplőtlenül fogantatott Szüz

Szent Ágoston

Egri festők a XVIII. században. Művészet, 1904. 344. l.

MDK

Kracker János L$_{u}$kács festőm.

Jászón lévő képei:

A Heródestől bucsuzó és Jézust imádó bölcsek.

A szent család futása

Ker. János a pusztában

Egri festők a XVIII. században. Müvészet, 1904. 344. l.

MDK

Kracker János Lukács festőm,

Jászón lévő képei:

Ker. János lefejeztetése

Angyalok kara

Jézus kereszteltetése

Egri festők a XVIII. században. Müvészet

1904. 344 l.

Károly oktogon alaprajzu. Kupolás
alakult épületkomplexum, a kápolnát
A német épitészet első fennmaradt

MDK

Kracker János Lukács festőm,

Jászón lévő képei:

Szent Borbála

A pásztorok Jézus bölcsőjénél

A napkeleti bölcsek

Egri festők a XVIII. században. Müvészet

1904. 344 l.

Kracker János Lukács festő M.D.K.

/ 1717-1779/

Müve az Egri Muzeumban

5 kép

Bakó Ferenc: Az egri mügyüjtemények története 23.1.

Az Egri Muezum Évkönyve I. 1963.

Kracher János Lukács M.D.K.

festő-

Utolsó munkája a szervitáh refektoriumának festménye. – 1779-ben dec. 1 én halt meg.

Voit Pál: Kracher Egerben

Művészet, 1964. december - 3 lap.

Kracher János Lukács
festő

M.D.K

Egri főműve a tridenti
zsinatot ábrázoló meny-
nyezethép. — Utolsó falképe
ami rajkmaradt Krisztust
ábrázolja a szamariai nő-
vel.

Voit Pál: Kracher Egerben
Művészet, 1964. december – 3 lap

Kracher János Lukács M.D.K

festő-

A bécsi festő egrivé lett. Először Jasion dolgozott. Majd 1764 szeptember 15-én jelentkezett Esterházy Károly egri püspöknél

Voit Pál: Kracher Egerben

Művészet, 1964. December - 3 lap

MDK

Kracker János Lukacs

Az egri liceum könyvtártermének és az aszódi Podmaniczky-kastélynak freskóit készitette, melyeknél Zach József festő is segédkezett.

E.G.II. 622.1.

Kincker János Lukács

Az egri líceum könyvtartozásának és használó adományozó-készletének fennmaradt részletei, melyeknél mindenütt ősrégi festés is megfigyelhető.

E.O.II. 622.1.

Kracker, Johann Lukas festő M.D.K.

Já zó, premontrei templom kifestése. /1762-64/

1765-ben Egerbe került a püspök házi képolnéjának kifestésére.

Esterházy Károly állandó szolgálatába fogadta.

Ettől kezdve egri lakos maradt haláig. 1779-ig.

Eger ben és környékén jóformán nincs templom, ahol nem dolgozott.

Kampis Antal: A képzőművészetek története

A Kultura Világa Bp. 1963. 658. l.

Kracker, Johann Lukas festő M.D.K.

Szül. Bécs 1717

ui. az Akadémián tanult.

Grácban, Brünnbe, Prágában dolgozott.

a század 50-es éveiben Magyarországra hivták.

A páles rend templomaiban kapott feladatokat

/Varanno, Sasvár/

Kampis Antal: A képzőművészetek története

A Kultura Világa Bp. 1963. 658.1.

MDK

Kracker János Lukacs

Zach József és Kracker János Lukács együtt festette az aszódi leánynevelő intézet diszterem freskóit.

Eber László dr.: Az intézet diszterme.

Értesitője, A bányai ág.hitv.ev.egyházkerület aszódi leánynevelő intézetének - az 1908-9.tanévről.Aszód, 1909.

MDK

Kracker János Lukács

Zach József nevét Krackerével közösen a következőkép örökitette meg a freskon amelyet az egri lyceum könyvtár-termének falara festettek: "Joannes Lucas Kracker et Josephus Zach Pinx. Anno 1778."

Foltin János: Egy régi egyházi festő. Képzőművészeti szemle 1880.évf. 99.l. - V.ö. Egri festők a XVIII.században. Művészet. 1904.évf. 344.l. Vahot Imre: Eger egyházai, vallásos stb.intézete Magyar- és Erdélyország képekben. Pest.1854. IV.köt. 46.l.

MDK

Kracker Janos Lukacs

Festette az egri lyceum könyvtar-termenek freskóit, melyben segitségére volt Zach József épitészeti festö, aki a tridenti zsinatot abrazoló mühöz az épitészeti részeket festette.

Gorové László, gattai: Eger varosanak történetei Pesten.1828. 229.l.

racker , Johann Luks festő M.D.K.

elgezett főúri kastélyokban is / Aszód /

Eger. Liceum könyvtártermének mennezetfestménye
1778.

Kampis Antal: A képzőművészetek története

A Kultura Világa Bp. 1963. 659.1.

~~Bentko Károly~~
~~Cianova Antonio~~
~~[illegible] József~~ Gj

~~Fellner Jakab~~
Kracker János Lukács
Michl József
Möller István
Singer János Mihály

l.

Az Egri Érseki Liceum lapidariumának tárgyuntatója. Eger 1932.

✓

Balatoni templom - és vár-
romok

43

ágos Bizottsága

ny	száma:		194
	kelte:	II. 14.	1943
	beérkezése:	XII. 31.	1943

ek száma: 6.

elintézett szám:

áma:

záma:

C c

tovább ~~Canova Antonio~~ Kracker J. L.

~~Danhauser, Josef~~

Kracker János Lukács

Liczen Mayer Sándor

Lotz Károly

Markó Károly id

Munkácsy Mihály

Van der Venne

Adolf

48 – 50 l.

Az Egri Érseki Li-
ceum Múzeumá-
nak tárgymutató-
ja. 4-ik kiadás
Eger 1931.

Sopron h. n. IX. 109.

romantikus leírásával azonban már a küszöbön álló új stílusáramlat érkezésére utal. Középen Ker. János keresztel, az előtérben álló Jézusra a Jordán vizét hinti. Fönt a Szentlélek galamb képében és középen fényben az Atyaisten elmosódott arca, két oldalt angyalokkal. A kép tónusa zöldes-kék, sárgákkal.

Giovanni Schiavoni[120] velencei festőnek az északi kereszthajó oltára fölött függő Kálváriája az Isteni tragédiát az olasz lélek révedező, elcsitult szomorúságával ellensúlyozza. A képen Krisztus féloldalas rövidülésben, pontos anatómiai tudással ábrázolt, keresztre feszített alakja uralkodik, a kereszt lábánál Szűz Mária és Szent János egységbe komponált alakjai helyezkednek el. Krisztus testének színezése realisztikus, zöldessárga, az egész képen tompa kékek és zöldek érvényesülnek.

A vicenzai születésű s Velencében és Rómában tanult *Giovanni Busatonak,*[121] Szent Annát a kis Máriával ábrázoló oltárképéről szeretetteljes bensőség sugárzik. A sápadt sárgák és csontszínek gyöngéd melegséget adnak a képnek.

A bal mellékhajó első oltárán nyert elhelyezést *Kracker János Lukács* Eszterházy püspök udvari festője s az egri líceumi könyvtár mennyezeti freskójának neves mestere által 1773-ban festett, még a régi székesegyházból származó[122] „Szent László leborul Mária és a gyermek Jézus előtt" c. oltárképe. Szent László térdre ereszkedve imádkozik Mária és Jézus előtt, akik letekintenek reá. A szent előtt hever fegyverzete és a magyar szent korona. A kép tónusa sötét, színei tompák, de életerősek.

Az egri székesegyház oltárképeinek nagy része, amint láttuk, olasz mesterek alkotása és híven fejezik ki a XIX. század harmincas éveinek akadémikus felfogását, amely Itália nagy multjának szárazabb ismétlésében merült ki.

VIII.

A székesegyház újabb művészi munkáit a Mária-kápolna kifestésével 1881-től számítjuk. Lengyel Miklós nagyprépost megrendelésére *Szoldatics Ferenc* (sz. 1820 nov. 29., megh. 1916 jan. 25. Rómában)[123] Mária életéből vett jelenetekkel díszítette a főszékesegyház északi tornya alatti Mária-kápolnát. Szoldatics egyetlen magyar képviselője volt a Rómában kivirágzott s Overbeck zászlaja alatt tömörülő művészmozgalomnak, amely a San Isidoro-i konfraternitásból „nazarénus" festőiskola néven indult ki.[124] Szoldatics művészete és negyvenévi római működése az irodalomban még feldolgozatlan.[125] Művei a katolikus vallási átélésnek, az olasz quattrocento formáival tolmácsolt kifejezői, s visszavisznek a praeraffaeliták művészetéhez. Perugino nemes bája, az „Umbria Santa" szelíd tájai, új életet nyernek Szoldatics ecsetjén, aki művészi irányát, a római föld e különös késő virágát a patriarkák korában, a legújabb időkig híven ápolta és őrizte.

Szoldatics élete főművét az egri főszékesegyház Mária-kápolnájában alkotta, ahol a mennyezet boltmezejét és a sokszögű falak síkjait Mária életéből vett jelenetekkel borította. (17. kép.) A máriapócsi Máriakegyképnek Telekesy István egri püspök megrendelésére készült, ezüsttel borított másolatát pedig baldachinnal és angyalokkal vette körül.[126] Az ablaknyílástól jobbra és balra, a rézsutos keskeny falakra Szent Miklóst a donátorral, Lengyel Miklós nagypréposital és a visitatiót; szemben velük az angyali üdvözletet és a Szeplőtelen Szűz megdicsőülését festette. E négy kép alatt

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest V., Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307

HEVES MEGYEI NÉPUJSÁG

Kracker János

1963 NOV 2

1021

1963. november 2., szombat

Műemlékeink

BRÓDY SÁNDOR SZÜLŐHÁZA

Ez év máriusában ünnepség keretében emléktáblát helyeztek el az egri Bródy Sándor u. 8. számú ház falában, abból az alkalomból, hogy ebben az épületben született száz évvel ezelőtt Bródy Sándor, az író. Az érdekes külsejű lakóház azonban nemcsak Bródy Sándorról nevezetes, de Eger egyik legváltozatosabb történetű műemléke.

★

Az Eger város múltjával foglalkozó történészek véleménye szerint Kracker János Lukácsnak, az 1760-as évek közepén hozzánk került, nagy tudású festőnek a háza a mostani Kacsapart 14. számú épület lett volna. A legutóbbi időkig az volt a hiedelem, hogy Krackernek nemcsak a lakása volt itt, de a ház déli részén, a jelenlegi padlástérben volt kialakítva műterme is. Ezeket feltételezve helyeztek el az 1930-as években egy emléktáblát a nevezett ház homlokzatán a bejárati főkapu mellett.

Az újabb kutatások azonban — és itt elsősorban dr. Voit Pálnak, a kiadandó egri műemléki topográfia szerkesztőjének közlésére hivatkozunk — azt a meglepő fordulatot hozták, hogy a Kacsapat 14. számú ház sohasem volt Krackeré, nem is lakott benne, emeletén nem volt műterem!

A Kacsapart 14. számú épület Miller Jánosnak, az érseki palota és a Líceum kőfaragó mesterének a háza volt! Ezt tudva, a falakról az említett emléktáblákat is le kellett vennünk és azt a vármúzeumban helyeztük el...

Az azonban nem volt kétséges, hogy Kracker János házának ezen a környéken kellett lennie. Melyik volt hát a Kracker-ház?

Krackeré a nemrég helyreállított, éppen az a ház volt, ahol a Bródy-emléktáblát elhelyezték: a Bródy Sándor utca 8. számú épület! A nagy festőművész itt élt 1768-tól 1779-ig, bekövetkezett haláláig, és feltehetően a házat is ő építette ki mai alakjára. Az ingatlan később bővült: a mostani Bródy Sándor utca 8. és Orgonás tér 4. sz. telekrészeket egyesítették. Még Kracker idejében itt írták összevejét, Zach József festőt 1777—1779 között, valamint itt lakott Zirkler János, ugyancsak festő, Kracker tanítványa és utóda is, 1789-ig. A ház homlokzatának különös festése (amelynek megmaradt, eredeti részleteit a legutóbbi restaurálás megtartotta), valószínűen Zach Józseftől való, aki Kracker képein is legtöbbször a hasonló architektonikus részleteket készítette.

Az épület az 1800-as évek elején az egri Végh család birtokába került. Legalábbis a Végheké volt már akkor, amikor 1833-ban Marco Casagrande szobrász a ház lakója lett. Casagrande Velencéből került Egerbe, Pyrker érsek hívására, hogy az akkor építés alatt álló klasszicista székesegyház szobrait és domborműveit elkészítse. De tőle valók a várbeli romterületen álló Szt. István-szobor, az andornaki, egykori Mocsáry-kastély domborművei és az egri székesegyház déli oldalán, 1962-ben elhelyezett, szép kőváza, amelyet a művész éppen a volt házigazdái: Véghék szőlőjébe készített, az együtt töltött évek emlékére.

A XIX. század második negyedében lakott a házban Joó János rajztanár is, a művészetek nagy propagálója, a „Heti Lapok, műtudomány és egyéb hasznos ismeretek terjesztésére" című, 1838-ban megjelent folyóirat szerkesztője.

Végül itt, e falak között született, 1863-ban Bródy Sándor.

★

Íme, ennyi mindenről mesél ez az egy öreg ház — festők, művészek, íróember egykori otthona.

Hevesy Sándor

PÉNTEK — a tanulásé

Tegnap este városokban és falvakban az ünnepi alkalomra felkészített előadótermekben *megkezdődött a pártoktatási év.* Igaz ugyan, hogy a felsőbb szintű oktatási formákon már néhány héte tartanak előadásokat és szemináriumokat, de a marxizmus—leninizmust tanulmányozók zöme — mintegy 13 ezer ember — immáron hagyományként ezen a pénteken ült először „iskolapadba" s továbbra is e napokon hallgatják az előadásokat és adnak számot arról, menynyit sajátítottak el a politika tudományából.

Lelkiismeretes, s hónapokig tartó előkészítő munka után kerülhetett sor a tegnap esti ünnepélyes megnyitókra. Sok gyülés, értekezlet s egyéni beszélgetés kellett ahhoz, hogy megfelelő propagandistákat biztosítsanak és készítsenek fel az oktatási évre, hogy eldöntsék: milyen oktatási formákon tanuljanak az emberek, hogy a hallgatók lehetőleg egy helyen tanuljanak, s főképp azt, amire legjobban szükségük van. Csak így lehet biztosítani a megyei párt-végrehajtóbizottság határozatának megvalósulását, amely megszabja: *„Az ez évi politikai oktatás segítse elő a marxizmus—leninizmus eszmei offenzíváját. Jobban segítse a párt gyakorlati munkáját, mozgósítson az időszerű feladatokra. Az oktató-nevelő munka fő irányát az MSZMP VIII. kongresszusának határozatai és az SZKP XX. kongresszusának eszméi szabják meg. Nagyobb teret kell, hogy kapjon az oktatásban a gazdasági kérdéseknek és korunk alapvető problémáinak megértése. Javítani kell a módszereken, növelni kell az értelmi és érzelmi ráhatást".*

Nos e feladatok megoldására hivatottak a pártoktatás pénteki napjai. Ezen a napon a párttagságnak majd a fele marxista—leninista ismereteinek gyarapításával foglalkozik. Azért csak a fele, mert a többiek középiskolákon, egyetemeken tanulnak, s alig haladja meg a 15 százalékot azoknak a párttagoknak a száma, akik nem jelentkeztek rendszeres tanulásra.

A tanulási kedv növekedését bizonyítja, hogy tavaly alig 14 ezren kezdték a pártoktatási évet, és közben 20 ezerre nőtt azoknak a száma, akik ezeket a tanfolyamokat befejezték. Az idén 539 tanfolyamon kezdődött meg a tanulás. Különösen népszerűek azok a tanfolyamok, amelyek a marxizmus—leninizmus alapjaival ismertetik meg a hallgatókat, s amelyekre *3 ezernél is többen jelentkeztek a megyében.* Hasonlóképpen népszerűek az időszerű kérdéseket magyarázó előadások, amelyeken majdnem ötezren vesznek majd részt rendszeresen, de a gazdaságpolitikai kérdések tanulmányozására is ezernél többen jelentkeztek, s emellett több százan tanulnak a marxizmus—leninizmus esti egyetemén és a középfokú iskolákon.

Nagy érdeklődésre tarthat számot az előadásos propaganda és a téli tanfolyam kötetlen formája is, amelyet január végén és február elején tartanak 67 helyen a megyében.

A pártoktatás népszerűségét megmagyarázza az a tény, hogy *a részvevők olyan politikai és gazdasági kérdésekben kapnak tájékoztatást, amelyek közvetlenül összefüggenek napi munkájukkal,* mint például az időszerű kérdéseknél a nemzetközi helyzet aktuális problémái, a szocialista nemzeti egység kérdései, a korszerű iparirányítás követelményei, a munkásosztály helyzetének alakulása, a szocialista országok együttműködése, a mezőgazdaság vezetésének problémája, stb. Mindezek a legégetőbb kérdésekre adnak majd választ, s ösztönöznek ezreket hasznos vitára.

A központilag biztosított tananyagon kívül *a megyei pártbizottság néhány segítő füzetet is kiad,* mint például: A pártmunka időszerű kérdései az iparban, a mezőgazdaságban, A termelőszövetkezetek anyagi ösztönzésének módszerei, Az árugabonatermelés politikai jelentősége. A munkásosztály helyzetének alakulása 1958. után. Ezek az írásos anyagok minden bizonnyal hozzásegítik majd a pártoktatás részvevőit ahhoz, hogy megyénk viszonyaira alkalmazzák elméleti ismereteiket.

A pártoktatás színvonalának növelésére, ellenőrzésére, segítésére oktatási bizottságot hoztak létre, akik a vezető propagandistákkal együtt módszertanilag és ideológiailag is elősegíthetik a pártoktatás eredményességét.

K. E.

az egri lyceum vitatermében az a freskó, mely allegorikus csoportozatban mutatja be a tudomány különböző szakait. Eleven, ékes színezetű kép, melynek közvetlenségéből még nem rombolt le semmit a rajta átsiklott két század nyoma. Az egri irgalmasok is őriznek rendházukban egy 1753-ból való festményt, melyet Tobencz György festett. Ez az utolsó vacsorát ábrázolja. Jeles munka, melyről azt találjuk feljegyezve a rend naplójegyzetei közt, hogy e képért, mit Androvics Miklós festetett, annakidején 100 forintot kapott a festő.

Sőt működött ez időben itt egy papfestő is Ez Huetter Lukács, ki az irgalmasok rendjének volt szerzetese. Éveken át ott lakott Egerben és cellájában egész kis festőtermet rögtönzött. Egerben az irgalmasok rendházában tőle van mintegy 50 festmény, melyeknek tárgya mind a bibliából van merítve és általa deszkára festve. Van azonban néhány vászonfestménye is, ezek közül kettő nagyobbszabású és külön megemlítésre érdemes. Ezeknek egyike az étteremben van, fali freskó és azt a jelenetet ábrázolja, mikor Krisztus az apostolok lábait mossa. E képen nevét így jegyezte fel: „Fr. Lucas Huetter. S. O. S. Joannis Dei Profess. Pinxit die 10 Maii. Anno 1760". A borsodmegyei Kács község templomában volt egy Madonna-képe is, ez oly fenséges volt, coloritja annyira meglepő, hogy a nagy műbarát: Ipolyi Arnold magához váltotta és cserébe új képet festetett. E kép ma Ipolyi Arnold hagyatékában, a biharmegyei múzeumban őriztetik.

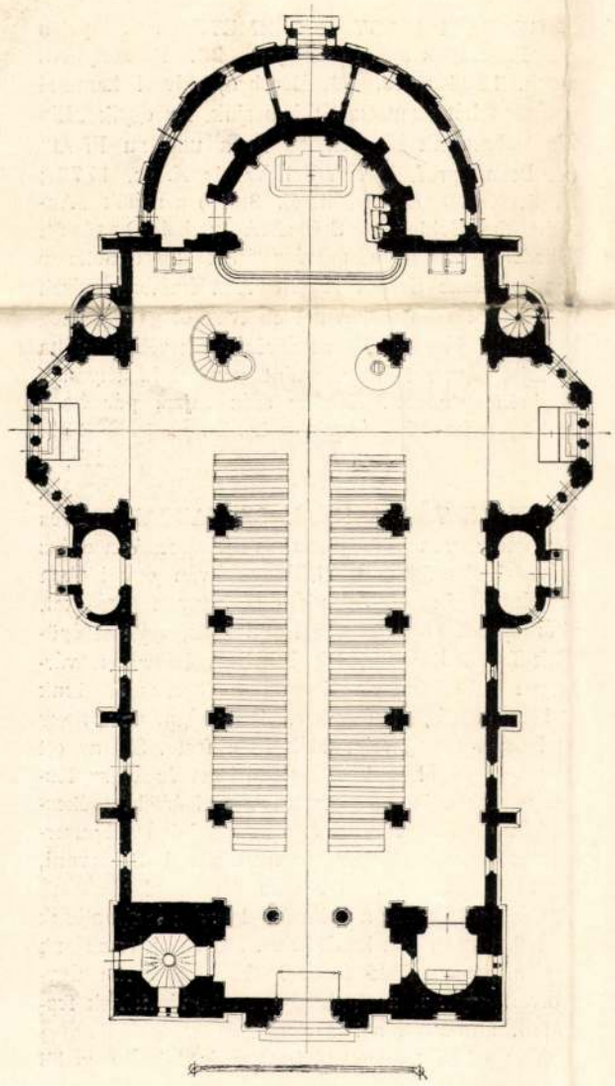

A NYIREGYHÁZI SAMASSA-TEMPLOM ALAPRAJZA

De még e papfestőnél is nagyobb eredménynyel működött Egerben és vidékén a XVIII. században Kracker János Lukács. Hol működött e kiváló festő, mielőtt Egerre jött, arra is vannak adataink és azt is kell hinnünk, hogy épp a beszterczebányai működése alapján kapott meghívást Jászóra és Egerbe. Mert műveinek zömét e két helyen találjuk. Jászóra Sauberer András, a jászóvári premontrei-rend prelátusa hívatta és 1758 körül már ott tartózkodott. Jászón 14 képe van e festőnek, címleg a következők: A Herodestól bucsúzó és Jézust imádó bölcsek. — A szent család futása. — Ker. János a pusztában. — Ker. János lefejeztetése. — Angyalok kara. — Jézus keresztteltetése. — Szent Anna. — A szeplőtlenül fogantatott Szűz. — Szent Ágoston. — Szent Norbert. — Szent András és Nepomuk János. — Szent Borbála. — A pásztorok Jézus bölcsőjénél. — A napkeleti bölcsek. Ezenkívül ugyancsak egyházi tárgyú festményeivel találkozunk az egri érseki bazilikában, az ottani minorita-rend templomában, az egri kispréposti lakás ebédlőjében, a fiúnövelde kápolnájában, továbbá Tisza Püspöki, Szihalom, Mező-Tárkány, Szent-István, Eger-Szalók, Fel-Debrő, Bokra, Sátán kápolna-templomaiban.

Mint e sorozatból láthatjuk, Kracker János Lukács nagy tevékenységet fejtett ki az egyházi festés terén. Főművének tekinthetjük a trienti zsinatról festett ama képét, mely az egri érseki lyceum könyvtári termét diszíti. Itt 132 életnagyságú alakot találunk, mindenik oly természetességgel ábrázolva, hogy a kiváló festő: Maulpertsch, az elragadtatás hangján szólott ezekről. — E művénél még egy magyarországi kevésbbé ismert festő is segédkezett, kinek Zach József volt a neve. Ő festette a zsinat színhelyét: a trienti gót ízlésű dóm belsejét, amint ezt fel is jegyezte a kép egy sarkában: Anno 1778. E festőtől még van ott több jelentéktelen kép is.

Kracker művei közül talán épp az a legjelentéktelenebb, mit a Nemzeti Múzeum őriz képtárában, Pyrker egri érsek hagyatékában. Ez a kép, mely legkevésbbé tünteti fel Kracker művészi sajátságait, egy töpörödött öreg anyókát ábrázol. Részben kidolgozatlan. Kracker Egerben halt meg 1779 december 1-én. —133.

körében" című festményét. A pályadíjat ugyan mestere: Székely Bertalan vitte el, de Dósa festménye is oly feltűnést keltett, hogy a második helyen való dícséreten kívül Eötvös br. ösztöndíjat adott a „Bethlen Gábor" festőjének, akit ennek segítségével 1865-ben már Bécsben találunk a festészeti akadémián. Itt hozta össze sorsa Munkácsy Mihálylyal, aki alig egy esztendővel hamarább került föl állami ösztöndíjjal Bécsbe.

Megismerkedésük első pillanatától szoros barátság fűzte össze a két fiatal művészt s úgy itt, mint Münchenben állandóan együtt voltak, csak akkor váltak el, amikor Munkácsy 1870-ben Párisba ment, Dósának ellenben az volt a terve, hogy Firenzében folytatja tanulmányait. 1868-ig maradt Bécsben, ahol festészeti tanulmányai neki évről-évre újabb állami ösztöndíjat s több kitüntetést is szereztek. Igy festette meg Karagyorgyevics Sándor herceg, a jelenlegi szerb király atyjának megrendelésére Rubens „Szoptató tigris"-ének mását is. Honoráriumul száz darab körmöci magyar aranyban alkudtak meg. Azonban a kép nem jutott el Karagyorgyevics Sándor tulajdonába, mert időközben őt Obrenovics Mihály meggyilkoltatásában való részesség miatt a szerb és a pesti törvényszék pörbe fogta s mire Sándor herceg sok bajából kimenekedett, Dósa Géza már halott volt. Ez a kép Dósa Géza határozott kívánsága folytán halála után, legjobb barátjának, Soos Kálmán dr.-nak jutott, aki Dósát egy ízben száz körmöci aranynyal, több ízben apróbb összegekkel támogatta pályáján. Jelenleg Vaisz Sándor dr. tulajdonában van. Bécsben kötötte meg azt a nevezetes szerződést is szabójával, meg egy bécsi suszterrel, hogy lefesti arcképüket s a kép ellenértéke gyanánt őt a szabó ruházattal, a suszter cipővel látja el egész életére. Meg is festette mind a kettőnek az arcképét s a két majsztram is pontosan beváltotta szerződéses kötelezettségét, mert még Münchenbe is azok küldözték utána a ruhát, meg a lábbelit, sajnos azonban, Dósa Géza nem soká élvezhette ennek a nevezetes szerződésnek előnyeit. 1868-ban már Münchenbe tette át székhelyét s 1870-ig hol itt, hol Drezdában folytatta tanulmányait. 1870-ben Münchenben műtermet is nyitott, itt festette meg az „Ónodi országgyűlés" című képét, nemkülönben több történeti képet Erdély XVII. századbeli történetéből, ezeken kívül igen sok arcképet festett megrendelésre. Legutolsó festménye a szép Wittich-lányok, Wittich József marosvásárhelyi könyvkereskedő leányainak együttes arcképe volt, akik közül az egyik jelenleg Kovács János táblabiró özvegye, a másik pedig Szőcs Ákos kuriai biró felesége. Ezt a képet utolsó marosvásárhelyi látogatása alkalmával festette, azonban a közbejött katasztrófa miatt teljesen be sem fejezhette s a család azután más festővel fejeztette be. Dósa Géza leginkább történelmi tárgyú képeket festett, de festett azonkívül nagy számban és sok sikerrel arcképeket is. Néhány kisebb méretű tájképet is festett, ezeknek egyike jelenleg is Soos Kálmán dr. tulajdonában van. Ritka tökéletességgel végezte az olasz mesterek másolását. Képei közül azonban Magyarországra alig jutott el egynéhány, mert müncheni műtermét nyomban halála után egyik modelljének atyja: egy bajor puska-műves kártérítés fejében lefoglaltatta s a sok magyar vonatkozású képet olcsó áron elkólyavetyélte. A „Bethlen Gábor tudósai körében" című képe ugyancsak Soos Kálmán ajándékából a Nemzeti Múzeumnak jutott. Dósa Géza a marosvásárhelyi temetőben nyugszik. Sírját is lassanként puha zöld szőnyeggel növi be a feledés moha s néhány esztendő mulva még a marosvásárhelyiek sem fogják tudni, hogy hol takarja be a föld annak az embernek álmát, aki közülök indult el, hogy egy-két követ hengerítsen a magyar művészet épülő templomához.

—131. d. b.

EGY RÉGI MAGYAR RÉZMETSZŐ. Kempelen Farkas (szül. 1734 jan. 23. Pozsonyban, megh. 1804 márc. 26. Bécsben) udvari kamarai tanácsos két rézmetszetét ismerjük. Az egyik „Ein Landschaft mit Figuren zu Fuss und zu Pferd" (C. Brand prof. inv. et del. W. de K. sc. 1776.; H. 5. Z. 10. L, Br. 8. Z. 3. L.) a másik „Ansicht des Schlosses Scharfenberg bei Dresden". (Ehrlich.) Ennek a művészetének köszönhette a bécsi Ferenc-Szépművészeti Akadémiában viselt tiszteletbeli tagságát. A hetven éves öreg urat még kevéssel halála előtt is az árvésővel kezében találta barátja, Unger Károly, amint gombai kastélyának látképén dolgozott. Néhány száz rajza, pár évvel ezelőtt, a kassai múzeumba került. —132.

Kb.

EGRI FESTŐK A XVIII. SZÁZADBAN. Heves vármegye székhelyén a XVIII. században egész művészi élet fejlődött ki. Úgyszólván egy időben őt jónevű festőt találunk ott, hogy freskóikkal, oltárképeikkel diszítsék a templomok, egyházi épületek falait. De nemcsak Egerben, hanem a vármegye különböző vidéki templomaiban is akadunk ez időből való festményekre, bizonyságul arra, hogy ez időben megélhetést talált itt a festő. Sőt az ott letepedett festőkön kívül még német és olasz festők műveivel is találkozunk az egri érseki székesegyház oltárképei közt. Igy itt találjuk Danhausereket és az olasz mesterek művei közül Schiavoni, Malatesti, Grigoletti és Basato képeit.

De ezúttal az a célunk, hogy beszámoljunk ama festőkről, kik hazánkban, idegen származásuk dacára, letelepedtek és a XVIII. században úgyszólván egyedül szolgálták Eger és vidékének festészeti, művészeti szükségleteit.

Van e festők között több olyan is, kikről egyedül a képeiken található jelzések nyomán tudunk valamit. Igy Sigrist nevű festőtől megvan még ma is

Kracker J. Lukáč

jázsi freskói

repr.

Šourek. 808 – 810. n

811 – 812, 813. n.

pedig a szentély falán mutatkoz
kérjük, hogy a szükséges helyreá
értőjét kiküldeni méltóztassék.

Selmeczbányán, 1914 júni

Kracker J. Lukács

l –

Genthon – Szentiváni

Abany-Torna vármegye és Kassa mincmlekei

Bp. e. n. 4. l.

9 l.

Johann Lucas KRACKER (1717-1779) ②

Főműve az egri Licennot díszíti. Élete végefelé az aszódi. Podmaniczky kastélyba is festett allegorikus mennyezethépet (Erények diadala) Utolsó nagyarányú műve az egri Licenne könyvtár termének mennyezetfreskója, Esterházy Károly püspök kívánságára a Tridenti zsinatot ábrázolja.

Agoházy Mária: Magyarországi barokk művészet, Bp. 1960, TIT József A. szabadegy. előad. 42

Kracker János Lukács

l. falképterv, olajf.

Šourek.

Kines melléklet

432. sz. után

összegét folyósítan
Szolgálatainkal fel

Kracker J. Lukács

Jestő

l. Sourek

Fi. C/80. l.

Kölebrő

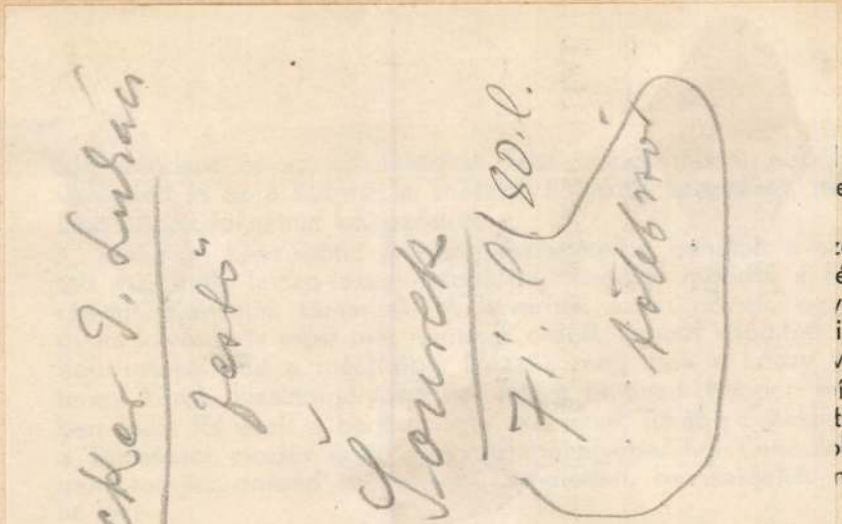

a tengerből
elyben a bar-

:énsavval teli-
éteg mészpa-
/re nőttek. A
is. Döböröket,
vagy Darányi-
írásnál híveb-
tést engednek
ok dolgoznak:
millió és mil-

acsányi uccák
ó, meleg vizü,
al ellátott Ba-
es fia, a sza-
edett Bacsányi

, órákig elál-
atunk: nézve
ogó színpom-
vízből kinőtt.

ről messze földön rettegett hírű tihanyi kapitány foglalták vissza. Ebben az ostromban lett rommá és azóta nem is szerepel történelmünk lapjain.

Tapolcáról, illetve a Magyarostetőről, a medence északi szélén, — a Sümegre vivő sínpár mentén — haladunk nyugat felé. A kezdetben hullámos térszín lassan emelkedik. Majd hirtelen fölpárkányozódik és a szántócsíkok helyét egyre jobban sűrösödő erdő váltja. A hegyeket szil, tölgy, juhar és ritkás bükkösök borítják, melyeknek cserjéssel vegyes lombszőnyegéből, kedvesen válik ki a tarkalevelü benge, a bolyhos iszalag és a füzéres galagonya pirosbogyójú csoportja.

Itt-ott patak rohan a völgyben. Amint partjain rovogatjuk az útat és meg-megállva nézegetjük az égtáblán össze-összetorlódó, majd hirtelen szétváló felhők játékát, egy hegyhajlásnál hirtelen szemünkbe tünik Tátika bazalthegye és azon egy ősi vár elbarnult, széteső romfala.

Tátika hegye is tagja a balatoni vulkánrégiónak. Szerkezete csaknem azonos a már ismertetett bazalthegyekével. Alapja pannoniai agyag. Erre települt a körülbelül 80 méter vastag fekete bazalttakaró, mely a hajdani bazaltlepény szélén oszlopos elválást mutat. A bazalttakaróból, — valószínüleg egy későbbi kitörés alkalmával, — ismét 80—90 méter magas kúp, a várkúp tornyosodik és ismeretlen időkben, ismeretlen kezek erre építették a ma csak romjaiban levő, de még igy is elbüvölő szépségű sziklavárat.



A vár Tátika. Első ismert birtokosa

Kvacker János Lukács

Flittrich Ödön: Az
aszódi falfestmé-
nyek. 8-r. 1 kép.
16 l. Bp. 1930

Gent (970)

14/ Buletinul 1927.Ghika Budesti I.

15/ Buletinul 1931 Ghika Budesti II.

16/ Buletinul 1933. Sötétpiros.

17/ Fest Áladár: Dévay Pál (Történet

18/ Dézsi : Jósika Miklós (Történet

19/ Ortvay : Mária királyné (Történe

20/ Márki : Dózsa György (Történeti

21/ Südostdeutsche Forschungen, Petr

22/ Südostdeutsche Forschungen, Petr

23/ Magyar Könyvszemle 1917-es és 27
tartalomjegyzékét egymással kics

Bp. 1940. a

folyt.:

Kracker János Lukács

Jessi

Szerelmi regénye
az alabbi ~~regényben~~
novellájában:

Divald Kornél:
Esték a torony tetején.
Nukor jelent meg?

Emlitve Masoli-
nó c. regényének
bevezetésében 20. l.

(Csaladi Regénytár
Bp. 1906.
Cime Az egetverő hegy.
itt jelent meg.

149. szám.

Al

19

Műemlékek Orsz

Tárgy:

Minister fenti munkák elszámolása tb. a felmentvényt megadja.

A beadv

Melléklet

Egyúttal

Előirat sz

Utóirat sz

Másolta:

Összeolv

Kracker Janos Lucas

l.

Magyar Studio II.

38. l.

A MAGYAR NEMZETI RENESZÁNSZ-TÁRSASÁG
AUKCIÓJA

I. 1921.

KATALÓGUS



MIK.

Kracker János Lukács

Voit Pál cikke

Müvészet 1964 dec.

MK.

M.D.K.

Kracher János Lukács, festő

műve az egri líceum, ma Pedagógiai Főiskola 80.000 kötetes könyvtárának freskója, mely a tridenti zsinatot ábrázolja 132 alakkal.

Szombathy Viktor: Eger

ÉLET és TUDOMÁNY, Bp. 1966. XXI. évf. ápr. 1. sz.

604. old.
+ 1 1/2.

Kracker János Lukács

festette állítólag a
sopronkeresztúri templom
falképeit (Óvatosság!)

Szeghalmy Gyula
Dunántúli vármegyék. Bp. 1937
99. l.

jannár 25. én 43. sz. a.
re tudatom az orsz. Bi-
néhai dr. Czobor Béla
égeiből 1200/: egyezerkettő-
vi 12439. sz. a. kelt rende-
etemi alap terhére ki-
a miről a budapesti tudo-
tanácsa ugyanakkor

Kracker János Lukács

erőd

Szöllössy Károly:

Az Osztrák-Magyar Monarchia összes szerzetes rendeinek történetiés statisztikai rajza. I. k. Arad, 1878. 34. l.

Hittrich Ödön dr

Az aszódi falfestmények.

A Luther-Könyvtár és Múzeum Füzetei. 14.

Budapest, 1930. Luther-Társaság.

8-r, 16 l 1 képes táblával, füzet.

Kracker János Lukács

I. 5. p. h.

—.80

Kracker János Lukács

l.

Voit Pál:

Régi magyar okmánytár.
Bp. é. n. 202. l. 251. l.
256. l.

A hivatalos másolat h



Gulácsy
igazgató.

a tárcza



l. Németh
IX/22

Balla
IX/22.

Kracker Johann
Lukas

wod
2
Kap Ung Jahrb
57. l.

Komáromi vármegyei könyvtár

VIII. 6.

Kracker János

Lukács

lásd

Cincik 79. l

nak a Müemlékek Orsz. Bizottsága
ek

Budapest.

hó 2-án 440 sz. a. kelt becses át-
Fritz Oszkár bizottsági tag szig-

Kracker János Lukács

festő

Gentmüeml.

sokszor

53.o.l.

zottság !

elgrádi, szendrői és szabácsi vár
ző közremüködők uti számláit érvé-
zteni.

y. rendes tanár. 585·70
tag. 471·00
ló. 207·30
409·80
409·80
493·80
gi fényképész
y. rendes tanár. 715·00
3292·40

bejelentem, hogy a müszaki felvé-
igy azok elkészitése az elöirány-
ánybe.

<Kracker János Lukács>

Foltin János: <>

festőművész emlékének felelevenítése s újabban felfedezett műveinek megismertető jegyzéke - Eger, 1909.

Gent (700)

kintetes

Bizottságanak

Budapest

fényképet, melyek a Mária
borcsoportot tünteti fel,
ztem elő, méltóztattnék arra
egfelelő véleményezést

Köteles tisztelettel



A csíkménasági oltár oromképe.

A megmaradt emlékanyag az erdélyi művészet körén belül rendkívül erővel utal egymásra. Az erdélyi iskola valóban művészeti iskola a szó legszorosabb értelmében: összefüggései oly nyilvánvalóak, hogy az oltárok mesterei között minden esetben műhelybeli kapcsolatot tételezhetünk fel. Az egyetlen mesternév, amely e korból és vidékről napjainkra maradt, *Vince (Vincenius)* festőé, aki több művén megjelölte magát, így a tatárlaki (1508), nagysinki (1521) és nagydisznódi (1525) oltáron. Vince mester, Róth Viktor szerint, nagyszebeni származású volt. Annyi bizonyos, hogy nem ő volt az egyetlen erdélyi festő, aki ebben az időben működött, sőt nem is a legjelentékenyebb. A legkvalitásosabb oltárokon, pl. a csíkszentlélekin vagy a segesvárin nem található mesternév s feltehető, hogy Vince mester műhelybeli társa vagy segédje volt annak a festőnek, aki az említett jobb oltárokat készítette.

Az utolsó emlékek, melyek közé az almakeréki, csíksomlyói és csíkménasági oltárok tartoznak, sokat veszítenek jellegzetességükből. Az almakeréki oltár orosz ikonokra emlékeztető, végletekig merev formarendszerével megdöbbentő példája a provincializmusnak. Hasonlóan sivár, száraz mű a csíksomlyói oltár (középképe a Nemzeti Múzeumban, Szárnyképei a Szépművészeti Múzeumban), amelyet kissé felületes szemlélő könnyen keltezne



A csíkménasági oltárszárny.

a XV. század közepére, noha 1520 előtt nem készülhetett. Végül a csíkménasági oltár (1543, Budapest, Nemzeti Múzeum) szárnyképei Dürer-metszetek után készültek, de az erdélyi jellegzetesség — amely a fejlődés késői szakában már alig egyéb tehetetlen vidékiességnél — itt-ott még kiütközik belőle, különösen, ami a típusokat illeti.

A renaissance stílustól a barokkhoz vezető út mentén helyezkednek el a magyarországi orthodoxia szórványos emlékei. A ruténok és oláhok által lakott területen a templomok kifestése valóban emlékeztet a bizánci művészet hagyományaira. Ezt a stílust azután a görögkeleti vallás örökölte s úgyszólván napjainkig használta. A korai emlékek közül megemlíthetjük az őraljaboldogfalvai, sztrigyszentgyörgyi vagy zeykfalvai templomok freskódíszét, melyek még a középkorból származnak. A későbbiek között a beregszói, csolnakosi vagy fogarasi falképeket. A görögkeleti, megmerevedett bizánci stílus emléke a ráckevei, miskolci, vagy székesfehérvári templomokban él tovább. Ezek valamennyien a XVIII. században készültek, bár formanyelvük régiessége sokkal korábbi időpontra engedne következtetni.

*

A XVII. század magyar festőművészete három jelentékeny mestert adott a külföldnek, *Privitzer Jánost*, *Bogdány Jakabot* és *Mányoki Ádámot*. A negyedik, akit velük együtt szoktak emlegetni, *Kupeczky János*, nem tartozik a mi kultúránkhoz, morva szülők gyermekeként, véletlenül született a magyar határszélen s már gyerekkorában eltávozott az országból, ahová többé soha vissza nem tért. Privitzer János, aki képein Hungarusnak nevezi magát, nyilvánvalóan a felvidéki Privigyéről került ki külföldre. A hollandi és flamand arcképfestők beható tanulmányozása látható az Angliában, a woburni kastélyban lévő, jelzett képein, melyek 1627-ből származnak. Ennek a különös, hányódott életsorú és nagyon kvalitásos mesternek további mű-



Kupetzky János: Tárogatós férfi.

veit egyelőre nem ismerjük. Annyit tudni róla, hogy húsz év után, 1647-ben a spanyolországi Valladolidban bukkant fel.

Mányoki Ádám, aki Szokolyán született 1673-ban, nemsokára külföldre került s rövid vándorlás után a szász királyi család festőjeként Drezdában telepedett le. Legismertebb műve II. Rákóczi Ferencről festett színpompás és elegáns mellképe a budapesti Szépművészeti Múzeumban. Csaknem kizárólag arc-



Mányoki Ádám: II. Rákóczi Ferenc arcképe.

képfestészettel foglalkozott, idevágó műveinek nagy részét német és lengyel főuri paloták őrzik. Bogdán Jakab Angliába jutott el, ahol főkép madarakat ábrázoló, hollandi hatás alatt készült festői csendéleteivel tűnt ki.

Érdekes, hogy ugyanakkor, midőn a magyar művészeknek külföldre kellett vándorolniok, hogy munkát találjanak, Magyarországon csaknem kizárólag idegen mesterek munkálkodtak. A XVII. század végén és a XVIII. század elején meginduló s a török kiűzését nyomon követő nagy fellendülés külföldi meste-

reket foglalkoztatott. Szédítő iramban épültek egyre-másra a templomok, melyeknek dekorálásában, a barokk stílusnak megfelelően, a mennyezetfestés igen nagy szerepet játszik. Az első emlékek többnyire az olasz művészek eredményeit folytatják, mint *Galli Bibiena*nak a pozsonyi Trinitárius-templomban lévő kupolafestménye, *Fossati*nak a pannonhalmi refektóriumban lévő kompozíciói, vagy *Galliardi*nak a nyitrai székesegyházban látható művei. A XVIII. század derekán azután bécsi, morva és cseh művészek kerülnek az országba s átveszik a templomok dekorálását. *Paul Troger* a pozsonyi Szent Erzsébet templomban és a győri Szent Ignác-templomban dolgozott, *Caspar Sambach* a székesfehérvári ciszterci templomban, az osztrák barokk főmestere, *Anton Maulbertsch* pedig tizenkét magyar templomot



Bogdán Jakab: Virágok papagájjal.

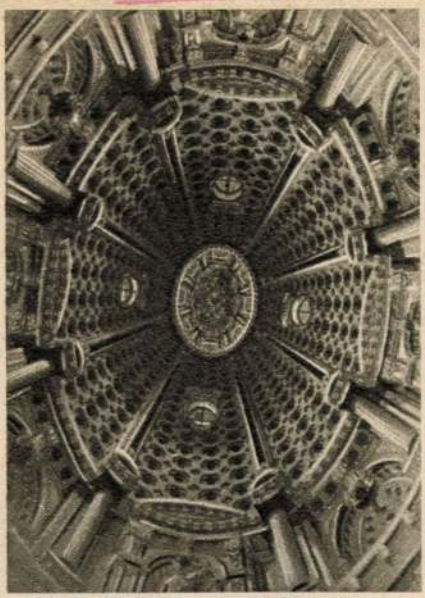

Galli Bibiena: Kupolafestmény a pozsonyi Trinitárius templomban.



P. Troger: Mennyezetfestmény a győri Szent Ignác-templomban.



Maulbertsch: Krisztus a keresztfán. Székesfehérvár.



Maulbertsch: Részletek a sümegi plébániatemplom falfestményeiről.

díszített freskóival. Legnagyobb Magyarországi remekműve a sümegi plébániatemplom kifestése, melyhez fogható műve a német nyelvterületen sem található. Mellette *Kracker János Lu-*





Maulbertsch: Részletek a sümegi plébániatemplom falfestményeiről.



Kracker: Freskórészletek Jászóról.



Kracker: Freskórészletek Jászóról.



F. Sigrist: Freskórészlet az egri érseki lyceumból.

kácsot lehet megemlíteni, aki Jászón, Egerben és Aszódon dolgozott, *Franz Sigristet*, aki Egerben, *Johann Berglt*, aki Felsőelefánton, Máriacsaládon és a budapesti Egyetemi templomban készített freskókat. A kor legtermékenyebb mestere *Stephan Dorfmeister*, aki a dunántúli templomok hosszú-hosszú sorát dekorálta. A kisebb jelentőségű festők közül meg lehet említeni *Johann Cymbalt*, aki Kerkaszentmiklóson, Zalaegerszegen és Székesfehérváron hagyta reánk művészetének emlékeit, vagy *Schöpföt*, kinek főműve a nagyváradi székesegyház kupolafestménye.

Valamennyi említett mester külföldről jött az országba. A XVIII. századi falképfestők között egyelőre alig ismerünk magyar származásút. Ilyen ritka kivétel a váci születésű *Vogl Ger-*



Dorfmeister: Részlet a szigetvári kupolafestményről.



Bergl: Mennyezetkép az Egyetemi templomból.

gely, aki a sümegi püspöki palotának egyik termét és a budai Szent Anna templom szentélyét díszítette, vagy a kassai születésű *Wurzinger Mihály*, kinek egyetlen hiteles és ismert művét a tuzséri kastély rejti magában.

A klasszicizmus és érzelmes testvérhúga, a biedermeier félszázadig uralkodott Magyarországon, 1800-tól 1850-ig. A kettőt együtt a táblabíró-világ művészetének is szokták nevezni.

E korszak fejlődő magyar kultúrigényeinek kielégítését Ausztria továbbra is magának akarta megtartani s egyre-másra érkeztek hazánkba a bécsi piktorok, akiknek legnagyobb része magyar előkelőségek hívására jött s a munka elvégzése után visszasietett hazájába. Leginkább az arisztokrácia, amely Bécsben tanulta meg a fényűzést, ragaszkodott a császárváros festőihez, rajta kívül a főpapság is, mintegy a hagyományok folytatásaképpen. József nádor Budán Enderrel és Kreutzingerrel festtette meg arcképét, feleségét Anton Einsle örökítette meg, gyermekeit Karl Klette tanította festeni. Klettén kívül, aki Drezdából jött, valamennyien bécsi származásúak voltak. Ugyanezek a piktorok azok s rajtuk kívül a szomszédország művészeinek java, élén Waldmüllerrel, Alttal, Amerlinggel, Daffingerrel, Canzival, Fendivel és Danhauserrel, akiket a magyar főnemesség hol Bécsben, hol Magyarországon bőkezűen foglalkoztatott. A bécsieken kívül elsősorban németek jutottak szóhoz, kisebb részben az olaszok és ritka közöttük az olyan művész, mint a klosterneuzelli Johann Donat, a potsdami Friedrich Lieder vagy a velencei Marastoni, akik Magyarországon véglegesen megtelepedtek.



Donát János: Önarckép.

Johann Donat vagy magyarosan *Donát János* az első, aki megpróbálkozott az *aktos* kompozicióval. A Pihenő Venus (Budapest, Szépművészeti Múzeum) a próbája ennek az indulásnak, illetve próbája volna, ha nem lenne közönséges másolata Reynolds egy képének. A festmény 1810-ben készült, abban az évben, midőn Pestre költözött. Donát összeköt-

M.D.A.

Kracker, Lucas, oszrák festő/1717-1779/

Az egri minorita templom belsejét diszitik képei
285.o.10.kép. Az egri Liceumban is vannak képei
287.o.6.kép

M.Kiss Pál: Művészetről mindenkinek, Corvina, Budapest, 1966

Kracker János Lukács festő

* **(Képzőművészeti társaság alakul Egerben.)** Egri művészkörökben mozgalom indult meg képzőművészeti társaság alakitatására. Az előkészitő bizottság tegnap délután tartotta első ülését, amely *elvben kimondotta az Egri Képzőművészeti Társaság megalakulását.* A társaságot a XVIII. század nagy egri festőjéről, *Kracker* János Lukácsról nevezik el, aki morva származásu volt, de magyar állampolgárságot szerzett és életének nagyobb felét Egerben töltötte és alkotó zsenijét a magyar képzőművészet szolgálatába állitotta.

Budapesti Hirlap 1927 IX. 23

M.D.K.

Kracker, Lucas, festőművész, osztrák

Az egri Liceum. Fekete repr. 287. o. 6. kép. Képei diszitik. 1765 - 1785

M. Kiss Pál: Művészetről mindenkinek, Corvina, Budapest, 1966

Kracker Lukács

A feldebrői templom
oltárképe fentitől

Ladányi Heves

170. l.

ECTORI HIVATALA, BUDAPEST.

yai közül

nanach,

nrend, továbbá

szeptember 15-én tartott egyetemi

ntések egy-egy példányát tisztelettel

ogy a ..... bölcs

ri hivatalt viszont szerencséltetni

Kracker Lukács

Főoltárkép és Szent Anna oltárkép (1771) az egri minorita templomban.

Ladányi Heves

93. l.

Az egri ferencrendiek templomának főoltárképe fentitől.

u. o. 93. l.

Az egri ciszterciták templomának mennyezet freskót festette 1772-ben(?). A XIX. sz. elején tűzvész következtében tönkrementek u. o. 94. l.

BUDAPESTI
MAGYAR KIR. TUD. EGYETEM
KÖNYVTÁRA.

Budapest, 1904. ápr. 20.

Méltóságos Uram!

Azon reményben, hogy a Czobor-könyvtár tekintetében már megtörtént a végleges megállapodás, mély tisztelettel bátorkodom Méltóságodat kérni, méltóztassék a könyvtár lettározása és megbecsüléseért megállapított

Kracker Lukács

festette az egri Hercitár
rendhára refektoriumá-
nak falképét

Ladányi Hevesi

94. l. 96. l.

Az egri r. k. Szent József
középiskolai fiúnevelő
intézet kápolnajának
oltárképe fentről.

u. o. 96. l.

etü Bizottság!

ki templom megvizsgálása
ett és 34 Koronára felszámitott
van szerencsém/alatt a Nagy-
ttságnak bemyjtani.

Nagytekintetü Bizottság

Vince napján s a reákövetkező pénteken, szt. Péter mártir ünnepén, amikor szokás szerint az Oltáriszentséget kiviszik s vele a zárda előtt lévő kutat megáldják, ezt a szokást azonban a parochus intelmére két esztendő óta megszüntették. A rendnek két kongregációja van: a szt. Rózsafűzér társulat és a Nep. szt. János társulat, amelyet XIV. Benedek pápa teljes búcsúval látott el a belépés és a halál napjára és Nep. szt. János ünnepén; mind a két kongregáció püspöki megerősítéssel működik, állandó jövedelme nincsen. A hívek közül sokan a domonkosoknál kívánnak temetkezni, ily esetben a kripta díjának negyedrésze a plébániai templomot illeti meg.« 1)

A jezsuiták rendjének 1773-ban történt feloszlatása után, kassai kollégiumuk megmaradt iskoláiban domonkos atyákat is alkalmaztak tanárokul. Pater Ferstner Szádok 1775-ben a poézis osztályának lett a tanára. A következő 1776-. évben a gimnázium négy alsó osztályának a tanitását a domonkos rendtagok vették át. Ferstner Szádok tanszékét megtartotta, a syntaxis tanára P. Gály Hyacint, a grammatistáké P. Jelenchich János, a principistáké P. Nagy Udalrik lett. 1777-ben a filozofiai fakultás tanárai között Szathmáry Domonkos atyát is találjuk. 2) Egyes rendtagok az egykori jezsuita iskolákban egész 1811-ig működtek. Ez évben vették át Kassán a középiskolai ifjuság vezetését a Ferenc király által idehelyezett premontrei tanárok.

A domonkosok zárdája egy »Liber Memorabilium Conventus Cassoviensis« című kéziratos könyvet őriz, amelyben 1776—1836 és 1867—1874 évekből följegyzéseket találunk miként a könyv cime mondja a kassai konventnek emlékezetre méltó ügyeiről. E kézirat legnagyobbrészt másolata a jelzett években kiadott kormányrendeleteknek, püspöki körleveleknek, rendtartományfőnöki leiratoknak. Hiteles adatokat tartalmaz az asylumjog 3) a temetők, kripták ügyének és a temetési szertartásoknak szabályozásáról 4) főképII. Józsefnek vallási reformintézkedéseiről. A kassai konventet érintő gyér följegyzésekből megtudjuk, hogy 1779. szept. 5-én Sárkány Sándor prior után Szabó Lászlót választották meg perjelnek. Mivel azonban sem ez, sem az utána megválasztott Pappin György pécsi vikárius nem fogadta el a zárda-főnöki tisztet, nov. 12-én Koltai László lett a prior, aki karácsonykor Kassára meg is érkezett. Koltai tisztének leteltével 1782. jún. 22-én a tartományfőnök Szőke Alajos atyát küldte ki ideiglenes priornak, mig az ezen év aug. 27-én megejtett választással Simon Mór lett a kassai perjel.

A templomra vonatkozóan a »Liber Memorabilium« elmondja, hogy Koppy János kassai kereskedő jótékonyságából 1782-ben

---

1) Visitatio Canonica, 1771. 16—18 l. Ekkor négy szerzetesrend működött Kassán: a domonkosok, ferencrendiek, jezsuiták és Orsolya-apácák.

2) Annales Universitatis Cassoviensis. Kassa-városi könyvtár.

3) Regulatio Asylli el Consilio Locumtenentali Hung. Posonii celebrato, Die 5. Dec. 1776.

4) 1777. szept. 21. Liber Alem. 8—19. l.

Wick Béla dr: Adatok a kassai domonkosok történetéhez. Kosice 1932

Nep. szt. János napján helyezték a főoltárra a Szt. Szűz mennybevitelét ábrázoló oltárképet, ugyanez évben a főoltár falát ujonnan kifestették szt. Domonkos és szt. Vince alakjával s a szentélyt uj ráccsal zárták el. 1)

II. József vallásügyi reformintézkedései a katholikus egyháznak és szerzetes intézményeinek sok kárt okoztak. A császár a birodalmában lévő kolostorok legnagyobb részét feloszlatta s javaikat lefoglalta. Ily sors érte Kassán 1787-ben a ferencrendieket, akiknek kolostora a Kassa egyházmegyének 1804-ben történt létesítése óta püspöki szemináriummá lett.

A kassai domonkosokat a császári rendelet megkimélte ugyan a feloszlatástól, azonban őket is kötelezték II. József összes vallásügyi reformjai. Római rendfőnökükkel nem érintkezhettek, a kolostor kánoni látogatásai, a rendkáptalani választások elmaradtak. Az új noviciusnővendékek felvételének tilalma a kassai kontventjüket is lassú kihalásra kárhoztatta. Virágzó vállásos társulataikat fel kellett oszlatniok, nyilvános körmeneteket nem tarthattak. Istentiszteleteik rendje és módja korlátozva lett. Rendi ünnepeiket nem ülhették meg. Maga Eszterházy Károly egri püspök, a kassai ferencesek feloszlatása folytán megapadt istentiszteletek pótlására csupán annyit tehetett meg, hogy 1788. július 8-án megengedte a domonkosoknak, hogy rendalapitójuk szt. Domonkos napján énekes szt. misét és prédikációt mondhassanak s a kötelező ünnepnapokon a litániákat szentségkitétellel végezhessék, úgy mint az vasárnapokon szokás. 2)

Ily körülmények és nehézségek mellett folytatták a rendtagok lelkipásztorkodó és tanitó munkájukat, bizalommal várva egy kedvezőbb, jobb jövőt.

A templom tetőzetét 1801 augusztus havában egy éjjeli zivatar erősen megrongálta s a fedél felé: leszakította. 3)

A mult század elején, a napoleoni háborúk alatt 1811 és 1812-ben, a hadvezetőség katonai élestár céljaira akarta lefoglalni a domonkosok templomát és kolostorát. A városi tanács minden lehetőt megtett, hogy ezen épületeket egyházi rendeltetésüknek megmentse. Ismételt felterjesztéseiben hivatkozva a konventnek a hitélet szempontjából való szükséges voltára s arra, hogy a domonkosokat Kassán II. József is meghagyta, felajánlotta a tanács a katonai célokra a konviktust, a városi raktárakat, vagy a város környékén lévő más épületeket. 4) A hadvezetőség helyt adott a magistratus kérelmének és szándékától elállott.

Ez időtájban a tanács jótékony gondoskodása a domonkosokról abban is megnyilatkozott, hogy templomuk fedésére 1813. április 9-én 35 ezer zsindelyt, alsó és felső külvárosi kertjük vizáradások folytán megrongált keritésének javitására 1814 márc

1) Liber Memorabilium 24. l.
2) U. o. III., 118. l.
3) Tutkó i. m. 174. l.
4) Kassa-városi lt. 1811—3127., 1812—1187., 2166., 2488.

28-án 8 tölgyfát s ugyanez évben ostyasütés céljaira 6 köböl buzát ajándékozott. 1)

A klastrom Mészáros-utcai homlokzata 1828-ban új és díszes portalét kapott. Ennek az emlékét hirdeti a kapuzat kőből faragott keretének ívére vésett következő kronostichonos felirat:

PIA LIBERALITATE PVBLICI ET PRIVATA
SEDVLITATE ORNATVM

Magyarul:

»Kegyes közjótékonyság és magán buzgóság díszítette föl«. E felirat számjelző betüinek az összeadásából az 1828 évszámot kapjuk. A kapu fölött a rózsafűzéres szt. Szűz és a szájában égő fáklyát tartó kutya a domonkosok címere.

Ugyancsak közjótékonyságból restaurálták 1836-ban a templomot és a zárda épületeit. 2)

1846-ban a város délnyugati részével a domonkosok klastroma, temploma s barokk stilű tetővel fedett tornya a harangokkal együtt a tűz martaléka lett. 3) Ekkor elpusztult a zárda könyvtárának egy része is.

A szabadságharc a Kassán átvonuló orosz hadak a domonkosok templomát, a szemináriumi és akadémiai templommal együtt éléstárnak használták. 4)

II. Józsefnek az új noviciustagok felvételét tilalmazó rendelete folytán a klastoromok néptelenek lettek s itt-ott meg is szűntek. Igy történt, hogy a domonkosok osztrák-magyar provinciájában 1855-ben a rendnek már csak 8 háza volt összesen 40 taggal, a csehországiban pedig 7 háza 41 szerzetessel.

Midőn a rendtartományoknak a római főnökükkel való kapcsolata helyreállott P. Jandel rendi generális az osztrák-magyar és cseh provinciát 1857-ben »Császári provincia« címen egyesítette s élére P. Matejka Theophil tartományfőnököt helyezte.

Az újabb szervezéssel velejárt a rendi fegyelem szigorítása is, amelyet a római Szentszék rendelete alapján 1866-ban indítottak meg. 5)

A szigoritott szabályok elfogadása az enyhébb fegyelemhez szokott rendtagokra nem volt kötelező. Ezek tetszésük szerint, a szerzetesi köteléktől fölmentésüket kérhették és világi papokká lehettek. P. Rassovszky Domonkos az osztrák-magyar provinciának 1853—57-ig tartományfőnöke is élt ezzel az engedéllyel s mint

1) U. o. 1813—1373., 1814—1159., 3986.

2) Liber Memorabilium 228—235. l.

3) »1846. A Csermely-utca szegletén tűz üt ki, honnét a szikra a domonkosok egyházának tornyába vetődik, ez meggyulladván, a város délnyugati fele részét elpusztítja s az említett toronyban lévő harangokat elolvasztja.« — Tutkó i. m. 182. l. E tűzvészben hat emberélet is pusztult el: Szekula József neje Erzsébet, Muszkó János csizmadia neje (szül. Szekula Erzsébet), 13 éves lánya Teréz és 3 éves fia Ferenc, Bartkó István megyés hajdu felesége (szül. Szekula Mária és Mária nevű egy éves gyermeke. — Kassai plebánia Halottak anyakönyve 610. l.

4) Tutkó i. m. 190. l.

5) Schematismus 1921. 7. l.

a Kassa-egyházmegye papja, 1858-ban Nagy Domásán lelkész, 1860-ban Fábry Ignác püspök titkára, majd 1864-től a Kassa közelében fekvő Polyi plébánián parochus lett, a hol 1892-ben befejezte életét. 1)

A szigorító reformot a kassai zárdában Czapkay Tamás perjelsége után Anselmi Tamás provinciális 1867. aug. 29-én hajtotta végre. Az új konvent első príorja Adler Lajos atya lett. 2) A klastrom új tagokat kapott, akik valamennyien a megreformált szabályok szerint éltek. E tagok sorában működött Kassán 1868—69-ben a rend egyik kiváló alakja Dr. Denifle Henrik atya, hírneves történetíró, a bécsi, prágai, göttingeni, párizsi, berlini tudományos akadémiának tagja, aki mint a Vatikán másodlevéltárosa halt meg Rómában 1905 jún. 10-én. 3)

Az új domonkosatyák 1867-ben visszaállították és megszervezték újból a Rózsafűzér társulatot, amely gyorsan elterjedve áldásos működését a messze vidékekre is kiterjesztette s Kassán betegápoló házat s könyvtárt létesített.

Mivel a templom festményei részben már kopottak voltak, 1872. febr. 1-től, egy esztendeig tartó munkával Prokesch bécsi festő azokat kijavította, illetve átfestette. Ugyanekkor mozaikpadlóval látták el a szentélyt, benne az új főoltárt a hajóban pedig a szt. Rózsafűzér új oltárát állították fel. 4)

A zárdának Mészáros-utcai földszinti helyiségeit, amelyek egy ideig a Kassai gyapjúkereskedők raktárhelyiségei is voltak, 5) 1874-ben üzleteknek bérbeadták. Ekkor készült a zárda udvari részén a templomba vezető járat. 6)

A domonkosok vezetése alatt álló harmadrend, mint »Kassai vallásos és jótékonysági egylet« a saját céljaira 1889-ben házat vásárolt. E házban létesült 1891-ben az első kassai napközi otthon, ahol szegény munkás szülők gyermekei ingyen gondozást, tanítást és élelmiszert nyertek. Ez az otthon rendes kisdedóvodává fejlődött s 1893-ban megvetette alapját a Kőszegről idetelepített szt. Domonkosrendi apácák virágzó zárdájának.

A kassai szt. Rozália temetőnek a Kálvária alatt vezető bankói útelágazástól 1893-ig nem volt még szekérútja, amelyen halottas kocsikon vihették volna az elhúnytakat a sírkertbe. Ezért a városi tanács megbízásából Éder Gyula tanácsos, egy úttest kihasítására szükséges terület megszerzése végett, érintkezésbe lépett az ottani földtulajdonosokkal, Czittó Gyula kassai lakoson és a gazdasági

---

1) A kassai százéves egyházmegye Emlékkönyve. I. 163. l. Schematismus Cleri dioecesis Cassoviensis.

2) Liber Memorabilium. 236. l.

3) M. Bazan, Necrologium almae provinciae imperii O. P. 1857—1905. 96 l.

4) Liber Memorabilium 238. l.

5) A kassai gyapjúraktár »a Domonkosok zárdájában volt, amelynek pincéje, földszinti és emeleti helyiségei, folyosói tele voltak gyapjúval.« Kerekes György, a kassai kereskedők életéről. 193 l.

6) Liber Memorabilium, 239. l.

tanintézeten kivül a domonkos rendházzal is. A rend nevében akkor P. Gárzsik Reginald prior és P. Senoner Renaud 1892. szept. 22-én felsőbb egyházi hatóságuk hozzájárulásával, oly értelmű szerződést kötöttek a magisztrátussal, hogy a Rozália tőszomszédságában lévő gyümölcsösükből a gyalogút kiszélesítéséhez 126.5 négyzetölet egy ugyanolyan nagyságú területért a várossal fölcserélik s ennek fejében engedélyt kapnak arra, hogy a zárdában elhalt és a szerzethez tartozó tagokat, az átengedett terület szabadon választott és berendezett sírhelyén, díjmentesen temetkezhessenek. A kocsiút 1893-ban elkészült s a domonkos rendtagok azóta a Rózálián lévő vasráccsal bekerített sirhelyükön temetkeznek. 1)

A zárdatemplomnak 1741 óta befalazott nyugati főkapuját 1892-ben kibontották s újból megnyitották. Ez év október 2-án, a Rózsafűzér társulat 25 éves jubileuma alkalmából Bubics Zsigmond kassai püspök nagy papi kisérettel ünnepélyesen vonult be a földiszített kapun a templomba s ott misét mondott. A jubileum emlékére megújították a Rózsafűzér oltárát is. Ekkor a szt. olvasó társulat városi és vidéki tagjainak száma már 20,730-ra emelkedett. 2)

E társulat jótékonyságából a templom belsejét 1894-ben renoválták. A hajó új keramitpadlójának lerakása alkalmával felnyitották az 1860 óta elzárt sírboltot. A kriptában hullákra, nagy halmaz csontvázra találtak. A sirboltot földdel betömték és elfalazták. 3) A megrestaurált templom öt oltárát új kőasztallal, a főoltárt új tabernákulummal látták el. A templom és az oltárok fölszentelését Bubics Zsigmond püspök ez év szeptember 30-án végezte. 4)

A következő 1895. évben a szentély falát Jézus szt. Szivének és Mária szt. Szivének szobrával diszítették, megrestaurálták Ferreri szt. Vince és szt. József oltárát, a kórust kifestették s a régi helyett egy új a Rieger-cég által készített orgonát helyeztek el benne. Az orgonát P. Gárzsik Reginald prior május 12-én szentelte meg. 5)

Ez évben rendbehozták a zárda épületét is és azt bádogtetővel látták el. Midőn a kolostor udvarán vizlevezető csatornákat készítettek, a templom északi falánál ásva ráakadtak a kriptának külső bejáratára s napfényre jutott az ősi templom alappárkányára, amelyből következtetni lehetett, hogy templom szintje egykor 2—3 méterrel mélyebb volt. 6)

Az az óhaj, hogy a leégése óta csupán ideiglenesen befedett

---

1) Dr. Wick B., Kassa régi temetői 38—40. l.

2) Protocollum Par. Cass. 166. l.

3) Utolsónak a templomi kriptába P. Krajnyik Hyacint atyát temették 1841. ápr. 16-án. — A kassai plébánia Halottak anyakönyve.

4) »Novissime autem Ecclesia pia fidelium praesertim Sodalium SS. Rosarii ope restaurata, ab Excellentissimo Domino Sigismundo Bubics, Episcopo Cassoviensi, una cum quinque altaribus e lapide constructis, die 30. Sept. 1894. solemniter consecrata est«. — Schematizmus Ord. Praedic. 1921. 28. l.

5) Protocollum Par. Cass. 188. l.

6) U. o. 190—191. l.

templomtorony stilusának megfelelő tetőt kapjon 1902-ben valósult meg. Az alacsony fedelet lebontva ekkor építették reá a vörösréz lapokkal bevont magasba szőkő mai kúptetőt.

P. Musatits Gerger prior búzgolkodására 1903-ban kőszegi domonkosapácák telepedtek meg Kassán. Ezek átvették a harmadrend által alapított óvoda vezetését s azt a szomszéd házak és telkek megvásárlával csakhamar oly zárdává bővitették, amely 1912-ben az óvada mellett még egy négyosztályú elemi és polgári leányiskolának s ezekkel kapcsolatos internátusnak s 1917-ben egy óvóképző intézetnek a befogadására és tanerőkkel való ellátására is elegendő volt. E ma is működő zárdát bold. Margit oltalma alatt a Rózsafűzér királynéjának tiszteletére szentelték föl.

A férfi domonkosrend tagjainak száma e század elején oly örvendetesen szaporodott fel, hogy az 1857-ben »császári provincia« címen egyesített osztrák-magyar és cseh rendtartományt újból önönállósítani lehetett. E szétválasztás 1905-ben történt meg ugyanazon jogokkal és kiváltságokkal, amelyekkel a provinciák 1857-ig rendelkeztek. Az osztrák-magyar rendtartomány főnöke Szabó Szádok, majd 1906-tól Glund Raymund, a csehországié pedig Bubenik Vencel atya lett. 1)

1910-ben a templomot egyes családok és testületek új festett ablakokkal látták el.

Az 1914-ben kitört világháború a templomok harangjainak ércét is áldozatul kivánta. Ilyen célra elrekrirálták a domonkos templom tornyának is két harangját. Az egyik 330 kg., a másik 158 kg. súlyú volt. A toronynak csupán egy, a Schandt András által Pesten 1853-ban öntött harangja maradt meg.

A világháboru lezajlása után 1921. augusztus 4-én a rendalapító szt. Domonkos halálának hétszázéves évfordulóját ünnepelte meg a kassai konvent is. A nagy jubileumi ünnepen Dr. Fischer-Colbrie Ágoston kassai püspökkel az élén mintegy 40 ezer városi és vidéki hivő vett részt.

A háborús célokra elvitt harangok pótlására megindult gyüjtés oly eredményesen haladt, hogy a rend 1925. május 31-én szt. Domonkos, Ferreri szt. Vince és szt. József tiszteletére készült három új harangot helyezhetett el temploma két év előtt kitatarozott tornyába. A harangszentelési szertartást Dr. Keberich Márton szepesi segédpüspök végezte. A Herold Richárd chomutovi cég által öntött harangok felirata a következő:

Pie Pater Dominice — Tuorum memor operum — Sta coram summo Judice — Pro tuo coetu pauperum. A. R. P. Bruno Janeš prior.A. R. P. Reginaldus Gáržik, R. P. Laurentius Pirkl, R. P. Mannes Unger, R. P. Nicolaus Lexmann. Rel. Fr. Emericus Belyus, Rel. Fr. Casimirus Ruszin, Rel. Fr. Josephus Malirz. A. Domini 1925.

Magyarra fordítva: Kegyes Atyánk Domonkos, emlékezve műveidre, oltalmazd a te szegényeid seregét, a legfőbb bíró előtt. Nagyontisztelendő Janeš Brunó perjel, Nagyont. Gáržik Reginald, Tiszt. Pirkl Lőrinc, Tiszt.

1) Schematismus S. O. Praedic. 1921. 9. l.

Unger Mannesz, Tiszt. Lexmann Miklós, Belyus Imre testvér, Ruszin Kázmér testvér, Malisz József testvér. Az Úr 1925. esztendejében.

II. Ferreri szt. Vince harangjának felirata:

I. Szt. Domonkos harangján:

Sancte Vincenti Ferr. ora pro conventu Fratrum Praedicatorum. Pro Tertio Ordine, N. et Confraternitate SS. Rosarii, Cassoviae degen_ tibus. A. D. 1925.

Magyarul:

Ferreri szt. Vince könyörögj a Kassán lévő: prédikáló testvérek konventjéért, a harmadrendért és a Rózsafüzér Társulatért. Az Úr 1925. esztendejében.

III. Szt. József harangjának felirata:

Sancte Joseph, Sponse B. V. Mariae, Impetra omnibus benefactoribus felicem mortis horam. Cassoviae Anno Domini 1925.

Magyarul: Szt. József, a bl. Szűz Mária jegyese, eszközöld ki az összes jótevőknek a halál boldog óráját. Kassán, az Úr 1925. esztendejében.

A zárdatemplom szentélyének külső fala elé állította a városi hatóság, 1929. szept. 19-én, a kassai Friesovszky-cég által megújított Szentháromságszobrot, amely azelőtt a déli külvárosban, az egykori szt. János temető előtt állott.

A világháboru utáni államalakulat a domonkos rendtartományok újabb rendezését tette szükségessé. Az új beosztás 1930-ban történt oly módon, hogy a kassai zárdát a csehszlovák állam határain belül alakított rendi provinciába osztották be. Az új rendtartománynak első választott főnöke 1930. április 29-től Bubenik Vencel lett, a kassai ház perjele pedig 1930—33-ig Haitl Hilárus atya. 1)

Haitl prior kezdeményezésére a domonkos templomot 1931-ben renoválták. A belső falfestmények szakszerű megújításának munkáját Major Jaroslav prágai műépítész vezette. A falak tisztogatása és lemosása közben előtűntek a mennyezet régi freskói s a műemlékek országos bizottságának rendelkezése folytán ezeket a rájok rakott festéktől megtisztították és szakszerűen megrestaurálták.

A XVIII. századbeli falfreskók előtűnése megdönti azt az előbbi általános s egyes műtörténészeink által is elfogadatt véleményt, hogy ezek Kracker Jánostól (†1779) valók, 2) aki Szauberer András jászói prépost meghívására 1762—65 években a premontreiek ottani templomának 9 oltárképét és 7 freskóját festette. 3) A domonkos templom freskóinak architektonikus és figurális kompozicióí teljesen elütnek Kracker jászói festményeinek témáitól, lendületes vonalvezetésétől és színkezelésétől.

E restaurálás alkalmával megújították az összes oltárokat, ki-

---

1) Catalogus Conventuum et Fratrum S. O. Pr. ad Provinciam Bohemiae pertinentium, 1931.

2) Miskovszky Viktor, Kassa város középkorú és reness. stílű emlékei, 12. l.

3) Művészeti lexicon, Fleischer Gyula ismertetése. 414. l. — Dr. J. Polák, Ján Kracker etc. Casopis Mat. Mor. 1921. 70—75 l.

tisztották a képeket és szobrokat, megjavították az orgonát s kifestették a templom és zárda külső falait is.

A templom északi falának restaurálásánál, emeleti magasságnak megfelelően, falüregekben megszenesedett gerendavégekre bukkantak, amelyek a régi klastrom padlása elégett mestergerendáinak csonkjai voltak. A templom falától mintegy három méternyi távolságban húzódott a templommal egyirányban az ősi klastrom alapfala, amelyből a keresztfolyósó és a zárda elhelyezkedésére és terjedelmére lehetett következtetést vonni. Ugyane restaurálás alkalmával a kripta külső bejáratát felnyitották s a sírboltot a benne lévő földtől részben megtisztitva a templom falainak szárítására szellőztető járattal látták el.

A zárdatemplom nyugati kapujánál a rend 1933-ban húscsarnokot építtetett azon kassai és kassaújfalusi mészárosok és hentesek részére, akik a törvény egészségügyi rendelkezése folytán előbbi helyükön, a templom déli oldalánál, sátrak alatt már nem árusíthattak. A konvent e célra a klastromkert déli és nyugati részének 48 x 16 m. nagyságú területét használta fel s az építés költségeit pedig egy Kálvária-utcai telkének eladási árából fedezte.

A BUDAPESTI PÁZMÁNY PÉTER M. KIR. TUDOMÁNYEGYETEMEN az 1926/27. tanév I. félévében a következő művészeti vonatkozású előadások tartatnak: 1. *Kuzsinszky Bálint* ny. r. tanár: *a)* A görög szobrászat köréből; *b)* A római monumentális építkezés emlékei; *c)* Római feliratok. 2. *Dr. Hekler Antal* ny. r. tanár: *a)* Raffael; *b)* A velencei festészet fénykora (Giorgione, Tizian és Tintoretto); *c)* Rokokó művészet az ókorban. 3. *Dr. Gerevich Tibor* ny. r. tanár: *a)* A román és gotikus művészet; *b)* Szent Ferenc a művészetben (Halálának hétszázados évfordulója alkalmából.); *c)* Gyakorlatok a régi magyar művészet köréből.

A M. KIR. JÓZSEF-MŰEGYETEMEN: *Wälder* Gyula: Ókori építészet. Ugyanő: Építőművészeti enciklopédia. *Möller* István: Középkori építészet. *Dr. Kotsis* Iván: Újkori építészet. Ugyanő: Tervezés. *Dr. Hültl* Dezső: Épületek tervezése és berendezése. Ugyanő: Újkori építészet. *Nádler* Róbert: Alakrajz. Ugyanő: Ékítménytan. Ugyanő: Vízfestési gyakorlatok. *Bory* Jenő: Mintázás. *Csányi* Károly: Képzőművészetek története. *Huszka* József: A magyar ornamentika fejlődéstörténete. *Dr. Forbáth* Imre: Városrendezés. *Jaschik* Álmos: Művészi betűvetés.

A PÉCSI M. KIR. ERZSÉBET-TUDOMÁNYEGYETEMEN: *Dr. Nagy* József: A művészet filozófiája. *Dr. Felvinczi Takács* Zoltán: Kelet és Nyugat művészete.

KIÁLLÍTÁSOK:

Szeptember 14-én nyílt meg Hamburgban Kunde Maria szalonjában *Farkasházi* Miklósnak színes rajzaiból álló kiállítása;

19-én az *Ernst-Múzeumban* a 84. csoportkiállítás, mely részben Mohács emlékezetének volt szentelve és bemutatta a múzeum tulajdonában levő II. Lajos király és nővére, továbbá II. Ulászló király családját ábrázoló korukbeli festményeken kívül *Székely* Bertalan és *Orlai Petrics* Somának a mohácsi vészt ábrázoló képeit, ezeken kívül pedig fiatal magyar művészeknek a különböző művésztelepeken a nyár folyamán készült műveit;

26-án a *Nemzeti Szalon* LI-ik csoportkiállítása, melyen *Bakoss* Tibor, *Bán* Tibor, *Jicinska* Vera, *Zajti* Ferenc festőművészek, *Krammerné Radnai Margit* keramikus és a *Brailowski* orosz művészpár vettek részt;

október 9-én nyílt meg a Nemzeti Szalonban az Országos Katholikus Szövetség által rendezett *Egyházművészeti kiállítás;*

ugyanaznap az Ernst-Múzeum 85. csoportkiállítása, melyen *Boldizsár* István, *Fáy* Dezső, *Holló* László, *Nemes* József, *Tordai-Schilling* Oszkár és S. *Schossberger* Klára bárónő festőművészek vettek részt;

ugyanezen hónapban az Orsz. M. Képzőművészeti Társulat *őszi kiállítása* a Képzőművészek Új Társasága, a Paál László Társaság, a Szövetség Művésztársaság, valamint néhai *Kéméndy* Jenő, *L. Egyed Erna* és *Makoldy* József csoportos, illetve emlékkiállításával;

október 31-én a *Nemzeti Szalon*-ban a *Scheiber* Hugó, *Bor* Pál, *Bölcskey* Ferenc, *Gráber* Margit, *Kolozsváry* Sándor, *Novotny* Emil Róbert és *Soós* Gyula festőművészek műveiből állott LII. csoportkiállítás;

november 10-én ugyanott Ábel *Pann* II. kiállítása;

november 14-én a szentendrei városház dísztermében az ottani művésztelep;

ugyanaznap a *Magyar Rézkarcnyomó Műhelyben Szőnyi* István grafikai kiállítása.

MŰVÉSZETI IRODALOM

Galanthai gróf Esterházy Károly egri püspök emlékének ünneplése születésének kétszázados évfordulója alkalmából Eger város közönségének 1925. évi december hó 13-án tartott díszközgyűlésén. Eger, 1926, az Érseki Liceum könyvnyomdája. 64. l. — Eger városának mindenkép nagy oka volt megülni néhai püspökének, Esterházy Károly grófnak kétszázadik születésnapját, hisz e szép városnak minden része ma is e nagy mecénás ízlésének, bőkezűségének díszes nyomait mutatja. A nagystílusú emlékművek egész sora pedig egyenest művészettörténeti jelentőségűvé avatja Egert. És semmi sem jellemzi jobban e város kultúrérzékének fejlettségét, mint az, hogy ez az ünnep valósággal művészettörténeti zamatot kapott és az Esterházy emlékezetének felújítását szolgáló ünnepi beszédek közül *dr. Szmrecsányi* Miklósé ezúttal művészettörténeti új adalékokkal is gazdagította tudományos irodalmunkat. Az itt ismertetett füzetnek, amely az akkor elhangzott felolvasásokat tartalmazza, gerincét és tulajdonképpeni tartalmát az a tanulmány adja, amelyet *Szmrecsányi* Miklós tett benne közzé „Esterházy és a művészet" címmel. Csak nemrég volt szó e folyóiratban *Szmrecsányi*nak egy kisterjedelmű, de annál magvasabb könyvecskéjéről („Eger és környéke részletes kalauza"), amelyben közzétette jelentős felfedezését: a líceum pompás palotájának eddig hiába kutatott szerzőjét állapítván meg *Fellner* Jakab mesterben. Mostani tanulmányában végigkíséri Esterházy hosszú

püspökségének művészeti szempontból jelentős etappe-jait s szinte szemünk előtt játszatja le művészettörténetünknek ezt az érdekes fejezetét.

Esterházy 1762-ben foglalta el az egri püspöki széket. A földi javakkal bőven megáldott, mély kultúrájú főpap, új székhelyét az ország egyik legfontosabb művelődési központjává akarta emelni. Elsősorban egyetem alapítására gondolt s ebből a gondolatából született meg a mai líceum. Esterházy *Fellner* Jakab építészt szerződtette úgy az egyetemnek, mint a püspöki palotának s az egyházmegyében szükséges összes építkezések tervezésére és vezetésére. E kitünő mester két évtizeden át dolgozott számára, halála után a befejező munkák vezetését bécsi segédje, Grossmann József vette át. A szerző részletesen rámutat arra, hogy e két művészen kívül az épületek stílusára igen jelentékenyen befolyt egy harmadik is: maga Esterházy, aki Rómában kimüvelt ízlésével nyugodalmas előkelőséget juttatott az osztrák barokk élénk fioriturái helyébe.

Az egyetem (líceum) építése 1765—85-ig tartott. Közben 1763—69-ig átépítették a püspöki palota nagy részét. Követte ezt az elaggott papok menhelyének és a szemináriumnak kibővítése, illetve átépítése. 1769—71-ig az érseki kertek, a hozzájuk tartozó nyári kastélyok megalkotása következett. Ez utóbbi művekből már csak emlékek maradtak meg, pedig e kert szépsége, faragott dísze méltó volt arra, hogy fejedelmi kertalakításokkal hasonlítsuk össze. *Szmrecsányi* egész sor egervidéki templomot, plébániát sorol fel, amelyek megépítése vagy újjáalakítása Esterházy érdeme. De azzal is megörökítette nevét, hogy egyházmegyéje határain túl, mint Pápa hitbizományi ura, 1773 és 1786 közt fölépítette a nagyszabású pápai templomot s egész sor kisebb templomot hitbizománya területén. Közben Egerben hozzálátott az egyetem tanulmányi szervezetének életbeléptetéséhez, mi több, már akkor elrendelte a rajz, a réz- és fametszet tanítását is (1773-ban!). Mind e munkáinak betetőzését az építészen kívül más jeles művészek egész sorára bízta. Különösen három festő közreműködése érdekel minket: *Kraeker* János Lukácsé, *Maulbertsch* Antalé és *Sigrist* Ferencé (akiken kívül azonban másokat is foglalkoztatott). Pápán és Egerben ők borították terjedelmes kompozícióikkal a boltíveket, festették a temérdek oltárképet, viszont márványfaragók építették a sok oltárt s az építészeti tagozatok plasztikus ékességeit. Egész sor oly mesternevet említ levéltári kutatásai alapján *Szmrecsányi*, amelyek eddig hiányzottak az idevágó irodalomból. Valóságos művésztelep épült számukra s lett egyik magvává a „nova civitas Caroliniana"-nak. E sokágú mecénási munkálkodás láttára nem csodálkozhatunk „azon a hagyományos túlzott állításon, hogy Esterházy száz templomot épített és meghalt, mielőtt a századik templomot befejezte".

*Szmrecsányi*nak 45 oldalra terjedő kiváló tanulmánya lélekemelő képét adja egy igazi nagyúr, igazi főpap, igazi mecénás életének. Nagy kár, hogy oly kevés követője akadt. *L. K.*

AZ UTOLSÓ FÉLSZÁZAD MŰVÉSZETE. Írta *Ybl* Ervin. Budapest, 1926. Pallas kiadása, 76. l., képekkel. — Nehéz feladat 70 oldalon áttekintést adni Európa építészete, szobrászata, festészete minden oly jelenségéről, amely a legutóbbi ötven esztendőre jellemző. Az anyag bősége szokatlanul nagy, viszont szokatlanul kicsiny az időbeli távolság, amely tőle elválaszt: nincs megadva az a pont, amelyről megfelelő távlatban át lenne tekinthető az egész, annál nehezebb az egész részeinek igazságos összemérése. Ami tegnap még alig észrevett jelenség volt, arról esetleg ma kideríthető, hogy fontos megindítója lett egy szélesmedrű áramlatnak. A művészettörténet utólag megállapíthatja a motorikus értékeket; a kritikus, a kortárs csak több-kevesebb kilátással jósolhat. Ez áll a történelmi értékelésről. Ám a tegnap és a ma művészete nem pusztán történeti, hanem esztetikai értékelésnek is tárgya. Ez az utóbbi mérlegelés a kortársra nézve még sokkal kockázatosabb, mint az előbbi. A sok veszedelmet, amelyet egy ily téma magában rejt, nem könnyű elkerülni. Azt hisszük, hogy *Ybl* Ervinnek sikerült ez, amiben segítségére volt művészettörténeti iskolázottsága és kritikusi gyakorlata. Az áttekintés, amelyet ebben a könyvben nyujt, félezernél több művésznevet illeszt bele a művészeti alakulások kereteibe, hosszabbrövidebb jellemzést adva e nevek viselőinek úgy munkásságáról, mint hatásáról. Nagyon tömörítenie kellett tehát a mondanivalóit s az efajta munkáról el lehet mondani, hogy kisebb fáradsággal lett volna megoldható egy tízszer ekkora kötetben.

A könyv elvezet minket napjaink művészetéig s mint ilyen egyúttal jó kiegészítője minden régebbi művészettörténetnek. Viszont az utolsó ötven év művészeti jelenségeit az adott időbeli keret áttörésével belekapcsolja, ahol ez szükségesnek látszik, száz év előtti előzményekbe is, hogy világosabban tárhassa fel az összefüggéseket. Ez például az építészet történeténél szinte elkerülhetetlen volt. Többet ad tehát, mint amit a cím ígér.

Az ily összefoglaló munkánál ki van zárva minden hosszabb fejtegetés, bővebb megokolás. Tények és ítéletek rendszeres összefűzését kapjuk itt, ami viszont azt a veszedelmet rejti magában, hogy az író könnyen dogmatikusnak, túlságosan apodiktikusnak, nagyképűnek mutatkozhatik. *Ybl* helyes érzékkel meg tudta találni az előadás legegyszerűbb hangját, ami különösen az értékelé-

MAGYAR MŰVÉSZET
1926. (L. k.: lenne irod.)
539-40

MDK

Kracker, Lucas

magyarországi müködése

Vigilia,1947, jan. XII.évf. 1. sz. 53. l.- Jajczay János: A magyarországi barokk és Maulbertsch.-52-55.l.

KRACKER, L festő

Eger, Liceum mennyezetfreskója

architektura: Zách József

Gerő László: Magyar építészet a XIX. sz.

2. feliben

Bp. 1955. 13. l.

M.D.K.

Kracker Lukács, festő

Egerben a Kacsapart 14. sz. földszintes, copf-stilusu házban lakott. Eredeti festő mütermét lakássá alakitották át.

Gerő László: Eger, Bp. 1957. /Magyar Müemlékek/ 52.old.

MDK

KRACKER LUKÁCS

festő egri barokk lakóházának reprodukciója.

Gerő László:Eger. Budapest 1954.

Képzőművészeti Alap kiadványa.

MDK

KRACKER LUKÁCS

Az egri pedagógiai főiskola könyvtárának menyezet freskójáról készült reprodukció.

Gerő László: Eger. Budapest 1954.

Képzőművészeti Alap kiadványa.

MDK

KRACKER LUKÁCS festő

Egri lakóházának müemléki leírása.

Gerő László:Eger. Budapest 1954.p.56.

Képzőművészeti Alap kiadása.

J. L. Kracker

és segédje Zach János

az arsódi Podmaniczky Zastity

Sándor szárnyának emeleti díszterméhek

freskóit festették

Kelényi György: Kastélyok, Zuzíák, villák

1974. Corvina Bp. 113. old

Kracker János Lukács

1777-ben képeket festett az egri Kossuth L. u. 14 sz. a. ferences rendház refectoriumában.

Vajt Pál stb.: Heves megye műemlékei II.
Magyarország műemléki topográfiája VIII. köt.
Budapest, 1972.

3651

Kracker János Lukács

feltehető szerzője az egri Foglár u. 6 sz. a. szeminárium épület lépcsőházi festményének.

Voit Pál stb.: Heves megye műemlékei II. köt.
Magyarország műemlékei topográfiája VIII. köt.
Budapest, 1972.

2911

Kracher János Lukács

festő műve „Szt. József halála." Az egri Foglár u. 6. p. seminarium épület múzeum termében.

Voit Pál stb.: Hevesmegye műemlékei II. köt.

Magyarország műemlékei topográfiája VIII. köt.

2921

Kracker János Lukács

Két szobát festett az egri Fürdő u. 2. sz.
a: kerti házban 1772. körül.

Voit Pál stb.: Heves megye műemlékei II. köt.
Magyarország műemlékei topográfiája VIII. köt.
Budapest, 1972.

3041

Kracker János Lukács

1774-ben festette meg az egri kispréposti palota díszterminek mennyezetét.

Voit Pál stb.: Heves megye műemlékei II.
Magyarország műemlékei topográfiája VIII. köt.
Budapest, 1972.

3351

Kracker János Lukács

festette 1774-ben az egri kispréposti palota mennyezetét. A látszatarchitektúra festője társa, Zach József lehet.

Voit Pál szb.: Heves megye műemlékei II.

Magyarország műemlékei topográfiája VIII. köt

Budapest, 1972.

3381

Kracker János Lukács

festette 1771-ben az egri minorita templom főoltárképét.

Voit Pál stb.: Hevesmegye műemlékei II. köt.

Magyarország műemléki topográfiája VIII. köt.

Budapest, 1972.

2431

Kracker János Lukács

1775-ben festette meg az egri minorita templom IV. melléköltárának képét.

Voit Pál stb.: Hevesmegye műemlékei II. köt.

Magyarország műemléki topográfiája VIII. köt.

Budapest, 1972.

2488

Kracker János Lukács

segédje Zirckler János, ki 1792-ben befejezte az egri minorita templom oltárképét.

Vasit Pál stb: Heves megye műemlékei II. köt.
Magyarország műemléki topográfiája VIII. köt.
Budapest, 1972

2421

Kracker János Lukács

1770-ben festi meg az egri minoriták templom főoltárképét.

Voit Pál dr.: Heves megye műemlékei II. köt.
Magyarországi műemléki topográfiája, VIII. köt.
Budapest, 1972.

2421

Kracker János Lukács

egri festő és Antonius Schmidt selmecbányai festő 1769-ben alakitották ki az egri minorita templom művészi program ját.

Voit Pál szb.: Hevesmegye műemlékei II. köt.
Magyarország műemlékei topográfiája VIII. köt.
Budapest, 1972.

2418

Kracker János Lukács

egri festő lakóhelye Egerben Bródy Sándor u. 8. sz., ahol 1779 XII. 1-én halt meg 62 éves korában.

Voit Pál dr.: Heves megye műemlékei VII. köt.
Magyarország műemlékei topográfiája, VIII. köt.
Budapest, 1972.

2211

Kracker János Lukács

egri festő: Számos mű alkotója.

Voit Pál szt.: Heveszmegye műemlékei II. köt.
Magyarország műemlékitopográfiája, VIII. köt.
Budapest, 1972.

2168

Kracker János Lukács

egri festő" 5 festménye az egri Képtár-
ban.

Voit Pál szb.: Hevesmegye műemlékei II. köt.

Magyarország műemlékei topográfiája VIII. kötet.
Budapest, 1972.

1751

Kracker János Lukács

festette az egri Szt Mihály székesegyház
mellékoltárainak képét 1773 körül.

Voit Pál plb.: Heves megye műemlékei I.

Magyarország műemlék topográfiája VIII. köt.
Budapest, 1972.

4130

Kracker János Lukács

ajánlására került valószínűleg Egerbe, ahol munkát kapott, Franz Anton Wagenschön.

Voit Pál stb.: Hevesmegye műemlékei II.

Magyarország műemléki topográfiája VIII. köt.

Budapest, 1972.

4131

Kracker Lukács János

feltehető alkotója az egyi Kossuth L. 14. sz.
a. ferences templom III. mellékoltár képét.
Olaj, vászon, 380 x 260 cm.

Voit Pál stb.: Heves megye műemlékei II.
Magyarország műemléki topográfiája VIII. köt.
Budapest, 1972.

3691

Kracker János Lukács

oltárképe az egri Foglár u. b. sz. a. Szemináriumban 1769. Reprodukció.

Voit Pál stb.: Hevesmegye műemlékei II.

Magyarország műemléki topográfiája VIII.

Budapest 1972.

294

Kracker János Lukács

siremlékei (XIX közepe) az egri-hatvani temetőben. Reprodukció.

Voit Pál stb.: Heresmegye műemlékei II.

Magyarország műemlékei topográfiája. VIII.
Budapest 1972.

2861

Kracker János Lukács

főoltárképe az egri volt minorita templomban 1769-70. Restaurálási.

Voit Pál plb.: Heves megye műemlékei II.

Magyarország műemlékei. topográfia. VIII.

Budapest 1972.

246

Kracker János Lukács

egri festő háza Egerben Bródy Sándor u.
8. p. a. 1766-68. Reprodukció.

Voit Pál stb.: Hevesmegye műemlékei II.

Magyarország műemlékei topográfiája VIII.
Budapest 1972

2221

Kracker János Lukács

festménye az egri Vármuzeum képtárában. Reprodukció.

Voit Pál stb.: Heves megye műemlékei II.

Magyarország műemlékei topográfia VIII.

Budapest 1972.

1701

Kracker János Lukács

műve a feldebrői rk. templom melléholtár képe.

Voit Pál stb.: Heves megye műemlékei II.

Magyarország műemlékei topográfiája VIII.

Budapest 1972

7241

Kracker János Lukács

egerbaktai templom oltárképét restaurálta 1928-ban Romold / Ronold János.

Voit Pál stb.: Hevesmegye műemlékei II.

Magyarország műemlékei topográfiája VIII.
Budapest 1972.

6341

Kracker János Lukács

festi meg az egerbaktai rk. templom oltár-képét (1775)

Voit Pál szb.: Heves megye műemlékei II.

Magyarország műemléki topográfiája VIII.

Budapest 1972.

6321

Kracker János Lukács

legjobb művének egyike az egri jezsuita templom (Szechenyi u. 15.) oltárképe.

Voit Pál dr.: Heves megye műemlékei II.

Magyarország műemlékei topográfiája VIII. köt.

Budapest, 1972.

345

Kracker János Lukács

egykori tanítványa és utódja Zickler János, Egerben lakik 1796-ban.

Voit Pál stb.: Heves megye műemlékei II.

Magyarország műemlékei topográfiája VIII. köt.

Budapest, 1972.

5381

Kracker János Lukács

festőnek az egri Széchenyi u. 15. p. a.
jezsuita templomban, levő freskósorozata tűzvész
következtében 1827. VIII. 26-án elpusztult.
Helyére Lieb Károly piktor képei kerültek

Voit Pál stb.: Hevesmegye műemlékei II.

Magyarország műemléki topográfiája. VIII. köt.
Budapest, 1972

5391

Kracker János Lukács

1769-70 között festi meg az egri Széchenyi u. 15. sz. jezsuita templom boltozatát.

Voit Pál szb.: Hevesmegye műemlékei II.

Magyarország műemléki topográfiája VIII. köt

Budapest, 1972.

5361

Kracker János Lukács

festette meg az egri Széchenyi u. 15. sz. a. volt
jezsuita templom Szent Anna oltárképét.

Voit Pál pk.: Hevesmegye művelődési II.
Magyarország művelődési topográfiája. VIII. köt.
Budapest, 1972.

533/

Kracker János Lukács

festette az egri székesegyház melléköltárának képét.

Voit Pál stb.: Heves megye műemlékei II.

Magyarország műemléki topográfiája VIII. köt.

Budapest, 1972.

4271

Kracker János Lukács

1773-ban festette az egri székesegyház mellékoltárának St. László királyt ábrázoló képét.

Voit Pál s.t.b.: Heves megye műemlékei II.

Magyarország műemlékei topográfiája VIII. köt.

Budapest, 1972.

4271

Telekessy

Kracker János Lukács

festette az egri Szabadság tér 2. sz. volt líceum
könyvtár mennyezetét 1777 körül.

Voit Pál alb.: Heves megye műemlékei II.
Magyarország műemlékei topográfiája VIII. köt.
Budapest, 1972.

456

Kracker János Lukács

helyébe lépett Franz Anton Maulbertsch a pápai templom mennyezetképeinek festésénél 1780 körül-

Voit Pál stb.: Heves megye műemlékei II.

Magyarország műemléki topográfiája VIII. köt.

Budapest, 1972.

457

Kracker János Lukács

1764-ben szerepet kap az egyi Széchenyi u. 1-5. sz. a. érseki palota kápolnájának kiképzésénél.

Voit Pál stb.: Heves megye műemlékei II

Magyarország műemlékei topográfiája VIII. köt.

Budapest, 1972.

4961

Kracker János Lukács

festi ki a Széchenyi n. 1-5. sz. a érseki palota galériáját /Eger/ 1776-ban

Voit Pál stb.: Hevesmegye műemlékei II.

Magyarország műemléki topográfiája VIII. köt.

Budapest, 1972.

500 l

Johann Lukas Kracker

Magyarországon tevékenykedő nem magyar származású mesterek.

Fülep Lajos: Magyar művészet, Budapest, 1941

1457

Johann Lucas Kracker

A rendi hagyomány szerint
Zét Zépe Zenilt 1740-ben a
pesti szervita Zolostorba

Művészettörténeti Értesítő
9. old. 1973/1

Krackher János Lukács

1

„Eltűnt Krackher-freskók nyomában" c. cikk az 59–61. oldalon

Művészettörténeti Értesítő 1973/1

Krakker János Lukács 2

Sz. János születése (Tárzó Apátsági tpl) c. freskójának fotója az 59. oldalon

Művészettörténeti Értesítő 1973/1

3

Krachler János Lukács

„Szűz Mária szeletése" a

freskójának (Varanno, egy korú pálos Spb.)

fotója az 60. oldalon

Művészettörténeti Értesítő

1973/1

Krackher János Lukács

4

„A Szentkelemy dicsősége" c. freskójának (Varannó, egyházi Palos tpl.) fotója a 60. oldalon

Művészettörténeti Értesítő
1973/1

Krachler János Lukács 5

A „Könnyező Madonna”,
Egyházpének átvitele a pálosok tpl-ába”
c. freskójának (Varannó, egyházi pálos tpl)
fotója a 60. oldalon

Művészettörténeti Értesítő 1973/1 60. old

Kracker János Lukács
1717 - 1779

6

Pictor Academicus-nak szerette
hívatni magát, mert a bécsi Képzőmű-
vészeti Akadémián tanult valamikor

Művészettörténeti Értesítő 1973/1

Krachler János kutatás

Prágában, Brünben, Hradischban
és Neureischben is dolgozott

Művészettörténeti értesítő 1973/1
60.old.

Kraekher János Lukács

8

VARANNÓ-n (1754-56)

és Sasváron (1757) működött

Művészettörténeti Értesitő 1973/1

6o.old.

Kracker János Lukács

9

1762-ben dolgozik a prépostsági
fpl. mennyezet és oltárképeit festi

Művészettörténeti Értesitő 1973/1

60.old.

Kracker János Lukács 10

1763-ban Ungvárt a plébánia

fpl. oltárképét

Művészettörténeti Értesitő 1973/1

60.old.

Kracker János Lukács

falképe az egri volt szervita rendház refektóriumában 1779. Reprodukció.

Voit Pál szb.: Hevesmegye műemlékei II.

Magyarország műemlékei topográfiája VIII.

Budapest 1972.

4891

Kracker János Lukács

olajfestménye az egri főszékesegyházban
jobb oldali mellékhajójában. 1773. Reprodukció.

Voit Pál dr.: Heves megye műemlékei II.
Magyarország műemlékei topográfiája VIII.
Budapest 1972.

426

Kracker János Lukács, festő

Hiresek magyarországi templom-freskói.

Dr. Voit Pál: A barokk és Magyarország

692-700.

Élet és Tudomány, bp. 1972. ápr. 14. XXVII/15.

1) Kracker János L.

testő

Műve az egyi bazilikában:

Szent Lánló a his Lézust imádja

/1773/

Sugár István: Az egyi főszékesegyház sz

tleves m. Idegentorg. tbiv. ~~SZ~~. 1967.

2) Kracker János Lukács

testő

Jézus és a házasságtörő asszony

Sugár István: A egyi főnékes egyház 53.

Heves megyei Idegenforg. H. 1967.

Kracker J. L.

tastő

~ ~~fres~~ Oltárképei az egyi bazili-

kában.

Sugár István: Az egyi főrékesegyház 15.

Heves megyei 1 legenforg. + liv. 1967.

Kracker János L.

festő

~ hészítette az egri bazilika egyik

oltárképét

Már műveri Egerben: a Liceum freskója.

Sugár István: Az egri főszékesegyház 49.

Heves megyei Idegenforg. thv. 1967.

Kracker, Franz Lukas

Kracker egri Liceum-freskójának Zach által festett gotikus architektúráját a magyarországi preromantikus jelenségek között említi

Török László: Magyar építészet a historizmus korában. Építés- Építészettudomány, 1969.1-2.sz.131-180.l.

145.l.

Kracker János Lukács

festette az egri minoriták templomá-
nak főoltár-, Szent Anna oltárképeit.
48. sz. reprodukció.

Voit Pál: A barokk Magyarországon,
Budapest, 1970.

971

Kracker János Lukács

az egri liceum könyvtárter mének mennyezetéről réplat. A mester 1778 beli műve. 47. sz. reprodukció.

Voit Pál: A barokk Magyarországon.

Budapest, 1970.

971

Kracker János Lukács

festete a premontrei prépostág jászói templomának oltárképeit és freskóit. 26. s. reprodukció.

Voit Pál: A barokk Magyarországon, Budapest, 1970.

96 P

Kracker János Lukács

és Zach József az egri liceum könyvtártermének mennyezetkép festői. 37. sz. reprodukció.

Voit Pál: A barokk Magyarországon,

Budapest, 1970.

961

Kracker János László

1765-től végleg Egerben telepedett le, a püspök udvari festője. Kifestette a jezsuiták templomát.

Voit Pál: A barokk Magyarország, Budapest, 1970.

681

Kracker János Lukács

az egri liceum mennyezetképének egyik sarokboltozatán veterán katona alakjában önmagát festette meg

Voit Pál: A barokk Magyarországon, Budapest, 1970

681

1

Kracker János Lukács

és Zach József egri festők az egri „Universitas" könyvtártermének mennyezethépét festik.

Voit Pál: A barokk Magyarországon, Budapest, 1970.

681

Kracker János

Magyarországon először Jászóra, majd Egerbe ment, ahol 1764-ben jelent meg

Voit Pál: A bécsiek Magyarországon, Budapest, 1970.

681

Kracker János Lukács

Jászon a premontreiek templomában dolgozott. Velevolt Anton Krauss szobrász és Johann Hennevogel stukkátor.

Voit Pál: A barokk Magyarországon, Budapest, 1970.

681

Kracker János Lukács

Az egri székesegyházat, a püspöki palotát; Egerben és messze környéken számos templomot díszített.

Voit Pál: A barokk Magyarországon, Budapest, 1970.

68 l

Kracker János Lukács

1778-ban az aszódi Podmaniczky kastély kifestése után, az egriliceum, az „Universitas" könyvtártermének freskóját alkotta.

Voit Pál: A barokk Magyarországon, Budapest, 1970.

68.l

Kracker János Lukács

Egerben letelepedett bécsi festőnek kellett volna kiléptetnie az egyetemnek szánt épület díszterméből. A mester nem hajthatta végre a tervet, mert elhunyt.

Voit Pál: A barokk Magyarországon, Budapest, 1970.

671

Kracker János Lukács

híres freskófestő Egerben élt és dolgozott.

Voit Pál: A barokk Magyarországon,

Budapest, 1970. 152 l.

341

Kracker János Lukács

1769-70 között festette meg az egri jezsuita templom képeit.

Voit Pál: A barokk Magyarországon, Budapest, 1970. 152 l

KRAKKER L, festő

Az Egri Liceumi Képtár 1892-ben több új művel gyarapodott.-Többek között: Krakker L.:Szent Annát ábrázoló művével.-Néhai Lancelotti E.hagyománya.- 73.old.
24.jegyz 89.

F.LUDÁNYI GABRIELLA: Az Egri Liceumi Múzeum és Képtár megalakulása 65.old

Az Egri Dobó István Múz.évkönyve, 1972. Eger,1973

KRACKER, festő

Az 1891-es leltár felsorolja az Egri Liceum képtárának gyarapodását. Ebből értékes egy Krackernek tulajdonitott kép, mely a Máriát oktató Szt. Annát ábrázolja és Ihász Gábor atyjának arcképe, mely Marastoni Jakab alkotásának bizonyult. 71.old. 24.jegyz

F. LUDÁNYI GABRIEL A: Az Egri Liceumi Múz.és Képtár megalakulása 65.old

Az Egri Dobó István Múz.Évkönyve, 1972. Eger, 1973

Knacker Magda

festőművész

Kiállítás Budapesten

Magyar Hirlap 1973 XII 341

KRACKER, Johann Lucas

Šimr, J. – Korecký, M: Jan Lukáš Kracker – Svatý Mikuláš. Praha 1959.

KRACKER festö Znaimbál

1757 - adatunka Pálffy levelkönyvből

Ars 1996/1-3. 229-230.

A kaputorony
nyugvó zárt
mely a keleti
neletére vezet.
llérek erősítik,
tt ismét egy sor
t közepén van,
ögletes keretbe
csúcsíveskori
ndi kör alakú
alán gazdagon
tt ülőfülkesor
ernizált szobán
négy bordátlan
szoba, délen a

KRACKER János

Eger, minorita templom főoltárképe

Pádnai Sd. Antal emlékének.
Sümeg, 1995 21.

tott engedélyezési terv.

megépült változat terveit
lényegét tekintve megegyezik a
l, a legszembetűnőbb változás, hogy
domborművű zárópárkányát kőbábos
ég- és sarokpontjain - a korábbi
etű obeliszkek állnak. Az attikához
ballusztrád övezi a teraszt,
fafalai közül a klasszicista
gy a hátsó fal mindkét oldalon 1-1
atódik az oldalfalakon túl is
egy-egy kagylós fülkének adott
alapvonalú lejtős támfallal
ba tartozó tervek között egy datált
tezéssel és Schickedanz

tatkozó változások határozottan
lanak. A teraszépítménnyé alakuló
formáját és részleteit idézi fel.
ható egy kissé elsárgult fotó a

KRARCKER, Jarica

Kracker és Zirkler kapcsolatáról

ld. MÉrt 2000/3-4. 187. sk

homlokzat felé. **Melyik (?)**

zad.

gélydísze.

M.D.K.

Kracker, Johann Lucas, festő

egyik müve az egri Liceum déli szárnyában elhelyezett könyvtárterem freskója /1778/, mely a tridenti zsinatot ábrázolja, barokk időben szokatlan gótikus templombelsővel.

Gerő László: Eger, Bp. 1957. /Magyar Müemlékek/ 49.old.

M.D.K.

Kracker, Johann Lucas, festő

Bécsi származásu /1717/, de Egerben dolgozik, ott is nősül és ott hal meg 1779-ben. A Szervita rendház refektóriumának egyik oldalfalán láthatő két freskója: Jézus a szamariai nővel és Jézus a pusztában. Ugyancsak tőle származik a Ciszterci templom mellékoltárát diszitő, Mária Oktatása /1770/ c, kép, valamint a templom fiókos dongaboltozatának egykori freskói, melyek az 1800 és az 1827-évi tüzvészek alkalmával elpusztultak.

Gerő László: Eger, Bp. 1957. /Magyar Müemlékek/ 38.old.

M.D.K.

Kracker, Johann Lucas, festő /1717-1779/

Bécsi származásu, de Egerben megtelepedett festő. Tőle való a Gerl Mátyás tervei szerint épült un. Kispréposti palota emeleti nyolcszögletü termének stukkódiszében lévő freskó: Az erény diadala /1774./

Gerő László: Eger, Bp. 1957. /Magyar Müemlékek/ 40.old.

M.D.K.

Kracker, Johann Lucas, festő

Bécsben született 1717-ben, de végleg Egerben telepedett le és ott is halt meg 1779-ben. Szobrászcsaládból származik, apja és nagyapja is híres bécsi barokk épitészek munkatársai. Ö festi meg a Minorita-templom főoltárának képét /Szt. Antal a Madonna előtt/ 1771-ben.

Gerő László: Eger. Bp.1957. /Magyar Müemlékek/ 36.old.

1

M.D.K.

Johann Lukas Kracker, festő, 1717-1779

Bécsben szül. Ott az Akadémián tanult. Gráz, Brünn, Prágában dolgozott. Ötvenes évek elején jön hazánkba. Varrannóban fest falképet a pálosok templomában. 1757-ben a sasvári pálos templom freskói; 1762-64 a jászói premontrei templomban dolgozott; 1765-ben Egerben a püspöki házikápolnát festi; haláláig ott maradt. Falképek itt a püspöki palotában, a jezsuita templomban, a nyári palotában, a kispréposti palota mennyezete, 1778-ban a liceum Könyvtártermének boltozata. 449.o

Kampis Antal: A képzőművészetek

A Kultúra Világa. III. köt. A képzőművészetek, a zene, a szinház és a film. Minerva. Bpest. 1960

2.1 M.D.K.

Johann Lukas Kracker, festő, 1717-1779

Az egri Liceum könyvtártermének boltozatán a tridenti zsinatot festette. Arcképszerű realitás jellemzi, Gotikus látszet architektúrában a népes gyülekezet. 1779-ben a szerviták ebédlőjét festi, Közben Aszódon 1776-77-ben a Podmaniczky kastély mennyezetét festi. Komáromban restaurálja a Maulbertsch megrongált freskót. Valószinüleg Körmöcbányán és Sopronkeresztúron is dolgozott. 449.o.

Kampis Antal: A képzőművészetek

A Kultúra Világa. III. kot. A képzőművészetek, a zene, a szinház és a film. Minerva. Bpest. 1960

3-1

M.D.K.

Johann Lukas Kracker, festő, 1717-1779

Vászonra festett kisebb képei Eger minden templomában, Szt. József internátus kápolnája, Minorita templom, stb. Tiszapüspöki, Szihalom, Belényes, Besztercebánya, Egerbakta, Kerecsend, Bükkzsérc, Jászárokszállás, Devecser, Feldebrő templomaiban képei. Maulbertsch, Troger szinvonalát nem éret el, jobb volt a többi freskófestőknél. 449.o.

Kampis Antal: A képzőművészetek

A Kultúra Világa. III. köt. A képzőművészetek, a zene, a színház és a film. Minerva. Bpest. 1960

JOZEF MEDVECKÝ

Šaštínska bazilika a jej barokové umelecké výzdoba

Popri duchovnom, náboženskom a kultúrnom význame Šaštína ako pútneho miesta je tunajší komplex kláštora s monumentálnym Kostolom Sedembolestnej Panny Márie aj pamiatkovým objektom, ktorý právom patrí k najvýznamnejším dielam neskorobarokovej architektúry a výtvarného umenia u nás.

Drevená soška šaštínskej Piety, ako votívny dar grófky Czoborovej, umiestnená v roku 1564 na stĺpe pri ceste ku kaštieľu, sa stala predmetom ľudovej úcty. Šíriaca sa tradícia bola neskôr, po preskúmaní autentickosti svedectiev a hodnovernosti účinkov na príhovor Sedembolestnej Panny Márie, odobrená aj cirkevnými autoritami. *Nielen zjavné milosti a zázraky, ako aj horlivá pobožnosť k svätej soške, ale aj samotná soška ku cti Panny Márie, keby aj zázrakmi nebola potvrdená, treba, aby sme si ju ctili na spôsob iných svätých obrazov a sôch*, uvádza sa v dekréte ostrihomského arcibiskupa Imricha Esterházyho z 18. októbra 1732, ktorým bola šaštínska Pieta uznaná za „milostivú" a schválené bolo jej verejné uctievanie (všeobecnú úctu Bolestnej Panny Márie zaviedol pápež Benedikt XIII. v roku 1727). Mníšska rehoľa pavlínov, ktorej bola starostlivosť o skromnú kaplnku so soškou zverená, tu potom z milodarov a za podpory vznešených donátorov vybudovala monumentálny chrám v neskorobarokovom slohu s priľahlým kláštorom (základný kameň na mieste budúcej stavby vysvätili v roku 1736).

Ideovým centrom pútneho miesta a predmetom úcty bolo súsošie šaštínskej Piety, 85 cm vysoká polychrómovaná drevorezba údajne z roku 1564, dekorovaná pozláteným rúchom a korunkami, ktorú v roku 1762 z pôvodnej kaplnky slávnostne preniesli na hlavný oltár v novom chráme. Pútna tradícia pokračovala aj po tom, čo v dôsledku jozefínskych reforiem bola v roku 1786 aj rehoľa pavlínov zrušená, kostol prešiel pod diecézu správu a stal sa farským kostolom. Veže na priečelí nadstavali až dodatočne, k veľkolepým oslavám 300-ročného jubilea zázračnej sošky a jej úcty v roku 1864. V rokoch 1924 – 1950 kostol spravovali saleziáni a v kláštornej budove pôsobil ich výchovný ústav „Marianum" (svoju násilne prerušenú činnosť tu mohli opäť obnoviť až po návrate v roku 1990). Význam Šaštína ako pútneho strediska sa ešte umocnil, keď bola Panna Mária Bolestná, ktorú Slováci vzývajú ako *Sedembolestnú*, dekrétom Svätej Stolice z 22. apríla 1927, uznaná za patrónku Slovenska. 23. novembra 1964 priznal pútnemu chrámu pápež Pavol VI. status „baziliky menšej" (*basilica minor*), *... so všetkými právami a výsadami, ktoré riadne prináležia tomuto titulu.*

Napriek tomu, že kláštorný komplex s kostolom v Šaštíne sa v roku 1991 stal aj formálne národnou kultúrnou pamiatkou a bol uznaný za súčasť nášho najcennejšieho kultúrneho dedičstva, obdobie druhej polovice 20. storočia bolo pozna-



Šaštínska Pieta s pohľadom na kláštor s kostolom, medirytina J. Jägera, Trnava 1746



Celkový pohľad do svätyne s hlavným oltárom

Na margo jedného „historického“ úvodníka

Ak v súčasnosti tvrdíme, že naša tvorba a naša práca
by sa mali opierať o overené hodnoty minulosti, nie je to objav a výdobytok dneška.
Aj počas socializmu sa dôrazne proklamovalo (čo prevažne robíme aj dnes), citujem:
„... že aj v kultúrnej oblasti môžeme oveľa istejšie vytvárať hodnoty, ak preberieme z minulosti všetko to,
čo znamenalo pokrokové a kladné tradície.“
Teda už „marxistická kultúra“ vedela, respektíve tvárila sa tak, že z minulosti sa treba učiť.
Ako hovorí klasik, „kto sa nepoučí z minulosti, musí ju prežiť znovu“.
Pritom sa má zrejme na mysli vlastná minulosť. Nuž, pozrime sa do vlastnej minulosti, teda do začiatkov nášho časopisu.
V úvodníku prvého čísla z roku 1953 (II. ročník) sa okrem iného môžeme dočítať, že
„naša pokroková inteligencia sa aj v oblasti ochrany pamiatok a múzejníctva môže spoľahnúť na veľký príklad sovietskej
dlhoročnej praxe“ a „naši pracovníci musia ešte lepšie a dôkladnejšie i pružnejšie používať bohaté sovietske skúsenosti“.
Nuž, každá doba má svojich malých i väčších cenzorov,
ktorí sa „tvorivo“ prejavujú vo všetkých oblastiach a sférach kultúry.
Nevyspytateľné sú ciele „štátnej kultúrnej politiky“ a kľukaté sú cesty k ich dosiahnutiu a naplneniu.
Dnes už iba ťažko môžeme predpokladať a zhodnotiť aké škody napáchala naša povrchnosť pri opieraní sa o veľké sovietske vzory.
A či sme sa poučili? Sotva. To však posúďte sami!
Že sa prirýchlo vzdávame svojej identity, ojedinelosti, a tým aj jedinečnosti,
to už tu v dávnej i nedávnej minulosti mnohokrát bolo.
Možno znovu až po desaťročiach spoznáme trápnosť dneška, až po dostatočnom odstupe zistíme, že sme sa z histórie nepoučili.
Preto aj dnes svoju minulosť z väčšej časti znovu prežívame.
Lebo „veľké vzory“ stále priťahujú, a ak nie všetko sa darí ovládať ideologicky, „pomôžeme si“ ekonomicky.
Naivne sa domnievame, že nám sa už (historické) omyly vyhnú.
Prejavy invencie (slobody myslieť) a slobody všeobecne sú navyše hatené existenčnými starosťami občanov,
zabezpečovaním základných životných potrieb.
Bohatí na druhej strane sa sústreďujú na „zlepšovanie“ svojho blahobytu, ich záujem o skutočné kultúrne
a duchovné hodnoty je značne zúžený.
Bežná (denná) orientácia na materiálne hodnoty oslabuje duchovný rozmer bytia.
Prevažujú ponuky jedného druhu, stráca sa priama komunikácia medzi ľuďmi, technika nám čoraz častejšie ponúka
virtuálny svet pred bežným životom.
Najhoršie je, že človek stráca túžbu a priestor mať vlastný úsudok,
médiá mu dvadsaťštyri hodín denne ponúkajú „zaručene pravý“ recept na čokoľvek.
Politici a tzv. elita predkladajú verejnosti obraz „pravdy a morálky“, často však ide iba o „chytré“ výhovorky,
ako obísť statočnosť a mravnosť.
Už je takmer zásluhou také konanie „mocných“, pri ktorom nebol porušený zákon.
Kresťanských „Desatoro“ sme na „kresťanskom“ Slovensku odložili do kúta.
Nuž, zrušili sme vedúcu úlohu jednej strany, môžeme sa „pluralitne“ rozhodnúť, ku ktorej strane sa kultúra „primkne“,
respektíve, ktorá strana si „primkne“ kultúru.
Pokušenie straníckych centrál je totiž veľké a na „koaličné počty“ stačí odvaha,
prípadne to správne politické presvedčenie a primeraná dávka drzosti a vytrvalosti.
Pravý zmysel pre skutočnosť (prítomnosť), aby sa minulosť neopakovala, dosiahneme však iba výskytom a spoluprácou
rozumu a etiky (morálky).
Bez morálky totiž niet pravdy a bez pravdy niet morálky,
rozum bez etiky je iba vypočítavosť, podľahnutie pocitu vlastnej „dokonalosti“. Víťazstvo rozumu nad morálkou
končí nadvládou konzumu nad hodnotami ducha.
Hmota potom pohlcuje sama seba, civilizácia sa rúti dovnútra „čiernej diery“,
ktorú ona sama tak húževnato a „cieľavedome“ pripravovala a budovala.

Anno 2003

Jaroslav Liptay

menané macošským prístupom, čo sa odrazilo aj na stave objektov a porušení ich umeleckej výzdoby. Až v posledných rokoch sa podarilo začať s jej postupným reštaurovaním, ktoré si vyžiada ešte dlhší čas. Prebiehajúce reštaurátorské práce sú technicky, odborne i finančné náročným procesom. Realizujú sa po etapách, so zreteľom na ich značný rozsah i finančné možnosti investora.

Po príprave, prieskumoch a schválení návrhu na reštaurovanie (Doc. V. Plekanec – Doc. V. Úradníček, 1996) boli postupne komplexne reštaurované vzácne fresky klenieb kostola, ktoré boli čiastočne premaľované pri jeho obnove pred sto rokmi (1903), naposledy zaistené a opravované v rokoch 1939 – 1941 (P. J. Kern a Štefan Enhoff). Vysoko nad hlavami veriacich a pútnikov tu reštaurátori pracovali na špeciálne naprojektovanej konštrukcii lešenia, posúvanej postupne od chóru k svätyni po rímse obvodových stien kostolnej lode. Táto etapa bola ukončená reštaurovaním klenby nad svätyňou v roku 2000. V jubilejnom roku 2000 bol reštaurovaný hlavný oltár. Po odbornom ošetrení stien presbytéria, lode a podklenutia chóru (2002) sa ťažisko prác v súčasnosti presúva do bočných kaplniek. K celkovému zhodnoteniu výsledkov reštaurátorských prác v interiéri chrámu, realizovaných viacerými špecialistami pod vedením Doc. akad. mal. Vladimíra Plekanca, sa bude potrebné vrátiť po ich dokončení. Článok je zatiaľ predbežnou bilanciou, konfrontujúcou poznatky získané v tejto súvislosti so zhrnutím súčasného stavu poznania týchto významných barokových diel.

Archívne pramene k stavbe a výzdobe šaštínskeho komplexu sú veľmi skúpe. K základným údajom, ktoré zhromaždil Jozef Cincík (1938), sa





Zvestovanie, reliéf z mariánskeho cyklu na parapete organového chóru

ďalším bádaním podarilo iba máločo doplniť. Niektoré fakty, zaujímavé z umeleckohistorického hľadiska, vyexcerpoval Béla Gyéressy (1976) zo zvyškov písomností rehole pavlínov, ktorú v roku 1786 zrušil Jozef II., a ktoré sa zachovali vo fondoch Maďarského krajinského archívu (MOL Budapešť). Ani v tomto fonde, ani v archívoch viedenského cisárskeho dvora a holíčskeho panstva sa však zatiaľ nenašli ďalšie relevantné dokumenty, ktoré by bližšie osvetlili postup prác na výzdobe chrámu, okolnosti vzniku jednotlivých diel a podiel konkrétnych tvorcov na ich realizácii. Zmluvy s maliarmi, sochármi a ďalšími umelcami a účty za konkrétne práce napríklad chýbajú úplne.

Interiér novostavby kostola pavlínov vďaka podpore cisárovnej Márie Terézie a Františka Štefana Lotrinského, ktorým niekdajšie czoborovské panstvo patrilo, dostal veľkolepú výmaľbu na klenbách, ktorú navrhol a so svojím tímom pomocníkov zrealizoval Jean Joseph Chamant, cisársky divadelný dekoratér a maliar lotrinského pôvodu, ktorý v tom čase popri dvorských objednávkach vo Viedni pracoval aj na dekoráciách prestavovaného cisárskeho zámku v neďalekom Holíči. Fresky klenieb, spomínané už v roku 1756, dokončil podľa signatúry nad chórom v roku 1757. *Manu et artificio caesarei pictoris* vyzdobený je celý povrch klenieb presbytéria a lode nad rímsou, freskovú výmaľbu majú aj klenby bočných kaplniek.

Jean Joseph Chamant (24. septembra 1699 Haraucourt – 8. decembra 1767 Viedeň) bol jedným z pokračovateľov kvadratúrnej freskovej maľby „bibienovského" smeru, na ktorú sa po vyučení u G. Barilliho v Nancy špecializoval priamo v Bologni, kde bol v rokoch 1724 – 1734 žiakom Francesca Galli Bibienu, člena rozvetvenej rodiny architektov, divadelných inžinierov a dekoratérov, ktorá vtedy udávala smerovanie a stala sa synonymom pre tvorbu tohto druhu. Sám Chamant, v dobových prameňoch označovaný ako *il bravo scolaro di Francesco Bibiena*, fresku nad chórom šaštínskej baziliky signoval svojím menom v talianskej podobe: ANNO DOMINI / MDCCLVII / GIUSEPE CHAMANT / Pinxit.

Iluzívna stĺpová architektúra na boku klenby lode, detail



Dekoratívny motív vázy s kvetmi na klenbe lode

Svojimi prácami v Taliansku (Forencia, Rimini) si získal renomé ako *il maestro di prospettiva* a postavenie člena a poradcu florentskej Akadémie. Keď sa po nástupe Márie Terézie na trón stal v roku 1746 aj jej manžel, veľkovojvoda František Štefan Lotrinský, cisárom a miestodržiteľský pár natrvalo presídlil do Viedne, patril Chamant medzi Lotrinčanov, ktorí s ním prišli z Toskánska a usadili sa pri dvore. Spolu s architektom Jeanom-Nicolasom Jadotom a ďalšími sa ako dvorný divadelný maliar podieľal na cisárskych objednávkach. Na príležitostných výzdobách a divadelných dekoráciách pracoval i v Drážďanoch a Bruseli a od konca štyridsiatych rokov sa s ním stretávame aj u nás. Výmaľba klenieb šaštínskeho chrámu z rokov 1756/1757, ktorá sa z jeho monumentálnych realizácií ako jediná zachovala, je dôkazom mimoriadnych dekoratérskych schopností a ako celok patrí k najhodnotnejším ukážkam neskorobarokovej fresky u nás.

Maľby pokrývajú klenbu prevýšenej kostolnej lode, pravidelne architektonicky členenenú pásmi na jednotlivé iluzívne otvorené polia, vystriedané zdanlivou symetrickou kupolou v treťom z nich. Do suverénne, s veľkou invenciou rozvrhnutej architektonickej dekorácie klenieb Chamant vkomponoval figurálne výjavy odohrávajúce sa na nebi. Triumfálny charakter maliarskej ilúzie umocňujú na kolmý pohľad zdola komponované efektné zostavy vznášajúcich sa veľkých anjelských figúr, ktoré sú ťažiskom každého poľa, nesúcich nástroje Kristovho utrpenia a symboly Máriiných bolestí – Veronikinu šatku s Kristovou tvárou a kríž Spasiteľa (na prvých dvoch klenbových poliach v prednej časti lode), a sprevádzajúce majestátnu personifikáciu Cirkvi víťaznej so symbolom Eucharistie, kalichom s ožiarenou hostiou v zdvihnutej ruke (na štvrtom klenbovom poli, nad zadnou časťou lode). Ilúziu vertikálneho prelomenia skutočného priestoru klenbových polí do nebeských výšin vytvára maliar odstupňovaním a vykontrastovaním postáv, spolu s oblakmi presahujúcimi cez orámovanie. Rozlíšené sú svetelne i koloritom – od sýtych pastelových tónov drapérií a realisticky modelovaných pevných obrysov maľovanej fiktívnej architektúry tvoriacej orámovanie po obvode, až po tvary zaliate striebristým nadoblačným svitom, strácajúce sa v nebeských výšinách.

Na treťom klenbovom poli lode namaľovaná koncentrická architektonická kupola s balkónmi po bokoch, ako jediná bez figurálnej zložky, má však ako celok paradoxne omnoho dekoratívnejší charakter a svoju iluzívnu funkciu do značnej miery stráca. Jej rytá kresba, do najmenšieho detailu prenesená na intonako z hotového kartónu, je len úzkostlivo kolorovaná (podľa Cincíka je tu bez zmeny použité riešenie už zaniknutej Chamantovej maľovanej kupoly na klenbe sály cisárskeho žrebčína v Kopčanoch z rokov 1750/1751).

Fiktívne architektonické motívy s perspektívnymi priehľadmi do stĺpových siení lemujú okná na čelách lunet po bokoch lode, striedané na pätách medziklenbových pásov monochrómne maľovanými kruhovými medailónmi s poprsiami cirkevných otcov a evanjelistov, dekorovanými pestrofarebnými dvojicami putti s kvetmi. Výmaľbu dopĺňa na klenbovom poli nad chórom obvyklý anjelský chór hudobníkov, namaľovaný na opačný pohľad, smerom z lode k organovému chóru, kde na oblúkovo zakončenej zadnej stene je rozmerná iluzívna architektonická kulisa, s balustrádovými zábradliami a perspektívnymi priehľadmi na stĺpové siene so schodiskami, rozdelená skutočným oknom. Zoskupenia anjelov v iluzívnych priehľadoch na nebo, s atribútmi, ktoré sa viažu k ich pôvodnému zasväteniu, kompozične a koloritom riešených ako pendanty, sú aj na klenbách šiestich bočných kaplniek po bokoch lode.

Na rozdiel od súmerného rytmu a symetrického riešenia klenieb v lodi kostola, plných slávnost-



Anjel držiaci drapériu nad hlavným oltárom

nej vznešenosti, sú maľby nad svätyňou komponované v perspektívnom zošikmení, na pohľad smerom k oltáru. Konchu záveru nad hlavným oltárom okolo troch skutočných okien oválneho tvaru pokrýva bohato štruktúrovaná iluzívna kupolovitá architektúra s balkónmi, namaľovaná na čelný pohľad, ktorej odstupňovaná výstavba, fiktívne nadvyšujúca priestor, sa z čelného pohľadu akoby stráca, zaclonená medziklenbovým pásom.

K Panne Márii sa viažu iba kartuše s nápismi z mariánskych litánií, zakomponované do iluzívnej architektúry maľovaného mimostredného tambura na takmer štvorcovom klenbovom poli nad presbytériom. Jej stred vypĺňajú excentricky rozvinuté mraky, prepájajúce pozemskú a nebeskú sféru, so skupinami veľkých anjelov a anjelikov, sediacich, či siluetou prečnievajúcich cez rám po obvode, vznášajúcich sa, alebo podopierajúcich oblaky. Anjelské figúry sú zachytené v extrémnych pózach, letiace všetkými smermi, takže často z nich rozoznať iba ich nohy či krídla. Uprostred dynamickej kompozície tróni Boh Otec so žezlom v ruke, nohou sa opiera o nebeskú sféru, ktorého bradatú tvár akcentuje trojuholníková gloriola okolo hlavy, so žiariacou holubicou Ducha sv. vo vrchole (v doterajšej literatúre sa výjav na základe Cincíkovho omylu považoval za Nanebovzatie Panny Márie).

Hof-Teatral Ingenieur Chamant bol nesporne všestranným a schopným maliarom, jeho doménou však bolo predovšetkým projektovanie a maľba iluzívnych architektúr a divadelných dekorácií. V Šaštíne navrhol výmaľbu klenieb prevýšenej lode a vzájomne prepojených bočných kaplniek, ktorej celkový rozvrh pôsobí jednotne a práce aj sám viedol. Na realizácii figurálnych i dekoratívnych súčastí jeho fresiek, ako bolo obvyklé, sa však podieľali aj jeho spolupracovníci-špecialisti a ďalší pomocníci potrebných profesií. Z maliarov prichádzajú do úvahy predovšetkým J. L. Kracker a J. I. Mildorfer, autori oltárnych obrazov kostola, ktorí v čase šaštínskych prác boli už renomovaní aj ako schopní figuralisti, majstri freskovej maľby.





Nebeský koncert, freska na klenbe nad chórom

Viedenský akademický maliar J. L. Kracker (1717 – 1779), usadený vtedy s rodinou v Znojme, odchádzal z Moravy pracovať na východné Slovensko. Už v roku 1752 maľoval pre opáta Sauberera prvé fresky jasovského premonštrátskeho kláštora, a v roku 1754 dokončil výmaľbu pavlínskeho kostola a kláštora vo Vranove nad Topľou. V Šaštíne vtedy už postavili mramorové bočné oltáre prostrednej dvojice bočných kaplniek, pre ktoré Kracker v roku 1757 namaľoval signované obrazy sv. Pavla Pustovníka a sv. Jána Nepomuckého. Aj keď sa v jeho vlastných dielach nájdu viaceré analógie k niektorým figúram šaštínskych klenbových malieb, jeho predpokladaný podiel na nich sa zatiaľ preukázateľne dokázať nepodarilo (v máji 1757, keď Chamant fresky dokončoval, Kracker v Šaštíne urgoval svoju štvrťročnú výplatu).

S menom cisárskeho dvorného maliara J. I. Mildorfera (1719 – 1775), profesora viedenskej akadémie, sa stretávame spolu s N. Jadotom, J. J. Chamantom a ďalšími umelcami lotrinského dvorského okruhu na objednávkach v metropole, ale i na cisárskom panstve v Holíči (1755). Pre pavlínov, ako je známe, doložiteľne pracoval neskôr, v šesťdesiatych rokoch (v roku 1762 namaľoval obraz na bočný oltár sv. Jozefa v Šaštíne a v roku 1769 freskami vyzdobil presbytérium s Donnerovým hlavným oltárom pavlínskeho kostola v Marianke). Zo šaštínskych fresiek by bolo možné, zatiaľ tiež iba hypoteticky, o Mildorferovom podiele uvažovať v prípade figurálnej kompozície na klenbe svätyne, ktorá je osobitému maliarskemu štýlu jeho vlastných monumentálnych realizácií päťdesiatych rokov najviac príbuzná (koncepcia Mildorferovej kupolovej fresky v kaplnke Esterházyho kaštieľa v Pápe z roku 1758, s anjelmi v oblakoch, unáša-

Medailón s poprsím cirkevného otca sv. Gregora na medziklenbovom páse v lodi



Boh Otec na nebesiach s anjelmi, freska na klenbe svätyne

júcimi Kristovo telo do nebies k Bohovi Otcovi, je napríklad jej priamou analógiou). V auguste 1757 sa Mildorfer vo Viedni oženil s dcérou F. J. Wiedona-Vidona (1703 – 1779), ďalšieho viedenského maliara v dvorských službách, ktorý s ním potom spolupracoval na viacerých freskových realizáciách ako špecialista na maľbu architektúr (ako kuriozitu spomeňme, že exemplár slávneho Pozzovho traktátu o perspektíve, základnej príručky každého maliara iluzívnych architektúr, s Wiedonovým exlibrisom sa zachoval v Oponickej knižnici).

Monumentálna fresková maľba vyžadovala značné majstrovstvo. Aby ilúzia bola čo najdokonalejšia, musel dekoratér pri projektovaní celkového rozvrhu fresiek zohľadniť tvar a proporcie klenieb, členenie stien a architektonických článkov, pohľadové a významové dominanty, i svetelné pomery interiéru a povrchov, ktoré pokrýva maliarskou fikciou – iluzívnou architektúrou, figúrami a dekoratívnymi prvkami, v záujme pôsobivosti z pohľadu diváka, vnímajúceho takýto celok. Zvládnuť práce realizované technologicky náročnou freskovou technikou bolo možné iba v sezóne; v zimných mesiacoch museli práce prerušiť. Rozkreslené návrhy slúžili na prípravu kartónov, z ktorých prepauzované línie a tvary potom rýchlo prenášali na plochy po častiach – denných dávkach (*giornátach*) čerstvo nahodenej omietky stien a klenieb. Ryté obrysové línie, presne vymedzujúce tvary fiktívnych architektonických článkov, vrátane riešenia ich modelácie svetlom a tieňom, nájdeme aj v Šaštíne. Omnoho voľnejšie, často iba v náznakoch základných proporcií sú odtlačené línie vo figurálnych partiách, ktorých telesné tvary, drapérie, krídla i oblaky v priebehu realizácie maliar dotvára, farebne i svetelne modeluje a koriguje priamo na omietke.

Až pri pohľade zblízka (na lešení počas reštaurovania) vynikne skutočná kvalita fiktívnych kulisovitých architektonických konštrukcií s balustrádami a perspektívnymi priehľadmi do stĺpových siení, rozvrhnutých s použitím celého repertoára majstrovských dekoratérskych techník a efektov, slúžiacich na dosiahnutie dokonalej ilúzie. Tektonické články, maliarsky modelované osvetlením a vrhnutými tieňmi, lesky na mramorovaných driekoch fiktívnych stĺpov, či do architektúry zakomponované monochrómne maľované „pseudosochy", akoby efektne nasvietené ostrým scénickým osvetlením, i realistické kvetinové motívy, dekoratívne vázy, kartuše a ornamenty poukazujú na prácu špecialistov.

Monumentálne dekorácie boli tímovou prácou, na ktorej sa podľa potreby podieľalo viacero rúk. Aj v Šaštíne musel Chamant sčasti prenechať prácu na rozsiahlych plochách klenieb a stien svojim pomocníkom. Tým možno vysvetliť niektoré slabšie a neisto maľované časti a menej dôležité detaily, ktoré pri vnímaní celku zo zeme nerušia, pri pohľade zblízka sú však zjavné a rozlíšiteľné i technicky. Kým napríklad suverénny rozvrh architektonického prospektu namaľovaného okolo okna na oblúkovo zakončenej zadnej stene za organom (s Chamantovou signatúrou datujúcou výmaľbu v kartuši) je priam vzorovým príkladom fiktívnej stĺpovej architektonickej kulisy, priľahlá freska na klenbe nad chórom, s figurálnou kompozíciou anjelského koncertu, má badateľné nedostatky a niektoré nelogické detaily. Kvalitatívny rozdiel medzi svižnou monochrómnou maľbou štvorice poprsí cirkevných otcov sv. Augustína, Gregora, Hieronyma a Ambróza v medailónoch na pätách medziklenbových pásov nad rímsou a ich omnoho neistejšie maľovanými pendantmi v prednej časti lode kostola (zrejme štyrmi evanjelistami), je tiež markantný.

Naproti tomu umelecky i technicky iba podpriemerné maľby na klenbách poslednej dvojice bočných kaplniek pri chóre nemožno považovať ani za dielenskú prácu. Prispôsobujú sa výzdobnému systému ostatných kaplniek, vznikli však zrejme až dodatočne a iba dopĺňajú Chamantovu výmaľbu. Tomu zodpovedalo aj ich nízke ohodnotenie už v júni 1786, keď spísali inventár zrušeného kláštora pavlínov. Suma 50 florémov za každú z nich, na akú ich odhadol skalický maliar Augustin Harazin, ktorý maliarske práce v kláštore a kostole oceňoval, je v porovnaní s maľbami v ostatných kaplnkách takmer polovičná (celkovú hodnotu klenbových malieb v kostole, *in Figuren, Architectur und Blumen Malerei und Fresko* a v bočných kaplnkách vtedy ocenil na 3 420 florémov).

Údaje pavlínskeho denníka, potvrdené zisteniami počas reštaurovania, čiastočne spresňujú aj od Cincíka preberané fakty o postupe stavby hlavného oltára a zmenách jeho koncepcie, ktoré ďalší autori zväčša iba opakujú. Z týchto záznamov vyplýva, že v roku 1761 sa rozhodli sochu premiestniť z pôvodnej kaplnky, o ktorej sa cisárovná Mária Terézia vyjadrila, že je miestom nedôstojným, na hlavný oltár v kostole. Rezignovali aj na zámer vystavať nad ňou centrálnu kupolovú stavbu, pripojenú zboku k lodi kostola (ako to na základe nerealizovaného pôvodného projektu pavlínskeho

projektanta a staviteľa P. Mateja Vépyho z roku 1746 zobrazuje aj medirytina trnavského rytca Jozefa Jägera). Panovníčka určila termín slávnostného prenesenia a na vlastné náklady dala postaviť nový oltár. Poverila aj svojho architekta, ktorý 18. októbra 1761 prišiel do Šaštína vymerať rozmery a dohodnúť stavbu budúceho mramorového oltára. Plán oltárnej architektúry (reprodukoval ho J. Cincík) bol v decembri 1761 hotový a už vo februári nasledujúceho roku prišli z Viedne murári položiť základy nového mramorového stĺpového oltára, v ktorého sochársky – *opere plastico* stvárnenej zadnej, k stene pripojenej časti mala byť milostivá socha Sedembolestnej Panny Márie umiestnená.

Pavlínske anály zaznamenávajú vysviacku oltára 12. augusta 1762 a podrobne opisujú vlastnú slávnosť pri príležitosti prenesenia šaštínskej Piety z kaplnky do kostola na sviatok Nanebovzatia Panny Márie 15. augusta, ktorej sa zúčastnil panovnícky pár so svojím sprievodom, arcivojvoda Jozef (budúci cisár Jozef II.), viedenskí dvorania, ostrihomský arcibiskup Barkóczy a ďalší poprední cirkevní a svetskí hodnostári, šľachta, kňazi a rehoľníci. Pápež Klement XIII. pre túto príležitosť povolil plné odpustky v trvaní osem dní, počas ktorých Sviatosť oltárnu prijímalo vyše 25 tisíc veriacich a pútnikov. Po procesii pri slávnostnej omši nemecky kázal provinciál Pavol Esterházy, maďarsky biskup Samuel Engelmayer, prepošt kapituly v Egeri a slovenskú kázeň mal bojnický prepošt barón Ladislav Majthényi. Sám cisár František vraj už v predvečer slávnosti *ako druhý Dávid pred tajomnou Božou archou* spolu s rehoľníkmi s radostným srdcom spieval na chóre žalmy a hymny. Prenesenie archy ako starozákonná paralela, spolu s vyobrazením Panny Márie Šaštínskej vo vrchole, bolo aj ústredným motívom maľovanej slávobrány, završujúcej príležitostnú výzdobu, pripravenú k úcte Bohorodičky, spojenej s povinným holdom panovníckemu rodu. Už iba z tohto opisu si môžeme urobiť predstavu o efemérnych dekoráciách, pozostávajúcich zo 14 obeliskov s emblémami, lemujúcich trasu slávnostného sprievodu a triumfálneho oblúka s alegorickými figúrami, nápismi, citátmi a epigramami, doplnenými aj pôsobivou nočnou iluminá-ciou celého priestranstva pred chrámom.

Ideový koncept príležitostnej výzdoby vypracoval šaštínsky prior; výber vhodných nápisov, symbolov a biblických citátov zostavil ctihodný páter Pavol Letenyei, definítor pavlínskej provincie. Jej výtvarné riešenie a realizáciu dohodli s maliarom, ktorý vtedy pracoval v cisárskom divadle v Holíči (jeho meno pavlínsky kronikár neuvádza, iba poznámenáva, že to bol „cudzinec" – paradoxne, keďže išlo opäť o Chamanta, ktorý iba pred piatimi rokmi vymaľoval celý kostol). Dozvedáme sa, že slávny *in arte perspectiva pictor* sa podujal vypracovať návrhy a výzdobu realizovať za 360 florénov. Na prácu si zavolal z Viedne štyroch iných maliarov-dekoratérov a dvoch divadelných stolárov, ku ktorým sa mali potom pridať ešte ďalší maliari



Anjel s krížom, detail z fresky na klenbe lode

(*alii pictores regulari*) a štyria murári. Na konštrukciu slávobrány, ktorá *uchvacovala oči divákov svojou veľkosťou a krásou*, sa vynaložilo 580 lakťov látky, 130 kolov a 250 tehál (časti príležitostnej výzdoby po jej rozobratí potom použili na provizórne bočné oltáre v kostole, kým ich urobili z mramoru).

Ani s novým hlavným oltárom však Mária Terézia nebola spokojná a poverila Franza Antona Hillebrandta, v tom čase vedúceho architekta uhorskej dvorskej komory, vypracovať ďalší projekt, ktorý by celé sanktuárium vyriešil „súmernejšie" (za oltár a oratóriá mu v roku 1769 vyplatili 4 000 florénov). Tak vznikla dodnes existujúca úprava obvodových stien s oknami a oratóriami cisára a cisárovnej, zdobená zlátenými hlavicami a luiséznou ornamentikou, pripomínajúca palácové priečelie, a koncepcia dodnes existujúceho hlavného oltára so sochou Piety umiestnenou za oltárnou menzou na vysokom tabernákule z červenohnedého mramoru, s dvojicou adorujúcich anjelov na plasticky stvárnených oblakoch po bokoch. Oltár dokončili až v roku 1770, keď ho rozšírili dvoma na bielo polychrómovanými sochami sv. Jána Evanjelistu a sv. Márie Magdalény, stojacimi na osobitných

Adorujúci anjel z fresky Triumf eucharistie na klenbe lode





Anjel s Veronikinou šatkou, detail fresky na klenbe lode

valcovitých mramorových sokloch po bokoch (údaj, že plastiky boli pôvodne strieborné a až za napoleonských čias ich nahradili sadrovými odliatkami, sa do literatúry dostal omylom). Pozadie symetrickej kulisy v priestore a do bokov rozvinutej oltárnej stavby dotvára vysoká edikulová architektonicky členená nika zdobená volútami a festónmi, vložená medzi stĺpy čelnej steny svätyne, siahajúca až po rímsu. Jej vnútornú plochu vypĺňa reliéfne stvárnený kríž s prevesenou drapériou bielej rúšky. Monumentálnu siluetu pozadia Hillebrandt ukončil plastickou modro sfarbenou drapériou závesu, navrchu zopnutou a pridržiavanou anjelmi, ktorá ako baldachýn v skladaných záhyboch lemovaných zlatými strapcami prevísa po bokoch.

Hillebrandtov návrh, rozvádzajúci myšlienku Piety do skupiny Kalvárie, s Bolestnou matkou držiacou Kristovo telo sňaté z kríža a postavami svedkov ukrižovania stojacimi po bokoch, realizovali zrejme viedenskí majstri. Svojou prehľadnou koncepciou je prejavom klasicizujúcich tendencií neskorého viedenského baroka, odvodeným z francúzskych vzorov (priamu inšpiráciu Hildebrandtovej koncepcie slávnym oltárom kostola Nôtre Dame v Paríži konštatuje najnovšie M. Pötzl-Malíková). Plastiky neznámeho, azda viedenského autora po bokoch oltára evokujú súvis s pretrvávajúcou donnerovskou tradíciou, v sochárstve prechodného obdobia pokročilého 18. storočia zaktualizovanou. Adorujúci anjeli po bokoch tabernákula a reliéfne dvierka svätostánku však môžu byť dielom iných sochárov. (Prestížnu objednávku, akou bol oltár v kaplnke cisárskeho zámku v Holíči, s figúrami anjelov po bokoch tabernákula, zadali v roku 1760 napríklad Antonovi Schwaigerovi, ktorý je ako sochár úplne neznámy.)

Hlavný oltár po zreštaurovaní (Doc. Vladimír Plekanec a Mgr. art. Vladislav Plekanec, 2000), zbavený nepôvodných doplnkov, pôsobí opäť čistotou svojich foriem. Obnovená bola pôvodná farebnosť jeho súčastí, a napokon i celková úprava stien a architektonických článkov presbytéria a lode, členených piliermi s mohutnými zlátenými plastickými hlavicami, nesúcimi zuborezovú rímsu (hlavice pilierov dal ctihodný páter prior, aj sám znalec architektúry – ako pavlínsky kronikár v roku 1760 zaznamenal, zhotoviť *juxta methodum a Barozzio praescriptam*).

Dobovo aktuálny klasicizujúci prúd sa však neprejavil v sochárskom a rezbárskom stvárnení ďalších súčastí kostolného zariadenia – organového chóru a kazateľnice, ktoré pribudli až za priora Gosztonyiho v roku 1771. Ich bohatá ornamentika, rezbárska výzdoba s kvalitnými sochami a reliéfmi, i tmavohnedá farebná úprava polychrómie s bohato zlátenými detailami, sú ešte typickým prejavom viedenského dvorského, respektíve rakúsko-juhonemeckého neskorého rokoka. Reliéfne výjavy zo života Panny Márie na parapete, figúrky anjelikov s hudobnými nástrojmi, rozmiestnené na architektúre, s dvoma veľkými letiacimi anjelmi-trubačmi a sochou kráľa Dávida hrajúceho na harfe vo vrchole sú mimoriadne kvalitnými rezbami doposiaľ neznámeho sochára. (Aj tie z nich, ktoré boli z chóru ukradnuté, sa našťastie po zreštaurovaní budú môcť opäť vrátiť na svoje pôvodné miesto.)

Veľký organový chór nad vchodom do kostola postavili za dva mesiace v roku 1762; kamenné stĺpy preň dodal kamenár z Dobrej Vody. Jeho stavbu a výzdobu dokončili na náklady Márie Terézie až v roku 1771, keď naň umiestnili organ od brnenského majstra F. X. Wimolu-Výmolu (druhý, menší organ bol v sanktuáriu). Aj v súvislosti so stavbou chóru sa spomína meno cisárskeho architekta F. A. Hillebrandta; z archívneho údaja z roku 1774 však nevyplýva, že by on bol autorom jeho návrhu, ako sa zvykne uvádzať.

Ohľadne umeleckej výzdoby kostola sú aj viaceré ďalšie nejasnosti. Za diela J. L. Krackera napríklad nemožno považovať všetky barokové oltárne obrazy v bočných kaplnkách kostola (päť bočných oltárov vysvätil novomestský prepošt biskup Révay až v roku 1773). O obraze Anjela Strážneho (na oltári z roku 1770 v tretej kaplnke vľavo), poškodenom a neodbornými opravami znehodnotenom, nemožno zatiaľ vzhľadom na stav zachovania maľby nič usudzovať. Jeho autorské určenie a bližšie zaradenie by mohlo umožniť až jeho zreštaurovanie. Už Ivo Krsek (1981) v oltárnom obraze sv. Rodiny s chlapcom Ježišom v bočnej Kaplnke sv. Jozefa (prvá vľavo) rozpoznal dielo ďalšieho známeho autora, J. I. Mildorfera, viedenského cisárskeho dvorného maliara pôvodom z Tirolska. Je zrejme tým obrazom, ktorý prior šaštínskeho kláštora pavlínov u Mildorfera objednal v decembri 1762 v biskupskej kancelárii v Pasove za 150 flo-



KRACKER JÁNOS LUKÁCS

1717–1779

A MAGYAR NEMZETI GALÉRIA KIÁLLÍTÁSA KRACKER HALÁLÁNAK KÉTSZÁZADIK ÉVFORDULÓJA ALKALMÁBÓL

BUDAPEST
1979. SZEPTEMBER

79-1258 Tempó Sokszorositó-800 pld.
F.v.: Vojvoda György

A kiállítást rendezte és a katalógust írta:

JÁVOR ANNA

A fényképeket készítette:

AJTÓS ÉVA

SZENCZI MÁRIA (3. kép)

†SZEDERKÉNYINÉ KOVÁCS ÉVA (4. kép)

A festményeket restaurálta:

DOROGHY ZSUZSA

GÖRBE KATALIN

SOMOGYI FERENCNÉ

SZABÓ MARIANNE

SZENTKIRÁLYI MIKLÓS

VELLEDITS LAJOS

A festményeket konzerválta:

TÓTH GYÖRGY

A kereteket konzerválta és restaurálta:

GÉBERTH ANDREA

OKRUZSNAJA IRINA

A borítón: Kracker János Lukács, Szent József halála
1769. Kat. szám 3.

Johann Lucas Kracker 1717. március 3-án született Bécsben, jónevű szobrászcsaládban. 1738-tól 1749-ig volt növendéke a bécsi Képzőművészeti Akadémiának, amelyet ekkor Jacob van Schuppen arcképfestő igazgatott. Ezidőtájt látogatta az akadémiát Paul Troger és Franz Anton Maulbertsch, az osztrák barokk festészet két legnagyobb hatású egyénisége is - befolyásuk kezdettől fogva alakította Kracker művészi fejlődését. Tanulmányainak idejéből egy gráci freskóművéről szól adat; 1744-ből jelzett a szlovéniai Križ várából származó kitűnő portréja. A stájer-szlovén vidékről elkerülve, az ötvenes évektől Kracker Cseh- és Morvaországban működött. Brünnben (Brno) először Joseph Thadeus Rotter műhelyében dolgozott, s így bizonyára segédkezett annak hradischi (Hradište) munkáiban. Oltárképeket festett a brünni dominikánus templom, a kapucinusok és az Ágoston-rendiek számára, Znaimban (Znojmo) és Mährisch Trübauban (Morávská Třebová). Neu Reischben (Nová Říše) a premontrei apátság mennyezetképein dolgozott 1753 és 1760 között, a szomszédos Alt Reisch (Stará Říše) és számos környékbeli falu temploma számára készített oltárképeket, működött Észak-Morvaországban is (Troppau-Opava).

Kracker morva vidéken készült képeiből őriz néhányat a brnoi Morva Múzeum. Ezek, akárcsak a templomokban láthatók - nagyalakos, meleg színharmóniájú kompozíciók - egyaránt tanúskodnak a mindenütt nagyhatású Troger és a helyi jelentőségű Rotter művészi befolyásáról.

1760-ban Prágába érkezett: a cseh barokk művészet egyik legnagyszerűbb együttese, a kisoldali (Malá Straná) Szent Miklós-templom belső díszítésében vett részt, megküzdve az idegenek kiszorítására céhbe tömörülő helybéli mesterek ellenállásával. A hajó mennyezeti freskója érett, önálló alkotás, egyszeri remekmű: Szent Miklós csodatételeinek és megdicsőülésének a barokk illuziókeltés lenyűgöző eszközei és regényes részletek által való bemutatása a csúcspontot jelenti Kracker életművében. 1762-ben - alig két éves prágai tartózkodás után - Sauberer prépost hívásának eleget téve Kracker Jászóra (Jasov) utazott.

Járt már Kracker korábban is Magyarországon: 1754-ben a varannói (Vranov) pálosok templomát festette ki Barkóczy grófné megbízásából, ugyanez évből maradt ránk Alsó-Sebes (Nižná Šebastová) minorita templomának jelzett oltárképe, Nepomuki Szent János megdicsőülése a hozzá tartozó oromzati Szent József mellképpel. 1757-ben ismét a pálosoknak dolgozott Sasváron (Šaštín): Jean Joseph Chamant architekturafestő mennyezetfreskóinak figurális része mellett Kracker műve a templom három mellékoltára, egyikük - Remete Szent Pál megdicsőülése - színvázlata is megőrződött.

A jászói premontrei templom és konvent barokk újjáépítése és pompás belső kialakítása a znaimi születésű Sauberer András prépost vállalkozása volt. Ő hívta meg a Jászó rendi felügyeletét gyakorló Kosterbruckból (Louka) Pilgram Antal építészt, Johann Anton Krauss szobrászt, Johann Hennevogel stukkátort és Halblechner Vencel márványozót. Valamennyien dolgoztak már együtt Krackerral és mindannyiuk számára hosszabb magyarországi szereplés kezdetét jelentette a jászói megbízatás. Krackerra minden eddiginél nagyobb feladat hárult: a kolostorban is készített mennyezetképeket, s az ő műve a hatalmas főoltár, hat nagy és két kisméretű mellékoltárkép. A templom boltozati freskóin Keresztelő Szent János legendájának jelenetei láthatók; a középső kupolában prédikációja a körbefutó tájban ábrázolt hallgatósággal. Az apátság ebédlőjének freskója Heródes lakomája, a könyvtár mennyezetére pedig a Tudományok allegóriáját festette meg Kracker. Valamennyi freskó világosan tagolt, jól áttekinthető, bővelkedik táji részletekben, életkép-szerű epizódokban.

A főoltárkép Krisztus keresztelését mutatja be, két színvázlat is készült hozzá. A mellékoltárok súlyosabb barokk formavilága az itáliai előképeket idézi. Valamennyi kép több eseményt sűrítő dráma, amelyeket Krauss lobogó, indulatos stukkószobrai is fölerősítenek. Csöndesebb hangvételű Mária oktatásának - Kracker által sokszor megfogalmazott - bensőséges családi jelenete és a két kisméretű kompozíció: a Pásztorok és a Királyok imádása. Jászóról került a Szlovák Nemzeti Galéria gyűjteményébe a Művészetek diadalát megjelenítő remek bozetto, feltehetően a lépcsőházba tervezett freskó vázlata. 1764. szeptember 15-én Kracker János Lukács levélben ajánlotta föl szolgálatait Esterházy Károly egri püspöknek.

Esterházy Károly püspökségének évtizedei új, virágzó korszakot jelentettek Eger művelődésének történetében. Előjének, Barkóczy érseknek fényűzését megsinylette a város, az egyház tekintélye megrendült. Esterházy nagy vallási szigorral, európai műveltséggel és bölcs előrelátással fogott hozzá reformtervei megvalósításához. Újjászervezte az egri egyházmegyét, több mint száz új templomot építtetett, egyetem építéséhez és szervezéséhez kezdett és az épülettel el is készült, amelyet korszerű tudományos és oktató központnak szeretett volna látni. Befejezte az egri barokk székesegyház díszíttetését, majd a századvég klasszicizáló törekvéseinek szellemében új, monumentális, pantheon-típusú bazilika építésébe kezdett. Nagyszabású vállalkozásaihoz kézművesek, művészek egész sorát foglalkoztatta, s a helyi mesterek mellett a betelepülő - jól összeválogatott - idegen művészek is megélhetést, hírnevet találtak Egerben.

Kracker első egri megbízatásai a székesegyház barokk dekorációjával kapcsolatosak: 1765-ben megfestette a Mária-kápolna mennyezetképét, két évre rá a szentély freskódíszét: ezek a művek - akárcsak a püspöki palota freskói - az 1801-ben pusztított nagy egri tűzvész során megsemmisültek. 1764 és 1765 folyamán a székesegyház főoltáráról is levelezést folytat a püspökkel, az oltárkép elkészítését végülis bécsi pályatársának, Franz Xaver Wagenschönnek engedte át. Ő maga 1765 telén Bécsben található, a következő évben pedig ismét morva földön. Ekkor festette meg Neu Reisch premontrei templomának nagyszerű mennyezetfreskóit - a Kulcsátadás, ill. Szent Pál megtérésének jelenetével -, továbbá hét oltárképet. 1767-ben Ausztriában, a gerasi premontrei apát megbízásából Japons plébániatemplomában készítette el a boltozat freskóit.

Ezután már megszakítatlan Kracker magyarországi művészi tevékenysége. Egerben házat vett, népes műhelyt foglalkoztatott. Segédje, a brünni architektúrafestő Joseph Zach elvette Kracker egyik lányát, tanítványa, Zirkler János pedig a mester halála után is teljesítette az özvegy által elvállalt festői feladatokat.

1769 és 1770 folyamán megfestette a jezsuita templom boltozatán Borgia Szent Ferenc legendájának négy jelenetét és a papi menhely számára Szent József halálát. Ez időből való a minoriták főoltárképe: Padovai Szent Antal Máriával. Sokszereplős, színpompás alkotás Tiszapüspöki plébániatemplomának főoltárképe: Tours-i Szent Márton betegeket gyógyít, 1770-ből jelzett. 1771-ből pedig Szihalom Szent József-mellékoltára, párja Nepomuki Szent János halálát ábrázolja. Erdélyben Belényesen jelzett Nepomuki Szent János oltárképe található 1772-ből, ugyanez évben - a források adatai szerint - az egri püspöki nyári palota - szintén elpusztult - freskóin dolgozott. 1770 és 1773 között három nagy képet is festett Jászárokszállás barokk plébániatemploma számára: a Szentháromságot ábrázoló főoltár erősen átfestett állapotban maradt ránk, a két mellékoltár - lantalakú keretben - érintetlen. Kívülük még egy, Kracker életművébe sorolható festmény található a templomban: a Csodálatos halászat szereplői valamennyien Kracker ezidőtájt - rutinosan - festett képeiről ismerősek, a tenger, a halászhajó motívuma pedig távoli - kisszerű - emlékeztető a prágai Szent Miklós-freskó nagylélegzetű, változatos tengeri jeleneteire. 1773-ban szállította az egri székesegyház két mellékoltárképét, a magyar szent királyok Máriának hódoló alakjaival - a barokk-kori katolicizmus immár hagyományos eszménye, a "Magyarország Mária országa" gondolatnak megfelelően. Hasonló tárgyú volt a múlt század végén lecserélt mezőtárkányi Szent István-mel-

lékoltár; párja a ma is a helyén látható Mária neveltetésekép. A főoltáron Evangélista Szent János olajbafőzésének jelenete - a téma már az egri székesegyház főoltárának terveinél foglalkoztatta Krackert. A fennmaradt rajzbeli változatok tanúsága szerint a Wagenschön-féle megoldás befolyásolhatta a festőt - vagy megbízóját -a megvalósításban, amely aztán bővelkedik a témához illő erőteljes fényhatásokban. 1774-ben lendületes Mária mennybevitele főoltárképet festett Besztercebányára; Egerben, a kispréposti palota dísztermének mennyezetére pedig az Erény diadalát ábrázoló allegórikus küzdelmet. 1775-ből származik az egerbaktai pompás főoltár: Szent Katalin a bölcsekkel, továbbá az egri minoriták Szent Anna-mellékoltárképe a hozzátartozó kisebb, Szent Zsófiát megjelenítő bensőséges festménnyel.

A következő két évben segédjével, Zach architekturafestővel az aszódi Podmaniczky-kastély dísztermének mennyezeti- és falképein dolgozott. A keresztény erények diadalát bonyolult szimbolikájú csoportokban bemutató színpompás freskó ma helyreállítva újra látványosság. 1777-ben Kerecsendre festett képe 1944-ben a templommal együtt elpusztult; újabban fölfedezett, hasonló tárgyú - Mária a gyermekkel - Felső-Mecenzéf (Vyšný Medzev) egyik mellékoltára, Kracker 1778-ban szignálta. Párja Nepomuki Szent János vértanuhalálát ábrázolja.

1778 az egri líceumi könyvtárterem jól ismert mennyezetfreskójának a keletkezési éve. A téma, az ellenreformáció nyitányát jelentő tridenti zsinat történeti szándékú megjelenítése érdekében Esterházy metszet-előképekhez irányította a festőt, aki ezek - feltételezett - hatására, valamint az egyre inkább érvényre jutó klasszicista festői stílus ismeretében merőben újszerűt alkotott. A mennyezet szélein felsorolt szereplők vonulatát a négy sarok dogmákat illusztráló jelenetei szakítják meg, egyiknél maga Kracker is asszisztál, lándzsás katona képében. A látszólag merészen égre törő, festett gotizáló boltozat Zach műve. A püspök nagy feladatokat szánt még Krackernak: a Líceum további helyiségei és a kegyurasága alá tartozó pápai plébániatemplom kifestését. Ám a líceumi freskó után már csak néhány műre futotta a mester erejéből: bükkzsérci és devecseri oltárképeit (1779) századunkban teljesen átfestették; utolsó munkája az egri szervita refektórium két falképe volt. Súlyosan betegen halt meg Egerben 1779. december elsején, hatvankét éves korában.

Kracker János Lukács a középeurópai későbarokk festészet jól képzett, nagy művészi gyakorlattal rendelkező mestereként érkezett Magyarországra. Európai hírnévvel, jelentős alkotásokkal maga mögött végül Magyarországon találta meg azt a környezetet, ahol lehetővé vált életművének kiteljesedése, és nem utolsó sorban azt a mecénást, aki nemcsak munkaadója, hanem alkotó társa is lett. Közvetítette új hazája számára mindazt, amit itáliai iskolázottságú példaképeitől megtanult, amit a nagy barokk hagyományokkal rendelkező cseh-morva egyházi festészetből elsajátított. Nagy technikai tudású freskófestő; a monumentális témák megvalósításánál gyakran merít rangosabb pályatársainak híres munkáiból - ez a korban általános művészi gyakorlat -, a részletek kidolgozásában azonban mindenütt megnyilatkozik alkotó képzelete. Sokalakos, nagyméretű oltárképei biztos komponálási készségről tanúskodnak, s itt a freskófestés egységes, nagy felületekből építkező színkezelését alkalmazza. A jelenetek térbeli szervezésénél gyakran velencei mesterek, elsősorban G.B. Pittoni és S. Ricci megoldásait követi, s itáliai előképre vezet vissza jónéhány jellegzetes Kracker-típus, így a nagy angyalalakok, vagy a komoly Madonnák. Lírai hatást keltenek törékeny, szép nőalakjai, az apró csecsemők és költői hangulatúak - barokk oltárképeken egyébként ritka - tájábrázolásai is.

Portréfestőként is jeles: újabban a Szlovák Nemzeti Galéria egy kitűnő Páncélos férfi-képmását határozták meg Kracker műveként; Sauberer prépost arcképét az egri Tischler Antal sokszorosította rézmetszet formájában, s feltehetően megfestette Esterházy Károly - szintén metszetek és másolatok útján terjesztett - portréját is.

Kracker Jászón, majd Egerben vetélytárs nélkül, megbecsülten dolgozhatott, és építész, szobrász, kézműves társaival együtt kialakították a vidék - ma is megkapó - egységes, barokk művészi arculatát. Festői termése - a fennmaradt művek alapján - változatos, de nem egyenletes színvonalú: a megbízatások nagy száma és az új impulzusok hiánya olykor önismétlésre, kevésbé kvalitásos képek alkotására késztette a művészt. Magyarországi művei nagyrészt ma is eredeti környezetükben láthatók, egyházi rendeltetésük is változatlan - kiállításon ezért csak töredékesen mutatható be a festő munkássága. A múzeumokban, egyházi és magántulajdonban őrzött kisebb méretű alkotások - kölcsönzésükért ezúton is köszönetet mondunk - csak szemelvényesen és nem a legjellemzőbben idézik Kracker művészetét.

Szerencsésen egészíti ki a kiállítási anyagot a szegedi Móra Ferenc Múzeum újabban meghatározott barokk rajzgyűjteménye, amely Kracker vázlatait, valamennyi korszakát képviselő tanulmányainak és terveinek válogatását tartalmazza. Az együtt megőrzött sorozat bizonyára magának Krackernak a gyűjteménye, amelyet fiatal korától kezdve magával hordott és egyre bővített, hogy - a kor szokása szerint - újabb megbízóinak e rajzokkal is bemutathassa művészi képességeit, elgondolásait. Jónéhány magyarországi oltárhoz találunk itt tervrajzot - ezáltal mégis bekapcsolódnak kiállításunkba a monumentális festői műfajok -, egyes korai, vagy csehországi megfelelőkhöz társítható vázlatok pedig indokolják Kracker - immár rajzai által képviselt - teljes pályaképének ismertetését.

A fontosabb irodalom a katalógusban használt rövidítésekkel:

Garas 1941. - Garas Klára, Kracker János Lukács. Bp. 1941.

Garas 1955. - Garas Klára, Magyarországi festészet a XVIII. században. Bp. 1955.

Az Egri Képtár 1960. - Czobor Ágnes - Bodnár Éva, Az Egri Képtár vezetője és katalógusa. Bp. 1960.

Pigler 1967. - Pigler, Andreas, Katalog der Galerie Alter Meister, Bp. 1967.

Brno 1968. - Kratinová, Vlasta, Malířství 18. století na Moravě ze zbírek Moravské galerie. Brno, 1968. (katalógus)

Petrová 1971. - Petrová-Pleskotová, Anna, Zur Frage des Wirkens Joh. Lucas Krackers und seines Kreises in der Slowakei. Ars, 1971. 93-120.

Maulbertsch és kora 1974. - Garas Klára, Franz Anton Maulbertsch és kora. A Szépművészeti Múzeum kiállításának katalógusa, Bp. 1974.

Voit: Heves I-II-III. Heves megye műemlékei. I. rész. Bp. 1969; II. rész. Bp. 1972; III. rész. Bp. 1978. Szerkesztette Dercsényi Dezső - Voit Pál.

Egyéb rövidítések:

Eger, Múz. - Dobó István Vármúzeum, Eger
Szeged, Múz. - Móra Ferenc Múzeum, Szeged
SzM - Szépművészeti Múzeum, Budapest
MNG - Magyar Nemzeti Galéria, Budapest
ltsz. - leltári szám
kat. szám - katalógus szám
o.v. - olaj, vászon
j.b.l. - jelezve balra lent
r.k.pl.templom - római katolikus plébániatemplom
A méreteket mindenütt centiméterben adtuk meg.
A rajzok anyaga papír, helyenként ceruza-vonalhálóval.



Ráfáel arkangyal, 1750 körül. Kat.szám 23.



Nepomuki Szent János megdicsőülése, 1754. Kat. szám 30.



Remete Szent Pál megdicsőülése, 1757. Kat. szám 1.

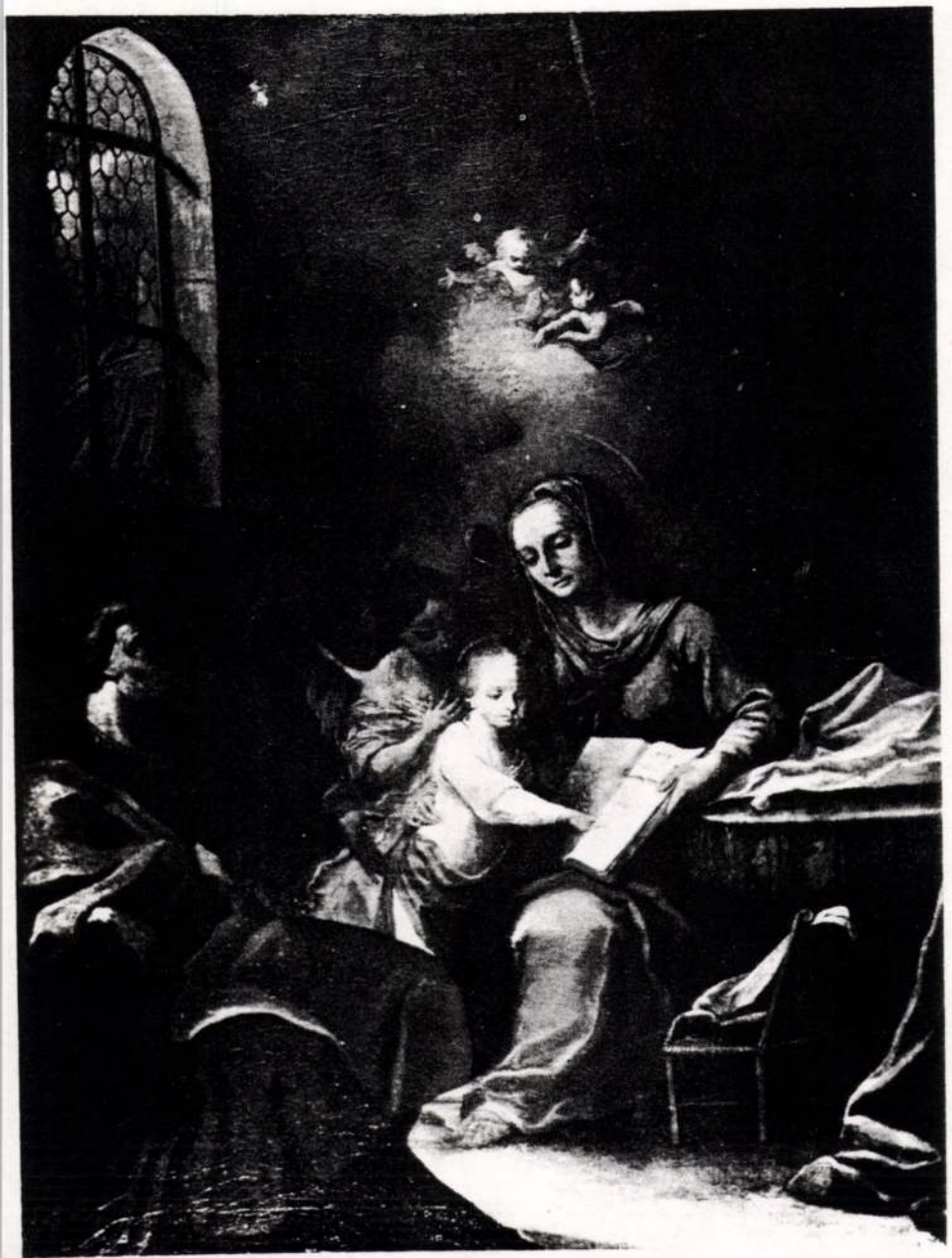

Mária neveltetése, 1760-as évek. Kat. szám 2.

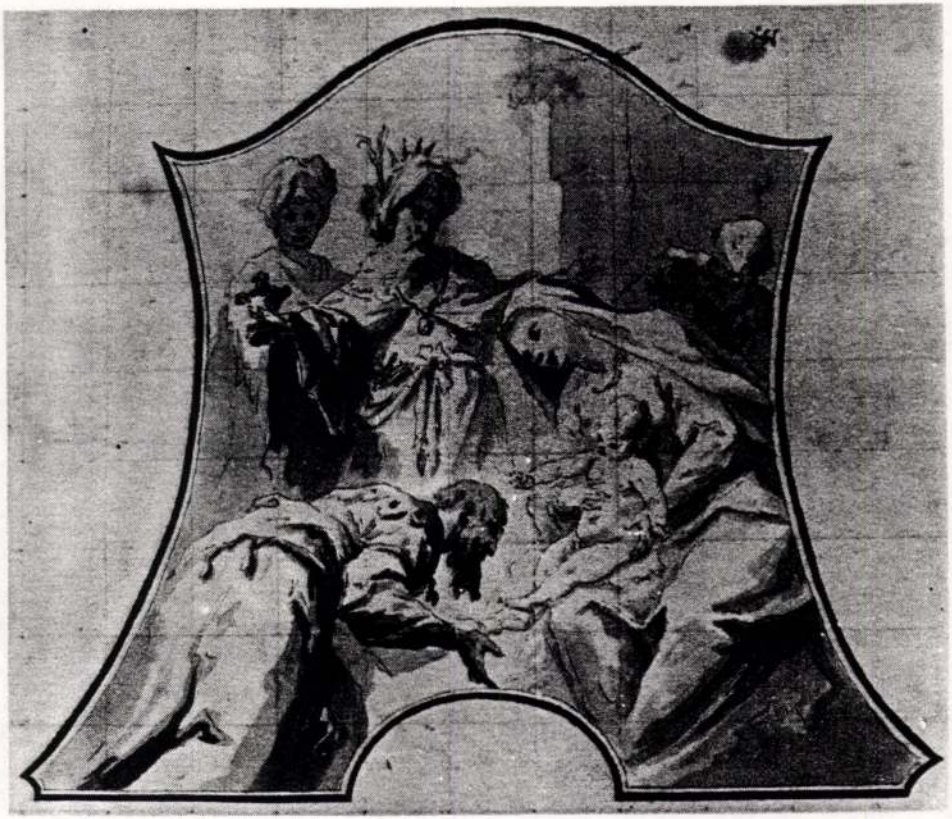

A királyok imádása, 1762 körül. Kat. szám 42.

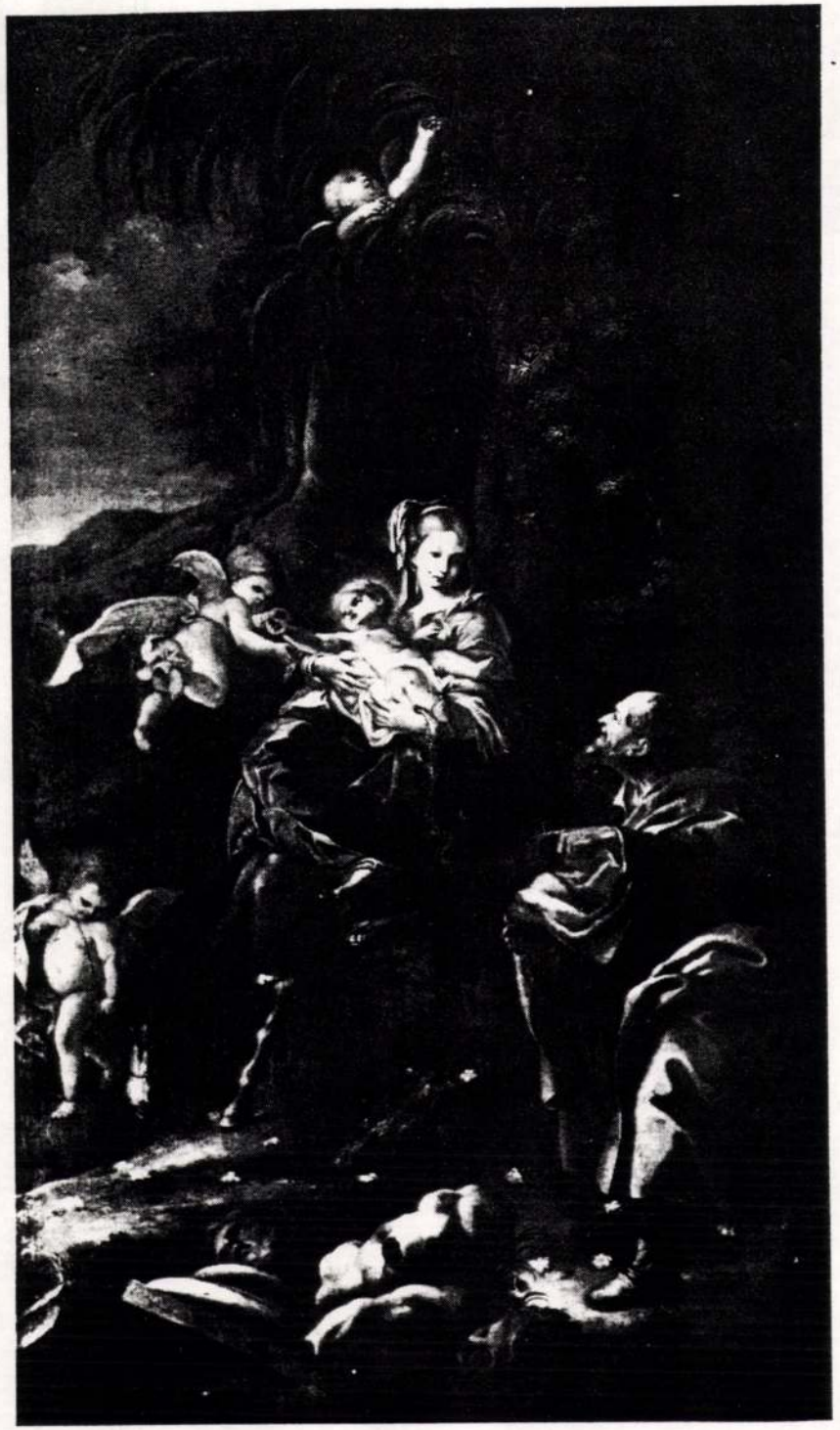

Menekülés Egyiptomba, 1770 körül. Kat. szám 4.



Szent Antal látomása, 1769. Kat. szám 50.



Evangélista Szent János a latiumi kapunál, 1773. Kat. szám 53.



Tours-i Szent Márton betegeket gyógyít, 1770. Kat. szám 51.



Szent László király a Madonna előtt, 1773. Kat. szám 5.

FESTMÉNYEK

1.
REMETE SZENT PÁL MEGDICSŐÜLÉSE, 1757
o.v. 47x29, Budapest, Bedő Rudolf gyűjteménye. Vázlat a sasvári (Šaštin, ČSSR) pálos templom jelzett mellékoltárképéhez. Maulbertsch és kora, 1974. 15.

2.
MÁRIA NEVELTETÉSE, 1760-as évek
o.v. 79x59, Eger, Múz. ltsz. 55.141. A liceumi képtárból, azelőtt Lancelotti kanonoké. A jászói premontrei apátsági templom hasonló tárgyú mellékoltárképének (1762 körül) változata. Garas 1941. 35.

3.
SZENT JÓZSEF HALÁLA, 1769 után
o.v. 185x91, Eger, Érseki Szeminárium. Az 1769-ben újjáépített papi menhely számára, Esterházy Károly megrendelésére festett kép. Garas, 1941. 32; Garas 1955. 228, 167; Voit: Heves I. 354; II. 290. A MNG állandó barokk kiállításán 1985-ig.

4.
MENEKÜLÉS EGYIPTOMBA, 1770 körül
o.v. 142x86, Eger, Érseki Szeminárium. Az európai barokk festészet nagyjainak metszeteken terjedő kompozíciói felhasználásával készült, Rubens, Solimena és Troger hasonló tárgyu műveire egyaránt emlékeztető, bensőséges hangulatú kép. 1924-ben restaurált; valamennyi szereplőjéhez található Kracker hiteles művein analógia. Garas 1941. 33; Garas 1955. 167; Voit: Heves I. 354; II.291.

5.
SZENT LÁTSZLÓ KIRÁLY A MADONNA ELŐTT, 1773 o.v. fára kasirozva, kb. 200x130, j.b.l.: "Johann Lucas Kracker Pinxit 773", Eger, Főszékesegyház. A régi székesegyház mellékoltára számára Esterházy püspök által megrendelt

kép - párdarabja: Szent István király felajánlása -, amely a klasszicista bazilikában is helyet kapott: az új mellékoltárhoz alkalmazkodva szögletesre egészitették ki a korábban íves záródású oltárképet. Garas 1941.33; Garas 1955. 166, 228; Voit: Heves I. 354; II. 427.

6.
A CSODÁLATOS HALÁSZAT, 1773 körül o.v. 130x126, Jászárokszállás, r.k.pl.templom. A templom régóta számon tartott Kracker-műveivel - három nagyméretű oltárkép, 1770-1773 körül - együtt őrzött, eddig ismeretlen, jelzetlen festmény, eredeti, négykaréjos keretben. A jelenet fő szereplői szinte szó szerinti ismétlései a szemináriumi Szent József halála-kép (kat.szám 3.) Jézus és József figuráinak.

7.
AZ UTOLSÓ VACSORA
o.v. 81, 6x62. SzM, ltsz. 446. Tárkányi Béla egri püspök ajándéka. Garas 1941. 36; Pigler 1967.356.

8.
JÉZUS AZ OLAJFÁK HEGYÉN (töredék)
o.v. 62x51, Eger, Múz. ltsz. 55.53. A liceumi képtárból, Pánthy Endre püspök hagyatékából. Paul Troger azonos tárgyú festményei nyomán készült nagyobb méretű kép töredéke. Garas 1941.34.

9.
JÉZUS AZ OLAJFÁK HEGYÉN
o.v. 36x23, Eger, Múz. ltsz. 55.210. A liceumi képtárból, Pánthy Endre püspök hagyatékából. Garas 1941.35. inkább Zirkler János művének tartja.

10.
NEPOMUKI SZENT JÁNOS ELFOGATÁSA
o.v. 53,2x30,7, Eger, Múz. ltsz. 55.87. A liceumi képtárból, korábban talán Bydeskuthy Gyula kanonoké volt. A kitünő vázlat a szent legendájának ritkán ábrázolt epizódját jeleníti meg. Nagyméretű oltárkép - megvalósítása nem ismert. A rendkívül heterogén, Krackernak tulajdonított egri bozzetto-gyűjtemény kiemelkedő kvalitású és a szaggatott ecsetkezelés révén erősen elkülönülő darabja. Garas 1941. 35, 79.

11.
ÖREG PARASZTASSZONY MACSKÁVAL
o.v. 24,5x19, SzM. ltsz.922. A Pyrker-gyűjteményből.

12.
"SEDES SAPIENTIAE"
(A bölcsesség széke) o.v. 86x60,6, Eger, Miklós Béla kanonok tulajdona, korábban Samassa érseké. Kariatida-szerű nőalakok által tartott fantasztikus építmény - felső részében Madonna a kis Jézussal - alatt ábrázolt a Szentírást hordozó díszes trónus, körül a világi hiúság és a szabad művészetek jelvényei. Ugyanez a kompozíció látható Cserey Farkas Imádságos könyvének belső címoldalán, a bécsi J. Adam metszetén, (1772) - közös előképük talán délnémet grafikai lap. (Szilárdffy Zoltán szíves szóbeli közlése.) Garas 1941. 33-34.

13.
A KIRÁLYOK IMÁDÁSA
o.v. 31x36, Eger, Múz.ltsz. 55.126. A liceumi képtárból, Debreceni János püspök ajándéka. A kisméretű kabinett-kép párdarabjával együtt az augsburgi Johann Ev. Holzer metszete nyomán készült. (Garas Klára szíves szóbeli közlése.) Garas 1941.34; Az Egri Képtár 1960.34, (68.sz.)

14.
A PÁSZTOROK IMÁDÁSA
o.v. 31x36, Eger, Múz. ltsz. 55.125. A liceumi képtárból, Debreceni János püspök ajándéka. A 13.kat. számú kép párdarabja. Garas 1941.34; Az Egri Képtár 1960.35.(70.sz.)

15.
JÉZUS SZÜLETÉSE
o.rézlemez, 43x26,5, Eger, Múz. ltsz. 55.45. A liceumi képtárból, Pánthy Endre hagyatéka. Garas 1941.35; Az Egri Képtár 1960.34, (67.sz.)

16.
MÁRIA SZÜLETÉSE
o.rézlemez, 43x27, Eger, Múz. ltsz. 55.23. A liceumi képtárból, Pánthy Endre hagyatéka. Garas 1941.35; Az Egri Képtár 1960.34. (65.sz.)

17.
Zirkler János (1750-1797. jan.11. Eger)
MÁRIA NEVELTETÉSE, 1784
o.v. 49x26,5, Kápolna, r.k. plébánia. Vázlat a pápai plébániatemplom mellékoltárához, amelyet Esterházy megrendelésére, a pesti szervita templom főoltárképe - J.S.Hötzendorf műve, 1740 - alapján festett Kracker tanítványa, Zirkler. Garas 1941.42; Garas 1955. 176; Voit: Heves I. 355; III. 332. A MNG állandó barokk kiállításán 1985-ig.

18.
Zirkler János (1750-1797. jan. 11. Eger)
AZ ANGYALI ÜDVÖZLET
o.v. 29,5x22,5, Kápolna, r.k. plébánia. Garas 1941. 43; Garas 1955.176; Voit: Heves I.355; III.332. Az MNG állandó barokk kiállításán 1985-ig.

19.
Egri festő 1770 körül
MÁRIA MENNYBEMENETELE
o.v. 92,5x74, Feldebrő, r.k. pl. templom. Kracker egy egri pályatársának lendületes, erős alulnézetre komponált vázlata. Garas 1941.40; Voit: Heves II.723.

RAJZOK

20.
ÜLŐ FÉRFI
tollrajz, 21,9x19,9, Szeged, Múz. ltsz. 55.424.

21.
ÜLŐ FÉRFI
tollrajz, 21,8x20,8, Szeged, Múz. ltsz. 55.424.

22.
ARC- ÉS KÉZTANULMÁNY
vöröskréta, 24,2x19, Szeged, Múz. ltsz. 55.414.

23.
RÁFÁEL ARKANGYAL, 1750 körül
tollrajz, 23,9x17,1, Szeged, Múz. ltsz. 55.422. A brünni (Brno, ČSSR) Szent-Mihály-templom főoltárának oromzati szobra - D. Kirchner műve, 1743 - után.

24.
DRAPÉRIA-TANULMÁNY
tollrajz, 27,4x21,5, Szeged, Múz. ltsz. 55.436

25.
PUTTÓ KUTYÁVAL
tollrajz, 22,7x13,5, Szeged, Múz. ltsz. 55.406.

26.
MÁRIA SZÜLETÉSE
tollrajz, 22,4x14,4, Szeged, Múz. ltsz. 55.411.

27.
VÉNUSZ ÉS ÁMOR
tollrajz, 27,3x14,1, Szeged, Múz. ltsz. 55.427.

28.
JUDIT HOLOFERNES FEJÉVEL
lavirozott tollrajz,22,2x14,1, Szeged, Múz. ltsz. 55.413.

29.
AMAZON ÍJJAL
lavirozott tollrajz, 22,2x14,2, Szeged, Múz. ltsz. 55.415.

30.
NEPOMUKI SZENT JÁNOS MEGDICSŐÜLÉSE, 1754
lavirozott tollrajz, 18x10,8 Szeged, Múz. ltsz. 55.431. Vázlat Alsó-Sebes (Nižná-Šebastová, ČSSR) minorita templomának 1754-ben jelzett mellékoltárához. A képet közli Petrová 1971.

31.
NEPOMUKI SZENT JÁNOS (?) A MADONNA ELŐTT
lavirozott tollrajz, 19,3x12,9 Szeged, Múz. ltsz. 55.429. Oltárképvázlat, párja a 32. kat. számú lap.

32.
JEZSUITA SZENT MEGDICSŐÜLÉSE
lavirozott tollrajz, 19,3x13,2, Szeged, Múz. ltsz. 55.432. Oltárképvázlat, párja a 31. kat. számú lap.

33.
ÁBRAHÁM MEGVENDÉGELI A HÁROM ANGYALT
lavirozott tollrajz, 12,9x14,5, Szeged, Múz. ltsz. 55.428. Mennyezetkép vázlata.

34.
SZERZETES HEGEDÜLŐ ANGYALLAL
lavirozott tollrajz, 17,8x13, Szeged, Múz. ltsz. 55.430. Mennyezetkép(?) vázlata.

35.
KRISZTUS (?) ELFOGATÁSA
lavirozott tollrajz, 23,6x31,8, Szeged, Múz. ltsz. 55.439. Mennyezetkép vázlata.

36.
ANTIOCHIAI SZENT IGNÁC HALÁLA ÉS MEGDICSŐÜLÉSE
tollrajz, 22,8x17,3, Szeged, Múz. ltsz. 55.434.
A 37. kat. számú rajz párdarabja.

37.
LOYOLAI SZENT IGNÁC MEGDICSŐÜLÉSE
tollrajz, 22,9x17, Szeged, Múz. ltsz. 55.412.
A 36. kat. számú rajz párdarabja.

38.
SZENT SEBESTYÉN ÉS SZENT RÓKUS, 1760
lavirozott tollrajz, 18,2x9,2, Szeged, Múz. ltsz. 55.418. Vázlat az Alt Reisch-i (Stará Říše, ČSSR) templom oltárképéhez, 1760. Garas Klára szíves szóbeli közlése.

39.
SZENT JÓZSEF HALÁLA
lavirozott tollrajz, 20,8x14, Szeged, Múz. ltsz. 55.416. Oltárkép vázlata.

40.
SZENT MIHÁLY LEGYŐZI A GONOSZT
lavirozott tollrajz, 36,4x22, Szeged, Múz. ltsz. 55.442. Oltárkép vázlata.

41.
SZENT ANDRÁS VÉRTANUSÁGA ÉS MEGDICSŐÜLÉSE
lavirozott tollrajz, 28,8x17,3 Szeged, Múz. ltsz. 55.444. Oltárkép vázlata.

42.
A KIRÁLYOK IMÁDÁSA, 1762 körül
lavirozott tollrajz, 23,1x25,1, Szeged, Múz. ltsz. 55.441. Vázlat a jászói (Jasov, ČSSR) premontrei templom Szent Ágoston-oltárának alsó képéhez. Garas Klára szíves szóbeli közlése.

43.
MÁTÉ ÉS JÁNOS EVANGÉLISTA
lavirozott tollrajz, ill. tollrajz, 13,4x21,8, Szeged, Múz. ltsz. 55.407.
A kupolafreskók csegelyeiben szokásos evangélista-ábrázolásokhoz készült tanulmány, a jászóiakhoz közelálló alakokkal.

44.
SZENT NORBERT-OLTÁR TERVE, 1766
színezett tollrajz, 41,8x24,1 Szeged, Múz. ltsz. 55.408. A Neu Reisch-i (Nová Říše, ČSSR) premontrei apátsági templom kizárólag festői eszközökkel megvalósított, látszat-architekturás és -szobros mellékoltárához (1766) készült terv.

45.
SZENT GERLACUS (?)
tollrajz, 28,5x17,7, Szeged, Múz. ltsz. 55.425.

46.
JÉZUS BEMUTATÁSA A TEMPLOMBAN
lavirozott tollrajz, 23,4x15, Szeged, Múz. ltsz. 55.410.
Oltárkép vázlata.

47.
SZENT JÓZSEF HALÁLA
tollrajz, 19,4x13,6, Szeged, Múz. ltsz. 55.433. Pittoni után: Zirkler pápai mellékoltárképe készült azonos előkép alapján, 1783-ban.

48.
MÓZES AZ ÉRCKIGYÓVAL
lavirozott tollrajz, 31,5x19,1 Szeged, Múz. ltsz. 55.446.
Az egri jezsuita templom főoltárának - J.A. Krauss műve, 1769 - oromzati szobra után.

49.
A HÁRFÁZÓ DÁVID KIRÁLY, MÓZES, ÁRON ÉS MELKIZEDEK
lavirozott tollrajz, 21,2x28,4, Szeged, Múz. ltsz. 55.445.
Freskó vázlata; az orgonakarzatok fölött szokásos ábrázolás az egri jezsuita templom - forrásokból ismert - kifestéséhez (1769) társítható.

50.
SZENT ANTAL LÁTOMÁSA, 1769
lavirozott tollrajz, 23,8x14,5 Szeged, Múz. ltsz. 55.420.
Vázlat az egri minorita templom főoltárképéhez (1769).

51.
TOURS-I SZENT MÁRTON BETEGEKET GYÓGYÍT, 1770
lavirozott tollrajz, 35x22,4 Szeged, Múz. ltsz. 55.443.
Vázlat a tiszapüspöki r.k. pl. templom főoltárképéhez (1770)

52.
EVANGÉLISTA SZENT JÁNOS OLAJBAFŐZÉSE, 1773
lavirozott tollrajz, 26x18,2, Szeged, Múz. ltsz. 55.412.
Vázlat a mezőtárkányi r.k. pl. templom főoltárképéhez (1773).

53.
EVANGÉLISTA SZENT JÁNOS A LATIUMI KAPUNÁL, 1773
lavirozott tollrajz, 26,4x17,5, Szeged, Múz. ltsz. 55.426.
A mezőtárkányi r.k. pl. templom főoltárképének változata.

54.
A FÁJDALMAS MÁRIA
lavirozott tollrajz, 33x23,1, Szeged, Múz. ltsz. 55.440.
Oltárkép vázlata, talán Bükkzsérc, vagy az egri minoriták Zirkler által kivitelezett mellékoltárképe (1779, ill. 1792) számára.

55.
A TRÓNOLÓ SZENT ISTVÁN KIRÁLY IMRE HERCEGGEL ÉS MAGYAR URAKKAL
lavirozott tollrajz, 37,8x22,4, Szeged, Múz. ltsz. 55.447.
Oltárképvázlat, talán Mezőtárkány - kicserélt - Szent István-mellékoltárképéhez (1773 után).

Résumé

Johann Lucas Kracker, peintre baroque est né le 3 mars 1717 à Vienne, et mort le 1 décembre 1779 en Hongrie à Eger. Après ses études à l'Académie de Vienne, il travailla d'abord en région slovène, puis s'installa en Bohème et en Moravie comme peintre de tableaux d'autels, de fresques et de portraits. Son maître en ce temps-là fut Joseph Thadeus Rotter, son idéal était Paul Troger. Son chef-d'oeuvre est l'immense fresque du plafond de l'église Saint-Nicolas à Prague - Les Miracles de Saint Nicolas - réalisée en 1760. Ce travail terminé, il se rendit à Jászó (Jasov, ČSSR), où il créa l'ensemble de la décoration picturale de l'église et du couvent des prémontrés.

Auparavant, il avait déja travaillé en Hongrie, mais l'invitation de Károly Esterházy, évêque d'Eger, le décida de s'établir définitivement en Hongrie. Dès 1768 jusqu'à sa mort, le peintre de renommée européenne travailla presqu'exclusivement pour son nouveau mécène, dans la ville d'Eger et dans les environs du centre épiscopal si prospère à l'époque.

La plupart des oeuvres de Johann Lucas Kracker se trouvent même aujourd'hui dans leur milieu baroque original (tableaux d'autels à l'église des frères mineurs d'Eger, dans les églises paroissiales des villages Tiszapüspöki, Jászárokszállás Egerbakta etc.; des fresques dans le château des Podmaniczky à Aszód, dans la salle de bibliothèque du Lycée d'Eger etc.).

L'exposition organisée pour commémorer le bicentenaire de la mort du peintre, ne peut pas nous donner une image complète de son art. A part des deux tableaux d'autels prêtés de la cathédrale et du Séminaire d'Eger (Saint Ladislas, roi de Hongrie; La mort de Saint Joseph), la plupart des oeuvres de l'exposition se composent des peintures de petits formats, conservées dans diverses collections publiques et privées. La plus importante parmi celles-ci est l'ébauche L'apothéose de saint Paul Ermite, faite en 1757 pour l'un des autels latéraux de l'église de l'ordre des ermites de saint Paul de Sasvár (Šaštín, ČSSR).

L'art monumental de Kracker est mis en évidence par les dessins baroques du Musée de Szeged attribués récemment au peintre. Plusieurs feuilles de la collection qui réunit des études et des esquisses du peintre, sont des projets de tableaux d'autels ou de fresques (p.e. pour Jászó, Neu Reisch-Nová Říše, ČSSR, Eger, Mezőtárkány etc.) embrassant chaque période de la carrière artistique de Kracker.

Ludányi Gabriella: Adatokat egri liceum könyvtártermének ikonografiájához. (Mű – program – világlás). 207 – 223. , el

Ikonológia és műértelmezés, 10. Szeged, 2003.

KRACKER József fetis

KRACKER János

Bibkey Ilona: Esterházy Károly római tanulmányai és az egri barokk. 43–53.

Ludányi Gabriella: Esterházy Károly és a liceumi fiatalok programja. 67–81.

Esterházy Károly emlékezete. Szerk. Nagy János. Eger, EKTF, 1993